BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
2
D
5/14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

12
a
a
E 14
43
21
73.5.13.

Digitized by Google

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

FRANCISCI VALLERIOLAE DOCTORIS MEDICI

Obſeruationum Medicinalium lib. vj.

Denuo editi, & emendatiores quàm antea in lucem emiſſi:

In quibus multorum grauiſſimorum morborum hiſtoriæ, eorundem cauſæ, ſymptomata atque euentus, tum etiam curationes miro, vtili & compendioſo ordine deſcribuntur.

Adiectis duobus Indicibus, quorum priorem Obſeruationum ipſi operi præfiximus: poſteriorem rerum & verborum ad finem remiſimus ad faciliorem ſtudioſorum vſum.



M. DCV.
Apud Franciſcum Fabrum Lugdun.

Digitized by Google

Digitized by Google

FRANCISCI VALLERIOLAE DOCTORIS MEDICI

Obſeruationum Medicinalium lib. vj.

Denuo editi, & emendatiores quàm antea in lucem emiſſi:

In quibus multorum grauiſſimorum morborum hiſtoriæ, eorundem cauſæ, ſymptomata atque euentus, tum etiam curationes miro, vtili & compendioſo ordine deſcribuntur.

Adiectis duobus Indicibus, quorum priorem Obſeruationum ipſi operi præfiximus: poſteriorem rerum & verborum ad finem remiſimus ad faciliorem ſtudioſorum vſum.

Ex legato Ill.mi Corsini



M. DCV.

Apud Franciſcum Fabrum Lugdun.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Digitized by Google

IN LIBROS OBSERVATIONUM MEDICINALIUM FRANCISCI VALLERIOLAE MEDICI AD medicinæ ſtudioſos,

PRÆFATIO.

QVOD aliis meis lucubrationibus multis clarum hominibus feci, in animo inſitum eſſe, planéque conſtitutum, vt quoad vita mihi ſuperſtes Dei indulgentia fuerit, & quantum niti ingenij viribus ipſe poßim, id omne in amplificanda & illuſtranda ſcriptis meis Medicina (qualia tandem cũque ea fuerint) velle me collocare, idipſum quoque nunc, hac mea recẽti fœtura teſtatum volo: nec intermittendũ mihi tẽpus vllum, quo ſine linea (vt eſt in prouerbio) diẽ duxiſſe videri poßim. Quid enim aut maius, aut melius facere vir literarũ amans quicquã poßit, quàm vt ſe aßidua bonorum auctorũ lectione, rerũ abſtruſarum intelligentia, commentatione, interpretatio néque exerceat? Hæc profectò illa eſt plena bonæ frugis inſtitutio, & ad cœlum via, vt in agnoſcendis naturæ arcanis, in promendis his quæ vſui hominibus ſint futura, operam omnẽ noſtram & ſtudiũ ponamus. Hoc ſanè eſt nomẽ immortalitati dare, hoc poſteritati conſulere, hoc denique in terreno hoc carcere, ſupra

communem hominum ſortem eſſe, & in mortali vita immortalem hominem agere. Quo quid præclarius homini accidere queat, dum vitali fruitur aura, planè nõ video. Etenim, etſi durum fortaſſe videri cuipiã poteſt, laboribus frangi, ſtudio marceſcere, impalleſcere chartis, viribus diſſolui, & ſtudiis abrũpere vitã: is ſi cogitet ſtudiorum ſuauitatem, intelligentiæ & eruditionis præſtãtiam, fructus cũ delectatione percepti, & ad omnes ex æquo manantis vbertatẽ, pro nihilo certè illa ducet. Vnde eſt illud Ariſtotelis, Diſciplinarũ radices amaras quidem eſſe: ſuauiſſimos autẽ fructus. Ego verò, quũ huic me vitæ inſtituto vel ab ineũte ætate volens ſciénſque addixiſſem, iámque in eo curſu ſtadia plurima cõfeciſſem, ceſſandũ mihi non putaui, quin priuato labore meo quantũ poſſem cõmentando atque ſcribẽdo profeſſioni meæ adeſſem. Quũque iam in factitanda medicina, annos amplius xl. verſatus nõ ſine numine eſſem, viſum fuit, vt quæ plurima & animaduerſione digniſſima, in tractandis ægris, in morbis dignoſcẽdis atque curãdis, (iys præſertim qui & grauiſſimi & exitiales habẽtur) quæ inquàm à me obſeruata eſſent (quæ ſanè multa & grauia extitere) ea omnia in chartas referrẽ, poſteris monumẽta futura. Illud enim quũ cogitarẽ, artẽ medicã noſtrã ex experientia primùm & obſeruatione natã fuiſſe, indéque in artẽ redactã, (quod & Celſus, & Galenus, & noſtri omnes affirmant) Hippocratẽ medicinæ tutelarẽ deum atque parentẽ imitari in hoc meo medicarũ Obſeruationum opere de induſtria volui: qui quum ea omnia, quæ ægris accidere conſpicabatur, tacitus obſeruarent, ea poſteà in tabulas referebat, enarrata ægritudinis hiſtoria omni, & quid quoto quoque die, hora, atque momentis ægro accidiſſet: & quid item ab

iis caſi-

Digitized by Google

iis caſibus, vel boni vel mali ſequutum fuiſſet, de ſcripto protulit: nominatis etiã ſingulatim ægris, quod Epidemiorũ libri abundè teſtatur. Ad hunc ego morẽ atque Hippocratis inſtitutũ, mea hæc quæ in veſtram omniũ vtilitatem ſcripta ſunt, concinnaui: eos tantùm recenſens morbos, qui grauiſsimi & dubiæ curationis mihi ſeſe obtulerunt, narrata in primis morbi hiſtoria. ægriſque ipſis identidẽ nominatis, quod & fecit Hippocrates: inde ampla obſeruationis cuiuſque explicatione, quod conciſè in titulo obſeruationis tractaueram, tantùm nudã morbi rationẽ explicans, & quomodo, quáve ratione æger in hunc illumve morbũ incidiſſet, cumulatè poſteà diffuſéque tracto: occupatus vtique in enarrandis morbi cauſis atque ſymptomatis, & quoto quæquæ die euenerint in rationes ducens, quid itẽ ex his futurũ ſperarẽ, quídque euenerit ſubtexens. Tum verò (quod caput rei eſt) curationes vnicuique proprias ac maximè ſalutares ſubiicio: quod omiſiſſe Hippocratẽ in Epidemiis omnes ſcimus: ſola contentũ rei, vt euenerat, narratione. nã is illi ſcopus tũ propoſitus tãtùm erat, narrandi quæ accidiſſet, nulla remediorũ habita ratione aut mentione vlla facta. Nos, noſtro in hoc opere ne quid deeſſet, & remediorum copiam, quibus vſi ſumus, adiecimus. Quæ verò præſidia in ægris opem tulerint, quæ minimè, ne id quidem omiſimus: cauſas inſuper mortis, in his qui vita è grauiſsimis & exitialibus morbis exceſſerunt: atque ſanitatis adeptæ: in his qui euaſerunt ſubiungo: & quæ auxilia maximè iuuerint, ea pro ſingularibus & fide probatis habenda propono. Hæc operis quod nunc in publicũ damus ratio, hic ſtatus eſt: atque ob id OBSERVATIONVM MEDICINALIVM *titulũ illi fecit. Vos itaque, Medicinæ ſtudioſi, quorum in gratiam hæc à me ma-*

gnis cerè laboribus atque vigiliis elucubrata ſunt, & in lucem emiſſa, æqui boníque conſulite: & commentarios à me in librum de conſtitutione artis Gal. iam propè abſolutos, magnóque ſtudio elaboratos (quum nemo quiſquam adhuc noſtra ætate, quod ſciam, manum operi admouerit, aut id aggredi tentarit) fidentes ac læti propediem in lucem exituros ſperate. Non fallam opinionem veſtram, ſi modò Deus clementia ſua labori meo adeſſe voluerit, & ad futurum confido, quoniã ipſe facientes adiuuat. Quẽ ſupplex oro, vt & veſtra ſtudia dirigere, & confouere, & meam in illuſtranda Medicina alacritatem beneficentia ſua prouehere in bonam frugem atque augere velit. Valete Medicinæ candidati, animo meo chariſſimi: & indolem veſtram bonis moribus, virtute, ac literis exornate.

Ad D. Franciſcum Valleriolam Antonij Verderij vectigalium iudicis apud Foreſienſes

EPIGRAMMA.

Corporis exigui cùm ſis, vir & ipſe puſillus,
Tu tamen ingenio Valleriola vales.
Tam magno ſtudio verſati ſunt tibi libri]
Qui præbent ægris vtile conſilium:
Clarus Apollinea videaris vt arte Machaon
Alter, præceptis alter & Hippocrates.
Atticus in te lepos is ineſt, valeas vt haberi
Eloquij Cicero Rhetoricæque parens.
Delitium patriæ Smyrnæi diceris ipſe,
Te colit Athlantis Nomius atque nepos.

INDEX

INDEX OBSERVATIONUM MEDICINALIUM

his ſex libris contentarum.

Lib. j. Obſeruationes.

DE mola duodecim menſes geſtata cum ſuperfœtatione, tandem eiecta cũ fœtu illi alligato, unde ægra in vitæ periculum adducta magno labore curatur. Obſeruat. j. fol. 1.

De ſcirrho phlegmonode cum hydrope ſequente ad ſcyrrhum hepatis, quum moritura ægra putaretur, ſanata eſt tandem magna cura. Obſeruat. ij. 13.

De cruris dextri reſolutione menſes totos decem & octo perſeuerante, poſt articulares dolores enata, & ligni ſancti potione curata. Obſeruat. iij. 23

De pleuritide incocta & ſine ſputo, ægro à Medicis pro deplorato habito: ſanatur tamẽ fluxu alui oborto præter omnium ſpem. Obſeruat. iiij. 33

De pleuritide in puero annorum octo cum mirandis ſymptomatis coniuncta, ipſóque puero vi morbi pro incurabili derelicto, ſanato tamen miraculo potius quàm artis ope. Obſeruat. v. 38

De argento ſublimato epoto, curationéque adhibita. Obſeruat. vj. 43

De palpitatione cordis cum capitis & ventriculi dolore acuto: quibus affectibus curandis dum vehementer intentus medicus methodum omnem complet, fortuito caſu miſero ægro loco ſomniferi ſyrupi aqua ſublimati præbetur, incogitatò quidem & in noctis conticinio, quum extinctum fuiſſet cubiculi lumen,

Digitized by Google

diris cruciatibus affecto ægro, in vitæ periculum incidit: liberatur tamen nutu Dei longiſsimo tempore & magno labore. Obſeruat.vij.55

De grauiſsima pleuritide cum phrenitide, & caſu ab alto, & vulneribus in ventre ab ipſamet ægra ſibi inflictis: & ſublimati potione, quam ipſa ægra in furorem acta ſumpſit, & è feneſtra in ſubditum ſolum lapideum ſe præcipitem dedit, vbi fere mortua horas plures cum ſummo frigore pene congelata manſit: curatur tamen integrè nutu Dei. Obſeruat.viij.67

De quodam mirabili caſu, nempe membrana eiecta per aluum in febre continente, quæ quidem membrana viginti & octo palmorum longitudinis erat: ſtriata illa quidem, & qua eiecta ſemianimis manſit æger: curatur magna adhibita diligentia. Obſ.ix.73

De mirabili quodam eiectamento à mulieris vulua, quæ ſe prægnantem eſſe exiſtimans, poſt ſex geſtationis menſes membranaceam ſubſtantiam quandam eiecit globoſam totã, bullis aqua plenis refertam: quæ bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ diluta ſanie plenæ erant, & per omnem qua integebantur membranam diſſeminatæ, tanto numero vt comprehendi non poſſent: à quo eiectamento ægra deplorata & pro mortua derelicta, conualuit tamen magno labore. Obſ.x.78

Lib.vj, Obſeruationes.

De locuſtarum prodigioſo apud Arelaten prouentu, ſata vrentémque omnem herbam morſu vredinéque vaſtantium, ſub annum à redempto orbe 1553. Obſeruat.j.87

De ſanguinis copioſiſsima per os reiectione, cum omniũ viſcerum, ventriculi, hepatis atque lienis duritie & obſtructione: quibus affectibus æger in diſcri-

men

men vitæ incidit: curatur tamen nutu Dei. Obſ. ij. 101

De pulmonum vlcere, præcedente ſanguinis ſputo, indéque tabe cõſecuta & purulento ſputo multo: à quo affectu nobilis mulier curata fuit. Obſeruat. iij. 108

Vir reſolutione multos annos laborans, incendij metu ſe præcipitem è ſuccenſa domo deiicit, derepente ſanatur, & deinceps probè incedere cœpit. Obſ. iiij. 116

Vir aſcite laborans, ventris tumore adeò grauis vt progredi non poſſet, vſu ligni ſancti & braßicæ marinæ curatus. Obſeruat. v. 125

De curatione febris continentis periculoſißimæ in puella viij. ann. quæ vi naturæ, nullis artis præſidiis, quum deploratæ valetudinis, ob morbi & ſymptomatum ſæuitiam, habita eſſet, oborto alui fluxu liberatur. Obſeruat. vi. 135

De inſania mirabili ex amore inducta, atque curata. Obſeruat. vij. 140

De vulnere in ventre accepto ſub ſiniſtro hypochondrio, aduſque renum ſubſtantiam & inteſtinorum penetrante: ex quo magnis & lethalib. ſubſequutis ſymptomatis mors vndecimo ſecuta eſt. Obſeruat viij. 166

De vulnere item in ventre accepto ad inteſtina vſque penetrante, ex quo quinto die mors inſecuta eſt: mortuóque in conſpectu rei poſito, mox ſanguis è vulnere atque è naribus cum ſonitu manare cœpit, & vndénam id proueniat. Obſeruat. ix. 172

De angina graui & præfocatiua, à qua conuerſo extrorſum tumore & ſuppurato, liberatus æger fuit. Obſeruat. x. 176

Lib. iij. Obſeruationes.

Ex leui vulnere in capite ſine fractura ſciſſuráve vlla, inflammatione, paralyſi & conuulſione cum delirio ſecutis, mortale vulnus efficitur, vndecimo die

Digitized by Google

mortuo iuuene. *Obſeruat.j.*183

Ex potione hellebori temere ſumpta, æger in vitæ diſcrimen derepente incidit: liberatur integrè Dei auxilio, magna adhibita cura. *Obſeruat.ij.*191.

De demorſo à cane rabioſo, & in graue periculum acto, eodémque magna difficultate curato. *Obſ.iij.*195

De dyſenteria graui tres totos menſes & eo ampliùs hominem diuexante præter ſpem curata. *Obſ.iiij.*204

De calculo veſicæ & vlcere curato: relapſu tamen poſt diros cruciatus, quum æger ſe in manus Empirici cuiuſdam nebulonis dediſſet, miſerè mortem obijt. *Obſeruat.v.*214.

De phthiſi ad ſanguinis reiectionem è pulmonibus ſecuta, eadémque curata quum ægra tota tabefacta moritura ſperaretur. *Obſeruat.vj.*222

De acceſſione comitiali, eáque grauiſſima, vitio ventriculi derepente ſuborta, tádéque curata. *Obſ.vij.*231

De vulnere in capite à lapide incuſſo, vnde mors ſecuta eſt. *Obſeru.viij.*240

De phlogmone hæpatis lethali. *Obſer.ix.*243

De ſcirrho hæpatis ad quem gangræna in crure dextro, & tandem mors ſecuta. *Obſeruat.x.*248

Lib.iiij. Obſeruationes.

De pleuritide ſiniſtri lateris graui in muliere prægnante, ſine vllis propè medicamentis, ſed ſolo naturæ ductu infra quartum diem ſanata. *Obſeruat.j.*253

De puero monſtroſo Arelate viſo anno Domini 1561. *Obſeruat.ij.*256

Hydropicus aſcite laborans perforato vi naturæ vmbilico, & foras prodeunte aqua, integrè curatur. *Obſeruat.iij.*258

De paralyſi dextræ partis in ſene ſeptuagenario ſanata.

nata. *Obſeruat.iiij.261*

De tumore inſigni & circumſcripto hypochondrij dextri cum dolore, ventris tumore, & ſpirandi difficultate, in nobili muliere ſanato. *Obſeruat.v.267*

De epileptica acceßione ex puerperio difficili nata, & crebrò recurrente, purgationibus à partu etiam plus æquo nimium fluentibus, déque horum pathematum curatione. *Obſeruat.vi.273*

De vulneribus lethalibus nobili cuidam iuueni inflictis, ad quæ mors conſecuta, déque mirabili puris copia in thorace inuenta. *Obſeruat.vij.280*

De mirabili decretorio continentis febris per exuberantem hæmorrhagiam è naribus diebus ſex ad ℔.xij. & fluxu alui ingenti ſubſequuto liberata nutu Dei iuuencula. *Obſeruat.viij.283*

Iuuenis quiſpiam ab æneo tormento manuario quod incautus manibus tractabat, adacto in viſcera globulo plumbeo tribus ſub ventriculo digitis, emiſſo per anum poſt aliquot dies globulo ſine vlla inteſtinorum noxa, perfectè ſanatur. *Obſeruat.ix.290*

Miræ vulnerum obſeruationes atque curationes in eo cōflictu qui ad diui Ægidij pagū factus eſt anno reſtitutæ ſalutis 1562. *Obſeruat.x.292*

Lib.v.Obſeruationes.

De eximia phlegmonarum curatione prope ſpinam dorſi conſiſtentium & ſuppuratarum, atque in vlcera conuerſarum. *Obſeruat.j.304*

Quibus mulieribus Arelate exectus ſit infans chirurgica manu matre ſalua. *Obſeruat.ij.317*

Ex dente putrido ſine vlla vi euulſo mira hæmorrhagia ex arteria gingiuæ ſubdita emanans, quæ vt riuulus quidam à fonte manans prodibat, déque cu-

ratione eius in annoſa muliere. Obſeuat.iij.321

Puero octo annorum bene habitō pleuritide laboranti miſſus ſanguis, atque ſeptimo die integrè liberatur. Obſeruat.iiij.322

Mulier ex pleuritide ſuppurata tabida effecta, lactis vſu potiſſimum curatur. Obſerua.v.325

Vir prudentiſſimus Ioannes Icardus fani diui Trophimi canonicus vlcere pulmonum phthiſicus effectus magna cura liberatur. Obſeruat.vj.328

Quidam è ſyphilide morbo in phlegmonem ſchirroſam prope coxendicem incidens in gangrænam eius partis incidit, graui cum putredine paribúſque ſymptomatis magno labore curatur. Obſeruat.vij.337

Nobilis quidam æneo tormento paruulo (pistole *vulgò vocant) ſecundum thoracem tranſuerſim vulneratus globulo vtrinque à latere ad latus ſecundum muſculos externos permeante, curatur. Obſ.viij.343*

Sutor quidam Auenione graui vulnere in capite percuſſus, ad duram vſque meningem pertingente vulnere, reſolutione, conuulſione correptus, & ſine voce mutus dies totos ſeptem manens, magno labore nutu Dei curatur. Obſeruat.ix.384

Puerpera atque primipara mulier iuuencula, ob frigus imprudenter admiſſum, altero à partu die, in grauem pleuritidem incidit, vt præ ſpirandi difficultate præfocari ſibi videretur. Miſſo ſanguine contra ſuorum omnium vota, à nobis tamen Medicis perſuaſis, aliiſq; opportunis auxiliis adhibitis nutu Dei præpotentis curatur magna omnium admiratione. Obſeruat.355.

Lib.vj.Obſeruationes.

Eo apoſtemate & vlcere renis dextri curatus. Obſeruat.

Obſeruat.j.361

Vir & mulier pleuritide contagioſa & lethali affecti, paribus ſymptomatis laborantes, cum ſputis nigris & præfocatiuo ſpiritu, quiſque vndecimo die moritur. Obſeruat.ij.369

Mulier carbone teterrimo circa os & labra correpta, curatur: ſed deformis manſit. Obſeruat.iij.372

Ex caſu ab alto diffracta vniuerſim caluaria, & ſine voce, ſine ſenſibus, & propè apoplectico reddito ægro, curatur miraculo tamen. Obſeruat.iiij.374

Mulier iuuencula & bene habita in octauo geſtationis menſe opiſthotono corripitur, graui comitante febre. Quarto à morbi initio die filium parit, poſtero die conuulſa moritur. Obſeruat.v.370

Mulier in ſeptimo geſtationis menſe graui pleuritide correpta ſine ſanguinis miſsione, ſudore & ſputo copioſo manante, ſub vigeſimum diem integrè curata fuit fœtu ſaluo. Obſeruat.vi.379

Medicus Luſitanus ſeptuagenarius ex diuturna febre in lethargum incidens, pro deplorato à medicis relinquitur triduum totum: reuiuiſcit tamen paulatim, & vi naturæ tacitè operantis integræ ſanitati reſtitutus fuit. Obſeruat.vij.382

Mulier calidiſsimi temperamenti ex cauſo febre in mirabile delirium incidens cum graui ſyncopa, vt moribũda putaretur, curatur magno labore. Obſ.viij 384

Mulier alia ex cauſo in tabitudinem deducta, vſu lactis aſinini & vnctione ad dorſum humectante longo tempore curatur. Obſeruat.ix.389

Senex honoratiſsimus & ditiſsimus annorum lxx. è angina præfocatiua, miſſo ſanguine, & aliis opportunis auxiliis adhibitis, integrè curatur. Obſeruat.x.395

PHILIPPI GVLIELMI MEDICI-
næ apud Auenionenſes profeſſoris, in libros Obſeruationum Medicinalium D. Franciſci Valleriolæ, ad Medicinæ ſtudioſum

EPIGRAMMA.

Æneas potuit telluris operta ſubire,
Ex auro rami nonniſi fultus ope:
Armatam flammis potuit ſuperare Chimæram
Pegaſeo Hipponous nonniſi nixus equo.
Tu quoque ſi cupias occultos noſcere morbos,
Atque horum dici velis ἀκριβικαῖς:
Hæc lege ſcripta ſenis doctiſſima Valleriolæ,
Aureus hæc ramus, Pegaſus ecce tibi.

D. VALLERIOLÆ MEDICO, OMNI literarum genere abſoluto, Brixius.

Dogmata Pythagoræ fuerim ſi priſca ſequutus,
Heredem rerum tu Ciceronis agis.
Tu quoque diuini ſpiras documenta Platonis,
Eſt tibi cum docto muſa Marone grauis:
Smyrnæúmque refers plenus grauitatis Homerum,
Facundum te aio vincere Mercurium.
Hippocratemque tenes concluſum mente ſerena,
Artéque Galeni tu celebrande micas.

AD D. FRANC. VALLERIOLAM PRÆſtantiſs. Medicum, vt ſuas in lucem proferat Medicinales Obſeruationes, Caroli Laurentij

EPIGRAMMA.

Grandia quid tandem proferre volumina ceſſas?
Phœbea toties iam vigilata manu?
Quid differs, quæſo, ſalubres monſtrare medelas?
Pharmaca quid renuis ſpargere lecta viris?
Doctis, crede mihi, cunctis tua ſcripta placebunt,
Delitias tollet Gratus ad aſtra ſuas:
Gallia perpetuo ritu deſerta fouebit:
Heſperus hæc tanquam numina ſacra colet.
Hippocratem quondam coluit ſi priſca vetuſtas
Et tulit ad superùm ſydera celſa deùm,

Signa

Digitized by Google

Signa quòd atrocis morbi cauſáſque teneret,
Quum tamen hunc fugeret certa medela νόσου:
Ingenij fœtus celeris num laudibus ornent
Quos, Franciſce, vomit nunc tua Muſa graues?
Trudere lethiferos qui noſtro corpore morbos,
Qui tectas cauſas, tectáque ſigna doces.

Eiuſdem ODE Saphica in laudem operis.

Turbidus vincit radioſa clangor
Aſtra, ſtellantem reſonans olympum
Occupat murmur, placidos fragores
Gallia fundit.
Heſperi ſtridor reſonat ſonorus,
Italus mittit ſtrepitum loquacem,
Tota clamores vomit iſta curui
Machina mundi.
Nunc virûm pallens ſtupor occupauit
Corda, mirantur rutilas puſillam
Corporis maſſam retinere gemmas
Mentis alumnæ.
Quî poteſt (aiunt) fieri puſillum
Corpus vt tantas agitare rerum
Abditas poſſit ratione cauſas,
Ingenióque?
Aſt ſinant cuncti penitus ſtupere,
Quum macrum cernant, videántque corpus
Non luto pinguis madidum ſaginæ
Valleriolæ:
Liberè vt celſas rutilantis arces
Pallados poſſit penetrare Graiæ,
Et Camœnarum latebroſa quæque
Antra ſubire.
Scripta nunc monſtrant animum peritum,
Laudat auctorem liber almus æquum,
Auctor & doctum celebrat volumen
Commemorandus.
Certa morborum docet ipſe ſigna,
Quos palus ſtagnans rapuit Charontis,
Rurſus ad viuos vehit ille mente:
Res celebranda.

Google

NICOLAI VALLERIOLÆ,

FILII AVCTORIS,

de opere Obſeruation. Medicinálium, ad Medicinæ ſtudioſum,

EPIGRAMMA.

Morbi ſi certas cupias agnoſcere cauſas,
Præclaris ſcriptis Valleriola docet:
Qui tam complexu paruo atros continet omnes
Sanandi affectus, dogmata vera tenet.
Tempora nanque almum celebrarunt priſca Galenum
Hippocratem veteres condecoráre ſuum.
Et Socrates clarus glorioſúmque ipſe parauit
Nomen, & Arpinas egregiúmque ſibi.
Arpinam doctè ſectaris, túque Galenum
Valleriola refers, Hippocratémque ſimul.

IOANNIS BRIXII IVRISC.

AD D. VALLERIOLAM,

Epigramma.

Metra cothurnati quid non ſint noſtra Poëtæ?
Phœbæam cur hæc non redoléntque chelym?
Si mihi Diua foret, patrio quæ nata cerebro,
Nunc canerem laudes Valleriola tuas.
At tua pertenuem quum vincat fama fragore
Muſam, cedendum, iámque ſilere iuuat.

OBSER-

Digitized by Google

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AUCTORE,

LIBER PRIMUS.

OBSERVATIO PRIMA.

Dulcis Gardiola vxor mea prægnantem ſe eſſe exiſtimans, molam gerit in vtero menſes totos duodecim: ſubinde ea in geſtatione grauida fit: quùmque iam fœtus quadrimeſtris eſſet, ingentibus doloribus, febri grauiſſima, ſymptomatiſque lethalibus correpta, animi deliquio, virium defectu atque pulſuum, delirio, vigiliis, inedia, parturire cœpit tandem maximis conatibus: pari diſcrimine vitæ, opportunis adhibitis auxiliis, molam vnà cum fœtu ſimul illi adligato eijcit, & priſtinæ incolumitati, præter meam & omnium opinionem, Dei voluntate & miſericordia reſtituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DIVINA virtute (qua ſola, vt ait Gal. natus eſt homo veritatem videre) fieri exiſtimare oportet, vt ab ſæuiſſimis & maximè exitialibus morbis ſæpè homines liberentur: vt quum lethalib. apparentibus ſignis, ſymptomatiſque, moriturum ęgrum ſpe- *Gal. lib. 3. de vſu part. c. 10.*

res, præter omnium ſpem atque expectationem rediuiuus ad ſe, quaſi è orci faucib⁹ ereptus, redeat ęger, priſtinæque ſanitati reſtituatur. Hoc ipſum nulla humana ope, nullis artis præſidiis, nullo conſilio, ſed ſola Dei bonitate atque clementia fieri, bene inſtituti hominis fuerit exiſtimare. Vnde eſt illud Regij prophetæ in Pſalmis, Dei potentiam annuncian-
Pſa. 102. ris: Ipſe ſanat omnes infirmitates tuas, & redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in miſericordia
1. Reg. 2. a & miſerationibus. Quod & Annę matris Samuelis cantico teſtatiſſimum fit: Dominus (inquit) mortificat & viuificat: deducit ad inferos & reducit. Ac proinde magna ſubinde ratione ſapientiſſimum Salo-
Sap. 16. b monem dixiſſe legimus: ¶ Neque herbam neque malagma ſanare, ſed Domini ſermonem, qui ſanat omnia. Tu (ſubdit idē) es Domine, qui vitę & mortis habes poteſtatem, & deducis ad portas mortis, & reducis. Hic ſermo virtus Dei eſt, qui pro ſua bona voluntate quoad vult, & quandiu vult rebus à ſe in ſubſidium hominum creatis adeſt: túmque adhibita in ſalutem remedia proſunt, ſeruaríque ab exitioſiſſimis & lethalibus morbis ægros diuina ſorte contingit. Quòd ſi ſubtrahat Dominus manum ſuam, etiamſi omnem impleas artem, ſi operoſiſſima manu omni labore atque ſtudio mederi ſtudeas, nihil quicquam proficies. Id prophetico ore idem Rex &
Pſal. 103. Propheta Dauid ceciniſſe Dei ſpiritu eſt viſus: ¶ Aperiente (inquit) te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente autem te faciem, turbabuntur. Auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur. Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Hæc eò à me in præſens adducta ſunt, vt intelligi illud poſſit, ſiquando ab impendenti vitæ periculo quis præter hominum ſpem reſtituatur (vt vxori meę chariſſimę in tam diro & inſolenti caſu accidit) id nō humanis viribus, non artis præſidiis (quæ tamen illi cumulatiſſimè, pro meo in illam pio officio atque amore, adhibita ſunt) ſed ſoli Dei bonitati atque beneficētię tribuendū meritò exiſtimet. Quamobrem

vni tan-

vni tantùm Deo Opt. Max. acceptum fero, quòd à tam graui exitialíque morbo vxor mea leuata ſit: támque infelici enixu atque partu, tot lethalibus ſymptomatis oppreſſa, leuata fuerit. Cuius Dei numen vt vnà mecum laudibus celebrare omnes poſſint, illiúſque immenſam potentiam admirari, hiſtoriam omnem ad veri fidem referam. Quum mihi Dei benignitate fœcundiſſima vxor data ſit, vt quę & optime temperata, & ſalubri corpore cùm ſit, & probè illi mulieb̃res purgationes ſtato tempore exeant, vterúmque ad generandum optime diſpoſitum habeat (quæ quidem res omnes ad fœcunditatem plurimum faciunt, vel Hippocratis teſtimonio) felix ipſe mihi prole multa & bene habita ſanè videbar. In huius felicitatis cumulo, (vt nihil eſt ab omni parte beatum) vxori menſes ſiſti incipiunt: mox inappetentia, corporis grauitas, languor, deſidia mulierem corripiunt (intrò concepti fœtus indicium, ſiquid Hippocrati creditur) ¶ Si mulieri, inquit, purgationes non prodeunt, neque horrore, neque febre accedente: verùm cibi faſtidia ipſi accidunt, hanc in ventre habere exiſtimato. Itaque quum ipſa ſibi mulier vterum gerere exiſtimaret, (paria nimirum quę ſępe in veris geſtationibus experta eſſet ſymptomata perpetiẽs) nihil de ſe ſollicita, perſtabat, fœtus motũ ſuo tẽpore expectãs. Qúmq; ad trimeſtre geſtationis tẽpus aut paulò amplius perueniſſet, turgerétq; plus ſolito vterus: neſcio quid obſcuri motus perſentiſcere ſe aiebat, fœtúſque ſimilẽ motionẽ quãdã: ſed ea tamẽ exiſtimatione deluſa, res ſecus quàm putarat accidit. Nam etſi quadrimeſtri exacto tempore venter illi intumeſceret, & mãmillæ turgerent, retentis vtique menſibus, motus tamen nullus cõſpicuus apparebat in ventre, qualis in impręgnatione ſentiri ac percipi deprehenditur. Nam qui motus, fœtus motionem falſa imagine repræſentans, ab vxore in ventre tum percipiebatur, à flatu potius in locis muliebribus coacto, & exitum ſibi moliente, prouenire iure arbitrandum eſt, non à fœtu qui nullus tum ſuberat. Motus namque infantis in ma-

Hip. lib. 5. aph.

Hip. li. 5. aph. apho. 61.

terno vtero longè ab eo qui ſæpenumero in ementitis geſtationibus, vel menſium ſuppreſſionibus fit, diuerſiſſimus eſt. Genito nanque infante, vbi eius extremitates corporis foras ramos ſparſerint, & vngues ac pili radices egerint, (quæ docta Hippocratis ſententia eſt) tunc iam etiam mouetur: & tempus ad hoc fit, maſculo quidem menſes tres, fœmellæ verò quatuor. ſic enim vt plurimum contingit. Mouetur autem primùm maſculus, quia fortior quàm fœmella eſt: & primùm quoque conformatur maſculus: nã à fortiore & craſſiore genitura fit. Itaque quæ à genito intus infante motio fit, vti ab interno principio proficiſcens, tanquam viuentis animantis eſt: quòd pro locorum ſepto nunc huc, nunc illuc impellatur, proprióſque ſpõte concitet motus: vt ſi manũ tum ventri apponas, geſticulante infante, viuentis rei impetum atque ſubſultionem percipias: contra quam in motu à flatulento ſpiritu concitato fieri cernitur. Hic enim etſi falſam motus pueri imaginem quandam repræſentat, non tamen ſubſultionem habet, ſed ventrem diſtendens & exitum ſibi parans, in tumorem attollit: móxque diſcuſſo flatu ſubſidet ac detumeſcit venter. Si item menſes ſubſtiterint, vel vterus abſtructione, ſcirrho, moláue tentetur, dimoueri neſcio quid in vtero mulieres teſtantur. Sed non perinde ac fœtus motio eſſe ſolet: ídque diſcriminis, præter motionis diuerſitatem, accidit, quòd in molæ geſtatione quid graue & infixum in vtero abgeſtante percipitur, modò quidem in vteri oſtiolo, modò verò in vniuerſo vteri corpore, quod lapidis duritiem referat. Eſt enim mola, auctore Galeno, caro quædam inutilis atque informis, & ouo gallinarum ſubuentaneo proportione reſpondens. Paulus verò, malum tumorem in vtero induratũ eſſe vult, lapidis duritiem referentem. Etſi parum exactè hac quidẽ in parte molæ rationem reddidiſſe Paulus videri poſſit, quũ plures indurati tumores conſiſtere poſſint, qui molę nec rationẽ nec nomen obtineant: vt de ſcirrho in matrice, de cãcro & indurato phlegmone eſt videre: qui quũ indurati tumores in vero ſint,

Hippoc. li. de nat. pueri.

Gal. lib. 14. de vſu part. ca. 7. & lib. 14. meth. c. 13.

Paul. Aeg. li. 3. ca. 69.

Pauli Aeginetæ lapſus.

ſint, molæ tamen nomine minimè ſunt cenſend[a]
nimirum ab illius ratione lõgè diuerſiſſima. Non i-
taque propriè molæ rationem atq; ſpeciẽ hac ſua de
ſcriptione Paulus attigiſſe videtur. Rectius profectò
Galenus, qui informem, otioſam, & inutilem in v- *Ga.li.14.*
tero genitã carnem, molã eſſe affimauit: & cuinam *de vſu-*
rei conferri ipſa poſſet(nẽpe ouis gallinarum ſubuẽ *part.ca.7.*
taneis) appoſitiſſimè expreſſit. Vt autẽ concipi in v- *& li.14.*
tero mola ſoleat, Hippocrates ſcientiſſimè lib.1.de *metho.c.13.*
mulier.morbis, nos docuit in hæc verba: Περὶ δὲ μύ-
λης κυήσιος, τόδε αἴτιον· ἐπὴν πολλὰ ἐπιμήνια ἐόντα ὀλίγην καὶ
νοσώδη ξυλλάβωσιν, οὔτε κύημα ἰθαγενὲς γίνεται, καὶ ἡ γαστὴρ πλή-
ρης ὥσπερ κυούσης· κινέεται δὲ οὐδὲν ἐν τῇ γαστρὶ, οὐδὲ γάλα ἐν τοῖσι
τιτθοῖσιν ἐγγίνεται· σφριγᾷ δὲ τὸ στῆθος. αὕτη ἐν δύο ἔτεα, πολλά-
κις δὲ καὶ τρία, οὕτως ἔχει. Quod eſt, Molæ cõceptus hæc
cauſa eſt: Quũ multi menſes exiguum & morboſum
ſemen exceperint, neque conceptus rectus ſit, & ven
ter plenus eſt veluti prægnantis. Nihil autẽ in ventre
mouetur, neque lac in mãmis generatur. Mammæ au
tẽ turgidæ ſunt. Hæc igitur ad duos annos, ſæpè etiã
tres ſic habet. Eadémq; ab eodẽ auctore li.de ſterili-
bus denuò repetuntur. Fit itaq; mola in vtero, quum
menſiũ copia exiguũ & minimè robuſtũ ſemẽ virile
cõceperit: aut etiã muliebre. vtrũque enim ad fœtus
generationẽ concurrere, vel Hippocr.& Gal. teſtimo *Hip.li. de*
nio cõpertiſſimũ eſt. Igitur ſi ſeminis imbecillis vis *genitur.&*
rectrix à mẽſibus copioſioribus obtũdatur, fœtus ge *lib.de nat.*
neratio fieri omnino nequit: quòd motoriũ principiũ *pueri.*
formãdo fœtui deſit, nẽpe maſculi ſperma: quod quũ *Gal. lib.*
infirmum eſſe ſtatuatur in molæ generatione, exi- *14.de vſu-*
guum, aquoſum, & minimè craſſum, efficitur, vt fœ- *part.ca.11.*
tus loco, caro quędã otioſa, informis, nec vlla ratione *& li.de ſe*
prolifica generetur. Sperma namq; virile, ad prolis gę *mine.*
nerationẽ calidum, multũ, & craſſum eſſe oportet: ob
ídque pudendũ oblongum in viris factũ eſt, ad vene-
ream coniunctionem, & ad ſpermatis excretionem i-
doneum: quæ docta Gal. lib. 14. de vſu partium cap.
6. ſententia eſt. Nimirum igitur, ſi deficiente moto-
rio fœtus principio, quod gignitur, à copioſioribus
menſibus ſemini exiguo, infirmóque & morboſo

Digitized by Google

cõmixtis, informe ſit, inutile, & minime prolificum. Id autem mola eſt, auctore Hippocrate, quæ interdũ adeò increſcit, vt geſtationis veræ inſtar plurimum venter mammæque turgeant, & non rarò ad duos tréſve annos ea geſtatio ementiti fœtus perduret: vt auctor idem Hippocrat. eſt libris de mulierum morbis & de ſterilibus. Iudicare verò & diſcernere molam oportet ex plenitudinis mole (magis enim in molæ quàm in fœtus geſtatione vẽter impletur, duriórque efficitur, auctoribus Hippocrate atque Paulo) tum quòd nihil in ventre mouetur, neque lac in mãmillis gignitur. Fœtus enim ſi conceptus eſt, trimeſtri peracto mouetur, ſi mas fuerit, aut ſi fœmella quadrimeſtri: vt præcitatis locis, & lib. de natur. fœtus abunde Hippocrat. docuit. Vbi igitur hoc tranſacto tempore motus nullus, quaſi viuentis animalis intrò geniti percipitur, nec lac in mammillis apparet, de molæ geſtatione ſuſpicandum. Accedit præterea corporis macies, deprauatus color, cibi faſtidium. Emaciatur porrò corpus, quòd probi alimẽti materia (ſanguis nempe bonus) deſit: & quòd anorexia graui corripiantur, nec cibum ingerant. quamobrem extenuari eas omnino eſt neceſſe. Color ob id prau9 apparet, quòd qui intrò conditi ſucci ſunt, vitioſi, nec probè à natura elaborati ſint. talem autem foras effloreſcere colorem oportet, qualis humorum intus latentium fuerit natura: vt lib. 1. Aphor. comm. 2. & pluries alibi à Galeno proditum eſt. Cibi faſtidium, commune & grauidis & molam geſtantib. pathema, ob id naſcitur, quòd vitioſi humores ventriculum obſideãt, quódque à retentis menſibus halitus graues ſurſum repant, qui inappetentiam & faſtidium generent. Adeò verò fallax & illuſoria affectio hæc eſt, vt per initia in quibuſdam mulieribus de fœtu concepto ſuſpicio ſit, vt Paulus ait. Quod & vxori meæ eueniſſe magno ſuo malo teſtari ipſe plena fide poſſum, quæ quũ neſcio quid motionis in ventre percipere ſe affirmaret, turgeréntque & mammillæ & venter, cibíque faſtidia premerent, vtero planè ſe gerere exiſtimabat. Molæ conceptum expreſſimus: quod autem admirã-

Hipp. li. 1. de morb. mul. & li. de ſterilib.

Signa molæ.

Vbi ſuprà.

Pau. lib. 3. c. 69.

Pau. vbi ſuprà.

Vbi ſuprà

dũ in vxore ſucceſſit,id iam explicare aggrediamur. Vbi iam ad ſeptimum octauúmve menſem geſtationis molæ perueniſſet,grauida fit vxor,ſéque in vtero habere teſtatur:augetur fœtus,& ſuo tempore motitari incipit,nempe paulò poſt tertium mẽſem.quod quum mihi permirum videretur,vix vxori fidem habebam:etſi probè ab Hippocrate edoctus, noueram ſuperfœtare poſſe mulieres. ¶ Superfœtant autem hæ quarum vteri os poſt primum conceptum non clauditur ita valde:vt lib. de ſuperfœtatione Hippocrates demonſtrauit. Sed quum à molæ conceptæ magnitudine premeretur nouellus fœtus,nec illi in vtero locus ad incrementum pateret, mola vtique magnam vteri partem occupante,deficere ipſum penuria loci & alimenti neceſſe fuit:vnde mox dolores & cruciatus vterini,ſanguinis tetri & cõcreti,valdéque corrupti profuſio ingens,animi deliquia,enixus, febris grauis,inſomnia,pulſuũ defectio,pallor,anguſtia(ſymptomata planè timoris & periculi plena)oriri,valdéque mulierem premere cœperunt. Nec ſanè iniuria,quòd parturitionis enixus doloréſque ſæuiſſimi vrgerent: natura tanto ſe onere alleuare cupiente.Quum verò carnea mola penitius vtero infixa eſſet,nec elabi facilè poſſet,(durioribus vtique vinculis nexa) magnam pauperculæ laboranti noxam, ingentémque laborem adferebat: præſertim quòd huic difficultati, & virium laborantis imbecillitas multa coniũcta erat,&ſanguinis profuſio tanta,vt in præſens vitæ diſcrimen ægram adducerent.Hoc ſanè eſt quod ab Hippocrate de molæ conceptu differente magna ratione dictum eſt: ¶ Si mola, inquit, vna caro fiat, mulier perit. neque enim fieri poteſt vt ſuperſtes maneat.Si verò plures, erumpit ipſi per pudendum ſanguis carnoſus plurimus.Et ſi hoc moderatè fiat, ſeruatur: ſin minus, à fluxu correpta perit.Ob id ego ſecundum Dei bonitatem ſeruatam coniugem meam arbitror, quòd magna molæ illius carneæ pars vnà cum ſanguine putri intermiſta per fruſta prodiens,alleuationẽ laborãti attulerit. Prodi-

Hipp. lib. 1. de morb. mul. & li. de ſterilib.

bant namque trumbi ſanguinis carnoſi atque duri cum multa ſanguinis profuſione. Si enim (vt vult Hippocrates) mola vna caro fuiſſet, id eſt (vt ego quidẽ interpretor)ſi in vniuerſum in ſe coacta tota integra maneat, nec fruſtatim prodeat, fieri nequit vt ſeruetur ægra : quòd propellere integram nequeat, & prius deficere vires tam diro & graui enixu , quàm ſolui molam ſit neceſſe. Tandem verò quum in peius abire ſymptomata viderem , ægrámque viribus deficere, malè tum de ægrotantis mihi chariſſimę ſalute mœſtus ac dolens ſperare cœpi. Et vt ne in tanto diſcrimine dulciſſimam coniugem deſertam eſſe ſinerem,& artis præſidiis vacuam,reſumptis viribus & animo firmato,maius aliquod audendum(ſi ſaluam mulierem vellem)mihi omnino propoſui,quòd ſcirem non lacrymis nec ſuppliciis muliebribus deorum auxilia parari, ſed vigilãdo,agẽdo, probè cõſulendo proſperè omnia cedere:vt graui Catonis,in oratione ſua apud Salluſtium,admonitione edocemur. Quin & altera quoque à Galeno profecta admonitione iuuabar, qui generoſi eſſe medici vult,difficillimis caſibus & euentis,quę ſępe in morborum decretoriis accidunt, non terreri:ſed conſtãtes aduerſos morbo ire , natureque motus ſolerti indagatione perſpicere,remediíſque paratos diritati morborum arte niti : Thucydidíſque tum conſilium ſequi(vt idem Gal.alibi monet.) qui in re dubia agere aliquid vel periclitantes etiam iubet. ¶Quibus,ait, alia ſalutis ratio non eſt,& quæ vnica videtur,ea dubia eſt:neceſſum arbitror his eſt aduerſos periculis ire. Itaque in tã graui caſu quid mihi faciundum eſſet diu multúmque mecum ipſe animo meditatus , ad duo me conuerti præſidiorum genera,in quibus ſalutis vxoris chariſſimæ ſcopum omnẽ fixerã. Precibus ad Deum,qui ſanat contritos corde,& alligat contritiones eorum , & ſalutaribus artis præſidiis:vt in tanta & morbi & virium pugnantia,morbo quidem validiſſimo exiſtente,viribus autẽ infirmiſſimis fieri poterat. Igitur ad firmandas vires primũ me cõuerto:quòd hęc ipſa quę de viribus ſumitur

Salluſt. in Catilin.

Gal. li. 3. de criſib. c. 6.

Galen. li. 10. meth. med.

Pſal. 146.

ſumitur indicatio, auctore Galeno, omnium prima atque potiſſima ſit habenda. Mox ad facilitandum partum, molámque eiiciendam, doloréſque ſedandos conſilium omne dirigo. His enim propoſitis ſcopis fieri poſſe putabam, vt è tanto diſcrimine, annuente & protegente Deo, ſeruari moribunda mulier poſſet. Non enim alia patebat ad ſalutem via, quàm eiiciendæ molæ, ſedandis cruciatibus, & viribus inſtaurandis. Qua igitur ſim in hoc ſæuiſſimo abigendo morbo methodo vſus, quibúſque ſit auxiliis bona Dei voluntate ſeruata mulier, iam dicere aggredior. *Galen. lib. 9. meth. med.*

CVRATIO.

Primum omnium, quoniam diſſolui virium naturæ robur ob dolorum ſæuitiã, & profuſionis ſanguinis ingentem copiam videbam, huic rei toto nixu ante omnia incumbendum putaui, vt reficerentur vires, ſiſteretúrque ſanguinis tam immoderata profuſio. Optimis itaque iuſculis, ex lectiſſimis caponum & perdicum carnibus arte confectis, tum & ſucco carnis per expreſſionem excepto, indito margaritarum puluere ac corallorum ad ſanguinis eruptionem compeſcendam, vſus ſum: interdum iecuſculo gallinaceo elixo, & cum iure capi & perdicum admixto, liquatis vnâ omnibus, vti ęgram iubebam. Sum & reſumptiuo liquido vſus. Conſtabat autem pulpis pectoris capi & perdicum, ſericeo filo coccineo transmiſſis, & in vas vitreum inditis, ita vt carnes fundum non attingerent, ſed appenſę manerent, adiectis margaritis, caryophyllis, corallóque rubro, in tenuiſſimum pollinem deductis, omnibus in balneo Marię liquatis. ſic enim maximę virtutis ſuccus è carnibus emanat, qui valenter alit, & vires defectas reſtituit. Sed quod in admirationem omnes trahat, quódque ob nouitatem miraculo eſſe poſſit, id eſt quod proximè dicturus ſum. Quum eſſet vxor mea abſtemia (vt quæ nunquam vinum bibiſſet) horrerétque eius odorem, nedum ſaporem, tanta cupiditate ad vini potum, quandiu parturitione laborauit, ferebatur, vt vino, eóque potenti & generoſo, ſatis ſatiari non poſſet, nulla præſertim aqua diluto, *Reſumptiuum liquidũ vt fiat.*

ſed meraco & copioſo. Adeò enim ſentire ſe à vino reſtitui dicebat, vt mox ab exhauſto vires reparari, inſtaurari ſpiritus qui penè præ dolorum acerbitate & ſanguinis profuſione exhauſti abſumptíque erant) ſentire ſe teſtaretur. Quum enim crebra animi deliquia pateretur, nullo magis ſe curari releuaríque quàm vino teſtabatur: quod & illi optimè ſapiebat, & perfundi ſe totam, eo forinſecus ad pulſus, os & nares admoto, gaudebat. Vt veriſſimum illud ſit à Galeno proditum: Celerrimè & vniuerſum vinum corpus alere: & his qui citiſſima adiectione indigeant, humidum remedium ad recuperandas vires optimum eſſe. Vinis autem colore rubris & ſubſtantia craſſis ineſt (vt ait Galenus) & citiſſimè implere corpora euacuata, & ob id indigentia adiectione: quòd nimirum humidum alimentum, & pręcipuè natura calidum (quale vtique vinum eſt) facilius nutriat: vt idem auctor libr. 2. Aphor. Com. 11. affirmat. Mirari igitur deſinemus mulierem hydropotam tantopere in grauibus illis ſymptomatis & vinum appetiſſe, & ſumma cum voluntate ac fructu ingeſſiſſe. Sagax enim & benedocta natura animantibus cunctis quid facto opus ſuggerit, eáque in tempore adminiſtrat quæ vſui futura ſunt: gubernante vtique corpus natura, & ad id quod conducat impellente: quæ docta Gal. lib. 10. meth. med. ſententia eſt. Quoniam verò & ſpirituoſæ corporis ſubſtantiæ non minus quàm ſolidorum corporum prouidendum erat, (completur namque virium ſubſtantia, auctore Galen. tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis) illi per odores & aeris nitorem atque difflationem commodam (erat namque æſtas grauis & æſtuoſa) proſpiciendum curaui. Itaque ægrotantis cubile roſis multis ſterni iuſſi, ſolum verò oxycrato multo madefieri, ſalicum & pampinorum vitis folia vbique ſpargi: naribus ſæpe roſaceam aquam & florum citrij & myrti, ex vino modico albo & tenui, ſed odorato, exceptis, admoueri iubebam, pulſibus etiam ac temporibus eo liquore madentibus. In ſumma omni ope elaborandum tum erat, vt collapſæ reficerentur vires, quæ

Gal. lib. 2. aph. commen. 18.

Gal. li. 2. aph. cõ. 11.

Galen. li. 14. meth. med.

Gal. lib. 11. meth. med.

quæ enixu, doloribus, profuſione ſanguinis, & crebris deliquiis ita concidebant, vt caſuræ prorſus viderentur. Dabam interdum electarium ex margaritis vocatum, conditóque ex conſeruis roſarum, bugloſſi & violarum, adiecto margaritarum tenui polline, ex ſaccharo vti ſæpe iubebam. Roboratis vtcunque hac methodo viribus (qui alter curationis ſcopus propoſitus mihi erat) ad molam detrudendã ſum conuerſus. Sed quum ea valde in vteri ſinu impacta eſſet, & grandi carnea mole conſtaret, difficilem omnino partum efficiebat. Facilitandus igitur partus fuit. Itaque muliebres locos emollientibus & relaxãtibus medicamentis foui, in hunc qui ſequitur modum: ℞. Althææ, maluarum, amborum cum ſuis radicib. ana M. j. radicis ariſtolochiæ rotundæ & longę (partus namque facilitandi vires ſummas habent, vnde illis inditum nomen vel Dioſcoridis teſtimonio) cuiuſque manipulum: foliorum arthemiſię, mercurialis, matricariæ, ſaluiæ, & hyſſopi, & calamenti, cuiuſque M. ß. ſeminum lini, altheæ, fœnigræci, aneſi & libyſtici ana ℥. ß. florum chamæmeli, meliloti, roriſmarini, geniſtæ & arthemiſiæ, ana P. j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in hydræleo, & cum filtris foueantur muliebres loci, inguina, & coxendicũ partes calidè: móxque ſequens linimentum, quod tum emolliendi, tum eiiciẽdi partus vires habet, prę fatis locis admoueatur: calens illud quidem, & muliebribus locis probè à frigore munitis ℞. Vnguẽti dialthęæ ℥. iij. vnguẽti ſeu cerati filij Zachariæ ℥. ij butyri recẽtis ſine ſale ℥. j. ß. axũgię gallinę recẽtis & anſeris, ana ℥. j. medullæ cruris vaccæ ℥. j. ſtyracis calamitę ʒ. ij. pulpæ colocynthidis, pulueris radicis, vtriuſq; ariſtolochię, ana ʒ. j. oleorũ de lilio & violacei, quãtum ſufficit. Miſce: fiat linimentũ, quo calente loci muliebres inungantur, fotu prius adhibito. His admotis, quũ nequicquã partus moláve procederet, inſtaréntq; ſęui dolores atq; enixus, ad alia generoſiora & valẽtiora me conuerti auxilia, potiones & vnctiones muliebriũ locorũ. Dedi itaq. potionẽ qualis ſequitur: ℞. Cinnamomi electi, myrrhę electiſſimę) & erat

Dioſc. lib. 3. c. 4.

mihi tum ad manum eius ſelectiſſimæ, Alexandria Ægypti ad me à ſororio meo Guliel. Guardiola, Gallorum ibi conſulem agente, miſſę copia) cuiuſq;. ℥. ß. pulueres ariſtolochiæ longæ (ea enim partus magis rotūda adiuuat) ℥. j. puluerisdiambrę & diamargariti frigidi, ana ℥. ß. Fiat omnium puluis, cuius detur drachma, vel ſcriptuli quatuor ex aqua decoctionis hyſſopi & faſceolorum: mirè nāque partus facilitant. Quòd ad topica remedia pertinet, nullo magis quā oleo calente ſecundum Deum leuata vxor mea fuit. Excogitaui modū locos ex oleo calente fouendi minimè frequentem. Suillas veſicas multas aſſeruatas domi habebam, in id muneris dicatas: eas primùm aqua calente madefactas emolliui, quòd aeris circunfuſi actione induruiſsét: poſtea althæam, maluam, hyſſopum, calaminthам, arthemiſiā cum floribus ſuis ex oleo multo exceptis incoqui in amplo vaſe iuſſi: móxq; in veſicas ſuillas oleū illud calēs infundibulo iniectum incluſi, tumentibus modicè ſuillis veſicis, atque muliebribus locis admotis. Confeſtim paupercula ægra leuamen ſentire ſe affirmauit, grauéque pondus ad pudendi oſtium deſcendere, quod paulò poſt obſtetricis etiam ope foras prodiit: ſed ita vt in illius emiſſione conſternata, ac planè viribus deſtituta, tanquam breui moritura, conſtiterit mulier: ſed quam multa diligentia atque ſtudio, Dei ope adiutus, reuocaui, cauta victus ratione, quiete, medicamentis opportunis. Sed antequam obſeruationi huic colophonem imponam, quid è vulua ciectum ſit miſerabili hoc partu, dicendum videtur. Prodiit caro informis, craſſa, dura, ſemiputris, & multis partibus lacera atque diuulſa: cui quatuor vinculis fortibus infans maſculus alligatus erat, quadrimeſtris ille quidem, aut eo etiam amplius, ſuis omnibus mēbris conſtans atque integer. Perinde autem molæ fœtus alligari videbatur atque fructus arboribus. Pediculo namque medio contineri arboribus fructus experientiæ fide conſtat: fœtus autem in vtero per vaſa chorij, ſeu ſecundæ membranæ (quæ quidem ex arteriis & venis vteri exiſtunt) alligantur: vt eſt

Optimum remedium ad molam excutiendam.

Galeni

Digitized by Google

Galeni lib. de fœtuum formatione ſententia. Ad vteros namque fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fructus ad plantas. Vt enim hi capulis quibuſdam continentur, ſic & fœtus quoque ipſi: vt Gal. lib. de fœtuũ formatione, lib. 1. de ſemine cap. 7. & libr. 4. aphor. com. 1. affirmauit. Sed cur non infans hic qui vnâ prodiit, vtero alligatus non eſſet, ſed molę in promptu cauſa eſt: quòd in ſuperfœtatione, quum conceptus in vtero infans eſt, mola iam vteri ſinum occupante, non patuit fœtui radicationi locus. Itaque ſubſtrata fœtui mola (quum carnea eſſet & ſanguinis plena, vt in vteri ſinum immerſa) fœtui ipſi inſtar vteri in quo radices ageret fœtus, fuit. Quę res abortui anſam præbuit maximã, quòd non pro naturę lege ſuo in natiuo ſolo (nempe vtero) ſed in alieno (mola, inquam, carnea) ſubſediſſet fœtus. Similem quendam affectum in Maria Trophimi Cabroli Arelatenſis ciuis, amici ac compatris mei, vxore vidi: quę octauo geſtationis menſe puerum probè iam dearticulatum, & ſuis omnibus partib. conſtantem, molæ quinque vinculis alligatũ, eiecit, magno cum vitę diſcrimine. Vtramque autẽ Dei ope, & mea qualicũque opera ſeruatam fuiſſe, & adhuc Dei clementia ſuperſtites eſſe, & plures poſtea fœtus geſtaſſe, & fœliciter peperiſſe, teſtari plena fide poſſum. Deus autem Opt. Max. qui ſolus mirabilia facit in cælo & in terra: & cuius eſt potentia, ſapientia, & ſumma bonitas, & imperiũ: Deus inquã noſter, hæc omnia fecit, & eſt mirabile in oculis noſtris. Eius ſapientiam quis enarrabit? quis ſatis eloqui potentiam? quis admirari opificium in pangendo & educendo homine poterit? illi inquam regi ſeculorum, inuiſibili, immortali, ſoli ſapienti Deo, omnis honor & gloria in ſecula ſeculorum.

Alia de mola cum fœtu alligata hiſtoria.

OBSERVATIO II.

Dulcis Gardiola vxor mea, ſcirrho hepatis phlegmonode cum ſumma duritie & dolore affecta, in ingentem ventris

tumorem incidit: hydropica prorſus reddita, cum ſumma totius extenuatione; annum totum perſtat: vt moribunda putaretur; præſertim quòd hydropota eſſet, nec ſibi à potu admodum tēperaret. Liberatur tamen integrè congruis præſidiis, nutu Dei.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVæ noſtra ſunt, quęque nobis cariſſima habentur, ea & plus diligimus, & ſiquando opis noſtræ indigeant, accuratius tractamus: quòd in noſtros naturæ lege officioſi & attenti magis (vt quorum de ſalute ſolliciti valde ſimus: vt Res eſt ſolliciti plena timoris amor) eſſe ſoleamus. Qui enim ſuorum, & maximè domeſticorum, curam non habet, hic (vt Paulus ait) fidem negauit, & eſt infideli deterior. Ob id Celſus vtiliorem eſſe amicum medicum quàm extraneum rectiſſimè pronuntiauit. Siquidem qui amicus eſt, amoris impulſu attentè, accuratè, ſolerter omnia agit, futuris euentis prouidet, & magna cura pręſentia quæ infeſtant mala profligat atque aufert. Hoc certe mihi in vxore mea curanda, & ab hydrope ſcirrhoſóque hepatis tumore vindicanda, iure merito euenit. Quam quum grauiſſimo viderem, & propè incurabili affectu premi (ſcirrhum namque hepatis Galenus, ſi plures perſeuerauerit dies, inſanabilem eſſe vult, nec ſe illum vnquam ſanare potuiſſe, nec qui ſanauerit vidiſſe) magna cura incumbendum tāto profligando affectui officij eſſe ducebam, Narrabo igitur vt in illum atrocem inciderit vxor affectū, quæ perpeſſa ſit, & qua ratione curata: quibus abſolutis finem faciam. Cur in eum quem diximus affectū vxor inciderit, multæ hæ quidem atque iuſtiſſimæ cauſæ fuere: Primùm immoderata ſanguinis ab vtero ex pluribus aborſib. facta profuſio; à qua quum valde hepatis cōcoctrix facultas deiici ſoleat, eiúſque caliditas innata minui, cōſequitur vt in malū habitū & aquā intercutē cadere proni ſint quibus ſanguis immodicè fluit. Altera, eáque nō minima cauſa, incauta

1. ad Tim. 5. Cor. Celſus li. 1. in præfatione ad fin.

Gal. lib. 2. ad Glauc. cap. 21. de ſplene indurato.

cauta & inordinata victus ratio à muliere ſeruata, exiſtimanda eſt: quòd & abſtemia quum eſſet, & largo aquæ frigidæ potu viſcera diſtenderet, fructuum horariorum, leguminum, piſcium, frumentaceorum ferculorum, & obſtruentium ciborũ ſubſtantia plurimum veſceretur. Victus autem rationi, quantum tribuendum meritò ſit, quantúmque momenti ſeu in bona valetudine ſeruanda, ſeu aduerſa profligãda habeat, pluribus in locis ab Hippocr. & Galeno dictum eſt. Salubris namque & moderati victus vtilitates & commoda recenſens Hippocrates, ad hunc modũ diſſeruit, lib. 1. de ratione victus acutorum: Φημὶ δὲ πάγκαλον εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα, καὶ ἠδελφισμένον τοῖσι πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι· καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς ὑγείην μέγα τι δύναται, καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην, καὶ ὅτι ἕκαστος ἐθέλοι. id eſt, ¶ Dico ſpeculationem hanc (de victus ratione loquens) eſſe & pulcherrimam & germanitate quadam plurimis eiſdémque perquam vtilibus in arte rebus cõuenire: vtpote quæ ægris omnib. ad ſanitatẽ magnum quippiam poteſt, ſaníſque ad ſecuritatem, ſeſéque exercitantibus ad bonum habitum, atque ad quod quilibet voluerit. Id ipſum quoq; Galenus: Quemadmodum, ait, in ſanis prauus victus ęgrotandi adfert occaſionem, eodem etiam modo multò magis in laborantibus ex erroribus in victu admiſſis grauiores fieri acceſſiones. Ac proinde ſalubri conſilio omnes idẽ auctor admonuit, vt ab omnibus praui ſucci eduliis, quantumuis probe à nonnullis conficiantur, abſtineant: quò clàm ſenſimque longa dierum ſerie prauus in venis ſuccus ex ipſis ſuggeratur atque accumuletur, qui vel leuicula putredinis arrepta occaſione, febres ſęuiſſimas & mirè cõtumaces excitet. Minimè mirũ itaque videri debet, ſi quũ inſalubri & incauta victus ratione multos annos vſa vxor mea fuerit, oleribus crudis, acetariis, fructibus, piſcibus, frumentaceis, caſeo, & multo aquæ potu: accedente ad hæc ingenti ſanguinis per vterum profuſione, quam ex multis aborſibus perpeſſa fuerat: ſi, inquam, in hepatis ſcirrhoſum tumorẽ obſtructionémque validam inciderit. Quæ enim obſtructio

Gal. lib. 2. de Feb. diſ. c. pen.

Gal. lib. 2. de alim. fa cult. c. de cucumere.

nes efficiunt cauſæ, quæque iocinoris imbecillitatē generare poterant, tum ex præincipientibus cauſis, tum internis & corporeis omnes plane inerant. Obſtructiones enim pariunt multi, glutinoſi, aut craſſi humores: vt nono methodi, & in arte medicinali

Cap. 94. Galenus. Iocinoris autem imbecillitatem immodicæ euacuationes, præſertim ſanguinis, creare ſolent: *Gal. li. 9. meth. med.* vt ab eodem eſt Galeno proditum. Quas quum vxor ob frequentes a borſus crebrò perpeſſa eſſet, nimirū ſi inde in iocinoris imbecillitatem ac malum habitum, tandémque in aquam intercutem ac ſcirrhum

Gal. li. 13. meth. med. inciderit. Iocinoris namque ſubſtantia, auctore Gal. ſcirrhis maximè opportuna eſt, quòd lutoſum quippiam naturaliter contineat. Ob id ſiquis parum habita de iecore ratione, glutinoſo cibo vtatur (ait idē *Vbi ſuprà immediatè* Galenus) ſiue nihil offerat quod tum obſtructiones eximat, tum detergeat, in ſcirrhoſum tumorem planè incidet. Quod vxori meæ eueniſſe, magno ſuo quidem malo, dolore autem meo, expertus ſum: quę quum his quos antea memoraui cibis diu multúmque vteretur, nec detergens quippiam, aut obſtructiones eximens recipere vellet, ab omni prorſus medicamentorum genere abhorrens, in eum quem initio diximus affectum haud iniuria incidit. Quæ affectus cauſæ fuerint, abunde dictum iam eſt: quæ perpeſſa ſit mulier in tam diro atque diuturno affectu (quod ſecundo loco nos dicturos promiſimus)

Quæ ſymptomata paſſa ſit in hoc morbo ægra hæc. iam promendum. Grauiſſima ſane atque difficillima erant ſymptomata ea quibus miſerè torqueri chariſſimam mihi coniugem videre magno meo cum dolore ac metu contigit. Primùm dolor phlegmonoſus quidam in hypochondrio dextro cum circumſcripto tumore percipiebatur, qui interdum tantus erat, vt tactum omnimo non admitteret. Doloris huius duplex cauſa erat, partis immoderata intemperies, cum affluxu craſſæ, viſcidæ ac multæ ſubſtantiæ, nempe ſanguinis limoſi, lutulenti, ac craſſi. planéque atrabilarij: & ſoluta partis vnitas quę à diſtentione, renixu, & tumore creabatur. ob impletionem enim partis, diſtentionem & tumorem fieri ex Gal.

didici-

didicimus. Itaque quum productrices dolorum cauſæ ambæ ineſſent, partis vtique intemperies & ſoluta vnitas (quæ duæ neceſſariæ dolorum cauſæ à Galeno in arte medicinali poſitæ ſunt) dolores inde creari in parte pro ratione influentis humoris omnino neceſſe fuit. Quúmque eſſet humor & copia multus, & qualitate grauis & frigidus, & conſiſtentia craſſus, atque diu in viſcere aſſeruatus, magnos inde creari dolores rationabile fuit: vt exiſtimem ſcirrhum hūc phlegmonodem, non ſanè exquiſitum ac legitimum fuiſſe. Scirrhum enim Galenus eum vult dici tumorem, ſi legitimus ſit, qui ſine dolore affligat. Exquiſiti namque ſcirrhi doloris expertes ſunt, & curationem non admittunt, eodem Gal. auctore. Tumor porrò circumſcriptus atque rotundus in latere dextro prominebat ſenſibus conſpicuus, ab infarctum in viſcere humorem: indicabátque tum gibbam iocinoris partem affici, tum & ſuprapoſitos viſceri muſculos. Non enim ſolum viſcus afficiebatur, ſed & qui incumbebant muſculi: id quod tactu facilè deprehendebatur. Qui enim in gibba hepatis parte conſiſtunt tumores, tactu deprehenduntur: vel Auicen. teſtimonio, Fen 14. lib. 3. tract. 3. cap. 2. & Gal. lib. 5. de loc. affect. cap. 6. Tumorem hunc ab infarctu prodeuntem tenſio & durities conſequebantur. Ex quo enim humor multus ac craſſus viſcus & incumbentes muſculos obſederat, diſtendi quidem partem ipſam, & duram renixu fieri, craſſo vtique & crudo ſubſiſtente humore, neceſſarium ſanè fuit. Vbi verò affectus inueteraſſet, venter totus in ingentem molem attolli cœpit: partim ab aquoſo humore, partim verò à flatu in vacuis ventris ſpatiis inter peritonæum & ſubiacentes illi partes contento. hic enim eſt locus, quo in hydrope affectis vel aquoſum humorem, vel flatum contineri, Gal. & Auic. affirmarunt. Erat autem tumor hic magis à flatu quàm ab aquoſo humore: id quod ſignis plurimis deprehendebatur. Nam & in ingentem molem venter attollebatur, magis quàm in aſcite attolli ex more ſit: & neque grauitas ſuberat, qualis in aſcite deprehendi ſolet, nec, reuoluto

Gal. li. 13. meth. med. Idem li. 2. art. cur. ad Glauc. & lib. de inæquali intemp.

Gal. lib. 14. meth. med. Idem lib. 2. art. cur. ad Glauc. Vide Gal. li. 5. de loc. affec. c. 6. de iocinoris affectibus.

Gal. lib. 5. de loc. affect. cap. 6. Auicē. fen 14. lib. 3. trac. 4. c. 5.

in alterutrum latus corpore, fluentis intus aquæ ſonus audiebatur. Quum verò digitis pulſaretur venter, ſonitus quidam inſtar tympani exaudiebatur, téſióque amplior apparebat: quod & rugitus in ventre percepti, emiſsíque ore ructus (à quibus plurimùm, quum emitterentur, alleuari ſe ſentiebat) teſtari fide certiſſima videbantur. Hęc enim eius aquæ intercutis quæ à flatu eſt, & à ſimilitudine Tympanitim vocant, ſigna ſunt: vti Auicen. aſſertione docemur. ob id autem Tympanitis dicta hæc aquæ intercutis ſpecies eſt, quòd percuſſo ventre ſonus quaſi tympani audiatur, flatuoſa nimirum ſubſtantia percuſſu illo dimota. Morborum verò pleraque genera à ſimilitudine ad vnum aliquid, cui collata conſenſum ac ſimilitudinem habere quandam deprehenduntur, deducta eſſe, locupletiſſimus teſtis eſt Galen. lib. 2. meth. med. qui elephantiaſin, cancrum, polypum, carbonem, & pleraque talium (in quorum albo & tympanitis eſt) ob analogiam id nominis ſortità eſſe conceptis verbis declarat. Alterum erat ſymptoma, nec minus prędictis graue, inexhauſta, qua aſſiduè premebatur, ſitis: quod hydrope affectis peculiare eſſe ſolet, ita aſſerentibus Gale. atque Auic. Fit auté ſitis hæc, vt plurimum in ſic affectis, ob vaporum malorum ſurſum repentium copiam, tum ob partium tabitudinem, humoríſque in faucib. priuationem. Extenuari autem plurimum, ſecundum ſolidas corporis partes, qui aſcite & tympania laborant, iam ab omnibus receptum eſt, & experientia ipſa teſtatum. Tabeſcunt porrò defectu proprij alimenti: quòd neque cibus probè confici, nec commodè diſtribui, ob viſcerum obſtructiones, in reliquum corpus poſſit: vnde nutritoriam facultatem non ſatis ſuo munere fungi conſequens quidem eſt. Fieri autem ſitim vel ob humoris inopiam, vel ob caloris copiã, belliſſimè à Galeno dictũ eſt. Accedebat & altera ſitis cauſa, febricula qua ferè ſemper mulier premebatur. Nimirũ igitur, ſi tot concurrentibus cauſis, inexhauſta crearetur ſitis. Inappetentia & cibi faſtidium plurimum etiam vrgebant: commune vtique pathema iis quibus affectum

Fen 14. li. 3. tract. 4. c. 11.

Galen. lib. 5. de loc. affect. c. 6.

Auic. fen 14. li. 3. tra. 4. c. 8.

Gal. li. 1. de ſimpl. fac. c. 30.

eſt ie-

Digitized by Google

eſt iecur, vel Gale. teſtimonio: quòd onuſtus crudis ſuccis ventriculus, nec inanitus, plenitudinis ſenſum inferat, ita vt inappetentes fiant. Eſt enim appetentia, cibi deſiderium, ſeu impletionis cupiditas, quæ tum recte fit, quum partes intus alimento deſtitutæ, impleri naturali quodam ductu deſiderant: túmque inanitæ, ex ſibi vicinis partibus ad ſeſe cibum alliciunt, vt impleatur id quod erat inane: mox illæ rurſus ex ſibi vicinis, atque eę ex ſibi proximis. Ita ex proxima quaque parte facto ſemper celeri tractu, perinde quaſi in choro quopiam, tandem venæ ad ventriculum productæ, inanes & ipſæ quoque euadunt: quæ & conſueuerunt & poſſunt cibum ex ventriculo ad ſe conuellere, veluti ſtirpium radices in terram demiſſæ. Indidit enim natura ventriculo facultatem qua penuriam ſentiat, vt hoc triſti ſenſu ad cibum potionémque excitata animalia, implerentur: vocatúrque huiuſmodi plenitudinis deſiderium, Appetentia, à penuriæ ſenſu ortum habens, quum venæ ex ipſo ventriculo trahunt, veluti mulgentes, ſugentéſque: quam ſuctionem non ferens ventriculus, ſed tanquã diuulſus, in huius moleſti ſenſus remedium, cibum exquirit: idque appetentia eſt, vel Galeni teſtimonio. Deficit autem prorſus appetentia, vel ſuctionis ſenſu pereunte, vel ſuctione non facta, vel corpore nòn inanito. Perit autem ſuctionis ſenſus, quum ventriculus nimio humore madés, craſſo præſertim, crudo, ac léto ſe inaniri minimè percipit: vel tum etiã, quũ per vehementes affectus ſopita eſt feréq; proſtrata illius ſenſifica vis: vt in vehemẽtiſſimis intẽperaturis, magníſque alioqui morbis accidere cõſueuit. Suctio verò ipſa fieri deſinit, vel ob nimiam plenitudinem vaſa occupantem, vel quum pauca ſit partium diſſolutio; partibus vtique impleri minimè indigentibus. Itaque quũ & ſuctio ipſa in hac muliere fieri deſineret, ob infarctos in ventriculo humores, eóſque frigidos, craſſos, & lentos, paucáque omnino fieret diſſolutio: conſequens certè fuit plurimùm deiici appetẽtiam: præſertim quòd & in principe parte morbus ingens intemperiéſque valida cum affluxu vitioſæ ſub

Gal. lib. de loc. aff. ſect. c. 6.

Appetentia quid.

Gal. lib. 4. de ſymp. cauſ. c. 7.

Digitized by Google

ſtantiæ ineſſet, & facultas ventriculi ſenſifica à magnitudine morbi quaſi ſopita proſtratáque eſſet. Atque eę pręcipuę deiectę appetentiæ cauſæ fuere. Difficili itē ſpiratione nō minimùm premebatur, quòd diſtentū epigaſtrium totum, atque vnà cū eo ventriculus nimio humore infarctus, ſepto trāſuerſo, præcipuo reſpirationis organo, negotiū faceret, à tam vaſto tumore cōpreſſo: vnde non liberè duci ſpiritū conſequens quidem fuit. Quam noxam plurimum augebat periodica aſthmatis acceſſio, in quam incurrere pronitate quadam naturæ & vitio mulier ſolebat, hereditarium hunc affectum à parentibus conſequuta. Vnde minimè mirum, ſi ab iis duabus potētiſſimis cauſis, ventris, inquā, tumore ſeptum tranſuerſum comprimente, & infarctu pulmonum à craſſa pituita in eum locum à cerebro defluente, ſpirādi in eo difficultas crearetur. Quę verò febricula ſuberat, ea quum & tepida & mitis eſſet, haud magnòpere vrgebat: quòd alterius affectus pathema potius, quā ipſa per ſe affectus eſſet. erat enim febris accidens nō morbus. Hæc præcipua affectus huius ſymptomata. Nunc tandem curationem ſubiiciamus.

Galen. li. 5. de vſu par. c. 15. & lib. 5. de loc. af. ca. 3. & lib. de cauſ. reſpi.

CVRATIO

Quum grauiſſimo affectu & periculi pleno laborare chariſſimam mihi coniugem cernerem, curationi exactiſſimæ omni ſtudio innitendum duxi: quòd quæ grauiora ſunt, & maius ab his periculum ægro impendet, maiorem curam deſiderent: vt tertio & nono Methodi docet Galenus: præſertim quòd in hac muliere corruptela humorum cum virium imbecillitate coniuncta erat. quod quum euenit, incerta tum ſuccurrendi ratio eſt, auctore Galeno: & aliàs inſanabilis, aliàs ſpatio & ęgrè curatur affectus huiuſmodi: ídque ſi magnum nactus ſit medicum. Itaque primùm, inſtituta congrua victus ratione, emollientibus & flatus diſcutiētibus clyſteriis ſumvſus, tum & aliis paulò fortioribus, ſyrupis & decoctis de obſtruentibus, viſcus roborantibus, partim etiā ſeroſum humorem trahentibus, catapotiis inſuper, & confectionibus aromaticis, fotibus exſiccantibus, & flatus diſcutientibus: partim etiam emollientibus,

Galen. lib. 9. meth. med.

Digitized by Google

vnctionibus & emplaſtris. Horum omnium hic fuit modus:

℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorum, ana M. j. ſeminum maluæ, althęę, lini, & fœnogræci, ſeminum aniſi & marathri contuſorum, ana ℥. ß. caricarum pinguiũ numero x. florum chamęmeli, meliloti & ſtœchadis, ana P. j. furfurũ macri P. j. Fiat omniũ decoctio. In colatura diſſolue catholici ℥. j. hieræ compoſitæ Galeni ʒ. v. oleorũ anethi, de lilio & violacei, ana ℥. j. ß. mellis cõmunis deſpumati ℥. j. Fiat clyſter. Interdum quum flatibus & doloribus angeretur, ex vrina impubis pueri, in qua modicum ferměti incoqui iubebam, cum aniſi, anethi, & marathri ſeminibus, adiecto melle deſpumato ad ℥. j. clyſterem parabam, quo mirificè alleuabatur. Nullo enim magis quàm hoc detumeſcere ventrem, aquoſa excerni, & flatuoſa diſcuti ſentiebat: éſtque hic clyſter mihi in eiuſmodi affectibus familiaris atque probatus. Apozema tale ad deobſtruẽdum & hepar roborandum confecimus: ℞. Corticum radicis fœniculi, petroſelini, graminis, bruſci, aſparagi, & rubię tinctorum, omnium mundatarũ, & in vino albo tẽperatarum, ana ℥. j. radicum iridis recentium ℥. iij. radicis aſari, corticum radicis tamarici, & capparũ, ana ℥. ß. cichorij vtriuſque, vtriuſque bugloſſi, omnium cum ſuis radicibus, ana M. j. agrimoniæ; herbarum capillarium, ana M. j. ſoldanellę M. ij. foliorum ſenæ orientalis mundatorum, ſeminis carthami, ana ℥ j. ß. ſeminum aniſi, marathri, & melonũ, ana ℥. iij. paſſularum enucleatarum ℥. j. Interiorũ cinnamomi electi ʒ. ij. cicerũ rubeorũ P. ij. florũ borraginis, bugloſſi & geniſtæ, ana P. j. Fiat omniũ decoctio colata ad ℔. ij. in qua diſſolue ſyrupi de eupatorio, de radicibus, & de byzantiis, ana ℥. iij. ſyrupi de cichorio cum rhabarbaro, & roſati ex infuſione roſarum, ana ℥. iiij. ſacchari electiſſimi ℥. v. Fiat ſyrupus perfectè coctus, & cum ſantali citrini, cinnamomi electi, & radicis iridis ana ʒ. ij. aromatizatus. Dabam huius ſyrupi ℥. iiij. ſemel in hebdomada cum decocto cicerum rubeorum, aut aqua decoctionis capillorum veneris, *Optim. cliſter.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſumariæ, & cichorij. Optimè vacuabat, & abſque moleſtia ſeroſum humorem & pituitam multam detrahebat. Pilulis quoq; aggregatiuis vocatis Meſuę, cum pilulis de rhabarbaro mixtis, & ſucco iridis vel caulium exceptis, quandoque vti iubebam. Ab his ad confectiones roborantes & deobſtruentes me cōuerti. ℞. Conſeruæ florum cichorij, borraginis, bugloſſi & capillarium, ana ℥.ij. trochiſcorum de rhabarbaro ℥.ß. pulueris electarij, triū ſantalorū duplicato rhabarbaro & diarrhodon Abbatis, ana ʒ.ij. cinnamomi electi ʒ.iij. Carnis paſſularū ℥.ij. pulueris dialaccę ʒ.j.ß miſce, & ex ſyrupo de radicib. fiat cōfectio: de qua vncię dimidiū, vel ʒ.ij iubebā ſumere. Vtebar interdū hoc decocto præſtantiſſimo, cui ego ſecūdū Deum primas in hac curatione partes tribuo: ℞. Radicū iridis recentium bene purgatarum & contuſarum ℥. j. foliorum ſoldanellę (quam recentem & copioſam Maſſilia adferri curaueram) ℥.ß. cinnamomi electi ʒ.ij. ſeminis aniſi ʒ.j. Infundantur omnia in vino albo & aqua capillorum per noctem: & fiat leuis ebullitio addendo in fine rhabarbari electi ℈. iij. vel ʒ j. Fiat fortis expreſſio: quam ſemel in hebdomada ſumere iubebam. Fouebam ventrem ſequenti fotu: ℞. Radicū iridis recentium ℥.iiij. radicum ebuli ℔. j. foliorū eiuſdem M. ij. eupatorij veri, abſinthij, origani, pulegij, calamēti, rutæ, ana M.j. maluę & althæę cū radicibus, ana M.j.ß. ſoldanellę M.j.ß. florum chamæmeli, meliloti, roriſmarini, florum thymi, ana P.j. ſeminis cuſcutæ ℥.j ſeminum lini, fœnogręci, althææ, ana ℥.j.ß. ſeminum aniſi, anethi, marathri, & cumini, ana ℥.j. furfurum P. ij. Fiat omnium decoctio in aqua marina & vino rubro potenti, & cum filtro infuſo & expreſſo vt decet, foueatur tumidus venter ante cibum. Poſt fotum, & ventrem vngebam oleo anethitio, rutaceo, & de cheiri citrina, adiecto polline cumini, galangæ, aniſi, & baccarum lauri. Interdum emplaſtro ceræ cum cumino & de baccis lauri ſum vſus. Quoniam verò abſtemia erat ægra, nec vino vnquam aſſueſcere poterat, quum eſſet illi aqua, ceu peſtis, in hoc morbo no-

Optimū decoctum.

cen-

centiſſima, excogitaui, quoad fieri potuit, quàm minimè noxiam eam efficere, cinnamomi decocto. Duritiem porrò iocinoris paucis quidem ſed tutiſſimis medicamentis curaui: Cerato ſantalino, cui maſtix, ſpica Indica, ſchenanthos, abſinthii coma, cũ pauco gallinaceo adipe eſſent coniuncta, & ex oleo maſtichino excepta. Ita verò hoc curationis ordine profecimus, vt Deo opifice & moderatore, in integram valetudinem ſit mulier, quæ ab omnibus deplorata habebatur, reſtituta: quod Dei bonitati ac indulgentiæ magis quàm medicamentorum viribus tribuendum iure merito cenſeo: cui laus & gratiarum actio in omne æuum.

OBSERVATIO III.

Nobilis Catherina Martina, Ioannis Baſlonij Patritij Arelatenſis vxor, reſolutione crurum, præſertim dextri, poſt dolores articulorum affecta menſes totos decem & octo, ſumma adhibita cura, potione ligni ſancti tandem curatur, integræ ſanitati reſtituta.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

REctiſſimè illud à Galeno dictum eſt, vires vbi valentes ſunt, omnia contemnere ac tolerare: vbi infirmæ fuerint, abs quouis offendi. Et alio loco, temperata corpora probatiſſimi ſucci eſſe, & ob actionum præſtantiam morbis minimè obnoxia eſſe, vt quæ à iuſto modo vix ęgréq; dilabãtur: quòd eiuſmodi naturæ, nẽpe validę, cauſis morborũ diu multúmq; reſiſtant: vt li. de optima corporis cõſtitutione idem auctor adſtruxit. Ob id tẽperati naturã reliquis omnib. pręſtare, li. de tẽperamẽtis primo ſcitiſſimè dictũ eſt. Quorſũ hęc? Illud vt intelligi dilucidè poſſit, mirandum minimè eſſe, ſi nonnunquã naturæ potẽtia ac virtute, temperamẽtique bonitate, incurabiles probè morbi vincantur ac ſuperentur: quod in hac præſtanti muliere accidiſſe luce meridiana clarius omnibus factũ

Gal. li. 10. meth. med.

Idẽ lib. de opt. corp. conſt.

Digitized by Google

eſt. Quæ quum optimo ſanè ac ſaluberrimo eſſet corporis habitu, propéque temperamento proxima, etſi ad humidum paulùm deflecteret, inſuperabilem tamen morbum naturæ robuſtæ potentia vicit. Ea enim mulier articulariis morbis (hæreditario malo à parentibus illato) quum quandoque, ſed leuiſſimè, premeretùr: tandem vbi ſemel genuum & pedum doloribus laboraret, ab illis leuata doloribus, in reſolutionem crurum, præſertim dextri, incidit: tranſlata vtique quæ in articulos fluere ſolebat, in neruos materia: pituitoſa, inquam, illa, glutinoſa ac frigida, cerebro mittente, recipientibus verò imis partibus. Eò effectum eſt, vt & motu & ſenſu crura priuarentur. Neque enim progredi cruribus, nec vllo voluntarij motus genere dimoueri vſquam poterat, multóque minus veſtigiis inſiſtere. Senſus quidem in illis partibus ſtupidus atque obſcurus remanebat, pereũte motu, quòd non perinde ſenſorij nerui atque qui voluntarium motum perficiunt, affecti eſſent ob id vſu venire ſæpè videmus, vt altero illæſo alter vitietur. Quarundam namque partium mouendi quidem ab impetu functio reſolui videtur, illæſa ſentiendi facultate: quomodo rurſus aliæ mouentur quidem, ſed non ſentiunt: quod in lingua & oculis, ſi quando id acciderit, ambiguitatis nihil habet: quippe quæ duplici neruorum genere participent. At vbi eadem in parte tum ſentiendi tum voluntarij motus functio eodem neruo perficitur, maiorem tum res difficultatem habet. Cur, inquam, reſoluta motus functione illæſus in eadem parte ſenſus maneat, vt in hac ægra penè accidiſſe compertum habuimus: in qua ſecundum crura motus voluntarius omnino perierat, ſenſu non vſquequaquè pereunte. Non enim ſenſus integer in iis partibus remanſerat, ſed hebes tamen atque obſcurus conſpiciebatur. Cuius nos ſymptomatis cauſam hanc eſſe ducimus, quòd tam qui in muſculos ipſos, quàm qui in cute diſperſi nerui erant afficerentur: ſed magis qui muſculis inſerti erant. Ob id, inquam, perierat in cruribus motus, quòd qui ſecundum muſculos diſtributi nerui eſſent

ſent, magnum vitium contraxiſſent, plurimo in illis impacto craſſo, frigido, lentóque humore: minorem vtique noxam ſentientibus qui in cute nerui erant. Quamobrem remanebat quidem aliquis in cute ſenſus, etſi non integer omnino: verùm ſi nulla in cutaneo neruo noxa accidiſſet, ſenſu perfecto prædita pars fuiſſet. Quod enim pereat motus in parte, illæſo manente ſenſu, ob hanc cauſam id euenire ſolet (auctore Gale.) quòd neruus alterius, nempe muſculi, læſus eſt: alterius verò, nempe cutis, manſit illæſus. Sic etiam fieri poteſt vt neruus per cutem diſperſus offendatur, túmque ſenſus perit: qui verò per muſculum ſpargitur, noxa careat, túmque voluntarius in parte ſeruatur motus: qua de re latius Galenus tam primo, tertio, & quarto de locis affectis: tũ verò quarto de ſymptomatũ cauſis, ca. 5. & nos in noſtris ad id caput cõmentariis abundè explicauimus. Nũc quę & qualia paſſa ſit ægra hæc ſymptomata toto morbi decurſu, & quanam ratione leuata, dicere aggrediamur. Primũ omniũ, articulares dolores in genubus, malleolis, & pedibus (hereditarium planè in muliere malum, vt quæ patre podagrico genita eſſet) oriri cœperunt, longóque tempore ægram vexare. Si quidé quibus dolores podagrici fiunt (iuxta Hippocrat. ſententiam) hi ſedata in quadraginta diebus inflammatione finiunt. Nec ſolùm ad quadraginta dies, ſed multò plures prorogatus eſt morbus: quòd quum vnius membri inflammatio ſedabatur, alterius noua oriebatur. Nec ſolùm dolor partem affectam premebat, ſed & ſtupor quidam crus dextrum inuadere poſt bimeſtre tempus à morbi initio cœpit, futuræ reſolutionis quæ poſtea inſecuta eſt indicium: ſiquid Auicẽnæ creditur dicẽti: ¶ Quum perſeuerat ſtupor & prolongatur, perducit ad mollificationem. Hinc augeſcente morbo atque gliſcente, tum ob totius plethoram & cacochymiam, tum ob partium infirmitatem & ſitum: ob quæ quum & imbecillæ eſſent partes, & in imo poſitæ, fluxioni excipiendæ paratiores, ſiquid Galeno creditur, factæ ſunt: reſolutio in

Gal. lib. 4. de ſymp. cau. c. 5.

Quæ ſymptomata acciderint huic ægræ

Hippocr. li. 6. aph. 49.

Auicen. Fen 2. li. 3. cap. 13. de ſtupore.

Digitized by Google

Gal. lib. de inæqual. in temp. lib. 10. & 13. meth.

eo ipſo crure in quo ſtupor inerat, genita eſt. Priuabatur namque pars & ſenſu & motu, ſed diuerſimodè: ſiquidem motus actio abolita omnino erat, ſenſus verò diminuta. Erat enim in parte ſenſus aliquis, ſed obſcurus atque obtuſus valde: vt niſi valde partem premeres, vix ſentiebat: quòd obſtructis à craſſa pituita ſanguini mixta neruis, ſpiritus animalis ferri ad eam partem prohibebatur. vnde ſenſu & motu deſtitui partem conſequens quidem fuit. Grauitas porrò multa cùm in reliquo omni corpore, tum maximè in cruribus ab ægra percipiebatur, quòd incumbentis cuiuſdam ponderis reique grauis ſenſum ſentire ſe teſtaretur. Nec iniuria quidem, quòd & copia multus, & qualitate viſcidus, ac lentus, & eſſentia craſſus ſubſideret humor. Grauitas nempe percepta (ſi quid Auicennæ creditur) tum obſtructionem tū plenitudinē ſignificat. Nec grauitate ſolùm, ſed & ſtupore pars affecta premebatur, tum verò frigore multo. tanta namque tangenti ſeſe offerabat frigiditas, vt congelatam partem dicere poſſes. Nec mirum, quòd & obſtructio valida ſubeſſet, caloris natiui ad partem delationem fieri prohibens: & humoris pituitoſi ea in parte cōſiſtentia frigiditatem maiorē augebat: præſertim quòd quū pinguiuſcula eſſet ægra (ſolent autem pingues qui ſunt, frigido vtplurimū temperamento eſſe, vel Galeni ſentētia) reſperſa in carnibus ſecundum extimam ſuperficiem pinguedo, frigiditatis ſenſum inducebat. Equidem malus eſſe ſolet ad craſſitudinem exceſſus: quòd in iis anguſtæ ſint cùm arteriæ tum venæ: atque ob id qui craſſi ſunt paucum omnino ſanguinem habent, atque ſpiritum, adeò vt quum ætate proceſſerint, citò ipſis vel paruam ob cauſam calor natiuus, deſtruatur: vt rectè Gal. lib. 2. aph. com. 43. teſtatur. Pallor in facie, inappetentia multa, & quaſi turgida facies apparebat: adhęc multa in ſomnum pronitas. Palloris faciei, paucitas ſpirituum & natiui caloris præfocatio ſub pondere preſſi, & morbi lōgitudo in cauſa erant: prout inappetentię, ventriculi ad cerebrū conſenſus, intemperiéſque frigida cum humoris pitui-

Auicen. Fen. lib. 3. tract. 1. cap. 8.

Gal. in arte medic. c. 53. nouæ verſionis.

pituitoſi in eo redundantia. Vnde quum minimè inanitio, aut quàm pauciſſima fieret, obtundi inde neceſſariò appetentiam conſequens quidem fuit. Inanitionem enim partium præcedere appetentiam omnino oportet: vti Gal. lib. 4. de ſympt. cauſis, & lib. de facultat. nat. abundè teſtatur. Turgida ob id facies apparebat, quòd vapores multi ex imis partibus eò delati, præſertim à ventriculo transferrentur, & altrix facultas non ſatis valida vnitione alimenti ad partem deficeret: vnde ſubtumidam apparere faciē, inſtar eorum qui leucophlegmatia morbo tenentur, neceſſarium quidem fuit. Pronitatis in ſomnū, cerebri perfrigeratio, & pituitoſi humoris copia cerebrū implentis, in cauſa fuit. eæ enim ſomni cauſę tum ab Ariſt. tū à Gal. eſſe ſtatuuntur. Hæc potiſſima quæ morbum ſequebantur ſymptomata erant, quorum abundè cauſas retulimus. Nūc qua ſimus in curando methodo vſi, quibúſque remediis ægram, Dei ope adiuti, liberauerimus, breui ſermone dicemus. *Ariſt. lib. de ſomno & vig. Gal. lib. 4. de ſymp. cau. c. 8.*

Quoniam verò curatio omnis tribus veluti capitibus ceu inſtrumentis perficitur, (vel Auicennæ teſtimonio) dieta, medicamentis, & chirurgia: nos in hac curanda duobus tantùm vſi ſumus, congrua victus ratione, & medicamentorum dextero vſu. Victum porrò eum inſtituimus, qui attenuare, ſiccare, & humorum redundantiam exhaurire poſſet. Itaque ab humidis, iurulentis & implentibus cibis, abſtinere ægram iuſſimus: quin & carnium vſum dies aliquot inhibuimus, & vini potum, hydromelite vti eam iubentes. Nautico pane ex aniſi ſeminibus confecto cibauimus: paſſulis & nucleis pineis ex ſaccharo paratis, tum & citrij cortice condito, & cotoneorum confectione, ſeparatim vti eam, præſertim cœnæ tempore, iubebamus. Quod ſiquando ob virium imbecillitatem carnibus vtendum foret, auiculas quæ in dumetis & ſaltibus degunt, igni aſſas parabamus, columborum nedum domeſticorum ſed & ſylueſtrium eſum conſuluimus: quòd eorum caro neruorum affectibus natiua quadā virtute & ſympathia *CVRATIO. Auicen. Fen 4. lib. 1. cap. 1.*

bene faciat, præſertim reſolutioni & tremori: ſi quid Auenzoari credendum. Pullorum cohortalium paruorum, perdicum, ac turdorum carnibus aſſis vti ex interuallo iubebam. Iuſculis nonniſi rariſſimè & exigua quantitate vti ſinebam, iiſque cinnamomo, vel myriſtica nuce conditis. A cibo, coriandri ſemina, vel cydoniatum, cydoniáue prunis cocta ſæpe dabam. Non rarò verò panis albi igne aſſati micam ſumere iubebam: vel nautici eius panis qui Piſis eleganti arte fieri ſolet, fruſtum dabam. Hydromelite ad multos menſes vti ægram iuſſi: nonnunquam verò aquam decoctionis ſaluiæ ex ſaccharo & cinnamomo pro potu dabam. Hæc in victu, quod ad cibos & potus pertinet, preſcripta à me ratio. Aere porrò tenui, odorato, calido & ſicco vti ægram iubebam, magno per hiemem accenſo in cubiculo ex odoratis lignis igne, lauro, iunipero, roremarino, quercu, vitis farmentis: &, ſiquando imbriſera eſſet temporis conſtitutio humenſque, ſuffitibus ſiccantibus & odoratis cubiculi aerem vaporabam, iuniperi globulis, olibano, ſtyrace calamita, laſerpitio Indico, gūmi hederę torrefacto, roſis, myrti granis, & ſimilibus. Vigilias imperabā magis quàm ſomnum. vigilia namque (vt auctor Gal. eſt) totū corpus exſiccat: & qui defluxionibus tentantur, ſiti, vigiliis, fame iuuari plurimùm ſolēt, dicente vtique Auicenna. Et ſitiant, & vigilēt, & famē patiantur: quoniam eſt initium curationis eorum. Plenitatem, vel inedia & ſomno, vel etiam euacuatione per clyſteres arcebam. Ab animi accidentibus, quę motū in humoribus creare poſſet, nempe mœrore, metu, triſtitia, quantum maximè fieri poſſet, vti abſtineret conſulebam: ſpe bona animū fouere, & morbum virili animo ferre (quod & ipſa per ſeſe lubens efficiebat, conſtantis animi mulier) ſuadebam: ſicque iuuante Deo effectum eſt, vt in dies ex hac victus ratione in melius proficere ſe perciperet. Iam verò ad medicamentorum vſum tranſeundum.

In proœmio ſui Theiſir.

Gal. li. 7. meth. med.

Fen 5. li. 3. c. 11.

Curatio per medicamenta.

Quoniam in hoc morbi genere non confeſtim & celeriter, ſed ſēſim & gradatim à leuioribus ad fortiora pro-

ra progrediendum eſt: quòd craſſus, crudus, & viſcidus humor in neruorum ſubſtantia impactus, euacuationi reluctetur, concoctionémque longiorem depoſcat: (vti Auicennæ ſententia eſt) ob id leuioribus ab initio vſi ſumus, mox temporis progreſſu ad fortiora proceſſimus. Itaque primùm ad communes materias educendas minoratiuũ hoc ſumere iuſſi: ℞. Medullæ caſſiæ pinguis recenter extractæ ʒ. x. pulueris hieręGaleni ℥. j. ex ſaccharo fiat bolus: ſumat in aurora In craſtinũ ex humeraria dextri brachij vena ſanguinem pro virium & plenitudinis ratione detraho ad ℥. xij. poſtridie ſyrupum in hunc qui ſequitur modum paratum ſumere iubeo ad dies vj. ℞. Hyſſopi & ſaluiæ, ana M. i. paſſularum mundatarum ℥. j. aniſi ʒ ij. florum violarum, borraginis, bugloſſi, ſticados & roriſmarini, ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ß. In colatura, adde mellis roſati colati, oxymellis ſimplicis, ana ℥. iij. Miſce cum ſaccharo. Fiat iuleb aromatizatum cum pauco nucis myriſticæ: ſumat ſex diebus continuis. Finito ſyrupo catapotia hæc ſumere iuſſi: ℞. Maſſæ pilularum cocciarum & de hermodactylis maiorum, ana ℈. ij. maſtiches, diagrij, ana grana ij. Ex melle roſato formentur catapotia. In craſtinũ verò ſumat conſeruæ roſarum & anthos, ana ʒ. j. mithridati electi ʒ. ß. ex ſaccharo fiat bolus: quẽ capiet vj. horis ante cibũ. Interpoſitis ad recreandas vires diebus aliquot, rurſũ humores valentioribus præſidiis attenuandos & incidendos cenſui in hunc qui ſequitur modũ: ℞. Radicis acori ℥ j. ß. radicum pæoniæ ℥. j. borraginis, bugloſſi, ambarum cum radicibus, cuiuſque manipulum: ſummitatum hyſſopi, betonicæ, ſampſuchi, meliſſæ, ſaluiæ, iuæ arthriticæ, chamędryos, chamæpityos, primulæ veris, ana M. ß. herbarum capillarium, ana M. ß. corticum citrij ſicci ʒ. iij. ſeminum aniſi & marathri, ana ʒ. ij. glycyrrhizę raſæ & contuſæ ℥. j. medullæ carthami ʒ. x. polypodij quercini recentis ℥. j. trium florum communium cordialium, florum roriſmarini, ſticados & ſaluiæ, ana P. j. Fiat omnium decoctio in aquę ℔. iiij. ad conſumptionem medietatis, & coletur.

Auic. Fen 2. lib. 3.

Digitized by Google

Colaturę adde oxymellis ſcillini ℥.iij.ſyrupi de betonica & de ſticade, ana ℥.ij. Fiat apozema cum melle clarificatum,& aromatiſatum cum nucis myriſticæ, pulueris diamoſchi dulcis,ana ʒ.j.Fiat apozema pro ſex aut octo matutinis. Dein ſequentes pilulas præſcripſi:℞. Pilularum fœtidarum, de hermodactylis maiorum,ana ℈.ij.trochiſcorum alaudahal grana ij. Cum aqua ſaluiæ fiant catapotia ſeptem inaurata, quæ deuorentur debito obſeruato regimine. Et in craſtinū conſeruæ acori & roriſmarini ſeſquidrachmam cum ſcrupulo mitridati electi in aurora ſumere iuſſi.Vbi hæc perfeciſſem,congruéque humorem noxium repetitis vacuationibus pro maiori parte detruſiſſem, ad roborandum cerebrum, mittentem partem, cruráque & neruoſas partes me conuerti,tum foras admotis,tum intrò ſuſceptis medicamentis,in hunc ferè modum:℞. Conſeruæ acori colati ℥.ij.conſeruę florum ſaluię,roriſmarini & ſticadis,ana ℥.ij. myrobalanorum emblicorū ſaccharo conditorum,numero j pulueris diamoſchi dulcis & pliriſarcotici,pulueris diambræ,ana ʒ.j. nucis moſchatæ ℈.ij.cerebri leporis aſſati ʒ.iij. Miſce, & cum ſyrupo conſeruationis emblicorum fiat in modum opiatæ,addendo corticis citrij conditi ℥.ß. Sumat omni mane ad quantitatem caſtaneę,colluendo os cū pauco vino giluo,ex aqua ſaluiæ diluto. Dein errhinis & apophlegmatiſmis ad deriuationem materiæ per proxima à capite vſus ſum: ℞.Sampſuchi P.j.agarici albi & fœminini ʒ.j.zingiberis ℈.j.Fiat decoctio in aqua,& coletur. Colaturæ adde ſucci radicū betę nigræ ℥.ij.mellis roſati colati ℥.j.Miſce: fiat caput purgiū:quo ieiuno ventre vtebatur,ore aqua pleno. Interdum ex ſucco anagallidis purpureum florem gerentis errhinon feci

Opiata cerebrum & neruos roborās

Errhinon.

℞.Maſtiches ʒ.ij.pyrethri ℈ j.carnis paſſularū quātum ſat eſt.Incorporentur ſimul,& mandat,expuendo ſaliuam, ieiuno ventre. Interdum ex oxymelite ſcillino, ex decocto hyſſopi, origani, & ſaluiæ, excepto cum pauco zingibere, gargariſmum parabam,ad pituitam ore detrahendam:& noctu nucem myriſti-

Maſticatorium.

Gargariſmus.

myriſticam confractam per fruſta ore contineri iubebã. Caput ſtuppis fumigatis roſis, thure, ſtyrace calamita, & laſere Indico fouebam. Feci & pileum conſutum & interpunctum, quo caput pilis raſum contegi iubebam: ℞. Sampſuchi, meliſſæ, ſaluiæ, betonicæ, ſiccorum ana M.j. coriandri præparati ℥. ß. granorum tinctorum myrti ʒ.iij. roſarum rubearum P.ij. granorũ tinctorum, caryophyllorum, macis, nucis moſchatæ, ana ʒ.ij. ſtyracis calamitę ʒ.j. Pulueriſatis recte omnibus, & ſindone rubra cũ pauco xylino exceptis & interpũctis, fiat pileus, addendo, florũ roriſmarini & ſticadis, ana P.j.ß. Clyſteribus nonnũquã paulò acrioribus ad pituitã detrahendam ſum vſus. ℞. Foliorum maluarũ, biſmaluę, bliti, mercurialis, foliorum centaurij minoris, iuæ arthriticæ, betonicæ, primulæ veris ana M. j. polypodij quercini granati ʒ.x. hermodactylorum ℥.ß, agarici in panno lineo raro ligati ʒ. iij. ſeminum aniſi & marathri conquaſſatorum, ana ʒ. iij. florum ſambuci, ſticadis, roriſmarini & ſaluiæ, ana P. j. furfurum P. j.ß, Fiat omnium decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue electarij Indi maioris, diaphœniconis & hieræ Galeni, ana ʒ. iij. mellis anthoſati ℥. ij. olei anethi ℥. iij. mellis roſati colati, ſacchari rubei, ana ℥.ij. Fiat clyſter. Quoniam verò topicis remediis ad reſolutioné arcendam opus erat, euacuato prius vniuerſo corpore, vnctionibus ſequentibus & balneis ſum vſus: ℞. Gummi ammoniaci, bdellij, diſſolutorum in aqua vitæ, ana ℥.ij. axungiæ taxonis & anſeris axungiæ anatis & vulpis, ana ℥.iij. pulueris ireos ʒ.x. foliorum rutæ, betonicæ, herbæ paralyſis, ſiccorum, ana ℥.j. florum ſticados & roriſmarini ana P. j. florum chamæmeli & meliloti, ana P.ß. ſtyracis calamitæ, benjoini, ana ʒ ij. caryophyllorũ, olibani, nucis moſchatæ, ana ʒ.j. olei vulpini, lumbricorum, & de coſto, ana ℥.iiij. fæcis olei de lilio ℥. ij. Ceræ quantum ſat eſt. Fiat linimentum, quo ſpina dorſi à renibus infrà calidè inungatur, & crura etiã reſoluta, deſuper ponédo floccos lanę ſuccidę fumigatę olibano, ſtyrace calamita, & laſere Indico. Mire hoc linimento iuuabatur

Pileus capitalis.

Clyſtere.

Linimentum optimum ad reſolutionem.

ægra. Locos affectos ſemel in hebdomada ſequenti lotione ablui iubebam, cuius vis eſſet refrigeratos neruos calfacere, partem roborare, & quod impactũ erat diſcutere per halitum: ℞. Betonicę, ſampſuchi, rutæ, ſaluiæ, ſummitatum lauri, ana M. ij. florum chamæmeli, meliloti, roriſmarini, & ſticadis, ana P. j. radicum ebuli & acori, ana ℥. ij. ſulfuris ignem non experti ℥. iiij. ſalis ℥. iij. aluminis ℥. j. furfurũ P. ij. caryophyllorum contuſorum ℥. ß. Fiat omnium decoctio in vino albo & lixiuio æquis partibus, & ex decocto fiat lotio crurum poſt vniuerſales purgationes, ieiuno ſtomacho. Verùm etſi plurimum his remediis leuaretur, non tamen integrè priſtinæ ſanitati reſtituta videbatur, quum illi progreſſiuus motus liber adhuc non eſſet, ſed magna cum difficultate crus affectũ moueret: tùmque ad ligni ſancti vſum tranſeundum meritò putaui, in quo vno, ſecundum Deum, præcipuum ſanationis huius ægræ ſcopum ſitum eſſe exiſtimabam. Itaque ligni decoctum ad hunc qui ſequitur modum præparaui, illíque ad dies quadraginta, aut paulò amplius, potandum dedi: quo epoto, continuò integræ ſanitati, nutu prępotentis Dei, reſtituta eſt, nulla reſolutionis relicta labe, motúque voluntario plenè reſtituto. Porrò decocti ligni ſancti vocati ratio hęc excogitata à me fuit: ℞. Rametorum ligni ſancti tenuiſſimè pulueriſatorum ℥. ix. corticum eiuſdem ℥. iij. Infundantur in xij. lib. aquæ calidæ per diem & noctem, & ferueant in eadem aqua ad conſumptionem medietatis: & prope finem decoctionis adde, Coriandri præparati ℥. iij. cinnamomi electi ℥. ij. Fiat iterum leuis ebullitio, & coletur. Colatura clarificetur per colum cum ſacchari finiſſimi libra vna, quo ſingulis vicibus quibus decoctum fiebat. Et vbi decoctum refrixiſſet, & colo tranſmiſſum fuiſſet, addebam vini albi electiſſimi & generoſi libras quatuor: & ex hoc decocto ſumere in aurora ℥. viij. iubebam, eo calente accepto: verſperi verò vncias ſex tantùm dabam. Et in lecto conſtituta ægra, & ſtragulis bene operta, ſudare præcipiebam, quantum ferre poſſet. Pro potu verò in prandio, & cœna ſequens decoctum

Lotio crurum in reſolutione optima.

decoctum confeci: ℞. Ligni ſancti in ramenta diſſecti ℥.iiij. Infundantur in xij. ℔. aquæ per diem & noctem, & bulliant in eadem aqua ad conſumptionem tertiæ partis: & coletur. Tranſmittatur per colum, donec clarificetur, addendo ſacchari ℔.ß. bibereque affatim ex hoc ſecundo decocto hora prãdij & cœnę iubebam. Quam victus rationem tenuem, cum nautico pane & auiculis nemoralibus quum quadraginta totos dies rigidè obſeruaſſet, optatam valetudinem, progreſſiuúmque motum, voluntate & beneficio Dei, integrè eſt adepta. Cui ſit honos & gloria in omne æuum.

OBSERVATIO IIII.

Arduinus ab Stagno, Patritius Arelatenſis, iuuenis annorum viginti, pleuritide incocta lateris ſiniſtri Lutetiæ correptus, nullo procedente ſputo, & pro deplorato à medicis habitus, grauißimis & propè lethalibus obortis ſymptomatis, ſpirandi ſumma difficultate, cum ſublimi vocato ſpiritu, virium defectione, inappetentia ſumma, vigiliis, & animi deliquiis, ſuperueniente die decimoquarto copioſo alui fluxu, & multos dies perſeuerante, præter omnium ſpem atque expectationem Dei gratia ſeruatus fuit: vti ad me Lutetia Honoratus Caſtellanus Regius medicus accuratè ſcripſit, anno 1561. menſe Iunio, & æger ipſemet proprio poſtea retulit ore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

FRuſtrari interdum ſpe medicum, & ea accidere quæ minimè euentura ſperarat: & certa experientiæ fide, & Celſi doctiſſima aſſertione, eſt comprobatũ. ¶ Fruſtratur, inquit, ſpes medicũ, & moritur is de quo ſecurus primò fuit: vti cõtrà ſeruari eũ nõ rarò videmus, de quo medicus deſperarat. Ea cauſa eſt cur ſæpe deſerti à medicis cõualeſcãt: quòd arcani naturæ motus, quibus ipſa inſeruãdo ſeruendóque corpore vtitur, & à mortis iniuria *Cel. lib. 2. c. 6.*

vindicandò, non ſatis nobis perſpecti ſint. Vnde meritò fit, vt quod notarum indicio euenturum ſperes, non eueniat. Cur? quòd coniecturalis ſit ars medica, rationémque coniecturæ talem eſſe, vt cùm ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos. Id in iuuene præſtantiſſimo Arduino ab Stagno, eximia ſpe, ſummæ virtutis adoleſcente, eueniſſe, inſperata è lethali morbo reddita ſanitas palam fecit. Hic enim quum ſe Lutetiam Pariſiorum ad quædã magni momenti curanda explendáque pro patre ſuo, viro clariſſimo, & omni laude ob raras eximiáſque virtutes cumulatiſſimo, negotia contuliſſet, in grauem prorſúſque lethalem pleuritidem incidit: móxque grauis ſpirandi difficultas, febris acuta, dolor in latere tenſiuus & punctorius, vigilia, delirium etiam oriri cœperunt. Interea verò quum hæc grauia ægrũ torquerent ſymptomata, nihil prorſus expuebatur: quod in pleuritide lethale eſſe omnium eſt ſententiis confirmatum. Sputum enim quò celerius & faciliùs prodierit, eò citius (ſi quid Hippocrati & Galeno creditur) ægrum liberat: contrà verò ſi ægrè tardéque procedit ſputum, vel omnino non procedit, periculoſum & plerumque lethale eſſe ſolet. Itaque quùm in hoc ægrotante grauiſſima ſubeſſet in ſuccingente coſtas membrana inflammatio, quam ob magnitudinem crebra & vehemens difficiliſque ſpiratio ſequebatur, (mali vtique morbi indicium, ſiquid Celſo creditur) neque omnino ſputum procederet, tuſſis autem valida premeret, febríſque in dies augeſceret, viréſque inde collaberentur: quid miri ſi incoctam lethalémque pleuritidem hanc eſſe, Galeni more, ſubindéque moriturum ægrum medici prædixiſſent? Incoctas namque pleuritides, auctore Galeno, eas nominant, quæ vel celeriter hominem rapiunt, vel longo temporis ſpatio finiuntur. At nullæ celerius enecare ſolent, quàm in quibus cum ſymptomatum grauitate nihil prorſus expuitur: quòd & ipſum vel morbi magnitudinẽ, vel extremam virium defectionem, vel materiæ pertinaciam demõſtrat. Quúmque iſthæc omnia in prẽſtãti

Lib. 1. Aphoriſ. 12.

Celſ. lib. 2. c. 4.

Gal. lib. 2. de loc. aff. c. 2.

hoc

hoc iuuene cumulata adeſſent, acutiſſima febris, dolor in latere ingens, vigilia, delirium, ſumma cum valida tuſſi ſpirandi difficultas, ſputum nullum, extrema poſtremò virium imbecillitas, nónne hæc certiſſima mortis ſigna erant? Hiſce nãque notis Hippocrates, Galenus, Celſus, Auicenna lethales pleuritides iudicare ſolent. At verò etſi hæc non dubiis ſignis mortem portendere videbantur, adeò vt ęger etiam à medicis tamquam deploratus fuerit relictus: prouida tamen, & hominum veriſſima medicatrix natura (ſiquidem naturæ noſtræ morborum medici ſunt, auctore Hippocrate) tum arcanis ſuis motibus morbo diro inſultans, ſeſe ipſa intenta oppoſuit: & dum moriturus æger credebatur, tum citato alui fluxu ſub decimumquartum diem, ſalutarem opem tulit. Nam etſi ab Hippocrate rectè dictũ ſit, à morbo laterali vel pulmonia habitum alui profluuio adueniente corripi malum eſſe, nihilo ſecius tamen poteſt quandoque alui profluuium pleuritidi ſuperueniens prodeſſe ratione euacuationis: vt Galenus lib. 6. aphoriſmorum, com. 16. teſtatur: idque præſertim ſi concoctionis ſigna in morbo apparuerint. Verùm quum hic crudus eſſet morbus, & ęger à vehementi laterali morbo vexatus, atque detẽtus (ſic enim vocem eam *Habito* interpretatur Galenus) quî fieri potuit vt alui profluuio accedente, crudo morbo, multa cum virium deiectione, hominem liberarit, ac non prorſus perdiderit? Metuendum quidem valde profectò erat, ne fluxus ille alui hominem ita & morbi magnitudine fatigatum, & viribus deiectum perderet. Sed fit interdum vt malè inchoata, & vi morbi potius quàm naturæ decernentis impetu effuſa (quas diſruptiones vocare Hippocrates ſolet) in bonũ deſinant: vbi exonerata naturâ eo quo veluti ſarcina premebatur, ſupra reliquũ potentior facta, morbũ ſuperat: ſed non ſine graui periculo. Ea cauſa fuit, cur in præſens diſcrimen ęger hic inciderit: quòd magno morbo & crudo intempeſtiua criſis acceſſerit. Intempeſtiuæ namque hæ criſes Galeno dici ſolent, quę ante ſtatũ fiũt,

Hippoc. li 6. Epid.

Hippocr. li. 6. aphoriſ. 16.

Vbi ſuprà.

Gal. lib. 3.

Digitized by Google

de criſib. cap.10. & ab excremento naturam irritante. Quæ enim in tempore fiunt, in ſtatu & coctionibus fiunt, etiamſi nullum adſit irritamentum: quæcunque verò diſrumpuntur (vocat autem ſic Hippocrates omnia quę ante ſtatum ad criſim ruunt) ob aliquod irritamentum id patiuntur. Quum enim natura materiæ non dominatur, nec proprias obire operationes poteſt, *Vbi ſuprà.* tum (auctore Galeno) indeterminati atque inordinati, tum verò etiam ob id incogniti ſunt illius motus, quod nimirum ſuccumbat: prout quum valida fuerit, & materiæ integrè dominatur, tum ordinati ac determinati ſunt illius motus, proindéque probè cogniti. Ob id rectiſſimè Hippocrates coctionem, cri- *Hip. li. 6. Epid.* ſis celeritatem & ſalubrem ſecuritatem portendere: cruda autem & incocta, & conuerſa in abſceſſus, criſium defectum, aut vehementes labores, aut mortes, aut eorundem malorum reuerſiones ſignificare teſtatur. Nimirum igitur ſi à medicis ingenuus hic adoleſcens ſit pro deplorato habitus, & morti ex ſymptomatum & ſignorum apparentium malignitate ad *1. Reg. 2.* iudicatus. Verùm aliter Deo, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, viſum eſt: aliter etiam naturæ occultè operanti, vt cuius ineffabilis atque recondita operatio quum ſit, prorſúſque longè noſtra cognitione profundior (vt Galenus lib. An animal ſit quod in vtero continetur, doctiſſimè aſſerit) nimirum etiam quod molitur ipſa in morituro corpore à mortis iniuria vindicando, nos latet. Indéque efficitur, vt in acutis morbis (quod rectiſſimè di- *Hippoc. libr. 2. aphor. text. 19. Pſal. 36. Sapientiæ 16. Pſal. 102. Celſ. lib. 2. c. 6.* xit Hippocrates) non ſatis certæ ſint ſalutis pronunciationes, aut mortis. Deo itaque, qui ſuos quum vult ſeruat, & cadenti ne collidatur ſupponit manum ſuã, iure merito adſcribendum, quòd ſeruatus hic iuuenis ſit. Non enim ſanguis miſſus, non linctus, fotus, potiones, non operoſa medentium manus, non herba neque malagma: ſed præpotens manus eius qui ſanat omnes infirmitates noſtras, & redimit de interitu vitam noſtram, illum ſeruauit, in ſpe contra ſpem: in ſpe naturæ contra ſpem artis. Id cauſæ eſſe Celſus aſſirmat, cur nonnunquam deſerti à medicis conualeſ-

Digitized by Google

calescant : quòd etſi certa quædam futuræ mortis indicia ſint, coniecturalem tamen artem medicinæ eſſe: rationémque coniecturæ talem eſſe, vt quum ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos. Reddidimus rationem quamobrem hic morti adiudicatus, ſeruatus tamen ſit. Sed quanam ratione pleuritis grauis alui profluuio finiatur, quum nullæ viæ communes ſint, quibus à parte affecta, ſuccingente coſtas membrana, ad aluum deduci noxius humor poſſit, queadmodum ſputo poteſt, nondum explicauimus. Id verò iam promamus. Dicimus itaque naturam humores malos per varias vias mittere ſolere, vt modò per vrinas, modò per cutem, per inſenſilem tranſpirationem, per ſudores, mariſcas, mēſes, per ventrem interdum vitioſos humores expurget: vt millies in mille locis eſt à Galeno aſſertum. qui ſanè modi ſunt quibus corpus natura in morbis ab excrementis alleuare ſolet : quòd ipſa videlicet (auctoribus Hippocrate & Galeno) materiebus ſemper viam inuenire ſoleat, quum & per oſſa abſceſſus fieri interdum cernamus, & Hippocrates ipſe affirmauit. Confluxile namque & cōſpirabile eſt vniuerſum corpus: ſiquidem confluxio vna, conſpiratio vna, conſentientia omnia: vt lib. de alimento. & lib. 6. Epidem. Hippoc. dixit, atque Galen. li. 3. de facult. natur. & lib. de vſu pulſuum. Videmus etiam & humorem illum qui eſt inter thoracem atque pulmonem in ſuppuratis, cum tuſſi expui, quum nullus extet meatus patens, quo è cauitate pectoris in aſperas arterias deriuari, ſubindéque ſputo eiici purulentus humor poſſit. Id tamen fieri quotidie, certa experientiæ fide exploratum habemus: & teſtatur quoque Galenus Non igitur neque in pleuritide omnino impoſſibile oportet arbitrari, fieri interdum ad vētrem tranſſumptionem: & hoc ipſum agi à natura, per occultas & nobis incognitas vias humores noxios deducente: ipſa ſibi viam occulto operādi modo moliente natura, vti quum ſaniem per oſſa manere facit. Hæc namque naturæ arcano quodam modo operantis, & ſalutem ægro molientis, munia ſunt,

Gal. lib. 1. apho. com. 15. & li. 3. apho Com. 20. & li. 3. de criſ. Hippocr. lib. 6. Epid. & li. 7. aphoriſ. text. 5. & Gal. in Cō. Hipp. li. de alimento, & li. 6. Epid. part. 6. apho. 1. Gal. li. 7. apho. Com. 55.

que cognitionem noſtram multò maximè ſuperent: quòd (vt ſuprà de Galeni mente diximus) ineffabilis atque recondita ſit, prorſúſque noſtra cognitione profundior naturæ occultè operantis ratio. Ne igitur miremur (quod initio dixi) fruſtrari concepta ſpe medicum, & ſeruari eum quem moriturum crediderat: quod in præſtanti hoc iuuene, ad maxima quæque nato, euenisse, ac pleriſque aliis experimento didicimus. Vt eſt Dei voluntas, qui naturæ motus pro nutu ſuo regit ac moderatur, immenſa ſua misericordia cuncta fouens, & ſpiritus ſui miſſione recreans & renouans omnia. Cui ſit benedictio & laus perennis in infinita ſæcula.

Gal. li. an animal ſit quod in vtero continetur.

Pſal. 103.

OBSERVATIO V.

Ioannes Valleriola filius meus pleuritide graui cum febre acutiſſima laborans, annorum octo quum eſſet, hieme ſumma ac frigidiſſima: ſine ſputo vllo procedente, tuſsi validiſſima infeſtante, difficili ac præfocatiuo ſpiritu, & cum ſtertore emiſſo, tum etiam delirio, & clamoribus horrendis: & conuulſione tandem ſequuta, ſummáque virium defectione, ſine voce, ſine ſenſibus factus, vt in ſingulas horas moriturus ſperaretur, & à pientiſſimo patre pro deplorato habitus: prorogato in vigeſimum diem morbo, profluuio alui circa id tempus oborto, eóque copioſo, miraculo puerum præter ſpem & naturæ ordinem rediuiuum, & priſtinæ ſanitati reſtitutum Dei ope vidimus: ſed qui tamen per multos poſt menſes exanguis, tabidus, imbecillus manſerit: tandem verò ſumma Dei benignitate & ſedula patris filij amantiſſimi cura, congrua victus ratione adhibita, & auxilijs opportunis, perfectè ſanatus incolumis euaſit, ſuperſtéſque manſit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PRæcedenti Obſeruationi, hæc quæ me propius contingit, iure merito & argumenti affinitate, & affectus ac ſymptomatum ſimilitudine coniungi debet. Eã ob id hoc loci inſerere cõgruum

gruum viſum eſt. Natus eſt mihi filius ſeptimeſtris, Ioannes nomine, qui ob immaturũ partum (etſi vitalis is eſſe ſoleat) valde imbecillus bimeſtre totum à partu ita manſit, vt moriturum eum in momenta ſingula arbitraremur: vt qui nec lac ſugere præ imbecillitate, neque vitalem auram ducere vix poſſet: quòd pro Ariſtotelis ſententia, qui ſeptimo menſe in lucẽ prodeunt, etſi vitales ij ſunt, magna tamen ex parte infirmiores eſſe ſolent: ob id ſcilicet, quòd id temporis ab vtero egredi molientes, varióque agitatu ac motu membranas diuellentes, exitum ſibi parẽt. Vnde infirmiores reddi ſic natos, labore tanto ac fatigatione, eſt omnino neceſſe. Quam rem pulchre libro de ſeptimeſtri partu conceptis verbis expreſſit Hippocrates, inquiẽs, ſeptimeſtres partus ex vtero egreſſos quadraginta dierum afflictionem pati omnino oportere. Id quod non ratione ſolùm præfata, & ſummorum virorum Hippocratis atque Ariſtotelis præiudicata ſententia: ſed & experimento quoque diſcere poſſumus, vt quos ſeptimo menſe naſci contigerit, eos cæteris & infirmiores eſſe, & inconſtantis valetudinis prorſus cernam⁹. Quod in hoc filio meo teſtatiſſima fide confirmare omnibus poſſum, qui in eo educando atque fouendo nullos non ſim perpeſſus labores, omnéſque pertulerim moleſtias eas, quæ ab amantiſſimo filij patre percipi poſſunt: adeò & puſillo corpore, & exilibus membris, virtutéque infirma prodiit, vt Dei Opt. Max. beneficio potiùs quàm humana ope ſeruatus & altus videri poſſit. In quo tamẽ tantum valuit & matris in alendo filio plena materni amoris charitas, diligẽtia, & induſtria, & lactis materni probitas, & ſedula educandi cura: vt puerum (etſi imbecilla alioqui natura) in meliorẽ ſtatum retulerimus. Hunc itaque puerum ſenſim in melius proficientem, quum habitior fieri inciperet, octauúmque iam attigiſſet annum, pleuritis grauis ſiniſtri lateris corripuit: idque frigidiſſima hieme valdiſſimis Aquilonibus ſæuiente. Quæ nimirum talis quum fuerit, tuſſes, fauces, laterum dolores & pectoris (vel auctore Hippocrate) creare ſolet. Nihil

Ariſt. lib. 7. de nat. anim. c. 4.

Hip. lib. 3. aph. 5.

Digitized by Google

mirum itaque ſi tenui & calidò illapſo in ſuccingente coſtas membrana à frigore expreſſo humore, pleuritis oborta ſit: eáque in puero hoc grauis & pericu-loſa, quòd & multus ſubeſſet cõcluſus intrò humor, & à frigore meatus ſtipante retruſio humoris maior fieret. Vnde & tuſſis validior, & ſpirandi difficultas ingens oriebatur: tuſſis quidem, quòd inſtrumenta reſpirationi inſeruientia valde læſa tum ab infarcto humore, tum ab intemperie & externo frigore eſſent. Frigida namque pectori inimica, & tuſſes moue-re ſolent, auctoribus Hippocrate & Galen. Vnde quũ & multus intrò conditus eſſet humor, quem valido motu explodere natura, ceu moleſtum, tẽtaret, & noxa reſpirationis inſtrumentis inde multa inferretur, tuſſim excitari validam fuit neceſſe: hoc eſt, vehemẽtiſſimam efflationem, qua plurimus ſpiritus celerrimè foras erumpens, impetu ſuo extrahat explodát-que excrementa meatum ipſius obſtruentia. Is enim motus tuſſis nimirum eſt, vel Galeni ſententia. Spirandi autem difficultas ob id magna oriebatur, quòd nihil expueretur, eſſétque pleuritis incocta: quódque aggeſtus & obſtruens copioſus humor, & loco anguſto concluſus, caloréque putredinali exagitatus, magnum liberæ reſpirationi incommodum adferret. Hæ enim ex cauſis difficilis ſpirationis eſſe omnino ſolent: vel Galen. lib. ad id dicato, & pluribus aliis locis mens eſt. Nec ſolùm difficilis premebat ob prędictas cauſas reſpiratio: ſed & præfocatiuus & cũ ſtertore emiſſus ſpiritus prodibat, magni & exitialis morbi indicium. Qui enim acuto morbo aliquo, diuturnóve laborantes, in mortem decidunt, ij morti proximi, cum ſono & ſtertore inter reſpirandum emiſſo, ægrè ſpiritum ducere ſolent. quò quum ventum eſt, pro deploratis ægri relinquendi ſunt, & minimè curandi: ſed de triſti futuro mortis euentu præſagiendum: vt in aphoriſmis nos Galenus docuit, & alicubi etiam Hippocrates affirmauit. At verò cur morti proximi cum ſtertore & ſonitu in aſpera arteria percepto ſpiritum emittant, quod vulgus Rancolun vocat, inuenire haud omnino difficile fuerit. Videmus

Hip. lib. 5. ap. 23.

Gal. lib. 5. de ſympt. cau. c. 4. v. T.

Gal. lib. 4. de loc. affe. c. 5. & 8. & li. de cauſ. pulſ.

Gal. lib. 1. aph. Cõ. 8.

Hip. li. de art.

demus quidem eos ſpiritum ducentes, ita reſpirare, ac murmure quodam ſpiritum trahere, perinde atque ſolet aqua per ſaxoſa loca & ſcopulis referta decurrẽs, dulci quodã murmure percepto fluere, aut in aquæ ductibus per ſubſtratos canales decurrere. Id autem in morituris ob id euenit, quòd aſpera arteria dum coanguſtari & occludi præ ſiccitate, & facultatis vitalis impotentia incipit, ſpiritus ſurſum expiratione elatus, & foras prodire annixus, dum canalem quà illi exitus eſt, coanguſtatum adſtrictúmque inuenit, murmure quodã rauco, ob eliſum in aſperis arteriis ſpiritum, prodit, quòd in annulos aſperæ arteriæ ceu in ſcopulos impingat: ob id ſonitum exiens facit, faucibus & membris reſpirationi ſeruientibus aridis iam, & præ labore in reſpirando fatigatis exiſtentibus. Spiritus itaque vnà accumulatus, ſpumoſæ pituitæ in aſpera arteria contentæ immixtus, ſonitum fluctuanti mari, & ad ſcopulos illidenti, ſimilem facit. quod in omnibus morituris ferè euenit, criſpatis vtique & corrugatis panniculis, & membris reſpirationi accommodatis. Quo fit, vt fractus & quaſi reuulſus prodeat ſpiritus, vnde ſtertor creatur. Idque magis in corporibus craſſis, bene habitis, & robuſtis euenit: vti Plinio Veſuuiũ montẽ inuiſenti, & à caligine foras prodeũte occluſo ſpiritu, accidiſſe Plin. Nepos ſcribit: *Pli. Nepos in epiſt. de Pliniȷ auunc. morte* quòd eſſet illi propter amplitudinem corporis, meatus animę (vt ille ſcribit) id eſt, aſpera arteria, grauior & ſonãtior. His etiã qui morte violenta & inopinata rapiũtur, idipſũ vehementius accidit: vt in laqueo pręfocatis, de quibus rectè dictum eſt ab Hippocrate, Nõ reuiuiſcere eos quibus ſpuma fuerit circa os. *Hip. li. 2. aph. 43.* Inde efficitur vt qui, craſſos denſóſque habẽt ſpiritus, & humoris in aſpera arteria cõtenti copiã, iȷ maiorẽ ſonitum edant, & difficiliùs moriãtur. Qui verò aut ſenes, aut imbecilli, longis morbis tenentur, iȷ & ſenſim ad mortẽ properant, nec tantus inter reſpirandum ſtertor auditur: quòd minore impetu foras prodeat ſpiritus, & ſenſim non affatim collabatur natiuus calor: vt potius in ſomnum quàm in mortẽ

labi videantur. In hoc itaque miſerando caſu eò ventum erat, vt de funere magis quàm de vita cogitaretur: quòd ſine voce, ſine ſenſibus, exanguis, & tabefactus ſummo cum ſtertore ſpiritum ducẽs, maneret. Et quod horrendum magis erat, tam diris clamoribus ex interuallis exagitabatur, vt ſi membra illi vi è toto corpore abſtraherentur, cum dentium ſtridore & conuulſiuo oris & membrorum motu. Porrò tam rigidi clamoris cauſam putaui fore ingentem punctorium dolorem in latere perceptum, reſpirationem impedientem. Quum enim crebra & anguſtiæ plena reſpiratio in puero eſſet, dolórque in latere perceptus, liberam fieri reſpirationem non ſineret, magnúmque ſpiritum ducere puer vellet: fiebat ſanè vt conatu eo maximo ingens & clamoſus orietur dolor, qui puerum ad tam validos clamores & eiulatus vel inuitum concitaret. ¶ Dolorē huiuſmodi vnà cũ Archigene ſtimulãtem vocare iure poſſumus. His omnibus ſymptomatis ſumma virium defectio coniungebatur, tum ob morbi grauitatem atque magnitudinem, tum ob ſymptomatum vehementiam, & ætatis infirmitatem. Quî enim fieri poterat vt tãto morbo, tot verendis caſibus tenella pueri infirmiſſimi ætas reſiſteret? ad hunc modum itaque conſtituto puero, & ad vigeſimũ diem citra vllam ſalutis ſpem prorogato morbo, naturæ arcano & imperſcrutabili motu, alui fluor ſuboritur, íſque copioſus: quẽ tamen exitialem futurum, iuxta Hippocratis ſententiam, ipſe arbitrabar, inquientis: ¶ A morbo leterali vel pulmonia habitũ, alui profluuio adueniente corripi malum. Tantum verò abfuit vt periculum aut noxam attulerit puero vllam, vt planè ſalutis cauſa ſecundũ Deum fuerit. Nam ſenſim alleuata quę exãgue, pueri corpus diſpenſabat natura, & exonerata eo quo veluti ſarcina premebatur, faciliùs ſuprà reſiduum potentior facta, morbum vicit: móxq; puero reſtituta vox, ſenſus, virtus fuit: tantum valet in curãdis morbis naturę robur. Vnde illud à Gal. rectiſſimè dictum eſt, vires vbi valẽtes ſunt, omnia contẽnere ac tolerare: vbi verò infirmę ſint redditę, abs quouis offen-

Gal. lib. 2. de loc. affe. c. 2.

Hip. li. 6. aph. 16.

Gal. li. 10. meth.

nis offendi. Nam etſi in puero hoc vires vi morbi & grauiſſimorũ caſuum valde deiectæ eſſent, viuax tamẽ perſtabat intus recondita quędam natiui caloris aura atque ſpiritus, cuius merito integrum, quod alioqui moriturum ſperabatur, corpus remanſit. Ob id rectè à Gal. dictum videri poteſt, calorem natiuũ noſtrum, facultatem quandam eſſe gubernãtem corpora noſtra, & naturalium omnium operum auctoré eſſe atque effectorem. Quamobrem quum in pueris plurimis is inſit (vel auctore Hippocrat.) & ea in ætate natiui caloris ſalubris qualitas exquiſita habeatur (vt Gal. lib. 1. com. 14. prodidit) conſequitur profectò vt magna & difficilia vincere natiuus in pueris calor poſſit. Quod in meo filio effectũ, in tam diro & exitiali morbo teſtari ipſe plena fide poſſum: qui quum iam morti eſſet vi morbi, & ſymptomatum adiudicatus, ſignis id lethalib. aperte demonſtrantibus, nihilo ſecius tamen nutu Dei, & naturæ arcano quodam modo operantis, ſalus illi pręter ſpem parta eſt. Sed dicet quiſpiã, Nihílne in morbi ſæuitiam artis methodo apparatum eſt? nihil à patre filij amantiſſimo pręſcriptum in filij ſalutem? At quid non præſtitũ arte, quid non in morbi leuamen excogitatum? Omnia ſanè quibus iuuare me ægrum animo meo cariſſimum poſſe ſum arbitratus, illi ſedula manu adhibita fuere: Decocta pectoralia, ſyrupi, linctus, fotus, clyſteres, cucurbitulæ cũ ſcarificatu, quum ſanguinem mittere pro ętatis ratione mihi non liceret. Sed nihil quicquam omnia profuerunt, quòd vel nõ ſumerentur à puero, vel aſſumpta mox reiicerentur. Vt quòd ſeruatus ſit puer, & incolumis manſerit, non artis pręſidiis, non operoſæ patris medici curę: ſed vni ſummi Dei voluntati adſcribendum meritò cenſeo. Cui ſit honos, gloria, & perennis gratiarum actio in omne æuum.

Gal. lib. 1. aph. cõ. 15. & lib. 8. de placit. Hip*poc. & Pl.* H*ippoc. li. 1. aph.* 14.

OBSERVATIO VI.

Nobilis quædam bene habita, veneno diro, nẽpe argẽto ſublimato, epoto, quod illi quum ſyrupos quoſdam ad purga-

tionem de more dari ſolitos aſſumeret, clanculum datum fuerat, de induſtria intra ſyrupum iniecto veneno, diris cruciatibus afficitur, torminibus ventris, eroſione maxima percepta, nauſea, vomitu, animi deliquiis, oris & faucium putredine cũ tetro odore, vrinæ omnimoda ſuppreſſione, in præſens diſcrimen deducitur. Accerſitur medicus, & ex ſignis & ſymptomatis re coniectura artificiali cognita, ſedula opera, & ſumma arte medetur: tantumque medendo proficit, vt multis adhibitis præſidiis, mulierem Dei ope integrè ſanarit: viuítque nunc & valet vegeta & conſtans, & ſaluberrimo ſtatu prædita.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Gal. li. de theriaca ad Piſonem.

INter vitæ mala nihil difficilius, nihil nocentius virulentis medicamentis & feris noxiis eſſe, rectiſſimè eſt à Galeno pronunciatum. Quid enim admirabilius dici quicquam poteſt, quàm eſſe vnam quãpiam ſubſtantiam ita ſubſtantiæ noſtræ aduerſariam, vt planè deleteria ſit, momentóque vitam rapiat? Sunt enim quædã eius generis, quę quum vinci nulla ſui parte à natura poſſint, corpus omnino vincunt ac mutant, prorſúſque aduerſaria quadam qua prædita ſunt facultate interimunt. Id enim venenum eſt, quod homini tota ſua ſubſtantia atque natura contrarium, ipſius ſubſtantiam euertere atque corrumpere poteſt. Ex medicamentorum enim genere quę eiuſmodi ſunt, vt nulla ſubſtãtię ſuę mutata parte, ſed tota ſeruata integra, corpus ita afficiunt atque immutant, vt grauia, pernicioſa, & naturæ animalis corrumpentia ſint, totum eorum genus deleterium, peſtilens, atque venenum dici meretur: vt lib. 3 de temperamentis ſcitiſſimè dixit Galenus. Vt verò venenum interimat, & noſtri corporis ſubſtantiam corrumpat, haud perinde difficile fuerit inueſtigaſſe, ſiquis propiùs rei naturam ſpectet, & ab ipſius eſſentia tractationem omnem ingredia-

Venenum quid.

tur

tur: quod iis qui cum demõſtratione quippiam ſunt dicturi faciundum rectiſſimè Galenus edixit. Itaque venenum omne intra corpus aſſumptum, omnibus ſuis facultatibus, naturæque proprietate, cibo quo nutrimur prorſus opponitur. Vt enim cibus ſimilitudine quadam ſubſtantiæ, natiui caloris actione, in noſtri corporis ſubſtantiam vertitur, fitque ſanguis alendo corpori aptiſſimus: tandémque facultatis altricis ope in omni ſui parte membris quę præcipuè nutrit, ſimilis efficitur, locum illius quod à nobis cõtinuè effluit ſubintrans: ita venenum contrario ſe modo habens, corpus ac membra quibus primò adhæret, in ſibi peculiarem venenatam naturam trãsfert. Vnde quemadmodum quę in alimoniam cedere poſſunt, ſi à nobis edantur, in noſtram demutantur ſubſtantiam: ſic contrario prorſus modo, venenata in corpus aſſumpta, vniuerſa corporis noſtri membra, valida immutandi facultate quam continent, venenata quoque reddunt: quòd omne agens, eo in quod agit potentius eſſe oporteat. Vnde meritò fit, vt venenum vi ſua agendi valida noſtram vincat euertátque ſubſtantiam, in ſuam venenatã naturam, homini exitialem, transferens: perinde atque ignis, vi ſua agendi potentiſſima, ſubditam materiam, paleas, ligna, ſtipulã, celerrimè in ſeipsũ conuertit, ac conficit. Ob id igitur ſapientiſſimi rerum indagatores dixiſſe viſi ſunt, venenũ homines interficere, corrupta corporis tẽperie & cõpoſitione, fractis contrarietate quadam corporis viribus, & diſſoluto natiuo calore: ſiue congelatione, ſiue putrefactione aut eroſione, aut naturę diſſimilitudine, & aduerſaria qualitate id tandem fiat. Natiui autem caloris diſſolutio & extinctio, auctore Galeno, mors eſt. Venenorum porrò etſi multæ differentiæ ſunt, vt quædam à plantis, alia ab animalibus virus eiaculantibus, non pauca à metallicis & mineralibus deſumantur: (vt latiùs nos in noſtris Locorum Medicinæ communium libris docuimus) hîc tamen tantùm de ea agemus ſpecie, quæ è mineralibus eſt: nempe de argento ſublimato, lethali planè & præſentaneo

Gal. lib. 5. de ſympt. cauſ.

Venenũ vt interimat.

Gal. li. 2. de temp. Et Ariſtoteles lib. de vita & morte. Lib. 3. c. 18.

Digitized by Google

veneno, quod huic generoſæ mulieri propinatum fuit. Itaque antequam ſymptomatum quæ grauiſſima huius pauperculæ mulieri acciderunt, narrationē ingrediar, quid argentum ſublimatum ſit, quæue illius natura, atque potentia, & quomodo clanculū datum ſit, ediſſeram. Argentum itaque ſublimatum, quod vocant, factitia quædam res, non ſponte nata, aut in metallicis fodinis inuenta, eſſe deprehenditur. Fit autem ex argento viuo, & ſale quod Ammoniacum vocant, vtriſque ſimul admixtis, & in vas vitreum coniectis, ac inde in fornacem poſitis, vt hæc ignium vi in vaſis ſublime tollantur: vbi ſalis modo quæ in ſublime lata ſunt, concreſcūt, lapideſcúntque ſacchari candore, ídque quod ſic concreuit, ſublimatū meritò vocatur, à ſublimi vaſis loco in quo concretum reperitur. Graue vtique & exitiale venenū id eſt, eroſione & putredine enecans, & diris cruciatibus viſcera, & quæ attingit membra lancinans: vti in hac nobili muliere plena ſenſuum fide experiri licuit. Nam quum hæc grauitatem corporis, ſpontaneámque quandam laſſitudinem cum inappetentia, lumborum, & genuum grauitatem perſentiſceret, (morbi futuri, ſiquid Hippocrati creditur, certa indicia. iam enim dicere pergo, vt incauta hæc mulier dirum venenum ſumpſerit, & quæ inde hauſto veneno ſymptomata paſſa ſit) me in conſilium adhibuit, vt quid illi facto opus eſſet ad morbum aduentantem propulſandū bona fide conſulerem. Ego verò ex enarratis, tum & ſignis aliis, ex plenitudine, & humorum cacochymia iſthæc quæ pateretur oriri ſymptomata iure arbitratus, conſulo vt cauta victus ratione, ſanguinis miſſione, atque purgatione cōgrua, celeriter venienti morbo occurrat: futurum alioqui vt in grauem aliquem morbum incideret. Illa monitis meis obtemperat: dúmque apta illi ad medelam præſidia compono, clyſteres & apozemata: mala ſorte factum eſt, vt clàm quidē, ſed ſtudio & de induſtria fortaſſe, noctu intra ſyrupū, quē craſtino die in aurora de more ſumptura erat, bona argēti ſublimati portio iniecta ſit. A quib⁹ verò, & qua id ratione fa-

Argentū ſublimatū, & illius confectio.

Hippoc. lib. 4. aphor. 20.

ne factum ſit, ignorationis ſilentio inuoluendum eſt. Vbi illuxiſſet dies, miſera potionem petit, &, prôh dolor, prò ſalutari potione lethalem & venenatam accipit. Vbi verò mediam ferè potionis partem hauſiſſet, dolum percipit: & graui oborta in faucibus, gutture toto atque ore acrimonia, nauſea, caliginéque conſequentibus, venenatam ſe eſſe palàm prædicat. Statímque ipſa digitis ori admotis, vomitum ſibi concitat. Sed tamen veneni vis latiùs ſeſe pandit: móxque acutiſſimus in ventriculo & inteſtinis dolor innaſcitur, tormina grauia in imo ventre, vrinæ omnimoda ſuppreſſio, grauis & fœtens anima, vlcera in ore, palato & gingiuis depaſcētia, ita vt dentes omnes cõmoti ſint, torua facies, ángustia, defectio animi crebra, miſerã derepente inuadunt: necdum tamen inter tot mala acceſſitur medicus. Tandem verò accerſor ipſe, qui præſens ex ſignis ſymptomatis rem vt erat deprehendens (quum id explicare nemo aſſidentium auderet, aut non vellet) mox venenatam eſſe mulierem, ipſámque dirum, & ex erodentium genere ſumſiſſe venenum intrepidè pronuncio: eſſéque illi, vt veneno affectæ, operoſa & celeri manu ſuccurrendum. Atque vbi hæc pro mei muneris ratione protuliſſem, certiore narratione res mihi tota patefacta eſt. Túmque magna diligentia ſuccurrendum ratus, protinus oleum copioſum butyro recenti admixtum mihi dari præcipio: ea inuicem cõmiſceo, & miſeræ ægrotanti deuorandum in manus do: iubeóque vt mox impoſitis ori digitis, pennáque gallinacea oleo & butyro imbuta, vomitum promoueat. quod quum effeciſſet ipſa, concitatus eſt vomitus. Sed quod euomebatur, tam acre & mordax erat, vt vri ſibi guttur & fauces ægra, tanquam in incendio poſita, teſtaretur: móxque frigida colluendum os, ad acrimoniam retundendam, ſuadeo. Eodémque momento clyſterem iniici iubeo ad acrimoniam in inteſtinis genitam & tormina compeſcenda. Conſtabat autem clyſteris compoſitio ex refrigerantibus, emollientibus, mucillaginoſis & pinguibus, atque etiam ſatis validè humores detrudentibus, in

CVRATIO

hunc qui ſequitur modum: ♃. Maluæ, biſmaluæ, matrum violarum, brancæ vrſinæ, foliorum lactucæ, cucurbitæ & portulacæ (erat enim æſtas) cuiuſque M. j. ſeminum frigidorum maiorum cum cortice contuſorum, ſeminum lini, althææ & fœnogræci, ana ℥. j. ſeminum aniſi & anethi (ad flatus diſcutiendos) ana ℥. ß. florum chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfurum macri P. j. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur: in colatura diſſolue catholici ℥. j. caſſiæ cum ſaccharo, hieræ picræ Galeni, ana ℥. ß. olei violati ℥. iiij. mucillaginis ſeminis lini & tragacanthæ recenter extractæ ℥. j. ſacchari rubri ℥. ß. Miſce. Fiat clyſter. A clyſteri iniecto & emiſſo dolores vtcunque remitti viſi ſunt, ſed paulo pòſt cum inſultu & pari acrimonia redierunt: túmque ex lacte & oleo violaceo multo clyſterem alium parari iubeo, quem iterari etiam ſub veſperam iuſſi. Mirè hoc iniecto clyſteri & repetito dolores ſedati ſunt. Porrò ad veneni compeſcendam vim, nequid ventriculo & cordi principi parti officeret, potionem dari præcipio, vbi vomitu & clyſteribus venenum è viſceribus detruſiſſem: idque in hũc modum: ♃. Catholici ℥. j rhabarbari electi in aqua endiuiæ cum pauco cinnamomi electi inſuſi, & manè fortiter expreſſi, ʒ. ij. electorij roſati Meſuæ ʒ. iij. pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ. j. (eſt enim peculiare antidotum aduerſus argenti ſublimativim deleteriam) ſyrupi violati & de limonibus, cuiuſque vnciam vnã. Fiat potio cum decocto communi medicinæ: quam poſtridie ab accepto veneno ſumpſit, leuaménque ab illa non minimum ſenſit: quòd in huiuſmodi caſu cõfertim ac properè veneni ſeminarium ſit omnino reſtinguendum, & à corpore explodendum vacuantibus medicamentis, ne venenum mora in corpore lethalem noxam adferat. ¶ Idque præcepiſſe viſus eſt Hippocrates quum dixit, Medicari in valde acutis, ſi materia turget, eadem die. tardare enim in talibus malum eſt. Non enim prorogandi moras dat tam exitialis morbus, ob ídque confeſtim ad veneni eductionem & illius lethalem vim reſtinguendam eſt omnino properandum, atque à maximis (vt iubet Galenus)

Hippoc. li. 4. apho. 10.

Gal. lib. 5. met. me.

lenus) inchoandum. Quoniam verò tormina necdũ ceſſabant, & ventriculi ardor perſtabat, fotum paraui, ad ardorem huiuſmodi compeſcendum, & ventriculum roborandum. ℞. Foliorum ſolatri, lactucæ, portulacæ & plantaginis, ana M.j. foliorum abſinthij & menthæ, ana M.ß. pampinorum vitis M.j. roſarum rubentium P.ij. florum nymphęę, chamæmeli & meliloti, ana P.j. ſeminum maluæ, althææ, lini, fœnogræci, aniſi & anethi conquaſſatorum, ana ℥.ß. caryophillorum contritorum ℥.j. Fiat omnium decoctio in aquæ & vini partibus æquis (erat autem vinum album tenue & aquoſum) & cum filtris infuſis, expreſſis, & admotis ventriculum fouebam ante cibum. A fotu verò ſequenti vnguine inungi ventriculum iubebam: ℞. Oleorum maſtiches, cydoniorum, nenufaris, roſati & lentiſcini, & de abſinthio, ana ℥.ij. vtriuſque coralli, roſarum rubentium, ſeminis ſumac, ana ʒ.j. cryſtalli puriſſimi ʒ.j.ß. caryophyllorum, cinnamomi electi, calami odorati, ana ℈.ij. theriacę electę ℈.iiij. maſtiches, olibani, ana ʒ.ß. Cũ cera alba fiat in modum linimenti, quo ventriculus poſt fotum inungatur. Ad veneni ſeminaria frangenda potiones & antidota quotidie dabam, interdum ſemel, interdum etiam bis. Erant autem huiuſmodi: ℞. Pulueris cryſtalli puriſſimi ℈. iiij. pulueris diamargariti frigidi, pulueris theriacalis Guidonis, pulueris roſatę nouellæ, cuiuſque ℈.ij. ſyrupi cotoneorum, & de nenufare, interdum violaceum apponebam, ana ℥.j. Ex aqua decoctionis ſcabioſæ, oxalidis, & portulacæ potionem, quæ vice alexipharmaci eſſet, propinari iubebam, quoad ſe vis & impetus veneni remiſiſſet. id quod ex ſymptomatum & caſuum remiſſione coniicere erat. Ad octo continuos dies portionibus iis ſum magno & felici ſucceſſu vſus. Porrò in iuſculis etiam (quæ ego ex pinguiſſimis capis & gallinis, pinguique caſtrato parari iubebam, ad eroſa vi medicamenti lethalis membra læuiganda) cryſtalli pollinem & diamargariti frigidi, tenui panniculo contenta, & illigata, infundi iubebam, vt in iuſculum cryſtalli vis ebullitione transiret. antidotũ vtique præſens noxæ

Digitized by Google

à veneno illatæ remouendæ. Cæterùm ad oris vlcera, palati & linguæ, variis ſum colluſionibus & gargariſmatis vſus: modo ad reprimendum, inflammationémque ſedandam: modò ad putredinem ſiſtendam, modò ad leuigandum & agglutinandum quod exulceratum fuerat. Tum & dentibus atque gingiuis penè putrefactis & ſua quoque peculiaria admoui præſidia. Horum hæc fuit à me ſeruata ratio. Ad oris vlcera ex tempore: ℞. Aquarum ſolatri, prunorum ſylueſtrium (quæ vulgus Arelatenſe Agrenes vocat, & ſtypſim maximam habent, valdéque fluentem humorem repellunt) aquę peculorum roſarum, myrti, & nympheę, ana ℥. iiij. diamoron ℥. ij. ſucci granatorum muſorum ℥. iij. ſyrupi myrtini, mellis roſati, ana ℥. ij. Miſce: fiat gargariſatus. Hoc etiam gargariſma confeci: ℞. Foliorum oxalidis, portulacæ, plantaginis, centinodiæ & lentiſci, ana M. ß. lentium P. j. roſarum rubrarum P. j. ſeminum ſumac & plantaginis, ana ʒ. j. ordei cum cortice P. j. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur. In colatura diſſolue ſyrupi cotoneorum, ſucci granatorum muſorum, ſyrupi de berberis, ana ℥. ij. Fiat gargariſma. Interdum verò hoc altero ſum vſus, ad agglutinandum & leniendum, vbi iam finita eſſet putredo. ℞. Paſſularum pinguium exacinatarum numero xx. Iuiubarum, ſebeſten, ana paria v. caricarum pinguium numero vj. amyli, tragacanthi, ana ʒ. j. glycyrrhizæ mundatæ & contuſæ ℥. ß. Fiat omnium decoctio in aqua ordei recenter & ſtudiosè facta ad ℔. j. In colatura adde ſyrupij violacei & capillorum, ana ℥. ij. ſacchari candi, penidiorum, ana ℥. j. Fiat gargariſatus, ſeu collutio oris. Quin & in id rei linctibus vſus ſum huiuſmodi: ℞. Pulueris diaireos & diatragacanthi frigidi, cuiuſque ʒ. ij. carnis paſſularum ſine arillis ℥. j. pulueris glycyrrhizæ ʒ. j. ſacchari candi, penidiorum, ana ʒ. ß. Ex ſyrupo violaceo excepta fiat linctus. Putredinem porrò, quæ multa in ore & palato ſuberat, ne ſerperet, collyrio viridi Guidonis & aqua capitelli, ex aqua plantaginis & roſarum excepta, inhibuimus.

Den-

Digitized by Google

Dentes verò commotos, gingiuáſque nigrefactas atque eroſas, iis præſidiis iuuimus: ℞. Boli Armenij præparati, ſanguinis draconis, coralli rubri, ana ʒ.j. maſtiches, margaritarum ſelectarum, ſeminis plantaginis, ana ℈.iij. cinnamomi electi ʒ.j. granorum tinctorum, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ.j.ß. Miſce: fiat omnium puluis ſubtiliſſimus: applicetur gingiuis & dentibus cum pauco vino electo, colluendo poſtea os. Vti iubebam ad firmandos dentes decocto lentiſci, ſummitatum oliuæ ſylueſtris, plantaginis & aluminis. Nigritiem è dentibus abſtuli aqua ſublimationis ſalis communis, aluminis, & radicis iridis Florentiæ, ex qua iubebam dentes confricari, fruſtulo è lentiſco in dicta aqua madefacto: & mox ſordes in dentibus hęrentes magna facilitate detergebantur, læuórque & candor ac firmitas dentibus reſtituebantur. ad id enim præfata aqua mirè efficax eſt. Hæc dentibus & gingiuis adhibita prouidentia. Quoniam verò vrinæ ſuppreſſio maximè vrgebat (biduum namque totum ſuppreſſa in hac ægrotante malefica veneni vi vrina fuerat) huic ſymptomati magna cura inſtandum duxi. Itaque potionem paro huiuſmodi ad id præſtantem: ℞. Summitatum maluarum M. j. foliorum raphani & ſaxifragiæ, ana M. ß. glycyrrhizæ contuſæ ℥.ß. ſeminum melonum mundatorum ℥. ij. Fiat omnium decoctio in aqua ad ℔.j. & coletur. Colaturæ adde mellis electi ℥.ij. butyri recentis ſine ſale ℥.j. ſacchari candi ℥.ß. Deſpumetur mel, & coquantur omnia leui ebullitione: & vbi refrixerint, ad vſum ſeruetur decoctum: ex quo ſumere iubebam ℥.ix. ieiuno ventre: addebámque ſyrupi capillorum veneris, & de limonibus, cuiuſque ℥.j. Ad proritandam item vrinam, deobſtruendóſque meatus balneo ſequenti vſus ſum: ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicib. ana M.ij foliorum raphani, cretæ marinæ, & petroſelini Macedonici, cuiuſque M. ij. florum chamæmeli, meliloti & geniſtæ, ana P.j. ſeminum lini, althęę, maluę, fœnogræci, ſaxifragiæ, & milij ſolis, ana ℥.j. furfuris P.iij. Fiat omnium decoctio in ſufficiente quantitate aquæ, addendo olei communis ℔. iij. Sedeat

Balneum ad vrinæ ſuppreſſionem.

Digitized by Google

in dicto decocto calido vſque ad vmbilicum: atque in exitu à balneo hanc illi dari potionẽ iubebam: ℞. Succi limonum ℥.iij. ſacchari candi puluerisati ℥.ß. aquæ quinque radicum, aquæ raphani, ana ℥.iij. Fiat potio: quam ſumere iubebam in exitu balnei. Veſicæ regionem totam oleo liliorum, de ſcorpionibus, cũ axungia cuniculi & gallinæ, addito croci momento, illinebam. Quod quum adhuc res ipſa pro animi voto non ſuccederet (pauxillum namque adhuc, idque cum magna difficultate, emittebatur vrinæ) ad fortiora tranſcendere viſum eſt. Itaque hanc alteram illi dari potionem iuſſi: ℞. Trochiſcorum de myrrha, pulueris lithontribon, ana ʒ.j. ſyrupi capillorum & de limonibus, ana ℥.ij. pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ.ß. Ex aqua raphani & artemiſiæ potio paretur: quæ detur muliere in balneo conſiſtente. Quin & hanc alteram vnctionem illi præſcripſimus: ℞. Vnguenti di althææ ℥.iiij. axungiæ gallinæ recentis, axungiæ cuniculi, ana ℥.j. myrrhæ, ſeminis petroſelini, ſaxifragiæ, & milij ſolis, ana ʒ.j. galbani electi, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ.ß. croci ℈.ij. olei de lilio, & ſcorpionum, ana ℥.j. ceræ modicum. Miſce: fiat vnguentum: applicetur perineo in exitu balnei. Iterari etiam iuſſi præfatam potionem trochiſcorum de myrrha, adiiciendo pulueris diamargariti frigidi, & theriacalis Guidonis, cuiuſque ℈.j. Tantum verò medendo profecimus, vt tandem copioſam mingeret ęgra vrinam in balneo, poſt quartũ à ſuppreſſione diem: túmque liberè procedere vrina cœpit. Nec verò interea dum hæc à nobis peragebantur, cordis roborandi, & à veneni iniuria atque noxa vindicandi, obliuiſcebamur. Conditum in id huiuſmodi parauimus: ℞. Cõſeruæ roſarum, nenufaris, & bugloſſi, ana ℥.j. corticis citrij conditi, radicis bugloſſi conditæ, ana ℥.ß. manus Chriſti cum margaritis recenter facti ℥.ij. pulueris margaritarum electarum, pulueris cryſtalli puriſſimi, ana ʒ.j. Miſce cum ſaccharo: fiat conditum auri foliis incruſtatum, quo vti ſæpe in die iubebam cum aqua bugloſſi. Epithema cor roborans admouimus vt ſequitur: ℞. Aquarũ roſarũ, bugloſſi, acetoſæ, nym-

nymphææ,& myrti,& florum citrij, cuiuſque ℥.iiij. vini albi potentis ℥.iij.pulueris diamargariti frigidi, & diambrę,ana ʒ.ß.granorum tinctorum ʒ.i. caryophyllorum ℈.ii.moſchi g̃.iii.caphuræ g̃.ii.Miſce:fiat epithema pro corde. Sacculum item ex ſerico rubro interpunctum geſtandúmque regioni cordis præſcripſi:℞.Roſarum rubearum P.iij.foliorum myrti, ſampſuchi,meliſſæ,ana M.j.omnium ſantalorum, ana ʒ. ß. granorum tinctorum, caryophyllorum,ana ʒ. j. pulueris diamargariti frigidi ℈. iiij. moſchi g̃. x.caphuræ g̃.v. Miſce: fiat ſacculus rotundus interpunctus, geſtandus & admouendus regioni cordis. Ad ardorem in ore perceptum, qui & ſummus erat, & multo tempore ægram afflixit, his ſum remediis vſus:℞.Foliorum plantaginis,lactucæ,portulacæ,& acetoſæ,ana M.ß.cucurbitæ albæ per fruſta inciſæ(erat enim tũ earum copia,quòd ęſtas eſſet) M.ß.lentium P. ß. aluminis ℥.ß. Colentur omnia poſt decoctionem in aqua: colaturæ adde ſucci granatorum muſorum ℥.iij.ſucci portulacæ depurati ℥.iii. ſyrupi violacei ℥.ij.ſacchari candi ℥.j.Fiat gargariſma.Item, ℞. Mucaginis ſeminis pſyllij, cydoniorum & tragacanthæ cum aqua portulacæ extractæ, ℥.iij. Fiant formulę ad inſtar ſacculorum paruorum,cum panno lineo raro fruſtulis glycyrrhizæ illigato, pro abſterſione linguæ,gutturis & palati. Ad ſomnum prouocandum (vigiliis namque immodicis ægra hęc miſera torquebatur) lotionibus crurum & brachiorum ſum vſus ex decocto foliorum ſalicum,vitis,arundinis,lactucæ,papauerũ capitibus, roſarum,violarũ & nymphææ floribus:item ſyrupo papaueris, ex decocto lactucæ, nymphęæ & portulacæ excepto, & ſub noctem dato:tum verò frontem & tempora vnguento ſoporifero inũxi,cuius hæc fuit deſcriptio:℞.Vnguenti populei ℥. ij. ſeminis papaueris albi & corticis eiuſdem,ana ʒ.ß.ſeminum lactucæ & anethi, ana ℈. ij. Miſce, & cum oleo de papauere fiat linimentum, quo vngantur frons & tempora hora ſomni. Interdum etiam opij & croci grana duo addidi,ſicq; cõciliatus fuit illi,Dei gratia& præſidiorũ ope, ſom-

Digitized by Google

nus. Ex ſuccis item portulacæ, oxalidis, & plantaginis depuratis, & ſaccharo finiſſimo exceptis, iulebum confeci, quem gratiſſimum ægra habebat, & dum ſitiret, illo libentiùs ex aqua ordei vtebatur. Item trochiſcos ſub lingua continendos in hunc modum confeci: ℞. Sacchari candi, penidiorum, ana ʒ. ij ſacchari finiſſimi ℥. j. amyli, tragacanthi, boli Armenij præparati, ana ʒ. j. pulueris radicis iridis Florentiæ ℈. iiij. Miſce cum aqua roſarum infuſionis tragacanthæ. Fiant orbiculi ſimiles lupinis: teneat ſub lingua. Interdum etiam ad oris fœtorem remouendum hos præſcripſi: ℞. Sacchari finiſſimi ℥. iiij. moſchi grana vj. radicis iridis ʒ. j. mucaginis gummi tragacanthæ cum aqua roſarum extractæ, quantum ſat eſt. Fiant trochiſci ore continendi. Ad gutturis, & faucium aſperitatem tollendam, oleo amygdalarum dulcium recenter parato, & cum ſaccharo cando vocato admixto, ſum vſus. Hæc operoſa & moleſtiæ plena curatio fuit, quã in hac nobili muliere ſic maleaffecta, & vi lethalis veneni in mortis diſcrimen adducta, exercui, diu multúmque in leuanda miſera ægrotante laborans. Tandem verò Dei clementia, & mea qualicunque opera, integrè ſanata præſidiorum ope fuit: viuítque nunc vegeta, conſtans, & bene habita ſuarum rerum ſatagens multa cum felicitate & voluptate. Habet ſiquidem præteriti doloris recordatio voluptatem, vt belle Cicero dixit. Finé iam facio, ſi id inquiſiuero, cúrnam argenti ſublimati potio (quod in pleriſque à me eſt animaduerſum) vrinam protinus ſupprimat. Euétus huiuſmodi cauſam duplicem eſſe ipſe arbitror: alteram veneni impetu, acrimoniam, citámque & præcipitem nimiùm actionem, ob caliditatis exceſſum, qui in eo medicamento ſummus eſt, népe è quarto calfacientium ordine: ob quem caloris exceſſum ſit vt vehementer citóque humores corporis trahat, exagitet, & inſtar ſæuientis flammæ huc atq; illuc rapiat. Vnde fit, vt exagitatis & detruſis humorib. atque impetu actis, illorum portio in veſicæ ceruicem decumbens, vrinæ meatum obſtruat, ſicque vrinæ exitum prohibeat, vnde ſuppreſſio oriatur: præ-

ſertim

ſertim vbi qui decidunt humores, craſſi, glutinoſi, lẽtíque fuerint: vti in mulieribus pro maiori parte eſſe ſolẽt, atque in his qui deſidem vitam agentes, multo cibo potúque viſcera diſtẽdunt ac ſaginant, vt in quibus facilè obſtructiones euenire paratæ ſint. Altera, & propior cauſa, ipſa veneni natura eſt, inſitáque facultas, eáque abdita, qua cæca poteſtate vrinam ſupprimendi vim habet: vti lepus marinus pulmones, non aliam vllam partem, exulcerandi: & cantharides veſicam item lædendi vim peculiarem quandam & ſibi propriam qua id operentur habent: quòd antipathia quędam inter venenum hoc & veſicam interſit, vti inter allium & magnetem. Ob id hoc ab illo læditur: hoc eſt, ab argento ſublimato veſica. Sed iam hîc finis eſto ad Dei laudem & gloriam.

OBSERVATIO VII.

Eximius legum doctor Ioannes Spinaldus, ciuis Arelatenſis, ſumma fide & integritate vir, quum cordis palpitatione grauiſsima afficeretur, ita vt in mortis diſcrimen incidiſſet, graui & clamoſo tum capitis tum ventriculi comitante dolore: dum à me magna diligentia curatur, nocte intempeſta ſomniferum ſyrupum à me illi præſcriptum quum ſumpturus eſſet, illius loco aqua ſublimati, qua ad fucum vti mulieres conſueuerunt, illi propinatur: idque ſorte & caſu. Nam quũ eſſet phiala vitrea eius venenati liquoris plena, eáque ei proxima in qua ſyrupus continebatur, ægérque inſomnis manens ſyrupum ex præſcripto poſceret: contigit id temporis lucernam extingui, túmque quæ illi miniſtrabat ancilla, pro ſyrupo phialam ſublimati in mediis tenebris manu ſumit, magnáque copia ægro propinat (cyathos nempe fere tres vas id continebat) cuius dimidium æger ſumit, pro ſalutari ſcilicet lethalem potionem. Nec quid ſumpſiſſet intelligens, nihil quicquam de re profert: etſi inter hauriendum grauem in gutture, lingua & palato acrimoniam ſenſiſſet. Mox verò grauibus & intolerandis obortis in ventriculo doloribus, in miros cruciatus incidit. ita vt in furorem præ dolorum ſæuitia penè deduceretur,

noctes & dies perpetuo eiulans ac clamans, vt ad multam à domo diſtantiam eiulatus atque clamores exaudirentur. Tum que perterrefactus ego tam triſti & ſubitario euentu, quid ſumpſiſſet æger inquiro, ecquiſnam illi ea nocte miniſtraſſet: ſed nequicquam tamen de re vt erat declaratum eſt. Tantùm dicebant ſe ſub mediam ferè noctem ſomniferum propinaſſe ſyrupum. Quod quum diligentius poſtero die inquirerem, nequicquam ſedatis doloribus, ſed continuè augeſcentibus, verum extorquere non potui. Miratus autem vndenam tam ſæui dolores oriri poſſent, à bilioſo eóque valde acri humore atque æruginoſo, tunicas ventriculi vellicante, naſci coniectura artificiali arbitrabar, eius quod acciderat prorſus ignarus. Sed quum datis in id medicamentis pluribus (præter vomitum concitatum, à quo aliquantum alleuabatur) nihil quicquam me proficere viderem, valde animo angebar. Quúmque poſt ſextum diem ab epoto veneno forte fortuna matulam quæ in abaco erat in manus ſumpſiſſem ad lotium ſpectandum, phialas duas vitreas abditas cerno: alteram ſyrupi plenam, vacuam alteram, & fuco albo adhuc madentem. Vtraſque arripio, deprehendóque ſyrupum eſſe ſomniferum illum quem ante ſex dies ad conciliandum ſomnum præſcripſeram, neque illi propinatum fuiſſe: inuentáque phiala altera, in qua fucus erat, vacua: conijcio hinc illi datam potionem eſſe. Mox accitis domeſticis, verum comperio, datam illi aquam ſublimati, qua ad fucum vti mulieres, vt ſpecioſiores videantur, ſolent. Re cognita, ad medendum totis viribus inſiſto, vt ſanè poteram, ſex namque iam dies ab epoto veneno (vt antea dixi) præterierant. Deducitur æger ad extremum vitæ, deplorata ſalute, crebris animi deliquiis, virium defectione, tabe, torminibus, inſomnia, & intolerandis doloribus afflictus, vt iam de funere cogitaretur: & mortuum plurimi ciuium crediderunt, & aliis ac mihimetipſi ægrum viſuro, mortuum eſſe renuntiarunt: tametſi falsò. Hic enim poſt diuturnum tempus, ſenſim antidotis crebrò datis, vacuationibus aptis, clyſteribus ex lacte paratis, balneis, lactipotatione, fotibus, & vnctionibus lenientibus reſurgere incipit. Siſtuntur dolores, remittuntur ſymptomata, augentur paulatim vires, reficiuntur membra collapſa atque ſpiritus: tandem poſt trimeſtre tempus, præter meam & omnium expectationem, integrè Dei præpotentis manu atque auxilio curatur: ſuperſtéſque & incolumis

nunc

d by Google

nunc agit, tranſactis iam annis plus minus decem. Euentus profectò, qui ob raritatem admirationem ciuibus cunctis incredibilem præbuit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVantum periculi tremor cordis adferat, ſi & creber ſit, & ægrum vehementer infeſtet, tum à Galeno, tum ab Auicenna rectiſſimè dictum eſt. Galenus namque eos qui palpitatione cordis malè haberent, ante ſenectutem morte præuentos eſſe ingenuè teſtatur. Auicenna verò cauendum maximopere ne morte ſubita intercipiatur, qui ſic affectus fuerit, his verbis commonuit: Ille (inquit) cui tremor cordis aſſiduè acciderit, de ſeipſo ſit ſollicitus, ne ſubita intercipiatur morte: quòd ſymptoma huiuſmodi quum principis partis proprium ſit, in ſyncopen, indéque in mortem facilè tranſmutetur: vt idem auctor fen xj. tertij, tractatus ſecundi capite primo conceptis verbis affirmauit. Nimirum igitur ſi in grauè noxam incurrant qui tremore cordis tentantur: vt huic viro, cuius nunc tam verendi ſymptomatis naturam, cauſas, curationémque explicamus, accidiſſe perſpeximus: qui à tali affectu in præſens vitæ periculũ deductus eſt, magnóque labore curatus. Eius itaque ſymptomatis cauſa erat, cordis intemperies calida, cum affluxu atrabilarij ſucci flatulenti in pericardios contenti, à quo palpitatio illa vehemens oriebatur. Nec ſolùm cordis vitio, ſed & ventriculi quoque id mali oriebatur. ventriculus namque in hoc viro pituita multa flatibúſque refertus, patienti cordi mali materiam per conſenſum ſubminiſtrabat. Ventriculi namque culpa id ſymptomata fieri Auicenna cõceptis verbis teſtatus eſt tract. 2. cap. 2. fen xj. tertij canonis. Itaque non tam per propriam cordis intemperiem quàm etiam per conſenſum à ventriculo flatus plurimos ſuggerente, ſymptoma hoc prouenisse in hoc viro pro explorato habendum eſt. Illud nam-

Gal. lib. 5. de loc. aff. ca. 1.

Auicenna fen 3. primi li. doct. 5. cap. 1.

que indicabant inappetentia multa,& à cibis omnis generis auerſio,ructus ore emiſſi plurimi, grauitas & tenſio in ſtomacho perceptę,imbecilla concoctio, & quòd accepto cibo magis quàm antè acceptum affligeretur. Iſthæc namque omnia ventriculum intemperatum eſſe abundè declarabant,cordíque affecto conſenſum pręſtare. Vnde duplicato malo nimirum ſi æger grauiſſimè atque diutiſſimè laborarit:tãto præſertim accedente fortuito caſu veneni incogitanter ebibiti. Malum etiam augebat perpetuus atque ingens capitis dolor, per ſympathiam magis quàm per proprietatem enatus, multis in caput à ventriculo & corde ſublatis vaporibus caput implentibus, & pulſatiuum dolorem creantibus. Inter tot mala interea valde æger extenuabatur, quòd cibum non ſumeret,& aſſumptum qualemcunque cibũ imbecilla ventriculi facultas non rectè conficeret, accedente perpetuo illo & deprauato cordis motu, qui magnam & natiui caloris & ſpirituũ copiam diſſoluebat: vnde collabi vires,& contabeſcere corpus neceſſarium certè fuit.quod commune ferè eſſe ſolet omnibus qui tali pathemate torquentur, vt etiam Galenus euenire,,& in ſimia & gallo diſſectis expertum ſe fuiſſe teſtatur. Intellecta ſymptomatum quibus hic vir premebatur natura & cauſis, ſupereſt vt curationis modum quo vſi ſumus,& ab imminenti diſcrimine hominem ſuſtulimus,deſcribamus.

Gal. lib. 5. de loc. aff. cap. 1.

CVRATIO

Primum omnium quoniam florenti ætate æger & temperamento bono, validíſque viribus per initia morbi erat, viſum eſt commodum ſanguinem mittere:quòd & morbi ratio, & ægri temperatura, & habitus,& cætera id indicare maximè viderentur. Tremori namque cordis Galenus & Auicenna hoc potiſſimum auxilio mederi ſtudent: præſertim vbi & calida intemperies; & plenitudinis ſigna adſunt, vti in hoc laborante aderant. Itaque præmiſſo leni clyſteri,ſanguinem detraho è interna dextri brachij vena,vt magis hepatis caliditas remitteretur:(erat enim calido hepate)ídque facio nõ confertim,nec ſemel:ſedrepetitis vicib⁹,ne diſſolueretur virtus,&melior ſi

Vbi ſuprà.

lior ſic auerſio fieret. Tum verò ad humoris atrabilarij & pituitoſi æquationem apozemata confici iubeo: quibus ad octo continuos dies æger vteretur, quòd humores huiuſmodi valde contumaces naturâ quum ſint, longo ad concoctionem tẽpore indigent. Erat autem ſyrupi ratio talis: ℞. Vtriuſque buglosſi, vtriuſque cichorij, meliſſæ, acetoſæ, omnium cum radicibus, ana M.j. ſampſuchi, lupuli, fumariȩ, endiuiȩ, nouellæ non lotæ, ana M.ß. Capillorum veneris recẽtium, polytrichi, ceterac., ana M.ß. paſſularum pinguium mundatarum ℥.j. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥. ß. polypodij quercini conquaſſati ʒ. vj. doronici Romani ʒ.j. ſeminum endiuiæ, acetoſæ & ocymi caryophyllati, ana ʒ.ß. ſeminum melonum mundatorum ʒ.iij. ſeminis aniſi ʒ.j. caryophyllorum ℈.ij. thymi, epithymi, ana ʒ.ij. florum violarum, borraginis, bugloſſi, & roriſmarini, ana P.j. Fiat omnium decoctio ad libram vnam atque dimidiam, & coletur. Colaturæ adde ſucci borraginis, ſucci pomorum redolentium depuratorum, cuiuſque ℥.iij. ſyrupi de bugloſſa & de pomis Sabor regis, ana ℥.ij. ſyrupi de epithymo ℥.j. ß. Fiat apozema ſecundum artem clarificatum, & aromatiſatum cum puluere diamargariti frigidi & diamoſchi dulcis, ana ℈.ij. pro tribus doſibus, reiterando vſque ad octo dies: & immediatè poſt ſumere iubebam fruſtulum vnum electuarij diamargariti frigidi, ſomnúmque imperabam. Purgaui poſtea in hunc qui ſequitur modum: ℞. Prunorum dulcium numero ſex, paſſularum pinguium exacinatarum, paria quinque, tamarindorum electorũ ʒ.iij. foliorum ſenæ Orientalis mundatorum ʒ. ij. aniſi & cinnamomi electi (ad flatus diſcutiendos qui à ſena excitari ſolent, & ad ventriculum roborandum) cuiuſque ʒ. j. florum violarum, borraginis & bugloſſi, ana P.j. Fiat omnium decoctio ad ℥.iiij & coletur: in colatura diſſolue rhabarbari ſelecti, in aqua endiuiȩ & pauco vini albi cũ momẽto cinnamomi electi infuſi & expreſſi, ʒ.ij. electuarij de ſucco roſarũ, cõfectionis hamecȩ primæ deſcriptionis, ana ʒ.j. ſyrupi roſati ex nouem infuſionibus ℥.ij. Fiat potio,

Apozema.

Purgatio.

quam poſt vſum apozematum ſumere iuſſi, feliciterque,& ſine moleſtia operatum eſt pharmacum: indéque alleuari æger aliquantum viſus eſt, tremórque dies aliquot conquieſcere. Tum verò ad roborandum cor, tum intrò aſſumptis, tum foris admotis, me conuerti. Itaque epithema conficio cordi firmando idoneum, in hunc modum: ℞. Aquæ roſarum ℔.ß. aquarum meliſſę & bugloſſi, ana vncias quatuor: pulueris diamargariti frigidi, & de gemmis, ana ʒ.j. croci ℥.x. granorum tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ. j. vini albi potentis & odorati ℥. iiij. Miſce: fiat epithema pro corde. Item in id ſacculum interpunctũ regionis cordis admouẽdum confeci, vbi epithemate vti deſtitiſſet: ℞. Roſarum rubrarum P. iij. omnium ſantalorum ana ʒ. j. ß. doronici Romani, vtriuſque ben, ana ʒ j. meliſſæ & sãpſuchi ſiccorũ, ana P. ij. granorum tinctorũ, caryophyllorum, ana ℈. iiij. pulueris diamargariti frigidi & de gemmis ſine ſpeciebus, ana ʒ. j. trochiſcorum de caphura ℈. j. moſchi grana ſex. Miſce: fiat ſacculus in ſindone rubra interpunctus, ad formam rotundam modicè in ſummo ex cauatam: (talis namque ſacculorum pro corde forma eſſe debet) eũ applicari iubebam regioni cordis ſub mammilla ſiniſtra. Opiatam cordialem confeci, vt ſequitur: ℞. Conſeruæ roſarum ℥. ij. conſeruæ violarum, florum cichorij & bugloſſi, ana ʒ. vj. corticis citri conditi ℥. ß. concerũæ radicum bugloſſi ℥. j. pulueris diamargariti frigidi ʒ. j. de gemmis ſine ſpeciebus & diamoſchi dulcis, ana ℈. ij. pulueris caryophyllorum ʒ. ß. confectionis alchermes Meſue, confectionis de hyacintho Auicennæ, ana ℈. iiij. Miſce cũ ſyrupo de limonibus & de bugloſſa: fiat in modum opiatæ de qua capiat ſingulis diebus ieiuno ſtomacho, ad quantitatem caſtaneæ magnæ, & bibat cyathum vnum vini generoſi gilui, diluti cum aqua bugloſſi. Quoniã verò & multi & vitioſi in ventriculo humores, flatúſque plurimi ſubſiſtebant, morbo incrementum præſtantes, ſatagebam & hoc per debita temporum interualla, modò clyſteriis, modò catapotiis deturbare. Catapotia porrò eiuſmodi erant.: ℞.

Epithema. *Sacculus.* *Opiata cordialis.* *Pillulæ.*

Maſſæ

Maſſæ pillularum de hiera ſimplici, & elephanginarum, ana ℥. j. aloes electæ cum ſucco roſarum lotæ ℥.ij. pulueris rhabarbari electi ℥.j.agarici albi & fœminini ℈. iiij.maſtiches,ſchœnanthi,aniſi,roſarum, zingiberis, caryophyllorum, ana grana x. Miſce cum ſyrupo roſato infuſionis roſarum: fiat maſſa ad vſum: capiat interdum drachmam integram; interdũ dimidiam tantùm, quum grauitatem & flatus in ventriculo percipiet. Et quũ ventris dolores à flatibus commouebantur, hunc parabam clyſterem: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorum borraginis, hyſſopi & origani, ana M. j. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥.ß. furfuris, florum chamæmeli & meliloti, ana P.j. ſeminum aniſi, anethi, fœniculi & carui conquaſſatorum, ana ℥.ij. Fiat omnium decoctio ad ℔.j. & coletur. In colatura diſſolue catholici ℥.j. hieræ picræ Galeni, diaphœnici, ana ℥.ij. olei anethi ℥.iij. mellis roſati colati ℥.j. Miſce: fiat clyſter. Ad eundem ſcopum flatus diſcutiendi puluerem à paſtu ſumendã præſcripſi: Accipe coriãdri cum aceto infuſionis, maſtiches præparati, & cũ ſimplici copertura cõditi ℥.ij. aniſi ſimiliter cõditi ℥.j. ß. cinnamomi electi, pulueris diarrhodõ Abbatis, pulueris glycyrrhizæ, ana ℥.ij pulueris diacitoniten ſine ſpeciebus ℥.iij. ſacchari roſati tabulati ad duplũ. Fiat puluis, quẽ poſt cibũ abſq; vllo potu ſumat. Vnctione itẽ vſus ſũ: ℞. Cerati ſtomachitici Galeni ℥.iij. coralli vtriuſque, caryophyllorũ, galãgæ, aniſi, maſtiches & carui, ana ℥ ß. calami odorati ℈.ij. olei maſtichini & de mẽtha, ana ℥.i. cerę modicum. fiat vnguentum pro ſtomacho, quo ante cibum mane & ſero vngatur calide vẽtriculus. Ad cordis tremorem nondum ſedatum, ſed per interualla redeũtem, ſequentiã rurſus prę́ſcripſi: ℞. Pulueris diamargariti frigidi ℥. j. diamoſchi dulcis & aromatici roſati Gabrielis, ana ℥.ß. corticis citrii conditi, radicis buglоſſæ conditæ, ana ℥.j. pulueris caryophyllorum ℈.iiij. (magnam vim in hoc affectu curando, vel Auicennæ teſtimonio, habent) ſacchari ſelectiſſimi in aqua roſarum & ſucco bugloſſi diſſoluti, quantum ſat eſt. fiat electuarium in tabulis

Ad flatus diſcutiẽdos.

Puluis poſt paſtum.

Vnctio.

Digitized by Google

ponderis ʒ.ij capiat omni mane teſſellam vnam, deſuper bibẽdo cochlear vini albi cũ aqua bugloſſi diluti. *Emplaſtrũ* Item, ♃. Omnium ſantalorum,roſarum rubearum,ana ʒ.ij. doronici romani,vtriuſque ben,caryophyllorũ,granorũ tinctorũ,ana ʒ.j.pulueris diamargariti frigidi & diamoſchi dulcis,ana ʒ.ß.trochiſcorũ de caphura g̃.x.moſchi g̃ vj. pulueris myrtillorũ, aniſi & cumini,ana ℈.j.Ceræ in oleo roſato & ſucco bugloſſæ diſſolutę miſce, & manibus inunctis vino Cretenſi vel alio aromatico & generoſo,fiat magdaleõ, ex quo fiat emplaſtrũ rotundũ ſuper alutã cum ſindone rubea coopertã,admoueatur regioni cordis. Itẽ puluerem ſequentem ante cibũ tribus horis ſumere iubebã cùm ab aliis medicamentis abſtineret.

Puluis. ♃. Bugloſſę cũ ſuis florib. exſiccatę & pulueratę ʒ.iij.caryophyllorũ ʒ.j.margaritarũ albarum ℈.iiij.dia moſchi dulcis℈.ij.aniſi ʒ.j.ſacchari roſati in teſſellas formati ad pondus omniũ:fiat puluis, de quo capiat cochlear vnũ ieiuno ventre alternis diebus. Puluiſculũ item cinnamomi, caryophyllorum & aniſi ſimul mixtorum,iuſculis imponi iubebã ad flatus diſcutiendos,& ventriculum ad cor roborandum. Quũ verò pathema magis inualeſceret palpitationis cordis, potionem hanc ſumere in aurora iubebã calidã:

Potio ad tremorem cordis. ♃.Confectionis Alchermes & de hyacintho, ana ʒ.ß.moſchi g̃.ij.ſyrupi de limonibus ℥.ij aquę bugloſſę quantum ſat eſt.Fiat potio quam iterari iubebam, vbi ſymptomata premeret.Aduerſus partium pectoralium extenuationẽ nimiam,&exſiccationẽ,vnctionẽ paraui hanc:♃Vnguenti reſumptiui ℥.ij.mucaginis tragacantę & ſeminis cydoniorũ cũ aqua roſacea extractę,℥.j.croci ʒ.j.olei violacei,cerę albæ,quantũ ſat eſt: butyri recentis ℥.j.Miſce:fiat linimentũ, quo vngatur regio pectoris,vt decet.Quũ vrgeret capitis dolor,pilulas dabã coccias & aureas, & vacuato humore errhinon pręſcripſi:

Errhinon. ♃. Sampſuci M.j. agarici ʒ.j.nucis moſchatę ℈.ij.fiat omniũ leuis ebullitio in aqua,& coletur: colaturæ adde vini albi ℥.j.ſucci betę nigræ ℥.ij.fiat caputpurgium.Stomacho laboranti vt ſu-

vt ſupra dictũ eſt proſpexi variis vacuationum generibus, per clyſteres, hieram, & catapotia: tum ventriculum foui decocto roſarum, florum, chamæmeli, roriſmarini, abſinthii coma, origano, pulegio, calamintha, adiectis caryophyllis, coriãdro & furfuribus: *Fotus ad ſtomachũ.* vngebãque oleo lentiſcino de maſtiche & abſinthio: interdũ Cerato Galeni vt ſupra habitũ eſt: & quum ingens vrgeret dolor, vt vigiliam inferret, & virtutem præ magnitudine proſterneret, Philonij Romani ℈. ij. dabam cum puluere cryſtalli puriſſimi, & aromatici roſati item polline: ex oximelite ſimplici, & aquis intybi & hyſſopi exceptis: tum amplaſtro hoc: ℞. Maſſę emplaſtri pro ſtomacho ℥. iij emplaſtri de meliloto ℥. j. ß. maſtiches ʒ. ij. aniſi ʒ. j. roſarũ rubearum, galãgæ, ciperi, calami odorati ʒ j. Miſce cum oleo roſaceo & de abſinthio & pauca terebinthina: fiat magdaleõ manibus inunctis vino rubeo generoſo, ex quo ſcutale fiat emplaſtrũ ventriculo admouendũ. *Emplaſtrũ ad ſtomachum.* Interdum vbi ſæuire dolores videbantur, & murmurilla in ventre percipi cũ flatuum copia, clyſterem hunc iniiciebam: ℞. Olei anethi & chamęmeli, ana ℔. ß. axungiæ gallinæ recentis ℥. i j. caſtorii ʒ. j. Fiat clyſter: detur inſtante dolore. Quoniam verò & durities in ventriculo percipiebatur, hoc itẽ emplaſtro poſt fotum ſũ vſus: ℞. Maſſæ emplaſtri de meliloto ℥. ij. emplaſtri filii Zachariæ, emplaſtri de maſtiche, ana ℥. j. ß. abſinthii ſicci ʒ. j. ſtyracis calamitæ, bdellii mollioris, ana ʒ. j. axũgię gallinę recentis ℥. j. croci ℈. iiij malaxentur omnia cũ oleo liliorum & terebinthina reſina: fiat emplaſtrũ ventriculo ȧdmouendum. Fouebam & hoc ingenio dolentem ventriculũ, qui ab epoto veneno mire diſſolutus, & intenſiſſimis doloribus contortus remanſerat. ℞. Foliorũ iuſquiami albi, & abſinthii Romani: ana M. ß. maſtiches ʒ. iij. cryſtalli puriſſimi ʒ. ij. (eſt enim antidotũ ſingulare ad ſublimatũ epotũ) incoquantur omnia in ſequentib. oleis, nẽpe roſati, violati, liliacei & anethini, cuiuſq; ℥. iiij. vini rubei ℔. ß. Vbi incocta fuerint, colẽtur, & decoctũ infũdatur in veſica ſuilla in id parata (quotãnis enim ſolẽne mihi eſt, quo tẽpore porco *Alius fotus ad ventriculũ veneno malè affectum, & æſtuantẽ.*

rũ victimæ fiunt,multas mihi in eũ vsũ ſeruari,quas aere diſtentas,& tecto appenſas optimè conſeruo)& calida ventriculo admoueatur. Mirum quàm hoc remedio fuerit adiutus, vt à nullo leuamen maius ſe ſenſiſſe dixerit: vacuato tamen prius noxio in ventriculo contento humore. Quin ſæpe iubebat æger fotum hunc ſibi adhiberi, me etiam inſciente, quòd inde maximè iuuaretur. Coactus itidẽ fui ad veneni exhauriendam vim,poſt excitatum oleo multo & butyro vomitum,inditóſque clyſteres,balneo vti: à quo item mirificè leuatus eſt,móxque à balneo antidotũ dari iubebam. Horum hæc fuit deſcriptio: ♃. Maluarum,altheæ,amborum cum ſuis radicibus ana M. iij. matrum violarum,foliorum hyoſcyami albi(ingentẽ namque calorem & acrimoniam ab epoto veneno ſentire ſe in ventriculo cum vehementi dolore affirmabat)ana M. j. abſinthij M. j. ß. florum chamemæli, meliloti,roriſmarini, roſarum rubentium, florum nymphææ,ana P. ij. ſeminum lini,altheæ,fœnogræci,aniſi & omnium conquaſſatorum,ana ℥. ij. furfuris P. ij. fiat omnium decoctio in aquæ ſufficienti quantitate pro balneo. à quo dum egrederetur,ſequẽtem potionem ſumere iubebam: ♃. Cryſtalli puriſſimi ℥. j. theriacæ electæ ℈. ij. butyri recentis ℥. j. aquæ decoctionis ordei,quantum ſat eſt. Miſce: paretur potio. Decocto item galli veteris ad dolorum ſedationem vſus ſum,ídque felici ſucceſſu. ♃. Medullæ carthami ℥. j. aniſi ʒ. ij. polipodij quercini conquaſſati ℥. ß. ſalis gemmæ ℈. iiij hyſſopi P. j. Impleatur ex his venter galli decrepiti,& fiat iuſculum. Vrina porrò in hoc viro,pro more eorum qui ſublimatum hauſerunt,ægrè reddebatur: & balneo vnctionéque ex oleis liliorum,violaceo & de ſcorpionibus perinæo admotis,liberè tandem proceſſit vrina. Non enim magna in hoc ægro reddendæ vrinæ difficultas ſuberat: ob id arbitror,quòd dilutum tantum ſublimati,non totam ſubſtantiam, vt nobilis illa de qua proximè mentionem fecimus,ſumpſiſſet: atque ea ratione minorem noxam inferre potuit,præſertim quòd ſublimatum ad fucum apparatum acrimoniam minorem

Balneum.

Potio ad ſublimatum epotum.

Decoctum Galli veteris.

poſſidet.

poſſidet, inde etiã nõ tã ſęua ſymptomata inferre poteſt. Ad maiorem præcautionem, ne veneni vis membra inficeret, eam frangere variis antidotis nixi ſumus, in hunc modũ: ℞. Pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ.ij. pulueris radicis herbæ tunici & tormentillæ, ana ʒ.i. ſeminis citrii emundati ℈. iiij. pulueris theriacalis Guidonis ʒ. j. conſeruæ roſarum & bugloſſi, ana ʒ.j. ſacchari albiſſimi quantum ſat eſt. fiat electuarium in teſſellas diuiſum: capiat ſingulis diebus teſſellam vnam ieiuno ſtomacho. Item dies aliquot, huius electuarii vice, dabam acetoſæ folia aliquot in aceto præinfuſa & mãdenda ieiuno ventre: interdum caricas pingues ex rutę foliis & fruſtulo nucis iuglandis ſumere mane iubebam. Stomacho roborando ſacculum confeci: ℞. Abſinthij, mentæ & ſampſuchi, ſiccorũ ana P.ij. omniũ ſantalorũ ʒ.iij. cinnamomi electi ʒ.ij. galãgæ, caryophyllorũ, cyperi, calami odorati, ana ʒ.j. roſarũ rubẽtiũ. P.j. ſeminũ endiuiæ & acetoſæ, coriãdri pręparati, coralli rubei, ana ℈.iiij. Miſce, & cũ ſindone rubea fiat ſaccul⁹ interpũctus ad formã ſcuti pro ſtomacho: adde moſchi g̃.iij. Et ad dolorũ ſedationem, humorũ molem euacuando dabã interdum pilullas aggregatiuas cũ Philonio Romano cõfectas, vt vna eadéq; opera & ſedaretur dolor, & cauſa doloris amoueretur. In quẽ etiam ſcopũ clyſterẽ huiuſmodi paraui: Olei chamæmeli & anethi, ana ℔. ß. pinguedinis gallinæ recẽtis ℥. ij. terebinthinę electæ ℥. j. Miſce fiat clyſter. Quumq; iterum dolores graues recurrerent, iterare balneũ omnino coactus ſũ, & hac ventriculi vnctione vti: ℞. Olei nenufaris, violati & cidoniorũ, ana ℥. ij. mucaginis tragacãthæ, ſeminis pſyllij & cydoniorũ cũ aqua nymphææ extractę ℥. ij. Cryſtalli puriſſimi pulueriſati ʒ. ij. croci, myrrhæ, olibani, ſtyracis calamitę, ana ʒ. ß. cerę quod ſufficit. Fiat linimentũ pro ſtomacho ante cibũ. Somnũ cõciliabã interdũ vnica data pilulla ex Cynogloſſo: túmq; & ſedebatur dolor, & probè ſõnus obrepebat. Quin dolẽti vehemẽter ventriculo atq; inteſtinis cataplaſma hoc admouere coactus fui, à quo planè miri

Sacculus ad ſtomachum.

Cataplaſma. ficè ſedabatur dolor. ♃. Foliorum hyoſcyami albi & maluarũ ſub prunis coctarũ & debite piſtatarũ ℥. iij. farinę ordei & lentium cũ aqua decoctionis maluarũ ad conuenienté glutinoſitatem decoctarũ, ana ℥.ij. mucaginis tragacanthę, ſeminum pſyllij, & cydoniorũ, recenter extractæ ex aqua nymphęæ ℥.ij. Miſce: fiat cataplaſma, quod dolentib. partib. & acrimonia ardoréque vexatis imponebã. Interdum ex vnguento de althæa, & reſumptiuo cũ butyro recenti loto, & oleo violaceo partes illinebã. Quin & hoc remedio vti ad acrimoniã retundẽdam coactus ſum, vt ſequitur: ♃. Seminis lini ℥.ß. maluarum & althææ, ana M. ß. fiat omnium decoctio cũ forti expreſſione & coletur. Colaturæ adde ſyrupi violacei ℥. iij. Miſce: fiat potio, quam dabã eroſionis ſenſu moleſtante, & locũ fouebam ſequenti fotu: ♃. Maluarũ, althæę, amborũ cũ radicib. ana M. j. foliorũ hyoſcyami & abſinthij, ana M.j. ſeminum lini, althęę & fœnogræci conquaſſatorũ, ana ℥ j. ſeminũ hyoſcyami, & papaueris albi, ana ℥.ß. corticũ papaueris contritorum ℥.ß. florũ chamęmeli & meliloti, ana P.j. furfuris, roſarũ rubẽtiũ ana P.j.ß. caryophyllorũ ʒ.vj. Fiat omniũ decoctio in duabus partib. aquæ, & tertia vini albi generoſi & potentis, & cũ ſpõgiis vel filtris infuſis & expreſſis foueatur locus dolore affectus, & poſtea vngatur linimento paulo ante deſcripto: addendo vnguẽti reſumptiui & dialthęę, ana ℥.ij. cryſtalli puriſſimi, coralli rubei, ana ʒ.j. croci ℈.iiij. fiat vnguentũ, quo poſt fotũ inũgi ventriculũ & ventrem totũ iubebã. Poſtremò verò quũ à morbi lõgitudine & grauitate (ſex nãq; totos menſes cũ ſæuiſſimis dolorib. colluctatus tabeſcebat) habitus corporis extenuatior redderetur, viréſq; deficerét, nec magna omnino ſubeſſet febris, aut hypochondriorum tenſio duritiéſve vlla adeſſet: congruum viſum eſt ad tabem prohibendam lac dare aſininum. Sed quando eius copia non fuit, illius loco

Lactis vſus. caprillũ dedi ad menſem integrum, conditionib. iis obſeruatis quæ in lactis potatione obſeruari à medicis ſolẽt. Adeo verò hoc auxilio adiutus fuit, vt pro-

tinus

tinus & dolores omnino euanuerint,& habitus melior fieri,viréſque recuperari cœperint. Tandémque præfatus hic vir,meliore certè fortuna dignus,in integrã eſt valetudinẽ nutu & potentia Dei reſtitutus: viuitq;nunc,& fœlix & bene habitus,& pãcraticè valet. De quo aſſeuerare id verè poſsũ,nunquam me in omni vita grauius afflictum hominem vidiſſe,aut in quo curando plus diligentiæ ac ſtudij,plus etiã ſerij & medici officij fuerit impẽdendũ:vt rectiſſimè illud à Celſo dictum videri poſſit,vtiliorem eſſe amicum medicũ quàm extraneum. Hic namque vir quum tã multiplicib. iiſque grauib. premeretur caſibus,qui ad Orci portas hominem prorſus duxerant,ni fidum ac ſedula manu officia præſtantem medicum nactus fuiſſet,qui omnia præcauens, & omnibus proſpiciens quæ nocere ægro poſſe videbantur, totus in officio & tollendo morbo erat, planè defeciſſet. Sed tamen ſeruauit illum Deus ad meliora:pro quo tanto collato illi beneficio,laus Deo, honor, gloria,& gratiarum actio in omne tempus. *Celſus lib. 1. & c. eod.*

OBSERVATIO VIII.

Anna nutrix Petri Biordi, Suppræfecti Arelatenſis D. Franciſci Biordi filij, ætate iuuenis, temperamenti valde calidi & ſicci, hieme validiſſima, in ſiniſtri lateris pleuriticum dolorem grauiſſimum cum febri acutiſſima, ſumma ſpirandi difficultate, dolore acuto in latere & punctorio ægréque procedente ſputo cruento, in delyrium die ſeptimo incidit, delyrans ſublimatum quod forte fortuna in arcula habebat, furore percita deuorat, ad drachmæ ferè dimidium, ſeſe cultello multis vulneribus in ventre & cruribus confodit: ſed leuibus, quòd retuſa acie culter eſſet. Eodem die quo tot mala ſibiipſa mulier intulit, ingens & lethale malum adiungit, ſeſe nocte media è feneſtra, cui cubile in quo decumbebat proximum erat, præcipitem dat: corpore nuda, gelidiſſima nocte, in pauimentum duriſſimis lapidibus conſtratum decidit: illic horæ dimidium exanimis, ſine ſenſu, ſine voce, ſine pulſibus, & frigore prorſus congelata. (erat enim frigidiſſima ea nox, hyberno ſolſtitio proxima)

manet: tandem à domeſticis in lecto quæſita, nec inuenta, clamor excitatur ingens: exanimem & penè demortuam in ſolo iacentem erigunt: méque ædibus vicinum acceršunt. Accurro cum hera ſua ſpectatæ virtutis, fidei, probitatis, nobili fœmina, Honorata Somata Suppræfecti coniuge: quæ nutricem filij tam miſerando caſu afflictam cernens, vt ſi quid in arte præſidij eſſet ad fœminam leuandā, id omne vt implerem, enixè rogat. Ego, vt illi obſequerer, magis quàm vt proficere me poſſe ſperarē, deſperata ægræ mulieris ſalute, manum tentandi magis quàm curandi gratia admoueo: & quæ tanti morbi ratio exigit, celeri manu remedia paro, demortuam reuoco, congelatam ſenſim recalfacio, veneno ſumpto proſpicio, vlcera palati, oris & gutturis ſano, dyſenteriæ inde natæ grauiſſimæ medeor. Tantum hac curandi via profectum eſt, vt ad quadrageſimum diem nutu Dei integrè ſanata mulier ſit: ſuperſtéſque adhuc manet vegeta & conſtans, & meliore quàm antea habitu.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mira & prorſus incredibilia ſunt quæ hęc mulier perpeſſa eſt: vt ſi quis paulò naſutior rem propiùs æſtimet, vix fieri poſſe putabit vt tot malis, tam inopinatis euentibus, híſque grauibus oppreſſa mulier, ſeruari tamen potuerit. Et profectò niſi ego eius rei adiuratiſſimus teſtis eſſem, niſi bona Arelatenſiū ciuium pars inſigniúmque matronarum hæc quæ enarrauimus ſpectauiſſent (quæ miſericordia motæ, pauperculæ ægrotanti opem laturæ aſſidebant) res ipſa omnem prorſus fidem ſuperaret. Nos tamen ex vero quæ acciderunt, quæque illi remedia adhibita ſint, bona fide referemus. Hæc itaque mulier (vt antea dictum) ex frigore imprudenter & incautè admiſſo (erat enim tum hyems media, eáque frigidiſſima) in ſiniſtri lateris dolorem pleuriticum incidit. Dolor itaque ſecundum coſtas veras grauis oritur, & ad mammillam vſque atque iugulum porrigitur, comitante febre grauiſſima, & ſumma ſpirandi diffi-

ſiltate, nec vllo, quod pernicioſiſſimum erat, prodeunte ſputo. Accerſor ego tertio poſt morbi initiũ die, grauia omnia & metus plena inuenio: morbo propius ex ſuis ſignis & caſibus cognito, ad medendũ accingor: móxque molliente dato clyſteri, ſanguinem ex eiuſdem, hoc eſt, ſiniſtri brachij vena detraho. ſic enim in interiorum membrorum inflammationibus faciendum tum Hippocrates atque Galenus, tum verò Raſius præcipiunt, quò & celerius è parte affecta deturbetur infeſtans humor (qui vnus ſcopus in eiuſmodi affectibus vel præcipuus eſt habendus) & inflammatio eo vacuationis genere fieri prohibeatur: quod maximè à medico tentandum. Sanguine miſſo pro ratione virium, ad prouocandum ſputum eclegmatis, potionibus pectoralibus, & ſyrupis in id factis me conuerto, lateri dolenti fotus, vnguenta, emplaſtráque admoueo. erat enim dolor ſupra quàm credi poſſit ingens & clamoſus. Nec interea febris obliuiſcor, etſi caſus potius morbi in pleuritide quàm morbus ſit: dũ tamen affectui curãdo inſto ex ratione, nõ tamen ſecũdum rationem euenit. Nempè à ſanguine miſſo, clyſteribus, potionibus, decoctis expectorantibus, linctibus, fotibus & vnctionibus congruis abhibitis, debuerant omnia miteſcere: ſed medendo grauiora omnia facta ſunt. namque ſub ſeptimũ diem graui delirio corripitur, furioſa planè effecta cultro ſe confodit, venenũ dementata capit, ſeſe è ſublimi in demiſſum ſolum lapidibus magnis & duriſſimis conſtratum præcipitat, ſine voce, ſine ſenſibus redditur, facie demortua, ſine pulſu ac vix reſpirans: vt niſi ego viuere eam aſſidentibus affirmaſſem, pro mortua ab omnibus habebatur. Inter hæc tamen deſerendã nõ arbitror, ſed magis opitulandum. Itaque vi diducto ore vinum potens infundo ad recreãdos ſpiritus, viréſque reparandas, mox calidis pannis lineis congelatum corpus foueo, & ſacculis ex calentibus furfuribus, caryophyllis, & anthemidis floribus: ſed interea tamen nequicquam proficio. ſex enim ferè horas totas veluti demortua manſit. Iterum validis ac-

CVRATIO. *Hipp. lib. 2. & 4. de rat. vic. acut. Galen. in com. locorum. Hippoc. prædictorum. & lib. de sãg. miſſ. Raſis li. 9. ad Almanſ. c. 57.*

Mirifici caſus qui huic ægrotæ acciderunt.

clamationibus & corporis agitatibus vrgeo, propinóque aquam vitæ ſexies liquatam, & mirifica arte chymiſtica paratam, à Pharmacopola quodam artis ſcientiſſimo, & mihi omnibus omnium neceſſitudinum vinculis coniunctiſſimo, mihi dono datam: qua epota reſurgere vtcunque incipit, & vocem cum gemitu graui emittere. nihil tamen audiens, nihil cernés, vulnerib⁹ adhibito chirurgo proſpicio. Et quum os totũ, labra, lingua atque palatum, ob ſublimatum aſſumptum, tetro fœtore & nigredine cũ vaſto tumore infecta vitiatáque eſſent, collutionibus ex hordeacea aqua cum aliquot arnogloſſi foliis & lentiſci, atque lentium, ex ſucco granatorum & roſaceo melle exceptis, gargariſatum paro. Verum quũ putredo latiùs ſerperet, collyrio viridi Guidonis, & pauca capitelli aqua (quam vulgò aquam fortem vocitant) putredinem & exeſionem inhibeo: tum detergentibus variis vtor, vnguento ex myrrha, iride & rhodomelite confecto: qui & Ægyptiaco vſus ſum, tanta ſuberat in partibus putredo, & depaſcentia vlcera adeò maligna erant. Iterum collutionibus & gargariſatibus partes confirmo, ex decocto roſarum, balauſtiorum, aluminis, lentium ex vino rubeo & aqua chalybeata exceptis. Vbi prius probè deterſa iam fuiſſent quæ prius ſordida & tetra erant vlcera, mox linctibus ex amylo, tragacantha, ſaccharo cando vocato, penidiis & iride ex ſyrupo deroſis ſiccis parato exceptis, partes linio, & frequenter lingere ægram iubeo: aquámque chalybe ignita feruefactam & ferruminatam potare illam iubeo, vt agglutinatio & adſtrictio maior fieret dilaceratorũ partium. Quum verò torminibus ob epotum venenum grauiſſimis premeretur, & multus ex inteſtinis exulceratis manaret ſanguis, ſaniéſque putris plurima, clyſteriis detergentibus, & eluentibus repetitis vtor: ex decocto ptiſanæ, furfurum, ſeminum lini, althææ & fœnigræci atque melonum, cum corticibus contuſorum, floribus anthemidis & meliloti ad dolorum ſedationem appoſitis, clyſterem paro, adiectis melle & ſaccharo & oleo roſaceo. Vbi aliquod

iam

iam datis clyſmatibus deterſa eſſe vlcera ſum arbitratus (id quod ex exeuntibus excrementis cognoſcere erat, quæ non tam cruenta nec ſordida iam vt antè manabant) tum ad agglutinandum vlcera me conuerti, datis tum potionibus in id paratis, tum clyſteriis. Nam & ſuperiora graciliáque inteſtina, atque adeo ventriculus ipſe, & ima etiam craſſáque exulcerata vi ſublimati epoti erãt. Vnde & potionibus & infrà ſubditis clyſteribus opitulandum fuit, vt vtriſque affectis partibus bene conſuleretur. Itaque rhacoma aſſum additis myrobalanis citreis & chepulis in potionem do, ídque non ſemel: dein potionem ex plantaginis & polygoni ſucco, adiecto Armeniæ terræ polline, itémque cryſtalli puriſſimi, ex ſyrupo myrteo paro, deuorandámque bis die præbeo. Fotibus, ventris tormina atque vnctionibus ſiſto, vt infrà: ♃. Florum plantaginis, vtriuſque polygoni ſeu ſanguinariæ herbæ (mirifica namque & prȩſtans in hoc caſu eſt, mihíque ſæpe experta & fida) caudæ equinæ, lentiſci & cupreſſi, ana M. j. florũ ſolatri (ad veneni acrimoniam compeſcendam) M. ß. roſarum rubentiũ P. j. gummi tragacãthæ ℥. j. gummi nucũ cupreſſi cõtritarum numero ſex, balauſtiorũ P. j. caryophyllorũ cõtritorũ vnciȩ dimidiũ: incoquantur aqua chalybeata & vino auſtero, & cũ filtris immiſſis & expreſſis ventrẽ totum foueri iubebã. Demũ vnguento hoc inungebã: ♃. Oleorum maſtiches, lentiſcini, roſati, & myrtillorũ, ſingulorum ℥. j. pollinis terrȩ Armeniȩ, vtriuſque coralli, roſarũ rubentiũ, maſtiches, ana ʒ. j. mucaginis ſeminũ cydoniorum & tragacanthæ ℥. j. ß. cerȩ albæ quantũ ſat eſt. Fiat vnguentum, addendo ſucci plantaginis latioris ℥. ij. vngatur regio vẽtris & ſtomachi poſt fotũ. Emplaſtro quoq; ex phœnicis parato (quod in officinis emplaſtrũ diaphœnicon appellatur) cum emplaſtro de maſtiche ſum fœliciſſime vſus. Clyſteribus etiam adſtringentibus & agglutinantibus, vt ſequitur: ♃. Foliorum plãtaginis, vtriuſque rubi, corrigiolæ, caudæ equinæ, ſymphyti maioris, ana M. j. roſarum rub. P. ij. ſeminũ ſumac &

Digitized by Google

plantaginis,ana ℥ ß. gallarum, nucum cupreſſi contritarum,ana paria tria,furfurisP.j.Fiat omnium decoctio ad ℔.j in aqua chalybeata,& coletur: colaturæ adde ſucci plantaginis ℥.iij. amyli,boli Armenici præparati,ana ʒ.ij.axungiæ renum hirci ℥. j. Miſce: fiat clyſter:quem iniici iubebam omni fere die,quoad agglutinata ſunt vulnera.Dabam per os lutum Armeniũ cum trochiſcis ex electro,quos de Karabé officinæ vocant,ex aqua plantaginis exceptis, & ſyrupo cotoneorum:nonnunquam quoque& clyſteribus ex lacte chalybeato cum charta combuſta ſum vſus. Nec mireris lector cur oleum iis clyſteriis non apponam.non enim quum intentio habetur ad conglutinandum vlcus, imponi vllius generis oleum debet: quòd ſit oleum auctore Galeno vlceribus aduerſiſſimum,ſordida ea reddens & purulenta magis,humectatione quam facit.omne autem vlcus ſiccari deſiderat, vt Galenus millies in mille locis teſtatur. Nec obſtat ſi dixeris, adſtringens aliquod oleum poſſe tutò imponi:quale eſt myrteum,cotoneorum,de maſtiche & eius generis.nam plus nocent pinguitudine& oleaginoſitate ſua humectando, quàm prodeſſe poſſint adſtringendi vi quam poſſident. His adhibitis aliquantum ſe morbi ſæuitia remitti viſa eſt: niſi quòd perpetuò acrimoniæ ſenſus in ventriculo percipiebatur. Cui antidotis ad ſublimatum appoſitis (poſt concitatum prius oleo & butyro multo vomitum)prouidè occurri,vt ſequitur:℞.Pulueris cryſtalli puriſſimi ʒ. j. miſce cum ſyrupo de ribes & aqua plantaginis: fiat potio. Dabam interdum puluerem diamargariti frigidi,cum puluere theriacali Guidonis,& cryſtalli polline ex aqua ſcabioſæ.Poſtremò lacte caprillo recens mulcto& calente aſſumpto vti ad multos dies ægram iuſſi, & optimè contulit. fuit enim nutu Dei miraculo potius, quàm naturæ vi aut artis beneficio ſeruata,& poſt quadrageſimũ diem integrè ſanitati reſtituta:viuitque nunc & valet,ſi vnquam aliàs fœliciſſimè:quæ tamen tot caſibus obnoxia,in tam præſens vitæ diſcrimen deducta, veneno infecta,è ſublimi præcipitata,tota congelata,ſine vo

Gal.lib.3. meth.Hip. lib.de vlc. Gal.lib.4. meth.med. & in arte med.ca. 90.et li.6. Aphor. cõ. 8.

ce,ſi-

ce,ſine ſenſibus facta,denique tota vlceribus ſcatens, mortẽ effugere haud poterat.Sed qui deducit ad inferos & reducit,qui mortificat &viuificat,Deus optimus,max.immẽſa ſua clemẽtia atque miſericordia, prępotenti manu ſua eam ſeruauit:qui ſit benedictus per infinita ſeculorum ſecula.Amen.

OBSERVATIO IX.

Mirabile viſum Arelate anno M.D.LXI.*menſis Februarij die decimaſexta: Petrus Ratonus vinitor, ad diui Luciani fanum inhabitans, quum febri continente laboraret, eſſetque illi miſſus inter initia ſanguis : quam vehementi pondere in ventre percepto grauari ſe ſupra modum affirmaret , duritiéſque aliquanta in ventre ad tactum perciperetur, egóque ad curam illius eſſem vocatus : quo die illi à me deiectorium pharmacum datum fuit , membranam eiecit quandam , tenuem, valde longam, palmorum viginti longitudinis: & paulò poſt alteram palmorum octo longitudinis, quæ ambæ inciſuris & ſectionibus lacinitatis , certis interuallis proportione ac menſura ſertis, conſtabant. Erant reuera membranoſæ ſubſtantiæ quadam tenues , ſtriatæ, colore ex albo in luteum inclinantes, molles, & tractabiles: quibus eiectis manſit æger ſine ſenſu, pulſibus, ac viribus deſtitutus: tandem congruis præſidiis adiutus, curatur integrè nutu Dei. Viſum à me & Ludouico Laurentio medico, à bona fide Bruneto, & Ioanne Gerardo pharmacopæis, quos in hoc deinduſtria aſciueram , vt rem miram & euentu raram perſpicerent , teſtéſque oculati eſſe poſſent.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIrabile ſeu etiam admirabile id rectè dicitur , quod ob nouitatem ſtuporem inducit, admirationémque adfert. vnde miraculum ſeu mirabile id eſt , quod quia ſit inſolitum , admirationem adferre ſolet. Eſt autem admiratio , animi ſuſpenſio quædam & quaſi ſtupor, ob rei cuiuſpiam nouitatem & ignorationem. Quum enim vna quæpiam res ſeſe obtutibus noſtris offert , quæ nunquam antea à nobis viſa, *Admiratio quid.*

nunquam perſpecta, ac proinde etiam ignorata fue-
rit, admirationem in animo ea res parit. manet enim
tandiu ſuſpenſus atque ſtupore plenus animus intui-
tu rei nouæ, quoad ſe illa ſenſibus familiarius inſi-
nuans atque animo, aliquam ſui notitiam præbeat.
Quæ enim nobis cognita ſunt, quæque abundè per-
ſpecta habemus, ea ſanè minimè admiramur: ea tantũ
admiramur, quę præter naturæ ordinẽ euenire vide-
mus, vel quæ rara & infrequẽtia ſeſe nobis offerunt,
quòd nouitate ſua & raritate ſuſpenſũ & quaſi attoni-
tũ teneant animũ: quòd eius euentus quem admira-
mur cauſas omnino ignoremus, & rei viſæ naturam,
vires, effectiones minimè intelligamus. vnde nobis
ſtupor quidam in animo (qui admiratio dicitur) in-
naſci protinus ſolet. Veteres namque mira & mi-
racula pro monſtris vel horrendis ponebant: vt eſt
li.1. Satyra apud Lucilium, *Miracula ciet thelephantas.* Et apud
rũ In Am Plautum, *Nimia memoras mira.* Et apud Vergilium, *O-*
phi. lib. 4. *mnia commutat ſeſe in miracula rerum.* Vnde mirari
Geor. Mi propriè eſt, re aliqua tanquam noua obſtupefieri.
rari quid. Nouitas enim, ob ignorationem quam de re ipſa
noua habemus, ſtuporem in animo inducit: qui ſtu-
por atque ſuſpenſio animi admiratio dicitur. Ob id
Li.7. de a- Galenus medicos illos qui ob inſcitiam parum exer-
nat. admi- citati in animaliũ diſſectione eſſent, neque locũ vbi
niſt. os in corde animalis poſitum eſſet, ſcirent, attonitos
ac ſenſus expertes, ob loci ignorantiã, ab familiarib.
ſuis vocatos eſſe meritò cenſet. Illud vt indicet, igno-
rantiã rei & inexperientiã, ſtuporem animi efficere:
quod in admirationem maximè cadit. Quãdiu enim
in admiratione ſumus, tandiu certè animo ſtupe-
mus. Sed cur tanta hîc de mirabili & admiratione?
vt intelligi illud poſſit, rem de qua tractare in hac i-
pſa obſeruatione propoſui, tãtò admirabiliorẽ videri
debere, quantò ſit ipſa euentu rarior, & ſupra naturę
ordinem, vel potius contra ordinem & naturalẽ cur-
ſum facta: vt quæ illius membranoſæ ſubſtantiæ geni-
tura fuerit, quæ cauſa, ſciri poſſit: atque ſubinde ex
hoc nouo & mirabili euentu, de re ipſa philoſophari
nobis liceat. ſiquidem propter admirationem rerum
non

Digitized by Google

non intellectarũ cœperunt homines & nũc,& primò philoſophari,vt rectè Ariſt.dixit.Itaque quęnam fuerit eius membranæ eiectæ ſubſtantia,quæ cauſa,enarrare pro viribus ingrediar. In quo etſi minus fortaſſe purgatiſſimis doctorũ hominum aurib. ſatisfecero,illud conſiderent, de rebus nouis,& in abditis naturæ receſſib.poſitis,haudquaquam facilè eſſe pro dignitate diſſerere.quis enim de re ignorata & obſcura,plena & abſoluta tractatione ediſſerat?Nos tamen pro mediocritate ingenij noſtri, quæ in rẽ fuerint adferemus,hinc ſumpto initio:Naturam ad optima quæque(vt lib.de lege dixit Hippocr.)viam demonſtrare:vt quæ influat,& cum ſapientia immiſceatur ad cognoſcendũ ea quæ ab ipſa natura facta ſunt: vt lib.de decenti ornatu,ſeu de probitate,idem prodidit Hippocrates:ac proinde ſi his affuerit qui artibus animum applicant,perfectos reddere:vt eodem ipſo loco ab eodem auctore eſt traditum.Naturam igitur dicimus arcano quodã operandi modo mira & prorſus incredibilia facere,vt quæ pro ratione materiæ ſubditæ in quam operatur, admirabiles formas, temperationes rerum varias atque monſtroſas effingat. Hinc tam multæ, támque admirabiles in certis plantis,animantibus,ac cœli tractibus rerum formæ, proprietates,diſcrimina,effectiones,miræque virtutes.Et vt ex multis aut potius infinitis pauca referamus,ſcribit Ioſephus,oppidum eſſe in Iudæa,cui Macherus nomen eſt,altiſſimovertice ſupereminens,in quo ruta eſſet immenſæ magnitudinis,quæ nullo caryce,vel celſitudine vel magnitudine vinceretur. Radicem quãdam eo in loco eſſe,cui Babras nomen inditum eſt,quæ flammæ colore ſimilis, circa veſperã velut iubar fulgurans,euellere eã cupiẽtibus reluctetur atque refugiat:nec prius ſiſtatur,euellentémque ſequatur,quàm ſi quis vrinam muliebrẽ menſtruúm ve ſanguinem ſuper eam fuderit.Quin & tunc ſi quis eam tetigerit,certa mors eſt:eáq; dæmones effugari idem Ioſephus teſtatur. Annon hæc mira ſunt? Plinius,Statij Seboſi auctoritate,haud modicò miraculo affirmare eum tradit, vermes marinos binis brã-

Ariſt.li.1. meta.c.2.

Lib.7.de bello Iudaico.ca.25.

Radix Babras.

lib.9.nat. hiſt.ca.1

chiis ſexaginta cubitorum cęruleos eſſe, quib. tantæ inſint vires, vt elephantos ad potum venientes, mordicus comprehenſa manu eorum abſtrahant. Et rurſus idem Plin. teſtatur, intra hominem tineas tricenûm pedum & aliquando plurium longitudine naſci. Alexander Trallianus mulierem quandam, quæ grandi fame teneretur (quam Græci βούλιμον vocant) vermem data hiera eieciſſe, qui longitudine xij. cubitos & eò amplius habere putaretur. Vnde hæc? A natura ludos in operib. faciente: ſic ludit natura, ſic mirificas vires exerit ſuas, vt quod illi ludus eſt, nobis miraculum ſit. Quod in hoc euentu eiectæ membranæ perſpicere planè licet: de qua vt quæ ſentio medica ratiocinatione dicere aggrediar: Dico, opus hoc ex materia aliqua pituitoſa, lenta, ſequaci tamē, ortũ habuiſſe. Quũ enim in inteſtinis pituitoſa multa ex loci natura coaceruatione contingat (vt Auic. rectiſſimè dixit) efficitur, vt pro varia natiui caloris in hæc pituitoſa actione, varię gignantur in inteſtinis rerum formæ. Si enim contingat ita attemperari materiam, vt formæ animalis cuiuſpiam capax ſit, illud animal à factore potēte ex tali materia gignitur: vt bellè Auic. tradit, per factorem potentem, ſi philoſophi more loqui volumus, Deum ſeu naturam intelligens: ſi verò medicè magis, rectè naturam quæ in nobis eſt, hoc eſt natiuum calorem omnium opificem rectè intelligemus. Itaque membranam hanc eiectam ex eadem materia fuiſſe meritò exiſtimandum eſt, ex qua vermes & ſerpentes in inteſtinis gignuntur: nempe ex pituita humida, ſequaci, putrente tamen. vnde effectum eſt, vt quum natiuus calor opus ſuum perficere in materia hac ad animantis formam inducendam minimè potuerit, inepta vtique exiſtente materia, & ab putredinem nimiam animationi minime idonea, effecit natura quod potuit: induxit membranæ oblongæ & tenuis formam, quum vermis ferre non poſſet, ob illius materiæ ineptitudinem. Vnde iure cenſendum eſt, materiam hanc ex qua membrana confecta eſt, eandem ſanè fuiſſe ex qua vermes in ventre gigni ſolēt. æmula namque

Lib. 11. nat. hiſt. c. 33.

Lib. 7. c. 6.

Fen 16. 3. trac. 5. c. 1. de verm.

Vbi ſupra.

vermium

vermium erat membrana hæc, tum ſubſtantia tum colore, tum mollitie, tum etiam forma: ſtriata namque vbique erat, & lacrimis atque ſectu-ris vndique conſtans, tantum animatio defuiſſe videri poteſt. Quomodo autem in tantam longitudinem protenſa fuerit, & vt genita, haud difficile fuerit perquirere, ſiquis aut vermium generationem, reliquorúmve inſectorum, aut etiam fœtus in vtero generationem ſibi proponat contemplandam. Nam quemadmodum ex calida genitura in loco calido conſtituta, ipſa quidem inflatur, atque inflata pelliculam ſibi induit: (circuntenditur enim quod forinſecus circum ipſam eſt, continuumque euadit, vtpote viſcoſum exiſtens) & quemadmodum in pane dũ torretur, tenue quiddam pelliculæ ſpecie in ſuperficiem abſcedit ac extat: (caleſcens enim panis & inflatus attollitur: qua parte verò inflatur, iſthic pelliculæ ſpecies excitatur, & cõſiſtit) ad hũc ſanè modum exiſtimandum eſt pituitam in inteſtinis copioſam quidem exiſtentem, calorem & ipſam quoque concepiſſe, tum merito loci, & etiam à calore putredinali excalfactam: (erat enim in eo homine calor febrilis multus ex humorum intus putredine enatus, vnde febris cõtinens gignebatur) calfactus verò is humor, & ſequax exiſtẽs, à calore agẽte & partes cõtinuante, in mẽbranæ formã abiit: & qua parte humoris magis incoluit, ea parte pelliculam induxit, vt in pane quæ cruſta nominatur: ac proinde effectũ eſt, vt à calore humidũ euaporãte atque exſiccãte, ſuperinducta pellicula quędã tenuis huic humori fuerit, quæ ſpeciẽ membranæ oblongę inſtar lori coriacei præbuerit. Quòd verò ſtriis & laciniis mẽbrana ea efficta foret, id inęqualitati ſubiectæ materiæ & loci eſt merito adſcribẽdum, quòd non ex æquo cõplanatus eſſet humor ex quo membrana à calore formante effingebatur, inde ſtriæ illæ (vt arbitrandum quidem eſt) oriebãtur: vel etiam quòd quum materiam hanc vermium eſſe propriam dixerimus, delineationem quandam & rudem vermium quaſi inchoatam, non abſolutã ſpeciem referre ea membrana videbatur, ſtriatam gerens vermium formam. ſtriati namque vermes

Hippoc. li. de nat. pueri.

reuera ſunt. Putauerim autem ego duas illas membranas quæ eiectæ ſunt, vnicã tãtùm fuiſſe octo ſupra viginti palmos in longitudine habentem: ſed in exitum abruptam fuiſſe, vnde duæ neceſſariò emanarũt. Quòd verò in eius membranæ eiectione ſemianimis æger conſtiterit, nihil miri eſt. magno namque conatu atque labore e inteſtinorũ ſpiris, in quib. circũuoluta continebatur membrana huiuſmodi, educta fuit: vnde tum à labore & conatu, tum à vaporib malis, putridis ac fuliginoſis cordi cõmunicatis, magnã ſpirituum diſſolutionẽ eſſe factã, febri præſertim cõtinente affecto homine, iure cenſendum eſt. Reſtitutus autẽ æger fuit medica methodo, iuſculis vires reſumentibus ac boni ſucci cibis, epithematis & potionibus corroborantibus: tantúmque profectum eſt hac curandi via, vt integrè hic vir nutu & voluntate Dei curatus ſit: cui perennis laus & benedictio in omne æuum.

OBSERVATIO X.

Loyſona, Roueroini ciuis Arelatenſis filia, viro nupta, florenti ætate & optimo corporis habitu prædita, quum vterum geſtare ſe exiſtimaret, ſuppreßis mẽſibus, nauſea, vomitu, anorexia, & cæteris accidentibus quæ pregnantibus euenire ſolẽt affecta, poſt ſex aut octo geſtationis mẽſes magnis obortis doloribus, ingẽs peperit membranaceũ globum; totum aquoſis bullis, inſtar ouorum piſciũ, refertum. Erant autem bullæ rotundæ, tumidæ, pellucidæ, diluta ſanie plenæ, fœtidæ, atque per omnẽ membranam qua integebantur diſſeminatæ, tanta quidẽ copia atq; numero, vt cõprehendi poſſe nullo pacto viderentur. Diſſectis ſtylo bullis, aquoſa & diluta ſanies fœtens emanabat, ad citrinum colorem inclinans. Membrana quidem tenuis, ſed robuſta tamen ac firma erat, tota in ſe conglobata, & innumeris bullis referta atque protuberans. Mulier verò grauibus cum ſymptomatis fruſtum id membranoſum eiecit, nempe vomitu, nauſea, crebris animi defectionibus, febre, delirio, conuulſiuiſque quibuſdam motibus & vteri ſtrangulatu. Tandem verò congruis remedijs (quæ paulò poſt dicam) adhibitis, plenè Dei beneficio conualuit. Idémque

que rurſus à me viſum in filia Conſtantiæ obſtetricis, vxore Georgij pannorum tonſoris, quæ & ipſa parem membranam bullis innumeris confertiſsimam, poſt ſex geſtationis menſes (& ipſa quoque decepta) eiecit: magnis etiam ac grauibus ſymptomatis conflictata, ſed & eadem quoque à me nutu Dei curata. Vniuerſa mulierum Arelatẽſium turba, & virorum quoque ad tale ſpectaculum viſendum cateruatim confluebãt, vt rem euentu raram & plane admirabilem ſpectarent.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NAturam à ſeipſa doctam, ex ſéque diſcentem omnia agere, ac proinde ineffabilem, reconditam, longéque noſtra cognitione profundiorem illius operationem eſſe rectiſſime à Gal. dictum eſt. Ea etenim interdum certis quibuſdam motibus operatur natura, quæ fieri non poſſe videntur: vt lib. 7. aph. Com. 56. idem Gale. doctiſſimè prodidit. Quod in hac muliere, cuius nunc euentus mirabilis obſeruationem teximus, eueniſſe res ipſa teſtatiſſimum fecit. Quis enim vel fieri poſſe credat, vel accidiſſe non valde miretur, ingentem quandam membranam bullis vndique aquoſis & protuberantibus, iiſque innumerabilibus infertam, in mulieris vtero genitam eſſe, & veræ imprægnationis imaginẽ præbuiſſe? Admiranda certe ſunt hęc, & animũ ſtupore implẽtia. Nos verò eius euentus cauſas ex naturæ adytis reſerare pro ingenij noſtri captu tẽtabimus, ab eo exorſi quod eſt ab Hipp. proditũ, multa eſſe morborũ genera quæ mulieres cõflictare ſoleãt, varia itẽ eſſe quæ in earũ vteris gigni præter naturã cõſueuerint: vti molæ, ichores, humiditates albę, tũ & vẽtus atq; aqua ſæpenumero vteris cõcludi ſolẽt: vt hydrope matricis, quam Hipp. vocat lib. de fœminea natura, & libro de mulierũ morbis, videre eſt. Gignuntur item varia in vteris tumorũ & vlcerum genera, ſcirrhi, phlegmones, cancri & huius generis infinita, quę recenſere lõgum eſſet. Nimirum igitur ſi & mõſtroſi quoque partus ſæpenumero in vteris, materiæ vel loci vitio contineantur,

Gal. li. an animal ſit quod in vtero eſt.

Lib. de na. muliebri. & li. de mulierum morbis.

Digitized by Google

vt quotidiana experientiæ fides docet. Eius generis hoc ipſũ quo de nũc agimus fuit. Quid enim mõſtroſius dici quicquam vſquam poſſit, quàm membranã videre è mulieris pudendo ſummis cum doloribus & animi defectionibus, bullis innumeris extantibus refertiſſimam, prodeuntem, & ſpectantibus admirationem cum animi ſtupore adſerentem? Sed iam vt in vtero membrana hæc atque bullæ genita ſint dicere aggrediamur. Illud pro comperto ex Hippocratis & Galeni ſenſis haberi debet, ſi conceptura ſit mulier, ſemen intrò conſiſtere oportere. genitura enim non egreditur, ſed in vtero intus recondita manet, vbi conceptus fieri debet. Inde enim conceptionis nomen dimanauit. à comprehenſione enim deductum eſſe, quaſi in conceptu comprehendatur & retineatur in vtero ſemen, Galenus libro de ſemine primo docuit: vt ſit conceptio, genitalis ſeminis in vteris mulierum, ad infantis generationem comprehenſio. Illud quoque prælibandum, ab vtriſque, viro inquam & fœmina, ſemen emitti in concubitu: quę ambo ſimul ſi miſceantur, & in vtero permanſerint, fœtus tum generatio ſequitur: vt Hippoc. lib. de pueri natura ſcitiſſimè affirmauit, & docuit lib. de ſemine ſecundo Gal. Contrà verò vbi virile ſemen fœmineo ſemini non miſcetur, aut ex vtero effluit, generatio fieri deſinit: quòd principium deſit, nempe virile ſemen, quod quidem, auctoribus Ariſtotele atque Galeno, generationi principium tribuit. Fœminæ namque etſi ſemen perinde atque viro adſit, ſola tamen ob id generare nequit, quòd principium motus à mare deſideret. Semen enim virile, vtpote fœmellæ ſemine calidius & ſiccius, generationi principium præſtat. Ob id rectiſſimè Ariſtoteles marem in fœtu formando efficientis rationem habere voluit: Galenus verò mulieris ſemen in conceptibus ei vſui eſſe teſtatus eſt, vt ex eo membrana inteſtinalis in fœtu gignatur, & vt oblinantur eæ vteri partes, ad quas genitale viri ſemen pertingere non poteſt, & quod frigidum & humidum quum ſit, virili ſemini eſt veluti alimentum. Hæc prælibaſſe oportuit, vt cauſas infœlicis

Li.de nat. pueri, & li. de ſemine.

Conceptio quid.

Ariſt.1.li. de gener.animal. ca. 18. & 29. & rurſus li. 2.c.1.& 4. Gal.lib.2. de ſemi.c. 4.& li.14. de vſu part. c.7. Lib.2. de gener.animal.c.4. Li.1.de ſemi.c.7. & li.2.c.1. & 41

licis huius & monſtroſi partus propius inueſtigaremus. Itaque quòd in muliere hac membrana bullis aquoſis protuberans genita ſit, veræ impręgnationis falſam imaginem referens, in cauſa putandum meritò eſt, quòd aquoſum & frigidum mulieris ſemen per vtraque vteri cornua in mediã vuluæ cauitatem eiaculatum concubitus tenpore, vnâ cum matricis plenitate, à virili ſemine concalefactum fotúmque minimè fuerit, neque generationis principium illi pręſtiterit. Effluxiſſe enim viri ſemen à matricis nimia lubricitate: vel certè ſi non effluxit, ab ichoribus in vtero conſiſtentibus extinctum prorſúſque refrigeratum fuiſſe, quominus ſuo munere fungi rectè potuerit, eſt omnium arbitrandum. Semen verò mulieris in vteri cauitatem eiaculatum congreſſus tempore, ſuóque motore ſemine virili, deſtitutum, in vtero tamen remanſit: illícque tum ſuo exiguo calore, tum vteri etiam vtcunque fotum, id operatũ eſt, non cuius gratia à natura fœmineũ ſemẽ factũ eſt, vt inquã pars fœtus fit: ſed in alterum vſum ad quem fœmineum ſemen naturà deputauit, id ipſum in hac muliere ſeruauit: nempe vt membranam gigneret, & partes vteri eæ oblinirentur ad quas virile ſemen pertingere non poterat. Inde verò quum ab innatiuo calore vteri ſemen muliebre concalefactum, & matricis humiditatibus permiſtum, concretum in ſe ac craſſeſcens per calorem motum quempiam ſuſceperit, ſpiritu interueniente, quem ex motu & calore muliebre ſemen concepit, ſpumoſum factum eſt, & ſpiritum, hoc eſt aërem, multum in ſe concluſit. Omnia enim quæcunq; caleſiunt (ait Hippocrates) ſpiritum emittunt, vt in lignis & foliis viridibus calefactis eſt videre: quod & idem auctor pro exemplo libro de natura pueri adfert. Calfactum autem fœmineum ſemen, vtpote in calido loco exiſtens, & ſpiritu plenum, ſpumeſcit, inflatúmque pelliculam induit. circuntenditur enim quod forinſecus circa ipſũ ſemen eſt continuúmque euadit, vtpote viſcoſum exiſtens: quemadmodum in pane dum torretur, tenue quiddam pelliculæ ſpecie in ſuperficie abſcedit ac ex

Lib. de natur. pueri.

tat. caleſcens enim panis ac inflatus eleuatur: qua parte verò intumeſcit, iſthic pelliculæ ſpecies excitatur. Ad quem item modũ in genitura pellicula circũducitur, vt præcitato loco voluit Hippocrates. Ea ſanè cauſa fuit in muliere hac, cur membrana in matrice fœtus loco genita ſit. Natura enim nihil fruſtra vnquam facit, teſtibus Ariſtotele atque Galeno: nec in operando aut diminutè aut ſuperfluè quicquam operatur, vt eſt Galeni lib. 16. de vſu partium cap. 9. ſententia. Maluit enim natura ex ſemine fœminæ intus eiaculato, aliquid omnino quàm nihil prorſus efficere. Vbi enim materia adeſt effectori coniuncta, & ab eo motum qualemcunque accipiens, effectum aliquod ſequi pro aptitudine materiæ & agentis potentia, eſt omnino neceſſe: maximè quum in hac muliere natiuus calor materiam ſortitus aptã mẽbranæ generationi (nẽpe fœmellę ſemen in vtero contentum, & congreſſus tempore eiaculatum) illam protulerit, quum fœtum producere minimè poſſet, virilis ſeminis in vtero aut lapſu, aut extinctione à nimia matricis impuritate ac plenitate, ob ichorum & ſuperfluitatum redundantiam. Cauſam attulimus cur membrana portentoſa in muliere hac genita fuerit: nunc verò cur tota bullis aquoſis extantibus redundaret, dicamus. Id quidem etſi inueſtigatu difficile haberi poſſit, nihil tamen tam arduum tamque difficile, quin intenta mẽtis acie, ſiquis penitius rerũ naturã ſpectet, nõ quiduis improbo labore inueniat. Itaq; facilis erit huius euentus inuẽtio & explicatio, ſi quis ſpumæ & ampullárũ generationẽ nobis & ab Ariſtotele & Galeno traditam expenderit. Omnis ſpumæ generatio ex duarum ſubſtantiarũ miſtione cõſtat, ſpirituoſa altera, altera humida, aquoſa & lẽta. Fit autẽ earũ miſtio ambabus quidẽ ſubſtantiis à motu valido in multa perfractis, & multis mutuo cõplexu paruis ampullis inde protuberantibus atque genitis. Quũ enim ſpiritũ aut calore aut motu agitatum cõmoueri cõtigerit, ſurſũ fertur: & niſi quid validius obſtet, ſeſeq; motu natiuo opponat, in ſuã ſe regionẽ vindicat.

Ariſt. li. 1. de cælo & mũdo. Ga. lib. 1. de vſu par. cap. 23. & li. 7. ca. 8. & li. 9. cap. 4.

Ariſt. lib. 16. probl. 2. & Gal. Com. 43. li. 2. aphoriſ.

vindicat. At vbi validiore ac denſiore quapiam materia incluſus, à curſu & natiuo ſuo motu reflectitur, tum prorſus in aliena materia vi incluſus manere cogitur, ſeſéque vt poteſt ſpirituoſa illa materia efferés, bullas ſeu ampullas parit: quæ prorſus nihil aliud ſunt, quàm aeris in ſubſtantia aquea concluſi & extãtis miſcella. Bullas has modò tenues & paucas, modò multas & craſſas fieri contingit, pro varia aereæ atque aquoſæ ſubſtantiæ menſura. Vbi enim ſpirituoſę quidem ſubſtantiæ copia ſubeſt, exigua verò aquoſæ, tum ſanè tenues & facilè diſſolubiles, nec admodum multæ ampullæ gignuntur: contrà verò vbi aqueæ multum, aereæ minus ſubſtantiæ in miſcella apparet, craſſiores tũ & diſſolutu contumaciores ampullæ gignuntur. Quò etiam vel motus validior, vel calor exagitans amplior fuerit, ſi talis ſubſit materia, ampullæ ſeu bullæ multò plurimæ fiunt. Quæ cauſa fuit cur in muliere hac, tam numeroſæ ampullæ mébranam vndique ſepientes generatæ fuerint. fuit enim validus motus in materia ſpirituoſa & aquea in vtero ſuſcitatus à mulieris calore ſatis potenti. erat enim optimo corporis ſtatu prædita mulier, & calore natiuo multo abundans, vtpote calidi & humidi temperamenti, & in ætate florenti conſtituta. Sic namque, quum in vtero multa ſubeſſet materia, bullarũ generationi idonea validus motus, & fortis pro ſexus ratione calor, plurimas tales inde genitas fuiſſe bullas conſequens omnino fuit. hæ enim ſpumæ & bullarum cauſæ à Galeno neceſſariæ atque præcipuæ eſſe ſtatuuntur. Validum motum ſpumam & bullas creare, iratum à ventis mare indicat, tum & currentes generoſi equi, & irati venatione apri, quorum ora ſpuma multa albeſcunt ob validum motum: quemadmodum in lebetibus aquæ feruentis, caloris merito bullas multas excitari cernimus. Sic etiam eadem ratione cenſendum in animalis corpore, ob harum vtramque cauſarum, vel ob complexum ambarum ſimul, ampullas multas creari, vti in hac monſtroſa membrana in vtero fœminæ huius genita cernere fuit. A valido namque motu mate-

Ampulla quid.

Lib. 2. aphoriſ. com. 43.

Digitized by Google

riæ, à forti calore excitato, talis contigit bullarum generatio, vti antea à nobis dictum. Iam verò quibus auxiliis, & qua medēdi via paupercule huic mulieri in tanto diſcrimine poſitæ, opē tulerimus, explicemus, ſicque obſeruationi huic finem imponemus.

CVRATIO Quum mulier hæc ad eum quem diximus modū affecta, triduum totum in enixu laboraſſet, adſtante mulierum & obſtreticum turba, nec quicquam in partu proficeretur: accerſor tandem ipſe, inuenióque deiectis viribus eſſe ægram, inſigni nauſea & vomitu benè continuo affectam, & crebris animi defectionibus oppreſſam. Quæ quum ſpectaſſem, ægrotanti valde timere cœpi, putans in vtero fœtum conſiſtere mortuum, nec poſſe ipſam præ virium imbecillitate enixibus ſufficere. Sed tamen ægram bona ſpe eſſe iubeo, hortórque vt animi reſumptis viribus totā ſe partui apparet, ſtrenuámque ſe præbeat: me omnibus artis præſidiis opem illi laturum bona fide ſpondeo. ſic enim decet generoſum medicum non terreri grauitate caſuum qui in morbis ſpectantur, vt Galen. lib. 3. de criſibus rectè admonuit: & officij ſui eſt, ægrum perpetuò conſolari, nec vnquam eum ab ſpe deponere, etſi deſperata ſalus videatur, vt Damaſcenus lib. aphoriſmorum ſcitiſſimè ſcripſit. Itaque mox ad curationem conuerſus, iuſculum ex vitellis duobus ouorum cum pauco vino albo, ſaccharo & cinnamomo ad inſtaurandas vires dari iubeo: quòd compertiſſimum haberē, & mihi crebra experientia exploratum, id iuſculum citiſſimè vires defectas emendare. quod ex ingredientium natura diiudicare quis facilè poterit, & mihi eſt perfamiliare tali iuſculo in virium imbecillitate ſumma vti, modò febris vehemens non ſubſit. Dato iuſculo mirificè poſt aliquid temporis vires ſibi reſumi ægra teſtata eſt, móxque ad partum accelerandum me conuerto, fotibus, linimentis, potionibus, in hunc qui ſequitur modum. ℞. Maluarum, althææ, amborum cum radicibus, ana M.ij. acanthi M.j. caulium rubeorum, artemiſiæ, matricariæ, hyſſopi, origani, pulegij, calaminthæ, ana M.ß. florū chamæmeli, meli

Aphoriſm. 38.

Fotus.

loti,

ſtoti, roriſmarini & geniſtæ (aperiendi namque & reſerandi vires geniſta habet) ana P.j. ſeminûm lini, althææ, fœnogræci, ana ℥.j. caricarum pinguium numero xxx. ariſtolochiæ vtriuſque (valde namque partus adiuuant) ana P.j furfurum P.ij. Fiat omnium decoctio in aqua & oleo communi, ex qua foueri calidê vniuerſum ventrem, & quæ ad pudenda attinét partes iubebam, idque non ſemel, ſed repetitis vicibus. Atque poſt fotum mox ſequenti linimento muliebria inunxi. ℞. Olei liliorum, de ſemine lini, violari & lumbricorum, ana ℥.j. axungiæ gallinæ recentis ſine ſale ℥.j. butyri recentis. ℥.ij. mucaginis carciarũ & ſeminis lini, ana ℥.j. pulueris ariſtolochiæ vtriuſque, ana ʒ.j.ß. myrrhę electæ ℈.iiij. croci ʒ.j. artemiſiæ ſiccæ ℥.j.ß. ceræ quantum ſat eſt: Fiat linimentum, quo pectinem & pudenda inungi poſt fotum iubebam, & mirificè profuit. Sentiebat enim ægra ſe plurimum doloribus alleuari, & ventris onus deorſum trudi. Quin & veſicis ſuillis oleo calente plenis, in quo artemiſiæ & althææ atque calaminthes folia cum floribus anthemidis incoqui iuſſeram, fœliciter vſus ſum his, ventri admotis. Potiones duas dedi partum accelerantes: ℞. Interioris cinnamomi electi ʒ.j. myrrhæ electæ ℈.iiij. pulueris ariſtolochię longæ ℈. ij. ſyrupi de arthemiſia ℥.ij. aquæ decoctionis maluę & petroſelini Macedonici (mirificè enim meatus aperit) quãtum ſat eſt, pulueris diamargariti frigidi ʒ.ß. Miſce, potio paretur. Nec ſolùm iis quæ à facultate elementari facilitandi partus vim habent vſus ſum, ſed & iis quæ à tota ſubſtantia operari dicuntur. Lapidem namque aëtiten ſiniſtræ coxæ alligari iuſſi, & poſt paululum moræ, prodiit maxima cum anguſtia membrana monſtroſa illa qua de nunc agimus. Sed mox illa eiecta, lapidem amoueri iuſſi. ſi namque diutius perſtaret, vi potente ſua matricem attraheret: vt in Ponſoni Ioberti ciuis Valentini, & Valentiæ Allobrogum Vrbani prętoris vxore perſpexi: cui difficili partu laboranti, quum mulierculæ lapidem aëtiten magnum cruri adligaſſent, & edito partu, per imprudentiã & obliuionem lapidẽ à crure

Linimentũ.

Potiones ad partũ facilitandum

p 3

non amouiſſent, poſt paucas horas foras prodeuntẽ matrice,mortem miſeræ laboranti attulit.Sed ad noſtram ægrotantem redeuntes,dico in emiſſione mẽbranæ tantũ virium diſſolutum fuiſſe,vt mox à partu quaſi mortua cõſtiterit mulier,ſine voce,ſine ſenſibus,ſine pulſu relicta,vt mortuam potius quàm viuentem dixiſſes.Sed vini meri ac generoſi potu,& aromaticis potionibus fota (quæ potiones ex confectione alchermes Meſuei,puluere diambrę& diamargariti frigidi conſtabant) ſenſim vires recuperauit. Dabam autem pro alimento ſuccum carnis & iuſcula adſtricta, quæ Conſummata vulgus vocare ſolet. Tantùm autem Dei gratia curando profecimus, vt tandem integrè ægra conualuerit, ſuperſtéſque adhuc viuit.Quemadmodum & Conſtantia obſtetricis filia,quæ parem & ipſa membranam bullis confertiſſimam eiecit:ſed minore quàm hæc labore,minoréque periculo.Vtramque immenſa ſua bonitate & gratia ſeruauit,qui ſolus mirabilia facit Deus Opt. Max.qui ſit benedictus in ſecula.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

LIBER II.

OBSERVATIO PRIMA.

De locuſtarum prodigioſo apud Arelaten. prouentu, ſata, virentémque omnem herbam morſu vredinéque vaſtantium, ſub annum à redempto orbe M. D. LIII. *æſtatis initio, vbi prope ſolſtitium æſtiuum eſſet ſol, ſatáque ad maturitatem accederent.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RERVM natura parens, eadémque fidiſſima nutrix, prępotentis Dei ſeminibus grauidata, mirificam nobis vario cõceptu ſuo & partu, cùm admirandi ſui, tum numinis colendi materiam prębet. Nam quum ea nobis tam multas, tam inter ſe formis ac viribus diſſidentes, tam monſtroſas interdum rerum formas pariat, tam multa ſtirpium, arborum, fruticum, plantarúmque genera: tam multas terrenorum animantium, alitum, reptilium, inſectorúmque ſpecies:

Digitized by Google

quis non tantam naturæ potentiam admiretur, & Dei optimi maximi numen, vnde hæc profluunt, toto pectore colat ac veneretur? Quamobrem magna numini habenda gratia eſt, quòd nobis philoſophiæ munere atque adiumento (quo nullum maius, nullum admirabilius mortalium generi à Deo datum eſt) id cognoſcendi quod arduum eſſet atque arcanū, ínque naturæ ſinu reconditum, nobis poteſtatem fecit. Recondita autem ea eſſe in natura maximè dicēda ſunt, quorum euentus ratio non ſatis perſpecta nobis ex naturæ promptuario reddi poteſt: qualia ſunt quę abditas ſui ortus atque effectorum cauſas habēt, & à tota vocata ſubſtantia operantur: quæ item monſtroſa, prodigioſa, ominoſa, portentoſáque habentur. Diſſident enim hæc inter ſe plurimum: nec quum eueniunt, eorum ſunt ſatis nobis perſpectæ rationes, quòd naturæ ingeniíque noſtri vires, prætérque naturæ ordinem fieri raro & prodigioſo ſuo euentu maximè videantur. Vnde horum euentuum adferre cauſas omnium difficillimum ſemper habitum eſt. Quāobrem quum mihi in præſens de locuſtarum in agro Arelatenſi populariter graſſantium, cunctáque morſu, vredine, vaſtitatéque necantium infœlici prouentu, origine ac cauſis dicendum ſit, ſi non ſatis acutè arguteque id præſtitero, danda mihi ob rei tum nouitatem, tum difficultatem venia erit. Etſi enim nouum non eſt, id animantium genus in varios terræ tractus delatum, & quibuſdam etiam locis peculiare eſſe, vt Lemno inſulæ, Cyrenaicæ regioni & Syriæ, cladémque ſegetibus ac plantis ſæpenumero intuliſſe: (quod Plin. teſtatur) illud certè nouum haberi debet, rem ratam methodo attigiſſe, & tam portentoſi euentus ſignificationem, originem, cauſas, tum noxā atque remedia attuliſſe. Quod ſum ego hac narratione effecturus, ab ea cæli aëríſque cōditione exorſus, quæ peſtem hanc inuexiſſe in agrum Aralatenſem noſtrum videtur. Illud itaque in primis ſciendum, in eo terræ tractu, ac ferè in omni Narbonenſi Gallia, ſub annum M. D. XLVIII. imbres plurimos atque diuturnos ſub vergiliarum occaſum, præcedentémque autum-

Recondita quæ dicantur.

Li. 11. nat. hiſtor. c. 29

tum-

ſumnum decidiſſe. quorum impetu & diuturnitate madefacta terra, ſolutíſque eius meatibus, flumina omnia, riui, paludes, ſtagna, maria, alueos quæque ſuos egreſſa, vaſta alluuione terras compleuerint, eas præſertim quæ & in planitie poſitæ, & magnis fluminibus mariue proximæ eſſent. Qualis quum Arelatenſium ciuitas ſit, quæ & mari vicina ſatis, & vaſtis polidibus Rhodanóque amne circumſepta, agróque frumentario plano latè pateat: effectum eſt vt tota tum in alluuionem abierit, latè ſe fundentibus aquis, ſéque ita in altum tollentibus, vt altiſſimas ferè turres æquarent. Cuius rei nobis euidens teſtimonium, turris ad ſalebroſum eius vrbis pōtem (vulgò, *Le pont de Crau* vocant) poſita dedit, quæ multa ſui parte aquis operta, faſtigio tantùm ſuo conſpiciebatur: ob reíque nouitatē, eius vrbis magiſtratus, quâ ſe aquæ ad turrim ſuſtulerant, ſignato lapide, perpetuā duxerunt memoriā conſeruandam in futura tēpora. Ab hac itaque portentoſa præhumidáq; anni conſtitutione, magnę deinceps ſiccitates conſecutæ ſunt, quinque ſcilicet inſequētibus annis: vt ad depoſcendā è cœlis pluuiā ſupplicationes publicæ dies plurimos decretæ ſint, diuíſque nuncupata vota. Vt enim magnam ſiccitatē magni imbres ſequūtur: ſic contrà largos imbres magnam ſiccitatē conſequi (ſiquid Ariſtoteli creditur) eſt omnino neceſſe: quòd plurimis decidentibus pluuiis exhauſtus ſit vapor omnis humidáque exhalatio, vnde ſiccitates oriri cōſequens quidem ſit. Contrariis namque rerū ęternitas cōſtat, & ſibi mutuò temporū viciſſitudines alternatim ſuccedunt. Perennem itaq; ſiccitatem hanc quinque ferè annorum, præincipientem generationis locuſtarum in agro Arelatenſi fuiſſe cauſam, planè cenſendum eſt. Siquidem eſt horum animantium ſicco vere (vt Pli. teſtatur) maior prouentus, quum vernis aquis eorum intereant oua. Quamobrem quū non ſolùm ver ipſum, ſed & tota plurium annorum conſtitutio ſicca, multíſq; flatibus Boreæ Auſtríſq; ſiccis expoſita fuerit, accedente ad hæc regionis tum planitie, tum caliditate, has gigni peſtes neceſſarium

Li. 11. nat. hiſto. c. 29.

Google

Libr. 5. de hiſt. animal. ca. 19. omnino fuit. ſic enim ea de re Ariſt. ¶ Primordium inquit, generationis eorum quæ ex vermibus proueniunt animaliũ, aut à ſole, aut à ſpiritu (hoc eſt vẽto & aëre) præſtatur. Et rurſus de coitu & partu locuſtarũ agens: *Ibidem.* Vere, inquit, è terra emergunt: locis montanis, aut tenuibus locuſtæ non fiunt, ſed planis, atque rimoſis. Eadẽque ferè Plinius. Nimirũ igitur, ſi æſtuoſa ſiccáq; tam multorum annorum conſtitutione eiuſmodi animantiũ copia genita ſit. Sol enim generationis non inſectorum tantùm animantium, ſed & omnium eſt auctor. Siccitas autem inſectorum animantium generationi magis quã humiditas idonea eſt: quòd humiditate & imbribus verníſque aquis *Lib. 11. nat. hiſto. c. 29.* eorum oua intereant (vt auctor eſt Plinius) ſiccitate ſit horum maior prouẽtus. Siccitatẽ itaque quę per quinqũe hos annos proximos intẽſa viguit, flatuoſãq; conſtitutionẽ, huius monſtroſi euentus cauſã extitiſſe pro cõperto habendũ eſt. *Li. 5. de hiſ. anim. c. 19.* Quæ enim ex vermibus inſectorũ genera naſcuntur, ea (ſiquid Ariſtoteli creditur) à ſole & ſpiritu generationis ſuæ initia du- *Lib. 5. de hiſt. anima. ca. 28.* cunt. Oriri autem à vermibus locuſtas idem ipſe Ariſtoteles in hæc verba tradit: ¶ Pariunt, inquit, locuſtæ in terra fixo cauliculo, quo mares vacant, ac vniuerſæ & loco eodem fœtum deponunt, ita vt quaſi fauus eſſe videatur. hinc (ſubdit) vermiculi ſpeciem oui gerentes oriuntur: qui terra quadam prętenui tanquam membranula ambiuntur, qua diſiecta emergunt locuſtæ ac euolant. Hæc de locuſtarum ex vermibus generatione Ariſtotelis mens atq; ſententia eſt. Cur verò mõtanis editíſque locis haud perinde atque planis rimoſiſque locuſtæ proueniant *Vbi ſuprà.* (quod Ariſtoteles Pliniúſque affirmant) in promptu cauſa eſt, quòd mõtoſa loca frigoribus ingentibúſq; flatibus expoſita quum ſint, horum generationi minus idonea habẽtur: tùm quòd ob ſitus aſperitatẽ cõferri cõmodè locuſtarum genus, nec inibi degere opportunè poſſit. Nam quum ſaltu potiſſimum id animantium genus victũ ſibi quærat, ſitq; infirmiſſimis cruribus, atque fœmoribus, efficitur profectò vt in pręruptis & editis locis difficillimè agere poſſit, in

planis

planis cōmodius. facilius nāque eſt plana quàm mō-toſa ſaltu perreptare, quod locuſtæ faciūt: ac proinde rectiſſime ab Ariſt. dictū videtur, montanis locis aut tenuibus, locuſtas nō gigni: planis & rimoſis gigni. Sed cur id? quòd videlicet plana & calidiora eſſe mō-toſis ſoleant, & pabuli ditiora. Rimoſis autē locis ob id magis gignūtur locuſtæ, quòd rimoſa quę ſunt, tū calidiora, tum ſicciora eſſe conſueuerint, atque ideo rara magis, ita vt fœtum in rimis terræ deponere cō-modius locuſtæ queant. Ob id rimoſis locis & raris largior horum prouētus, denſis & compactis minor: quòd denſitate ſtrangulentur tenelli eorū fœtus, hoc eſt vermiculi illi ouorum ſpeciem gerentes, qui ſunt locuſtarum ſoboles futura. Quamobrem quum ſit Arelatenſis ager planus atque rimoſus, pręſertim qui Chammergi inſulæ hæret (eſt enim is reliquo omni agro Areletenſium calidior, tum etiam ob id rarior, rimíſque patentior: ſiccitate atque calore, tum e-tiam ſalſugine rimas plurimas pariente) fit profectò vt in Arelatenſi agro, ſiccis & calidis præſertim annorum conſtitutionibus, quales nunc præceſ-ſere, facilis fuerit horum prouentus. Cur verò non peræquè in omni Arelatenſis agri parte ge-nitæ locuſtæ ſint (non enim in plano ſuburbano, vulgus *Le Plan du bourg* vocat) nec eo qui *Tribon* à perfectione dicitur, nec eo item qui lapidoſus cam-pus vocatur, innatę perinde locuſtæ ſint, atq; in Chā-mergi inſula, reddere rationem haudquaquam diffi-cile eſt. Sunt enim hæc quæ modò recenſuimus loca; aut denſa, aut humida nimis. pingui enim & ſoluta & plerunq; denſa humo *Tribon* & ſuburbana plani-ties conſtant. Lapidoſus verò campus (quem vulgus *La crau* vocat) tenui nimium, ſalebroſa aſtrictáq; terra & æſtuoſa quum ſit, horum generationi animantiū minus idoneus efficitur. Verùm etſi ad generationem minimè idonea ſunt habenda, contagij tamen noxā & ipſa quoque ſenſere: trāſlatis vtiq; vento è Chāmer-gi inſula eò locuſtis, quæ volatu atque ſtridore, tāto impetu tantáq; copia eò ſeipſæ contulerunt, vt gre-gatim incedētes, magna omniū admiratione, magna

Li. 5. de hiſto. animal. ca. 19.

etiam incolarum conſternatione, cœlum ſolémque obũbrarent. Cauſas reddidimus, eáſque è natura, generationis horum animantiũ, prouentúſq; ipſorũ in Arelatenſi agro: verùm, proh dolor! amplior certiórque adferẽda nobis portentoſi huius euentus ratio eſt, quæ non in naturæ ordiné redigenda, non in annorum & aëris conſtitutioné cogenda, ſed in numinis iram, hac veluti peſte hominum ſcelera vindicãtis, ſit ſumma ratione reuocanda. Hiſce enim prodigiis, ceu iræ ſuę internũtiis, indignationé nobis ſuã Deus declarat, ſéque nobis infensũ teſtatur. Pharaoni namq; Dei mandatũ contemnenti, vaſtitatem inferri Deus locuſtarum ominoſo prouentu comminatur: Dimitte populũ meum, vt ſacrificet mihi. Sin autem reſiſtis, & non vis dimittere eum, ecce ego inducam cras locuſtam in fines tuos, quæ operiet ſuperficié terræ: ne quicquã eius appareat, ſed comedatur quod reſiduũ fuerit grãdini. Corrodet enim omnia ligna quæ germinant in agris. Et paulò poſt, Operuerũt locuſtæ vniuerſam ſuperficiem terræ, vaſtantes omnia. Deuorata eſt igitur herba terræ, & quicquid pomorũ in arborib. fuit, quæ grando dimiſerat: nihil quoque omnino virens relictum eſt in lignis & in herbis terræ in cũcta Ægypto. Execrationis loco promittit Deus ſe tranſgredientibus mandata locuſtam immiſſurum, vt Deuteronomij xxviij. legitur: Sementem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locuſtæ deuorabunt omnia. Nec ſolùm hanc Deus oraculo ſuo comminationem teſtatam voluit, ſed & ethnicorum ore proferri: vnde eſt illud Plinij de locuſtis ex profeſſo tractantis: Deorum, inquit, irę peſtis ea intelligitur: peſtis hoc loco nomine locuſtarum prouentum intelligens. Annon idipſum quoque diuino ſpiritu afflatus rex idẽ & propheta Dauid cecinit? Dixit, & venit locuſta & bruchus, cuius non erat numerus. Ad Dei verbum portentoſa hæc animantia manare hoc verbo *Dixit*, propheta teſtatus eſt. Et rurſus alio loco, Dedit ærugini fructus eorum, & labores eorũ locuſtæ. Quid his verbis clarius? quid apertius ad Dei erga nos furorem explican-

Exod. 10.

Li. 11. nat. hiſt. ca. 29.

Pſal. 105.

Pſal. 77.

explicãdum infœlici huius animantis portétoſóque prouentu adferri vſquam poteſt? Nos itaque in Dei numen ac voluntatem præcipuè, qua arcano ſuo cõſilio hiſce euentis hominum ſceleribus atque flagitiis mederi ſtudet, prodigium hoc, potius quàm in aëris annorúmque conſtitutiones meritò referamus. Nam etſi locuſtarum natiua generatio, his quas antea attuli cauſis adſcribi meritò poſſit: tam ingens tamen locuſtarum prouentus, tanta copia, quæ vaſtiſſima terrarum ſpatia compleuerit, & quæ numeroſo exercitu ſata, hortos, vineas, prata, omnémque virentem herbam depaſta ſit, & quę ſe demum in tecta & ædeis proruperit, cœlúmque volatu obũbrarit; (quæ nos cuncta hoc Iunij menſe, ſub ſolſtitij æſtiui initia, non ſine magna animi conſternatione ac metu conſpeximus) vt, inquam, tam ominoſus prouentus in naturales cauſas referatur, vix mihi fieri poſſe videtur. Miraculo ego profectò, & Dei numine, magis quàm naturæ per ſe agentis actione affecta hæc fuiſſe iure exiſtimo. Sed recenſitis iam cauſis omnibus, ad ſignificationem rari huius euentus paulò propius veniamus. Quæ rarò & pręter naturæ ordinem, fiunt, etſi naturæ ductu quodam fieri, ſed impedito tamen dicantur, portenta huiuſmodi interdum atque prodigia, nonnunquam oſtenta nuncupari ſolét. Portenta quidem, quum quæ accidũt naturalia ſunt, *Portenta.* rarò tamen ſe oſtendunt, & futurum aliquid, temporis aliquo interuallo, denuntiant: in quo genere co- *Prodigia.* metes ſunt. Prodigia, quaſi præſagia aut prædictiones quædam antiquis dicta ſunt, earum ſcilicet rerũ quæ mox futuræ euentu vno aliquo deſignantur: vt aëris inſolitæ in calore, frigore, imbribus, ventis, & præter natiuas temporum conſtitutiones, apparentes mutationes: quæ quum accidunt, mox vel peſtes, vel populares morbos venturos prænuntiant. Vnde prodigium quaſi porrò agendum plerique dictum volunt. Oſtenta verò ea dici video, quæ ſtatim futu- *Oſtenta.* rum aliquid indicant, quaſi ab oſtendendo dicta. Nec tamen tam inſciens ſum, quin confundi ſæpenumero iſta ab auctoribus, & pro eodem ſignificato accipi

ſciam. Quid verò tantus hic locuſtarum prouentus futurum indicet, etſi prædicere temerarium fortaſſe fuerit, quòd quæ ſtatas & antegreſſas cauſas naturæ lege non habent, de his ferri iudicium minime poſſit: certum illud tamen haberi debet, magnum aliquod malum ab his portendi. Plinius certe annonæ caritatem prædicere non veretur: Quod maximè miremur (de locuſtis agens, inquit) famem quoque, quàm propter, externa pabula petiêre, ſciunt imminere, quòd ſcilicet ſegetum eroſione, cõſumptione ac morſu, penuriam futuram non tam præmonſtrare, quàm reuera efficere videantur. Nec verò hac in parte Aqueo Plinij interpreti aſſentiri poſſum, qui ſuo ſenſu partem hanc emendare volens, pro imminere, minuere apponendum cenſuerit: vt hic ſit ſenſus, locuſtas ob famem quam minuere ſciunt, externa pabula petere. Sed ridiculum hoc, & Plinij maieſtate indignum, qui tam infans non fuit, quin probè intellexerit, locuſtas atque adeo omne animantium genus, paſtu famem minuere. Hermolaus quidem imminere, non minuere legit. Sed illud potius voluit Plinius, præſentire futuram frugũ cladẽ locuſtas, ob id externa pabula petere, nec id profectò iniuria. Nam quum ab hoc inſectorum genere vredine maximè tentetur terra in quam incubuerint (vrunt enim ea quæ morſu contingunt, inſtar ignis: quòd & excrementum habeant acre, mordax & virulentum, & ſaliua ſeu viru quodam luteo, quod ab eorum ore profluit, ſata ſolúmque ipſum vratur, & in ſqualorem abeat) fit profectò vt ferendis ſegetibus, atque copia promouendis minus idonea terra huiuſmodi habeatur. Ob id fortaſſe Plinius famẽ earum prouentu imminere dixit: vel quòd nimia ſiccitate premi terram ſignificent, vel quòd ab earum morſu terra vratur. Non enim niſi ſiccitatibus magnus eſt locuſtarum prouentus, vt antea ex Plinio docuimus. Ego verò, à noſtris, hoc eſt medicis, probe edoctus, populares futuros morbos, non minus quàm penuriam & caritatẽ annonæ vereor. Nam quum ab occulta aëris putredine, abditáque cauſa aliqua, præſertim verò alimẽtorum

Lib. 11. nat. hiſt. ca. 29.

Aqueus carpitur.

Li. Caſtigationum in Plinium.

rũ prauitate,aut aquarũ corruptela, populares oriri morbos cõſtans omniũ ſentẽtia ſit:metus eſt,ne tãta huius animantis prçſens copia,oleribus atque fructibus quibus ſe applicat, plurimum contagij tetro morſu inferens, grauem noxam inferat:præſertim quòd morientes pleræque ex ipſis nidorem atque putredinem aëri committere poſſint: accedente ad hęc aquarũ quæ in ſata adhuc virentia eo anno graſſata eſt alluuione,quæ quum frumẽta multo plurima diuturna ſua mora corruperit,ita vt meti ac colligi vix potuerint:putreſcere nimio humore bonam ſegetum partem neceſſe fuit. Cuius ſanè putredinis mox ſeſe vis oſtentauit,plurimis Chammergi inſulæ locis,in quibus ſtataria facta imbribus aqua,frumenta vaſtauit.Illac namque tranſeuntibus tetrum odorem erat experiri, ex ſublatis in aëre vaporibus malis, qui aërem omnino malè efficerent.Et reuera oboriri iã populares & mali moris febres incipiebãt, ni Eteſiarum flatu reſtincta vis morbi fuiſſet. Habẽt enim Eteſiæ venti ſiccandi & repellendi ſeminarij morbi popularis vires,æſtatémque ſalubrem pariũt, vt doctè Galenus ſenſit. Atque hæc de ſignificatione præſagióque abundè dicta ſint. Nunc de locuſtarum origine,& ea quam ſegetibus inferunt noxa, déque animantis ipſius forma dicendum. Oriuntur porrò locuſtæ ex locuſtarum ſemine. Inſectorum enim genera quędam ex animalibus generis eiuſdem procreantur, vt phalangia & aranei ex phalãgiis & araneis: vt bruchi item, locuſtæ & cicadæ: quæ docta Ariſtotelis ſententia eſt. Nonnulla nõ ex animalibus, ſed ſponte, aut ex rore qui frondibus inſudat, verno ſcilicet tempore: aut ex cœno fimóue putrente, vt erucæ,papiliones,ricini, ſcarabei, aſcarides, tineæ. Quæ porrò inſectorum ex animalibus generantur, ea porrò vermem quendam omnia pariunt. Vermibus verò ipſis,non parte aliqua,ſicut in ouis,animal creatur, ſed totus vermis accreſcit, & particulatim diſcretus formatur in ſpeciem deſtinati animalis. Cõmune autem omnium vermium eſt, & eorum quæ ex vermibus proueniũt animalium,vt primordium

Com. 2. in 3. li. de popu. morb. Hipp.

Ex Ariſt. vbi ſup. ca. 19. & 28. & lib. 1. de gener. animal. c. 16

generationis aut à ſole,aut à ſpiritu pręſtetur.Sic autem procreantur: Planis & rimoſis locis in terræ rimis ſua oua deponunt locuſtæ:quæ quidem oua durant hyeme in terra, ineunte æſtate proueniunt ex fœtu anni ſuperioris locuſtæ. Vniuerſæ autem loco eodem fœtum deponunt, ita vt quaſi fauus eſſe videatur. hinc vermiculi ſpeciem oui gerentes oriuntur,qui terra quadam prætenui tanquam membranula ambiuntur, qua diſiecta emergunt locuſtæ atque euolant:quarũ tam mollis fœtura eſt, vt ad tactũ leuiſſimum dilabatur & pereat. Nec ſummæ telluri partus committitur,ſed paulò altius: concoctione ibi peracta exeunt ex terreno illo amiculo nigrantes & paruæ locuſtę.Pariunt veris exitu, & ſtatim à partu moriuntur,vermiculis circa collum innaſcentibus, qui eas ſtrangulent: eodem quoque tempore obeunt mares. Intereunt porrò locuſtarum oua autumnalibus aquis,quum nimis inceſſerint,vt Ariſtoteles vult:aut vt Plinius,vernis aquis:ſicco autumno largior prouentus,vt iidẽ auctores affirmant.Eſt autẽ locuſtæ mira forma atque effigies,miro quodã artificio fabricata.Inciſuris vniuerſa compago conſtat, pro inſectorum more atque natura. Alatum animal eſt: alas autem vtrinque duas habet, ad ſcapularum commiſſuram infixas. Quæ ſuperiores ſunt,& tergo inſident,vario colore interpunctę atque diſcretę maculis nigris,alis phœniceis ſeu badio colore præditis ſuperincumbentibus viſuntur. In imo aliæ vtrinque ſubſternuntur,tenues admodum,albicantes,& ex lato in arctum deſinentes, inſtar alarum quæ auibus inſident,aut veli nauis: his paſſis aëra quatientes ac diuerberantes volant. Secũdùm dorſum ſcapulis cõmiſſura quædam imminet,membrana duriore intecta,ex qua ſonum atque ſtridorem edunt. non enim anteriore parte ſonum, ſed poſteriore emittunt; vt experimento didici,Pliniúſque affirmat.Capiti porrò ſecundùm oculos cornua tenuia prominent duo. Facies autem torua apparet & oblonga,inciſuris aliis ſuper alias incumbentibus, & os integentibus. Ori porrò duo tantùm parte ſuperna inſident dentes,duriſſimi,

Partus & mors locuſtarum.

Vbi ſuprà.

Locuſtarum forma

Vbi ſuprà.

riſſimi, lati ac nigrantes, quibus ſegetum ariſtas graui morſu erodunt ac frãgunt. Thoracem habent anguſtum, cartilaginoſum & durum: aluum mollem & longã, quæ motu dilatato & adſtricto, pulmonũ vice mouetur ad auram captandam. Cruribus ſex innituntur, quatuor primoribus tum minoribus, tum tenuioribus, & ad ſuperna magis poſitis: poſterioribus duobus craſſioribus, & ad motũ valentioribus, miróque artificio variegatis, & angulis acutis intercurrentibus artificioſè delineatis, quibus ſaltantes vtuntur. Prioribus enim cruribus apprehendunt manuum vice, ac continent: poſterioribus ſaliunt. Sunt autem poſteriora hęc colore rubra, ac denticulis inſtar ſerræ munita, vt ſe illis in ſata prouentibus fulcire, adhęreréque firmius aſcẽſu ſuo poſſint. In India (quod Plinius ſcribit) tantæ magnitudinis eſſe tradũtur, vt ternûm pedum longitudinis quum ſint, ſerræ vſum cruribus ac fœmoribus ſuis quum inaruerint, incolis præbeant, qui locuſtarum areſactis cruribus pro ſerra vtantur. Mirifica verò locuſtis cõcumbendi ratio: quod à me viſum in literas dare non pigebit, monimentiſque naturæ miracula enarrare. In hoc enim inauſpicato tantarum locuſtarum prouentu, quum vires ingenij exercere pro virili mea vellem, omnem earum rationem indagare experimento volui. Itaque concumbentes locuſtas quum plurimas cepiſſem, hæc deprehendi: Coëunt, mare fœminam dorſo ſuperueniente: (eſt autem mas fœminâ ſemper eo in genere breuior atque minor) mas autem in cõcubitu cauliculos duos acutos, quos ad dorſi extremum paulò reliquo corpore prominentiores habet, obtorta ima corporis parte & inflexa, atq; vltimo caudæ reflexo, in fœmellæ vterum immittit. Nam quũ ſpicula illa duo, de quibus mox dixi, dorſo incumbẽtia mas habeat, immittere ea in fœminæ vterum nõ poſſet, ni aduerſa cauda flexili ſeſe illi copularet. Arctiſſimè verò diúque coniunguntur, vt vix auelli ſemel copulata queant: ita vt etiam ſalientes, è loco motæ non diſſiliant, nec niſi magno conatu àuulſæ diſcludãtur. Fœmina verò maris amplexu aluũ in-

Li. 11. nat. hiſt. ca. 29.

tè mouet,& ſe ima parte mari applicans, illum diutius continet,modo hiatu vuluam aperiens, modò eandẽ coarctans:atque dum hiatu patet vterus,tum mas ſeſe penitius in imum fœminę inſinuare ſatagit. Viſuntúrque meatus duo in fœminæ pudendo,interſtitio quodam diſiuncti,& craſſiuſculo quodam operimento contecti:quod quidem externa ſui parte nigricat,atque durum penéque cartilagineum,interna leuiter hirſutum,rugiſque quaſi quibuſdam ſcabrum videtur, ad cuius operimenti fundum,vterus colore albicans inſtar muliebris pudendi cernitur. Hæc à me conſpecta & animaduerſa, digna omnino cenſui quę literarum monumentis traderentur.De noxa quam locuſtæ inferunt,modò agendum.Nocent porrò morſu & vredine: vnde Plinius, ¶ Dira meſſibus contegunt nube,multa contactu adurentes: omnia verò morſu erodentes, & fores quoque tectorum. Hæc à locuſtis noxa.non ſolùm enim ſegetes morſu perdunt,ſed prata,hortos,vineas, & quicquid in agris viret.Contactu verò terram vrunt,tum ſaliua lutea, bilioſa, &acri, quam multam ex ore rodentes fundunt:tum etiam excremento quod ex aluo emittunt.eſt enim excrementum id graue, acutum, nigrum,mordax,& vrens. Veneno autem minimè nocent, vt quo careant. Quin & hæ in vſum nonnullis gentibus veniunt. Parthis(quod Plinius ſcribit) hæ in cibo gratæ.Pars quædam Æthiopum locuſtis tantùm viuit,fumo ſaléque duratis in annua alimenta,vt Plinius, Strabo, Diodorus,Solinúſque teſtantur.Non itaque venenoſæ haberi debent, quum ſit venenum tota ſua ſubſtantia naturæ noſtræ contrarium,naturam omnino euertens atque corrumpens, pugnétque ex diametro cum alimenti natura :vt cuius proprium ſit noſtri corporis augere familiaritate ſua ſubſtantiam, veneni perdere: vt docta Galeni & Dioſcoridis ſententia eſt.Hic enim Aphros qui Leptin incolunt,locuſtis abundè veſci præter memoratos auctores libr. 2. teſtatur. Sed quum tanta ſit animalculi huius noxa,tãta clades,nullúſne remedio locus erit?nullũ auxilium huic peſti opem ferre poſſit, qua

Vbi ſuprà.

Lib.11.na. hiſt.ca.29.

Vbi ſuprà.

Strabo lib. 16. Georg.

Diodor.lib. 4. bibliot.

Solinus in polyhiſt. cap.43.

Gal. lib.1. ſimp. Dioſc. lib.2.& 6. de medica materia.

qua ſegetes illæſæ ſeruari ab hac peſte queant? Erit ſa ne remedio locus, ſi Dei indignationem atque iram (à qua malum hoc prouenire, non de Ethnicorum modò ſententia, ſed ipſiuſmet Dei teſtimonio adſtru ximus) ſi, inquam, Dei iram deprecati fuerimus, nos ipſos ſub potenti manu Dei ſubmittentes, vt Petrus iubet: omnem curam noſtri omnéque ſtudium in il- *1. Petr. 5.* lum reiicientes, illi nos ſupplicibus votis ſubmiſeri- mus. Illi namque cura eſt de nobis, & quum ira- tus fuerit, miſericordiæ recordatur. Itaque ſi nos iu- ſtè ambulauerimus coram Domino, illius præcepta ſectantes, atq; è natura, hoc eſt lege & æquitate vixe- rimus, nihil ſcelerate, nihil turpiter, nihil iniquè a- gentes, noxium omne, vt Dominus dixit, à nobis exi gemus: ſi itē illud à Deo ſupplicibus votis ac pia mē- *Deut. 28.* te popoſcerimus, ne in furore ſuo nos arguat, neque in ira ſua nos corripiat. Hæc perfecta huius medendi mali ratio, hoc ſummū (vt noſtri vocant) alexipharma cū erit. Sed ſiquid etiam in natura poſitum eſt, ne id quoque omittamus. Pleraque ab Ariſt. Plinio, & Palla dio in eam rem præſcripta ſunt. Scribit Ariſt. ſulphu *Lib. 4. de* ris odore inſecta omnia necari, item cornu ceruini in *hiſ. anim. c.* cenſu, aut ſtyracis ſuffitu. Ego in ceruini cornu penu *8.* ria, bubulo cornu accenſo ſuffiendam terram cēſeo. Olei aſperſu idem fieri, ſi eo inſecta animalia aſper- gantur, Plinius arbitratur, qui & ipſe locuſtas debellā *Lib. 11. na.* di pulchram ex Cyrenenſium legibus rationem tra- *hiſt. c. 29.* dit. In Cyrenaica regione, inquit, lex eſt ter anno de- *& 53.* bellandi eas. Primò oua obterendo, deinde fœtum, poſtremò adultas. deſertoris pœna in eum qui ceſſa- uerit. Et in Lēno inſula, ſubdit, certa mēſura præfini- ta eſt, quam ſinguli enecatarum ad magiſtratus refe- rant. Necare & in Syria militari imperio cogūtur. Ad hanc ego rationē animū applicans, ciuibus noſtris bo na ration e cōſului, vt edicto publico præmia certa proponerētur plebi, cogeretúrq; plebs omnis ad hāc depellendam peſtē, terra primùm ſuffoſſa ligonibus, earum oua obterendo ac diſſipando, fœtus & adultas ad internecionē dedendo. Id qua arte factum ſit bre- uiter dicam. Edicto per publicum præconem prola-

to, ad conſules accurrit omnis plebs, atque ſeruitiæ in primis, quibus ciuitas ea abundat: in ſingulas enecatarum libras quadrantes duo de publico deferentibus eas ad magiſtratum, dabantur. Itur confertiſſima magna manu in omnem Arelatenſem agrũ, quò ſe peſtis ea locuſtarũ demiſerat, præſertim in Chammergin inſulã. Effoditur terra vbique, obteruntur oua: fœtus verò ſic enecabantur, linteis vaſtis & altis, prælongis haſtis affixis, cingebatur ea terræ portio in quam plebs ſe contulerat: móxque magnis clamoribus confertim editis perterrebantur locuſtæ, & clamore ſtrepitúmq; fugientes, in oppoſitã ſe partẽ cõferebãt. Ibi verò plebs multa tacita eas operiebatur, & gregatim incedentes iniectis linteis cõprehendebãt, & in ſaccos vaſtiſſimos demittebãt. Tũ & alia arte deiiciebãtur, flabellis multis aër quatiebatur: aërem dimotũ auerſantes, ſeſe aliò locuſtæ conferebant, nẽpe in oppoſitã vnde deiiciebãtur partẽ: mox ibi foſſę erant magnę apparatæ, in quas, ventũ fugientes locuſtæ, ſeſe ſponte demittebant, quaſi à flabellorum agitatu ſecuræ futuræ: tum verò vbi plena eſſet fouea, locuſtarum agminibus foueam implentibus, ligneis maſſis contundebantur, vel in ſaccos ad præmium recondebãtur, & magiſtratui adferebantur. Hæc noſtra peſtem hanc debellandi ex veterum præſcripto ratio fuit: qua factum eſt, vt intra xx. dierum ſpaciũ peſtis ea deleta, & ad internecionẽ omnino data ſit.

Li.1.ti.35. Pallad. certè, ex Democriti ſummi philoſophi præceptis, neque arboribus, neq; ſatis noceri poſſe à quibuſcunque beſtiis adſtruit, ſi fluuiales cancros plurimos, vel marinos fictili vaſculo in aqua miſſos tegas, & ſub dio ſtatuas, vt x. diebus ſole vaporentur: poſtea quæcunq; illęſa, voluerimus eſſe, ea aqua perfũdamus octonis diebus, hoc repetẽtes, donec ſolidè quæ ſata fuerint, adoleſcãt. Prodeſt plurimũ abigendis beſtiolis huiuſmodi, pulueris tormentarij ſuffitus, & bombardarum raucè ſonantium ſtrepitus. Sed hęc artificioſa: ſi naturale illud, autũno vel vere imbres plurimi decidãt, qui oua nimio humore perdãt, fœtũque naſci prohibeãt. Hiſce remediis ad hanc abigen-

gendam peſtem vtendum ex optimorum ſententia auctorum ſtatuo: ad Dei laudem & gloriam, qui ſit benedictus in ſecula.

OBSERVATIO II.

Honoratus ab Aqueria Meianæ Toparchus, patritius Arelatenſis, ſanguinis copioſiſſima è pulmonibus reiectione affatim, incidente hyeme media, in graue diſcrimen incidit: quumque vna nocte ſanguinis heminas pluſquam quatuor ore reieciſſet, pallidus & propè ſine viribus redditus, pulſu exiguo & interſecto, voce tremula, deliquiis crebris, & inſomnio oppreſſus: magnáque cũ viſcerum omniũ duritie atque obſtructione, hepatis, ventriculi, lienis, moriturus in horas ſperabatur. Liberatur tamen Dei ope & magna mea cura, anno M. D. L X I. *menſe* Ianuario.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HOnoratus ab Aqueria patritius Arelatenſis, è nobili Aqueriorum, eadémque vetuſtiſſima familia, natales ducens, vir acer, elegãs, mitis, & omnibus naturæ dotibus quæ generoſum hominem decent, cumulatè ornatus, mireq; facetus & comis, quum hyeme media Ianuario menſe, ardorem in gutture perſenſiſſet dies aliquot, nec ob id tamen ſibi vllo pacto cauiſſet, aut à frigoris intemperantia, quę tum multa erat, aut victus rationem in melius cõmutaſſet: effectum eſt, vt derepẽtè in reiectationẽ ſanguinis floridi, tenuis & ſpumoſi, interdũ etiam trumboſi, ex ore inciderit, leni pręcedẽte tuſſi. Affectũ hũc Gręci, αἱμοπτοὶν καὶ αἱμόπτυσιν, dicunt, id eſt cruentum ſputum. Verùm *Ga. li. met.*
quum & à variis partibus, diuerſiſque cauſis tum ex *Paul. li. 3.*
ternis, tum internis, oriri id mali poſſit (vt & Gal. & *c. 31. Auic.*
Pauli, atque Auic. ſententia eſt) vndenam tanta ſan- *fen 10. li. 3.*
guinis profuſio in hoc viro emanarit, perpendendũ *tra. 3. ca. 4.*
prius eſt, vt methodo ſanari tantus affectus poſſit. *Sedes affe-*
Itaq; & ex pulmonis rupto vaſe à nimia ſanguinis tũ *ctus & cauſæ.*

copia, tũ ſeruore & acrimonia, & ab internis his cauſis magis quàm externis malum originem duxiſſe iure cenſendum eſt. Nec ita tamen excludendæ omnino externæ cauſæ ſunt, quin & in hoc affectu in participatum veniant. Si quidem à vehementi nocturno frigore, cui frequenter hyeme media ſe hic vir exponebat, ortum duxiſſe quadantenus, & vt à cauſa procatarctica, affectum hunc, haud longè à vero eſt. Frigus namque immodicũ venis rũpendis idoneum eſſe Hippocr. & Paul. ſcripſerũt: perinde etiam atque clamor, ſi fortis atque intentus ſit. In quẽ ſæpe incurrere hic vir ſponte ſua ſolebat, quòd in riſum & iocos pronus quum eſſet, ſæpenumerò vocẽ ſummo clamore ac riſu effuſo intendebat: quod huic creando affectui occaſionem non minimam præſtitiſſe pro explorato habendum eſt. quum riſus ſi effuſus ſit, vehemẽter thoracis muſculos, atque adeò ſeptum tranſuerſum & intercoſtales muſculos exagitet, proindéque ſæpenumerò tuſſim vehementiſſimam excitet, & nimio agitatu vaſa diſrumpat, perinde atque fortis & validus clamor: vti nos libro Enarrationum noſtrarũ tertio, Enarratione ix. quæ de riſu eſt, abundè docuimus: & explicauit libro de riſu Laurẽ. Iobertus, vir in re medica clarus, ſolertíſque ingenij atque iudicij, qui in hac ipſa de riſu tractatione inſignẽ profectò nauauit operam, vt in re difficillima verſans, magnam videatur palmã conſecutus. Sed ad inſtitutum redeuntes, dico manationis ſanguinis in hoc viro has fuiſſe cauſas: ex externis quidem, conceptum intrò in pectore frigus, clamorem ac riſum propè aſſiduum, in quem cõtinuò ferè hic vir incidebat. Ex internis verò, ſanguinis feruidi atque copioſi in venis pulmonis infarctum: quibus cõcurrentibus cauſis adapertum fuiſſe in pulmone vas grande, certa fide coniiciendum, artificioſa cõiectura vocata fuit. Id nobis abundè ſignificabatur, tũ ex ſanguinis manãtis qualitate ac copia, tũ ex reiectionis modo. ſiquidem qui manabat ſanguis, tenuis, floridus, ſpumoſus erat: à pulmone vtiq; lati ſanguinis iudicium, ſiquid Hippocr. creditur inquienti, Quicũq; ſpumoſũ ſanguinẽ expuunt, his è pulmone

Hip. lib. 5. aph. 24. *Paul. li. 3. c. 31.* *Cap. 16. & 18.* *Lib. 5. aph. 13.*

pulmone educto fit. Tum verò idipſum quoq; ex reiectionis modo oſtēdebatur. affatim namq; & impetu multo reiiciebatur, nullo percepto in thoracis partibus dolore, ídque non leui comitante tuſſi: quod quū fit, à pulmone manationē fieri pro indubitato habendū eſt, vt Galenus, Paulus & Auicenna docēt. Copiam porrò ſanguinis in hoc viro progignebant, tū bona corporis habitudo, temperiéſque calida, parū ad ſiccum inclinans, tum copioſior & lautior victus. Sanguinem porrò acuebant, immodici motus, quibus vir hic obnoxius erat. Vnde factum eſt, vt in vaſis pulmonis aggeſta ex ſuperioribus cauſis nimia ſanguinis copia, adaperto ore, & acrimonia etiam ſanguinis naturam ad id ſtimulante, ſanguinis per os effuſio ingens facta fuerit, quæ in mortis diſcrimen hominem vocarit: diſſolutis vtique à nimia profuſione viribus, inanitis ſpiritibus, deficiente natiuo calore: qui per huiuſmodi profuſiones deficere nullo negotio ſolet, quum ſit ſanguis naturæ theſaurus, & natiui caloris fomes: vt omniū tum Philoſophorum, tum Medicorum concors ſententia eſt. Quid mirū igitur, ſi interſecta & planè tremula vox in hoc viro appareret, ſi deficiens pulſus, ſi pallor in facie, & quaſi mortui imago, ſi denique ſyncopes crebræ accederent, ſi mors proxima eſſet, quum vna nocte (quę vt puto quarta à morbi initio erat) ad quatuor fermè heminas ſanguinis ex ore reiectum ſit, & pro Hippocratis ſententia ſanguis quidē ſupra qualiſcunque fuerit, malus ſit? Affectus huius naturā, ſedē affectam, cauſas, ſignáque reddidimus iam cognito morbo ac cauſis, illi ratione optima medeamur.

Gale. 5. metho. Paul. lib. 3. c. 31. Auic. fen 10. 3 lib. tract. 3. c. 5.

Li. 4. aph. 25.

CVRATIO.

Ad hunc nos vocati, quum grauiter vrgeret affectus, huic protinus ac celeri manu ſuccurrendum duximus. Affectus namque, vnde primum, maximéque imminet homini periculum, hic primus curari debet, pro Galeni ſententia, & ad id quod vrget, dirigi omne medentis conſilium debet. Itaque protinus è cubiculo turbam omnē, quæ multa officij cauſa affinium & ſanguine coniunctorum aderat, locum dare iuſſi, foráſque prodire, pręter eos qui ęgro neceſſarij

Li.10.met. erant. ſic námque iubet Galenus, nec videlicet & cubiculi aër incaleſcat plus æquo nimium hominum frequentia, & æger à tonto confluxu ne terreatur. Solent enim ægri de ſe malè ſperare, quum circumſtare tantam turbam prope ſe vident, arbitrantes ſe in diſcrimine fore, tot ad ſuccurrendum occurrentibus: tũ verò quòd in mulierum turba (vt plerunque fit) vel nutibus vel tacitis murmurillis malã ægro de ſe ſpẽ iniiciũt. His ego rationib. multã turbã cubiculo abigẽdam ſuaſi, ignémque qui tum ob frigoris inclemẽtiam ſuccenſus multus in cubiculo erat, extingui iuſſi. erat enim cubile camino proximum. In ſanguinis autem manatione frigido eſſe vtendum rectiſſimè Hippocrates dixit. calidum namque, eodem auctore, ſanguinis profluuia promouet. Mox verò, quum adſtricta eſſet aluo æger, nec quicquam biduò deieciſſet, mollem clyſterem indere iubeo: atque interea dũ apparatur clyſter, poſcam deuorandam atque gargariſandam do. Silentium ægro impero, vt ne quicquã loqueretur, ſed nutibus quæ ſibi opus eſſent ſignificaret, atque etiam vt ne magno reſpiratu vteretur. vtrunque enim ægris huiuſmodi imperandum, Galenus ipſe libro quinto Methodi medendi prodidit. Nam & locutio, & reſpiratio vehemens, thoracem atque pulmones exagitant, & ob id ſanguinem promouent: iure itaque ſilentium imperatum eſt. Protinus verò, clyſteri ſoluta aluo, ſanguinem è vena media dextri brachij auferri venæ ſectione iubeo: non affatim, ſed bis eodem die, quatuor inter vnam & alterã ſectionem interpoſitis horis. ſic namque iubet Galenus, & eo pacto melius auertitur ſanguis, ſeruatúrque virtus. Quin & in craſtinum eius diei iterum, ſed leuiter ſanguinem detraximus: quòd & æger viribus valeret, florenti ætate eſſet, & copioſo ſanguine abundaret. Vbi hæc peracta ſunt, mox vinculis fortioribus crura, brachiáque deligauimus, & multa poſca os colluere, ac portionem etiam deuorare iuſſimus: vt ſiquid intrò concretúm ſanguis eſſet, diſſolueretur. multos namque trumbos dorſum clyſteris vſu deiecit, ſanguine in ventriculum delabente per gulã.

Lib.5.aph. 23. Lib.5. aph.16.

Lib.5.met.

Frictio-

Frictionibus etiam crurum vſi ad aduerſioné ſumus, *Vbi ſuprà.*
pro Galeni ſententia. confluere namque prohibetur ſanguis, & quum ad contraria reuellitur, & quum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tum partis afflictæ. Quæ verò de profundo ſanguinis profluuia erumpunt, per reuulſionem potiſſimum & deriuationem ad vicina, præterca per cibos potionéſque, quæ & emplaſticam vim habeát, & refrigerent, & medicamenta quæ adſtringant, curantur: vt docta Galeni lib. v. methodi medendi ſententia eſt: cui innitentes, vniuerſam in hoc homine curando methodum felici ſucceſſu abſoluimus, affectui ſedula cura omnino intenti. Quum verò ſanguinis nimium proflueret, ſiſtere eum ante omnia potionibus datis adſtringentibus, glutinantibus, & refrigerantibus coacti ſumus: quòd pro Hippocratis *Li.7. aph.* ſententia, affectum huiuſmodi curare acerbis & refri *37.* gerantibus oporteat. Hac itaque potione bis, ter etiam in die data, vſi fuimus: ℞. Lapidis hæmatitis cũ aqua plantaginis loti, coralli rubei ſimiliter loti, ana ℈. iiij. terræ Lemniæ, quam ſigillatam vocant ʒ. ij. (etſi ea omnino inuentu rara ſit: forte-fortuna oblata dono ægro tum ab amico ſingulari fuerat, ſingulare profectò ad morbum leuandum præſidium) margaritarum ſplendidarum ʒ. j. ß. ſeminis plantaginis, arillorum vuarum exſiccatorum, ana ʒ. j. Miſce: redigantur omnia in tenuiſſimum pollinem, addendo trochiſcorum dia electri (de carabe officinæ vocant) ʒ. j. Atque ex hoc puluere ad ſiſtendum ſanguinem efficaciſſimo, ʒ. j. ß. ex aqua plantaginis & peculorum roſarum, & ℥. ij. ſyrupi de ribes dari iuſſi: quam ego plantam oxyacantham Indicam, ſeu (vt vult Serapio) arborem ſui generis eſſe arbitror, capreolos proferenté colore viridi rubeſcente, cuius folia lata, magna atque rotunda ſint. Verùm ego, quum eius ſyrupi natiui & & fidelis copia deſtituimur (rarò enim ad nos venit, ex Syriæ partibus adlatus) eius loco eam oxyacanthæ ſpeciem pro ribes legitimè ſumendam cenſeo, qua ad ſepiendos hortorum puluinos eleganti ſeptu vtimur, quæ ramulos geſtat len-

tos & flexibiles, è quibus fructus ſeu baccæ vuarum modo racematim dependeant, acinis ſimul cohærentibus magnitudine piperis, qui maturitatem adepti, maxime rubent, ſapore ſubacido, admiſto etiam dulci. Plantam hanc vulgus Galorum *Eſpine vinette* vocat. Ex harum baccarum non omnino perfectam maturitatem adeptarũ ſucco, præſtantiſſimum fieri ſyrupum, qui Syriaco illi ribes vocato non cedat, iure optimo exiſtimo, & ribes loco eſſe vſurpandum magna ſanè ratione adducor: quòd & ſapor illi reſpondeat, ex acido dulcíque admiſtus, ſanguinis feruorẽ mitiget, bilis acrimoniam retundat, fluxiones cohibeat, ſitim reſtinguat, dyſentericis, cœliacis, & nimium vomentibus opituletur, atque non leuiter adſtringat, vt ſæpius à me experimento probatum fuit. Hoc ego illius alterius loco commode vtendum planè ſtatuo. Sed iam ad reliquum curationis progrediamur. Itaque quum adhuc ſanguinis ingens profuſio perſtaret, compeſcendam validiore præſidio cenſuimus. Dedi igitur ſequentem potionem: ℞. Philonij Perſici ʒ.j. lapidis hæmatitis ʒ. ß. ſyrupi cydoniorũ ℥.ij. aquæ plantaginis quantum ſat eſt diluendis reliquis. Potio paretur. Dabã dormituro, vt & ſomnus conciliaretur, & eadem opera ſiſteretur ſanguis. In iuſculis ſemina papaueris albi & rhois culinarij in panno lineo raro ligata, iniici iubebam. Conditum huiuſmodi ad virium robur præſcripſi: ℞. Conſeruæ roſarum antiquæ ℥.ij. conſeruæ ſymphyti maioris ℥. j. margaritarum ſelectarum, coralli rubri loti cum aqua roſarum, & ſubtiliſſimè pulueriſatorum, ana ʒ.j. manus Chriſti cum perlis ℥.j. conſeruæ bugloſſi ℥.j. Miſce cum ſaccharo optimo: fiat conditum auri foliis intectum. Interdum electario ex margaritis confecto vtebar. Extrà verò ad ſanguinis motum compeſcendum, ceruici & collo, tum & pectori linimenta admoui, & vnguento hoc ſum fœliciter vſus: ℞. Olei maſtichini, cotoneorum, & myrtillorũ, ana ℥.j. ſepi hircini aqua roſarũ diluti ʒ.j.ß. pulueris pilorũ leporis minutiſſimè inciſorũ, coralli rubri, boli Armeniacę, ſãguinis draconis, olibani, maſtiches, ana

ana ʒ.j.ceræ albæ quantum ſat eſt.Miſce :fiat vnguẽtum,quo thoracem illiniri,& colli atq; ceruicis partes iubebam.Clyſteres lenes ad excrementorum ſub ductionem(imbecillus namque viribus erat) parari huiuſmodi iubebam:℞.Decocti caponis ℔.j in quo bulliat ordei pugillus,ſeminum melonum cum cortice contuſorũ ℥.j.Coletur:in colatura diſſolue mellis roſati colati ℥. ij. vitellorum ouorum numero ij. ſacchari rubei ℥.j.Miſce : fiat clyſter. Interdum catholici confectionem ad ℥.j.nonnunquam verò caſſiam cum ſaccharo admiſceri iubebã. Ad ſitim reſtinguendam ſyrupo cotoneorum,vel roſaceo ex roſis ſiccis confecto vtebar,ex aqua chalybeata,ex qua etiam iuſcula parari iubebam , iniectis cotoneorum fruſtis à cortice externo mundatis.Quoniam verò bilis multa ſanguini miſta , & feruorem & profuſionem non minimum augebat,hanc confeſtim nulla expectata mora(neque enim ſæuitia morbi inducias dabat,& quum ad bilis euacuationem præparantib. ſyrupis opus non ſit , ipſa abundè iam ad excretionem tenuitate ſua prona,vt millies in mille locis Galenus) euacuandam duximus , hac data potione: ℞.Rhabarbari ſelecti cum tota ſubſtantia ſubtiliſſimè puluerifati ʒ j.(euacuãdo namque veſtigia adſtrictionis imprimit in membris ſic datum , quod huic affectui maximè conueniebat) rhabarbari ſelecti in aqua endiuiæ cum tantillo cinnamomi per noctem infuſi , & mane fortiter expreſſi ℈. iiij. (quia obſtructa hic vir,vt antea dixi , viſcera habebat , infuſum itidem rhacoma dare viſum eſt , ad obſtructiones aperiendas)ſyrupi roſacei ex infuſo roſarum ſine ſcammonio ℥.ij. decocti pectoralis quantum ſat eſt.Fiat potio:neque enim ſcammoniatis medicamẽtis in hoc affectu vtendum eſt,ne nimium exagitentur humores,& venarum ab ſcammonio apertio fiat. Iterum ad ſiſtendum ſanguinem paſtillos preſcripſi, quos ſub lingua cõtineri iubebam,præſertim ſub noctẽ.℞ Boli Armeniæ præparatæ,terræ ſigillatæ ,ana ʒ.ij.gũmi Arabici,tragacãthę amyli,ana ℈.ij.macis ℈.j.ſpicæ nardi ℈.ß.(optimè adſtringunt & fluxionẽ

Li.4. de ſani.tu.pluribus locis 9. meth.li. 1. de rati vic. com.18. & lib.2. com. 30. & in fine libr.de conſt. artis medicinalis.

cohibent hæc duo) penidiorum ℥.j. Miſce, & cum ſyrupo myrtheo fiăt paſtilli inſtar lupinorum, qui ſub lingua contineantur. Interdum verò confectione de ſtyrace ad eandem intentionem vſus ſum, cuius hæc eſt deſcriptio: ♃. Paſſularum exacinatarum, & cribro ſetaceo tranſmiſſarum ℥.j glycyrrhizæ raſæ & ſubtiliſſimè puluerate ʒ.vj. xyloaloës, nucis myriſticę (quā moſchatam vocant) ana ℈.ij.g̃. xv. cumini tantundē, ſtyracis calamitidis ʒ.j. boli Armenici præparati ʒ.j. ß. ſacchari in aqua betonicæ diſſoluti, quantum ſat eſt. fiat electarium in tabulis ſeu teſſellis. Eclegma itidem confeci ſenſim deuorandum: ♃. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ.ij. conſeruæ violarum ʒ. iij. lapidis hæmatitis cum aqua plantaginis loti ʒ. j. ß. radicis iridis Florentiæ ℈. iiij. penidiorum, ſacchari candi, ana ℥.j. Miſce cum ſyrupo capillorum, & roſato de roſis ſiccis: fiat eclegma. Huius loco cochlear ſequentium ſyruporum ſumere iubebam. ♃. Syrupi myrtei & cotoneorum, ana ℥. iij. ſyrupi violati ℥.ij. Miſce. Gargariſmatibus in fine vſi ſumus, reſtincto iam ſanguinis fluore. ♃. Pſidiarum, balauſtiorū, ana ℥.j. ſeminis ſumac & plantaginis, ana ʒ.j. roſarum rubentium pugillos duos. fiat omnium decoctio in aquis peculi roſarum & portulacæ ad ℔. j. & coletur. In colatura adde ſyrupi violacei, mellis roſati colati, ſyrupi roſacei de roſis ſiccis, ana ℥.ij. Miſce: fiat gargariſmus. Hac methodo atque his pręſidiis magna cura & ſedula opera adhibitis curatus eſt hic vir, præter noſtram & omnium opinionem, nutu Dei opt. max. qui ſanat languores noſtros.

Electariū de ſtyrace.

Linctus.

OBSERVATIO III.

Nobilis Gabriella Deleſſia, Ioannis Nicolai *iuriſperiti viri celeberrimi vxor, ex pulmonum vlcere in tabem deducta, multo ſanguinis ſputo præcedente, ſubſequente verò puris ſputo: præter omnium expectationem magna adhibita cura integrè liberatur. Superſtéſque & incolumis nunc Dei gratia & viuit & valet.*

OBSER-

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NObilis hæc mulier ætate iuuenis, temperamento calido & ſicco, tenui corporis habitu, & ad tabē prono, grauiſſimo affectu laborauit, & ad curandum difficillimo: incidit nempe ex pulmonum vlcere in tabem. Quum enim ſint pulmonum vlcera curatu difficilia, præſertim ab initio neglecta (vt in hac ęgrotante contigit) abunde docet v. methodi medendi Galenus: quoniam pulmones inter viſcera ob anhelitum perpetuo in motu eſſe neceſſe eſt, quum oporteat quieſcere tamen ea membra quæ vlcere affecta ſunt, ſi ſananda ipſa ſunt. ob id profectò vel inſanabilia eiuſmodi vlcera habentur, aut ægre & difficulter, magnáque adhibita cura, vt eodem ipſo loco Galenus. *Lib.5.met.* Quum autem ſit tabes viuentis corporis ex ſiccitate conſumptio, quàm difficile ſit hanc reſtituere, docet itidem tum lib. de tabe, tum lib 7. methodi medendi Galenus. Fieri tamen poteſt vt hæc quæ diximus mala, nonnunquam ſolerti medici cura, & ægri obſequio, & rerum externarum congruo vſu curentur: vt & Galenus ſe plerũque talia curaſſe v. methodi teſtatur: & nos Dei miſericordia adiuti non paucos curaſſe bona fide teſtari poſſumus: in quorum albo hæc mulier eſt, cuius affectus nunc, ſigna & curationem deſcribemus. Cœpit hæc mulier ab initio ſanguinem tenuem, floridum, ſpumoſum affatim inter tuſſiendum reiicere, quod ſymptoma terrere ægrum ſæpe ſolet. Sed tamen quum poſt paucos dies abſque medici opera ſubſtitiſſet cruentũ ſputũ, negligi ab ęgra cœptum eſt, nec tum medici operam adhibuit. Verùm quum rurſus adaperta vena, ſanguinis manatio recruduiſſet, multo maiore copia, moleſtioréque cum tuſſi ſanguis reiici cœpit, accedente febri, atque ſpirandi difficultate, tum etiam ſumma extenuatione corporis. Vocor ipſe ad hanc curandã mulierem. Quúmque & ſanguinis copiam, ſubſtãtiã, colorem, reiiciendi modum penitus perſpexiſſem, e pulmonibus prodire ſanguinem pronunciare ſum intrepidè auſus: iuxta illud Hippocratis, Quicunque *Lib.5.aph.* *15.*

Digitized by Google

ſpumoſum ſanguinem expuunt, his à pulmone eductio fit. Ad quod confirmandum perceptus in genis rubor fidem indubiam faciebat. id enim laborantibus pulmonib. fieri in ægris perpetuò ſolet, vt valde genæ rubeāt, vt Pauli & Auicēnæ ſententia eſt. Tum quòd nullus aut exiguus admodum percipiebatur dolor in pectore: quod his qui à pulmonibus ſanguinem reiiciunt peculiare eſſe ſolet, quòd obtuſi admodum ſenſus pulmones ipſi ſint, ob ſubſtantiæ eorum raritatem atque molliciē. Leue namque, rarum, cauernoſū, & velut ex ſpuma aliqua ſanguinea coagulatū eſt corpus pulmonis, vt docet lib. 6. de partium vſu Gale. nec neruos habet vllos, quò ſentire vim doloris queat niſi per membranam ambientem, quæ eorum qui iuxta ſtomachum ad ventrem feruntur neruorum particulas quaſdam ſuſcipit: vt docta Gal. lib. 7. de vſu partium ſententia fuit. Eò fit, vt qui è pulmonibus ſanguinem reiiciunt, aut prorſus non doleant, aut exiguo dolorē afficiantur: quod in hac noſtra ægrotante accidit, quæ quum plurimum ſanguinis reiiceret, vix tamen dolore ſe teſtabatur. Oriebatur porrò in ea id mali, nō ſolùm acri in pulmones defluente humore, vaſa tū aperiente tū erodente, verūetiam ex mala & à parentum ſemine contracta in pulmonibus noxa. Patrem namq; habuerat tabe è pulmonū vitio peſſimè affectū, quod mortē illi intulit. Eſſe autem phthiſim inter eos morbos qui in ſemine continentur, & ab Auic. hæreditarij nuncupantur, ex eiuſdē auctoris ſententia conſtat. quod quidē ea ratione prouenire doctiſſimus Hippocr. affirmauit, quòd ſemen genitale ab omnib corporis partib. manās, efficit vt ex caluis calui, ex cęſiis cęſij, & ex diſtortis diſtorti generētur: tali nimirū qualitate in ſemine prolata, qualis in iis vnde emanat partibus inſita fuerit. Perinde enim vt ex ſemine plantarū, ſic & hominis generatio fit, vt idē Hip. lib. de nat. pueri cōceptis verbis affirmauit. Siquidē quū ſit ſemen, hominis abſtractū, ac maiorū generis miſtura, tale vtiq; exiſtēs quale id à quo excretum eſt (vt tradente Gal. lib. de ſemine Zenò Citteus definiuit) efficitur, vt à patre

Pauli. li. 3. cap. 30. Auic. fen 10. 3. li. tra. 4. c. 11.

Cap. 10.

Cap. 2. Auice. fen 10. *3. li. tract. 1. cap. 1.*

Fē 2. 1. doc. 2. ſumma 1. ca. 8. Lib. de aere, aquis & loc.

patre podagrico, phthiſico, aut alioqui diſtorto, tales in fœtibus indantur qualitates ac notę. Vnde nilmirum ſi in hac laborante ſimilis affectus atq; in parēte enatus ſit. Fuit itaq; in ægra hac muliere affectus pulmonum vlcus ad humorum intus conditorum acrimoniam prouenienſ:ad quem ſanè affectū febris, puris ſputum (quod auctore Hippoc. cruentam ſpuitionem ſequi conſueuit) corporis extenuatio, & virium imbecillitas conſequuta ſunt. A puris namque ſputo phthiſis ſubſequi ſolet, ſi Hippocr. creditur. Quò fit, vt qui tam diro affectu laborant, in præcipiti ſint, viribus vtiq; deiectis, nec morbum ferre potentibus: vnde plerique in tabitudinem deducti mortem neceſſariò obeunt. Sed iam ad curationis modū progrediamur. Magnis & acutis morbis celeri manu ſummáq; diligentia eſſe prouidendum, rectiſſimè ab Hippocrate & Galeno dictum eſt. Vbi namque ægro prorſus ob morbi magnitudinem moriendum eſt, ſi phthoë ſemel excipiatur, à præſentaneis remediis omnino inchoandum eſt: quum iuxta Hippocr. ſententiam, Ad vltimos morbos vltima remedia ſint ſaluti. Id nos in hac ægrotante magna diligentia procurandum in animum induximus, ſcopum habentes, quàm celerrimè vlcus pulmonis agglutinare, ne phlegmone occuparetur: tum manātem ore ſanguinem reuulſione deriuationéque ſiſtere, adſtringentibus & glutinātibus vlcus ſanare, bilioſum qui in ſanguine contentus erat humorem purgare, caput ſiccare (à capite namq; humor in pulmones ſat multus fluebat) demum verò ſaniem quæ à cruēto ſputo ſubſequuta eſt, expectorantibus detergere. His enim ſcopis huiuſmodi curari morbos Gal. lib. v. methodi medendi docuit, in Eraſiſtratum ſtylum acuēs. Itaque leni pręmiſſo clyſteri, ex maluarū, betę mercurialis, matrum violarum decocto, adiectis melonū ſeminibus, paucóque aniſo & furfuribus, catholicone & roſaceo melle, oleóque violaceo, ſanguinē primū omniū mitto, ídq; nō affatim nec ſcopioſè, ſed per vices & modicè. ſic enim melius reuellitur ſanguis, nec vires deiiciūtur. Secui mediā dextri brachij venā, flueréq; permiſi ad vncias tātū quatuor ſingulis

Li. 7. aph. 15.

Li. 7. aph. 16.

CVRATIO

Hip. li. 4. aph. 10. & Galen. in com. & rurſus v. met.

vicibus:bis namque eodem die venam aperui. Interea verò extremarum partium frictionibus, præſertim inferiorum, tum & vinculis ad reuulſionem ſum vſus. In ſummo ſilentio mulierem continui, vt quatriduum totum nihil quicquam loqui permiſerim. *lib.5.meth. med.* quod inter præcipua auxilia enumerat Galen. perinde atque cauere vt quæ ſic afficitur haud magno reſpiratu vtatur. Quod vbi præſtitiſſet ipſa, mox poſcam dilutiſſimam deuorare iubeo, vt ſiquid intus hæſiſſet concreti ſanguinis, diſſolui hac ratione poſſet. Tum verò ad ſanguinem ſiſtendum adſtringentibus primum, mox glutinantibus me conuerto, puluerib. potionibus & eclegmatis: quæ diutius ore atque crebrò contineri iubebam, vt in pulmones & tracheam arteriam aſſumpta facilius tranſſumerentur. Puluis huiuſmodi fuit: ℞. Boli Armenici præparati, coralli rubei loti, lapidis hæmatitis loti & puluerati, ana ʒ. ij. granorum myrti, ſumac & plantaginis, ana ʒ. j. ſeminum acetoſæ & portulacæ, ana ℈. ij. olibani, pulueris glycyrrhizæ, ana ℈. iiij. Fiat omnium puluis tenuiſſimus, cuius dabam ʒ. j. ß. cum aqua decoctionis plantaginis & ſanguinariæ, quam Polygonon vocant Dioſ. atque Gal. cruentis reiectionibus efficaciſſimam, vt iidem auctores teſtantur: adiiciebam ſyrupi cotoneorum & violati cuiuſque ℥. Hac ſum item confectione vſus: ℞. Conſeruæ ſymphyti maioris, conſeruæ roſarum antiquæ, cuiuſque ℥. ij. carnium cydoniorum cum ſaccharo conditarum ℥. j. ß. margaritarum electarum ſubtiliſſimè pulueratarum ʒ. ij. coralli rubei, boli Armenici præparati, trochiſcorum de electro, cuiuſque ℈. iiij. granorum myrti ſubtiliter tritorum ʒ. j. ex ſyrupo myrtino & violaceo exceptis omnibus confectionem in opiatæ formam paraui, ex qua bis in die ſumere iubebam ad vnciæ dimidium. Eclegma confici iuſſi, quo ſæpe vti iubebam: ℞. Pulueris diatragacanthi frigidi ʒ. ij. pulueris diaireos ſimplicis ʒ. j. ß. boli Armenici præparati ʒ. j. ß. loch de papauere ℥. j. ſacchari candi, penidiorum, cuiuſque ℥. j. carnis paſſularum ſine arillis ʒ. vj. Ex ſyrupo violaceo fiat eclegma, quod diu in ore retentum ſenſim deglutiatur.

Dioſ. lib. 4. c. 4. Ga. 8. de ſimp. fac. c. proprio.

tur.Pectusſequenti vnguine fouebam:℞.Olei myrtini,coroneorum & violacei,cuiuſque mucaginis ſeminis cydoniorũ & tragacãthę cũ aqua plãtaginis extractę ℥.j.ß. axũgiæ hirci ℥.j.pulueris boli Armenici præparati,radicis iridis Florẽtiæ,croci,cuiuſque ʒ.j. cerę albæ quantũ ſat eſt.Miſce:fiat linimentũ,quo tepido illini pect⁹ iubebã,pittaciis lineis deſuper datis ne frigore tentarẽtur partes.Etſi ſcio in ſanguinis reiectionibus calidis nõ eſſevtendũ:tamen quũ quæ frigida admouentur,pectori noxam inferant,&ſpirandi difficultatem pariant,vt Hippocr.ſententia fuit,cautio fuerit, ne id noxæ pariatur, non omnino frigida admouere,quæ pectori ad huiuſmodi affectus pellẽdos admouentur.His peractis, quum multa bile redundare ſanguinem viderem,hanc vtiq; cholagogo educendam cenſui, quod & Gal. lib. 5. meth. med. faciendum iubet. Itaque quarto die medicamentum huiuſmodi propinaui:℞. Corticis myrobalanorum citrearum ʒ. ij. paſſularum pinguium exacinatarum paria v.glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.ß pulpæ tamarindorum ʒ.iij.florum cordialium, cuiuſque pugillum.Facta omnium decoctione ac colatura,adde rhabarbari ſelecti ſubtiliſſimè puluerati ʒ.ij.ſyrupi roſati de roſis ſiccis ℥. j. ſyrupi roſati ex infuſione roſarũ ℥.j.ß.Miſce,potio breuis inde paretur. A qua aſſumpta plurimum bilis excretum eſt, multa cum ægræ tolerantia & alleuatione. Nec verò miretur quiſquã fortiora me non adhibuiſſe. nam & imbecillum vitium ægra erat, & quæ fortiora ferre medicamenta minimè potuiſſet.Etſi etiam paulò ipſa robuſtiorfuiſſet,in ſanguinis tamen per os reiectione, præſertim à pulmonibus, dari ſcammoniata medicamenta non debent,quòd & vehementer humores exagitent, & apertionis venarum metus ſubſit:ob id blãda potius, & quæ vacuando adſtrictionis veſtigium in viſceribus relinquunt propinãda,quàm quæ vehemẽter cõmouẽtia ſuccos, apertionis venarũ periculũ inferãt. quę cõmunis omnium medicinã factitantiũſententia eſt. Quæ ego in præſens cautionis loco medicinæ initiatis tantùm dixiſſe volui.Caput verò ſiccare pul-

Lib.5.aph. 24.

Digitized by Google

uiſculis & ceratis admotis, in hunc modum curaui. ſublato namq; capillitio ſacculos huiuſmodi capiti admoueri iubebam. ℞. Granorum myrti, coriandri preparati, roſarũ rubentiũ, cuiuſque ʒ.ij. olibani, gũmi hederæ torrefacti, ana ʒ.j. maceros, nucis myriſticæ, caryophyllorum, cuiuſque ʒ. j. reducantur omnia in tenuiſſimum puluerem, & cum goſſipio & lineis pannis interpunctis ſacculos confici capiti admouendos iubebam. Sum etiam interdum hoc cerato vſus. ℞. Ladani puriſſimi ℥.ij. maſtiches, olibani, granorũ myrti, roſarum rubrarum, coriandri preparati, cuiuſq; ʒ.j. ſtyracis calamitidis, caryophyllorũ, cuiuſque ʒ.ß. ſtercoris columbini ℈.iiij. ſtercoris muris ʒ.j.ß. picis naualis quantum ſat eſt. Miſce & cum vino inunctis manibus, magdaleon quod vocant, arte parari iubebã, quod ſerico nigro exceptũ, capitis anteriori parti admouebatur, magno laborãtis cõmodo, vt ipſa de ſe teſtabatur. Quũ verò & tuſſis moleſta perſtaret, & purulenta expuere cœpiſſet, cõieci tũ ex puto tum ex grauitate in pectore percepta, febríque aſſidua, ſaniem intus ſubeſſe, quæ deterſione indigeret. Itaque expectorantibus, & pus detergentibus, id eſſe perficiendum, bona ratione cenſui, quod à me præſtitum eſt, in hunc qui ſequitur modũ: ℞. Herbarum capillarium communium, hyſſopi, fœniculi, borraginis, bugloſſæ, amborum cum radicibus, cuiuſque M.j. meliſſæ, betonicæ, ana M.ß. glycyrrhicæ raſæ & contuſæ ℥.j. vuarum paſſarum pinguium mundatarum numero xx. dactylorum inciſorum ademptis nucleis numero vj. caricarũ pinguium paria tria, radicis iridis Florentiæ contuſæ ʒ.ij. ſeminũ melonũ, maluæ, & bombacis, ana iij. ſeminum aniſi ʒ.j. ß triũ florum communiũ, florum libanotidis & ſtœchadis, florum thymi, hordei cum cortice, cuiuſque P. j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔.j.ß. & coletur. In colatura adde ſyrupi capillorum, ſyrupi de hyſſopo (eſt enim aggregator bonus, vt Serapio teſtatur) ſyrupi violacei & de liquiritia, ana ℥.ij mellis electi deſpumati ℥.ij. ſacchari electiſſimi, quantũ ſat eſt. Miſce: fiat apozema aromatiſatũ cũ cinnamomi electi, pulueris diaireos ſimplicis,

ana ʒ j. pro tribus matutinis, cõtinuata deinde potio
ne ſex totos integros dies: dabámq; eius potionis vn
cias nouem, quòd quæ ad thoracis & pulmonũ affe-
ctus medicamenta dantur, quũ ad remota ferri opor *Gal. in Ar*
teat, magna quãtitate propinari debẽt, ne eorũ amit- *tem. c. 89.*
tatur vis, antequam ad locum affectum perueniant. *ex Leonice*
Interea verò eclegmatis detergentibus ſum vſus: ℞. *niverſione.*
Loch ſani Meſuei ℥. j. ß. loch de pino ℥. j. pulmonis
vulpis præparati ʒ. ij. pulueris glycyrrhizæ ʒ. j. ß.
pulueris hyſſopi ſicci & montani, pulueris cala-
menti, ana ʒ. j. penidiorum, ſacchari candi, ana ℥. j.
Miſce, & ex ſyrupo capillorũ, & de hyſſopo eclegma
arte fiat, quod diu ore contentum delabi ſenſim ſi-
nat. Quin & altero paulò ſolidiore ſum vſus, quòd in
eiuſmodi affectibus (vt rectè Auic. monet) nõ vni tã *Fen 10. 3.*
tùm medicamini fidendũ eſt, ſed plura præſcribenda *tra. 1. c. 40*
atque tentanda: vt quod naturæ gratius fuerit, & à
quo maior ægro alleuatio ſubſequitur, experiri va-
leamus. Eſt enim naturæ cum medicamentis ſympa-
thia quædam atq; conſenſus, vt facilius ab vno quàm
ab altero alleuetur. ℞. Sacchari albiſſimi ℥. iij. ſaccha
ri cãdi, penidiorũ, cuiuſquè ℥. ij. decoquãtur ſimul in
aqua decoctionis hyſſopi, fœniculi, & paſſularum,
ad conuenientem glutinoſitatem: poſtea adde nucleo
rum pini mundatorum, & in aqua tepida præinfuſo-
rum, & debitè exſiccatorum, atque in mortario mar
moreo tritorum, piſtaciorum recentium ſimiliter
præparatorum, cuiuſque ℥. ij. caudarum cancrorũ flu
uiatilium in aqua hordei elixatarum, & in mortario
marmoreo contritarum ℥. iij. radicis iridis Florentiæ
ʒ j. Miſce: fiat arte pandaleon, ſeu pãſta regalis, qua
ſæpe vti eam iubebam, & mirè ab hoc medicamento
leuabatur. probè namque ſaniem à pectore detergit,
& alendo eſt, & pulmoni maximè cõfert. Adieci etiã
interdum puluerem pulmonis vulpis arte paratum.
Melle cũ butyro recenti ſum quoque in hac muliere
curanda vſus, quod id valde Paulo probari videam. *Li. 3. c. 28.*
eſt enim mel pulmonibus atq; thoraci valde accom-
modum, vt concors omnium eſt ſententia. Mul-
ſam ex pauco quidem, ſed electo melle confectam,

item præſcripſi, à qua mirificè profectò adiuta eſt, & ſalutarem ſenſit opem. In ratione victus inſtituenda omnes impleui numeros: ab acribus, ſalſis, acidis, obſtruentibus cibis abſtinere omnino ægram iuſſi: ea præſcripſi cibaria, quæ & boni ſucci eſſent, & facilè cõfici poſſet, & pulmonibus infarctu liberãdis idonea eſſent: nempe hordei cremore, furfurum colatura, quæ in detergendis pulmonibus miras habet vires, tum & auenæ cremore, iuſculis item ex caponum atque perdicum carnibus, addito hyſſopo virenti & hordeo. Dabam interdum etiã vinum album tenue oligophoron vocatum, ad vires fouendas. Martio pane & nucleis pineis ex aqua roſarum & ſaccharo reſperſis, tũ & vuis paſſis demptis acinis, in ſecunda mẽſa ſum feliciter vſus: ſicque rectè curatio ceſſit ad laudem Dei.

OBSERVATIO IIII.

Ioannes Berla ciuis Arelatenſis, reſolutione multos annos laborans, quum diu reſolutus manſiſſet, incendij metu quũ ſe à domo ſaltu præcipitem dediſſet, domo & lecto propè incenſis, incolumis & probè incedens derepentè factus eſt.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVantum animæ in corpus imperiũ valeat, & quas poſſit mutationes in corpore ciere, ex hac admirabili hiſtoria(etſi ex multis aliis conſimilibus) conſtare exploratiſſima fide poteſt: vt haud immeritò, rem tantam ſi ſummo iure expẽdamus, vnâ cum nobili hiſtorico Salluſtio expromere valeamus, Animi imperio, corporis ſeruitio nos vti magis: quum nimirum omnis noſtra vis in animo & corpore ſita ſit. Quod autem præſtantius, nobilius, potentiáque maiore præditum, id ſanè imperare, regere, & valentiſſimos impetus atque motus ciere, ea qua pollet virtute valet. Hinc ſagax prouidáque natura partes quaſdam in nobis ſummis facultatibus ornauit,

In Catilinaria initio.

quibus

quibus regi ab his vniuerſum corpus poſſet:has principes ſuo ipſarum merito nuncupandas rectè Galenus cenſuit,cuiuſmodi ſunt cor,cerebrum,hepar,teſtes. Rectè autem principia hæc cēſenda ſunt,quòd ab his ceu latum imperium in omne corpus exercentibus,reliquæ partes omnes ſuas facultates accipiāt, earúmq; beneficio munia quæque ſua obeant. A corde namq; vitæ munus,à cerebro ſenſus & motus,ab hepate nutritionis,à teſtibus generandi vim corpus obtinet.Quòd ſi in partibus quibuſdam tantum virium ac facultatum natura indidit, quantum viriū in anima eſſe,quæ tota ipſa virtus eſt,exiſtimabimus? Equidem ſi in his quæ materia corporea conſtant,magnas eſt perſpicere facultates,quum tamen materia ipſa facultatis omnis expers ſit,pati tantùm, non etiamnum agere nata,vt Platonis,Plotini,& Ariſtotelis de ea differentium concors ſententia eſt: multò certè magis in his ſumma erit facultas, quæ tota ipſa actus sūt,ac proinde ad efficiendum paratiſſima atque efficaciſſima. Actio nempe,vel Galeno au ctore,efficientis motus eſt. Quamobrem quum ab anima actiones in corpore omnes fieri conſtans omnium aſſertio ſit,doceátq; certiſſima experientiæ fides:(quū inanima quæ ſunt nullis ſint prorſus actionibus prędita,quòd facultate qua id præſtare queāt prorſus ſint deſtituta) exploratiſſimū haberi certè debet,animā ipſam,vtpote ſummis viribus ac facultatib. præditam,maximè actuoſam,& in agendo potiſſimam eſſe, nimirum actionum omnium atque motuum principium.Id namque quod ſeipſum mouere per ſe poteſt,motionū omnium ſtatuere principium iure oportet:eſtque is motus quo quid ſeipsū mouet omnium præſtantiſſimus atque primus. Ac proinde rectiſſimè Plato animæ rationem in eo maximè poſitam eſſe ſtatuit,quòd ipſa ſeipſam mouere poſſit,eſſéque idem animā,primam generationé,ac motū rerum quæ ſunt, quæ fuerunt, quæq; futuræ sūt:neq;aliud pręter ipsā eſſe,quod in hac vita faciat, vt quilibet noſtrū hoc ipsū ſit quod eſt: vt idē Plato lib. legū duodecimo ſcitiſſimè aſtruxit. Quem preſ-

In arte medicinali c.9

Plato in Timæo. Plotinus lib. de materia. Ariſt. lib. 1. de Phyſico auditu ca. 6. & alin. Ga. li. 1. de loc. aff. li. 1. de fac. nat. & li. de ſympt. diff. cap. 1.

Plato lib. 10. de legibus.

Li.2.de anima.cap.1. ſis veſtigiis eius diſcipulus ſummus ſemper habitus Ariſtoteles inſequitur, dum animam actum corporis phyſici, potẽtia vitam habentis, eſſe definiuit. Quòd ſi actus anima eſt, certe actio omnis in corpore inde ceu à fonte motionis omnis emanabit. Quorſum hæc tanta de animæ viribus, præſertim quòd medico de ea tam anxia diſquiſitione inquirere non liceat, ſi Galeno fides habenda, qui animæ eſſentiam ignorare ſe ingenue confitetur: nec quicquam incommodi arti medicæ acceſſurum, ſi animæ rationem ignoret medicus? In id profectò præfari hæc mihi de anima libuit, quòd tractationis huius de reſoluti hominis curatione, quam explicandã aſſumpſimus, caput eſſe videatur, noſcere quid anima virium habeat, quid præſtare in corpore poſſit: quũ quæ in hoc viro admiranda paralyſeos facta curatio eſt, non in artis vlla præſidia, ſed tota in animæ potentiam, vires ſuas miro quodam modo in corpus exerentis, ſit prorſus omninóque referenda, pathematis quidem vehementer animã ad mirabile opus concitantibus: de quibus, déque mirabili in hoc viro curationis monſtroſę euentu, iam dicere ingredior, vt oſtendam monſtra quędam in morbis quibuſdam accidere, in diéſque euenire, quæ mirari magis, quàm eorum aſſequi rationem queas.

Li. de facu. natur. ſubſtantia, & li. quòd animi mores corporis tẽperaturam ſequantur.

Hiſtoria mira. Hic vir alterius partis reſolutione affectus, complures annos (quantum fide proborum virorum, & rei veritate affirmatum eſt) miſerè degebat, omni ope humana deſtitutus, vt quem non operoſa medicorum manus, non opportunè adhibita remedia, non cauta victus ratio obſeruata, leuare tam diro morbo potuerant. Caſus verò tum mirificus interuenit: flagrat igne domus in qua degebat, incenduntur tigna, propéque iam ad cubile in quo decumbebat æger flamma ſerpebat. Incendio omnia compræhenduntur, quum ecce æger & metu & ira fremens, grauíque timore perculſus, derepente ſeſe erigit, ſéque ſũmo nixu attollere conatur: mox verò incitatis corporis viribus, atq; in vnum collectis, ſe è ſũmo ædiũ præcipitem dat, à ſuis tamen adiutus, morbo confe-

ſtim

ſtim liberatur, reſtituitúrque illi in parte ſenſus & motus: ita vt qui multos annos immotus conſtitiſſet, liberè deinceps abſque vllo moleſtiæ ſenſu progredi cœperit, obfirmata etiam in reliquum temporis quoad vixit valetudine. Quęſitum eſt de me quęnam curationis ratio, quæ cauſa fuiſſet, vt quem ars ſedula curare nequiuerit, inopinato euētu, metúque & timore iráque occupantibus, derepentè ſanus euaſerit, admirando caſu. Hæc ſanè ea ſunt quę & raritate ſua & mirifico euentu admirationem hominibus pariant, quorum cauſæ vt abditæ in naturæ receſſibus habendæ ſunt, ſic multa animi intentione inquirendæ, atq; etiam in lucem promendæ, quò mira naturæ arcana intelligamus. Cur verò ad hunc inopinatum euentum ſanitas ſubſequuta ſit, haud perinde difficile eſſe arbitror, pathematum animi vires æſtimanti, naturæque potentiam penitius contemplanti. Itaq; quid metus, timor, iraque ſimul prorumpentia efficere valeant quid natiuus calor intrò reuocatus, móxq; ſubſiliens, quid vis animæ corpori imperātis, & ad illius nutū corpus agitantis, prius intelligendū: quib. ritè perpenſis, manifeſtum fiet quibuſnā ex cauſis curatio hæc proficiſcatur, quibúſq; ſit meritò adſcribēda. Ergo animi pathemata, quæ Græci πάθη nūcupant, perturbationes quædā ſunt, & euerſæ à recta ratione contra naturā animi motiones, variè corpus animúmq; afficientes: vt Cic. lib. 4. Tuſc. quęſt. doctiſſimè affirmauit. Sunt autē in pathematū animi albo pręcipua, timor, met⁹, mœſtitia, iracūdia, gaudiū, lętitia, verecūdia, quę pro vario natiui caloris vel intrò reuocatione, vel foras expāſione, vel tandē miſcellaneo motu, varia certè & admirāda in corpore ſymptomata pariant: vt nonnunquā ad hæc mors conſequatur inopinata, vt Galenus, Plinius, Valerius Maximus & Aulus Gel. ampliſſimis exemplorum teſtimoniis clarum fecerunt: ac proinde ab huiuſmodi eſſe animi perturbationibus maximè cauendum, vt quę nimirū corpus euertant, & à naturali ſtatu quàm lōgiſſimè noxiéque abſtrahant, idē Galenus ſcitiſſimè in arte medicinali vnū quéque monuiſſe eſt viſus.

Li. 5. de ſympt. cauſis c. 5. Plinius lib. 7. nat. hiſt. ca. 32. & 53. Valerius Max. li. 9. tit. 12. de morte non vulgari. Aul. Gell. lib. 3 ca. 15. noct. Att.

Digitized by Google

Cic. 4. Tuſ. queſ. Ariſt. 2. probl. 26. Gal. 2. de ſani. tuẽda. & 1. de diff. feb. & 2. de morb. Timor itaque, definiente in Tuſculanis Cicerone, eſt metus appropinquantis mali, vti terror concutiens quidam metus: pauor verò metus inſignis ac vehemens, qui mentem de loco moueat. Ex quo eſt illud Ennij, *Tum pauor mihi ſapientiam omnem ex animo expectorat.* Iram aliter Medici, aliter Philoſophi definiũt. Ariſtoteles atque Galenus iram feruorem quendã caloris, qui circa cor eſt, eſſe volunt. *Seneca lib. de ira ad Nouatum.* Seneca & Cicero cupiditatem reponendi doloris, vel libidinem puniendi eius qui videtur læſiſſe iniuria, concitationémve animi ad vindictam voluntatis imperio procedentis. *Cicero 4. Tuſcul.* Porrò in timore ſpiritus & ſanguis introrſ & ad ſcatebram ſuam reducuntur contrahuntúrque, vt Gal. lib. 2. cap. 5. de ſympt. cauſis belliſſimè docet: eóque fieri cernimus, vt timentibus & algeant partes in ſuperficie poſitæ, & pallor ora occupet, & arteriarum pulſationes minimæ imbecillæque fiant, contracto nimirum in intima natiuo calore. Contrà verò in iratis foras diſtendi & effundi calorem, indéque caleſcere magis iratorum corpora, partéſque extremas cernimus, pulſuum maximos & validiſſimos motus: quę omnia caloris foras expanſionem conſequi certiſſimum eſt. Certamen verò ex vtriuſque hiſce pathematis conflatum, ira nempe atque timore, inæquales habet natiui caloris & pulſuum motiones contrahente ſe namque per timorem natiuo calore, animalis quidem facultas ad interiora mouetur, ſed rurſus affatim per iram ad exteriora remeat. Ita fit vt variè mixtímque natiuus calor exagitetur, magis quàm ſi alterutro horum tantùm afficeretur. Tantùm verò natiuus ipſe calor vegetior reddit⁹, & hiſce pathematis exſuſcitatũs valet, vt & vitioſos in corpore conſiſtentes humores domare, diſcutere, prorſúſque diſſipare: in totum valeat, ſicque curationis morborũ ſit auctor. *Li. 6. Epi.* Naturæ namque (vt rectè Hippocrates dixit) morborũ medici ſũt, Νούσων φύσιες ἰητροί. Neque enim aliud quicquam natura noſtra eſt quàm natiuus hic calor omniũ auctor atque effector, auctoribus Hippocrate atque Galeño. *Hip. li. de carnibus & lib. 1. aph.* Eſſe verò hunc natiuum calorem noſtrum curationis auctorem, locupletiſſimus teſtis Hippo-

Hippocrates eſt, qui tetani curationem calori huic natiuo in totum tribuit. Eſt, inquit, vbi in diſtentione ſine vlceratione, iuuene bene carnoſo, æſtate media frigidæ aquæ multa perfuſio, calorem reuocat. Calor autem hæc ſoluit. lib. 5. aphoriſmorum aphoriſ. 21. Quo loco Galenus calorem natiuum vegetiorem reuocatione ad interna effectum, non ſolum diſtenſioné, ſed & conuulſionem omnem curare conceptis verbis affirmat. Illud vt intelligamus, morborũ curationes in primis natiuo calori noſtro eſſe meritò adſcribẽdas. vnde eſt illud in arte medicinali eiuſdem auctoris, naturam in nobis eſſe functionum omnium opificem, medicum verò miniſtrum: & lib. 1. aphoriſ. com. 15. natiuum noſtrum calorem operum naturalium omnium cauſam eſſe iure ſtatuit. Cur igitur miremur abſque medicorũ ductu, ſponte naturæ ſæuiſſimos ſæpe curari morbos, idque felicius quàm medicamẽtorũ anxio apparatu: Siquidẽ, auctore Hippocrate, natura ſua ſponte inuenit motiones quibus corpus ipſũ regatur. Vndenã igitur huius viri à tanto morbo alleuationem profectam eſſe dicemus? Non aliunde certè, quàm à naturæ vi caloríſque natiui exſuſcitati atque accenſi ira atque timore concertantibus, ipſiúſque animæ corpus imperio ſolutum eſſe voluntarij motus impedimentum iure ſtatuemus. Nam quum reſolutio, quã παράλυσιν Græci vocãt, vitium ſit quo partes voluntario motu prẹditæ ſenſũ & motum amittunt, vt lib. 3. de loc. affect. & lib. 4. de ſympt. cauſis voluit Galenus: idq; vt plurimum à craſſis, viſcidis, lentíſque humoribus, capita neruorum quibus voluntarij motus perficiuntur implentibus, fiat: ad tanti pathematis curationem & vehementi calore opus eſt, & craſſorum humorum attenuatione, inciſione, atque tandem digeſtione in halitum. Hæc autem omnia per ſe facere natiuus calor accenſus & commotus ſanè poteſt, vt in conuulſione adſtruxit Hippocrates. Itaque quum in hoc viro animus timore & ira vehementibus agitatus, ac veluti à ſomno excitatus, quò corpori in diſcrimẽ incendij acto cõſuleret, imperio in corp⁹

14. & 15. Ga. 5. aph. cõ. 22. & li. de tabe, & libr. 8. de placitis. Hippo. & Pla. & li. de tremore: & li. 4. aphoriſ. cõ. 37. Ca. 87.

Li. 6. Epi. part. 5. aph. 2. Vnde admiranda huius viri curatio.

Cap. 10. Cap. 5.

Li. 5. aph. 21.

proprium emiſſo, & corporis ſeruitio vtens, vires omnes ſuas exereret: factum eſt, vt vehementi impetu actus in vniuerſum corpus calor ſubindéque in partes affectas, quicquid in illis motũ voluntarium impediebat diſiecerit conſumpſerítque, calore natiuo partes abundè calfaciẽte, humorémque attenuante, & in halitum digerente, morbificam cauſam detruſerit, vnde ſanitas derepente ſubſequuta ſit. Siquidem axioma eſt, ſublata cauſa auferri quoque & effectum: vt à Galeno tum in arte medicinali, tũ quarto methodi medendi proditum eſt. Poſſe autem animã corpori imperare, ipſúmque corpus imperanti animæ parere, non ſolùm ex animæ ipſius præſtantia ac dignitate, ſed ex iis quæ experientiæ fide apparent, conſtat. Videmus altùm dormientes vigilantium interdũ opera exercere, progredi, arma ſumere, loqui, veſtes induere: quod & à me ſæpe in pleriſque animaduerſũ eſt, & id ſibi olim contigiſſe teſtatur lib. 2. de motu muſculorũ Galenus: cui quum per totã noctem longum eſſet emetiendum iter, ſomno tandẽ oppreſſus, ſtadium fermè integrum ſe dormiendo confeciſſe agnouit, experientiæ fide id credere coactus, quod ipſe fieri non poſſe antea exiſtimauerat.

Cap. 89.

Hiſtoria. Ludouicum Serranum Medicum conſobrinum meũ, vidi ipſe prope me eodem cubili iacentem, altóque ſomno oppreſſum, derepẽtè ſeſe attollentẽ, arma capientem, fores aperientem, multa obmurmurantem, proſilire quaſi furioſum: & eo die forte fortuna conflictus ingens Monſpeſſuli inter Hiſpanos & Gallos ſcholares inciderat, cui ipſe non ſolùm interfuerat, ſed præfuerat etiam. Vnde factum eſt, vt ſeruatis in animo pugnæ illius imaginibus, facultas illa cerebri interior, quam imaginatricem vocamus, quæ ne per ſomnos quidẽ quieſcit, imò tum maximè ſeſe exerit, ſeruatis intrò rerum ſenſatarũ, ac perceptarum ſpeciebus: factum, inquam, eſt vt imperio quodã corpus vniuerſum quatere, & ad voluntarios motus impellere potuerit. Eodem animę imperio, mutum Crœſi filiũ, & natiuo linguæ ac vocis proferendę impedimento affectũ, vocalem euaſiſſe, integréque ſanatum,

Crœſi filius mut9, vocalis vt euaſerit.

tum, Herodoti teſtimonio accepimus. Quum enim Perſes quidam in Crœſum ſibi ignotum occiſurus irrueret, id filius eius mutus aſpexit, timens patri, erumpénſque in vocem ira & metu percitus, dixit, Homo ne perimas Crœſum. Atque hoc ille primùm effatus, poſtmodum per omne vitæ tempus vocalis extitit. Vnde id? quòd facultas corporis rectrix, animáque ira & metu agitata, accenſo inde natiuo calore, impedimenta linguæ ſuſtulerit: eã quidem actionem moliente anima, obſequente corpore. Tantum eſt animæ imperium, tanta vis atque poteſtas, vt nõ ſolùm in proprium cui præeſt corpus, ſed & in alienum vires exerere ſuas valeat. Videmus namque oſcitante vno, ad oſcitationem adſtantes quoque impelli, communicato vtique in alienum corpus affectu: ſic & faſcinatrices mulieres ſolo obtutu in quempiam vehementius intento, emiſſitiis oculis plures faſcinare (pueros pręſertim, quibus mollior caro eſt, & ad mala excipiendũ pronior) conſpicimus. Quid quòd ad aliorũ animi affectus ipſi cõpatimur? Lugẽtibus aliis nos ipſi lugemus, & ad commiſeratio nem impellimur, exultantibus exhilaramur, cum ridẽtibus ridemus. Id verò inde promanare cenſendũ meritò eſt, quòd anima arcano quodã, ac nobis nõ ſatis perſpecto motu, affectus nobis ſuos pathematáq; impertiat, quibus obluctari nequeat corpus, ſed obſequi potius. Vnde appoſitè id dictum à Salluſtio videri poteſt, Animi imperio, corporis obſequio vtimur. Quin & morbos quoſdam ſæuiſſimos animi ſolo impetu curatos eſſe legimus, ſingultum & quartanam, pluréſque alios. quod & à me ſemel atque iterũ peractum eſt, nempe ſingultum grauiſſimũ atque cõtumacem, qui nullis remediis cedebat, terrore ſubitario incuſſo curaſſe me in ſtrenuo diui Ioannis Hieroſolimitani milite, qui diui Vincentij toparchus erat, memini, & fide ſancta aſſerere poſſum Quartana affectum Iacobum Bannum, virum probitate inſignẽ & mihi amiciſſimum, in vehementẽ irã meo conſilio à ſuis accenſũ, curatũ extemplò vidimus, quum

In Clio.

Vide Pliniũ lib. natur. hiſt. 7. cap. 2.

nullis antea medicamentis ceſſiſſet morbus. Ex hiſto ria promi etiam multa queunt, quib. inenarrabilis, nec ſine ſtupore recenſeri animæ vis in corpora imperiũque poſſit. Scribit Auic. fuiſſe quendã, qui quũ vellet, corpus ſuum paralyſi oblædebat, nec à noxiis virúſque eiaculãtib. animalib. impeti ſe patiebatur, niſi quum ea ipſe cogeret: quæ tamen mox vbi hominem inuaſiſſent, vt ſic demũ admiratio impleatur, continuò moriebantur. Diui Aug. teſtimonio conſtat quoſdam fuiſſe qui aures pro arbitrio mouerent, vel ſingulas vel ambas ſimul: item qui totam cæſariẽ capite immoto deponerent ad frontem, reuocarẽtq; quum vellent. Idem auctor vidiſſe ſe quẽdam refert, ſudare ſolitum vbi vellet. Hæc autem tam mira, tam etiam creditu difficilia, vedenam aliunde quàm animæ imperantis ductũ fieri quis arbitretur? Magna ſane eius facultatis quæ totũ corpus regit potentia eſt, quam naturæ vocabulo inſigniendã Gal. edixit. Hæc validos in corpore mot⁹ ciet, hæc in morbis decretoria facit, noxia pellit, vtilia ſeruat, vias aperit, ſibíque per omnia aditũ parat, à morbis etiã exitialib. ſeſe vindicat, vt quẽ notis etiam certiſſimæ mortis moriturũ ſperes, ipſa ductũ ſuo ſæpe cõtra artis præſagia liberet. Quid miri igitur ſi naturã ſuo more operantẽ, & arcanis motibus quibuſdã intima corporũ peruadentẽ, vincere morbificas cauſas inſignes cernamus? Magna preſtare tãta naturæ vis nobis poteſt, eáq; nõ rarò perficit, quę nulla arte fieri poſſe videãtur, prçſertim ſuis ipſa pathematis exagitata: irã dico, metũ, terrorẽ. hæc enim iure animi pathemata appellãtur, vt Galenus, Philoſophíque omnes cẽſuẽre. quæ & ipſa, vel corpus perdere, ſi immodica & repẽtina fuerint, & in animulã imbecillam (vt ait Galenus inciderint: vel ſeruare, ſi moderata ſint, & robuſtã animam afficiant, poſſunt. Vnde quoſdam nimio gaudio, nonnullos timore valido mortem oppetiiſſe Plinij, Valerij Maximi, Auli Gellij ac Galeni noſtri eſt aſſertionibus comprobatum. Ego mirum quid vidiſſe me in cõſobrino meo Ioanne Sobiratio teſtari plena fide poſſum, qui quum Auenione cõuulſus annos plurimos con-

Lib. de animalib.

Lib. 14. de ciuitate Dei c. 24.

Lib. 5. de ſymp. cauſ. cap. 1.

In arte medicinali.

Mira hiſtoria.

conſtitiſſet, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret: repentina ira eáque vehementi percitus, in famulum quem plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitaſſe, vt confeſtim diſtentis crurum neruis, poplitibúſque emollitis, & ſine vllo doloris ſenſu incedere, & erectus ſtare, quũ incuruo corpore annos totos plus minus ſex conſtitiſſet, poſſet: deincépſque per omnem vitam ſanus euaſit. Vt quem non operoſa medentium manus, non accurata medicorum diligentia, non vlla medicamentorum genera curare potuerant, ſola ira naturam exagitans perſanauit: vt in hoc noſtro ciue Arelatenſi (cuius gratia tam multa prælibauimus) eueniſſe ſcimus, qui à reſolutione alterius partis immedicabili, terroris ac iræ potentia animam vehementer mouentibus, curatus miraculo fuit. Quæ ſanè admiranda curatio, vti & fidem ferè omnem ſuperat, ni ſe res ipſa in ſui teſtimonium proferret: ſic ſanè tota in Dei optimi maximi immenſam potentiam eſt iure merito referenda, qui quæ nobis difficilia, quæve nullo aut artis aut inferioris naturæ vi fieri poſſe videantur, ipſe ſolo nutu præſtet atque efficiat. vnde
eſt illud Regij Prophetæ, Ipſe dixit & facta ſunt: & i- *Pſal.* 148.
pſe mortificat & viuificat: deducit ad inferos & redu 1. *Reg.* 2. a.
cit: redimens de interitu vitam noſtram, & omnes *Pſal.* 102.
infirmitates ſanans verbo virtutis ſuę. Non enim her *Sap.* 16. b.
ba aut malagma ſanat, ſed ſermo Dei qui eſt in illis, hoc eſt inſignis potentia Dei: cui ſit laus, honor & benedictio in omne æuum.

OBSERVATIO V.

Antonius Martinus aſcite laborans, ingenti ventris tumore adeo grauis vt progredi nõ poſſet, inſtitiſque ventrem præ grauitate attollere cogeretur, exanguis, attenuatus: vt planè moribundus in horas ſperaretur: vſu ligni ſancti & braſsicæ marinæ, præter omnium ſpem integrè ſanatur, viuítque nunc incolumis ac probè valens.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AQuæ intercutis tres eſſe ſummas præcipuaſque differentias, medicis omnibus in confeſſo eſt. Alteram Græci ἀσκίτην, alteram τυμπανίαν ϗ τυμπανίτην, tertiam ἀνασάρκα, ϗ ὑποσάρκα, ϗ λευκοφλεγματίαν nũcupant.

Aſcitu cauſa. Fit porrò aſcites quum inter peritonæum & inteſtina plurim' aquoſus humor coaceruatur: ſic ſanè Græcis nuncupata, quòd ἀσκὸς, hoc eſt vtris, impleti inſtar locus inter peritonæum membranam inteſtináque interiacens tumere videatur: ſonitúmque quendam impleto vtri perſimilem venter ſi pulſetur ede re videatur. *Tympanitu cauſa.* Tympanites porrò fit vbi venter copioſo flatu atque ſpiritu diſtenditur, à tympano notiſſimo omnibus inſtrumento nomenclatura deducta, quòd pulſato imo ventre ſonitum inſtar tympani reddat. *Anaſarcæ cauſa.* Anaſarca porrò fieri medici volunt, quum pituitoſus humor in vniuerſum corpus apponitur quidem, ſed non vnitur partibus, vnde in vaſtum tumorem tactui cedentem attolli membra conſequens certè eſt. Súntque qui ad hunc modum laborant exangues ac colore mortuis ferè ſimiles, graues, ſegnes, & ad omnes ſeu naturę, ſeu animę actiones prorſus inualidi. Omnium autem ſpecierum ſeu differentiarum huiuſmodi deterior eſſe putatur aſcites, quòd & maiorem in iocinore noxã indicet, & grauiora inferat ſymptomata, ſitque ad curandum omnium maximè contumax. Omnem autem hydropis ſpeciem nonniſi malè affecto iocinore gigni poſſe Galenus multis in locis demonſtraſſe eſt viſus. Eſt enim hydrops hepatis vitium, quũm ſuo ſatis munere fungi non poteſt. Quum enim ſanguinis generatio aut nõ fit, aut malè fit (inquit li. de ſymp. diff. ca. 4. Galenus) aqua intercus gignitur: atque eadem & Pauli & Auicennæ ſententia eſt. Laborare autem virum hunc ea hydropis ſpecie quam aſciten vocant, omnia ea indicabant ſymptomata quæ comitari aſciten ſolent. Siquidem tumor & grauitas in ventre ingens ſeſe & viſui & tactui offerebat, & quum ſe æger in alterutrum latus

Li. 5. de loc. aff. c. 6. & li. 6. c. 1. & cõ. 1. ad lib. 2. prognoſticorũ Hipp. Paul. lib. 3. ca. 48. Auic. fen 14. 3. li. c. de hydrope.

latus conuerteret, fluctuatio & aquę motus notabilis percipiebatur, non ab ipſo ægro ſolùm, ſed & ab aſſidentibus etiã: & quũ percuteretur venter, vel tangeretur à medico, fluctuans quidã partium ventris motus, inſtar vtris aqua pleni, conſpiciebatur. Mẽbranorũ reliquorũ corporis arefactio ac tabitudo quaſi quędã, quòd in hac hydropis ſpecie corpus pluſquàm in aliis alimonia priuetur, ob aquoſum & nutritioni ineptũ ſanguinẽ. Vnde conſequi illud neceſſariò videtur, vt areſcat & tabeſiat corpus alimonia conueniẽte magna ex parte deſtitutũ. Vrinæ paucitas idipſum apertè etiã cõmonſtrabat. Nã obſtructis & cõpreſſis vrinæ viis ab incumbente aquoſo humore, paucã omnino prodire vrinam conſequẽs eſt: tũ etiã quòd quũ in eo vitio exiguum & dilutum ſanguinem vitiatum hepar gignat, exiguum itidem ſerum inde manare neceſſariò oportet. eſt autem vrina ſerum humorum in venis contentorum, vt Gal. Com. I. in li. tertium de popularibus morbis Hippoc. aphoriſm. v. conceptis verbis affirmauit, atque etiam definitionũ medicinalium auctor. Hæc itaque cauſa eſt, cur in hydropicis exigua reddatur vrina. Pulſus porrò aſcite laborantiũ paruus, imbecillus, frequens eſſe vt plurimum ſolet, qualis in hoc ægro conſpiciebatur. Pedes illi tumebant, quod in omnibus qui hydrôpe tenentur, teſte Auic. accidere conſueuit, ob natiui caloris illis in partibus imbecillitatem, à fonte nimirum caloris remotiſſimis, & ob humiditatem vaporémq; aquoſum ad eas partes delatũ. Sitis inextinguibilis clamoſáq; perpetuò aderat, quo ſymptomate præcipuè premi ſolẽt qui aqua intercute, aſcite pręſertim, laborãt: quòd tamẽ mirũ videri poteſt, vniuerſo ferè corpore humore nimio madẽte, frigidáq; intẽperie vincente. Sed hui⁹ tamen ſymptomatis ſæui non vnica ſolùm cauſa, ſed multiplex reddi ſolet. Nam etſi corpus, & ad ventrem attinentes partes, humore nimio imbutæ ſunt, vnde minus ſitire ægri deberẽt: quum tamen aquea illa humiditas ſalſa, acris, nidoroſáque ſit, & mora coarctationéque tum calidior, tum vitioſior reddita: efficitur, vt magis ab ea ſitis inducatur, quàm vt ſiſta-

Vrina quid.

Fẽ 14. 3. li. tract. 4. li. 8.

Cur ſiti inextinguibili premantur qui hydrope laborant.

tur. Ab ea namque aquoſi humoris congerie, fumi nidoroſi, calidi, multi ſurſum attolluntur, qui os ventriculi gulámque afficientes, atque exſiccantes, ſitim pariant. Ad quod facit humoris natiui & ſuauis, quo rigari partes ſolent, inopia. Nam quum aſcite laborãtes, exangues, attenuati, penéque tabidi ſint, ob eam quam antea attulimus rationem: fiat autem ſitis, vel caloris copia, vel humoris inopia, ita atteſtante Galeno: conſequens certè eſt, vt in aſcite laborantibus ſitis humoris ſalubris & natiui inopia producatur: vt etiam quòd in huiuſmodi affectu cor non ſatis perfrigeretur, compreſſis vtique partibus ſpiritalibus, nimio humore in ventre contento. Vnde diſtentis partibus his, & ſeptum tranſuerſum reſpirationis organum opprimentibus, fit, vt non ſatis reſpiratu refrigerari cor poſſit, incaleſcénſque ſitim inferat: tum quòd plerunque febres tepidæ comitari huiuſmodi affectus ſolent, vt auctor eſt Auic. ad quas item ſitis ſequitur: vt haud immeritò clamaſſe illud Auic. dici poſſit, non euacuari aſciticos & hydropicos omnes à ſiti clamoſa. Sitim autem iure clamoſam vocauit, hoc eſt inextinguibilem, vt cui quò plus ſuccurrere ęgri ingenti potu in animũ inducant, eò plus ſitiant. Iuxta illud lepidi poëtæ Ouidij, ad cupidos auri ſitim hydropicorum comparantis:

Libr. 1. de ſimp. facul. ca. 30.

Vbi ſuprà immediatè.

Li. 1. Faſt.

Quærere vt abſumant, abſumpta requirere certant,
Atque ipſæ vitiis ſunt alimenta vices:
Sic quibus intumuit ſuffuſa venter ab vnda,
Quò plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

Sitis cauſas in hydropicis abũde reddidiſſe mihi iam videor. Cur autem coloris vitio laborent, in promptu cauſa eſt, quòd vitiati intus lateant humores, nec ſanguis in vaſis ſaturato rubore niteat, ſed aquoſus, dilutus, inſtar aquæ in qua recens caro mactata eſt, appareat. Vnde fit vt ad normam intus latentium ſuccorum talis foras appareat color, qui (vt Galenus ait) ſimilis eſfloreſcit humorib. Et eſt eorum certiſſima nota. Quamobrem quum à bene temperato ſanguine optimus effloreſcat color, à vitiato & improbo, corruptum apparere colorem conſequens quidem eſt. Diſ-

Li. 1. apho. cõ. 2. & li. 4. de ſanit. tu.

eſt. Difficultate ſpiritus inſuper vir hic maximè premebatur, quòd à diſtento vẽtre ſeptum tranſuerſum contingeretur, cuius compreſſu difficilem reddi ſpirationem neceſſarium haberi debet, quòd ſit membrum hoc reſpirationis (vt vult Galenus) inſtrumentum. itaque mirũ non eſt compreſſo ſepto tranſuerſo reſpirandi munus malè fieri. Vti verò & ſpirãdi difficultate, ſic ſanè inappetẽtia multa æger hic vexabatur: quòd inanitio & ſuctio, qualis fieri debet in ventriculo bene habito, minimè fieret, ob nimiam intrò conditam in viſceribus aqueam humiditatem. Vnde quũ nec inanitio exacta, nec inanitarũ partium naturalis appetentia (quæ inanitionem proximè ſequitur) fieret: nec quæ hanc conſequitur ventriculi ſuctio, aut ſuctionis ſenſus, qui fames eſt, auctore Galeno, neceſſarium quidem eſt, vt iis motibus, ordine inuicem ſuccedentibus ad appetentiam excitandam pereuntibus, aboleatur, aut ſaltem bona ex parte minuatur appetẽtia: vt doctè Gal. lib. 4. de ſymp. cauſis. ca. 7. expreſſiſſe eſt viſus. Signa atque ſymptomata expreſſimus omnia quibus morbi in hoc viro natura deprehendi potuerit (quod curationis eſſe caput voluit, 2. methodi medendi, & pluries alibi Galenus) nunc verò quoniam Methodici medici, morborum cauſas aſſignant inueſtigántque, inde præſidiorum copiam coniectantes, vt memorato loco prodidit Galenus: æquum viſum eſt, huius morbi propius cauſas enarrare. Itaq; ex præincipientibus atque externis, intemperantiam victus plurimis ac vitioſis cibis conſtãtem præcipuam fuiſſe iure ſtatuendum eſt: quòd vir hic rei ruſticæ addictus, minimè ſui obſeruans, quibuſuis ſine delectu ordinéve vteretur. Vnde factum eſt vt neque ventriculus ingeſta probè conficere, neque item probum gignere ſanguinem hepar poſſet, quum quæ parum rectè à ventriculo elaborata ſunt, crudáque manſerunt, ea emendare hepar minimè poſſit: vnde obſtructiones multæ tum in iocinore, tum liene, atque etiamnũ in meſareis venis genitæ ſunt, à quibus mali huius initium exortum eſt. Inde factũ videri poteſt, cur in hy-

Li. 4. de vſu part. ca. 14. & li. de cauſ. reſpir.

i

dropem hic vir inciderit. nam quum ex incauta victus ratione, multóque & inordinato potu hepar perfrigeratum ſit, crudis vtique multis ad ipſum è ventriculo delatis: conſequens certe fuit, vt gignendo ſanguini minus valere potuerit, quod ſane peculiare eſt ipſius munus, auctoribus Galeno & Auicenna: vnde aquoſus, frigidus, & alendo corpori minimè idoneus deinceps ſanguis genitus ſit, aqueáq; humiditas multo plurima, quæ interſtitio membranæ inteſtina obuoluentis (quam περιτόναιον vocant) inteſtináque ipſa conſiſtens, tumorem vaſtum in ventre effecerit, vtri aqua pleno perſimilem, quæ aſcites vocatur. Intemperies itaque iocinoris frigida multis obſtructionibus comitata, interna atq; præcipua morbi cauſa fuit, à qua ſanè mali tam ſæui origo deducta eſt. Cauſas enarrauimus præcipuas: nũc tandem curationis modum, quo in hoc liberãdo ægro vſi ſumus, ſubiiciamus.

Ga. li. 5. de loc. aff. c. 6. Auic. fen 143.

CVRATIO

Li. 1. de alim. fac.

Quoniam inter inſtrumenta ea quibus curatio perficitur, primas congrua victus ratio iure tenere creditur, quum vel auctore Galeno neque ſecunda valetudo ſeruari, nec aduerſa commodè curari ſine exacta & ſalubri dieta poſſit, vt quę non minimũ momẽti vel in illa ſeruãda, vel in hac propulſanda habeat: ab illa auſpicabimur, inde ad reliquos curationis ſcopos qui aſciti debentur, ſermonẽ dirigentes. Sunt autem pręcipui hi, totius corporis nimio humore madẽtis exſiccatio, ventris per vices ſolutio aquam educens, medicamentis ad id appoſitis, vrinæ & ſudoris prouocatio, obſtructionum per ea quæ infarctu liberant curatio: hepatis per ea quæ viſcus roborare ſolent, & intemperiem amouere, in ſuam temperiem deductio. His ſcopis curationem perfici & Galenus & Auicenna & Paulus exactè docuerunt. Ergo ab victus ratione initium ducentes, parcam omnino & tenuem, quantũ vires ferre poterant, eam in hoc viro præſcripſimus, vt parcitate redundans abſumeretur humor. inedia namque humorum redundantiam exhaurit, vti plenior victus adauget. Itaque ne conſuetudinẽ derepentè in diuerſum mutaremus

(cui

Digitized by Google

(cui plurimum tribuẽdum eſſe Hippocrates docuit, nec temerè eſſe mutandam) bis die cibum quidem ſumere permittebamus: ſed detractioni tamen ſtude bamus. Ab iurulentis, humidis, obſtruentibus, implentibus, præſertim à potu, ſuaſionibus multis ægrum continuimus, vt quam minimum potionis ſumeret, eiúſque meraciſſimę. neque enim aqua dilui vinum patiebamur, quòd in hoc morbi genere, Auicenna auctore, nedum ab aquæ potu, ſed & ab aſpectu etiam contineri ægri debeant: neque cum cibo potum ſumere, ſed poſt cibum modico interuallo ſinebam. ſic enim idem auctor loco præcitato iubet. Nautico pane (quem vulgus Biſcoctum vocat) meo præſcripto vtebatur: in quo inter pinſẽdũ ſemina marathri & aniſi iniecta, panẽ ad flatus diſcutiendos aptiſſimũ reddebãt: quod in hac hydropis ſpecie, perinde atque in tympania, neceſſariũ videtur. vix enim aſcites ſine cõplexu flatuũ multorum, ſicuti neque tympanites abſque aquoſo humore reperiatur. Auiculis paruis & in dumetis degentibus, aſſis vti iubebam, turdis, turturibus, colũborũ pullis, merulis, perdicibus, & caponum pullorúmque extremis partibus, alis ſcilicet. Interdum verò proritandæ vrinæ cauſa iuſculũ ex capo parabam, in quo radicũ apij, fœniculi, & graminis cortices cum ſeminibus melonũ incocta eſſent. Sum nõnunquam etiam iure cicerum rubeorum cum præfatis radicibus, & ſio, ſeu lauere herba (quã Gallorum vulgus *Berlas* vocat) vſus: quod ſium, vel Dioſc. & Gal. teſtimonio, vrinæ mouendæ plurimum valeat. Vigiliæ magis quàm ſomno vt indulgeret conſului, quòd vigilia, auctore Gal. totum corpus potenter exſiccet, vti lib. 7. meth. med. conceptis verbis aſtruxit. Matutino tempore à ſomno experrecto fricationi, pannis aſperioribus adhiberi iubebam, præſertim ſecundum ventrem: & quum per aëris temperiem liceret, in ſole exercere ſe capite bene cõtecto ſuadebã. Vino vtebatur pauco quidem illo, ſed planè generoſo & potẽti, eóq; meraco: ſed quũ intẽdi calorẽ ab eo interdũ perſentiret, dilui modica aqua decoctionis cinnamomi & aniſi conſulebã. Vt

Lib. 2. de rat. vict. acut. à textu 18. ad 38.

Fen 14. 3 li. tract. 4. ca. 13.

Dioſc. lib. 2. cap. 120. Gal. lib. 8. ſimpl.

quotidie aluus flueret procurabam, vel iniecto clyſteri, vel datis catapotiis, vel confectione, de qua paulò poſt dicã. Aëre calido & ſicco illi vtendum cenſebam. Hac victus ratione hominem toto curationis decurſu cõtinui: qua ſic methodo inſtituta, ad ea medicamenta me contuli, in quibus curationis ſpes aliqua effulgebat: eos ſcopos ſequens de quibus paulò antea dictum eſt. Itaque ventré exonerare clyſteribus variis, tũ humoré aquoſum educentibus, tũ flatus diſcutiẽtibus, sũ annixus: quòd vir hic aſtrictiore eſſet aluo, & his vtendũ eſſe in hoc morbo tũ Paul. tũ Auic. conſuluerint. Clyſter porrò huiuſmodi fuit:

Paul. li. 3. c. 48.

Auic. fen 14. lib. 3. tract. 4. ca. 13.

♃. Foliorũ hyſſopi, origani, pulegij, calamenti, maluarũ, mercurialis, & cauliũ rubeorum, ana M. j. ſoldanellę ſiccę (virẽtis enim copia carebamus) M. j. florũ chamæmeli, meliloti, ſtœcados, & geniſtæ, (pituitã enim detrahit) cuiuſque P. j. ſeminum aniſi, aneti, marathri, carui ana ʒ. iij. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥. ß. polypodij querni conquaſſati ℥. j. furfurum macri P. j. Fiat omniũ decoctio colata ad ℔. j. in ea diſſolue catholici ℥. j. hierę Gal. compoſitæ ʒ. vj. olei anethi & liliorum, mellis cõmunis deſpumati, ana ℥. ij. Miſce: fiat clyſter, qué bis in hebdomada iniici iubebã. Sum & hoc quoque altero vſus: In aquæ ſufficienti quantitate fermenti acris ℥. j. ß. incoquebam, addito ſalis communis pugillo: facta colatura, vrinæ pueri impubis ℥. iiij. iniiciebam, olei rutacei ℥. iij. mellis communis deſpumati ℥. j. Mirum profectò quantum ab hoc clyſmate ęger alleuaretur, vt à quo ingens aquei humoris & flatuum copia effundebatur. Nec mirum: nam vrinam hominis acritudine ſua hydropicis conferre ſcripſit Auicen. quòd potenter aquas detrahat. Ad deobſtruendum hepar, & humorem ſeroſum ſoluendum, hoc ſummis apozemate vſi: ♃. Corticum fœniculi, petroſelini, apij, graminis, ruſci & aſparagi, radicis rubiæ tinctorum, in vino albo & potenti per noctem temperatarum, ana ℥. ij. radicum iridis recentium ℥. ij. radicum aſari, corticum radicum tamariſci & capparorũ, ana ℥. j. agrimonij, cichorij, vtriuſq; ceteras,

Optimus ad aſcitem clyſter.

2. Can. cap. 727. de vrina.

Optimum apozema.

Digitized by Google

terac, capillorum veneris, ana M. j. ſoldanellæ M. j. ß. ſeminum aniſi, marathri & ammeos, ana ʒ. iij. ſeminum melonum contuſorum ℥. j. paſſularum enucleatarum paria x. cinnamomi electi conquaſſati ʒ. iij. cicerum rubeorum P. ij. trium florum communium cuiuſque P. j. Fiat omnium decoctio: coletur ad ℔. ij. In colatura adde ſyrupi de radicibus & de byzantiis, ſyrupi de eupatorio, ana ℥. iij. clarificetur & aromatiſetur cũ ſantali citrini, cinnamomi electi, & radicis iridis, ana ʒ. j. Hoc apozemate dies totos octo vti ęgrũ iubebã, & tertio quoto die clyſterẽ qualẽ ſuprà deſcripſimus iniici iubebam. Vbi verò abũde iã meatus infarctu liberatos, tum ex vrina, quæ concoctior apparebat, tũ ex tactus indicio percepiſſem (nam & tangenti viſcus haud ita durum tenſúmque erat, & tactui cedebat) purgans vt ſequitur medicamentum dedi: ♃. decocti præcedẽtis ℥. v. addendo radicum iridis recentium & bene purgatarum & contuſarum ℥. j. foliorum ſoldanellæ (quæ braſſica marina eſt) ʒ. ij. cinnamomi electi ʒ. j. ß. ſeminis aniſi ʒ. j. rhabarbari electi ʒ. j. ß. infundantur omnia ſimul in dicto decocto & modico vini albi per noctem, & bulliant vnica ebullitione, poſtea fortiter exprimantur: cui expreſſioni adde ſyrupi de cichorio cum rhabarbaro, ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ſine ſcammonio, cuiuſque ℥. ij. Miſce: paretur potio quę profectò aſſumpta plurimum profuiſſe eſt viſa. aquam enim copioſè abſque moleſtia detraxit, vnde mirè ſe adiutum æger teſtabatur. Hoc purgationis genere repetitis vicib. ſum ter vſus. Medio verò tempore his vtebar confectionib. quæ & hepar roborandi & deobſtruẽdi etiã vires haberent, hac præſertim: ♃. Conſeruæ florum cichorij ℥. ij. conſeruæ capillorum, ſcolopendriæ & bugloſſi, ana ℥. j. trochiſcorum de rhabarbaro ℥. ß. pulueris electuarij trium ſantalorum duplicato rhabarbaro ʒ. ij. cinnamomi electi ʒ. iij. carnis paſſularũ pinguium ſine arillis ℥. j. ß. pulueris dialaccæ maioris ʒ. iij. ex ſyrupo byzantino & de radicibus fiat in modũ opiatæ, cuius ſumebat in aurora ʒ. iij. deſuper hauriendo vini albi generoſi cyathos duos. Pilulis inter-

dum ſum etiam vſus, ad rem probè facientibus. ℞. Maſſæ pilularum aggregatiuarum maiorum deſcriptionis Meſuei ʒ.ij.pilularũ de rhabarbaro ʒ.j.ß. pulueris ſoldanellę ℈.iiij.abſinthij ſicci, trochiſcorũ de rhabarbaro,ana ℈.ij.cinnamomi,aniſi, ſchœnanthi, marathri,ana ℈.j.Miſce.& cũ ſucco ireos recẽter extracto confingatur maſſa,ex qua dabã interdũ ʒ.integram,interdum dimidiam. Ad tumorem ventris diſcutiendum his ſum remediis vſus:℞. Foliorum abſinthij,maioranę,eupatorij veri,origani,pulegij,calamenti,rutæ ana M.ß.foliorum ebuli,ſambuci,& caulium ruberorum,ana M.j.foliorum quercus, lentiſci, rubi & cupreſſi, ana M. ß .thymelææ & ſoldanellæ, ana M.j. florum chamæmeli & meliloti, ana P.j.ſeminum aniſi,anethi,marathri,cumini conquaſſatorum,ana ℥.j.nucum cupreſſi,gallarum omnium cõtritarũ,ana paria iiij. aluminis ℔. ß.ſalis communis tantundem. Fiat omnium decoctio in lixiuio facto ex cineribus quercus,aut ſtipitum caulium,& cum ſpongiis infuſis & expreſſis fouere ventrem tumidũ ante cibum iubebam:peractóq; fotu emplaſtrum ſequens admouebam:℞.Stercoris vaccini ℔.j.ſtercoris caprini ℔.ß.bulliãt ſimul in aceto fortiſſimo,& in mortario terãtur,addendo ſulfuris ignem non experti ℥.iiij.aluminis ℥.j.ſuccorum thymelææ &ebuli recenter extractorum,ana ℥.iij.farinæ lupinorum & orobi, ana ℥.ij. pulueris ſoldanellæ quartarium j. aniſi,marathri,cumini,ana ʒ.ij.ſalis cõmunis torrefacti ʒ.iij terebinthinę ℥.iiij.picis naualis ℥.vj. Miſce: fiat emplaſtrum ventri apponendum, quo mirificè iuuabatur. partim enim ſolutione aquam hydropicorum ſoluit, partim in halitum digerit atque ſiccat,& flatuum copiam exhaurit. A præfato namque fotu atque emplaſtro detumeſcere ſenſim cœpit vẽter,& æger liberius ſpirare,vnde de ægri ſalute melius tum ſperare cœpi. Sum quoque ad hepar hoc cerato vſus:℞.Vnguenti roſacei Meſuei,cerati ſantalini,cuiuſque ℥.iij. roſarũ,ſeminis endiuię & oxalidis, ana ʒ.j.ſpicęnardi,ſchœnãthi,abſinthij ſicci,ſtyracis cala-

Fotus ad aſcitem.

calamitidis, ana ʒ.j. Miſce cum pauco oleo maſticis & de abſinthio: fiat linimentum pro hepate. Sed inter cætera præſidia primum in curatione locum decocto ligni ſancti iure tribuendum cenſeo, quo dies totos quadraginta vir hic vſus meo conſilio eſt. Parabã autem decoctum ex ligni ſancti in ramenta puluerati ℔.j. in aquæ libris nouem decocti (erat autem aqua pluuia) ad dimidias, & ſub finem decoctionis adiiciebam ſoldanellæ ſiccæ manipulum, interioris cinnamomi vncias duas, paſſularũ cũ acinis ℥.ij. Vbi perfecta decoctio eſſet, illã calenté in alterum vitreũ vas infundi iubebam, in quo vini generoſi ℔.iij. inieceram, & ex hoc ſyrupo calido ℥. ix. mane ſumere: veſperi verò ℥.vj. conſulebam: eúmque probè ſtragulis opertum elicere ſudorem, qui ſat multus fluebat, coëgi. Victum exſiccantem tum maximè inſtitui ex nautico pane aniſi ſeminibus infarcto, & auiculis paruis aſſis, & paſſulis exacinatis. Purgabam octauo quoque die vel catapotiis præſcriptis, vel rhacomatis diluto, vel ſucco ireos. Tantum verò hac methodo profectum eſt, vt ita annuente Deo integræ ſanitati ſit omnino æger reſtitutus: viuítque nunc, exacto iam quinquennio à morbi curatione, incolumis, vegetus & viribus valens, ad laudem Dei Opt. Max. *Decoctum ligni ſãcti.*

OBSERVATIO VI.

Catherina Renoarda, Antonij Renoardi Iuriſconſulti ac Arelatenſis iudicis, viri ſanè præſtãtiſſimi & optimi filia, annorum octo in lethalem febrem continentem, grauiſſimis & lethalibus ſymptomatis comitatam, incidit, cum ingenti delirio, vigiliis, crebris animi deliquiis, ſine cibo ferè dies octo manens, omnia quæ illi darentur reiiciens, abſque medicamentis vllis, & peſſima item victus ratione vtens: quum morti iam proxima eſſet, & prorſus deploratæ valetudinis, fluxus alui cum ſumma virium debilitate ſuborto, liberatur Dei voluntate, non artis præſidiis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NAturam, morborum eſſe medicatricem, ſcitiſſime ab Hippocrate in Epidemiis dictum eſt: *[Li. 6. Epi.]* ipſámque earum quæ in corpore fiunt actionum opificem eſſe, bona certe ratione Galenus affirmauit. *[In arte medicinali ca. 87.]* Quæ certè non aliud eſt, quàm calor natiuus noſter, temperiéſve corporis, qua rectè munia omnia obeuntur: ac propterea facultatem noſtri corporis rectricem, iure optimo naturæ nomine inſigniédam Galenus idem aſtruxit. *[Libr. 5. de ſymp. cauſ. cap. 1.]* Hæc ea eſt quæ & ſanitatem in nobis tuetur, & morbos pellit, ipſa ſibi vias inueniens, quibus id citra medici operam ſæpenumero perficere queat. *[Li. de arte.]* Ob id Hippocrates multos quidem ſine medicis, verùm non ſine medicina tamen, curatos eſſe ingenuè confitetur. quod & experientia ipſa nos quotidie docet, & Romanam gentem complures annos ſine medicis conſtitiſſe, nempe vltra ſexcentos, Plinius grauiſſimus auctor ſcripſit. *[Li. 29. nat. hiſ. or. ca. 1.]* Quorſum hæc? vt indicem naturam quidem ſæpe ſine medici officio: medicum verò nunquam ſine naturę ope morbos curare poſſe. quod in hac noſtra puella cuius ſermonem inſtituimus, clarum faciemus. Hæc namque puellula rari habitus & mollis carnis teneræque ætatis, quum inordinatis motibus incaluiſſet (qui mos puerorum eſt cum ſuis æqualibus colludentium) móxque refrixiſſet, ſtipatis vtique externis cutis meatibus, difflatione prohibita, ſuccenſus eſt intrò natiuus calor ex humorum intus concluſorum concepta putredine. erat autem putredo intra vaſa, vnde neceſſariò continens febris genita eſt. Continentium namque febrium materia intra vaſa eſt, vt docta Galeni & omnium medicorum ſententia eſt. *[Lib. 9. metho. med.]* Continentes autem eæ febres meritò dicuntur, quæ ad infebricitationem non deſinunt: in quibus vna acceſſio ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur: vt bellè lib. nono meth. medendi Galenus. Febres has Græci συνόχους vocant

cant

by Google

cant,id eſt continuas:quarum tres facit Galenus memorato proximè loco differentias. aut enim ab initio ad finem vſque æquali magnitudine perdurant,& has Græci ὁμοτόνους καὶ ἀκμαστικούς,hoc eſt in eodem vigore perſiſtentes vocant : aut ſemper augentur ,& exiguum aliquid in dies adiiciunt,& ἀναβατικοὺς καὶ ἐπακμαστικούς,id eſt incrementum ſuſcipientes ſeu inualeſcentes vocãtur:vel tandem paulatim diminuũtur atque decreſcunt,& has παρακμαστικοὺς nuncupari volunt.Itaque quum quod accenditur ei quod tranſpirat par fuerit,nec augeri nec minui febris videbitur:ſed pari tenore perſtare ,ſibíque ſimilis permanere, ac ſi nihil illi vel demeretur , vel adiiceretur. Vbi verò quod accenditur , eo quod tranſpirat amplius fuerit,intendi febrem,& ſe ipſa in dies auctiorem fieri neceſſarium quidem eſt , quum multum ſit quod putret,exiguum verò quod foras effluit:perinde atque quum maius eſt quod effluit & tranſpirat,quàm quod accenditur,tum certè minui febrem apertè cernem⁹.Has verò differẽtias eò deinduſtria attulimus, vt ad quam earum ea febris eſſet referenda quæ iuuẽculã hanc inuaſit,ſcire certò poſſimus. Dicimus itaque ex increſcentium genere hanc fuiſſe febrem , vt quæ in dies auctior fieret , & caloris vehementia,& ſymptomatũ magnitudine:exiguo exiſtente eo quod difflabatur,multo verò quod incaleſcebat. quę cauſa fuit cur in diſcrimen mortis ægra hæc vocata fuerit. Nam agitatio corporis vehemens & anxietas,vigilia, delirium,ſyncopa,frequens ſpiritus , ſitis vehemens & inexpugnabilis , tum alius ex alio color , modò ſaturato rubore in genis florens , modò ingenti pallore ſuffuſus , & quaſi animã agentis apparebat.quæ omnia à morbi magnitudine , & naturæ propè deuictæ cum morbo pugna , prouenire pro explorato habendum eſt,ſiquid tum Hippocrati , tum Galeno creditur.Erat autem febris hæc ex putredine humorum intra vaſa , cuius putredinis notæ tum in pulſibus , tum in vrinis conſpicuæ erant.Multa namq; in pulſibus inæqualitas & inordinatus motus,frequentiáquę ſuberat;in lotiis verò magna in ſubſtantia,co-

Hippocrat. lib. præſag. & Gal. in cõ. et li. 3. de criſib.

Digitized by Google

lore,& contentis mutatio. rubræ namque vehementer, ſubſtantia inęquales, modò craſſæ, modò tenues, interdum verò ſine vllo ſedimine: nonnunquam verò cum tenui nebula pendula apparebãt vrinæ, putredinis in vaſis conſiſtentis indicium: prorſúſque, dempta ætate, ſimilis illi febris videbatur, quam in ſeruo palæſtrita vidiſſe ſe Gal. ix. methodi affirmat.

CVRATIO. Ad hanc porrò vocatus, quum omni ope mederi iuuenculæ amabili, tum ob eam quæ mihi cum patre eius, viro ſanè præſtantiſſimo & optimo, eſt neceſſitudinem, tũ ob muneris mei ratioñe, & puellæ bonę indolis, & à patre ſummè dilectę meritũ, ſtuderé: in id totus erã, vt ſcopos omnes tanti curãdi morbi ſedula manu exequerer: quòd morb⁹ magnitudine ſua inducias nõ daret, & pro Hippocratis sẽſis, medicari in valde acutis eadẽ die expediat, ne dilatio noxam immedicabilẽ adferat. Itaque protin⁹ clyſteri molli leniẽdam aluum conſulo, quòd à medicamentis ita puella abhorreret, vt ne quidem proferri quicquam de ea re ſuſtineret, tantum abeſt vt propinari illi quicquam per os poſſet. Dato clyſteri, quum bilioſa multa eáque cruda deieciſſet, nec de mittendo ſanguine, ob tenellam nimium ætatem, & difflabilem corporis ſubſtantiam, & parentum atque ægræ repugnantiam, ſermo eſſet habendus, ad vacuanda per aluum quæ putruerant animum conuerti. Vbi enim mitti ægro ſanguis vel ob ætatem corporis raritatem, vel quamcunque tandem aliam occaſionem minimè poteſt, largius ducenda aluus eſt, ſi quid Galeno fides habenda, aut alia ratione educendum ſuperuacuum. Itaque quum deiectorium pharmacum ex rhacomatis diluto, ſyrupo roſaceo, & melle aëreo (mannam noſtri vocant) præſcripſiſſem, accipere ægra renuit. confeſtim namque & per initia medicamentis purgantibus in acutis vtendum, in quibus materia turget, ſæpe ab Hippocrate dictum eſt atque Galen. Sed quæ pręſcripta à me ſunt, nihil quicquam profuerunt, quòd ea vel prorſus ægra non ſumeret: & ſi vi coacta quicquam aſſumpſiſſet, mox reiiciebat. Vnde nec ſyrupos ad febrilem calorẽ reſtinguen-

Lib. 4. aph. 10.

Li. 4. de ſani. tuen.

Lib. 1. aph. 24. & li. 2. aph. 29. & lib. 4. aph. 10. & Gal. in cõ. illorũ aphor.

guendum, nec quæ ad eximendas obſtructiones parata medicamenta erant, ſumere vnquam voluit: vt quæ ſiquando ad hæc ſumenda parentum iuſſu atque hortatu cogeretur, tota in fletus, clamores, & lacrymas ſoluebatur. Vnde & acrior ſuccendebatur febris, & peius inde multo puella habebat, fletu nimirum & clamoribus magis exagitatis intrò feruentibus ſuccis. Quamobrem naturæ ſecundum Deum omnem curationis ordinem relinquere coacti ſumus, quòd pro Hippocr. ſententia oporteat non ſolùm medicum opportuna facientem ſeſe morbo accommodare, ſed & ægrum & aſſidentes. Neque enim ſat eſt medicũ curationi intẽtũ habere, nihil quod ægro poſſit cõducere prætermittentẽ (qui verus medici ſcopus eſſe debet) ſed & ægrum dicto audientẽ, & per omnia ſuadenti medico obedientem nanciſci oportet, ſi rectè curatio proceſſura ſit. Itaque in hac puella etſi medicus aderat & ſedulitate, & amore, & officio aſſiduus, & aſſidentes adeſſent, & prudentia, & charitate & amabili beneuolentia coniunctiſſimi, omníq; ſtudio, officio, ac diligentia in muniis ad puellæ ſalutem neceſſariis exequendis intẽtiſſimi: (erat enim puellæ pater, erat & mater, & affines multi, quorum neſcias vter totum plus officio functus eſſe videri poſſet) vnum tamen certè deerat, in quo curationis caput poſitum eſſe videbatur, ægrę infantulæ inobediẽtia, quæ vel mollitie & teneritudine ętatis, vel naturę repugnãtia (vt plerunque in pueris repugnans & refractaria ob iudicij & prudentię defectum eſſe ſolet) omnia reſpuebat quæ in illius ſalutẽ methodo eſſent pręſcripta. Vnde factũ eſt vt in præſens periculũ adducta tum vi morbi, tum ſua ipſius inobedientia ęgra hæc fuerit. Nam neque decretoria ſalutaria in diebus decretoriis vlla facta ſunt, neque cõcoctiones rectè proceſſerũt, neque naturę rectrix facultas quicquam cõmodè operari videbatur, malo vtique oppreſſa. Vnde circa xiiij. diem omnia in peius labi viſa ſunt, prorſúſque lethũ minari, oculi caui, aures cõtractę, facies demortuę ſimilis, liuẽtes buccę & vngues, viriũ deiectio, idq; ex pulſuum defectione

Lib. 1. aph. 1.

Digitized by Google

deprehendebatur, delirium, vigilia, marcore flaceſcẽtia membra, totáq; terroſo puluere ac ſorde ſquallentia, inedia, ſopor vigilans, linguæ ſumma nigrities & aſperitas, vox faucibus hęrẽs & interrupta, clamor, conuulſiui motus, toruus aſpectus, &, vt in ſumma dicatur, plurima vndiq; mortis imago. Tum verò inter hæc tam lethalia ſigna ad decimumſeptimum vſque diem perſeuerantia, quæ deploratæ valetudinis ægrã eſſe teſtari poterant, en tibi derepentè in ſumma virium deiectione aluus fluere cœpit, magis profectò morbi vi atque impetu, quàm naturæ ductu: cruda, bilioſa, feruida, porracea & peſſimè olentia deiecta ſunt, magis tum collapſis viribus, vt ſine pulſu ægra relicta fuerit. Perſtat alui fluor dies totos plus minus quatuordecim: tandem verò remediorum forinſecus adhibitorum, fotuum atq; vnctionum impetum humorum cohibentium vi ſedato fluxu ventris, perſtitit febris ad ſexageſimũ vſque diem, tabefacta prorſus puella. Sed tamen ſenſim vi naturæ aut Dei potius auxilio, patris indulgẽtiſſimi luctum miſerantis, refici cœpit, & nos vt potuimus pro ægræ repugnãtis natura ea præſcripſimus quæ vires reparare & integræ ſanitati puellam reſtituere poſſent, ad laudem Dei Opt. Max.

OBSERVATIO VII.

Vir quidam Mercator (cuius nomini, ob eam quæ in medico eſſe debet modeſtiam atque prudentiam, parco) ex amore in inſaniam deductus, melancholicus effectus eſt, mirisque viſis etiam interdiu nedum noctu agitabatur, modò in iram ac furorem concitus: mox placabilis in riſum effuſus, amatæ ſpeciẽ ſe in momenta ſingula in conſpectum habere affirmabat, illi blandiebatur, ac ſi præſens fuiſſet: mox quòd ſe amantem redamare nollet, miris increpabat modis, omnis de amata ſermo, omnis inter luctus ibat dies, noctem ſine ſomno triſtitia mœrórque conſumebant: & ſibiipſi iniecisſet manus, ni ſuorum vi prohibitus fuiſſet. Quum ſic inſaniens totos ſex conſtitiſſet menſes, egóque eò profectus eſſem vbi æger laborabat, ad curam accerſitus, hominem magno ſane labore, multiſque

Digitized by Google

tiſque in eam rem paratis auxiliis, ab inſania, Dei gratia adiutus, reuoco, & integræ menti ac ſanitati reſtituo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE admirando amoris affectu, quo ſæpenumero in furorem atque inſaniam deducũtur incauti, & inſana mente homines, tractaturi, accurata ſanè & philoſophica enarratione erit latiſſimus de amore campus nobis ad metam tendentibus percurrendus. Ingens hîc inuitat locus: libeat modò vagari, & à leuioribus reuulſi meditationibus, in hæc ſancta Philoſophiæ adyta penitius mentem inuoluẽtis, illis ſacraria aperiemus: & in ea diuertemus amœniſſima Muſarum vireta, vbi inenarrabili varietate, floribus paſſim niteſcentibus, coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modò, ſed halitu iucundiore, ſua & fragrantia & ſucculentia plenius alant, impleántque auidum ſciendi animum ratione mira: & ſentiatur tamen in iis auſterior quædam ſuauitas & alimonia, ſi non omnino dulcis atque percocta, grata tamen certè atque fœcunda. Sed nos in his de amore proferendis, cum delectu rerum modum ſeruabimus, ne inopia ieiuni aridíque videri poſſimus, aut vbertate nimia luxuriantes, oneroſi legentibus euadamus. Itaque quum nobis de inſano ex amore affecto ſermo ſit futurus, déque eius morbi medica curatione, indagãda nobis prius multa erunt ex ſcientiſſimorum hominum penu exprompta, ſine quorum cognitione manca ſit futura noſtra omnis de re propoſita tractatio. Illud in primis inquiremus, quidnam amor ſit: quàm multiplex: (in cæleſtem namque & vulgarem atque ferinum Plato atque Plotinus diſſecant) quid vterque in nobis amor pariat: quantum virium in hominum animis corporibúſque amor ſibi vindicet, vt ex amore vulgari in inſaniam ducantur homines: amorem hunc, faſcinationem quandam eſſe, & quis faſcinationis eius modus: facilè homines amore irretiri, & quę ſit illaquea

Plato in cõuiuio. Plotinus li. de amore, Enneade 3.

tionis eius ratio, quibúſque irretiamur: amorem hũc vulgarem, ſanguinis eſſe perturbationem quandam: quænam ſit tandem inſanientium ex amore curandi ratio, quam nos potiſſimum in hoc ægro curãdo obſeruauimus. Quibus abſolutis, finem huic noſtræ explanationi faciemus, auſpice & ductore Deo, qui amor eſt vere amantium, amore ſuo colluſtrans, fouens, ac viuificans omnia.

In conuiuio de amore. *Plot. Ennead. 3. l. 5. cap. 4. de amore.* *Amor quid* *Marſil. Fici. in com. ad conu. Plat. ca. 4.*

Ergo vt à primo exordiamur, Amorem Plato definit, appetitionem eſſe, qua bonum ſibi adeſſe ſemper quiſque deſiderat. Plotinus verò, amorem, actum eſſe animæ bonum deſiderantis aſtruxit. Marſilius Ficinus, deſiderium pulchritudinis amorem eſſe dixit. quæ ſanè concors eſt Philoſophorum omnium de amore aſſertio. Equidem quum ad bonum omnia ferantur, ídque omnia appetant, vel Ariſtotelis lib. 1. Ethic. ſententia, efficitur, vt in id quod bonum, quod pulchrum eſt, ingenito quodam ac naturali appetitu feramur. Nec iniuria, quoniam inſitum nobis à natura eſt, vt quod imperfecto deeſt, id ad perfectũ duci cupiamus. cupiditaté hanc amorem iure dicimus, id eſt boni, pulchríque fruendi deſiderium: vt quod in nobis deficit, id congreſſu & mutuo complexu adipiſcamur. Verùm quum incognita nemo deſideret, neceſſarium planè eſt, vt aliquo modo cognitum nobis antè fuerit quod amemus: neque cognitum ſolum (multa namque nobis probè cognita odiſſe ſolemus) ſed vt tanquam bonum nobis atque iucundum pulchrúmque fuerit iudicatum. Neque id quidem ad flagrantem beneuolentiam, quæ inſignis erga rem amatam affectus eſt, ſatis eſſe videtur, niſi facilè conſequi nos poſſe quod pulchrum bonúmque fore cenſuimus, iudicemus. Quiſquis igitur quippiam amat, illud quidem reipſa nondum integerrimè poſſidet: animi tamen cogitatione idipſum cognoſcit, pulchrum ac bonum iudicat, conſequi poſſe confidit. Hæc ipſa cognitio, iudicium, ſpes, quaſi præſens aliqua abſentis boni anticipatio eſt. Non enim arderet, niſi idipſum ſummè placeret: neque placeret, niſi eſſet quodãmodo mentis cogitatione prægustatum,

cogni-

cognitione præuia & antecedente. Ergo quum aman tes partim quod optant habeant quidem (nempe bo ni ad quod feruntur cognitionem) partim verò non habeant, quatenus optato bono non fruuntur: haud ab re ex indigentia quadam & affluentia mixtum eſſe amorem atque generatum diuinus Plato atque *Plato in cõuiuio.* Plotinus pronunciarunt. Qui ſanè affectus ob ib ἔρως eidē auctori dictus eſt, quòd ἀπὸ τῆς ὁράσεως, id eſt à vi *Plo. Enneadis 3. li.* ſione initia ducat, & ab ea ſuam amor eſſentiam poſſideat. à viſione namque, vt idem Plotinus tradit, a- *5. cap. 6.* mor qui paſſio eſt, inſtinctum habet. Atq; ob id Græ *Vbi ſuprà.* ci amorem ἔρωτα nuncupauerunt, quia (vt Plato inquit) εἰσρεῖ, hoc eſt, influit extrinſecus per oculos. rei namque amatæ inſpectio ardorem in animo amantis ingenerat. Vnde eſt illud diuini vatis Vergilij,

Vt vidi, vt perij, vt me malus abſtulit error. *Verg. eclog. 8.*

Et illud item Ouidij,

Tunc ego te vidi, tunc cæpi ſcire quis eſſes: *Ouid. Epi.*
Illa fuit mentis prima ruina meæ. *12. Heroidũ, Medeę*
Et vidi & perij, nec notis ignibus arſi, *Iaſoni.*
Ardet vt ad magnos pinea teda deos.

Vnde & Plautus in Gurgulione:

Suſſilite obſecro, & mittite iſtanc foras: Quæ mihi miſero amanti ebibit ſanguinem.

Et in Mercatore,

Ego illic aſpicio forma eximia mulierem,
Quam ego poſtquam aſpexi, non ita amo vt ſani ſolent
Homines, ſed eodem pacto vt inſani ſolent.

Quin & hoc ipſum ſacra etiam eloquia teſtantur. Quid namque illud eſt quod à Hieremia prolatum *Hiere. 9. f.* eſt, Mors aſcendit per feneſtras: quàm cõcupiſcentiã viſione & aſpectu ingenerari? Vnde eſt illud Matthæi *Matt. 5. d.* in Euangelio, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Oculorũ namque miram in amatoriis affectibus potentiam intuens diuino ſpiritu actus Regius Propheta Dauid, ita Dominum deprecabatur: Auerte (inquit) oculos *Pſal. 118.* meos, ne videant vanitatem. Hi profectò ſunt quorum miniſterio in hominum animos amor influit, ſenſimque illabitur: quòd quum multo igneo radio-

ſóque ſpiritu oculi niteant (quæ ipſorum natura eſt) efficitur, vt patefactus oculus, & in pulchritudinis amatæ ſpeciem vehementer intentus, radiorum ſuorum aculeos in adſtantis oculos eiaculetur, atque etiam cum aculeis iſtis, qui ſpirituum vehicula ſunt, ſanguineũ vaporem illum, quem ſpiritum nuncupamus, intendit: hic incenſus, & iam amatæ rei ſpecie agitatus, cor exagitat, inflammat, vrítque nimio motu atque caloris æſtu dum vehementer potiri re amata amans deſiderat, dum viciſſim aculeos ab re amata ſuis ipſe oculis ſuſcipiens, quodam modo inficitur amoris veneno. Ac proinde rectiſſimè amorem ἔρωτα dici Græci voluerũt, quòd illis ceu perſpicaciſſimis ſenſib. amoris vis ſe in ima cordis inſinuet. quod
In Phædro. animaduertens Plato, amorem ἔρωτα ἀπὸ τῆς ῥώμης, id eſt à robore ac vehementia, dici exiſtimat. Quid amor ſit, ex Platonicorum ſchola deprompſimus: quàm multiplex, ex eorundem penu eſt iam nobis explicandum, & quid in nobis amoris hæ differentiæ pariant, quod ſecundo loco dicendum propoſuimus.
In Cõuiuio. Ergo duo amorum genera Plato facit: ſiquidem cupidinem veneris comitem eſſe Pauſanias, amorem lau-
Plato in cõuiuio. dans apud Platonem, aſſerit, totidémque eſſe cupidines ſeu amores quot ſint & veneres, neceſſarium omnino exiſtimat. Platonis porrò hęc verba ſunt (Gręca non apponam, ne redundante copia opus extuberet, Latina tantùm appingam) ¶ Neminem, inquit, profectò latet, abſque amore venerem nunquam eſſe. Quare ſi vna eſſet venus, vnus & amor. Quoniam verò duæ ſunt veneres, geminum quoque amorem eſſe neceſſe eſt. Geminam autem deam hanc eſſe quis neget? Nónne vna quædam antiquior eſt, & ſine matre venus, cœlo nata, quam cœleſtem venerem nuncupamus? Altera verò iunior, é Ioue & Dione progenita, quam vulgarem communémque vocamus? Neceſſarium itaque amorem veneris illius comitem cœleſtem vocari, huius verò vulgarem. Hactenus Plato, qui diuino numine plenus, amoris duo præcipua genera conſtituit: cœleſtem alterum, cœlo patre & ſine matre natum: iuniorem alterum, ex Ioue patre, &

Dione

Dione matre genitum:ob ídquevulgarem. Cœlo natus,diuinus amor dicitur, & ſine matre, quoniam mens illa angelica à materiæ corporeæ conſortio eſt omnino aliena:ac proinde ſine matre natus amor ille cœleſtis intelligitur.matris nãque nomine Phyſici omnes materiam intelligunt. Quum itaque venus illa cœleſtis,tota pura mens,purum bonum ſpectãs, & illi prorſus iugitérque inhærens,non tanquam accidens in ſubiecto,ſed tanquam eſſentia quædam perennis,veluti lux ſoli adeſſe dicitur,tota actus purus ſit,nihil materiæ poſſidens,firma,conſtans,perfecta, prorſúſque ſeipſa contenta manet. nam amore ingenito ad intelligendam Dei pulchritudinem rapitur. Altera autem venus ex Ioue nata ob id eſt, quòd ex ea virtute ipſius animæ quæ cœleſtia mouet, elici intelligatur: ea ſiquidem hanc creauit potentiam quæ inferiore hęc generat. Matrem namque illi ideo Platonici tribuunt,quia materiæ mundi infuſa,cum materia commercium habere ad generationis vim creditur. Eſt enim venus hæc ſecunda Ioue & Dione nata,vis generandi animæ mundi tributa,vnde generationis cupiditas omnis in omnibus generandi potentiam habentib. innaſcatur. Vtraque porrò venus conſimilem ſibi comitem habet amorem. Prior illa cœleſtis, tota in Deum intenta, illius ſummam pulchritudinem admiratur, in eáque ſibi nimium placet ac conquieſcit:altera verò ad eandem pulchritudinem in corporibus procreandam,prout materię ratio patitur,toto nixu contendit. Illa diuinitatis fulgorem in ſe primùm complectitur,deinde exceptum fulgorem hunc,in venerem ſecundam iam in materia operantem traducit. Hæc fulgoris illius ſcintillas ac ſeminaria quædam in materiam mundi trunſfundit, vnde ſingula mundi corpora pro captu naturæ ſuæ pulchra ſpecioſáque videntur. Horum ſpeciem corporum humanus animus per oculos percipit, & ad amandum quę ſpecioſa videantur allicitur. Atque hic animus noſter rurſus vires geminas poſſidet,népe intelligendi,& generandi potentiam: quæ geminæ in nobis vires, duæ in nobis veneres ſunt, quas

& gemini comitentur amores. Quum primum enim humani corporis ſpecies pulchra ſeſe obtutubus noſtris offert, mens noſtra, quæ prima in nobis venus eſt cœlo delapſa, & (vt Ariſtoteles ſenſit) foris adueniens, ſpeciem pulchram, tanquam diuini decoris atque fulgoris imaginem, veneratur ac diligit, pérque hanc ad illum ſæpenumero attollitur ac excitatur. Vnde eſt illud Regij Prophetæ: Cœli enarrant gloriam Dei. Ob enim immenſam tanti operis pulchritudinem, rapitur mens noſtra in Deũ, laudibus exultans & dans gloriam Deo. At generandi vis, quæ altera in nobis venus eſt, formam generare ſummæ pulchritudini affinem, quantum materiæ ratio patitur, concupiſcit. In vtraque igitur venere amor elucet. ibi contemplandæ, hîc generandæ pulchritudinis deſiderium. Amor vterque honeſtus atque probandus. vterque enim diuinam pulchritudinem, quæ imago quædam Dei eſt, ſequitur: atque ob id mirificè à Platone vterque commendatus. Illud tamen in amore improbare Plato ſub Pauſanię perſona videtur, ſiquis generationis auidior contemplationem deſerat, ſéque totum ſecundæ veneri, relicta priore dedat: aut ſi generationem præter modum cum fœminis exercere contendat, formámve corporis pulchritudini animi præferat, eũ vtique dignitate amoris abuti Plato rectiſſimè cenſet. Quo qui rectè vtetur, corporis quidem formam laudabit, ſed per illam, excellentiorem pulchrioréinque mentis & Dei ſpeciem cogitabit, háncque illi præferet, eam vehementius & admirabitur & amabit. Generationis autem & congreſſus officio eatenus verè amans vtetur, quatenus naturæ ordo ad prolem legitimè ſuſcipiendam, & ad mortalitatem hanc ab interitu vindicandam, poſtulare videbitur. Quotuplex eſſet amor, & quid in nobis cœleſtis atque vulgaris efficiant, diximus: quantum virium amor hic vulgaris in hominum animis corporibúſque ſibi vendicet, & vt ex eo in inſaniã non rarò homines deducantur, nobis nunc eſt tertio loco dicendum. Amorem magnum deum eſſe, eúmque ex antiquiſſimorum deorum numero Phædrus apud

Li. 2. de generat. animalium, c. 3.

Pſalm. 18.

In cõuiuio.

Plato-

Platonem conceptis verbis affirmat: cuius imperium tantum eſſe Orpheus in hymnis cecinit, vt fato ac neceſſitati imperare amorem, cunctáque gignere quæ in cœlo ſint, quæque in terra maríque aſſerere non dubitarit. Amoris namque regnum in veneris hymno ita expreſſit:

Καὶ κρατέεις τρισσῶν μοιρῶν, γεννᾷς δὲ τὰ πάντα
Ὅσσά τ' ἐν οὐρανῷ ἐστι καὶ ἐν γαίῃ πολυκάρπῳ,
Ἐν πόντῳ τε, βυθῷ τε.

Id eſt, tribus fatis imperas, & generas omnia quæ in cælo ſunt, & quæ in terra, & quæ in mari & abyſſis. Quum itaque tantus ſit amor, vt ab eo cuncta emanent, originíſque ſuæ initia illi accepta ferant: quid mirum ſi in animis noſtris corporibúſque ſuum & ipſe imperium viréſque admirandas exerceat? Hæc autem eſt illius in nobis potentia, vt & animum temperare, & illum rurſus in furoré agere poſſit: prout vel moderatè vel intemperanter animum diuexarit. Si enim intemperatus accedat, tetris horrendíſque imaginibus interdiu noctúq; animum implet, animalem ſpiritum obſcura caligine inficit, menté turbat, ac hominem ſui impoté facit. Quod Lucretio Philoſopho Epicureo accidiſſe legimus. is enim amore flagrans, mētéq; emotus, in inſaniã lapſus, manus ſibi iniecit. Alceſte Peliæ filia, pro viro ſuo perire nimio amoris ardore in animum induxit, ídq; viriliter præſtitit: vt Plato conceptis verbis affirmat. Nec ſolùm in animũ impetũ facit amor, verùm & in corpus ſæpenumero tyrannidem exercet: vigiliis, curis, macie, dolore, tabitudine, & mille aliis affectibus lethalé noxã inferentibus, corpus vexans. Teſtimonio eſſe poteſt Antiochus Seleuci Regis filius, qui quũ Stratonices nouercæ veſano amore corriperetur, illã miſerè deperibat: impium tamé pectoris vulnus pia diſſimulatione cõtegebat, pugnabántq; diuerſi animo & medullis incluſi affectus, ſumma cupiditas, & maxima verecundia: vt quũ potiri amata nouerca maximè vellet, verecũdia à tanto facinore deterreretur. Vnde effectũ eſt, vt anxietudine hac peſſimè diuexatus, in vltimã tabé æger amans deductus ſit. Qué tamen in tanto diſcri-

Lucretius.

Alceſte.

In Conuiuio.

Vide Valer. lib. 5. c. 7.

mine poſitum, Heraſiſtrati medici ſolertia, artíſque præſtãtia alleuauit. Iuxta enim Antiochum ſedens, vt cũ ad introitũ Stratonices nouercæ rubore perfũdi, & ſpiritu increbreſcere, eáq; egrediẽte pallere, & excitatiorem ſubinde reciprocare anhelitum animaduertit: curioſiore obſeruatione ad ipſã veritatẽ penetrauit. Ingrediẽte namq; Stratonice, & rurſus abeũte, brachiũ adoleſcẽtis diſſimulãter apprehendẽdo, modò vegetiore, modò languidiore pulſu venarum affici ęgrum agnouit, ipſúmq; amore Stratonices immodico teneri deprehẽdit: réq; tota Seleuco patri expoſita, chariſſimã coniugẽ filio cedere nõ dubitauit, quòd in amorẽ incidiſſet, fortunę acceptũ referẽs: quòd diſſimulare eũ vſq; ad mortẽ voluiſſet, filij pudori imputãs. Hęc mala inferre ſua caſtra ſequẽtib. amor conſueuit. Nam qui perditè amant, nec re amata potiri queũt, hi maciléti & pallidi fiũt. quippe ad duo ſimul perficiẽda opera vis naturæ ferme deficit. Animi amãtis intẽtio in aſſidua amati cogitatione tota ſe verſat, illic tota ferme vis corporis intenta eſt: quò fit vt neque concoctio rectè procedat, neque reliqua naturæ munia quæ circa alimoniam facultatum naturalium ope fiunt, rectè perficiantur. Vnde efficitur, vt & ſuperflua multa coctionis defectu redũdẽt, & cruda in iecur trahantur: quamobrẽ & ſanguinem paucũ crudúmq; inde gigni cõſequens eſt, qui per venas diffuſus, nec alẽdo corpori aptus, pallorẽ maciémque creat. quòd animaduertens lepidiſſi. Poëta, ſic de ea re cecinit:

Ouid. li. 1. de arte amandi.

Palleat omnis amans, color hic eſt aptus amanti:
Hoc decet, hoc multi non valuiſſe putant.

Et paulò poſt,

Arguat & macies vultum. Et rurſum,

Attenuant iuuenum vigilatæ corpora noctes,
Curáque, & immenſo qui fit amore dolor.

Vt ex amore in inſaniã homines deducantur.

Ex his cõſtat vel indubia fide, magnam habere in hominum corporib. vim amorẽ, vt qui in tabẽ & in inſaniã atque mortẽ deducere homines queat. Ac verò vt ex amore inſanire homines contingat, quod explicare propoſiti noſtri fuerit, iã promẽdũ. Amorẽ porrò in-

rò inſanię ſpeciē eſſe quandam,& Plat.in conuiuio aſ ſeruit, & res ipſa per ſe euentus eiuſmodi fidē facit. Furorē Plato in Phędro mētis alienationem eſſe definit. Alienationis autē duo genera tradit, alterā ab humanis morbis,alteram à Deo prouenire affirmat. Inſaniam illam,hanc,diuinum furorem nuncupat.Inſaniæ morbo qui tenentur, infrà hominis ſpeciem naturámque detruduntur: mentis impotes,vnde & dementati & amentes iure dicuntur. Inſaniæ porrò quę morbus eſt,rerum ſcientiſſimi duo pręcipua genera ſtatuunt,vnum cerebri,cordis vitio aliud naſcitur.Quum enim aſſata bilis plurima, ſanguíſve aſſatus multus,aut atra bilis in venoſo genere redundās, in caput effertur,vapor inde teter cerebrum implet atq; occupat,ſpiritum animalem mire exagitat,turbat mentem,viſiſq; plurimis,pro redundātis humoris natura,animum inficit atq; terret.Qui enim aduſta bili vexantur, vel etiam à nemine laceſſiti vehementiſſimè efferantur, & in iram præcipites toti aguntur,altè vociferātur,in obuios irruunt,ſeipſos & alios cædunt & ſibi mortem nonnunquam inferunt: quod Lucretius Philoſoph. & poëta feciſſe dicitur. Qui ſanguinis aſſati vitio inſaniunt,effuſos nimium in riſus prorūpūt,in cachinnos ſoluuntur,cātilenis & tripudio exultāt,hilares,minimè malefici sūt: ſed aſſiduè ſeſe iactant, nec vno conſiſtere loco queunt: illis oculi genæq; & facies tota plerunq; rubent. At qui atra laborāt bili,perpetuò mœrent, ipſi ſibi ſomnia fingunt & viſa,quę vel pręſentia expaueſcant,vel futura formident.Atq; eas omnes inſaniæ ſpeciès,cerebri & interiorum eius facultatum defectu prouenire,& Philoſophi & medici adſtruunt. Quando verò humores illi vel in venoſo genere, vel in corde ipſo ſiſtuntur,nec in cerebrum ſeſe efferunt,tum anguſtiam & ſolicitudinem,non demētiam pariunt:tū verò amentiam,quum animæ ſedem,cerebrum, inquam,petunt.Hoc eſt quod lib.6.Epid.dixit Hipp.ſi atra bilis in corpus inclinarit,comitiales fiūt: ſi verò ad animū,atrabilarij melancholici fiunt.Quā partem Gal.lib.1.loc.affect.interpretans,ait,humoreshuiuſ-

In oratione Pauſaniæ de amore.

Cap.6.

modi ſi cerebro veluti parti inſtrumentali noceat,ad
cerebri corpus conuerti morbum dixiſſe Hip.ſi verò
cerebri temperamentum mutãdo,ei tunc:vt ſimilari
parti nocere,& noxam eam ad mentem atq;animum
pertinere,vnde melãcholici & inſanientes reddãtur:

Lib.3. de loc.aff.c.6.

quòd,eodem Gal.auctore,anima ipſa ab partium tẽ-
peramento mutetur. Qui verò ex amore inſaniunt,
non ſolùm repente in cerebrum atrabilario ſucco,&
ſpiritum animalem , cerebríque facultates pluri-
mum euertente , fieri amentes dicuntur : ſed e-
tiam cordis morbo , ab his humoribus diuexato:
nam cupiditate nimia & æſtu amoris cor illis imperi
sè amantibus ſeruet,exeſtuat,premitur:vnde inquie

Amorem faſcinationẽ eſſe quãdam.

ti,anxij,mœroris & ſolicitudinis pleni viuũt. Vt res
eſt ſoliciti plena timoris amor.Et quidni inſaniãt ſæ
penumero ex amore homines?quũ vulgaris hic & fe
rinus amor,faſcinatio quædã ſit(vt tandẽ ad id quod
quarto loco dicturos nos promiſimus , accedamus)
cuius faſcinationis modus hic eſt,quòd quum in iu-
uenibus ,vt potè ætate,& calore multo ac ſanguine
viuido,tenui,ac claro florẽtibus ,vegeta ſint omnia,
tenues quidẽ illos,claros ac bene mobiles ſpiritus ea
in ætate habere,neceſſarium relinquitur:hi namque
perpetuò à cordis calore ac poteſtate,ex puriore ma
gíſque elaborata ſanguinis arterialis parte gignũtur:

Gal.5.de ſimp. fac. & lib. 7. de plac. Hippo.& Plat. Auicen.li.de virib.cor.diſt. 1.c.2.Com. 1.in 1.de pop. morb. ſuper tex. Quũ eſſet.

vt concors eſt & Gal.& Auic.ſententia. Tales porrò
in nobis gignuntur ſpiritus , qualis in nobis ſanguis
fuerit,qualíſque admiſſus in præcordia aër : vt qui ſi
purus fuerit , puros quoque in nobis ſpiritus creat:
perinde atque nebuloſus ſi fuerit,nubuloſos & craſ-
ſos,vt Gal.mens eſt.Itaque ſpirituũ in nobis genera
tio ſanguinis naturam à quo emanant,omnino ſequi
tur,qui tales gignuntur qualis fuerit conditus in ar-
teriis atque corde ſanguis.Spiritus verò ipſi è corde
in cerebrũ ſublati,atq.animales iãeffecti,perfectiúſq;
elaborati,tenuiores & ad motũ proniores reddũtur,
faciléq;per patentes cerebri meatus permeant: præ-
ſertim qui ad oculos perferuntur,qui omnium luci-
diſſimi,& ſummo ſplendore nitẽtes,ad viſionẽ perfi
ciendã & ſunt & habẽtur.inde ſimiles ſibi radios per

oculos

oculos quaſi per vitreas feneſtras emittunt Ad altiſſimas naque corporis partes ſpiritus maximè, tenuiſſimus quum ſit, euolat, eiúſq; lumen per oculos, quum ipſi perſpicui ſint atq; omnium noſtri corporis partium nitidiſſimi & ætherei, vberius emicat ac ſeſe foras exerit. Quemadmodũ enim ſol, mũdi cor, ſuo perenni motu lumen, pérque lumen ac calorem vires admirandas ſuas ad hæc inferiora demittit, vt Ariſtot. ſententia eſt: ſic corporis noſtri princeps pars cor, motu ſuo quodam irrequieto & perenni dũ vita ſtat, proximum ſibi ſanguinem agitans ac calfaciens, ex eo ſpiritus in totum corpus, pérque illos luminum ſcintillas per membra diffundit ſingula: per oculos autem maximè, quòd in alto tanquam in ſpecula poſiti ſint, & luminoſa maximè ſubſtantia conſtent. Oculis porrò natiuum eſſe & genuinum lumen, animalia multa teſtantur, quorum ſunt oculi nitidiſſimi & ſummo fulgore coruſcantes, vt noctu abſque externo lumine cernere queant, quorum in tenebris coruſcant oculi, vt leonibus, pardis, & felibus accidit. Quod & experimento diſcere quoque poſſumus. ſi quis enim paulò preſſius oculi angulum digito compreſſerit, cõtorſerítque, circulum quendam videbitur intra ſe lucidum contueri, ex interno quidem oculi lumine manãtem. Emiſſum autem ab oculis radium, vaporẽ ſecũ ſpiritalem trahere, & ſanguinis vaporé, ex eo perſpicimus, quòd lippi & rubẽtes oculi, ſpectãtis proximè oculos, radij ſui emiſſione cogũt morbo ſimili laborare: affrictu atq; cõtactu ſpirituoſo ſimilem parientes in beneualentib. oculis morbũ, quo affecti ſunt. vbi apparet & radiũ ad propè adſtantẽ oculũ protendi, & cum radio vná vaporẽ corrupti in parte ſanguinis emanare: cuius contagione oculus ſpectantis inficitur ac coinquinatur. Quin & Ariſt. lib. de ſõno & vig. teſtimonio conſtat, mulieres menſtruo pollutas, intuitu ſuo ſpeculũ nitidum, ſanguineis quaſi guttis & fœdo vapore inficere: vt & experientia docet. Quod ex eo fieri arbitrandũ, quia ſpiritus, qui vapor ſanguinis eſt, ſanguis quidã tenuiſſimus & ſũmè elaboratus videtur eſſe, adeo

ſimile pulchrum.

Li. 2. de cælo & mundo, c. 7. nu. 12. vet. ver.

Digitized by Google

vt aſpectum fugiat oculorum: ſed in ſpeculi ſuperficie perpolita craſſior effectus, clarè perſpiciatur. Quid mirum igitur ſi toto affectu intentus amans in amatam mulierem, illam fixo intuitu conſpicatus, radiis emiſſitiis amore inficiat? viciſſimque illa, ſi nitentes in illum oculos conuertat, mutuóque aſpectu viſorios vtrinque manantes radios, complicent ac cõmiſceant? annon aſpectu amatorio præcordia ſpiritali telo figent, & vnà cum aſpectu mutuo alter alterius amorem cõbibet? Hoc lepido carmine ſummus poetarum Virg. ad hunc modum expreſſit:

Li. 4. Æneid.

At regina graui iamdudum ſaucia cura,
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. Et paulò poſt, faſcinationis ab amore modum explicans, ſubiunxit:

Vritur infœlix Dido, totáque vagatur
Vrbe furens: qualis coniecta cerua ſagitta,
Quam procul incautam nemora inter Creſſia fixit
Paſtor agens telis, liquitque volatile ferrum
Neſcius. illa fuga ſyluas ſaltúſque peragrat
Dictæos: hæret lateri lethalis arundo,
Nunc media Æneam ſecum per mœnia ducit:
Sidoniáſque oſtentat opes, vrbémque paratam.
Incipit effari, mediáque in voce reſiſtit.
Nunc eadem labente die conuiuia quærit,
Iliacóſque iterum demens audire labores
Expoſcit: pendétque iterum narrantis ab ore.

Faſcinationis in amore modum lepidiſſimè diuinus Vates expreſſiſſe videtur, dum vulnus ali venis, & cæco igne, hoc eſt ardenti rei amatæ deſiderio vrgeri amantis animum cenſet, dum furentem tota vrbe vagari fingit. quid enim aliud id eſt, quàm mentem amore inſano illaqueatam in furorem agi? vt ferè qui perditè amant, inſanire dicantur? Vnde eſt illud Terẽtij in Eunucho, *Dij boni quid hoc morbi eſt? Adeon' homines immutari ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe?* Nec profectò mirum, tenuem radium oculis emiſſum, leuiſſimúmque ſpiritum tam citò, tam vehementer, tam etiam perniciosè totum animum inquinare, ſi quis morbos eos qui contagione inficiunt animaduerterit, pruritum, ſcabiem, pſoram, elephantiaſim, dyſenteriam, lippitudinem, peſtem, qui vapore no-

xio emiſſo, cóque ſpiritali & inuiſibili, inquinant. Quippe ſpiritalis ille vapor quem oculus amantis, vehemẽti motu in amatæ ſpeciem eiaculatur, quum clarus ſit, tenuis, atque calidus quâ clarus eſt, oculorum & ſpirituũ claritati rei amatæ maximè cõgruit ob germanitatem quandam & naturarum ſympathiam: atque ob id blanditur & allicit, vnde ſequitur vt auidè hauriatur. Quia ſubtilis, celerrimè in præcordia meat: inde facillimè per venas & arterias in corpus permanat vniuerſum. Quia calidus, vehementer agit & mouet (eſt enim caliditas omnium actuoſiſſima, auctoribus Ariſtotele atque Galeno) quamobrem vehementer agens ſanguinem inficit ſimilitudine qua ipſe infectus eſt, hoc eſt inſano quodam fatendi ardore ac deſiderio. Quod Lucretius ſcitè admodum libro de rerum natura quarto explicaſſe eſt viſus, inquiens: *Ariſt. li. de cælo. Gal. li. 7. meth. et li. 5. aph. com. 5.*

Hinc illæ primum veneris dulcedinis in cor
Stillauit gutta, & ſucceſſit feruida cura.
Nam ſi abeſt quod ames, præſto ſimulachra tamen ſunt
Illius, & nomen dulce obuerſatur ad aureis.

Quâ verò ſpiritalis ille vapor à ſanguine elaboratiſſimo genitus, & dulcis quoque ipſe eſt, ſanguinis vnde manauit naturam referens: ea ſanè ratione fit vt viſcera quodãmodo paſcat, foueat, atque oblectet. quo fit, vt amantium deſiderium atque cupiditas inde mira excitetur, quum amans amatæ appetat corpus, vt cõmixtione illabi in venas alterutrius in alterum ſpiritus ille dulcis queat. Vnde cõſequitur vt & voluptate & dolore ſimul amantes tangantur: voluptate quidem, ſympathia quadam qua ſibimetipſi conſentiunt dum amant, & propterea etiam quòd vapor ille ſpiritalis clarus atque dulcis, qui per oculos in præcordia manauit, claritate ſua alliciat, dulcedine oblectet. Dolore autẽ afficiuntur, ob id potiſſimum, quòd ſympathiæ antipathia admixta ſit, qua concupita re frui amantes nequeũt: & quòd ſpiritus ille ſubtilis & calidus radiis oculorum emiſſus, ſubtili quidem ſua præcordia diuidat quodam modo & diſcerpat: calor verò eadẽ exagitet, & quod ſuum eſt

auferat, & in alterius mutet naturam: per quam ſanè mutationem eum in ſe quieſcere non ſinit, ſed ad eũ ſemper à quo infectus eſt trahit. Quod à Lucretio lepidiſſime his verſ. explicatum eſt:

Lucretius libr. 4. de nat. rerum.

Idque petit corpus mens, vnde eſt ſaucia amore.
Namque omnes plerunq; cadunt in vulnus, & illam
Emicat in partem ſanguis, vnde icimur ictu:
Et ſi comminus eſt, hoſtem ruber occupat humor.

Hoc carmine Lucretius non aliter vult ſanguinem hominis oculorum radio affecti & vulnerati, in vulnerantē prolabi, quàm hominis gladio cæſi ſanguis prolabitur in cędentem. quod & experientia ſępe docet, & idipſum quoque me vidiſſe teſtari plena fide poſſum. Nam quum Iacobus ab Aqueria Patritius Arelatenſis vulnere mortuus eſſet, & qui vulnerarat, à magiſtratu comprehenſus, in conſpectum cadaueris delatus fuiſſet, vt occiſum recognoſceret, & ſcelus fateretur: mox ebulliens ſanguis multo cum feruore & bullis prodire è vulnere & è naribus cœpit, ſpectantibus cunctis. Cuius miraculi hæc adferri ratio poteſt, quòd quum nondum calor omnis in recens occiſo corpore extinctus ſit, nec agitatio omnis, víſque interior nobis occulta quieuerit: vltionem quidem tacita illa vis clamat, móxque ad vindictam bilis accenditur: ab ea ſanguis inflammatur, & ad vulnus confeſtim prorumpit, patefacto ad exitum per vulnus meatu: eodem concurrunt & ſpiritus, qui quoniam leues ſunt, ad occidentem hominem, ſi coram ſteterit, volentes, in eum migrant: ſeruantúrque natiuo calore aliquandiu, nempe horas plus minus ſex aut ſeptem: quo quidem in tempore ſiqui, interemit in conſpectum interempti veniat, & interemptũ intentè inſpiciat, vulnus cruoré verſus interimẽté eiicit: quòd (quemadmodũ diximus) nondũ in cadauere recens iugulato ad horas aliquot vis omnis interior calórque extinctus ſit: qua quidẽ latẽte & interiore vi efficitur, vt sãguis ſpiritus repetat ſuos, atq; etiã ſpiritus ipſi ſuũ attrahant ſanguiné, vnde ipſius manatio & effluxus cõſequitur.

Vide Marſil. Ficinum in cõ. ad cõuiniũ Plat. de amore c. 5. orationis ſeptimę

Sed

Sed magis(vt rectè arbitrandum eſt)Dei iudicio arcano,maleficū hominem tali ſigno notáque peculiari ac propria deſignare ac prodere volētis,id fieri cenſendū eſt.Sanguis namque interfectorum ad ſui vindictam clamat ad Dominum,vt Geneſis 4.ſcriptum eſt de Abel à fratre Cain interfecto, Vox ſanguinis fratris tui, inquit Dominus,clamat ad me de terra. Nec diſſimili modo(vt tandē ad amoris mirabiles effectus redeamus.) hominis amore vulnerati ſanguinem feſtinare in ferientem,& parem in eo generare affectum, credi iure poteſt:quod & Lucretius ſuperioribus verſibus indicauit, & res ipſa demonſtrat, & comprobant claſſici auctores. Nec mirum profectò ad hunc modum faſcinari amore homines, præſertim quando frequentiſſimo intuitu aciem viſus ad aciem dirigentes,lumina luminibus iungunt, & longum miſeri combibunt amorē. Huius profectò contagij,vt Muſæo placet, cauſa omnis & origo eſt oculus. Quamobrē ſiquis nitore oculorum polleat, etſi minus in reliquis mēbris compoſitus ſit,ſæpius intuentes illaqueat,& amore inſanire compellit. Atque hic eſt illaqueationis amantium modus,quo per oculos ſpiritalem quandam noxam ſpirantes, communio vtrinque fit amoris. At verò ſi quis id ſcire velit à quibus potiſſimum irretiamur, quonam pacto illaqueentur amantes(quod deinceps à nobis explicandum eſt)compendiò dicam.Fœminæ profectò viros facilè capiunt & illaqueant venuſtate ſua, formæ ſpecie,gratia,cōcinnitate membrorum & ornatu,in quibus poſitam eſſe pulchritudinē Philoſophi omnes cenſent:facilius autem illæ quę egregiam quandam indolem præ ſe ferunt.Facillimè autem viri capiuntur,quòd & calore multo abundent,& ſanguinem ſpiritúmque habeant lucidiſſimum, calidiſſimum atque ſubtiliſſimum:qua in re, tāquam ad amatorios affectus prompta aptáq;materia,amatoria cōſiſtit illaqueatio.In ſanguine enim & ſpiritibus bona huius inferendi mali pars ſita eſt.ſiquidem qui tēperamēto ſunt calido & humido,multóque sāguine tenui calidóque abundant,ij ſanè mulieres celeriter

A quibus irretiantur amantes.

Google

faſcinare amatorio affectu poſſunt, præſertim ſi bilis ſanguini commiſceatur: quòd qui tali temperamẽto ſunt, vt plurimum & magno benéque compoſito corpore ſint prædıti, ſpecioſa facie, viuidóque colore ornati, placidi, mites, & oratores ad ſuadendum optimi. Præterea amplos, glaucos atque nitentes habeant oculos, ob ſanguinis & ſpirituum copiam: vnde fit, vt radiis viſoriis ab oculis emiſſis, & intentius in amatam directis, cor ipſius vulnerent: præſertim ſi amata mulier temperamento pari amanti reſpōdeat: quòd in habẽtib. ſymbolũ facilis, vt vult Ariſtoteles, tranſitus fiat. Hæc ſanè ad ipſas ſagittas toxico amatorio infectas emittendas, hoc eſt radios in cor permeantes, neceſſaria eſſe Platonicæ ſcholæ ſectatores ſcientiſſimi arbitrantur. Et ſi ex aſtris petendum iudicium ſit (quanquam parum ego aſtrorum in his influxui ac viribus tribuo, quum magis hoc quicquid eſt mali, affectui corporeo amantium, & deprauato eorum iudicio, quàm aſtris meritò tribuendum ſit) aiunt aſtrorum periti, irretiri citò amantes, ſi in eorum geneſi Venus in Leone fuerit, vel Luna vehementer Venerem aſpexerit. Qui porrò frigido ſunt & humido temperamento, multáque pituita abundant, aut nunquam aut rariſſimè amore tentantur: vt potè ſegnes, timidi, pauco colore natiuo prẹditi, exiguo ſanguine eóque frigido ſecundum venas referti: vnde craſſi, tenebricoſi, non lucidi nec tenues gignũtur ſpiritus, quales ad irretiendum aptiſſima eſſe inſtrumenta diximus. ac propterea tales aut non amãt, aut remiſſè ac frigidè amant, citóque deſiſtunt. Melãcholici vix amore capiuntur, ob melancholicum ſuccum, quo plurimo abundant: qui ad excipiendum amoris venenum, ob craſſitiem, frigiditatem, & renixum ineptiſſimus eſt. At verò ſi ſemel amore irretiãtur, vix aut nunquam ſolui poſſunt, ob immodicam tenacémque humoris naturam in affectibus continendis atque ſeruandis. quòd elephantiaſis, cancer, quartana febris, & conſimiles teſtantur morbi. Si ſanguineus amans pari temperamento adamatam deuinciat, vel è contrà, leue iugum eſt, ſuaue vinculum. ſimilitu-

Li. 2. de gener. & cor.

militudo namque humorum atque temperamenti mutuum creat amorem. Sanguinis item benignitas ſpem & fiduciam amantibus præſtat. Vbi verò clilioſus bilioſam amore deuincit, grauior morbus, fortius vinculum, viciſſitudinem quandam beneuolentiæ in huiuſmodi facit temperamenti ſimilitudo:ſed igneus ille humor accendi paratus, crebra illos iracũdia turbat. Si ſanguineus amans bilioſam amet, viciſſimque ametur, aut è contrà, ob ſanguinis ſimul atque bilis miſcellam, ſuauis nempe & acris humoris, alternatio quædam fiet iracundiæ & gratiæ, voluptatis atque doloris. Quum ſanguineus melancholicum deuincit, nodus perpetuus, non miſerrimus. ſanguinis namque dulcedo atque ſuauitas melancholiæ horrorem amaritudinémque temperat. Quum verò bilioſus melancholicum illaqueat, grauiſſimus & peſtilentiſſimus in talibus affectus naſcitur. bilis namque ad furorem, rixam, iracundiámque prouòcat: melancholia ad mœrorem, metum, triſtitiam, & perpetuam querimoniam. vnde amantibus huiuſmodi infortunium plerumque accidit, infœlíxque exitus: qualem Didoni, Phyllidi, Lucretio eueniſſe, Vergilij & Ouidij carmine teſtatum habemus. Amorem verò quo inſanire homines contingit, ſanguinis eſſe perturbationem quandam (quod vltimo loco dicendum nobis eſt) illud indicat, quòd æſtus huiuſmodi cótinuus eſt, & alterna requie caret, nec intermiſſionem omnino habet vllam: quòd affectibus in ſanguine poſitis peculiare eſſe ſolet, vt Galen. lib. ix. meth. med. exactiſſimè demonſtrauit. Eſt autem perturbatio hæc in ſanguine melancholico vtplurimum. Expleuimus bona fide quæ huic tractationi de amore neceſſaria eſſe duximus, vt recta inſanientium ex amore curatio ſubiici poſſet. Eam nunc compendio ſubiiciemus, qua ſimus in hoc nobili mercatore curando methodo vſi enarrantes: quo abſoluto, finem faciemus.

Amorem, ſanguinis eſſe perturbationem.

CVRATIO

Amor quid

Ergo quum illaqueationem quandam amorem eſſe demonſtrauimus, quia irretiri amans ſolet cupiditate fruendæ amatæ, quonam pacto curari poſſit affe

ctus huiuſmodi explicandum. Quum autem curatio omnis cõtrario perfici habeat, illaqueationis autem contrariũ ſolutio ſit, reſtat vt quomodo ab inſano amore ſolui amans poſſit, dicamus. Solutionis verò duplex eſt differentia: altera quidem naturæ, diligentiæ & artis altera eſt. Naturalis porrò, ab interno principio prouenit, quum ſeria & intenta in ſeipſum reuocatione, redit ad ſe malè compoſitus animus, mala quę in amore ſunt cogitans, illáque peroſus ab ſeſe abdicans. Infandum namque amorem, hæc, Plauto atque Terentio auctoribus, mala conſequi ſolent, cura, ægritudo, inſomnia, ærumna, error, & terror, & fuga, ineptia, ſtultitiáque adeo & temeritas, incogitantia, excors immodeſtia, petulantia, cupiditas & maleuolentia. Inhæret etiam auiditas, deſidia, iniuria, inopia, contũmelia, & diſpendium, & quem attingit amor, magno atque ſolido mulctat infortunio: vt rectè in Mercatore Plautus dixit, & Terent. in Eunucho confirmauit. Ac proinde præcipua medendi pars fuerit, redire in ſe animum, cogitantem ſe amore inſano in ea incurrere mala à quibus explicari, ſi ſemel altas radices egerit morbus, vix quidẽ poſſit. Id ſanè optimis amicorũ cõſiliis, ſuaſionibus, hortationibus perfici ſolet, quũ ea efficaciſſimis & grauib. verbis miſero amanti ſuggeruntur: quibus ſanè conſiliis, ſi dicto audiens æger fuerit, protinus in ſanam mentẽ intra ſepta rationis coercens, ad meliora reuocabit, errorίſque pertæſus, ſe in rectam viam conſiliis rectis dabit: túmq; bona de ægro ſpes habenda. Quòd ſi monitis amicorum reſtiterit, & indurauerit morbus, quin & amori ſemper indulgeat, iis difficulter abigi morbus poteſt: ac propterea, vt Paul. ait, obiurgandi tum & increpandi maiore ſæueritate ſunt, vt vel ſic tandẽ coerceãtur. amori namq; protinus obſiſtendum, illicóque eſt reſecandus, vt doctè Ouid. cecinit iis verſibus:

Mala ab amore quæ

Lib. ca. 17.

Li. 1. de remed. amoris.

Dum licet, & modici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine ſiſte pedem.
Opprime, dum noua ſunt, ſubiti mala ſemina morbi,
Et tuus incipiens ire reſiſtat equus.

Nam

Digitized by Google

Nam mora dat vires.

Et rurſus Epiſtola xvj. Heroidum:

Dum nouus eſt, cœpto potius pugnemus amori:
Flamma recens parua ſparſa reſedit aqua.

Itaque adhortationibus & blanda correctione deducendi ſunt à propoſito, qui perdite amãt, vt & Auic. cõſuluit, & docuit Paulus. Quod & ipſe in hoc meo laborante, ſummo profecto conatu, & multis ad id ſuaſionibus effeci: difficulter namq; ab concepto amore dimoueri poterat. Fit itẽ amoris ſolutio, ſi quis amantis ea de re amata renunciet, quę odium pariãt, vtpote turpem eſſe atque deformem quam ille falsò pulchram exiſtimat: quam ille opinionem ſi ſemel imbiberit, cõfeſtim deponit amorem. Item ad ludos, cõuiuia, hilares cõpotationes, ad iocos & amęna virẽtibus in locis cum nouis mulieribus & amicis colloquia traducẽdus ęger, vt ab amatorio cogitatu reuocetur animus: quod Paul. ſcienter monuit, & nos in hoc ægro curando ſeruauimus. In amœniſſimũ enim prædium ſuburbanum deduci hominẽ iuſſi, in quo virentia prata, horti elegantiſſimi atque cultiſſimi, fontes irrigui, adſtantes mira voluptate implebant: erat aër ſaluberrimus, & ſuauiſſimo florũ citri, myrti, roſarum odorẽ fragrans: magna puellarum, matronarúmque caterua, tum & amicorum in id deinduſtria comparatorum copia: aderant & varij generis muſica inſtrumenta ad exhilarandum hominem, & à ſummo quem conceperat amore mœroréque reuocandum, vt iis intentus, amorum obliuiſceretur. Ludi, ioci, cantus apparati (ditiſſimus namque æger quum eſſet, & vnica lux parentum ſuorum, nempe vnicus, & pro indolis ſuæ merito valde à parentibus dilectus) nihil non in illius gratiã quod fieri humana cura & arte poſſet, reliqui faciebãt: modò ſanaretur filius. Hoc lenocinio deliniri ſæuitia morbi paululum cœpit: ſed tamen rei amatę recordatio per vices inſiliens adhuc mentem turbabat, quanquam ſolito remiſſius: tũ verò in remotiora loca ablegandũ cenſui hominẽ, vt ſaltem locorum diſtantia obliuionem induceret. Itaq; in pagum amœniſſimum ad ſex

Fen 1. 3. tract. 4. ca. 25.

Li. 3. c. 17

Vbi ſuprà.

Digitized by Google

octóve inde miliaria diſtantem deduci hominem iuſſi vnà cum affinibus, gratis amicis atque iuuencúlis conſanguineis: in quo moram trahens in dies obliuiſci magis amorum videbatur. Atque hæc eſt ſolutio ea, quam fieri ab interno diximus, ſi ſe reuocarit à concepta inſania animus, quam & naturæ eſſe Philoſophis melioris notæ viſum eſt. Solutionem alteram artis & diligentiæ eſſe affirmauimus. Sed quæ ars tanto abigendo malo inſeruiat? Ars certè medica id præſtare, aut nulla alia poteſt: atque in hoc profligando malo, perinde atque in pruritu ſcabiéque curandis, incedendum eſt. Siquidem in cute eatenus affectus ij permanent, quatenus vitioſi & marceſſentis ſanguinis fæx in venis, aut ſalſedo humorum viget in membris. Defæcato ſanguine, & ſalſugine emollita congruis medicamentis, pruritus deſinit, & fœdæ cutis maculæ vlcuſculáque abolentur. Euacuationum itaque matura diligentia, & in tempore adhibitę medelæ, non præcipites, non incautæ, huic morbo plurimum conferunt. Repentina euacuatio & vnctio vt in ſcabie periculoſiſſima habenda ſunt, ſic & in hoc affectu repentina omnia maximè noxia. Atque prout in ſcabie atque pruritu præſens in venis & membris vitium noxam parit, & exagitationem infert corpori moleſtam: ſic & amantium quoque inquietudo tandiu neceſſariò perſtat, quandiu infectio illa ſanguinis per faſcinationem iniecta viſceribus permanens, graui cor premit cura, vulnus alit venis, cæcis membra flammis adurit. à corde ſiquidem in venas, à venis in membra tranſitus fit. hac denique expurgata, amãtium, aut verius amentium, ceſſat inquietudo. Id longum in omnibus requirit temporis ſpatium: in melancholicis verò longiſſimum. Itaque cauendum inprimis ne immatura euellere tentemus, neque ſummo cum periculo diſcindere, quæ tutius diſſuere poſſumus, adnitamur. Hæc amantes curandi vniuerſalis ratio: quam ego in hoc laborante magna cura, nec minore affectu multis ad eam rem excogitatis præſidiis adhibui. Quæ omnia vt ordine à me & præſcripta, & ægro propinata ſunt, dicam, ab vniuerſalibus auxiliis ad parti-

Collatio pulchra.

ad particularia progreſſus. ſic enim decet arte incedentem progredi. Ergo ad detrudenda quę in ſtomacho & inteſtinis ſuberant, quum clyſteres admittere nollet, neq; vllum medicamenti genus, vt dementati ſolent, bolum paraui vt ſequitur: ℞. Medullæ caſſiæ pinguis, à canna recenter cum aqua violarum extractæ ℥.x. interioris cinnamomi electi ℥.j. ex ſaccharo fiat bolus. addendo pulueris ſenæ præparatæ ℈.iiij. capiat. Hunc porrò etſi grauatè acciperet, perſuaſus tamen à nobis, precibus, hortationibus, tū & minis, & accepit tādé: ex quo cruda multa & bili atra infecta vacuata ſunt. In craſtinū etiam nolēti ac reluctanti ſanguinem detrahi iubeo ex media dextri brachij, detrahóque ad ℥.xij. quòd & viribus & ętate floreret æger: prodiit autem ſanguis teterrimus, & atra bili multa perfuſus, craſſus, fæculentus, niger. Detracto ſanguine, apozema paro atrabilario ſucco & ſanguini expurgando aptiſſimum, & ſolerti cura confectum: ℞. Borraginis, bugloſſæ, cichorij, ſcariolæ, acetoſæ, ſcabioſæ, omnium cum radicibus, ana M. j. ſummitatum lupuli, meliſſæ, fumariæ, betonicæ, lapathi acuti, cum toto cuiuſq; M. ß. polypodij querni recentis non corroſi ℥.j. capillorū veneris, ceterac, polytrichi, ana M. ß. vuarum paſſarum exacinatarum ℥.j. prunorū dulcium paria tria, ſeminū melonū, cucurbitę & citrulli mundatorū, cuiuſque ℥.ij. ſeminum lactucæ, acetoſæ & papaueris albi, ana ℥.j. florum violarum, borraginis, & bugloſſi ana P. j. florum thymi, epithymi, ana P.j. Fiat omnium decoctio in aqua fontis ad ℔.ij. & coletur. Colaturæ adde ſuccorum borraginis, lupuli, & pomorum redolentium, omnium depuratorum, ana ℥. iij. iterum leuiter bulliant addēdo ſacchari electiſſimi ℔. ß. Fiat apozema clarificatum, & aromatiſatum cum pulueris lętificantis Almanſoris, & pulueris diamargariti frigidi, ana ℥.j. Sumat quatuor diebus continuis, reiterando aliis itē quatuor: quoniam atrabilarius ſuccus qui hominē infeſtabat, & multus erat, & ad cōcoctionē rebellis, craſſitie ſua & frigiditate naturę actioni repugnās, ob id plurimo egere tempore, vt aptus

ad euacuationem reddatur, perſuaſum omnibus eſt. Vbi verò in lotio coctionis ſigna apparuerunt, purgans medicamentũ dedi: ℞. Prunorum dulcium paria iiij. paſſularum exacinatarum numero xij. tamarindorum recentium & ſelectorum ℥. iij. foliculorum ſenæ Orientalis mundatorum ℥. ij. aniſi, cinnamomi electi conquaſſatorum, cuiuſque ℈. ij. epithymi ℥. j. trium florum communium ana P. j. Fiat omnium decoctio ad ℥. v. & coletur. In colatura adde catholici ℥. vj. rhabarbari electi in ſero lactis caprini per noctẽ infuſi cũ pauco cinnamomi electi, & mane fortiter expreſſi, ℥. j. ß. confectionis hamec primę deſcriptionis ℥. iij. ſyrupi violacei ℥. ij. Potio paretur. Multa & varia ab epoto medicamento tũ biliosa flaua, tũ atrabilaria nigra deiecta ſũt: quum poſt ſex à potione horis iuſculũ de more deterſorium ex ſaccharo ſumpſiſſet, multã bilim pituitæ aquoſæ mixtã euomuit. In craſtinum bolum paraui ex ſaccharo roſaceo & bugloſſato ad ℥. iij. quẽ in aurora ſumere iuſſi. Nec vna tantũ fui vacuatione contentus, id exploratum habens in longis morbis variis ac repetitis eſſe vtendum purgationibus, ne & virtus ab immodica ſemel atque confertim facta vacuatione diſſoluatur, & humor noxius & rebellis minimè cedat. Natura namque, auctore Gal. nõ ſuſtinet repentinas mutationes: & multum aut repente euacuare, iuxta Hipp. ſenſa, incertũ & omnino naturæ inimicum habendum ſit. Itaque ſingulo quoto menſe vno aut altero vacuationis genere vti ægrum iubebam: dabámque interdum confectionem diaſenæ lenitiuam, quæ optimè & magna cum felicitate vacuabat. Confectione item corroborante hac ſum vſus, qua iubebam bis in die ægrum vti, ex aqua bugloſſi & pauco vino albo, ſed generoſo. Erat autem huiuſmodi: ℞. Conſerue roſarum ℥. j. cõſerue nenufaris & bugloſſi, ana ℥. vj. cucurbitæ & lactucę cõditarũ cũ ſaccharo, cuiuſque ℥. j. myrobalanorũ emblicorum ex ſaccharo conditorum numero duo, confectionis alchermes Meſuei ℥. ij. cõfectionis lętificantis Almãſoris ℥. j. margaritarũ ſelectarũ ℥. j. ß. raſuræ

In arte medicinali c. 86.

Li. 2. aphoris. aphori. 51.

ß. raſuræ eboris ʒ.j.ex ſyrupo conſeruationis myrobalanorum & ſucco pomorum redolentium parari iuſſi confectionem mollem,quam opiatam noſtri vocant, cuius modus erat caſtaneæ magnæ quantitas. Sed inter cætera præſidia quæ illi ope tulerunt,fuit mariſcarum artificioſa adapertio.Nam memor illius Hip.ſẽtẽtię, Melancholicis hęmorrhoides innatæ bonũ,inanitionẽ ſanguinis e mariſcis prouocaui, ex foliis ficus fricato ano,& vnguẽto ex aloë,pulpa colocynthidis,& ſuillo felle parato,& liciniis immiſſis ſãguinem euocaui,magno ægri cõmodo.Ad conciliandũ ſomnum ſyrupo de papauere ex aqua decoctionis lactucæ & hordei ſum ſæpenumero vſus,quem horã decubitus ſumere iubebam. Itẽ crurũ lotionibus, ex decocto foliorum nymphææ,lactucæ,ſalicis,maluarum,myrti foliis,adiectis floribus violarum,nymphææ,roſarum,& papauerum capitibus, foliiſque arundinũ & pampinorum vitis:& his lotionibus maximè iuuabatur,quietior enim tũ videbatur nox,nec tantũ inſõnia premebãt.Caput quoque hac lotione fouebam,raſo prius capillitio:℞. Foliorum lactucæ, nymphææ, pampinorum vitis & foliorũ cucurbitæ, ana M.j. ſampſuchi, betonicæ,ana M.ß.roſarum rubrarum,florum violarum,nymphææ,& ſtœchados, ana P.j.foliorum ſenæ Orientalis mundatorum ℥.j. hordei cum cortice P. j.furfurum P.ß. Fiat omnium decoctio in lixiuio leni, & adiecto pauco vino albo fiat colatura,ex qua caput lauetur,idq; leniter,& abſque magna frictione,ſed ex alto delapſa aqua huiuſmodi tepida,inſtar imbrocæ,vt ſic magis in interiora capitis per ſuturas ſeſe demitteret, perfũdi caput iubebã. agitatio nãq;& frictio capitis in hoc affectu valde noxia eſt,vt cuiq;patet.Sũ interdũ catapotiis ex fumaria cũ aureis vſus: verùm quũ grauatè illa ſumeret,ad alia euacuantiũ prędidiorũ genera mecõuerti, nempè ad ſyrupum magiſtralem huiuſmodi, quo ſemel bíſve in menſe vtebatur. Cuiꝰ hęc eſt deſcriptio: ℞.Vtriuſque cichorij, vtriuſque bugloſſi,acetoſæ, lactucæ, endiuiæ, ſummitatum fraxini, tamarici, lupulorum,fumarię,& ſcolopẽdrij, ana M.j.ellebori

nigri detracta medulla, ʒ.j. ſeminum aniſi, cinnamomi electi conquaſſatorum, ana ʒ.j. ſeminum melonũ mundatorum ʒ.iij. ſeminum papaueris albi & lactucæ, ana ʒ.j.ß. polypodij querni recentis ℥.j. vuarũ pinguium exacinatarum ℥.j.ß. prunorũ dulciũ numero x. tamarindorum electorum ℥.j. glycyrrhizæ raſæ & conquaſſatæ ʒ.vj. foliorũ ſenæ Orientalis mundatorum ℥.j. epithymi ʒ.iij. florum, violarum, borraginis, buglosſi, nymphææ, roriſmarini, & ſtœchados, florũ thymi, ana P.j. Fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔.j.ß. & coletur. In colatura diſſolue ſyrupi de cichorio cum rhabarbaro ℥.iij. ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ℥.iiij. ſyrupi de epithymo & de pomis Sapor Regis, ana ℥.ij. Fiat ſyrupus longus perfectę decoctionis, aromatiſatus cũ rhabarbari electi in panno raro cum pauco cinnamomi ligati, & inter bulliendum ſæpe expreſſi ℥.ß. modus huius erant ℥.iij. cum aqua hordei: & mirificè huius ſyrupi vſu alleuatus æger eſt, & in ſe reuerſus, iam inſaniam deponere, & prudẽter ſe gerere incepit. Balneo quoq; totius corporis ſum fœliciter vſus, ex Pauli præcepto, qui amantes à ſapientioribus deprehẽſos, in balneum, compotationem, geſtationẽ & ludos, fabulaſq; eſſe traducendos ſaluberrimè monet: quos nonnulli, eorum affectum ignorantes, balnei abſtinẽtia, ſolitudine, ac tenui victu conſumpſerunt, contra quàm fieri decebat. ſunt enim eiuſmodi dira labe tãquam fulmine icti, in omni tum animi, tum corporis tranquillitate tenendi. Balneum huiuſmodi fuit: ℞. Maluarum, althææ, foliorum lactucæ, nymphęæ, cucurbitæ, fumariæ, lupuli & lapathi acuti, ana M.iij. ſaluię M. roſarũ rubearũ P.iij. florum nymphęę, violarum, borraginis & bugloſſi, ana P.ij. florum ſtœchados P.j. capitum veruecis numero ij. fiat omnium decoctio in ſufficienti quantitate aquæ fontanæ pro balneo, in quod deſcendere ægrũ iubebam vna poſt ſolis ortum hora, multo tempore attemperato balneo, in quo moram agebat ſeſquihoram. quo in tempore muſicis inſtrumentis & ſuorũ pręſentia amicorum, ægri animum delinire fomento ſalutari iuſſerã:

Li. 3. c. 17.

Balneum.

can-

cantilenis, fabulis ridiculis, & id genus blanditiis, quæ à tetrico mœrore reuocare miſere amantis animum poſſent. Balneo hoc, totos dies octo vſus eſt: alternis tamen diebus, quòd ſingulis ingredi reluctaretur æger. Exeunti à balneo, & in mollibus ſtragulis collocato, ſudare non ſinebam: ſed conquieſcere, donec cõceptus à balneo calor reſediſſet: túmq; optimum & valentis alimoniæ cibum ſumere iubebam. Iuſſi etiam vt quandoque balneum duabus ante cœnam horis ingrederetur: id enim ad humectandum corpus, & ad alimentum in membra deducendum, in huiuſmodi affectibus congruentius eſt. Porrò quod ad victus rationem attinet, humidam, probi ſucci, & quæ alendo eſſet, præſcripſimus, altilium gallinarum iuſculis, caponũ atque perdicum carnibus, vituli, hœdi, atq; iuuenum columborũ, ægrum vti cõſuluimus, ídq; elixis potius quàm aſſis. Ferculis parem tum alendi tum humectandi facultatem habentibus, pane loto, cremore hordei, amygdalino lacte, oryza in tenuiſſimum pollinem redacta, ex caprino lacte cum ſaccharo multo incocta, quo ferculo maximè iuuabatur. Ad vltimum verò & lactipotatione caprini lactis ægrum mirificè leuaui atq; refeci: extenuatus namque valde erat, tum à vigiliis & cura, qua amantes torqueri ſolẽt: tum verò ab inſania & inedia, qua multa menſes totos ſex ſui oblitus miſerè affectus fuerat. Iuſſi autẽ menſem totũ integrum lacte vti, cuius aſſumendi modus ac ratio hæc fuit: Exonerata aluo veſicáque, animante ad laborantis cubile delato, emungi animal iubebã in vitreo vaſe intra teſtaceũ aqua calente plenũ poſito: ad cuius vitrei vaſis os panniculũ lineum appoſitũ erat tenue & rarum, quo ceu colo lac in ſubditũ vas transfundebatur, in cuius fundo ſacchari electiſſimi in tenuiſſimũ pollinem redacti vncia inerat. Emuncto lacte, vt erat ab vbere extractũ, deuorari ab ægro ſuaſeram ad ℥.viij. ab initio mox quantitate aucta; vt ſic ſine noxa aſſueſceret lacti. Aſſumpto lacte, ſomnũ conſulebã, quo cõcoctio aſſũpti lactis cõtractione natiui caloris melior fieret, & in habitũ corporis alimonia maiore trãſiret. factũ

Victus ratio.

by Google

inde eſt, vt poſt xx. dies habilior, coloratior, ſibi conſtans, & mente & corpore ſanus, annuente Deo, conſtiterit. Cui ob præcautionem ne in morbum relaberetur, conſului vt quàm poſſet longiſſimè à loco amatæ ſeſe abduceret, negociationi operam impendere vellet, ſéque curis ſeuerioribus daret. Nam, vt rectè lepidiſſimus Poëta conſuluit:

Li. 2. de remed. amoris.

Manat amor tectus, ſi non ab amante recedas:
Vtile finitimis abſtinuiſſe locis. Et alio loco:

Li. x. metã.

Ire libet procul hinc, patriæque relinquere fines,
Dum ſcelus effugiam: retinet malus ardor amantem.

Namque,

Ocia ſi tollas, periere cupidinis artes: vt ille dixit lib. de remedio amoris. Hac victus ratione, & dextero medicamentorum vſu, miſer hic amans ab inſania plenè liberatus eſt, & de cætero rei augendæ intentus, cupidinis & inſani amoris caſtra fugit, prudenter & circumſpectè omnia agens. Cuius exemplo diſcere omnes rectè amantes poſſunt, in quas tenebras cæcus amor incautos homines coniiciat: vt inde, ceu à Circes & Calypſus diro veneno tinctis poculis, cauere ſciamus, & Vlyſſis exemplo, virtutis & pulchri ſummíque boni ſtudioſi, ipſum vnum colere, reuereri, totíſque animi virib. & integra mente amare Deum Opt. Max. per omne vitę ſpatium cõſueſcamus, illíque firmiter adhæreamus: vt hoc terreno carcere liberati, frui nectare & ambroſia deorũ in cœlis, ductore ipſomet Deo fonte amoris, valeamus.

OBSERVATIO VIII.

Antonius Boche Patritius Arelatenſis, filius Domini à Vers, adoleſcens decem & octo annorum, vulnere in ventre accepto ſub ſiniſtro hypochondrio, penetrante vſque ad renum ſubſtantiam, rene ſiniſtro inteſtiniſque tum tenuibus, tum craſſis vulneratus, magnis ſubſecutus torminibus, ſingultu, animi defectionibus, tandem vndecimo die moritur.

OBSER-

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NObilis hic iuuenis accepto in ſiniſtro hypochrondrio vulnere pũctim facto, in grauiſſima paulò poſt incidit ſymptomata, ad quæ mors haud ita multò poſt inſecuta eſt; nempe die xj. Quænam autem fuerit vulneris magnitudo, qualiáve ſymptomata, iã promendũ. Vulnus quidem ingens fuit, valida robuſti iuuenis manu in viſcera adactum, mucrone in altum deſcendente. Pars vulnerta, erat ventris media pars: nã paulò ſub hypochondrio ſiniſtro ſeſe mucro inſinuarat, & intrò ſibi viam per inteſtina faciens adusque renes penetrarat, magna introrſum ſubſequuta hemorrhagia. Hęc vulneris magnitudo fuit. Quã verò periculoſa ſint quę intra peritonæũ conduntur vulnera, expreſſit in hæc verba Galenus: ¶ Et ſanè, inquit, vulnus quod intra thoracẽ intráve etiam peritonęũ penetrauit, non paruum periculum affert, potiſſimũ ſiquid interiorum vnà ſit vulneratũ. Et rectè quidẽ id: nã peritonęum quũ membranoſa ſubſtantia conſtet, eáque pręduraac neruea, coaleſcere diſſectionẽ paſſum nequit, grauémq; infert doloris ſenſũ, & conuulſionem accerſere paratum, ob nerueam illius naturam. Quum enim diſciſſum fuerit os, aut cartilago, aut neruus, inquit Hippocrates, neq; augetur neque coaleſcit. ea cauſa eſt cur talia vulnera curari minimè queant, quòd committi inuicem vulneris labra non facilè poſſint, quod ad coalitionem neceſſarium quidem eſt. Doloris verò, vigiliarum & conuulſionis periculum afferre vulnera huiuſmodi, vel experientię fide certiſſimum haberi debet: quod & in hoc iuuene, & in pleriſque ſic vulneratis perſpeximus, & teſtatus eſt conceptis verbis Galenus inquiens: ¶ Vbi tendones, & nerui, & carne vacua atque oſſea loca vulnerata ſunt: hîc doloris, vigiliarũ, conuulſionis & delirij periculũ inſtat. Quæ omnia iuuenis hic ferè paſſus eſt. Nã mox ab accepto vulnere dolores graues oriri cœperunt in toto epigaſtrio, multi rugitus & murmurilla ſẽtiri, vẽter intumeſcere, ac phlegmone tentari cœpit. Nã quum multus ſã

Li. 4. met. med. & li. 5. etiam.

Li. 6. aph. aph. 19.

li. 4. meth. med.

guis intrò fluxiſſet, diſciſſis internis viſcerum venis: neceſſe autem ſit pro Hippocrat. ſententia ſanguinem in ventrem effuſum ſuppurari: conſequens certè fuit, vt in ventris cauitatem magna ſanguinis copia ſe effundente, putredo magna ſanguinis extra naturalem locum deducti ſubſecuta ſit, vnde & febris, & dolor, & phlegmone genita immedicabilem ægro noxam attulerint. Doloris itaque ingentis, quo ſupra modũ premebatur, cauſa erat, tum partis magna intemperies, tum & magna quoque vnitatis ſolutio vulnere facta: adhæc ingens partis ac phlegmonoſus cum tenſione, duritie ac renixu tumor, ob copioſum ſanguinem effuſum ac putreſcentem. Eæ enim certiſſimæ doloris cauſæ à Galeno & Medicis omnibus ſtatuuntur. Murmurilla verò & flatus qui percipiebantur, à debili calore natiuo partis gigni prorſus videbantur. Ea enim eſt vaporantis ſpiritus quem flatum nominant generatio, vt ab imbecillo partis calore generetur, vt Galen. lib. 6. de ſympt. cauſis ſententia eſt. Eſt enim flatus, vaporoſa quædam, auctore Galeno, aëreáque ſubſtantia, in eam naturam à debili calore degénerans, atque hic ſpiritus ſi ſupernè per os emiſſus fuerit, ructus dicitur: murmurillum verò, ſpiritus eſt ſeu flatus intrò fluctuans nec emiſſus. Ac proinde cur in hoc vulnerato & flatus multo plurimi & murmurilla in ventre audirentur explicare facillimum eſt. Nam imbecilliore reddito partis vulneratæ calore, & febrili atque extraneo partem occupante, cum ichorum multorum affluxu & ſanguine ibi putreſcente copioſo, flatus inde gigni conſequens omnino ac neceſſarium fuit. quibus quum via ad exitum nec ſupernè nec infernè pateret, intrò fluctuantibus, murmurilla excitari prorſus oportuit. Obſtruebatur enim infernè ad ſedé via, inteſtinis multa obſtructione & grumis ſanguinis obductis, atque etiamnũ phlegmone obſeſſis: ſurſum verò ad ventriculum, qua ructu emitti flatus poſſét, nec itidem patebat via, vulneratis vtique tenuioribus inteſtinis, & multo ſanguine effuſo atque grumoſo differtis. Vnde ſingultus creber in hoc iuuene per conſenſum ad vulneratas partes ori-

Li. 6. aph. aph. 20.

Cap. 2.

tes oriri videbatur. Qualis namque affectio muſculis conuulſio eſt, talis eſt ſingultus ſtomacho, nempe illius conuulſio quædam, ſi quid Galen. creditur. Equidem quum teter vapor à febrili calore ſublatus, & multa in viſceribus putredine ventriculum tentaret, affectis recurrentibus qui in eo ſunt neruis, ſingultũ creari fuit neceſſe, eo conuulſiuo motu quòd noxiũ erat ſatagente expultrice ventriculi facultate depellere. Quin & cerebrum in participatũ tãti mali venire (quum nerueę partes atque membranoſæ vulneratæ eſſent) ſingultus ille indicabat, vt bellè Gal. lib. 7. aph. com. 3. dixit. Animi porrò defectiones, quæ ægrum hunc infeſtabãt, & virium defectum, & teterrimos ad cor peruenire vapores planè monſtrabant: virium porrò defectum, tum magnitudo morbi, tum quę morbum comitabantur vehementia ſymptomata, pariebant. In magnis namque morbis, ſuperata corporis rectrice facultate, magnam fieri & natiui caloris & ſpirituum diſſolutionem omnino oportet, vnde virium defectio conſequatur. Siquidem corporis vires in natiuo calore plurimo & benè temperato & ſpirituũ copia cõſiſtere planè vidẽtur. Siquidẽ eſt natiuus calor natura noſtra, quę ſolida corpora regit, vt Galenus lib. de tremore, & primo aphoriſm. com. 15. & quarto aphoriſm. com. 37. conceptis verbis affirmauit. Hæc morbi in hoc iuuene atque ſymptomatum ratio.

Li. 7. apho. cõ. 3. et li. 6. aph. cõ. 39.

Ga. cõ. 7. ad 3. progn. Hippo. & li. de totius morbi temporibus.

Gal. lib. 2. aph. com. 1.

CVRATIO.

Nunc quid opis atque præſidij attulerimus (etſi parum cuncta profuerunt, quòd lethale omnino vulnus eſſet) dicemus. Nam etſi minimè contulerint, nõ tamen ob id infamanda remedia, quæ plurimis fuere ſaluti, vt docta Gale. lib. xj. Methodi med. ſententia eſt. Itaque quum ad hunc grauiter vulneratum vocati eſſemus, quum iam chirurgus abſque medico manum ægro admouiſſet, ea quæ primo apparatu fieri ſolent admouens vulneri, viderémque nihil ægrum aluo deiicere, metuens ne ab grumis ſanguinis intrò concreti mala deinde accidentia (quod & factum eſt) ſequerentur: mox clyſterem iniiciendũ ſum iure optimo arbitratus. Illi igitur clyſterem huiuſmodi pa-

ro: ♃. Maluæ, althææ, mercurialis, bliti, caulium rubeorum, ana M.j. thymi M.ß: ſatureiæ tantundem (grumos enim & ſanguinẽ concretum vtraque diſſoluit, vel Dioſcoridis teſtimonio) florũ chamęmeli & meliloti, ana P.j. ſeminum lini, fœnogræci, aniſi & anethi, ana ʒ.iij. furfurum P.j. fiat omnium decoctio ad ℔.j. In colatura diſſolue catholici ℥.j. hieræ picræ Gal. ʒ.iij. olei violacei ℥.iij. ſacchari rubei ℥.j. Miſce: fiat clyſter. eo iniecto grũmi ſanguinis cõcreti multi cũ excremẽtis magno cũ fœtore prodierunt. Quũ verò & febris & dolor ingens ſecundũ renes & ventrẽ valde premerẽt, & paucus omnino è vulnere ſanguis fluxiſſet (moderate enim è vulnere manare ſanguinem vtile eſt, vel Hipp. & Gal. teſtimonio) cõmodũ viſum eſt ſanguinem mittere, quòd & iuuenis florenti ætate eſſet, & viribus valens, morbíque magnitudo id ſuaderet. In morbis acutis, inquit Hippocrates, ſanguinem detrahe, ſi & æger ætate floreat: & viribus abundet: tum quòd magnarum febrium & exacerbatorum dolorum præſentaneum remedium ſanguinis miſſio eſt, ſi quid Galen. creditur. Detraho itaque ſanguinem, pro virium tenore, ad ℥. viij. interea febri proſpicio tũ congrua victus ratione, tũ medicamẽtis refrigerãtibus & humectantibus. Quoniã verò ingens dolor hominem torquebat, ſedãdus ille protinus fuit, idq; cataplaſmate ad ventrem admoto, ex farinis vocato, cuius hæc eſt deſcriptio: ♃. Farinæ fabarum, hordei, lentium & lupinorum, ana ℥.iij. farinæ ſęminis lini & fœnogræci, ana ℥.ij. farinæ orobi ℥. j. croci ʒ. ij. bulliant farinæ cum pauco aceto & melle ad conuenientem glutinoſitatem. Fiat cataplaſma ſecundum artem. Quin & hoc altero vſus ſum, qùum hoc parum prodeſſet: ♃. Micæ panis albi in lacte caprino infuſæ ℔. j. ß. olei violacei & roſati, ana ℥.iij vitellorũ ouorũ numero iiij. roſarum rubentiũ, florum chamæmeli & meliloti pulueriſatorum, ana ℥.j. farinę fabarũ ℥.j.ß. croci ʒ.j. Miſce: fiat cataplaſma, quod admotũ dolorẽ planè leniuit, & ventris tumor atque durities tantiſper remitti viſa ſunt. Sed poſtea recruduit malũ, nimirũ lethali vulnere affecto ægro.

Hip. li. de vul. Gal. li. 4. meth. med.

Libr. 4. de rat. vict. acut. text. 16.

Li. 1. apho. com. 23.

Cataplaſma e farinis.

Hunc

Hunc etiam medicamento dato tertia die purgauimus, ex infuſo rhacomatis, ſyrupo roſaceo, & aërio melle, quod Manna in vocant. Scammoniata dare veritus ſum, tum ob febris magnitudinem, tum ne infra ad loca vulnerata maior detruderetur excremétorum copia. Siquidem, etſi in ventris vulneribus purgationem conſulat, libr. de morbis, & libr. de vulneribus Hippocrates, atque poſt eũ Galenus: nihilo ſecius tamen, quum à parte fluxione tentata reuellere potius, quàm ad eam trahere magis expediat, vel eorundem auctorum teſtimonio, præſtat clementia potius & lenia, quàm delectu ſoluẽtia medicamenta dare. Prodierunt excrementa bilioſa, aquoſa, diluta, male olentia, & multis ichoribus ac thrumbis ſanguinis referta, & à quibus nihil æger leuabatur, quòd nimirum lethale malum eſſet. Vbi verò ad ſextum diem æger proceſſit, validiora omnia fieri, grauia vrgere ſymptomata, vires deficere, animo angi æger, & inquietudine magna premi cœpit: tum vigilare, nec vno conſiſtere loco, ob doloris vehementiam. intumuerant namque quæ circa vulnus erant partes, nẽpe phlegmone tentatæ. Porrò vlcus ſiccum erat, nec quicquam ab eo turũdis emiſſis niſi valde exiguum, ídque fœtidum & liuens emittebatur: dirum in vulneribus malum. Itaque ad hunc modum miſerè conflictatus iuuenis, ad vndecimum vſque diem proceſſit: ſub cuius noctem mors tandem inſecuta eſt, victa vtique à vulneris tum magnitudine tum malignitate natura. Cui leuando iuueni non operoſa medicorum manus, & ſedula cura, non chirurgorum induſtria, non aſſidentiũ plena amoris & officij charitas, paria eſſe nõ potuerũt. Quis enim lethalia toto genere vulnera ſanabilia faciat? Hoc Dei tantum munus eſt: hæc vis atque poteſtas ſolius eius eſſe agnoſcitur, qui mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Mortuo iuuene, quũ ab vrbis præfecto iuſſi eſſemus de vulneris illati ratione pro ſentẽtia dicere, ac teſtimonium ferre: de parentum conſenſu ac iuſſu, diſſecari cadauer fecimus, quò quàm altè deſcẽdiſſet telum, quæ intus partes vulneratæ eſſent, ocu-

Li.4 met. med.

lari inſpectione deprehēdere ipſi poſſemus. quod ad ſententiam pro teſtimonio dicendam neceſſarium omnino eſt. Neque enim medicus lethaléne ſit vulnus nécne aſſerere vſquam poteſt, non prius vulneratis partibus inſpectis: vt ex rei natura qua de agitur exploratiſſimum haberi debet. Itaque quum inteſtina craſſa & tenuia ſimul magna diſciſſione pertuſa eſſent (colon namque & ileon vulnere tranſfixa erant) tum & ren ſiniſter itidem vulneratus, lethale omnino vulnus fuiſſe, ex eorum numero quæ ſemper mortem adferre ſoleant, pro Hippocratis, Galeni & Celſi ſententia adſtruximus: ſicque magiſtratui pro veritate teſtimonium ferre in animum induximus. Vt verò ſit pro teſtimonio dicendum medico, Enarrat. viij. lib. iij. noſtrarum Enarrationum, exactè docuimus.

Hip. lib. 6. aph. 18. & Gal. in cō. Celſ. lib. 5. c. 26.

OBSERVATIO IX.

Iacobus ab Aqueria Patritius Arelatenſis, ſecundum ventrem vulneratus, vulnere ad inteſtina penetrante, quinto die moritur. In cuius demortui conſpectum quum qui vulnus intulerat, à magiſtratu deductus fuiſſet: vbi coram ſtetit, mox è vulnere atque è naribus demortui, ſanguis cum ſonitu & ſpuma ſanguini intermiſta fluere cœpit: ſpectante multa hominum turba quæ eò confluxerat, quos inter ipſe ſpectator teſtiſque oculatus fui: & vnde id proueniat, Obſeruatione hac fiet à nobis manifeſtum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VT ſuperiore Obſeruatione dictum à nobis eſt, quæ vulnera intra corpus penetrant, & membranam peritonæum diſcindunt, vnáque inteſtina vulnerant, ea profectò lethalia plerunque ſunt, vt de Galeni ſententia tum lib. 4. tum 5. meth. med. probauimus: præſertim vbi cum peritonæo vulnerato aliquid intra ventris cauitatem vulneratum eſt. Vti in hoc nobili

Digitized by Google

bili viro accidit,cui quum acutiſſimo enſe venter eſſet perforatus,tranſmiſſo peritonęo,ingens in inteſtinis tum craſſis tum tenuibus vulnus accepit,exeũte vtique per vulnus ſtercore. Ad quem vocati, magna anguſtia hominem conflictatum inuenimus,ſeſe præ dolore iactantem, nec vno conſiſtentem loco. Cui quum omnia eſſent à nobis auxilia præſcripta, quæ vulneris ratio exigebat, miſſus etiam mox ab accepto vulnere ſanguis,& quę chirurgi operam requirebant,pro dignitate & rei magnitudine omnia expleta: nihilo ſecius tamen in deterius labi in momenta ſingula videbantur cuncta, quod natura repugnante (vt Hippocr.& Celſus dixerunt.) ſint omnia vana. Et in lethalibus morbis,etſi ſecundum rationem omnia facias, minimè tamen ſecundum rationem ſuccedit:quòd videlicet natura,morborum verò medicatrix ſit,medicus tantùm miniſter,vti ab Hipp.& Galen.ſcitiſſimè dictum eſt. Itaque in hoc ægro mox tertio die vulnus liuidum fieri,pus manans fæculentum,ſordidum,nigrum,fœtens apparere,ſtercus per vulnus continuò prodire, craſſorum inteſtinorum vulneratorum indicium:tum verò extrema frigeſcere,præcordia verò immenſè calere (intrò conceptæ phlegmones teſtimoniũ) cœpere: ſitis ingens,ęſtus maximus,ſudor frigidus ſecundum frontem& faciem totam atque ceruicem apparere, lethalis prorſus morbi indicium. Vnde eſt illud Hip. ¶ Frigidi ſudores cum acuta quidem febre facti,mortem ſignificãt. Et rurſus: In febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores frigidæ, interiores vruntur & ſitim habent, lethale eſt. quòd, vt in com. eius apho.ſcitiſſimè dixit Galenus, Quum aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori,vel eryſipelas euenerit:totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patienté. Atque ideo vruntur profunda,ſed cutis refrigeratur,vt fit in principiis acceſſionũ. Hæc Galeni eius ſymptomatis explicatio. Quamobrẽ quũ in hoc vulnerato ingẽs phlegmone ſecundũ ventrem ſubeſſet,inflãmata vtique vulnerata parte,quid mirũ extrema perfrigerata fuiſſe,internis ardorẽ ſentienti

Hip. li. de lege.

Celſus li. 3. c. 1.

In Epid. & in arte med.

Li. 4. aphoriſ. aph. 37. & 48.

bus? Quarto die pulſus deficere, vt planè ἀσφυγμοὶ eſſet, mox delirium, conſentiente vtique neruorum principio, multis ſurſum latis vaporibus terris, dein. vox deficere cœpit, lumináque tenebris offundi, inde die quinto mors. Hæc vulnerati huius hiſtoria, hæc vulneris & ſymptomatum ratio. Diſſecto cadauere, inteſtina tum craſſa tum tenuia multis vulnerib. cõfoſſa reperta ſunt, ingénſque circa vmbilicum tumor phlegmonoſus, thrumbi ingentes ſanguinis congeſti multo plurimi, lacerata interanea omnia, vulnúſque è lethalium numero fuiſſe magiſtratui pro teſtimonio retulimus: mortémque illato vulneri eſſe meritò adſcribendam, ex artis dignitate, auctorúmque teſtimonio iure affirmauimus: dicente vtique Hippocrate, veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, lethale eſſe. Quod & in commentario aphoriſmi illius Hippocratici, qui decimus-octauus ſextæ ſectionis eſt, confirmauit Galenus: & ante eum lib. v. Latinus Hippocratis interpres Celſus, eius lib c.xxvj. Sed cur præſente interfectore ſanguis manarit, ingens profectò & obſcura quæſtio eſt. Permirũ enim profectò haberi debet à corpore mortuo, cuius vis omnis iam diſſoluta eſt, ſanguinem quaſi naturę ductu flere, ídque aſſidente eo qui vulnus intulit. Sed tamen etſi in abditiſſimis interioris philoſophiæ penetralibus res hæc tota recondita ſit, non eſt quòd deſperandũ ſit non inde poſſe veritatem elici. Inquiſitionis namque & inueſtigationis omnis principiũ, admiratio quæ in res difficillimas cadit, iure eſſe cenſetur: propter admirationẽ enim (quod 1. Metaph. ab Ariſt. ſcitiſſimè dictũ eſt) homines nunc & primò philoſophari cœperunt. Huius euentus admirãdi cauſam ſupra Obſeruat. vij. huius lib. adduximus, nec eam repetere hîc pigebit, quòd pulchra quæ ſunt, etiam repetita decies placere ſoleant. Vt igitur tantæ rei rationem reddamus, illud in confeſſo haberi debet, in recẽns extincto homine non protinus calorem omnem euaneſcere, etſi vita eum deficiat: quod & experientiæ fide deprehendimus. Videmus enim quorundam recẽns mortuorum corpo-

Li. 6. aph. aph. 18.

Cur præſente interfectore profluat è vulnere ſanguis ab interfecto.

corpora ad aliquot horas poſteaquam è vita exceſſerunt calida remanere, veſtigio nimirum quodam vitalis caloris remanente: prout item in hypocauſtis & æſtuariis & furno, amoto igne, experimur. Nam & calor ibi reconditus nullo exiſtente igne cernitur, ibique ad diem vnum aut alterum perdurat, vt cuiuis experiri promptiſſimum eſt. Itaque quum non prorſus calor omnis à corpore recens interempto euanuerit, nec agitatio omnis perierit, víſque omnis interior (quòd & in iugulatis animalibus experiri licet, quæ ad tempus aliquod, poſteaquam iugulata fuêre, calere perſpicimus, & carnes itidem motu palpitationis quodam agitari) efficitur, vt ab occulta illa & latẽte in corpore mortuo vi, humores, præſertim ſanguis & bilis, exagitentur ac commoueantur: quòd naturæ arcano quodam nec nobis ſatis perſpecto motu vis illa interior vltionem quaſi exigere videatur: móxque à tacita illa vi bilis concitata accendatur, ob leuitatẽ & pronum ſui motum: ab ea accenſa ſanguis quoque excitetur, & in vulnus prorumpat, patefacto ad exitum per vulnus meatu. Eòdem concurrit vaporoſus qui cum ſanguine eſt ſpiritus, qui protinus ſpirituali quadam motione in eum qui occiderit, ſi præſens ſtet, directus & quaſi auolans, in eum migrat, præſertim ſi interemptum intentè qui interemit aſpiciat. Vnde fit vt vulnus cruorem admirabili & arcano hoc motu effundat, & verſus interimentem eiiciat, quòd ad horas viij. aut x. nondum omnis in recens iugulato euanuerit calor: quo agitante ſanguis ſpiritus repetit ſuos, viciſſimque & ſpiritus etiam ipſi ſuum attrahunt ſanguinem, vnde ipſius manatio & effluxus per vulneratam partem conſequitur. Hæc probabilis ratio, quæ in re tam difficili atque perplexa excogitari ab homine philoſophiæ haud imperito poteſt. Sed magis certè credendum, arcano Dei iudicio, interfectorem tali nota prodere volentis, id fieri. Sanguis namque interfectorum ad ſui vindictam clamat ad Dominum, vt Gen. iiij. de Abel ſcriptum eſt à fratre Caim interfecto: Vox ſanguinis fratris tui, dixit Deus, clamat ad me de terra. Ne ergo indagatio-

Digitized by Google

nibus quæ ſupra hominis captum ſunt innitamur; ſed ſapiamus ad ſobrietatem.

OBSERVATIO X.

Ioannes Coblet Piſcator, angina graui laborans, & in præfocationis periculum adductus, craſsiore reddita lingua, vt præ tumore contineri intra os minimè poſſet, exertáque lingua, rubentibus & prominentibus oculis, in horas præfocari videbatur, conuerſo extrorſum tumore & ſuppurato, liberatur integrè.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANginam periculoſiſſimum eſſe affectum, citóque interimentem, rectiſſimè ab Hippocrate dictum eſt: Angina, inquit, periculoſiſſima eſt, celeritérque enecat, ſi neque in faucibus, neque in ceruice quicquam apparet, ſi dolor vehemens eſt, ſi vix ſpiritus trahitur. etenim eodem die iugulat. Itaque quum interni faucium muſculi inflammantur (Paulo auctore) angina accidit, quam συνάγχην Græci nominant: externis verò inflãmatis, παρασυνάγχη vocata gignitur, quaſi iuxtanginam dicas. Si in ſuperiore gutturis parte, quam λάρυγγα Græci nominant, inflammantio ſubſederit, ídque in internis muſculis, συνάγχην, hoc eſt, cynanchen vocitant: vti externi ſi inflammatione tententur muſculi, παρασυνάγχην eſſe dicunt. Hic itaque vir quo de ſermo nobis in præſens eſt, quum bono corporis habitu eſſet, plethorico ac ſucci pleno corpore, ſeſéque media hyeme, aquilonibus vehementer flantibus, ob eam quam exercet piſcatoriam artem, expoſuiſſet, diu multúmque in aëre frigido profundiſque paludibus conſtitiſſet, defluxio à cerebro in fauces derepente procubuit. Angina namque, vel Hippoc. teſtimonio (ſi modò Hippocratis eſt lib. iiij. de ratione victus in morbis acutis) fit, inquam, angina quum

Li.3.præſagioru tex. 18.

Li.3.c.27.

Digitized by Google

na quum hyeme aut vere multa eadémque fluxio viſcoſa ad iugulares venas deſcenderit, quæ quidē, vtpote ample exiſtentes, plurimum ad ſeſe & humorē & ſpiritum contrahunt. Quæ ſanè fluxio faucium implens partes, meatus ſpiritus & gulæ obſtruit, fixo in partibus illis humore craſſo vtplurimum, viſcido ac lento: vnde & ægri ferè ſuffocantur, & eorum lingua intumeſcens oris cauitatem implet. Vnde nec loqui niſi ſumma cum difficultate, nec maxillas diducere, nec aperire os, nec deglutire niſi maximo labore poſſunt. Hęc omnïa grauiſſimè ægrum hunc conflictarunt. ingens namque tumor internus in fauciū radicibus ſubſederat, ſumma ac difficillima ſpirandi ratio, vt nonniſi recta ceruice ducere ſpiritum poſſet, dolor pulſatorius, & inflammationis ſumma cum grauitate ſenſum inferens, ab ægro in faucium radicibus percipiebatur, ingens & æſtuoſa febris, linguæ in vaſtā molem tumefactio, loquela difficillima, vt è naribus magis quàm è lingua profluere ſermo videretur, quòd iis qui angina corripiuntur familiare ac proprium eſſe ſolet, ob vocis & ſermonis impeditas partes. Vnde fit vt non bene intus refractus aër, ob linguæ tumentis immobilitatem, & vocalium partium à defluxione obſtructionem, in nares per meatum communem recurrens, inarticulatum & quaſi de naribus manantem ſermonem creet. Febris ingens ſuberat, ſummus in genis totáque facie, ſed præſertim in oculis, rubor, ob vaporum à ſanguine manantiū ſurſum in caput elationem. Capitis & totius corporis grauitas ac confractio quaſi quædam, ſpiratio crebra, difficilis, & cum ſtertorio apparebat, vigilia omnimoda, etiam leui delirio coniuncta. His ſymptomatis noſter ægrotus vehementiſſimè premebatur: vnde angina eaq; grauiſſima laborare perſpectiſſimum nobis fuit. Quid enim perſpicuum magis dici cenſeriq; poteſt, quàm quod ſenſibus expoſitum, ipſum de ſe fidem facit, tū quoad ea quę morbi eſſentiam explicāt, & ſedem affectant demōſtrant, tū etiam quoad ea quæ ad accidentium rationē pertinent? Accidentia nāque, auctore Ariſtotele, magnā *Li.1. de anim.c.1.*

partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt. Itaque coniectura artificioſa deprehendimus, angina premi ægrotum hunc, quod & ſedes affecta, fauces, inquam, & quæ diximus ſymptomata abundè monſtrabant. Dignoſcuntur nempe affectus ipſi, au-

Li.1.de loc. af.c.5.vet. tra. & li. item 2.c.3. nouæ verſ.

ctore Galeno, tum ab actione læſa, excrementis, poſitu, doloris proprietate, & propriis accidentibus & loci natura. Perſpecta igitur affectus huius natura ac cauſis, per ea quæ recenſuimus ſigna atque ſymptomata, ſupereſt vt curationis modum quo in hoc æ-

CVRATIO

gro curando vſi ſumus, ſubiiciamus. Ad hunc igitur vocatus, quum in præcipiti rem ægrotantis eſſe præ affectus magnitudine deprehendiſſem, aſſidentibus id prænuntiandum optimum factu iudicaui: ¶ ſiqui-

Li.5.c.26.

dem (quod Celſ. monet) prudentis hominis fuerit, eũ qui ſeruari non poteſt, non attingere: nec ſubire ſpeciem eius vt occiſi, quem ſors ipſius peremit. Sed vbi grauis metus, ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe: ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe, vel fefelliſſe ſe videri poſſit. Quod & ipſe in hoc caſu fide bona præſtiti: móxque ad curam ſumma diligentia intentus (neque enim morbus inducias dabat, procraſtinatorémque medicum poſcebat morbo vtique & periculoſo & acutiſſimo exiſtente, in quo eodẽ die medica-

Li.4. aph. 10.

ri iuſſit Hippocra. quòd dilatio in huiuſmodi perniciosa ſit) hominem curandũ ſuſcipio, in hunc qui ſequitur modum. Clyſterem primùm paulò acriorem præſcribo, quòd adſtricta aluo eſſet: mox ſanguinem detraho, ídque nõ ſemel aut confertim, vt iubet Pau-

Lib.c.27.

lus, ſed repetitis vicibus, ne cumulata ſemélque facta vacuatione, anima ægro deficiente, ſuffocationis periculum ſuperueniat. Eodẽ itaque die bis è cubito ſanguinem detraho pro virium tenore, in craſtinum eas quæ linguæ ſubditæ ſunt venas aperio, ceruici cũ ſcarificatu ſub veſperã eius diei cucurbitulas admoueo: gargariſatu crebrò ægrum vti iubeo, ex adſtringentibus, repellentibus ac refrigerantibus ab initio, mox diſcuſſoriis admixtis, in omnimoda abſtinentia ægrum cõtineo. Nec niſi per tres primos dies quicquã aliud præter aquam mulſam ſumere iuſſi. neque e-

Digitized by Google

nim ſolidiora alimenta ſumere potuiſſet, vt qui etiã mulſam ore ſumptã per nares reiiceret: quod ſynanticis frequens eſſe ſolet: infernas partes vinculis deligo. Medicamentum purgans, ſed fruſtra tamen, propino: collum atque ceruicem mollibus lanis oleo imbutis contego. Hi in curando hoc ægro præcipui à me obſeruati ſcopi atque propoſiti fuère atque horum omnium hæc fuit particularis ratio. Clyſter. ♃. Quatuor remollitiuorum, foliorum caulium rubeorũ, hyſſopi, cẽtaurij minoris, ana M.j. polypodij querni conquaſſati ℥.j. granorum carthami groſſo modo contuſorum ʒ.x. agarici in petia lini rara ligati ʒ.iij. ſeminũ melonũ cum cortice contuſorum ℥.j. ſeminũ aniſi & anethi, ana ʒ.iij. florũ chamæmeli & meliloti, furfuris macri, ana P.j. Fiat omnium decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue catholici ℥.j. hieræ Galeni ex xvj. rebus ʒ.v. olei violacei & de liſio, ana ℥.iij. mellis roſati colati ℥.ij. Fiat clyſter. ingentem excrementorum copiam deiecit æger, à qua alleuationem ſenſit. Eiecto clyſteri, ſanguinem bis è media dextri brachij vena detraho: humerariam maluiſſem, ſed ea præ carnis ſuperante mole inueniri nuſquam potuit. Detractus fuit ſanguis ad ℥.xx. quòd & æger valentiſſimis virib. eſſet, & bene habito corpore, & morb⁹ quoque magnus, atque in huiuſmodi audacter mittendũ ſanguinem Hipp. & Gal. ſanxerunt. Interea hoc gargariſmate vti ægrum iubeo: ♃. Foliorum plãtaginis, acetoſæ & myrti, ana M. ß. granorum ſumac rubentiũ, lentium, ana P.j. roſarum rubrarũ P.j. mali punici cũ ſuo putamine & granis internis contuſi, numero j. hordei cum cortice P.j. fiat omnium decoctio in aqua ad ℔.j. In colatura diſſolue diamoron ℥. iij. ſucci granatorum muſorum, mellis roſacei, ana ℥.ij. Miſce: fiat gargariſmus. Quin & penidia in ore & ſaccharum candum vocatum, & tragacanthæ confectionem continere aſſiduè iubebam. Poſtero die è venis ſub lingua ſanguinem detraho, & cucurbitulas cum ſcarificatu ſub veſperũ admoueri ſcapulis iubeo, à quib⁹ mirificè ſe leuatum ſenſit, & paulo tum facilius reſpirare cœpit. Collo & ceruici hæc impono: ♃. Olei cha- *Lib.1.aph. 23.*

Digitized by Google

memeli, violacei, liliorum & cheirini vocati, ana ℥.ij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥.iij. axungiæ gallinæ recentis ℥. j. butyri recentis ſine ſale ℥.j. croci ʒ.j. Miſce: fiat linimentum, quod calidum collo & ceruici mollibus lanis pinguibus intectum admoueri iubebam. Interdum ex oleis ſolis id præſtabam. Vbi verò ad tertium diem ventum eſſet, mox propinare medicamentum ſoluens ſatago, ex hiera cum agarico ac electario Indo vocato, ex decocto pectorali exceptis: ſed fruſtra id tentatum eſt. Nam deuorare medicamentum minimè potuit, ſed vniuerſum naribus reiecit, túmque ad clyſteres recurrendum paulò acriores, vt ſuprà ſcriptum eſt, putaui: quod & optimè contulit. Dabã enim alternis diebus clyſterem, à quo alleuari ſe plurimũ æger ſentiebat. Quum verò ad quartum diem rubor aliquis cum dolore ac tenſione foras ad maxillam dextram ſe proderet, bonum id eſſe ſum de Hipp. & Gal. ſententia arbitratus. Signa ſpei in hac ægritudine, ait Auicenna, ſunt, ſi permutetur rubedo ad exteriora. multotiens enim aperiunt tunc oculos ſuos, & ſanantur. Hippocrates verò ſic de ea re: ¶ Tutius, inquit, eſt & tumorem & ruborem in externas maximè partes conuerti. Et alio loco, Tum præcipuè malum prolõgatur, ait, quum non ſolùm fauces, ſed ceruicem quoque rubor occupat: maximè verò poteſt ab ea ſecunda valetudo contingere, ſi rubor ſimul & ceruicem & pectus comprehẽdat, neque ad interna reuertatur eryſipelas. Itaque quum viderem foras propelli malum, meliorem tum de homine ſpem concipere cœpi, & naturæ motum ſecutus, foras humorem euocare ſategi. Cataplaſmatis admotis, ſuppurãdi & euocandi vim habentibus: tum verò & gargariſmatis incidentibus & attenuantibus ſum fœliciter vſus, vt ſequitur: ℞. Foliorum plantaginis & hyſſopi (repellentia namque adhuc in augmento applicanda ſunt, diſcutientibus mixtis) foliorum caulium rubeorum, ana M. ß. caricarum pinguium numero xii. vuarum paſſarum exacinatarum numero xx. glycyrrhizę contuſæ ℥.j

Li. 3. præſag. tex. 20 & 22. & Gal. in cõ. Fen 9. 3. c. 9.

tuſæ ℥.j.roſarum rubentium P.j. hordei cum cortice P.ß.fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta.In colatura adde diamoron & dianucum,ana ℥. j. ß.oxymellis ſimplicis,ſyrupi violacei,ana ℥.ij. mellis roſati ℥.j.Miſce:fiat gargariſmus,quo ſæpe vti ęgrum iubebam.Foris verò ad tumorem prominentem tali ſum cataplaſmate vſus : ℞.Foliorum maluarum , althææ cum ſuis radicibus,ana M.ij.foliorum caulium rubeorum,matrum violarum,hyſſopi,ana M.j.caricarum pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti,ana P.j.ſeminum lini & fœnogræci,ana ℥.j. capitum liliorum alborum ℥.ij ſurfuris P.j. fiat omnium decoctio in aqua:piſtentur & cribrentur. Cribraturæ adde nidi hirundinis in oleo liliorum præbulliti,& cum toto probè in mortario macerati , & poſtea cribrati ℥.iij. farinæ ſeminis lini & fœnogræci,farinæ frumenti,ana ℥. j. decoquantur farinæ cum oxymellite ad conuenientem glutinoſitatem:poſtea adde axungiæ gallinæ recentis , butyri recentis ſine ſale,ana ℥.j. croci ʒ.j.olei liliorum ℥.iij.Miſce:fiat cataplaſma. Mirificè profectò humorem foras euocauit,atque ad ſuppurationem deduxit.intra biduum namque ſuppuratus ferè qui foras ſubſederat tumor fuit:cui tamen tertio poſt die canini ſtercoris ſicci ʒ. iij.adiunxi,quod,ſi quid aliud,vel Pauli & Auic. teſtimonio,huic affectui maximè prodeſt occulta quadam vi ac proprietate. Suppurato tumore ad ſeptimum diem candenti ferro aperire iuſſi:quod id vlceribus & abſceſſibus plurimum conferat,exſiccando, & virus malum ignis potentiâ corrigendo.Pus fœtidiſſimum , virulentum & copioſum prodiit. Vlcus mundificare vnguento ex melle roſato,ſucco apij & abſinthij,farina hordei,myrrha & ariſtolochia curauimus : carunculæ carneæ putres multæ cum ſanie intermiſtæ auulſæ ſunt. Poſtea probè deterſo vlcere,quod intra vigeſimum diem contigit , ad ſarcotica , & cauum vlcus implentia nos contulimus , vnguento ex thuris polline , myrrha , iride , aloéque confecto , addito chalciteos emplaſtro : ſicque Dei

Li.3.c.27. Fen 9.3.c. 11.

Mundificatiuum optimum.

m 3

nutu intra vigeſimum diem, aut paulò amplius curatus integre fuit, magna omnium admiratione. Nec verò interea dum hæc perficio, reliquorum præſidiorum quæ iuuare poſſe ſum arbitratus, obliuiſcor. Nam & quum deuorare potuit æger purgans medicamentum, tum & catapotia dedi quæ deducere humorem poſſent, nempe præſcriptum ſuprà medicamentum poſt ſyrupos concoctorios dedi, tum catapotia coccia, ſine quibus, & aurea, adiectis diacridij granis duobus, & fœliciter operabantur cuncta. Intus verò dedi etiam raſuræ dentis apri drachmam integram ex oleo amygdalarum dulcium & ſaccharo cando, quod in hoc affectu, prout & in pleuritide, præſentaneum eſt remedium atque arcanum. Hæc in hoc viro per me adminiſtrata curatio, ad laudem Dei Opt. Max in cuius manu cuncta poſita ſunt, & à quo omne bonum.

* * *

OBSER-

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

LIBER III.

OBSERVATIO PRIMA.

Arduynus Ferrerius adoleſcens annorum tredecim, fuſte lignea è ſalice, leui quidem illa, ſed ex alto demiſſa: accepto contemptibili, vt videbatur, vulnere in capite, abſque cranij fractura ſciſſuráve: oborta ſexto die inflammatione in vulnere, ſequente conuulſione & paralyſi, in crure dextro & brachio ſiniſtro, cum febre & delirio, vndecimo tandem die moritur. Quæſitum à Præfecto vrbis an vulnus lethale fuerit, illique mors adſcribenda.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

RECtiſſime illud ab Hippocrate dictũ videri poteſt, nullum capitis vulnus leuiter contemni debere. Sępe enim cutis ſola contuſa ferro aut alia aliqua re, ſi non diligenter & cum quadam cautione curetur, veluti ſi ſanguis concretus non expurgetur, aut aliud quiddam negligatur: vlcus incrudeſcens non parum moleſtiæ exhibet, & aliquando etiam febrẽ inducit: & medico quidem negotia, ægroto verò periculum non minus *Li. de capitis vulneribus.*

adſert. Id profectò cũ in pleriſque aliis, túm vel maximè in hoc puero vulnerato experti ſumus, qui quũ in capite vulnus accepiſſet non ferro illatum, ſed fuſte lignea eáq; prælonga: leui tamen, vtpote ſalignea, ſed ſecundum alterum extremorum mucronata, & ab alto deiecta, contemptibile quidem vulnus videri poterat, vtpote quod ſine vlla caluariæ fractura ſciſſuráve conſtitiſſet, ſola tantùm capitis cute vulnerata: neque tamen (mihi ægrum poſt ſextum diem adeunti, quo die ad illum vocatus fui) vulnere in caluariam deſcendente, vt ab chirurgo qui per primos dies ægrum tractauit renunciatum fuit. Itaque quum poſt ſextum ab accepto vulnere diẽ ad ægrum accerſitus, eum acriter febrientem, biliosa vomentẽ, & caput grauiſſimè dolentem inueniſſem, graue eſſe vulnus continuò iudicaui: quòd & ſuperueniẽtia nono die ſymptomata, & tãdẽ mors vndecimo inſequuta moſtrarunt. Sexto namq; die inflammatio in vulnere cũ delirio, reſolutio in crure dextro, brachióque ſiniſtro, tum & conuulſio in manibus ambabus apparere cœperunt. Quamobrẽ & peſſimè de puero ſperare, & moriturũ breui prædicere aſſidentib. haud veritus ſum: quòd, pro Ariſt. ſententia, accidentia magnam partẽ conferant ad cognoſcendum quod quid eſt. Vbi namq; cõuulſio in vulnere, præſertim capitis, acciderit, iuxta Hip. dogma, lethale eſſe cõſueuit: prout etiã bilis vomitus & deſipiẽtia malũ in capitis vulneribus. cerebrum namq; hæc ſuperuenientia coaffici indicant: quod quum fit, plerunque mors ſequitur. Idque in hoc vulnerato animaduertẽdum, quòd immediatè poſt acceptum vulnus punctim factum, puer neque obmutuit, neque vertiginem paſſus eſt, nec visꝰ hebetudinẽ, nec per aures naréſve sãguis prodiit, nec pronus ab ictu in terram cecidit, nec vomitum illico ab accepto vulnere habuit, ſed tantùm manibus ad caput admotis flere abundè cœpit. Quæ omnia quum pro Hip. ſententia inquirenda duxiſſẽ, qui in capitis vulnerib. primũ omnium interrogandũ cenſet: per quid vulneratus homo eſt, nempe quo teli genere, & quid homo quũ vulneratus eſt, mox fecerit,

li. 1. de anima.

li. 5. aph. 2. & li. 7. aph. 14.

lib. de cap. vuln.

cerit, hoc eſt, num mutus euaſerit, num torpens ſine ſenſu & motu, num in terrã prociderit, num vertiginem, & in oculis caliginẽ paſſus, num ex auribus ſanguis manarit. de his enim omnib. interrogandum, vbi quis capite vulneratus fuerit, meritò Hippocrates iuſſit: quòd per hæc vulneris naturam, num lethale an ſecus futurum ſit, an periculoſum iudicare arte poterimus. Quod quũ inquã, ſummo ſtudio de aſſidentib. quæſiuiſſem, renunciatúmque eſſet nihil horũ paſſum iuuenem, in ſummã continuò admirationẽ deductus ſum, quînã fieri poſſet, quum vulnus ſimplex tantùm fuerit, cui nec fractura, ſciſſuráve vlla in cranio appareret, tam ſęua tamen & periculi plena ſymptomata caſúſque inſequuti fuiſſet. Neque eius euentus aliam indagando cauſam reperire potui, quàm humorum acrium ad locum vulneratum influxum, qui inflammationem in parte creaſſent. Fluxionis verò ad partem læſam multæ ſanè fuere cauſæ, doloris vehementia: ingens namque dolor in capite vniuerſo, præſertim in ſincipite, ad radices vſque oculorum extenſus, qui iam à quarto die ſeſe oſtentarat, percipiebatur. dolor autem omnis vehemens, auctore Galeno, fluxioné mouet. atque hęc vna vel pręcipua influxus humorũ in vulneratam partem cauſa. Altera inflammationis & fluxionis cauſa fuit, ſanguis in parte retentus, & conculcatus in parte anguſta, nec debitè expurgatus: vnde mora & prohibita difflatione calorem extraneum concipiés, partémque diſtendens, inflammationem creauit. ſic enim inflammatio gigni ſolet, auctore Galeno. Tum verò & altera occurrit fluxionis humorum in hoc puero cauſa, quòd quũ aliâs ictus multos plagáſque in capite accepiſſet, caſu & offenſione multiplici, factum eſt, vt imbecillior pars à tot ictibus impreſſis reddita ſit: vnde meritò fluxionem à ſe pro ratione imbecillium partium regerere non potuit. ſuperuacaneanãque in imbecilliores partes, auctore Galeno, procũbere ſolent, quũ ab his quæ influũt repelli nequeant. Hæ præcipuæ phlegmonęs in parte lęſa natę in hoc iuuenę cauſę fuere; calor extraneus ob ſan-

Gal. in arte medic. c. 95. & li. 3. meth. med. et li. 5. aph. com. 53.

Li. 13. met. & 2. ad Glauc.

Li. 13. met.

Google

guinis confluxum in parte ortus, dolor vehemens, & partis imbecillitas. Quum verò vulnus propè ſuturā obelæam (quam ſagittalem Anotomici vocant) conſiſteret, effectum eſt, vt facili lapſu portio ſanioſi humoris in parte contēti, per ſuturam intrò deciderit: vnde læſa interna meninge grauia ſequuta ſint inde & lethalia ſymptomata, conuulſionis, delirij, reſolutionis, tandémq; mors. Ego itaque, qui vocatus ſexto tantùm die fui, in ſummo diſcrimine verſari ægrum quum viderem, prędicendum id aſſidētib. continuò duxi, ne vel ignoraſſe vel feſelliſſe videri poſſem, mortémq; magis me quàm ſalutem ſperare. ſic enim prædicendum quæ aderāt ſymptomata ſuadebant, febris ingens, conuulſio, delirium, reſolutio, quæ vulneribus capitis ſuperuenientia, mortē vt plurimum portendere ſolent, auctoribus. Hipp. Gal. & Celſo. Quúmque pro recto more periculum prædixiſſem, nihilo ſecius tamen pro ratione vulneris inſtandum curationi totis viribus duxi, nequid præter miſſum videri poſſet. Itaque quū morbus vehemens eſſet, iuueníſq; optimo corporis habitu florentíq; ætate (etſi ætate inferior parentib. videretur, quàm vt illi mitti sāguis deberet, mittere tamen ſanguinē ad reuulſionē, doloris ſedationē, & phlegmones prohibitionē conſultius viſum eſt: quod de aſſidentiū conſenſu feci. Pręſtat enim in talibus, vbi nonniſi vnica ſubeſt curationis via per eā ingredi, & (vt Celſ. ait) anceps quàm nullū remediū experiri. Miſſo ſanguine die ſexto, ſeptimo leue deiectoriū do ex rhacomate, cū melle aëreo & ſyrupo roſaceo infuſionis roſarum. Purgatio namq; in capitis vulneribus, auctorib. Hip. atque Gal. plurimū confert. Tenuem victū præſcribo, quòd modicus cibus, & aqua exhibita quam maximè omnibus vlceribus conducūt, vt rectè Hip. lib. de vlceribus præcepit. Vulnus, quòd adſtrictum, turbidúmque erat ac turgens, & ſuppurato iam ſanguine plenū, ſecari, quò efflueret ſanies, iubeo: ceruicē totā, atque dorſi ſpinā oleis neruos roborātibus, & vnguinibus commodis ad conuulſionem paralyſimq; tollendā imbuo, fumigatis ſuperappoſitis lanis mol-

Li. 5. aph. tex. et cōm. 2. & li. 7. 14.

Celſ lib. 5. c. 26.

Gal. li. x. meth.

Lib. 2. c. 9.

Hip. li. de vlcerib.

Ga. li. 4. meth.

Google

mollioribus. Sed tamen facięti ſecundum rationem, non ſecundum rationem euenit, quum ſemper in deterius morbus laberetur, ſymptomatáque in horas grauiora, caſúſque lethales appareręt: viriũ imbecill.tas, neruorum diſtenſio maior, reſolutio dextri cruris validior, rubor in oculis vehemens & inſenſus, delirium, tandem intercepta vox, deficiens pulſus; atque mors vndecimo die ſubſequuta. Quæſitũ à Præfecto vrbis, num lethale fuiſſet vulnus. Huic reſpondimus, nos ad veri normam pro teſtimonio dicturos, vbi prius demortui caput ſecuiſſemus: quod neceſſarium factu eſſe, vt rite de vulneris natura ferrè ſententiam poſſemus, pro indubitato eſſet habendũ: & faciendum quidem tum Hippocr. tum Celſus iuſſerunt. Inquit nãq; Hippocrates, ¶ Qui de vulneribus cognoſcere volet, quemadmodũ ſingula finięt, primùm quidem eum hominum ſpecies perſcrutari oportet, tum eas quæ meliores ſunt ad vulnera, tum quæ deteriores: deinde ætates noſcere, in quibus ſingula vlcera curatu dfficilia exiſtunt: locos itẽ in corporibus perſpectos habere, quantum alij ab aliis differunt: ſed & alia, qualia in ſingulis accedunt, tum bona tum mala, noſſe oportet. Si quis enim omnia hæc nouerit, is ſanè ſciet etiã quomodo ſingulorũ euẽtus continget. Itaque poſt iuuenis mortẽ, de aſſidentium affinium conſenſu diſſecandi cadaueris nobis poteſtas facta eſt. Detecta & abſciſſa primùm capitis cute, pericranióque amoto, vulneris ſedem penitius perſpeximus. Sedes autem Hippocrati vocatur, quum manente oſſe in ſua ipſius natura, telum quod in os incubuit, manifeſtum fecerit vbi incubuit. Vidimus igitur qua parte telum impactum fuerat, os liuens, contuſo vtique à ligno pericranio, atque etiamnum cranio ipſo. Nam quum acutum & mucronatum eſſet lignum ea parte qua in caput delapſum ex alto eſt, perforaſſétque cutem aduſque pericranium ferè, ſanguíſque inde manaſſet, fieri ſanè vix potuit quin pondere delabentis ligni contuſio in oſſe & ecchymoſis aliqua ruptis venulis quæ in pericranio ſunt non acciderit: quod planè perſpicuum nobis factum

Hi. lib. 2. prædic. id eſt Prorrhetici.

Celſ. li. 5. c. 26.

lib. de cap. vuln.

eſt oſſe detecto: apparebat namque liuens locus quâ telũ inſederat. Diſſecto ruſus cranio, vt ſi quid noxæ in internis cerebrum velantibus membranis cerebróve ipſo eſſet perſpicere oculari ſenſu poſſemus, è regione partis vulneratę inter cranium & duram meningem pus inuentum eſt: quod mox diſſecto oſſe effluere cœpit, non copioſum tamen, ſed liuidum & fœtens. Membrana ipſa leuiter intenta inuenta fuit: non tamen colore demutata. In caluaria porrò nec fractura vlla, nec fiſſura, aut rima reperta eſt. His vt pręmittitur ritè adminiſtratis, & vtiq; medico pro teſtimonio dicẽte neceſſariis, rogati ſententiã, ita retulimus: Iuſſi de morte Arduyni Ferrerij adoleſcẽtis vulnerati, ac vndecimo die poſt acceptum vulnus mortui, ſententiam ferre ac pro teſtimonio dicere coram magiſtratu, Deum præ oculis habentes, hæc dicimus vera, rata, fidelia & firma: Primùm nos ægrũ diligenter, fide bona, & ex artis ratione inuiſiſſe atque tractaſſe, partémq; læſam, & vulneris naturã attentè conſideraſſe, ſymptomatúmq; ſuperuenientiũ, & quoto quæque die acciderint, ſpeciem diligenter annotaſſe. Capitis porrò partem poſtremam occiput vocatam, vulneratam inuenimus: vulnere quidem punctim facto, abſq; tamẽ vlla cranij fractura, ſciſſura, rimáve aliqua, nec oſſis intrò intruſione. Erat autẽ plaga ſecũdum dextrã capitis partem ad occiput, propè ſuturam obelæam. Tum verò quum ad ægrũ viſendum accerſiti fuimus ego, & Deſiderius alter chirurgus (quod ſexto ab inflicta plaga die accidit) ægrum inueniſſe nos grauiter conflictatum, febre acuta inſenſum, caput ſecundum frontem maximè grauitérque dolentem, dolore quidem ad oculorum radices pertingẽte: indicium ſanè cerebro & eius mẽbranis cõmunicati mali, ſi quid Auic. creditur. Bilioſa item vomentem puerum inuenimus: quo ſigno coniectauimus, ex Hip. atque Gal. ſententia, cerebro eiúſq; membranis cõmunicatã noxã. ſiquidẽ vbi præciditur cerebrũ, iis neceſſe febrẽ & bilis vomitũ ſuperuenire: quod Hip. dixit. Quo in loco Gal. id accidere teſtatus eſt, nõ ſolũ vulnerato cerebro, ſed & dura mem-

Iudiciũ de vulnerati pueri morte coram magiſtratu.

Fen 1. 3. tract. 2. c. 7

Lib. 6. aph. 50. & Ga. in com.

Vbi ſuprà.

membrana circumſtante: quæ quum in multis partibus ſit cerebro agnata, citiſſime ei communicat proprios ſuos affectus. Eò factum eſt, vt id quum perſpiceremus, mox cerebri integentem membranam læſam eſſe, vel cerebrum ipſum, iudicium fecerimus. Nec ægro ſolùm vomitus & febris inerant, ſed & inquietudo & anguſtia: tum dolor in crure dextro, tum motus voluntarij impotentia, & reſolutione diminuta, conuulſione in manu ſiniſtra apparente. hæc namque conſideratu haud minus digna quàm neceſſaria ſunt, de vulnerum euentis rationē reddenti, vt Hippocr. lib. 2. Prædictionum, qui Prorrheticon inſcribitur, edixit. Quin & præter hæc plegmonoſus tumor parti vulneratæ acceſſerat iam tum quum ad ægrum vocati fuimus: natus vtique tum ob grauē partis vulneratæ dolorem (omnis namque vehemens dolor, au-ctoribus Gal. atque Auic.. fluxionem ad partem dolētem commouet) tum etiam ob ſanguinis influxi retentionem conculcationémque in loco anguſto & calore extraneo ad ſuppurationem deducti. quę phlegmone vulneribus capitis aduenions graue certe periculum portendit. Illud inſuper de Hipp. & Gal. ſententia aſſerimus, bifariam vulnera dici lethalia cōſueuiſſe: aut quòd neceſſariò, ſemper ac ineuitabili ordine mortem adſerunt, aut vtplurimum. Quin & id quoque affirmamus, ægro huic ea à nobis eſſe adhibita auxilia omnia, quæ ex artis ratione pro vulneris natura ſedíſque affectę neceſſaria fore duximus: tum ſanguinis miſſione purgationéque congruo tempore adhibitis, tam topicis propriis admotis, ſcopos curatiuos omnes, tum qui morbo, quàm qui caſibus ſuperuenientibus debebantur ritè obeuntes: Hippocratis & Galeni præcipuè, tum & Guidonis Cauliacenſis methodum ſequentes. Amplius verò, & id cum Gal. lib. 5. aph. com. 2. & lib. 4. meth. med. & 13. eiuſdem tractationis, tum lib. de inæquali intemperie, dicimus, vulnera atque vlcera morbóſque alios prætetea multos, non ſolùm periculoſa & ſæpenumero lethalia ex ſua ipſorum natura haberi debere, ſed etiam caſuum ſuperuenientium, & humorum ad par-

Ga. in arte med. & li. 5. aph. com. 53. & li. 3. met. med.
Auic. fen 1. 3. tract. 2. ca. 7.
Li. 5. aph. tex. & cō. 2. & li. 6. aph. cō. 18.
Li. de vuln. & lib. de vuln. capitis.
Ga. li. 3. 4. & 6. meth.
Guido tract. de vuln. capitis.

tem affectam confluentium prauitate. Quum itaque vulneri huic praui acciderint caſus, conuulſionis, febris, billioſi vomitus, reſolutionis, doloris atque delirij, accedente etiam humorum calidorum & acrium copioſo ad partem confluxu, parte ipſa (vti antea diximus) ob ictus plagáſque ſat multas debili exiſtente: cui dubium eſſe poteſt, in tãto tantarum cauſarum concurſu, quin vulnus multò grauius ac periculoſius quàm ſuapte natura eſſet, effectũ fuerit? His omnibus verè ac neceſſariò præmiſſis, dicimus præfati iuuenis vulnus, etſi eſſentia ſua propriáq; natura è numero neceſſariò lethaliũ non fuerit, quũ ſimplex eſſet vulnus, abſq; cranij fractura, rima, ſciſſuráve, quę vtplurimũ ſalubria magis quàm lethalia eſſe ſolent: nihilo ſecius tamẽ ad ipſum vulnus mortem pueri eſſe referendam, accidentium quæ vulneri ſuperuenerunt merito dicimus, ſpaſmi videlicet, reſolutionis, phlegmones, delirij: quæ vulnerib. capitis euenientia, illíſque copulata, vt plurimum lethalia eſſe ſolẽt, vulneráque lethalia reddere. quod & Hipp. atque Ga. li. 5. aph. com. 2. & rurſus lib. 6. aph. com 50. & lib. 7. eiuſdem tract. com. 14. & Celſus libr. 5. c. 26. affirmarunt. Id quod huic eueniſſe adoleſcenti euentus ipſe monſtrauit, qui omnib. ritè adhibitis, vndecimo die caſuum ſæuitia, atrocitate ac magnitudine mortuus eſt: plaga alioqui per ſe minime lethali, lethali tamen ab his réddita. Accidit autẽ non rarò (Hippocrat. libr. 2. Prorrhetici ſcitiſſimè dixit) vt vulnera quædam in locis vilibus ac non malis ſint, & nulla re grauia videantur: ſic tamen dolore affligant, vt reſpirare ęgri nõ poſſint. Et nonnulli in vulnere, quod graue nulla re erat, delirio & febre inſequentibus, mortui ſunt: vt idem ipſe tum eo ipſo loco, tum ſeptimo Epidemiorum pluribus in teſtimonium citatis hiſtoriis affirmat. Nec id mirari oportet neque formidare, quòd corporũ temperaturæ, & corpora hominũ, ipſique adeò corporũ habitus plurimũ inter ſe differant: vel eiuſdẽ Hippoct. vbi ſuprà teſtimonio, vímque maximã vel in perdẽdo, vel in ſeruando ægro habeant. Quæ cauſa eſt, cur à grauibus penéque letha-

lethalibus vulnerib. nonnulli euadant: à leuiſſimis & nullius momenti alij moriantur. Fortes namque, & ætate florentes & animoſi bonóque corporis habitu præditi, à grauibus vulneribus aliiſque morbis ſæpe euadũt: imbecilles, pueri, ſenes, timidi, à minimis nõ rarò ſuccumbunt, vt experientia docet. Vires namque vbi valentes ſunt, auctore Galeno, omnia contemnunt ac tolerant: vbi infirmæ ſunt, abs quouis offenduntur. Hæc pro veris ratiſque habenda cenſemus, ad laudem Dei. *Li. 10. met. med.*

OBSERVATIO II.

Ioannes Baptiſta Neapolitanus acri vir ingenio, rerúmque multarum experiens, quum ventriculo ac capite grauitatéque corporis totius laborare ſe diceret, maioris mali metuẽs, de induſtria helleborum ſumit, quòd in eo libro qui Hetruſca lingua conſcriptus, inſcriptionem habet, Gli Capricci di Fierauanti, *ſcriptum inueniſſet, hellebori vſum ad arcenda totius corporis mala peridoneum eſſe, magniſque laudibus eius medicamenti vſum afferret idem auctor. Ab accepto helleboro in vitæ diſcrimen venit: liberatur à magna cura.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

NOn eſſe prorſus libris fidendum, niſi quis ſummo iudicio quę in illis leguntur ad ſeuerum vt dicitur vnguem excutiat, doctiſſimè à Damaſceno in Aphoriſm. dictum eſt: Operari (inquit) ſecundum libros abſque perfecta ratione & ſolerti ingenio, moleſtum eſt: quòd videlicet ingenium ſolers ac perſpicax iuuet artem, vt idem ait: hebes verò ac torpidum contrarium omnino efficiat. Niſi enim quis & morbi & hominis naturam, atque ſpeciem, ætatem, priuatum etiam morem, atque ἰδιοσυγκρασίαν vocant, regionem, temporis ſtatum, & cætera huiuſmodi accuratè conſideret, quæ ad morborum curationẽ neceſſaria eſſe, tum Hip. tũ Gal. dixerunt, prorſus ab ſcopo rectóq; medendi fine aberrabit: quũ nõ *Aph. 2. & 3.* *Libr. 2. de rat. vict. a-*

*cut.tex.*38. omnes naturæ (vt bellè dixit Gal.) eadem medica- *& Gal.in* menta poſtulent,& quod vni ſalutare eſt,alteri ſit no- *com. & li.* xium futurum:quòd inter corpora atque medicamé- *de cõ. med.* ta analogiæ quædam ſint ac ſympathiæ, tum etiam *ſecundũ lo-* antipathiæ atque diſſenſus. Vnde fit vt quod vni ſa- *cos,& plu* lutare eſt,alteri ſit morboſum:quod & ipſa experien- *ries alibi.* tia docet:eóque magis ſiquod in auctoribus ipſis præ- *Auic. fen* ſcriptum remedium inuenias quod periculo non va- 10.3. *can.* cet.tum enim magna cautione res tota expendenda *pract.*1.c.4. eſt:quòd ſubiecti nobilitas timidum inoperando medicum iure optimo efficiat,vt recte à Galen.dictum *Li.*1.*aphо.* eſt. Hoc ſi æger hic intentamente expendiſſet,non ſe *com.*1. in periculum præcipitem hauſtu hellebori nigri dediſſet. Nullo namque adhibito iudicio, ſola lectione contentus, auctoríque fidens (qui magnis helleborum extollens laudibus,ipſum non ægris ſolùm exhibendum,ſed & ſanis, temerè profectò magis,quàm prudenter & ex arte,ſcripſerat)helleborũ ſumpſit ad drachmæ pondus,vt quam percipiebat in ventriculo atque corpore toto grauitatem diſcuteret. Mox verò ab epoto helleboro grauitas in ventriculo maior oriri cœpit,anguſtia præſentiri,turbatio, nauſea ingẽs animi deliquiis comitata,mox vomitus, creber,difficilis,æſtuoſus conſequitur, ſingultus inde,corporis laſſitudo, & conuulſiui quidam motus, & quod omnium pernicioſiſſimum erat,ſtrãgulationis metus.adeò enim difficilè trahebat ſpiritum, vt præfocari ſibi in momenta ſingula videretur.

CVRATIO. Accerſor ipſe,ægrum inuiſo,de præteritis interrogo: quæ quum ex vero nunciata mihi ab ægro fuiſſent,inſtánſque periculum viderem,bona ſpe eſſe illum iubeo,animum vt reſumeret hortor,me officioſi in eo curando medici parteis acturum bona fide profiteor,& mox ſedula cura id præſto. Medicari enim in valde acutis ſi expedit, eadem die oportet, procraſtinatio namque in huiuſmodi periculoſa eſt, vt rectè Hippocr. dixit. Quum enim vrgeri ægrum *Li.*4.*aph.* his ſymptomatis viderem,maximéque ructibus,mur- 10. murillis & inteſtinorum doloribus, ſuccurrendum clyſterib.duxi,ad educendũ quod erat à medicamento com-

to commotum nec euacuatum:tum & ad flatus qui plurimi ſuberant diſcutiendos.Itaq; clyſterem protinus indi iubeo,cuius hæc fuit compoſirio: ℞.Maluarum,althææ,brancæ vrſinæ,mercurialis & parietariæ,ana M.j.hyſſopi,origani & calamenti,ana M.ß.(flatus enim diſcutiunt, pituitam attenuant & dolorem ſedant)florum chamæmeli,& meliloti,ana P.j.caricarum pinguium numero x. ſeminum lini,al thææ,& fœnogræci conquaſſatorum,ana ℥.ß.ſeminũ aniſi & marathri,ana ʒ.iij.florum nenufaris P.ij(ſunt enim alexipharmacum hellebori, vt Conciliator & Matthiolus tradunt) furfurum P. j.fiat omnium decoctio in iure omaſorum & capitis caſtrati ad ℔.j.& coletur.In colatura adde catholici ℥.j.hieræ Galeni de ſedecim rebus,caſſiæ cum melle,ana ʒ.iij.olei vio lati & de lilio,ana ℥.iij mellis roſati colati ℥.ij.Miſce: fiat clyſter. Bis eodem die impoſitus fuit,excreta pituitoſa,& atrabilaria excrementa multa cum flatibus emiſſa,à quibus alleuari ſe æger ſenſit.Potionem huiuſmodi parari & exhiberi iubeo ad noxam medicamenti retundẽdam. ℞. Aquæ mellis recenter factæ cũm melle electiſſimo ℔.j. radicis ariſtolochiæ rotundæ ℥. j. cinnamomi electi conquaſſati ʒ. ij.fiat omniũ leuis ebullitio,& coletur.Colaturæ adde florum nymphææ ſiccorum & tritorum ʒ.ij.ex hoc decocto mane & veſperi ſumere iubebam ℥.vj. Vbi verò adhuc remitti vẽtriculi dolor viſus nõ eſt, abſinthiũ Romanum in tenuiſſimum puluerẽ redactum, & ex vino dilutum, ſumendum iuſſi triduum totũ, à quo ſanè mirificam ſenſit opem. Quin & cumini & aniſi ſemina contrita ex vino generoſo cum floribus nymphææ tritis deuoranda dedi,ad flatus qui in vẽtriculo plurimi ſuberant diſcutiendos. Cuius potionis beneficio ructibus multis & ſonoris flatuum bona pars diſcuſſa fuit.ventriculúſque detumeſcere cœpit,anguſtiáque ſedari.Partem hanc linimento roborare forinſecus ſtudeo in hunc modũ: ℞.Cerati Galeni ſtomachum confortantis ℥. iij. galangæ, maſtiches,aniſi,cumini,caryophyllorum,nucis myriſticæ, calami odorati,macis,ana ℈.ij.florum nymphææ tri-

Cõcil.li.de venenis c. 35. Matth. com.in lib. 6.Dioſc.ad c.33.

Optima potio ad helleborum' ſumptum.

torum, coralli rubri, raſuræ eboris, ana ℥. ß. olei de abſinthio & de maſtiche, & anethi, ana ℥. ß. Miſce: fiat linimentum, quo inūgi totam ventriculi regionē calide iubebam, dato inſuper lineo panno duplici, fumigato thure, maſtiche, caryophyllis & anethi aniſique ſeminibus. Quod ad victus rationem pertinet, pinguium carnium iure hominem cibabam, carnéque pinguiore. id enim ad retundendam medicamenti acrimoniam quam infert peridoneum eſt. Butyro recenti crudo ex panis buccella parum igni torrida excepto, ſaccharóque prima menſa vti iubebam, interdum etiam ex melle deſpumato excepto. Mel enim deterſorium eſt. Ventrem interdum linteolis igne calefactis, interdum verò ſacculis ex milio, furfuribus, aniſi ſeminibus, & chamæmeli floribus interpunctis, & ſupra calidum laterem vino meraco reſperſum calefactis fouebam: à quo præſidio mirè iuuabatur. Secunda menſa, coriandri & aniſi ſemina ſaccharo intecta ſumere ex meo præſcripto ſolebat. Vino generoſo in paſtu vtebatur, mirificéq; vires delaſſatas ab eo refici ſentiebat. Quin quum conuulſiuis quibuſdam motibus exagitari hominem deprehendiſſem, proſpiciendum ei ſymptomati operæ pretium duxi, vnctionémque ceruici toti admoui ex mollibus lanis. Conſtabat vnctio oleis chamęmeli, lumbricorum, liliaceo & vulpino calidis. Hácque methodo Dei benignitate intra paucos dies ſaluti ęger non ſine multo labore reſtitutus fuit. Nec mirum ſanè in tam grauia hominem incidiſſe ſymptomata, quum helleborus ſanas carnes habentibus, auctore Hippocrate, periculoſus ſit: quòd plerumque conuulſionem accerſat, propter operationis vehementiam, vt ait Gal. Inde admoueri poſſumus, quàm infidum ſit ſcriptis auctorum credere, præſertim eum qui neque iudicio nec ratione medica vires medicamentorum expendere valeat: quod hic æger malè cautus & ſibi parum proſpiciens periculo ſuo didicit. Proinde præceptum id Gal. lib. 4. meth. med. exaratum perpetuò medicis obſeruandum & in ore habendum eſt, Naturæ familiaria ſemper exhibenda: quæ quum prodeſſe plurimum

Li. 4. aph. 16.

Li. 4. apho. com. 16.

rimum

rimum poſſint, nocere certè nequicquam valent. Id tenendum perpetuò cenſeo.

OBSERVATIO III.

Florus à Porcelleto, iuuenis ann. 16. filius Domini à Fos, à cane rabioſo demorſus, nulla adhibita per primos dies cura, poſtea in vitæ diſcrimen incidit, vulnere grauiore effecto. Curatur à me magno labore.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVanta hominibus ex brutis animantibus mala accidant, rabioſi canis inter cætera exitialia venena morſus indicat. is enim (niſi rectè ab initio ſummáque cautione tractetur) tam ſæua inducere ſymptomata ſolet, vt planè res ipſa atque euentus miraculum omne ſuperent. Quid enim ſpectari admirabilius quicquam vſquam poteſt, quàm nulla percepta ex morſu, præter doloris & vulneris ſenſum, noxa, poſt aliquot tempus in rabiem agi hominem, melancholicum effici, viſis ac pauoribus nocturnis perterreri, aquam expaueſcere, inſtar canum latrare, mordere etiam domeſticos, ſuos non agnoſcere, cõuelli, ſiti deficere, ac tãdem miſerabiliter mori? Annon hæc admiranda maximè, & animaduerſione digna habenda ſunt? Quoniã verò mihi nũc de demorſo à rabioſo cane, déque curatione adhibita agendum eſt, prius de canum rabie quid ipſa ſit, vnde oriatur, & quid ipſa pariat, quibúſque ſignis deprehendi rabies poſſit, enarrandum mihi fuerit: poſtea de curatione adhibita in hoc ægro accuratè tractabimus, quo fine obſeruationem concludemus. Ergo canum rabies nihil prorſus aliud eſt, auctore Auicenna, quàm immutatio ſeu conuerſio temperamenti ſui in malignã quandam intemperiem venenoſam: quæ ſanè euerſio accidit cani, aut aëris, aut ciborum potuúmque quibus veſcitur vitio, & inquinamento aliquo malo. Ex aëre quidem, quũ

Fen 6. tra. 4. c. 5.

Digitized by Google

calor in eo vehemens humores in feruorem agens adurit, fitque nimio æſtu & ſqualore furens canis: vel quum etiam frigus immodicum ſanguinem cogens, denſanſque ac congelans, difflari prohibet, coactionéque ac denſitate niger efficitur ſanguis, & praua qualitate infectus, vnde rurſum in rabiem efferantur canes. Fit id vel autumno vel vere, vt Auicen. ait: autumno quidem, ob æſtatis quę præceſſit ardorem: vere autem, ob hyemem gelidam præcedentem. Dioſcorides plerunque flagrantiſſimis æſtibus in rabiem efferari canes interdum & per vehementiſſima frigora ſcribit: quod & Paulus confirmat. Ex cibis verò rabioſi fiunt canes, quum cadauerum vel carnes vel ſanguinem lambunt ac deuorant: præſertim ſi morticinæ carnes putridæ iã, flaccidæ, vermibus ſcatentes fuerint. Quòd ſi eorum animalium ſint carnes eæ, quæ peſtilentia, fulminéve, aut venenoſorum morſibus interierint, plus in rabiem faciliúſque efferantur. Potu etiam putreſcentium aquarum gigni in canibus non rarò rabies ſolet: quòd hæc omnia atrabilarios ſuccos adaugeant, ſanguinem inficiant, & putredine mala coinquinét, aut ſaltem ſeminario venenoſo ſui generis imbuant, quæ rabiei cauſa ſit. Eóque magis ab his cauſis in furorem canes aguntur, quantò alter altero ſuapte natura magis atrę bili obnoxius fuerit: vnde qui eorum curſu celeriores, corpore agiliores, habitu extenuatiores, & pilo aut ruffo aut nigro colorati fuerint, ij vt in rabiẽ incidant natura promiores ſũt. Hęc rabiei canũ natura, eę cauſæ. Illud verò præterea ſciendum, non canes modò efferari in rabiẽ, ſed & pleraq; animalium, vulpes, muſtelas, ſimias, lupos, atq; etiam mulos, vt Auicen. ſcribit. Camelos verò & equos in rabiem agi, Ariſt. li. 8. de hiſt. anim. auctor eſt: vt mirari ſubeat quidnã ſibi Gal. voluerit, dicens nullum reliquorum animalium rabie capi, ſolos canes eo affectu corripi, vt lib. 6. de loc. affect. c. 5. manumentis teſtatum reliquit: quum experientia conſtet, quas diximus animantes præter canem non rarò in rabiem agi. Niſi hac tantùm ratione Galeni dictũ à calumnia vindicemus, vt id vo-

V bi ſuprà.

Li. 6. c. 36.

Lib. 5. c. 3.

Fen 6. 4. tractat. 4. c. 6.

Gal. à calumnia vindicatur.

id voluerit, non in tantam rabiem reliqua animantia atq; canem efferari, quum in huius animantis rabie tanta ſit humorũ corruptela, vt ſolum eius ſputũ, ſi humanum corpus contigerit, rabiem excitare poſſit, vt idem eodem loco affirmauit: reliquorum verò animantium non tam vehemens rabies ſit. Tametſi textus ſeries plane id indicet, nullum reliquorum animalium præter canem rabie corripi, vel quòd id non animaduerterit Galenus, vel quòd indignam cenſuerit affectionem eam in reliquis animantibus, quæ rabiei nomine inſigniretur, quum paria inde naſci ſymptomata nõ videret, quæ in canis rabioſi morſu contingere ſolent. Hæc pro Galeno. Vnde autem digreſſi ſumus redeuntes, quid rabies canis in nobis pariat, ſiquem rabioſus canis momorderit, & quib. ſignis rabioſum fuiſſe canem deprehẽdatur, quod promiſimus, promendum: poſteaquam quid rabies ſit, & vnde oriatur abundè dictum à nobis eſt. Ergo vbi demorſus quis à rabioſo cane eſt, nihil moleſtiæ ſenſit, præterquam ex vulnere dolorem, vt Dioſcorides, Paulus, atque Auicenna ſenſère, & ipſa quoque experientia docet: poſt dies aliquot, cogitationes corruptæ turbatique ſomni, mœror, metus atque triſtitia iræ coniuncta apparere incipiunt, & tacita quædam obmurmuratio: abhinc conuulſiui quidem motus, lucis fuga & horror, ſingultus, ſitis, oríſque ſiccitas conſequuntur: oculi & facies plerunque rubent, rauceſcit vox, ſudor in facie, anguſtia in toto corpore obrepit: tandem verò re ad extremum deducta, aquę metus, dũ eam ſpectant, & dum admouetur, quã ὑδροφοβίαν Græci dicunt. Nonnulli ex demorſis à rabioſo cane nõ aquam ſolùm, ſed & omnem humorem prorſus refugiunt. Plerique canum ritu delatrant, & obuium quemque dentibus appetunt, morſúque ſuo in alios eandem affectionem contagio transferunt. Hæc præcipua demorſorum à cane rabioſo accidentia, quorum cauſa iuſta aſſignari poteſt, veneni è ſalina canis inflicti natura. infectis namq; & veneno occupatis partibus vniuerſis hæc omnia accidũt. Verũ metus aquę nõ ſic perinde certa reddi ratio vt aliorũ

Dioſc. li. 6. c. 36. Paul. li. 5. cap. 3. Auicc. fen 6. 4. tract. 4. c. 7.

Quid rabioſi canis morſus in homine pariat.

by Google

ſymptomatum poteſt. Quidam ab immodica ſiccitate id fieri tradunt, ſed quorum ſententia euentui nõ reſpondeat: magis namq; aquam exiccati appetere quàm refugere deberent, vel naturæ ordine ipſo, aquæ potu ad depellẽdam ſiccitatem inducti, contra quàm fieri videamus. Rufus verò (citante Paulo) talem melancholiæ ſpeciem ipſis oboriri pronunciauit, veneno quidẽ humorẽ atrabilarium imitãte. Vt enim melancholicos videmus alios alia timere (vt lib. 3. de loc. af. Galen.) ſic demorſi à rabioſo cane aquã metuũt, vel quòd canis qui momorderit ſpeciẽ ſe in aqua videre arbitrãtur (quod à pleriſque demorſis exiſtimatum Paulus retulit) vel quòd ſummergi in aqua ac præfocari debere falsò arbitrantur, ideóq; exoſam habent, & ab ea tanquam à re exitiali refugiunt. At qui eò mali peruenerunt, in deploratis habendi ſunt, nec quemquam, prẹter vnum aut alterũ, ſuperuixiſſe Paulus teſtatur. Ante verò quàm hoc ſymptomate occupentur, ſeruari poſſe multos experientia docet. Quibus verò ſignis rabioſum canẽ deprehendere liceat, & qua probatione vſi morſum à rabioſo cane inflictũ fuiſſe agnoſcamus, iã dicendum nobis eſt. Rabidi canis notas atq; indicia prodidit Gal. lib. de Theriaca ad Piſonẽ in hæc verba: ¶ Si audieris canẽ, qui aliquẽ momorderit, gracilẽ corpore, & ſiccũ, oculis rubentibus, cauda demiſſa, ſpuma ex ore fluente, præterea lingua foras porrecta, & tãquam bile colorata, obuium quemq; inſiliiſſe, citráque rationem cucurriſſe, deinde rurſus ſubitò conſiſtẽtem, cum ira quadam magis furenti non ipſi præuiſos momordiſſe: hæc, inquam, ſi in eo ſic habere audieris, ſtatim rabioſum canem fuiſſe intelligas. Hæc Galen. Ex inceſſu item in furorem actum canem deprehendere eſt. incedunt enim lento & ſegni gradu, demiſſis auribus, capite graui & terram ſpectante: obuios non modò homines nullo delectu, ſed & feras quaſcunque quæ ſeſe illis offerunt morſu impetunt. Quin & domeſticos & proprium etiam dominum mordent: quòd quũ inſaniant tũ in rabiẽ efferati canes, plurimóque atrabilario ſucco redundent, præſertim ſecun-

Vbi ſuprà. *Cap. 6.* *Li. 5. cap. 3.* *Signa rabidi canis.*

cundum caput(vnde & oculi rubent,& toruum aſpiciunt,& demiſſo in terram capite progrediuntur) efficitur vt ſenſus omnes hoc ſucco inficiantur,proindéq; & domeſticorum & domini etiam obliuiſcantur,nec eos amplius agnoſcant:eóque fit vt eos morſu impetant. Quod & hominibus furore percitis euenire interdum videmus,qui non ſolùm parentes, filios,vxorem,domeſticos cædunt:ſed & ſibiipſis manus adferunt,mortémq; conciſcunt. Quæ ſanè ſigna non ſolùm à Gal.præcitato loco,ſed & à Paulo & A- *Paul. li.5.* uic.referuntur. Sed ſi fortè rabioſum fuiſſe canem i- *c.3. Auicē.* gnoremus,momorderit tamen aliquem de quo ſol- *fen 6. 3.tra* liciti ſcire velimus,num rabidus fuerit qui momor- *ctat.4.c.5.* dit canis , his notis certiſſimis diſcernere id poteri- *De diſcri-* mus.Supra vulnus morſu factū nux trita imponatur, *mine mor-* aliquādiu vulneri hęrés conſiſtat, poſtea gallinæ aut *ſus rabioſi* cani edenda proiiciatur:quòd ſi eam renuunt & auer *canis à non* ſantur,rabiosū fuiſſe canē certiſſima coniectura eſt: *rabioſo.* tū etiam &maximè ſi ſanie aut tabido ſāguine è vulnere effluēte buccella panis intingatur,edēdáque cani offeratur : eā ſi renuit canis,& ab ea refugit,canē rabioſum fuiſſe indicio eſt:ſin minus,minimè rabio- *Vbi ſuprà* ſum,vt Auic.ſententia eſt &Pauli. Nūc verò his præ- *c.8. Pauli* libatis ad curationem quam in ægro noſtro fœlici *lib.5.c.3. cu* ſucceſſu exercuimus , ipſo orationis tranſcurſu pro- *ratio de* pius veniemus. Ergo æger hic quum à rabioſo ca- *morſi à ra-* ne eſſet demorſus in altero crure propè malleolum, *bioſo cane.* mox à ſuis ad Pagū trium Diuarum(quas vulgò *Les ſainctes Maries* vocant)miſſus eſt:quòd vulgi opinione locus hic demorſis à cane rabido ſacer ſit , eóque ægri accedant,vt ſe mari abluāt:quod ſalutare pleriſque creditū eſt. Illic dies nouē integros manet:redit Arelatē vulnere grauiore reddito:ipſe quoque toruū aſpiciens,taciturnus ac cogitabundus,vt planè melācholici affectus iam notæ aliquæ ſeſe proferrent. Vbi autem de ſingulis aſſidentes rogaſſem,& rabioſum fuiſſe canem ab his qui eum furentem iugularant,intellexiſſem:celeriter tanto malo prouidendū, ne in hydrophobiam æger incideret,ipſe iure merito ſtatui. Itaque vulnere perſpecto , quū liuens per-

ſpexiſſem, & multo tabo infectum cacoethe & putre, ad magna confeſtim auxilia properandum optimum cenſui: quòd in talibus medicari eadem die expediat, & procraſtinatio periculoſa ſit. Itaque quòd adſtricta aluo æger eſſet, mollem clyſterem iniici iubeo, in hunc modum: ℞. Maluæ, althæę, amborum cum ſuis radicibus, matrum violarum, brancæ vrſinæ, mercurialis, meliſſophylli (morſibus enim canum, auctore Dioſcoride, plurimum valet) cuiuſque manipulum, florum chamæmeli, meliloti, & roriſmarini, ana P. j. epithymi vnciæ dimidium, furfuris macri P. j. Fiat omnium decoctio in iure capitis caſtrati & omaſorum ad ℔. j. & coletur. In colatura adde catholici ℥. j. confectionis hamec ʒ. iij. olei violacei ℥. iiij. Sacchari rubri ℥. j. Miſce: fiat clyſter. Sequuta vacuatione, candẽs ferrum protinus vulneri admoueri iubeo. id enim auxilij ad veneni vim frangendam potentiſſimum eſt, & admoueri debere in canum rabioſorum morſibus, Gal. in hæc verba prodidit, de rabidi canis morſus curatione ſermonem inſtituens: ¶ Cauteriis, inquit, admodum candentibus locum adurere ſolemus, & aliis vti medicamentis quæ extrahendi vim obtinent, nec virus intra carnem manere ſinunt. Paul. item atque Aët. locum vulneratum itidem latioribus cauteriis inurendum ſenſerunt: quo præſidio nullum certè in venenoſis morſibus præſtantius adferri ſolet. Vbi verò cauterio admoto veneni vis è vulnere bona ex parte adempta eſſet, ad cruſtæ amotionem properandum cenſui, pinguium & putrefacientium admotione, butyri recentis ex oui luteo & ſuilla pinguedine, interdum baſilicum vnguentum admiſcuimus. Interea verò dum vulneri proſpicimus, antidotis aduerſum veneni vim pugnare nobis viſum eſt: tum etiam quòd plethoricus iuuenis eſſet, & cacochymia etiam laboraret, miſſione ſanguinis & purgatione vtendum commodum viſum eſt. Nec me tuebam quin intrò venenum miſſo ſanguine & purgatione adhibita conuerteretur, nam & marina aqua perfuſum vulnus nouem totos dies, & cauterium adhibitum bonam multámque veneni partem exhau-

Li. 3. c. 101.

Li. de ther. ad Piſonẽ.

Pau. li. 5. c. 3. Aët. li. 6. c. 24.

Digitized by Google

ſerant, vt metus non eſſet ad internapelli venenum, ſatis vtpote iam ad externa attracto, & cãdenti ferro extincto. In venenoſis namque affectibus, vbi veneni ſeminarium humoribus inter miſtum contagio totũ corpus inficit, tum profectò nec ſanguinis miſſio, nec purgatio adhiberi debent: ea ſcilicet ratione, ne intrò à vi medicamenti venenum trahatur, quum pharmacum ſolutiuum à circumferẽtia ad centrum, hoc eſt, ab externis ad interna trahat. Itaque in rabioſi canis & aliorum animantium morſu, præcipua ea cura medico eſſe debet, vt trahentibus & virus euocantibus medicamentis foras venenum trahatur, & vulnus quàm diutiſſimè patens & hians teneatur: quod Auic. his verbis explicauit: ¶ Oportet, ait, vt in principio rei vulnꝰ coaleſcere nõ ſinas, immò dilates & aperias. Et paulò poſt de euacuatione loquẽs: Nõ oportet, inquit, vt properes in diebus primis ad euacuantia, ſed occupare in extrahendo ad exteriora. nam euacuatio quandoque adiuuat ad hoc vt venenum penetret ad profundum, & prohibet attractionem eius ad exteriora: quoniàm ipſa cùm trahit humores ad interiora, tunc trahit cum eis venenum. Hactenus Auicenna. Ex quo ſanè loco edocemur in peſtilentibus, contagioſis, & aliis à venenoſo humore prodeuntibus morbis, non eſſe temerè euacuandum, ne intrò trahatur venenum: ſed prius foras eſſe euocandum venenum, ne ſpargatur ſeminarium venenoſum in vaſa: poſtea verò tutò vacuandum, præſertim in rabioſi canis morſu, vt rectè Auic. monet, & Fracaſtorius atque Fernelius ſuis quique monumentis traditum reliquere. Iam verò ad inſtitutum redeuntes, curationis in hoc ægro adhibitæ quod reliquum eſt abſoluamus. Euocato foras veneno quibus diximus præſidiis, nempe lotione vulneris ex marina aqua, cauterio adhibito, & cataplaſmate ſequenti admoto, cuius eſſet vis foras euocare venenum, ſanguinem detraximus, ad immodicam plenitatem tollendam, mox ſyrupos ad atram bilim, octo continuos dies dedimus, dein ſoluens medicamentum atræ bili vacuandæ maximè appoſitum, & ex certis dierum

Quando in venenoſis affectibus ſanguinis miſſione & purgatione abſtinendũ ſit.

Fen 6. 4. tract. 4. c. 2

interuallis repetita vacuatione. Mox verò antidotis à tota ſubſtantia canum rabioſorum morſibus proficientibus totos quadraginta dies vſu ſumus. Vlcus porrò apertum ſexaginta ferè dies continuimus, detergentes quod putre & ſanioſum inerat: tandem glutinantibus, & cicatricem obducentibus, vbi in tuto iam res eſſet, poſt ſeptuageſimum diem vlcus ſanauimus. Horum præſidiorum hæc fuit forma: Ad atrabilarium ſuccũ, & veneni vim retundẽdam, hoc apozemate ſum vſus: ℞. Borraginis, bugloſſi, amborum cum ſuis radicibus, lapatij acuti cum toto, ana M.j. ſummitatum fumariȩ, lupulorum, & fraxini, ana M.ß. meliſſæ M.j. (peculiariter enim morſibus canũ aduerſatur Dioſc. teſtimonio) betonicæ tantundem (nam & hȩc quoq; venenis aduerſatur. vt Dioſc. lib. 4. c. 1. aſſerit) ſeminum citrei mali, acetoſæ, & cardui benedicti, ana ʒ.ij. polypodij querni recentis nõ corroſi, & parum contuſi ℥.j. paſſularum exacinatarum numero xx. epithymi ℥.ß trium florum communiũ, cuiuſque P. j. cancrorum fluuiatilium numero vj. fiat omnium decoctio in aqua hordeacea recenter facta, ad ℔.ij. & coletur. Colaturȩ adde ſuccorum fumariæ, lupulorum, & pomorum redolentium, ana ℥.iiij. aceti ℥.iij. Fiat ſyrupus cum ſaccharo clarificatus, & aromatiſatus cum puluere theriacali Guidonis ʒ.j. pro quatuor matutinis, reiterando aliis tribus aut quatuor. Vbi octo continuis diebus ſyrupũ ſumpſiſſet, iámque coctionis notæ in vrina ſeſe proderent, probéque attenuati craſſi humores viderentur, ad ſoluens medicamẽtũ properaui, iuxta Hip. sẽtentiam, qui concocta, nõ cruda medicãda præcepit. Medicamen porrò tale fuit: ℞. Foliorum ſenæ Oriẽtalis mundatorum ʒ.iij. epithymi ʒ.j.ß. aniſi & cinnamomi electi, ana ℈.ij. trium florum communium, foliorum meliſſæ & betonicæ, ana P.j. fiat decoctio ad ℥.iiij. & coletur. In colatura diſſolue rhabarbari electi, in ſero lactis caprini per noctẽ infuſi cũ tãtillo cinnamomi, & manè fortiter expreſſi ℈.iiij. cõfectionis hamec primȩ deſcriptionis ʒ. ij. ß. theriacæ electæ, pulueris theriacalis Guidonis, ana ℈.ij. ſyrupi roſati ex

Apozema ad atrabilarium ſuccum & veneni vim.

Li. 3. c. 101.

Lib. 1. aph. 22.

ti ex infuſo roſarũ, ſyrupi de pomis, ana ℥.j. Fiat potio: billioſa & atrabilaria multa deiecta ſunt. In craſtinũ theriacen antidotũ cũ puluere betonicæ dedi, ex ſaccharo exceptis omnibus. Hoc autẽ cataplaſmate ad venenũ euocandum ſum vſus: ℞. Cæpas albas numero iij excauẽtur modicũ, & cauitas tota theriaca impleatur, & operculo addito, ſub prunis coquãtur, donec molleſcant, piſtentur, & ſetaceo cribro tranſmittantur: poſtea adde pulueris vtriuſque ariſtolochiæ, cuiuſque ʒ.iij. galbani, bdellij, myrrhæ, ana ℥.ß. pulueris cancrorum fluuiatilium ʒ.v. miſce in formam cataplaſmatis, & vulneri ſuperdetur. Amota ab vlcere eſchara, mundificatiuo ex reſina parato cum puluere cancrorum fluuiatilium, & radicis ariſtolochiæ vtebar fœlici ſucceſſu: & ſupra vulnus tale emplaſtrum apponendum iuſſi: ℞. Galbani, ſagapeni, opopanacis, ana ʒ.ß. euphorbij, iridis Florentiæ, ariſtolochię rotundę, gentianæ radicis, ana ʒ.j. pulueris cancrorum ʒ. ij. ceræ quantum ſat eſt, terebinthinæ ℥. ij. Miſce: fiat emplaſtrum. Miram profectò vitioſi puris copiam è vlcere educebat, nec ſigillari vulnus ſinebat. Sum interdum etiam emplaſtro diachalciteos ex roſaceo liquato vſus. Poſtea verò ad veneni noxam intentus, puluerem hunc confeci, quo quadraginta totos dies æger vſus eſt: ℞. Cineris cancrorum fluuiatiliũ ℥. x. radicis gentianæ ℥. v. olibani ℥. j. Miſce: fiat puluis tenuiſſimus, cuius doſis erat ʒ. ij. ex aqua bugloſſi. Cancros verò in vaſe rubri æris (vulgò *cuyure* vocant) ex ſarmẽtis vitiũ vri iuſſi, ex Aetij preſcripto. Quid ad præcautionẽ, vbi prope curationis finẽ ventum eſſet, epithymum ex lactis caprini ſero vtendum dedi: interdum catholico medicamento & confectione hamec vſus ſum: & vlcus ſæpe ex vrina impubis iuuenis ſani elui. trahit enim cũ fortitudine venenum, vt Auic. conceptis verbis teſtatur, c. de curat. morſ. canis rabidi. Aëtius hippocampum proprietate ſua terrori aquæ prodeſſe, & ad eius amorem deuoratum inducere teſtatur. Sed eo in hoc curãdo ægro vſus non ſum, quòd in terrorẽ aquæ Dei miſericordia non incidiſſet. Hæc curationis tam ſæui mali

Cataplaſma venenum euocans.

Li. 6. c. 24.

Fed 6. 4.

Vbi ſuprà.

inſtituta ratio à me fuit: ipſéque æger ſanitati reſtitutus, Deo ſeruatori Opt. Max. ſummas gratias egit: cui ſit laus, honor & benedictio in omne æuum.

OBSERVATIO IIII.

Ioannes de Luque, Arelatenſis, tres totos menſes dyſenteria graui correptus, & ad extremum periculi deductus, ſanguine continuò è inteſtinis manante, cum ingenti virium defectione, torminibus & inſomnia, incauta etiam victus ratione ſeruata: quum pertæſus mali, haud ſatis medici præſcriptis obtemperaret, dum moriturus ſperabatur, præter omnium expectationem ſeruatus eſt.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 3. ca. 9. VArios qui in corporibus hominum accidere ſolent euentus demonſtrare volens Celſus, haud rarò euenire literis teſtatum reliquit, vt ferè quos ratio non reſtituit, temeritas adiuuet: quòd eadem omnibus conuenire non poſſint. Eò fieri ſæpe videmus, vt in quibuſdam corporibus accurata medicinæ ratio parum valeat, quum ſint quædam corpora quæ medendo ægreſcant, in deteriúſque labantur, vt quotidiana experientia docet: interdum etiam accidere, vt operoſa medicorum manu neutiquam curato morbo, ipſe per ſe, vel naturæ ope, vel etiam contra naturæ ordinem ſanetur, nulla obſeruata victus ratione, nullo cõſilio aut arte, nullis artis præceptis ſeruatis: ſed temeritate potius quadam & audacia inſolenti artíſque contemptu. Id à me in pleriſque ægris obſeruatum eſt, quorum catalogum retexere immenſum eſſet, ſed in hoc præcipuè quo de nunc agimus, qui quum diutino quidem tempore ſeſe medico obſequentem præſtitiſſet, nec tamen proficeret in melius, fortunã experiri decreuit, ea omnia quæ morbum grauiorem effectura eſſent, incunctanter obiens, ſalutem adeptus

eſt. La-

eſt. Laborabat hic quidem dyſenteria graui & moleſta: quæ, auctoribus Gal. & Aetio, exulceratio inteſtinorum eſt, ſerpendo interdum depaſcens. Affectio hæc in hoc ægro ab humorum acrium vitio nata erat. Plurima namque bile, vitioſiſque humoribus æger redundabat, quod & calidiſſimi hepatis eſſet, humores plus æquo nimium aſſantis & adurentis, & ex incauta victus ratione ſeruata, cruditatibus multis inde genitis, redundans corpus, ingenti vitioſorum humorum copia premebatur: vnde onerata facultas, quod moleſtum erat excernere cupiens, dyſenteriam grauem excitauit: acribus nimirum in inteſtina delatis impetu humoribus, & acrimonia ſua inteſtina abradentibus, tandémque vlcus creantibus ingens. Tentat enim natura, ſuis ſemper viribus vſa, quod alienum eſt excernere, vt lib. 2. de feb. diff. ſcitiſſimè Gal. dixit: nimirum exonerari eo ſatagens quo veluti ſarcina premitur. Quum enim facultas aut nimia humorum copia grauatur, aut acredine irritatur, ad excretionem eorum quæ vel copia grauant, vel moleſto ſenſu irritant excitatur: indéque fluxionum varia genera fiunt. Hæc dyſenteriæ in hoc viro præcipua cauſa fuit, humorum vtique acrium in toto redundantia, & virtutis expultricis opera in inteſtina magno & celeri impetu delapſio. Quæ verò ſymptomata ægrum potiſſimum infeſtarent dicemus, inde ad curationem à nobis inſtitutam progreſſuri. Multa, grauia, ac periculi plena erant quæ hunc ægrum ſymptomata infeſtabant: inter quæ præcipuum erat frequens deiectio, cum ſumma virium imbecillitate cõiuncta, crebra & magna cruoris cum inteſtinorum ramentis ac etiam caruncul is effuſio, tormina & acerbi in inteſtinis dolores, aſſidui, ac ſine vlla quiete ægrũ affligentes, vt & ſomnum omnino eriperent, & ad animi defectionem vſque miſerum ægrotantem deducerent: érántque dolores hi non ſolùm in craſſioribus inteſtinis, ſed & in tenuibus etiam: quod & locus doloris, & excretionum modus indicabat. Nam & ſupra vmbilicum dolores acriores infeſtabant (ingens planè in dyſenteria malum) & ſanguis excrementis

Ga. li. 6. de loc. affect. ca. 2. Aët. ſer. 9. c. 43.

Cap. 5.

Fen 16. 3. trac.1. c.3. Vide etiã Gal.lib.6. de lo.aff.c. 2.& Aet. ſerm. 9.ca. 43. de dyſenteria.

valde permixtus erat, indicio ipſum è longinquis ano partibus emanare, vti Auic.rectiſſime dixit. Alterum ſymptoma, nec minus verendum, aſſidua vigilia,& inappetẽtia grauis, quę quum aſſidue ęgrum infeſtarent, ad miram virium imbecillitatem deduxerant. Siquidem exiccat totum corpus vigilia, vt 7. meth. à Galen. proditum eſt: inedia autem præſertim longa vires maxime conuellit, vt Gal.x.& xij.meth. med.prodidit, & pluries alibi: præſertim vbi dolor, vigiliæ, & immodica vacuatio coniuncta ſunt, vti in hoc ęgrotante accidit. Hæc pręcipua quæ curam ad ſe aduocabant ſymptomata fuere, quorum eſt à nobis reddenda ratio.

Crebræ deiectionis cauſa.

Crebræ deiectionis cauſa erat, humoris in inteſtinis contenti, & ad ea è toto defluẽtis tum copia, tum acrimonia facultatem expultricem irritans. Excrementa namque vel ſui copia vel acrimonia, ceu ſtimulo quodam, proritare facultatem vel ſopitam ſolent: vt lib.de feb. differ. ſecundo cap. vlt. dixit Galenus. Itaque quum & multa & valde acria in toto excrementa ſupereſſent, veluti ſarcina quædam facultatem grauantia, nimirum crebram inde naſci deiectionem conſequens certè fuit, ad quã vires deiici erat omnino neceſſe.

Virium deiectionis cauſa.

Lædunt nẽpe vires vigiliæ, dolor & immodica vacuatio, vt xij.meth: prolatum à Galeno eſt: quæ etiam multo magis à dolore perpetuo & ſæuo, à vigiliis etiã & inedia conuellebantur.

Sanguinis excreti & ramentorũ prodeuntiũ cauſæ.

Sanguinis verò cum inteſtinorum ramentis & demũ etiam caruncul is effuſio, vlceris in inteſtinis magnitudinẽ & eroſionẽ membranarum inteſtina veſtientiũ declarabat: vt à Gal.lib.j.de loc. affect. habetur.

Torminũ & doloris cauſa.

Doloris autem aſſidui & torminum, tum partium affectarum intemperies præter naturam calida & phlegmonoſæ ſimilis, tum & ſoluta vnitas ab eroſione originem ducens, in cauſa erat. Eſt namque dolor triſtis ſenſus affatim incidens, & naturæ moleſtiã inferens, vt in Timæo Plato, & libr.j.de ſympt. cauſis à Galeno proditum eſt. Fit autem maximè vel à partis intemperie & ſubita alteratione, vel eiuſdem

Cap.80.

vnitate ſoluta, vt in arte med. Galenus. Itaque quum ab humoris acrimonia vlcus in inteſtinis creatum

eſſet,& pars affecta intemperie graui,& ſubita alteratione immutata, conſequens certe fuit vt dolore perpetuo æger ea parte premeretur. Tantus autem támque acerbus erat dolor, vt quieſcere hominem non ſineret neque noctu neque interdiu. Vigilias autem parere intenſum dolorē, præter experientiæ fidem, ratio ipſa demonſtrat. Nam quum dolor (vt antea dictum) triſtis quidam ſenſus ſit ſubitò & violenter incidens, quò grauior is fuerit, eò magis naturam torquet. Vnde fit, vt afflictæ parti mederi natura ſtudens, ſpirituū copiam eò mittat in doloris ſubſidiū: ſintque ſpiritus, quandiu perſtat dolor, vehementer agitati atque cōmoti. quę ſanè commotio, expanſionem animę facit ad corporis partes: id autem vigilia eſt, vt auctor definitionum medicinalium recte definiuiſſe eſt viſus. Quum enim ſomno ſit contraria vigilia: ſit autem ſomnus, auctore Galeno, animalis facultatis quies: erit profectò vigilia eiuſdem facultatis motio ſiue expanſio quædam à principio, id eſt cerebro, ad corporis partes. Quà fit, vt quò moleſtior ingruerit dolor, eò vigiliæ intenſiores perſiſtant: ad quas diſſoluto virium robore, ſpiritibúſque inanitis, animi deliquium ſequitur: vt in hoc ægrotante experiētiæ fide didicimus, qui tum à dolorum acerbitate & vigiliis multis, crebráque deiectione, in animi deliquium crebrò incidebat. Inappetentia verò qua premebatur, ſymptoma erat euerſionem ſtomachi conſequens: quę in magnis fluxionibus plerunque accidere conſueuit, pereunte vtiq; ſuctionis in ventriculo ſenſu, eo præſertim animo humore madente: vt in diarrhœa & dyſenteria euenire ferè ſēper videmus. Experimur namque per eos affectus ſopitam feréq; proſtratam eſſe ſenſificam ventriculi facultatem, vnde anorexia maxima conſequatur: qua efficitur, vt ſine alimento ſenſim contabeſcant homines, & in perniciē dedantur. quod in hoc laborāte ſumus fide bona experti, qui inappetens effectus, in dies ſqualidior, extenuatior, & penè cadaueroſus reddebatur: ita ἀνορεξίᾳ laborās ad extremum periculi deductus planè eſt. Hæc ſymptomatū in hoc ęgro per-

libr. 1. de ſympt. cauſ. c. 8.

Inappetentia cauſa.

Digitized by Google

ceptorum ratio.

CVRATIO. Qua verò methodo in eo curando vſi ſumus iam nobis promendum eſt. Vir hic quum multos iã dies ruri manens affectu hoc laboraſſet, antequam me ad curam accerſiuiſſet, grauiter tum certè habebat quũ primùm hominem inuiſi: inprimíſque ad rectam curationem de omnibus interrogandum duxi, vt de omnibus certior fierem: ſic enim Hippocr. iubet. Vbi verò iam dies totos quindecim laboraſſe hominem abſque vllo auxilij genere deprehendiſſem contumaciorem futurum morbum aſſidentibus ſignificaui: ſunt namque ab initio morbi vocandi modici, ne ſi ſeriùs aduocentur, æger ob morbi celeritatem pereat: quæ docta Hippocr. lib. de arte ſententia eſt. Nec ſolùm quàm diu laboraſſet interrogandum duxi, verumetiam qua eſſet ratione vitæ vſus ſcire volui, & quanam maximè parte ventris doleret, num ſupra, num infra vmbilicum: id enim ſcire in hoc morbo maximè intereſt, vt quænam inteſtina exulcerata ſint, num tenuia, num craſſa, ſcire valeamus: quòd pro ſedis affectæ ratione alia atque alia præſidia præſcribere oportet medicum. Exulcerata namque tenuia inteſtina ebibitis curantur, craſſa clyſteribus magis, vt Galen. & Auic. ſenſerunt. In primis verò excremẽta qualia eſſẽt, quis excretionis modus, an cum dolore & deſidendi cupiditatẽ, an multò poſt dolorem excretiò ſequeretur, an ſubitò, inquirendum putaui. Deprehendi autem excrementa fœculenta, cruenta ac biliosa excerni, ídque interuallo aliquo poſt dolorem pungitiuum: quod quum fit, exulcerationem ſupernè conſiſtere Aëtius arbitratur: Quum, inquit, ſuperficies inteſtinorum perfectè fuerit denudata, exulceratióque ſupernè conſiſtit, fæculenta ac cruenta bilioſáque excernuntur: vbi autem altius penetrarit vlceratio, etiam ſordes pelliculas admixtas habentes expelluntur. Quod in hoc ægrotante experiri mihi licuit: multa namque fæculenta, putida, biliosa cruore multo admixto excernebat, ſummo cum dolore, ſupra & infra vmbilicum. Ad hunc igitur vocatus prædictione vtendum in primis mihi commodum viſum

Lib. 4. de rat. vic. acut. textu 51. & 2. li. text. 8.

Ga. 1. de lo. af. Auic. fen 16. 3. tract. 2. c. 7

Serm. 9. ca. 43.

Digitized by Google

dum viſum eſt, ne ſi ars malo victa eſſet, aut ignoraſſe aut fefelliſſe videri poſſem: prædixíq; in præcipiti hominem verſari, nec niſi grandi cura ſeruari hominem poſſe, quòd iamdiu inualuiſſet morbus, cōtumaciórq; factus eſſet: boni tamen medici me partes acturū ſum bona fide pollicitus. Mox ad remedia conuerſus, detergere primùm vlcus à ſordibus & putrilaginibus quibus ſcatebat nitor, partim ſubditis clyſteribus, partim ebibitis: dein frequenti deiectioni, ſiſtentibus, & vlcus agglutinantibus medeor. Torminibus & acribus doloribus partim diſcutiētibus, partim anodynis reſiſto, ſoporiferis etiā datis ad dolorū alleuationē & ſomni conciliationē. Vires deiectas optimo cibo aliíſq; præſidiis inſtaurare ſatago: appetentiā exſuſcito: vigiliis, ſomniferis medeor. Hi ſcopi mihi in curando hoc ęgro propoſiti fuêre, quorum omnium hæc ratio fuit: ℞. Hordei cum cortice P. j. ſeminum lini & fœnogręci conquaſſatorum, ana ℥. j florū chamæmeli & meliloti, ana P. j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℔. j. in colatura diſſolue vitellorū ouorū num. ij. mellis roſati ℥. iij. ſacchari rubei ℥. ij. Miſce: fiat clyſter. Hoc bis eodem die elui inteſtina iuſſimus: móxque inſequenti die potionem hanc dedimus: ℞. Myrobalanorū citrinorum ʒ. ij. ſeminū plantaginis, acetoſæ, & ſumac, ana ʒ. j. florum borraginis, bugloſſi, roſarum, ana P. j. fiat omniū decoctio in ſufficienti quātitate aquæ chalybeatæ ad ℥. iiij. & colentur. Colaturæ adde rhabarbari electi cum tota ſubſtantia ſubtiliter pulueriſati, & modicum torrefacti ʒ. ij. ſyrupi cydoniorum & roſati ex infuſione roſarum, ana ℥. j. Miſce: paretur potio. Hac aſſumpta varij generis excrementa educta ſunt, biliosa præſertim & ramentoſa. Poſt aliquot dies iterum rhabarbarum torrefactum dedi ex ſucco cidoniorum & bolo Armenio ad ʒ. j. ex coriandrorum ſeminibus torrefactis ad ʒ. j. ß. coriandro namque ineſt proprietas vehemens continendi cibum in ventriculo, vt auctor eſt Auic. Doloribus vētris hoc fotu atque vnctione prouidi: ℞. Abſinthij, mēthę, plantaginis, ſummitatum lentiſci, rubi, & caudę equinæ, ana M. j.

Fen 16. 3. trac. 2. c. 2.

Fotus optimus.

centinodię M j.ß.florum chamęmeli & meliloti,ana P.j.roſarum rubearum P.ij. granorum myrti contritorum ℥ j.ſeminum ſumac,plantaginis & coriandri, ana.ʒ.vj.caryophyllorum ℥ j.corticum granatorum, furfuris,ana P.j.fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo craſſo., & cum filtris infuſis & expreſſis fiat fotus ventri & ſtomacho ante cibum. ℞.Oleorum maſtiches,cydoniorum,&roſati, ana ℥. ij.maſtiches,olibani,coriādri præparati,roſarum rubearum,menthæ ſiccæ,ana ʒ.j.ſeminū ſumac & plantaginis,ana ℈.iiij coralli rubei,caryophyllorum,boli Armenij pręparati ana ℈. iiij.cerę,quātū ſat eſt. Fiat vnguentum mediocre,quo vngatur tota regio vētris poſt fotum,calide deſuper ponendo pannum lineum duplicatum & fumigatum olibani polline , granis myrti & ſtyrace calamita. Quum verò adhuc grauius fluxio perſtaret, dolórque imum ventrem premeret, adſtringentibus clyſteribus obuiam eundum putaui in hunc modum: ℞. Summitatum rubi., plantaginis, cupreſſi, oliuæ, lentiſci, & centinodiæ, ana M. j. ſeminum ſumac, plantaginis, & portulacæ, coriandrorum præparatorum, cymini, parum torrefactorum & conquaſſatorum, ana ℥.j. amyli torrefacti ℥ ß gallarum,nucum cupreſſi,groſſo modo contritorum, ana paria ij.furfuris P. ij. fiat omnium decoctio in aqua chalybeata ad ℔. j. In colatura adde axungiæ renum hirci liquefactæ ℥.j.boli Armenici pręparati ʒ ij.ſucci plātaginis ℥.iiij. mucaginis tragacāthę ℥ j. mellis roſati ℥.j. Miſce: paretur clyſter,qui mirifice adſtringit & glutinat vlcus, fluxionémque ſiſtit. Aliquot eiuſmodi clyſteribus vſi ſumus, ſed maximè clyſmatibus ex lacte caprino, cū lapidibus ignitis extinctis in dicto lacte, & abiectis,addito bolo Armenio,ſucco plantaginis & hircina pinguedine,à quo eximie iuuabatur.Per os ſequētes pilulas deditus, quoniam à potionibus abhorreba: ℞. Trochiſcorū de ſpodio cū ſemine acetoſæ,trochiſcorū de electro(de Karabe Pharmacopolę vocāt) ana ℈ ij.granorū myrti, ariſſorum vuarum torrefactorum,ana ℈.ij.puluerentur omnia ſubtiliter,& cū

ſucco

ſucco cydoniorum formentur catapotia ſub auroram deuoranda. Ventri autem tale admouimus emplaſtrum. ♃. Maſſæ emplaſtri contra rupturam ℥.iij. emplaſtri diaphœnicon ℥.ij. maſtiches, olibani, coriandri præparati, boli Armenij præparati, ſanguinis draconis, ana ℈.iiij. lapidis æmatitis ʒ.ij. ſucci plantaginis ℥.iiij. vini rubri craſſi ℥.iij. olei myrtillorum & cydoniorũ, ana ℥.ij. Miſce cũ cera & terebinthina manibus inũctis vino rubro craſſo: fiat magdaleon, ex quo ſuper alutam extenſo emplaſtrum fiat, & ventri admoueatur. Puluerem hunc ſingulis diebus aſſumere ęgrum iubebam: ♃. Gigartorum vuarum & granatorum exiccatorum, & modicè torrefactorum, ana ʒ.ij. coralli rubei, raſuræ eboris, cornu cerui vſti, lapidis æmatitis, omnium lotorum cum aqua plãtaginis, & ſubtiliſſimè puluerisatorum, ana ℈.iiij. coriandri pręparati, boli Armenici pręparati, ana ʒ j. ſeminum ſumac & plantaginis, ana ℈.ij. Miſce: fiat omnium puluis ſubtilis. dabã eius pulueris ℈.iiij. ex aqua decoctionis lyſimachiæ: mirificè namque dyſentericis prodeſt, vel Dioſc. teſtimonio. Quum autem noctu & vigiliis, & doloribus torqueretur, potionem ſequentem ad ſomnum conciliandum, dolorem ſedandum, & fluxum cohibẽdum propinari iubebam: *Li. 4. ca. 3.* ♃. Philonij perſici ʒ.j. ſumat ex aqua plantaginis cũ ſyrupi cydoniorum vncia. mirificè iuuari ſe à potione dicebat: ſedabatur namque dolor, & fluxio ſiſtebatur, ſomnúſque ſuauis obrepebat. Alio itẽ puluere fluxionem cohibẽte ſum fœliciter vſus: ♃. Boli Armenici præparati, margaritarum electarum, coralli rubri, lapidis æmatitis, ana ℈.j. coriãdri pręparati, pulueris roſatę nouellæ, ana ℈.j. Miſce: fiat omnium puluis ſubtilis: detur ex ſucco cydoniorum cum aqua plãtaginis excepto. Dies totos x. hoc puluere vti iubebam. Quin quum & teneſinus etiam grauis infeſtaret, & dolor in ano moleſtus, huic ſymptomati ſic occurrendum putaui: ♃. Myrrhæ electæ, croci, ſtyracis calamitę, ana ʒ.j. opij. ℈.ij. bdellij, aloës, ana ʒ.ß. cerę citrinę liquefactę quantũ ſat eſt. Fiant balani (ſuppoſitoria ſeplaſiarij vocant) in anum indito

vno ex illis, ſedabatur confeſtim dolor, & tineſmus remittebat. Fotu etiam ad anum vſus ſum, ex verbaſci & corticum pini, atque roſarum & lentium decoctis, in vino rubeo craſſo, & cum ſtuppis infuſis & expreſſis, ano admotis. Interdum verò recremēto ferri (quam Scoriam vocant, & ſtercus ferri) ad ignem incenſo, & in acetum infuſo, nidorem excipi ad anum iubebam in ſede perforata ad id appoſita. vehementer namque reſtringit cohibétque profluuia ventris. vel auctore Dioſcoride. Hoc etiam ſum cataplaſmate vſus, cuius eſt vis ſiſtere, dolorem ſedare, & vlcus agglutinare: eius hæc eſt deſcriptio: ℞. Farinæ fabarum hordei, & lentium, omnium torrefactarum, & in aqua chalybeata decoctarum ad conuenientem glutinoſitatem, cuiuſque ℥.ij. cymini torrefacti ʒ.j.ß. thuris maſculi ʒ.iij. micę panis albi in vino nigro craſſo incoctæ, & ſine expreſſione piſtatæ ℔. j. croci ʒ. ij. pulueris myrtillorum & gigartorum, ana ʒ. iij. mucaginis tragacāthi, & cydoniorū, ana ℥.ij. olei myrtillorum quantum ſat eſt, carnis dactylorum & cydoniorum in vino rubro decoctorum, ana ℔.ß. Vnianntur ſimul ad cataplaſmatis formam, & ventri admoueatur ſæpe remutando. Quum verò pulueribus ad ventriculum roborandum vti nollet, ab eorum vſu iam tædio affectus, electariū tale confeci: ℞. Pulueris boli Armenici præparati ℈. iiij. margaritarum ſelectarū, coralli rubei loti, ana ℈.ij. pulueris roſatæ nouellæ (fluxionibus namque alui plurimum valet) pulueris diarrhodon Abbatis, ana ʒ.ß. conſeruę ſymphyti maioris, corticis citri conditi, ana ʒ.j. Excipiantur ex ſaccharo in aqua roſarū diſſoluto: fiat electariū in teſſellis ponderis ʒ.ij. vnā in aurora, alterā ante cœnam deuorare iubebam. Interdum olibani lucidi grana aliquot ante cibum ſumere imperabam. Sed dum hæc à me operoſa manu tractantur, mulier medica quædam annoſa (ſunt enim, auctore Galeno, & mulieres medicæ quędam) mirabile conſuluit remediū. Iuſſit pomū integrū & ſanum excauari, impleríque cauitatem cera vel alba vel citrina ſelectiſſima, & indito operculo prunis admoueri pomū, donec omni ſa-

Li. 5. c. 54.

Libr. 6. de loc. affect. c. 5. de vteri affect.

etiam liqueſceret cera,& pomi ſubſtantiæ intermiſce retur:túmque pomum eiuſmodi ſic paratum eſitare ægrum iubebat ante omnem cibum: & profectò optimè contulit. Nam quum dies aliquot hoc eſſet clam me remedio vſus,mihíque poſtea rem omnem detexiſſet,& ecquidnam mihi de tali adhibito remedio videretur, rogaſſet: Ingenuè quidem reſpondi, non malum mihi omnino auxiliũ videri, propterea quòd,etſi eius generis eſſet quod intra corpus aſſumi non conſueuerit(dicente vtiq; Serapione,auctore inter Pœnos haud ignobili, ceram non eſſe ex medicinis quę ingrediuntur in corpus,ſed ex illis quæ extrà apponuntur) tamen virtutem habere emplaſticã,qua agglutinare vlcera inteſtinorum poſſet,& pinguitudine ſua lenire,quin & dyſentericis opitulari,ex Dioſc. potiſſimum ſenſis intrepidè affirmaui. Cera,inquit Dioſcorides,datur in ſorbitione dyſentericis: & exiccandi vim habere prodidit lib. vij. de ſimpl.facult. Gal.Quamobrem haud citat rationem id adhibitum fuiſſe confiteri haud veritus ſum: tametſi non putabam eius medicamenti vim ad vlcerata inteſtina pertingere poſſe,quòd craſſitie ſua & emplaſtica vi intrò aſſumptum,in primis hæreat partibus, magis quàm ſe ad ima detrudat, glutinis modo ſeſe affigẽs partibus,ita vt depelli inde haud facilè queat. Nec me propterea remediũ improbare velle, quòd eſſet à muliercula excogitatum,quum & Gal.ipſe veritus minimè ſit,nec dedecori ſibi fore putauit,à plebeio homine inuentam fumariæ herbæ vim, ad ſtomachum roborandum & ventrem lubricandum, in monumenta ſua referre,& tanquam exploratum probare:vt lib.vij.de ſimpl facult.cap.de fumaria affirmauit:& lib.de compoſit. medic.ſecundum genera iiij.Tharſei chirugi emplaſtra quædam,& Mantiæ Pharmacopolæ etiam deſcribit:vti rurſus vij.& ix.de medic.ſecundum locos,Pamphili & Antonij Pharmacopœorum confectiones quaſdam. Itaque mirum non eſſe etiam à plebeis interdum efficacia inueniri remedia. Laudare me magis tamẽ id remedij, ſi intra cotoneum malum cera liquanda imponere-

Lib.ſimpl. parte 2.ca. 10.de cera.

Li.2.c.76. de cera.

tur,quàm intra pomum, vt ſimul & adſtrictoria & glutinatoria facultate auxilium munitum eſſet: nec tamen non etiam in pomo vtile eſſe diffiteri,vt mol liore pomi ſubſtantia facilior in ima aditus atque trã ſitus ceræ preberetur,eſſétque ipſi pomum veluti ve hiculum quoddam.Sed tandem,vt ſemel finiam,quũ omnibus his ſumma cura adhibitis non tamen ſaneſceret æger,vt qui medendo ægreſceret, pertæſus malorum,malle ſe mori dixit,quàm tandiu tot malis torqueri, tot remediis non ex ſententia proficientibus onerari.Itaque ſibi omnia licere putans,in liber tatem ſeſe volens ac ſciens aſſerit,nec vllis ſe vult in poſterum medicinæ aut Medici legibus obligare,nec medico nec iatrolipta egere, ac veluti manumiſſus in omnem ſe licentiam dat. Cibaria omnis generis omnia,& quæ ſibi cupita eſſent apponi iubet,illis im pensè veſcitur,caulibus,alliis,cæpis,caſeo, piſcibus, frixis,elixis,aſſis, vt appetẽtia ferebat:nec in delectu ſolùm ciborum peccabat æger,ſed & in ordine,tempore,aſſumendi modo,&quantitate atque menſura. Ea tamen deprauata victus ratione vtens,ſanitati reſtituitur,vires demortuas recuperat,firmitatem aſſumit, & qui cadauer viuum erat, rediuiuus efficitur athleta,obducto inteſtinorum vlcere, firmata aluo, nec amplius fluxa:& dum ſe ruſticæ vitæ confert,cui aſſuetus in pago fuerat, integræ valetudini reſtituitur:vt veriſſimum id ſit quod initio diximus,euenire ſæpe,vt quos ratio non reſtituit,temeritas plerumque adiuuet.

OBSERVATIO V.

Ioannes Vitus cauſarum Patronus,vlcere veſicæ grauiſſimo affectus, & calculo in veſica,unà cum ſæuiſſimis ſymptomatis,quum in vitæ diſcrimen eſſet perductus,moriturúſq; ſperaretur:liberatur præter ſpem nutu Dei,multis adhibitis auxiliis:poſtea tamen relapſus,miſerè vitam ducit, calculo in veſica noxam inferente.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

AEger hic temperamento calido & humido ſecundum naturam, humido tamen calidum ſuperante, calidi hepatis & renum: frigidi tamen tum vetriculi tum cerebri, parum ſui obſeruans, valetudinariæ artis præcepta negligens, affatim ſe obuiis quibuſque cibis implere ſolitus, caſeo & cerealibus plurimum vtens, vinóque generoſo vſus, incauti prorſus & inordinati victus: multa congeſſit in venenoſo genere cruda, lenta, viſcidáque, quæ tandem ab hepatis & renum calore calfacta atque exaſſata, atque in veſicam delapſa, tum etiam ibi incraſſata, tenuíque abſumpto in tophi duritiem abeuntia, concreuerunt: vnde lapis in veſica genitus eſt. Nec lapis ſolùm in veſica cõcreuerat, ſed & vlcus quoq; eodé loci ingeneratũ fuerat: calculo, inquã, ruditate & aſperitate ſua veſicæ vrinariæ tunicam exedéte. Vtriuſq; verò pathematis ſigna ſuberãt euidétiſſima, ex quibus nõ coniectura ſolùm artificioſa veritati propinqua certum erat de iis affectibus proferre iudicium, ſed certa methodo tum de affectibus prędictis, tum de ſede affecta ſententiam ferre licebat. Vt enim in morbis ſedes affectas noſcamus (quod in curatione, auctore Galeno, primas partes tenere creditur) quænam actionum læſa in corpore ſit inueſtigare primùm oportet: qua inuenta, facilè quænam pars primario affectu læſa ſit ſcire in promptu erit; quum fieri prorſus nequeat vt cuiuſpiam partis actio læſa ſit, illæſa manente quæ ipſam efficit parte, vt docta Galeni ſentétia eſt. Itaque quũ in hoc ægro vrinæ excernendæ actio læſa eſſet, vt in quo vrina & ægrè, & crebrò, & ſummo cum labore ac cruciatu emitteretur, dolórque in perinæo ac grauitas multa cum pôderis perceptione appareret, vrinæque continendæ actio ad veſicã pertineat: arguere neceſſariũ fuit, parté eã vno aliquo affectu pręter naturam teneri: qúumque & lapidis & vlceris certiſſimæ ſeſe notæ offerrent, (quę paulò poſt dicturi ſumus) coniecimus, nec

Li.1.de lo. aff.

Li.1.de lo. aff.

by Google

vana coniectura,& calculum & vlcus in veſica ſubeſſe: quod & rei euentus certa experientia clarum fecit. Vt autem de re tota certiores fieri poſſemus, pathognomica & propria ſigna attentius contemplari in animum induximus, quòd ſine his nequicquam de affectu quopiam iudicium ferre poſſimus. Erant autem huiuſmodi ſigna atque ſymptomata, ex quibus affectus præfatos deprehendimus. Sunt autem notæ quædam affectibus propriæ, quædam verò partes affectas indicant: fieríque etiam interdum poteſt vt ex vno indicio ſimul & locus & diſpoſitio deprehendantur. Locorum affectorum, vt Gal. ait, & ab actione læſa, & excrementis & poſitu, & doloris proprietate, & propriis accidentibus ſumuntur notæ: ſicuti affectuum, ab excrementorum ſpecie, loci natura, doloris proprietate & propriis accidentibus. Ex his igitur deprehendimus & veſicam vrinariam in hoc ægro affici, & affectus modum qualiſnam eſſet, nempe calculus vnà cum vlcere. Lapidem indicabant pondus & grauitas in regione veſicæ percepta. ſiquidem inter genitalia & podicem ponderis aggrauantis, quà fundus veſicæ eſt, ſenſus percipiebatur. Vrina aquæ ſimilis per initia, in qua ſabuloſa multa ſuberant: poſtea verò confuſæ, craſſæ, purulentæ, graueolentes prodire cœperunt, ob pus multum in his contentum, ſubſtantis vlceris efficax ſignum: (ſiquid Galeno & Auic. creditur) dolor inter meiendum grauis & acerbus, mictio crebra & guttatim facta, conatus & compreſſio multa, inſtar eorum qui tineſmum patiuntur: pudendi attrectatio & ſcalptus, cum eiuſdē erectione: (erat enim intentus penis) quibus ſi anteactæ vitæ rationem creando calculo aptam adiungas, certam habebis calculi notionem. Vlcus verò declarabant puris egreſſio in vrina cum fœtore multo, acrimonia in imo perinæi percepta, aſſiduus dolor crucians, ſanguis cum vrina per interualla emiſſus, cortices laminarum inſtar, ac furfuracea multa in vrinis conſiſtentia: quæ quum adſunt, ex his vlcus aut in renibus, aut vreteris, veſicáve ſubeſſe exiſtimare oportet. In hoc autem laborante locus ipſe affectam

Li. 1. de lo. aff. & lib. 2. c. 3.

Lapidis notæ.

Lib. 6. de loc. affect. ca. 4. Fen 19. 3.

veſicam planè demõſtrabat. His ſignis atque ſymptomatis & huius laborantis affectus & ſedem item affectam certa methodo deprehendimus: quorum nũc eſt nobis ſymptomatum reddenda ratio, vt tandem ad curationem veniamus. Doloris porrò cauſa intemperies ingẽs partis affectę, ſolutáq; vnitas erat: hę nãq; præcipuæ doloris cauſæ Galeno ſtatuuntur. ſiquidem quum à lapide conſiſtente humorúmque copia veſica ſubitam reciperet alterationem, lapíſque aſperitate ſua & duritie vnitatem ſolueret, conſequi neceſſarium fuit vt ingens inde crearetur dolor. Crebræ verò mictionis & ſtranguriæ ratio, erat irritata expultrix facultas, quæ vrinæ purulentę acrimoniam ferre non potens, ad excretionem impellebatur. Quũ enim ab intẽperie veſica fit imbecillior, tũ propria ipſius actio auctore Galeno, læditur, quæ eſt vrinæ excretio, ad quam animal excitari ſolet, quum vel à multitudine contẽtæ in ipſa materię veſica grauatur, vel à mordacitate conuellitur. (hæc nã que ipſiſſima Galeni verba ſunt) Itaque quum aſſiduè à puris plurimi intrò contenti acrimonia quaſi conuelleretur veſica, nec noxam eam ſuſtinere poſſet, eo quo premebatur exonerari cupiẽs, ad crebram vrinæ expulſionem mouebatur: quæ profectò cũ cruciatu maximo atque dolore ingenti emittebatur, nimirum acri, mordaci & abundè calido exiſtente humore, qui tranſitu per neruoſa & magno ſenſu prædita loca, magnũ item inferebat dolorem. Cur autẽ inter meiẽdum & plurimum premeretur, & tineſmũ quaſi quendã pateretur, in promptu cauſa eſt, quòd à lapide in imo veſicæ cõſiſtente inteſtinum rectum item comprimebatur. ſupra namq; rectum inteſtinũ ſita veſica eſt, vt experientia docet, & Anatomicorum omnium concors ſententia eſt. Nimirum igitur ſi à calculi grauitate compreſſum rectum inteſtinum meiendo tineſmum inferret. Pudendi verò attrectatio & ſcalptus, partim ex dolore, partim ex pruritu qui ea in parte innaſcitur prouenire ſolet. Eam namque partẽ quę dolore infeſtatur attrectare blãdo motu ſolemus ad lenimẽ doloris, vel quod attrectatione

Li.2.de lo. af.ca.1.& in arte med.c.80.

Li.6.de lo. af.c.4.

Vbi ſuprà immediatè

blanda, portio rei noxiæ diſcutiatur, vt in frictione & ſcalptu euenit, vnde minus dolent ægrotantes: qua ratione fieri videmus, vt manu ad partem dolentem admota, & ibi aliquandiu retenta, dolor remittatur: vt millies in pleriſque dolore tentatis experti ſumus. calor namque manus affectam partem attrectantis diſcuſſorium quid habet. Erigitur porrò coles eo in affectu, ob ſpiritum flatuoſum multum neruo cauo impactum, & ab humore incaleſcente ſublatum, qui erectionem facit. Vrinæ verò tenues quæ apparere per initia in hoc affectu ſolent, humorum in vaſis cruditatem demonſtrant: ex quibus craſſeſcẽtibus, & à calore nimio exaſſatis gigni calculi ſolent, vt & Galeni, & Pauli, atq; Auic. ſẽtẽtia eſt. Purulẽtę autem tum prodeunt vrinæ & graueolentes, quum in veſica puris copia ſubeſt, cuius pars cum vrinis emittitur: idque non ſine cruciatu, ob humoris à calore putredinali conceptam acrimoniam, quæ dolorem grauem atq; moleſtum parit. Corticum & ſediminis furfuracei cum laminis in lotio apparentium, cauſa erat exeſio veſicæ ab humore acri illius ſubſtantiam erodente, tum & à lapide, aſperitate ſua idipſum efficiente. Itaq; quũ exeſionis tot eſſent cauſæ, quid mirũ ſi cortices, ſquamæ, furfures in vrina appa rerẽt? Attulimus accidentium quæ in hoc ægro conſpiciebantur cauſas: nunc curationis modum quo vſi ſumus referamus.

Gal. lib. 1. de loc. aff. & lib. de renum affectorum dignot. & remedio. Paul. li. 3. c. 45. Auic. fen 18. & 19. 3.

CVRATIO

Libr. 2. de d. f. feb. ca. vlt.

Primùm omnium, quoniam ſalubrem victus rationem in morbis curandis præcipuam curationis partem eſſe nouimus, dicente Galeno, non inſanis ſolùm prauum victum ægrotandi adferre occaſionem, verumetiam multo magis in laborantibus, ex erroribus in victu admiſſis grauiores fieri morbos: & ſit inter curationis inſtrumenta opportunus victus, nobiliſſimum ac maximè neceſſarium inſtrumentum, vt idemmet Gal. lib. experimentorum affirmauit: hanc commode ſalubritérq; inſtituendam in hoc ægro in primis duximus. Itaque in optimo ac moderato cubiculi aëre, aliquatenus ad ſiccũ inclinante, ægrum verſari iuſſimus, ab omni ventorũ impetu, Boreę præſer-

tim,

tim, ægrum arcentes. ſiquidē Aquilonij flatus veſicę affectibus noxij deprehēduntur, vel Auic. ſententia. Fen 19. 3. trac. I. c. 2. Ab implentibus cibis & obſtructionem parientibus viſcidóſq; ac craſſos humores gignētibus tēperandū omnino iuſſimus, nempe à cerealibus, frumentaceis, leguminib⁹, lacticiniis, caſeo, piſcib⁹, niſi ſaxatilibus. ac acribus quoq; eduliis abſtinere cōſuluim⁹., tū& ab vrinam cientibus, ne maior humorum copia ad veſicā detruderetur, noxā immedicabilem adferens. Iuribus emollientibus & humorū acrimoniā ſalſedinéque temperantibus vti iubebamus, nempe paruarū pullarum cohortaliū pinguiore iuſculo (pinguia nāque in veſicæ & renū vlceribus humorum acrimoniam probè retundunt, & exulceratam partē læuigant) in quo maluæ turiones ferè ſemper inquoquerentur. Veſicæ namque mirè vtilis malua Li. 2. ca. 3. de malua, ex Mathiolo. eſt, nedum ſolio ſed & ſemine, vti apud Dioſcoridem eſt videre. Nonnunquam verò cichorij domeſtici latifolij & hortēſis (vulgò ſcariolā vocant) folia, interdum etiam portulacæ indebam. ea namque, ſi Dioſco. creditur, veſicæ doloribus auxilio eſt, fluxiones mulcet, renes & veſicā adiuuat, etiāſi eroſionē ſentiant. Li. 2. c. 117. Cucumeris quoque ſatiui ſemina ſuo tēpore iuſculis imponi iubebā, quòd (auctore Dioſc.) Li. 2. c. 128 veſicæ exulcerationib. ſubueniāt. Cremore ptiſanæ, ex amygdalino lacte exceptorum & furfurū colatura (quā muliercularum vulgus *du Reſſedat* nuncupant) vti eū ſæpe iuſſi. vim namque deterſoriā habet, dolores lenit, ventrē emollit, & thoracis, renū, ac veſicę affectibus perquàm idonea eſt: vti ſæpe à me nō in hoc ſolùm, ſed & in multis aliis experimēto probatū fuit. Butyro recēti multo ex ſaccharo temperato vti hominē ſuadebā, quo profectò mirificè iuuabatur. Vinū delegerā colore quidem fuluū, ſubſtantia ac viribus lene, non acutū nec potēs vinoſūmve. Decūbere ægrum ſtrato potius duriore quàm molliore, & ſtragulis laneis potius quàm plumeis, ne magis renes incaleſcerēt, iubebā: & ne reſupinus cubaret vetabā. Quieti vt ſe totū daret ſuadebā: motus nāque calculoſis, & in veſica vlcus patientibus valde nocet, vt & ra-

Digitized by Google

tio & quotidiana experientia monſtrat. Ab omnibus animi perturbationibus, ira præſertim atque mœrore, abſtinendum omnino conſului. Hácque inſtituta victus ratione, ad curationis reliquum per medicatas potiones & externa præſidia ſic proceſſi. Quoniam verò in renum & veſicæ affectibus clyſteres plurimũ proſunt, vt Auic. ſententia eſt, his vti ægrum plurimum iuſſi. Erant autem partim emollientes ac deterſorij, partim flatuum diſcuſſorij & dolorum ſedãtes. ℞. Maluæ, biſmaluæ, parietariȩ (detergendi namque vim efficacem habet, auctore Galen.) blitis, mercurialis & acanthi, cuiuſque M. j. ſeminum melonum cum corticibus contuſorum (ſic enim magis detergunt) ℥. j. ſeminum maluæ, althææ, & cucumeris ſatiui, cuiuſque ℥. ß. florum chamæmeli & meliloti, cuiuſque P. j. furfuris macri, hordei cum cortice, ſingulorum P. j. fiat omnium decoctio ad ℔. j. & coletur: in colatura diſſolue catholici ℥. j. caſſiæ cum melle ʒ. vj. mellis & olei violacei, ana ℥. ij. ſacchari rubei ℥. j. Fiat clyſter, quo ſæpe vti ægrum iubebam. Medicamentis ſoluentibus delectu, attrahentibus, & materiam ad ſedes affectas detrudentibus non ſum vſus, quòd in renum & veſicæ affectibus id prohibitum ſit. experimento namque compertum eſt à medicamentorum delectu ſoluentiũ vſu grauiter affici qui vel calculo vel veſicæ vlceribus laborant. Itaque clementioribus tantùm & lenientibus vti conſultius viſum eſt: ℞. Carnium prunorum dulciũ in aqua hordei decoctorum, pulpæ ſebeſten, floris caſſiæ fiſtularis cribro ſetaceo tranſmiſſæ, ana ℥. j. ß. tamarindorũ electorum in aqua violarum præinfuſorum, & cribro ſetaceo tranſmiſſorum ʒ. vj. terebinthinæ Venetæ cum aqua hordei lotæ ℥. ij. pulueris glycyrrhizæ ℥. ß. aniſi ℈. iiij. medullæ carthami ℥. j. Miſce cum ſyrupo roſato infuſionis roſarum, & ſyrupo violaceo: fiat in modum opiatæ, de qua capiat ℥. j. ß. cum decocto hordei, glycyrrhizæ, ſeminum melonum & cucumeris & florum cordialium. Hac vtebatur bis térve in mẽſe ad alui ſubductionem, à cuius vſu impenſè iuuabatur. Syrupis alterantibus & decoctis ſumus identidẽ

Fen 4. 1. c. 17.

lib. 6. de ſimpl. facu.

Opiata optima.

commodè vſi, nempe ſyrupo violaceo, melle roſato colato, ſyrupo ex glycyrrhiza, ſyrupo de portulaca, ad ardorem vrinæ compeſcendum, ex decocto betonicæ, portulacę, maluæ, mercurialis, & capillorum veneris, adiectis ſeminibus maluæ, melonum, cucumeris ſatiui, & papaueris albi, floribúſque communibus, exceptis. Dabámque ex certis dierum interuallis vel caſſiæ bolum, ex ſaccharo cando & puluere glycyrrhizæ exceptum, vel gummi abietis vnciæ dimidium, ex ſaccharo item apparatum. Ad vlcus veſicæ vrinæque ardorem compeſcendum, hac quæ ſequitur ſum opiata magno ægri leuamento vſus: ℞. Quatuor ſeminum frigidorum maiorum, ſeminum maluæ, ſeminum cydoniorum, portulacæ, bombacis, granorum alkekengi, gummi Arabici, tragacanthi, glycyrrhizæ, ana ʒ. iij. ſeminum papaueris albi, & myrtillorum, ana ʒ. ij. pinearum mundatarum, amygdalarum dulcium delibratarum, & in aqua roſarum infuſarum, ſacchari candi, penidiorum, ana ℥. ß. foliorum caudę equinę, cornu ceruivſti, corticũ interiorũ caſtanearum, ana ʒ. ij. Cum ſyrupo capillorum fiat in modum opiatæ, de qua ad ℥. j. ieiuno ſtomacho ſumere iubebam ſemel tertio quoque die: & mirificè ſe leuatum ab hoc ſentiebat. Diutius autem his remediis eſt vſus, quòd diuturnus ac contumax eſſet morbus. Iniectionibus quoque ad doloris ſedationem & vrinæ acrimoniam retundendam ſum fœliciter vſus: interdum ſerum lactis ad deterſionem cum pauco melle iniici per rectum ſymphonem oblongum iubens: nonnunquam verò lac cum ſaccharo, aliâs hordei decoctum cum hippuri, vt partim detergeretur vlcus, partim exſiccaretur, per æneam fiſtulam iniici præcipi præcipiebam, adiectis paſtillis halicacabi cum opio, vbi ſedandi doloris ſcopus propoſitus erat: mucaginémque tragacanthi, & ſeminum cydoniorum ex aqua roſacea exceptorum admiſcebam. Tum verò vnctionibus congruis perinæum lumbóſque fouebam vnguento albo Galeni, vnguento roſaceo Meſuei, ceratóque ſantalino, adiecta mucagine ſeminum cydoniorum, tragacanthi & maluæ: & ad ventriculũ

roborandum, electuario Diarrhodon vocato,& aromatico roſato,cum momento coralli rubei loti & raſura eboris, cortice citri condito, vti ægrum iuſſi. His remediis alleuari quidem æger miris quibus torquebatur cruciatibus aliquandiu viſus eſt. Verùm quum & calculus ſubeſſet, qui aſperitate ſua veſicam vellicans vlcus creabat,& æger parum ſui obſeruans,ordinatum victum non ſeruaret: poſt menſes ſex relapſus tametſi mitius quàm antea affectus) in eundem morbum eſt:viuítque infœlix ac miſer.ſi quidem non viuit qui viuit morbis obnoxius. Nec hunc curari vnquam poſſe,nõ prius ſublato calculo, ſperandum minimè eſt:ſubtrahi verò nonniſi ſectione poteſt, vt rectè à Gal.in arte medic.dictum eſt. Deus autem Opt. Max. ægro ſalutem clementia ſua largiri dignetur. Hic verò ſe tandem empyrico cuidam committens,qui acutiſſimis iniectis, & febrem & acerbos dolores excitauit,intra triduum infœliciter mortuus eſt.

OBSERVATIO VI.

Nobilis Felicia Bauda, Nicolai ab Aqueria Patritij Arelatenſis generoſa vxor, phthiſi ad ſanguinis reiectionem ſubſecuta, pulmonibuſque vlcere affectis tota tabefacta, maxima cura ingentique labore integrè ſanata, è mortis ſaucibus erepta reſtituitur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HIppocrates medicorum ſcientiſſimus morbos quoſdam è ſemine genitali prouenire,quod ſimilem inferat in fœtu morboſam qualitatẽ, quam ipſum à parentibus emiſſum pręſe tulerit,libris de genitura,de pueri natura,& li. de aëre,aquis & locis,cõſtãtiſſimè affirmauit:eò fieri ipſe ait, vt à ſanis parẽtibus ſanũ, à morbidis morboſũ ſemẽ prodeat,quòd ab omnibus corporis mẽbris genitale procedat ſemẽ.Quamobrẽ conſequi neceſſariũ eſt,vt à morboſis parẽtũ partibus mor-

morboſum prodeat ſemen. quæ cauſa eſt (vt ipſe dixit) cur cæſij cæſios, diſtorti diſtortos generent. Vnde Auicen. Sunt, inquit, morborum quidam qui in ſemine hereditantur, vt leuce, quam Albaras album ipſe vocat, manantia vlcera, podagra, phthiſis, elephas. Hæc eò à me in præſens dicta ſunt, vt morbi in hac præſtanti muliere originē adferre poſſem, quæ quum pari affectu læſos ex anteceſſoribus ſuæ ſtirpis plurimos habuiſſet, alterúmque parentem, cui omnino ſimilis ipſa figura & corporis ſtructura eua ſerat, phthiſi correptum habuiſſet: mirum profectò non fuit ex vitiato parentum ſemine filiam labem hanc contraxiſſe. Eſt enim phthiſis non minus contagioſus, quàm ex ſemine profluens morbus, vt non in hac ſolùm, ſed in innumeris aliis experiri mihi licuit. Vidi ego Monſpelij, quum adhuc iuuenis medicinæ darem operam, Franciſcum Fortianum, diuitem hominem honoratúmque ciuem, multa familia onuſtum, phthiſicum multos annos miſeram vitam duxiſſe: tandémque eo morbo vita functum, ſex illi ſuccedentes liberos in eundem quoque morbum in medio ætatis flore incidiſſe, eodémque mortis genere quo pater deceſſiſſe. Annon prauam in ſemine & morbidam excretionem, qualitatémve occultam aliquam tabificam ſemen inficientem, quæ in poſteros ſimilem labem intulerit, adfuiſſe meritò credendum eſt? Sic eſt profectò: parentum vitia in filios vi ſeminis genitalis deriuari videmus: nec vitia ſolùm, ſed & notas occultiores, ſi quæ in membris quibuſdam inſint, quin & parentum geſtus, motus, formam ferè ſemper filij referunt: tanta eſt in genitura vis atque poteſtas. Hæc itaque generoſa mulier nobili viro nupta, quum annū ætatis circiter decimumoctauum attigiſſet, formáque patrem referret, ſcapulis alatis, longo collo, anguſto pectore, excarnis & tenui corporis habitu, derepente abſque cauſa aliqua externa, quæ morbo occaſionē dederit, in ſanguinis ex ore reiectationē copioſam cū valida tuſſi incidit. Erat autem ſanguis tenuis, floridus, ſpumoſus, abſq; dolore, copioſè tamē, ore reiectus: acrimonia ſat mul

Fen 2. pri, doc. 2. c. 18.

Digitized by Google

ta in faucibus aſperáque arteria; ob bilioſi ſanguinis ad eas partes è pulmonum venis confluxum. Vnde quum & caliditate ſat multa, & acrimonia ſanguis emanans præditus eſſet, nimirum ſi parem diſpoſitionem iis partibus inferret ad quas impetu ferebatur: præſertim quòd ruptum in pulmone vas eſſet, vnde ſanguis caleſcens & impetu latus ad os per tracheam arteriam ferebatur. E pulmonibus autem manaſſe, qui reiiciebatur ſanguis, & ſcreandi modus, & ſanguinis ſubſtantia atque color plenè indicabant: ſiquidem & citra dolorem vllum in thoracis partibus perceptum educebatur, & confertim atque cum tuſſi valida. erat autem ſanguis ſubſtantia tenuis, colore floridus, ſpumoſus, calens, qualem, quum reiicitur è pulmonibus, prodire Hippocr. affimauit: Quicunque, inquit, ſpumoſum ſanguinem expuunt, his è pulmone eductio fit. Quem locum enarrans Galen. ſanguinis ſpumoſi expuitione, carnoſam pulmonum ſubſtantiam vlceribus eſſe affectam indicari ait: præſertim ſi & plurimus, & bene coloratus, & citra dolorem excernatur. Affecti namque pulmonis indicia eſſe hæc, teſtatur eô loci Gal. quod & Paul. & Auic. cõprobarunt. Ad hanc igitur ægram vocatus, quum de ſingulis, pro ſolenni meo more, interrogarem, (quod ad morbi cognitionem efficiendum Hippoc. iuſſit) quæſiui num ex alto cecidiſſet, num clamore valido vocem intendiſſet, num quid in pectus graue incubuiſſet. Quæ quum omnia abeſſe intellexiſſem, ſcreatus modum ſanguiniſque copiam atque colorẽ fuiſſem intuitus, è pulmonibus manare ſanguinẽ iudicaui, rupto vtique in pulmone vaſe aliquo amplo. Nec mea me opinio falſum habuit: ſiquidem & multa ſanguinis confertim reiecti copia, & floridus color ruptum in pulmone vas indicabant. hiſce namque ſignis id deprehendi auctores medicinæ omnes teſtantur. Ruptionis porrò vaſis cauſa fuit, tùm venarum in hac ægrotante raritas (vaſa namque tenuia, rara, imbecilliáque ægra hæc omnia habebat: vt erat ipſa reliquo corpore tenui ac raro, vt habitum eum à primordiis generationis à parentibus nacta erat) tum

è pulmonib. reiecti ſanguinis notæ

Li. 5. aph. 13.

Paul. li 3. c. 31. Auic. fen 10. 3. trac. 3. c. 5.

Libr. 4 de rat. vict. acut. 51.

tum etiam natiua quædam ad rupturam pronitas,& vitium ſimile à parentum ſemine in fœtu illatum. vnde in eundem affectum filia incidit in quem pater inciderat, morboſa qualitate in ſemine impacta, vnde morboſus quoq; fuit genitus fœtus. Atque ea ratio eſt cur phthiſicus phthiſicum, podagricus podagricum generet, vt ſuprà de Hip. mẽte dictũ à nobis eſt. Erat itaque hic affectus in noſtra ægrotante, nempe vlcus pulmonis diſrupto vaſe, ad quod vlcus & puris ſputum & tabes cõſecuta ordine ſũt, vt eſt Hip. mẽs. *Li.7. aphor. 15.16.* A ſanguinis ſputo, puris ſputum: à puris ſputo phthiſis. Erat autẽ vaſis ruptio per ἀναστόμωσιν magis quàm per διάβρωσιν, nempe à copia ſanguinis & acrimonia adaperto vaſe, non eroſo. Quum enim ab eroſione ruptura fit, grande tum periculum imminet, nec curari niſi ſummo negotio huiuſmodi vlcera queunt. Affectui huic febris comes erat, quæ internarum partium graues affectus ſubſequi ſolet. Spirandi etiam difficultas aliqua percipiebatur: vigilia, ſitis, inappetẽtia ægrum vexabant, tum & valida tuſſis, qua exagitatus ſanguis, & adaperto vaſe in pulmone per os erũpebat. Extenuatio adhęc temporis lapſu & viriũm deiectio cõſecuta ſunt. Hæc præcipua quæ ægram diuexabant ſymptomata, quorum eſt à nobis, antequam curatiuam methodum ſubtexamus, reddenda ratio. Quòd ad ſanguinis ſputum, puris ſputum ſuperuenerit; id, auctore Galeno, malignum fuiſſe ſanguinis ſputum, & è pulmone procedere indicabat. *Li.7. aph. com.15.* neque enim ad omnem ſanguinis ex ore reiectationem purulentum ſubſequi ſputum eſt omnino neceſſe. A puris autem ſputo, phthiſis, hoc eſt, vt interpretatur Galenus, totius coporis cum febre parua extenuatio, conſequi vtplurimum ſolet, quòd ali deſinat corpus, & in dies emacietur, vnde contabeſcere ipſum ſit neceſſe. *Li.7. aph. com.16.* eſt enim tabes, auctore Galeno, viuẽtis corporis ex ſiccitate cõſumptio. *Li. de tabe.* Quamobrẽ quũ & à febri & ab vlcere, à tuſſi, vigiliis, inedia, atq; ſanguinis excreatu ſiccari hoc malò affectos indies cõtingat, quid mirum ſi contabeſcant? Febris autẽ, quæ huius morbi ſymptomà & caſus eſſe ſolet, ob id oritur, quòd

Digitized by Google

à ſanguine feruidiore & acuto inflammari cor ſoleat, hoc eſt incendi, ita vt febrem creet: maxime quum exulcerato pulmone non ſat perfrigerari cor poſſit. exulcerati namque pulmones haudquaquam liberè cordi ſuppeditare aërem refrigerij cordis materiam poſſunt. Vnde calefacto corde incendi febrem eſt omnino neceſſe, quum, definiente Arabe Auicenna, ſit febris calor extraneus accenſus in corde, procedens ab eo, mediantibus ſpiritu & ſanguine, in totum corpus. Hæc igitur febris in hoc affectu cauſa fuit. Spirandi difficultas à pulmonum læſione proueniebat. eſt enim pulmo reſpirationis organum, ita aſſerente Galeno. Quamobrem quum fieri nequeat vt cuiuſpiam partis actio lædatur, illæſa quæ ipſam efficit parte, (vt Galeni mens fuit) concludere inde oportet, læſo reſpirationis inſtrumento, lædi quoque & eius actionem oportere. qui enim fieri poteſt vt exulcerato pulmone reſpirandi actio non vitietur, ſoluta vtique vnitate partis atque etiam intemperata? Vigilia porrò ad tuſſim validam & crebram, tum ad ſiccitatem neceſſariò ſequebatur: vtrumque enim vigilias inducere ſolet, vt concors eſt medicorum omnium ſententia. Sitim qua premebatur ægra, & à caloris copia, nempe febri, & ab humoris inopia, ſiccitate vtique immodica, ortum habuiſſe nemo inficiari poterit. eæ enim ambæ ſitis cauſæ à Galeno ſtatuuntur. Inappetentia ob ſuctionis defectum, & ventriculi ad pulmonem affectum conſenſum, oriri videbatur. conſpirabile enim eſt vniuerſum corpus, vt dixit Hippocrates: & vno membrorum læſo, facile reliqua in conſenſum & participatum trahuntur. Valida tuſſis ad ſanguinis confluentis motum è pulmonibus ſequebatur. eſt enim tuſſis, definiente Galeno, vehementiſſima efflatio, qua plurimus ſpiritus foras erumpens, impetu ſuo extrahit explodítque ea quæ in thorace pulmonibúſve hæſerunt. Extenuationem autem & virium deiectionem ad hæc temporis tractus inſecuta eſſe quis miretur? Extenuatio enim defectum cibi, virium autẽ defectio ad extenuationẽ conſequi ſolet. Quamobrẽ quum & anorexia valida

Fen. 1. 4. c. 1.

Libr. 6. de vſu part. c. 9.

Lib. 1. de loc. af.

lib. 1. de ſympt. fac. c. 30.

Lib. de alim. & lib. 6. Epid. ſect. 6.

lib. 5. de ſympt. cau. c. 3.

laboraret ægra, nec niſi cibum modicè caperet, & vigiliis & tuſſi valida premeretur, annon à tot cauſis extenuare potentibus attenuationem corporis inſecutam eſſe confiteri oportebit? Extenuationem autẽ viriũ defectio comitatur, quòd in extenuatis & exiguus ſãguis & ſpiritus pauci, & debilis calor omnino inſint, quorũ merito deficere vires cõſequẽs eſt. viriũ namque robur in ſpirituũ, ſanguinis, & caloris natiui copia ſitum eſt, vt pluribus in locis voluit Galen. *Li. 9. meth. & li. 11.* Redditis iam ſymptomatum in hac ægra cauſis, curationem ſubtexamus. Curationis modus hic fuit: Vbi *CVRATIO* primùm accerſitus reiecti ſanguinis copiam colorémque annotaui, & ex pulmonibus manare certum habui, mox celeri manu ſuccurrendum putaui, priuſquam cruentum adhuc vulnus plhegmonem excitaret. nam vbi ea ſemel inuaſerit, exigua ſpes eſt eius poſtea glutinandi: etſi in longius trahere tempus poſſit, vt Galeni mens lib. v. meth. med. fuit. Itaque præmiſſo leni & mollitiuo clyſteri, mox ſanguinem detrahi iubeo nõ confertim nec ſemel, ſed per vices. ſic enim, auctore Galeno, melius ſanguis auertitur. Itaque primùm è media dextri brachij vena ſanguinis *Vbi ſuprà.* ℥. iij. detraho, poſt tres horas iterũ ℥. iiij. demo, in craſtinum verò ℥. rurſus v. aufero: quoad mihi ſanguis ſiſti nec amplius fluere viſus eſt. Silentium omnifariam triduum totum impero, vt ne verbum quidem proferret, ſed quæ vellet nutu deſignaret: (ſic enim Gal. præcipit) ne magno vteretur reſpiratu inhibeo, *lib. 5 meth. med.* & vt ne reſupina cubaret, ſed veluti ſedens puluinari elato, quò facilius reſpiratio procederet, conſulo: poſca diluta & tepida colluere os, vt ſi quis in viſcere thrõbus latitaret, reſolutus expueretur, quod poſca facere ſolet. Vinculis & frictione extremorũ ad reuulſionem ſum cõmodè vſus, brachiorũ & crurũ. In perpetua quiete locóque obſcuro manere ægrã iuſſi, & vt ne minimùm corpus exagitaret prohibui: Adſtringẽtes potiones, & glutinandi vaſis vim habẽtes dedi, & forinſecus ad pectus vnctiones glutinãtes & modicè adſtringẽtes admoui: victũ tenuẽ, ſed qui viribus ſufficeret, & refrigerãdi atque cõpeſcendi ſanguinis

vim haberet, præſcripſit. Poſtea verò quum à ſanguinis ſputo puris ſputum ſequeretur, ad detergentia & mundificantia pulmones, demum ad ſiccantia & glutinantia vlcus me conuerti, quoad ægræ ſanitas fuit integrè reſtituta. Horũ omnium hic fuit modus. Clyſter emolliens talis fuit: ℞. Maluæ, biſmaluæ, matrũ violarum, bliti, ana M j. prunorum paria v. caricarum pinguium num. xij. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥. j. ſeminum aniſi & marathri (ob flatus plurimos quibus ægra abundabat) ana ʒ. j. hordei cum cortice, furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔. j. in colatura diſſolue catholici ℥. j. caſſię cũ ſaccharo ʒ. v. olei violacei ℥. iij. ſacchari rubri ℥. j. fiat clyſter. Ad ſanguinem ſiſtendum hac ſum vſus potione: ℞. Lapidis ęmatitis ſubtiliſſimè triti, & cũ aqua plantaginis loti ʒ. j. coralli rubri ſimiliter puluerati & loti, boli Armenij præparati, ana ʒ. iiij. terrę ſigillatę (illã enim, etſi caremus quę germana ſit, contingit tamẽ quoſdã è proceribus habere, & tũ amicorũ ope illius copia ægræ facta eſt, & in hoc caſu præſtantiſſima eſt) ʒ. j. ß. pulueris diaireos ſimplicis (cũ adſtringentibus enim pectoralia quędã miſceri debent, quò eorum vis ad pulmones pectoralium ope feratur) ʒ. j. Miſce: fiat omnium puluis tenuiſſimus. dabam ʒ. j. ß. pro vice ex aqua hordei, decoctionis plantaginis & centinodiæ. Sum etiam interdum trochiſcis è Karabe fœliciter vſus. Vnctio ad pectus: ℞. Olei roſati myrtini & violati, ana ℥. ij. gũmi dragacanthi, amyli, ana ℥. j. axungiæ hirci ℥. ceræ albæ quantum ſat eſt. Fiat linimentum: adde mannæ thuris ℈. iiij. croci ℈. ij. vngatur regio pectoris vt decet. Dedi etiam ad ſanguinis feruorem compeſcendũ, ad bilim ſanguini intermiſtam vacuandam, & à ſupernis reuellendum, potionem hanc: ℞. Corticum myrobalanorum citrinorum ʒ ij ß. iuiubarum, ſebeſten, ana ℥. ß. ſeminis plantaginis ʒ. ß. trium florum cordialium in fine decoctionis poſitorum, florum roſarum rubearum, ana P. j. fiat omniũ decoctio ad ℥. iiij. & coletur: colaturæ adde rhabarbari electi cum toto ſubtiliſſimè puluerati (ſic enim magis quàm dilutũ adſtringit, & in re-

Potio ſanguinem ſiſtens.

iectione

iectione ſanguinis plus conuenit) ʒ.j.ß.ſyrupi roſati de roſis ſiccis ℥.ij.ſyrupi roſati ſolutiui ℥. j ß. Miſce: fiat potio breuis, quam propinari cum debito regimine iuſſi. Nec ſcammoniata medicamenta adiicere volui, quod nonnulli magno errore faciunt, ne agitatis humoribus ſanguis erumpat, acrimonia medicamēti vas rūpente. Clementioribus enim in hoc affectu, non vehementibus aut conturbantibus eſt omnino vtēdum, vt myrobalanis, rhabarbaro, fiſtulari caſſia, rore Syriaco, ſyrupo roſato ex infuſo roſarum ſine ſcammonio, nec ad fortiora tranſeundum, niſi in vehementer robuſtis & ruſticis, cenſeo. Cucurbitulas ſine ſcarificatu hypochondriis, dum manaret ſanguis, admoueri iuſſi, & confectione ſequenti ſanguinem compeſcui: ℞. Conſeruæ roſarum antiquæ, conſeruæ ſymphyti maioris, ana ℥. j. carnium cydoniorum ſaccharo conditarum ℥.j.ß. pulueris margaritarum electarum, coralli rubei, boli Armenici præparati, & lapidis æmatitis ana ʒ.j. Miſce, & ex ſyrupo roſato, & de berberis fiat opiata, de qua ad ℥.j.ſumere mane iubebam. Cæterùm quum à ſanguinis ſputo plerumque puris ſputum ſubſequi ſoleat, ſanguine vtique in pulmonibus extra vaſa putrefacto, & à calore putredinali in pus verſo, efficitur vt phthiſis inde conſequatur, exulcerato ab acrimonia ſanguinis pulmone, vnde & puris ſputū, & totius corporis cōsūptio ſequitur: tùmque partim cū leuiter adſtringentibus expectorantia & detorſoria preſcribere debemus. Id preſtāt medicamēta quædam tū ſimplicia tum compoſita: vt ex ſimplicibus, ſymphyti radix, ex aqua mulſa epota, vt Dioſc. iubet, quod & ego in hac vtiliſſimum fuiſſe obſeruaui: item ficus ſiccas ex hyſſopo montano & ſaccharo cando, poſt leuem ad ignem ficuum cocturam, mirificè profuiſſe deprehendi. Confeci item ex betonicæ foliis ſiccis, melle electiſſimo exceptis, linctum, à quo mirum quantopere pectus à vitioſis & putridis humoribus purgaretur. Cancros item fluuiatiles in iuſculis incoctos ſumere iubebā, itē piſtacia & pineas nuces aqua priùs calente madefactas, & ſaccharo reſperſas, nonnunquā

Lib. 4. c. 9. ex Mathiolo.

verò ex melle deuorare iubebam. Ex compoſitis verò hæc: ℞. Terebinthinæ Venetæ in aqua hordei lotę ℥.iij. caricarum pinguium in aqua mellis coctarũ, & debitè in mortario marmoreo piſtatarum num. xij. medullæ carthami ℥. j. carnis paſſularum ſine acinis ℥.j.ß. pulueris glycyrrhizæ ʒ. j.ß. radicis iridis Florentiæ ℈.ij. boli Armenij præparati ʒ j. Ex ſyrupo capillorum & de hyſſopo fiat in modum opiatæ, de qua bis in hebdomada ad ℥. dimidiũ ieiuno ventre ſumere iubebã. Itẽ, ℞. Sacchari candi, penidiorũ, ana ℥.ij. ſacchari electiſſimi ℥.iij. nucleorũ pini mundatorũ, & in aqua hordei calida præinfuſorũ, & debite piſtatorũ ℥.j. pulueris diaireos ſimplicis ℈. iiij. olei amygdalarum dulcium recenter facti ℥. j. Fiat in modũ paſtæ regalis, qua vtatur inſtar linctus omni hora extra paſtũ. Eclegma ſanum & expertũ cum pulmone vulpis ex artis præceptis præparato interdũ præſcripſi, ſed eo vſa non eſt ob ingratũ ſaporem. Ad pectus vnguentũ admcui, vt ſequitur: ℞. Vnguenti reſumptiui ℥.iij. butyri rẽcẽtis nõ ſaliti ℥.ij. mucaginis tragacãthi ℥.j croci, pulueris iridis Florentię, ana ℈. ij. Miſce cũ oleo violato: fiat linimentũ ad pectus, calidè deſuper ponendo pannum lineum duplicatum, & fumigatum thure & ſtyrace calamita. Ad expectorandam ſaniem è pulmonibus potiones ſequentes dedi: ℞. Hydromellis ſimplicis recenter parati cum melle electo ℔.j ß. addendo paſſularum pinguium exacinatarum ℥.j. caricarum pinguium num. x. radicis iridis Florentię ʒ.j. Bulliant omnia ſimul aliquot ebullitionibus, & colentur: colaturę adde ſacchari cãdi, penidiorum, ana ℥.iij. cinnamomi electi cõquaſſati ʒ.ß. (roborat enim omnia mẽbra aromaticitate ſua) fiat hydromel, de quo mane & ſero ſumere iubebam ℥.viij vel ix. magna enim medicamenti copia dari debet, vt ad pulmones vis perueniat. Interdum ex agarico trochiſcato cum terebinthina, thure & maſtiche catapotia conficiebam, in introitu lecti ſumenda à quib. alleuari ſe plurimũ ægra ſentiebat. Tãdẽ verò probè priùs purgato corpore, ad lactis aſinini vſũ perueni, & ad ſacchari roſacei crebrã ſumptionẽ. Quib⁹

reme-

remediis mẽſes ferè duos vſa, integræ ſanitati reſtituta eſt, pinguicula & nitida effecta, ſolidato vlcere: vnde iã x. totos annos à morbo reuocata, fœlix & fœcũda, ac multa prole beata, ſaluberrimè degit, nutu & beneficio præpotẽtis Dei, qui quorũ vult miſeretur, ſanans omniũ languores: qui ſit benedictus in ſecula.

OBSERVATIO VII.

Nobilis Catharina Martina, acceſſione comitiali vitio vẽtriculi derepente ſuborta, eáque grauiſſima, vt caſus in attonitum morbum timeretur, ob miram totius corporis plenitatem, præſertim cerebri, magna adhibita cura intra biduum curata fuit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIra profectò haberi debent quæ natura in morbis etiam difficillimis, vbi robur nacta eſt, efficiat. nõ enim ſuccumbit, ſed validè aduerſus vim morbi inſurgens, quod moleſtat foras pellere nititur. Eò fit, vt in comitialis acceſſione miro ſuccuſſu & motu agitari membra videamus, vt quod cerebro impactũ eſt noxam adferens excutiatur. Quum enim, auctore Galeno, morbus comitialis, conuulſio ſit omnium corporis partium, quæ perpetua non ſit, ſed quæ ex temporum interuallis recurrat, mentis ac ſenſuum obleſione comitantibus: atq; in cerebro, ceu ſede affecta, conſiſtat, impediente humore animalem ſpiritum, qui in ventriculis eius continetur, quominus poſſit exire: efficitur profectò, vt magno conatu neruorum principium concutiatur, vt à ſe expellat quicquid fuerit id quod in eius ventriculis contentum, vel aliunde eò delatum, noxam adfert. Qui verò comitiali acceſſione prehenduntur, eos toto corpore cõuelli, præſertim ſecundũ extrema, videas, ſenſuum externorum functionibus deſtitutos: vt nec videant, nec audiant, nec loquantur: toruùm aſpiciant: cõuul-

Li. 3. de loc. affect. ca. 5.

ſis vtique oculis, diſtorto ore, ob partium ad faciem attinentium conuulſionem, ſúntque cum ſtertore ſpiritum reddentes. neque enim citra ſtertorem reſpirare poſſunt, quòd aëri per anguſta tum & inæqualia loca pituita referta tranſitus ſit: nempe trachea arteria craſſo humore ſecundum laryngem impleta, vnde ſtertentem reddi ſonum neceſſe eſt, præſertim ſi effatu digna humoris morbum creantis copia fuerit, & anguſtum ſpatium per quod ſpiritus foras effertur. Tum enim quum cauo loco pituita à cerebro defluens contineatur, multúſque ſpiritus illi admiſtus, & foras per expirationem emiſſus, agitatũ in humore illo efficiat, (adiuuante natiuo calore, qui facultatum omnium vehiculum, quæ noxia ſunt depellere ſolet) efficitur, vt inter reſpirandum ſtertẽs ſonus appareat: qui quò maior fuerit acceſſionis impetus, & humoris obſtruentis copia amplior, eò maior percipietur. Siquidem, quod Galen. dixit, ſtertorem fortis apoplexiæ indicium eſſe: ſic ad epilepſiam tranſlata ſignificatione, dicere meritò poſſumus, ſtertorem magnam & fortem indicare comitialis morbi vim, per quam reſpirationis functio impediatur. Vnde ſtertorem naſci neceſſarium quidem eſt. Stertor enim (qui nihil aliud prorſus eſt, quàm ſonũs ſpiritus foras emiſſus, & in aſpera arteria perceptus) à duabus potiſſimum cauſis prouenire intelligitur: vel ab intercluſa impeditáque reſpiratione, humore craſſo, ſpiritus tranſitum impediente, vaporéve plurimo caliginoſo, vt in iis qui à fumo præfocantur eſt videre: quo morbi genere periiſſe Plinium Veronenſem Plinius Nepos teſtatur: (eum enim dum ad Veſuuij mõtis portentoſam nubem flammantem ſpectandam acceſſiſſet, craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, multo cum ſtertore vix præ meatus anguſtia ſpiritum ducẽtem, animam efflaſſe ſcribit) vel tandem à nimia aſperæ arteriæ ſiccitate & corrugatione cum virium imbecillitate ſumma, ſtertor prouenit, vt in his qui morti proximi ſunt, & in lethalibus peripneumoniis, aut pleuritidibus ſpectare licet: in quibus videas ægros moribundos cum ſtertore multo ſpiritum ducere,

Li.6. apho. com.51.

Digitized by Google

cere, tandémque emori: quòd per inæqualia & ſiccitate exaſperata loca deferatur ſpiritus, corrugata iam & adſtricta aſpera arteria, natura imbecilliore reddita iámque fatiſcente. Vnde in acutis febribus, in internarum partium inflammationibus, iis præſertim quæ ad reſpirationis membra attinent, vbi morti proximi ægri ſunt, cum ſtertore reſpirare eos videmus, quod eſt ſumma cum difficultate ſpiritum trahere, tandémque abolita in totum reſpiratione, & natura labori nõ ſufficiẽte, concidere ipſam videmus. Sed de ſtertore qui in comitialis morbi acceſſione prouenit tãtiſper nobis ſint dicta. Quòd verò per huiuſmodi acceſſiones lædatur mens, interníq; ſenſus omnes plerumque, in cauſa eſt principis partis cerebri læſio: quod quum maximè afficiatur, obſtructis nimirum ipſius ventriculis, quæ libera ſemper & peruia eſſe oportet, fit nimirum vt principis partis affectæ principes item actiones lędi ſit neceſſe. Quarum quidem actionum noxa affecti cerebri certiſſimum teſtimonium præbet: quum, auctore Galeno, fieri nequeat vt cuiuſquam partis functio lædatur, illæſa quæ ipſam efficit parte. *lib. 1. de lo. aff.* Quid mirum igitur ſi vitiato animandi ſpiritu, qui in cerebro reſidet sẽſus & motus ductor, & interni & externi ſenſus oblædãtur omnes, fiántq; contra voluntatem tum in animali conuulſiui motus? Hæc certè cauſa eſt cur ratio, mens, cogitatio, memoria in his qui comitiali tenentur minus rectè procedat: quòd facultas cerebri eiúſque inſtrumentum, animalis ſpiritus, à vi morbi occupata, & ad depellendam noxam intenta, minus ſuis functionibus obeundis ſufficiant. Quamobrem deprauatè fieri omnia eſt neceſſe: vnde fit, vt & aliena loquantur, & viſis agitentur, & eorum quæ per acceſſionem acciderunt immemores, domeſticos etiam dum ab acceſſione leuati minimè agnoſcant: quod ego in pleriſque ſum non ſine magna admiratione expertus. Tum verò laſſitudo mira, corporis confractio, & virium imbecillitas ab acceſſione reſurgentibus ob id accidit, quòd in pugna dũ ſe leuare tãta noxa natura nititur, multa fiat natiui caloris & ſpiritnũ reſolutio: vnde decolores, imbecilli, proſtrati prorſũ aliquandiu manẽt.

Hæc præcipua quę in hac ægrotante apparuerunt ſymptomata:ſi illud addidero,finem faciam,acceſſionem hanc in pręfata ægrotãte magis per conſenſum à ventriculo & vtero multa pituita refertis, quàm per proprietatem & primigenium affectũ in cerebro proueniſſe:quòd modus & ratio curationis,atque etiam celeritas, nunquam poſtea redeunte affectu,vbi mãdãtibus membris proſpectum eſt,plena fide mõſtrarunt.Vbi enim per primigenium affectum in cerebro malum procedit,præſertim in declinante ætate,vel nunquam,vel difficillimè certè & longo temporis tractu curari affectus ſolet : vti Hippocratis mens eſt dicentis,Comitiales ante pubertatem mutationem accipere:ſi verò ad vigeſimum quintum annum morbus infeſtet, commori ægrotantes.indicatur enim maxima & ſecũdum habitum in parte principe læſio,vbi tamdiu perſtat affectus: tum verò vel omnino non curantur, vel certè difficillimè. Cur verò ſub acceſſionis finem ſpuma multa in ore appareat,facilis redditio cauſæ eſt.Fit enim id vbi naturæ impulſu atque conatu quæ in cerebro continebatur materia eius vẽtriculos obſtruens,deorſum labitur, eo canali deducta ad os, quod ex medio cerebri ventriculo in palatum deſinens,recrementa deriuat, & Græcè πύελος,vel χοάνη,Latinè, infundibulum,Anatomicis colatorium dicitur.Hac ergo parte detruſa materia,&ſpirituoſæ ſubſtantię admixta,ſpumam facit:ſi quidẽ,auctore Galeno,omnis ſpumæ generatio ex duarum ſubſtantiarum mixtione conficitur, ſpirituoſa altera,altera humida. Fit autem earũ mixtio, ambabus in multa perfractis, & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis procreatis. Hanc verò ſpirituoſæ ſubſtantiæ cum aquea confractum ac mixtionem, facit interdum motus violentus,vel vtriuſque, vel alterius tantùm : nonnunquam verò & fortis calor : vt in mari ventis agitato experiri licet,vbi propter ictum fortiorem, motúmq; impetu factum,furibundũ & ſpumãs mare videre eſt:vti etiã in lebetibus caloris ratione ſpumã attolli videmus, In animalium autem corporibus quum adſunt ex morbo

Lib.5.aph. 7.

Galen.lib. 9. de vſu par,c.3,

Libr. 2. aphor. com. 43.

morbo comitiali conuulſiones, vehementia motuũ, & magna in humore cum ſpirituoſa ſubſtantia agitatio ſpumam creare ſolet. Atque ſpumæ quæ multa in ore ægrotantis huius apparebat hæc præcipua cauſa fuit. Enarratis itaque huius ægræ ſymptomatis, & eorum redditis cauſis, ſupereſt vt curationem appingamus.

Quoniã verò morbus grauis & acutus erat, grauibúſque ſymptomatis comitatus, & à quibus ob eorũ ſæuitiam metus erat ne in apoplexiam decideret ægra, tum ob materiæ cerebri ventriculos implentis copiam, & lentorem, tum ob acceſſionis epilepticæ magnitudinẽ & durationem, (in perpetua namque acceſſione totum ferè diem manſit) opitulandum celeri manu vt ægram à periculo vindicaremus viſum eſt: iuxta illud Hippocratis, Medicari in valde acutis, ſi expedit, & materia turget, eadem die oportet, procraſtinatio enim in talibus mala. Ob id confeſtim reuellendã à principe parte materiã, euacuandámque, tum roborandum caput, & prohibendũ ne quid denuò influeret: denique ab acceſſione graui releuandã ægram opportunis & efficaciſſimis medicamentis duximus. Itaque clyſteri acri deducendum humorem, & ad inferna trahendum curauimus, mox ſecta externa in cubito vena, quam cephalicam vocant, à capite reuellere: quæ ambo præſidia eodem die expleta ſunt, & in craſtinum datum ſoluens medicamẽtũ. neque enim morbus inducias dabat, vt expectata coctione in plures dies medicamentum differretur: ſed quia multitudine ſua & vehementi obſtructione turgebat materia, & principem partem cerebrum occupabat, celeriter ſuccurrendum parti principi fuit. Sunt enim plerũque principum partium morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximi: in quod diſcrimen ne incidant ægri, magna prouidentia medico curandum eſt. Qua autem ratione ægram ab acceſſione leuauimus, paulò poſt dicemus. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyſteris deſcriptio, vt ſequitur erat: ℞. Quatuor remollitiuorum (conſtipata nãque aluo erat, quũ inſultu epileptico apprehẽſa eſt)

CVRATIO.

Li. 4. aph. 10.

ana M.j.hyſſopi,betonicæ,ſampſuchi, meliſſæ, centaurij minoris,ana M.ß.ſeminum aniſi,anethi,marathri,& rutæ,ana ℨ.iij.florum chamæmeli,roriſmarini,ſtœchados, & ſambuci, ana P. j. agarici in panno lineo raro ligati ℨ. iij. polypodij quercini conquaſſati ℥.j.furfuris macri P.ij. fiat omnium decoctio ad ℔.j.& coletur.In colatura diſſolue hieræ Galeni ℥.j. electarij Indi maioris ℨ.iij.mellis violati, mellis anthoſati,ana ℥.ij.ſalis gemmæ ℨ.j.olei liliorum ℥. iij. Miſce:fiat clyſter:detur incontinẽti vt factum fuerit. Immiſſo clyſteri ingens excrementorum pituitoſorum copia cum flatibus multis educta eſt.Inanito vẽtre, ſanguinem detrahi iubemus, tum pro affectus inſtantis magnitudine,tum pro imminentis periculi ratione.nam& ingens affectus erat,nempe epilepſiæ grauiſſima acceſſio,& apoplexiæ metus ſuberat.Quãobrem quum & ægra ſucculento &bene habito corpore eſſet,& viribus & plethora abundaret,optimum mittere ſanguinem viſum fuit:iuxta Hip. præceptum,in acutis affectibus ſanguinem detrahi imperantis,ſi vehemens ſit morbus, & infirmus ætate floreat, viribúſque abundet. Quæ quum omnia in præfata ægrotante adeſſent, ſaluberrimum viſum fuit,ad exonerandam naturam ea qua premebatur ſarcina,venam ſecare.Itaque de cephalica ſanguinẽ haurimus, quòd ea diſſecta magis à capite reuellat. Sed quum præ carnis copia,& venæ apertæ tenuitate,nõ ſatis ſanguis flueret,rurſum aperta mediana,quæ tumentior apparebat,ſanguinem copiosè, pro ratione tamen virium,detrahimus, nempe in vniuerſum ad ℥.xij.móxque à miſſo ſanguine leuior recurrere acceſſio cœpit. In craſtinum potionem ſequentẽ in aurora damus:quòd morbus (vt antea dictum) inducias non daret,& vehementia ſymptomatum inſolentiſſime premeret, & turgeret nimia copia infeſtans in principe parte humor,vnde confeſtim euacuare coacti ſumus:℞.hieræ Galeni ℥. ß. diaphœniconis,electarij Indi maioris,ana ℨ.j.agarici trochiſcati in oxymelite ſcillino infuſi & expreſſi ℈.iiij.oxymellis ſcillitici ℥.

Libr. 4. de rat. vict. acut. 16.

litici ℥.j.(vtiliſſimum namque in huiuſmodi affecti bus eſt)aquæ decoctionis hyſſopi & betonicæ & florum cordialium quantum ſufficit. Miſce, paretur potio: quã dari de ſummo mane juſſimus: etſi ægrè atq; ſumma cum difficultate eam ægra ſumpſerit, cõuulſis vtique mandibulis, vt vix aperiri os poſſet. Ingeſſimus tandem, deducto ore ſpeculo chirurgico: eáque deuorata, commoda euacuatio ſecuta eſt, aquoſæ & ſpumoſæ pituitæ multæ. In craſtinum à pharmaco theriaces antidotum & mithridatij vnà cum conſerua florum roriſmarini & ſtœchados dedimus, ex ſaccharo confecto bolo: ſed quoniam deuorare non poterat, in potionis formam dedimus, ex aqua decoctionis hyſſopi & meliſſæ. Interea verò dum reuulſioni & euacuationi intẽdebamus, inſultus epileptici cui erat præſenti manu ſuccurrendum obliti non fuimus. Proſpicitur autem acceſſioni huiuſmodi, frictionibus vehementibus & aſperioribus extremorũ, acclamationibus, & contentione moderata membrorum, quæ motibus conuulſiuis nimium & diu defatigabantur, vnde virtutem deiici neceſſe quidẽ erat: quo caſu æquum eſt tam violentos motus vtcunque refrænare: (nam omnino prohibere ne fiant impoſſibile ſanè eſt, quoad detruſa ſit his motibus in inferna quæ noxam inferebat materia) tum verò admotis ad nares & in os inditis quæ leuãdi ab epileptico inſultu vim haberent. Itaque naribus rutam virentem tuſam ex aceto maceratam appono, & intra os ingerendam, fricãdúmque palatum conor, modò ex ruta, modò ex caſtoreo. Comitialibus namque ruta maximè prodeſt, vel Dioſc. teſtimonio: quin ſuccum rutæ, ceu præſens quoddam remedium, releuandis ab acceſſione infirmis exhibere cum melle ſcillitico multa & diuturna experientia mihi comprobatum eſt: quod & in hac magna cum vtilitate fecimus, vti & in aliis multis. Ex quo enim bis ſuccum ſumpſit, nunquam amplius acceſſione tentata fuit, vtique diſcuſſo à rutæ potentia caliditatéque humore. quod & ipſũ in puerulis recẽs natis, & acceſſione comitiali prehenſis ſum bona fide expertus. Quin quum à ventri-

Curatio acceſſionis epilepticæ.

Rutæ & eius ſucci vis in acceſſione comitiali.

Lib. 3. c. 45.

culi vitio pathema hoc inferri ſciremus, vomitum prouocare vtiliſſimum fuit: quod & nos fecimus, vomitorio dato ex oxymelite cum aqua decoctionis ſeminum raphani & atriplicis, à qua potione cōmoto ex penna oleo intincta gutture, ingentem aquoſæ pituitæ copiam ore reiecit. Vbi verò iam reſtituta ſibi ægra nobis viſa eſt, nec amplius acceſſione infeſtari, ad præcautionem quæ ſequūtur præſcripſimus, ne videlicet in morbum relaberetur: ſolet enim morbus per temporum recurſus quoſdam redire, niſi cautè ſibi ægri proſpiciant. Hæc igitur ad præuiſionem præſcripta ordinauimus: ℞. Catholiconis ʒ.vj. diaphœniconis ʒ.ij. ex ſaccharo fiat bolus: capiat ante omnia. In craſtinum hoc apozemate capitali vti cœpit per ſex dies: ℞. Radicum acori, vtriuſque radicis enulæ campanę & pęoniæ maris, ana ℥.j. cyperi, calami odorati, ana ℥.ß. corticis citri ſicci, viſci quercini, ana ʒ.vj. meliſſę, hyſſopi mōtani, betonicę, sāpſuchi, rutæ, ana M.j. herbarum capillarium communium, ana M.ß. mercurialis tantundem, iuæ arthriticæ, primulæ veris (hæc duo ad arthritidem qua identidem laborabat ægra) ana M.ß. medullæ carthami ℥.ij. agarici trochiſcati in pāno lineo raro ligati ℥.j. ſeminum aniſi & marathri, ana ʒ ij. granorum pęoniæ decreſcente luna collectorum ℥.ß. ſeminum melonū cum cortice contuſorum ʒ.iij. florum roriſmarini & ſtœchados, ana P.j. florum bugloſſæ & geniſtæ, ana P.ij. epithymi ℥.ß. fiat omnium decoctio in aqua fontana ad ℔. ij. & coletur. Colaturæ adde oxymellis ſcillini ℥ iiij. mellis roſati colati, ſyrupi de betonica recenter facti, ana quartarium ß. Miſce: fiat apozema clarificatum, & aromatiſatum cum nucis moſchatæ, pulueris diamoſchi dulcis, ana ʒ.j. pro quatuor doſibus, reiterando aliis duabus. Finito ſyrupo potionem hanc dedimus: ℞. Decocti præſcripti apozematis ℥.iiij. addendo agarici albi & fœminei in prædicto decocto cum pauco zinziberis infuſi ϶.iiij. Diaphœniconis, electarij de citro ſolutiui, ana ʒ.j.ß. ſyrupi roſati ex infuſione roſarū ſine ſcāmonio ℥.ij. Miſce. fiat potio: detur cū debito regimine. ℞. Cōſeruæ roſarū

& an-

&anthos, ana ℥ j. theriacæ veteris & probatæ ℈.ij ex ſaccharo albiſſimo fiat bolus, quem capiet in craſtinum medicamenti in aurora, quinque horis ante cibum. ♃. Conſeruæ acori colati, conſeruæ florum roriſmarini, ſtœchados, & buglosſæ, ana ℥.j. conſeruæ florum ſaluiæ & cichorij, ana ℥. ß. myrobalanorũ emblicorum ſaccharo conditorum num. j. pulueris diamoſchi dulcis ʒ.j.ß. corticis citri conditi ℥. ß. granorum pæoniæ ſuo tempore collectorum, viſci quercini, ana ʒ.j.ß. cineris cranij hominis ℈.v. pulueris coralli rubei loti, & raſuræ eboris, ana ℥ j. pulueris nucis myriſticæ, & interioris cinnamomi electi, ana ℈. ij. Miſce cum ſyrupo conſeruationis acori & melle ſcillitico: fiat in modũ opiatæ, de qua capere iubebã alternis diebus ieiuno ſtomacho ad quantitatẽ nucis comeſtibilis, colluendo os pauco vino áqua bugloſſi diluto: iubebámque dormire ab accepto medicamento, & abſtinere à cibo horis quatuor. Ab hoc medicamẽto mirificè iuuari ſe ægra teſtabatur. Catapotia ad auerſionem materiæ à cerebro & ventriculo in hunc modũ preſcripſimus: ♃. Pilularum aſſaieret ʒ.ij. aloes in ſucco hyſſopi ter lotæ ʒ. iij. agarici trochiſcati ʒ. ij. pilularum cocciarum Raſis ʒ.ij. maſtiches, nucis myriſticę cineris cranij hominis, granorum pæonię, ana ℈. j. trochiſcorum alandahal g.v. Miſce, & cum melle ſcillino fiat paſta, ex qua formentur pilulæ ſex pro drachma. Capiat ſemel in mẽſe ℈. iiij. & quando que capiat pilulas tres ponderis ʒ.ß. eundò dormitũ longè à leui cœna. Ad repreſſionem vaporum, ne in caput ferrẽtur, à cibo ſequenti puluere vti iuſſimus: ♃. Coriandri cũ aceto infuſionis maſtiches pręparati ℥.ij. aniſi ſimiliter præparati ℥.j. granorum myrthi ʒ.ij. pulueris diacitoniten ſine ſpeciebus ʒ.iij. cinnamomi electi ʒ.ij. pulueris coralli rubei loti, margaritarum electarum, ana ʒ.j.ß. raſuræ eboris ʒ.j, ſacchari roſati tabulati ad duplum omniũ. Miſce: fiat puluis, quo vtatur in fine paſtus, abſq; vllo potu deſuper. His remediis, vnà cũ optima vict9 ratione illi præſcripta, ægram integrè ſanitati reſtituimus, vt nunquam poſtea relapſa ſit, quũ ſit iã elapſus ſextus ab inuaſione

inſultus epileptici annus. Ad laudem Dei Opt. Max. qui Medicinam in ſalutem languentium creauit, cui ſit honor & gloria in omne æuum.

OBSERVATIO VIII.

Claudius Aymargus vinitor, vulnere in capite ſecundum oſſa bregmatis accepto à lapide incuſſo, ſine fractura ſciſſuráve aliqua conuulſus & reſolutus moritur xiiij. die, inuenta ſanie ſub meningibus diſſecto cadauere.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VInitor hic robuſto & bene habito ſecundum naturam corpore, cum forte-fortuna contentionem cum ſuæ ſortis vili homine habuiſſet (ſiquidem iuxta prouerbium ab Heſiod. prolatum, & ab Ariſt. ex eodem auctore relatum,

Li. qui opera & dies inſcribitur Ariſtot. li. moral. 2. & 8. & li. rhet. 3.

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων
Καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

id eſt,

Odit ita fabrum faber, figulóque moleſtus
Eſt figulus: mendico protinus inuidet alter
Mendicus: cantor cantorem liuidus odit.)

& rixa grauis inter eos oborta fuiſſet, mox ad manus contentioſi venêre, túmque incaleſcente ira, quum ligóne alter hoſtem impeteret, alter lapide accepto ferire inſurgentem in ſe tētaret, accidit, vt iacto lapide incuſſum ſit huic ægro contuſum in capite vulnus ſecundum os bregmatis parte ſiniſtra, quam partem Sinciput Latini, anatomici Os coronale vocare in vſu habent. Accepto vulnere, concidit æger, & ſine ſenſu ſtupidus aliquandiu manens, à ſuis exſuſcitatus reſurgit: in ædeíſque deductus (namque intra pomœrium vrbis contentio inciderat) accerſito chirurgo vt curam ſuſciperet, optimè ab vxore & domeſticis tracta-

tractatur. Quúmque dies aliquot ſine vllis verendis ſymptomatis conſtaret æger, præter dolorem, quem tamen ingentem ex vulnere percipere ſe aiebat, exiſtimatum eſt vulnus lethale non eſſe, immò nec periculoſum. Quamobrem ne vocare quidem medicũ ſunt dignati, tum quòd pauperes eſſent, ſumptúſque reformidarent, tum quòd leuius illis vulnus videbatur, quàm vt medici operam exigeret. Tandem verò quum poſt ſeptimum augeri febris dolórque cœpiſſet, & æger per noctem aliena loqui, contrahíque digiti manus viderentur, de accerſendo medico conſilium cœperunt. Accedo vocatus, vulnus intueor, vulnerati faciem, aſpectum, verba attendo: video hominem balbutientem, & grauatè atque aliena loquentem, contractíſque manuum digitis atque cõuulſis brachia attollere non poſſe cerno, ſed veluti reſoluta iacere. Tũ his ſpectatis lethalib. ſignis, domeſticis in præcipiti rem laborantis eſſe denuntio, atque moriturum breui præſagio: me tamen quæ ad officij mei rationem pertinerent bona fide expleturum. Quúmque de iis quæ à chirurgo facta eſſent interrogarem, inueni miſſum fuiſſe illi per initia ſanguinem, purgationem autem non adhibitam. Itaque quũ eam in capitis vulneribus plurimum valituram, ex Hip. & Gal. doctrina, ſcirem conſtaréntque adhuc ſatis vires, medicamentum purgans præſcribo: quòd fœliciter & ſine vlla moleſtia operatũ eſt. Sed nihilo ſecius perſtare ſymptomata illa grauia non deſinebãt, reſolutio cõuulſioni coniuncta, atque deliriũ: quibus pro ratione mederi ſtudeo, reſolutioni quidé oleis & linimentis calidis neruos roborantibus. ſiquidé ex oleo chamæmelino, liliorum, & lumbricorum inũgi ſpinam calidè iubeo, datis inſuper mollibus & pinguioribus lanis: ex vnguento etiam Agrippę & de althæa vocato, adiecta ſtyrace calamita & liquida, & myriſtica nuce, ceruicẽ totam imbuo, & pannis lineis calefactis ſæpe fouendã partẽ iubeo. Siquidem frigidũ, auctore Hippocrate, inimicũ neruis, oſſibus, dentibus, ſpinali medullę: calidum vtile & amicũ. Delirio ſomniferis medicamẽtis, & clyſteribus deorſum hu-

Hip. li. de vlc. Gal. li. 4. meth. med.

Li. 5. aph. 18.

mores reuellentib. proſpicio. Sed nihil proficiẽtibus omnib⁹, quòd in lethalibus morbis irrita eſſe ſoleãt quæ in auxilij vim adhibentur (ſunt enim natura

Li. de lege. repugnante, vt Hip. dixit, omnia vana) æger in deterius lapſus, mortem obiit xiiij. die ab accepto vulnere. Diſſecari cadauer ſui iuſſere: è regione vulneris inter cranium & duram meningem ſat multa puris copia inuenta eſt, membranáque ipſa prętumida & decolorata qua parte vulnus inſederat, etſi nulla tamẽ in cranio ſubeſſet fractura ſciſſuráve aliqua, ſed ſola ex ictu concuſſio. Vnde factũ eſt, vt ictus violentia & contuſione venulę pericranij ſanguinem fundẽtes & ruptæ, ſaniei genitæ materiam præbuerint. ſiquidẽ ſanguinem extra vaſa deductum putreſcere neceſſe

Li. 6. aph. 20. eſt, vt Hipp. affirmauit. Sed quomodo ad meningas vſq; ſanies penetrarit, quum nulla eſſet in oſſe fractura aut rima, magis mirum videri poteſt. Sed tamẽ mirari deſinemus, ſi intellexerimus conſpirabile eſſe vniuerſum corpus, vt rectè ab Hipp. traditum eſt, &

Libr. de alim. ab ictus violentia incuſſo in caput lapide graui, nõ ſolùm externas partès quę in capite ſunt, ſed & internas quoq; per cõſenſum atq; viciniã affici. Neq; enim ſolùm exiſtimandũ eſt venulas quę in pericranio sũt ecchymoſim facere in huiuſmodi capitis contuſionibus, ſed & eas quę intra craniũ duram meningem veſtiũt: quòd dura meninx pericranio adligata ſit, & ab ea per ſuturas pericranij ort⁹ ſit, vt in anatome corporis eſt videre. Itaque quum ab ictu concuſſæ & ruptę duæ meningis venulæ fuerint, ab illis ſaniem prodiiſſe, quæ diſſecto cadauere intra cranium eſt: vt veriſſimum ſit quod ab Hipp. lib. de cap. vuln. dictum eſt, vulnera capitis etiam exigua periculo non vacare, ideóque nec negligenda eſſe. Nã ſæpe ſola capitis cutis cõtuſa (vt eodem loco teſtatur Hippoc.) aut ferro, diſciſſa, aut alio quopiã teli genere, niſi diligenter & quadam cum reuerentia tractetur, ſanguinis coactione non expurgata, languenti quidem mortis periculũ, medico verò magnũ negociũ faceſſit: quod in hoc ęgro, & Arduyno Ferrerio (de quo Obſer. j. huius iij. libr.

libr. dictum abundè à nobis eſt)& in filio quadrimo Ludouici Petri mercatoris Auenionum, & pleriſque aliis experiri mihi licuit. In quibus ſane cum contuſione vulneribus ſine fractura maiora pericula inſequi plerunque, quàm cum fractura in mille ægrotis obſeruaui: ideóque maiori eſſe cautione ac diligentia curanda, quàm quæ cum fractura notabili ſunt. quod nos experientia docuit, cui eſt perpetuò fidendum. *Cōtuſa vulnera capitis periculoſiora, quã quę cũ fractura.*

OBSERVATIO IX.

Nobilis Antonius Porcelletus, ſanctæ Sedis Apoſtolicæ Prothonotarius, phlegmone hepatis diu vexatus, tandem moritur, multis ac grauiſſimis ſymptomatis conflictatus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PRincipum partium morbos vel omnino exitiales eſſe, vel ſaltem magnos, & ad curãdum difficillimos, vnum eſt ex publicè in medicina conſeſſis, & eſt à Galeno libro iiij. met. meden. proditum. magnos ſiquidé affectus fieri, vel ob afflictæ partis præſtantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel ob κακοήθειαν, id eſt, malum morem, ſeu malignitaté dicere malis. Et profectò affectus huius præſtantiſſimi viri vtroque nomine magni nomen merebatur. Siquidem hepar princeps pars, totíque corpori neceſſaria (nimirum naturalis in corpore facultatis principium, & ſanguinis officia) affecta erat: & affectus ipſe ingens, nempe phlegmone eã parté obſidés, & quę ſymptomata cõiũcta erant, ipſius cacoetheiã plane indicabãt. Hepar verò affectũ fuiſſe in hoc viro plurima indicabãt, primùm dolor in dextra præcordiorũ parte ſub nothis coſtis perceptus, auriginoſus faciei color ad fuſcũ inclinãs, párq; in vniuerſo corpore color, grauitas dolori cõiũcta tota pręcordia retrahens, vt prę(doloris & grauitatis perceptæ magnitudine manũ ſæpe hypo- *Signa.*

chondrio admouere cogeretur. ſic enim minus premi ſe dicebat, minúſque grauitate vrgeri, manu quidem viſcus aut partem dolentem attollente, vt pondere minus grauaret. Dolor verò ad iugulum vſque protendebatur, tuſſis exigua & ſicca ſine vllo ſputo frequens erat, ingens faſtidium & inexhauſta ſitis hominem premebant, lingua valde rubens, quę morbi progreſſu nigra tandem & ſcabra effecta eſt: febris non exigua neque intermittens comes erat, ſpirandi difficultas ſumma, vt quum multum ſpiritum trahere intrò vellet, interpellare reſpirationem cogeretur: tumor ad tactum durus, rotundus & circumſcriptus: dolénſq; ea in parte apparebat, inflãmationis in gibbis hepatis conſiſtentis indicium. Quæ enim in ſimis hepatis inflammationes cõſiſtunt, haud quaquam tactu percipi queunt, quòd ad ea loca tactus pertingere nequeat: ſed per alia potius accidentia, quàm per tactus indicium inueſtigare ea oportet: maius namque faſtidium, nauſeam & vomitum bilioſum, ſitímque, quàm gibbæ partis inflammationes adferunt, nec tactu diſcerni poſſunt: quæ docta Gal. ſententia eſt. Hiſce ſignis atque ſymptomatis iecur phlegmone tentari certò deprehendimus. Cauſę generationis affectus huiuſmodi ab externis inchoando fuere, in primis vita deſes & ocio marceſcens: lautus & plenior victus, à quo quum & ſanguinis copia gigneretur, nec ſatis difflarentur humores, aut etiam exercitio diſcuterentur, affectum eſt, vt congeſto plurimo in parte ſanguine, eóque bilioſo, neque difflato, tumor omnino in viſcere, cum calida ipſius intemperatura ſupra iuſtum naturæ modũ, obortus ſit. Atque hæ duæ cauſæ ex internis præcipuæ fuerunt phlegmones generationis in hepate, mala ſcilicet partis temperatura, nempe iuſto calidior, cũ affluxu ſanguinis bilioſi ſenſim in parte congeſti, obſtructis à nimio humore hepatis meatibus. Quamobrem minimè mirum, ſi in tumorem phlegmonoſum viſcus abierit. Nec verò ſymptomatum enarratorum cauſas inueſtigare difficile fuerit: omnia nãque affectus naturã, velut vmbra corp⁹ ſequũtur, vt rectè Gal.

Lib. 5. de loc. affect. c.6.

Cauſa.

Gal.aſſirmauit.Doloris igitur in dextra pręcordiorũ parte percepti cauſa, intemperies calida viſceris, & ſoluta in eo continuitas, ab infarcto humore tenſionem faciente,cenſenda eſt,hæ enim duæ pręcipuę doloris cauſæ Galeno ſtatuuntur. Auriginoſus faciei &totius corporis color ad bilis plurimę effuſionem, obſtructis vtique viſceris meatibus,ſequebatur,talis nãque foras effloreſcit in corpore color,qualis fuerit humorum natura: quum ſit color humorum intus latẽtium,ſiquid Gale.creditur,certiſſima nota.Itaq; quum ſanguis plurimus bile infectus in vaſis redundaret, nec à ſanguine bilis ſecerneretur, ob viſceris imbecillitatem atque obſtructionem,ſimilem foras effloreſcere humoribus intrò latentibus colorem fuit neceſſe. Hic enim in facie potiſſimum apparens effectus hepatis maximè demonſtrat: & expertus quidem medicus iocinoroſos omnes & ſtomacho laborantes ex colore facilè deprehendit, non indigens ſignificatione alia aut pauca, vt rectè Auic. affirmauit.Grauitas dolori coniuncta,& tota quaſi præcordia retrahens,ad humoris impacti molem grauitatẽ inferentem, referenda meritò erat. Vbi enim humor alicubi impactus, nec difflatus moram fecerit, neceſſariò grauitatem facit: quæ profectò humoris aggrauãtis perpetuò ſignum eſt,vt idem Auic. fen 1. 3.tract.1.ca.12.annotauit.Ad iugulum verò dolor protendebatur ob membranam hepar inuoluentẽ ad caput eius. inflammatione namque tentato iocinore tẽſionẽ omnino fieri neceſſe eſt, atque grauitate quę ſurſum ſunt conſenſione quadã trahente,iugulũ quodammodo trahi,& in participatum doloris venire oportet:etſi id perpetuò non fiat,hoc tamẽ ægro talis doloris ſpecies apparebat. Exiguę,ſiccæq;,& ſine ſputo tuſſis, ſepti tranſuerſi læſio cauſa erat:laborante namque vel magnis obſtructionib. vel phlegmone hepate,præſertim ſi gibba ipſius afficiantur,contingitur ſeptum tranſuerſum extrema ſui parte,vnde & tuſſis& reſpirandi difficultas oriuntur:vt rectè Auic. dixit, qui & pulmones & ſeptum tranſuerſum conſentire in nocumento ad hepar phlegmone ten-

Li. de ſym. diff. c. 1.

In arte med. c. 80.

Li. 1. aph. com. 2.

Fen 14. 3. trac. 2. c. 1.

Fen 14. 3. trac. 3. c. 2.

Digitized by Google

tatum ſcripſit. Ingens faſtidium quo premebatur, ad ventriculi per ſympathiam affectum ad hepar referendum erat: conſentit enim maxime ventriculus affecto iocinori, vt & ratio & quotidiana experientia monſtrant. Sitis inexhauſtæ plurimæ erant cauſæ, tum caloris intrò concepti copia, & vaporū inde exhalantium, & linguæ humidum calore ac nidore ſuo abſumentiū abundantia, tum verò febris concluſæ & continentis acrimonia, & doloris acerbitas: à quibus omnibus ingentem creari ſitim conſequens omnino fuit: quū fieri ſitim dixerit Galenus, vel caloris copia, vel humoris inopia. Linguæ rubedinis quę apparebat facile eſt cauſam inuenire, nempe vaporē ſanguineū linguam inficientem: qualis namque fuerit ſuccorum intus conditorum natura, talem foras efflorеſcere colorem oportet. Quum itaque ſanguis copioſus in viſcere collectus, iſque flammeus eſſet, ni mirum ſi linguam pari colore infecerit: tandem verò temporis progreſſu aucto igneo calore, in nigritiem cum ſumma aſperitate color linguæ demutatus eſt, abſumpto nimirum omni humore, & à calore febrili deaſſato. Febris porrò, internæ phlegmones comes & accidens erat: neque enim citra ingentem febrem atque periculoſam fieri internorum inflammationes poſſunt: quum ſint hæ febres quæ internas inflammationes conſequi ſolent, omnium deterrimæ & maxime lethales, ſi quid Galen. creditur. Tumoris verò circumſcripti cauſa erat, impactus in viſcere ſecundum gibbas ipſius partes ſanguis, partē ipſam diſtendens, & in altiorem molem attollens. Symptomatum in hoc ægro apparentium recenſitis cauſis, curationem attexere conſequens videtur. Nā etſi ea non profuerit, non ſunt tamen ob id infamanda præſidia (vt ait Gale.) quæ plurimis fuerūt ſaluti: nec ſi non pro ratione curatio ceſſerit, culpandus medicus, qui lethales morbos curare non poſſit, quòd in ſua manu poſitum non ſit (vt rectè Hippo. ſenſit) morbos omnes curare.

Libr. 1. de ſimpl. facult. ca. 30.

Li. 4. aph. com. 5. 5.

Lib. 11. met. med.

Li. 1. Præſ. tex. 4.

CVRATIO.

In hoc curando omnem adhibuimus operam, vt ſanari methodo poſſet: ſed quibus deſperata ęgris ſalus

Li. 11. met. med.

eſt, his(vt Gale.ait)nullum neque auxilium neque tempus eſt opportunum. Nos tamen omnia ea adhibuimus remedia quibus ſeruari ægrum poſſe ſumus arbitrati:nempe vbi primùm vocati ſumus,quòd aluo tum adſtricta eſſet,clyſteres emollientes præſcripſimus.Sanguinẽ e interna dextri brachij vena detraximus, quòd internorũ inflammationibus è directo partis affectę ſit exhauriẽdus sãguis,vt abHip.&Gal. traditũ eſt.Syrupis prętereà refrigerantibus & detergẽtibus vſi fuimus, ſyrupo, inquã, de cichorio cum rabbarbaro,de endiuia cõpoſito,ex decocto cichorij, endiuię,ſcariolę,hordei.quin & in progreſſu ſyrupis leniter aperientib.ſum vſus,ſyrupo capillorum,& de duabus radicibus,quòd in gibba inflammatio conſiſtiſſet, ex decocto radicũ graminis: & petroſelini & ſeminũ frigidorũ.Parti verò affectæ ad repellendum ab initio oleis repellẽtibus,poſtea vnguentis & cataplaſmatis ſum vſus:nẽpe oleo roſato,myrtino ex pauco aceto,cerato ſantalino,vnguento roſaceo,in incremento:tũ ex abſinthio,palmulis vuis paſſis cũ ſuis gigartis,in aqua & aceto coctis, additis chamęmeli & meliloti atque roſarũ floribus,ſpica nardi, ſchœnantho,farina hordei,oleo roſaceo,& de abſinthio cataplaſma confeci,& parti affectæ admoueri iuſſi:interdũ etiã additis caricis pinguibus,ſtyrace calamita,iride, omnibus in ſapa coctis(quòd durities eſſatu digna ſubeſſet)cũ ſeminis lini farina,&oleis chamęmelino,anethino,& amygdalarum dulciũ,adiecta nardi ſpica,ſchœnantho & abſinthio Sed nihil omnia profuerunt,in deterius ſẽper labente morbo:vnde ſuperata virtute(quòd antequã medicũ accerſiuiſſet plures iã dies morbus inuaſerat)ęgrũ cõcidere neceſſariũ omnino fuit.Neq;.n.fieri poteſt vt vehementiſſimũ morbũ principis partis imbecilla virtus ſuperet,q̃ vel à minimis(vt Gal.ait)ſuccũbere ſolet,tãtũ abeſt vt magnis obſiſtere queat:pręſertĩ quũ morb⁹ altas iã radices egerit.Vnde illud rectiſſimè à poëta Naſone dictũ eſt:

Lib.4.de rat. vict. acut.67.et Gal.ibid. & lib. de ſanguinis miſſ.

Li.10.met. med.

Principiis obſta: nam ſerò medicina paratur,
Quum mala per longas conualuere moras.

Atque hic infelix huius morbi exitus fuit.

OBSERVATIO X.

Martha ab Stricto mulier probatiſsima, Marini cauſidici præſtantiſsimi vxor, ſcirrho hepatis grauiſsimo malè affecta, in aquam intercutem tandem incidit: qua diutiſsimè laborans, & in deterius ſemper lapſa, gangræna & ſphacelo in crure dextro obortis, cum ſæuiſsimis ſymptomatis, febri acuta, animi deliquio, mentis alienatione, clamoribus validis & doloribus contorta, miſerè moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Li.13.met. med. IEcur atque lienem ſcirrhis eſſe opportuniſſima & maximè obnoxia, à Gal. ſcitiſſimè dictum eſt, quod viſcera hęc ob eorũ ſubſtãtię mollitiẽ facile obſtructionibus tẽtari ſoleãt. Vnde fit vt ſi craſſi & lenti ſucci huic parti, nempe iocinori, incumbant, vehementérque in ea impacti ſint, nec inde pellantur, facilè ſcirrhos pariant. hæc namque pars lutoſum quippiam cõtinet, vt 13. meth. ait Gal. Fit namque ſcirrhus ex humore lento & craſſo inſolubiliter induratis partibus *Cap.19.* infixo, vt lib. 2. artis curatiuæ ad Glau. à Galen. prodi *L.4.c.32.* tum eſt, & à Paulo itidem confirmatum. Quamobrẽ quum mulier hæc & calido eſſet & ſicco totius corporis habitu, hepárque calidum haberet, tum verò incauta & inſalubri victus ratione vteretur, glutinoſis præſertim & craſſis cibis plurimum vtens, effectũ eſt, vt obſtructionibus multis ſecundum hepar laboraret, percepta etiam in hypochondrio dextro grauitate ac tenſione, nec omnino locus doloris expers erat. Quæ quum ægra per initia neglexiſſet, vtpote quæ omnium maximè à medicamentis abhorreret, effectum eſt vt in ſcirrhum obſtructio deſierit. Erat autem ſcirrhus haud exquiſitus ille quidẽ, quòd do- *Gal.lib.2. art. cur. ad Gla.c.19.* loris vtcunque particeps eſſet. Exquiſitus autem ſcirrhus tumor præter naturam eſt inſenſatus durúſque: non exquiſitus verò non omnino ſenſus expers eſt, difficul-

difficulter tamen omnino ſentitur. Qui portò inſenſibilis eſt, curam non recipit: qui verò ſenſum aliquẽ habet, nec incurabilis omnino eſt, ſi ab initio commoda adhibeantur remedia, nec facilè etiam curationem admittit, præſertim ſi hepar principem partem obſideat. Ab initio namque curari quidem poteſt, & ſanaſſe ſe ſæpius Gal. teſtatur: vbi verò indurverit, & plurium dierum ſpatio radices egerit, hoc eſt occalluerit, inſanabilis omnino affectus relinquitur, nec potuiſſe à ſe curari, aut vidiſſe alium qui curauerit, teſtatur Galenus. Nimirum igitur ſi curationẽ in hac muliere non admiſerit induratus in hepate tumor, quòd iamdiu conſtitiſſet, nec ab initio quæ admouenda quæque ſumenda fuerant, neque aſſumpta neque admota neglectu & incuria fuere: tum etiam quòd affectum huiuſmodi iam aqua intercus complexa fuiſſet: quæ (tradente Galen.) illico ad ſcirrhum ſe qui conſueuit, & ex neceſſitate accidit, niſi ab initio magna diligentia tractetur. ac proinde fieri meritò dixit Galenus, vt pereant quamplurimi in tempore longo: nonnulli verò breui tempore, quibus alui proluuies ſuperuenerit. Quum igitur haud prius medicum ægra hæc aduocarit, quàm aqua intercutem fuerit correpta, attritis iam viribus, intumeſcente plurimùm ventre, attenuatóque corpore: fieri profectò haud potuit, vt ſanitatem conſequeretur, tum quòd inſanabilis per ſe eſſet affectus, tum quòd nullum præſidij genus imbecillæ vires admitterent, eorum dico præſidiorum quæ & affectui & parti affectæ debebantur. Neque enim hepar veluti ſplen fortia medicamenta proferre poteſt, vt auctor Galenus eſt, & vires imbecillæ medicamenta ſoluentia, quæ vacuandis craſſis & lentis humoribus idonea ſunt, minimè admittunt: niſi ea doſi minima exhibeantur, quæ tamen ſic exhibita aut nihil aut parum opis conferũt. Quæ ſanè cauſa fuit, cur à medicamentis leuamen ægra non ſenſerit, quòd fortioribus exhibendis locus non dabatur, mitiora affectum non leuarent. Ægris enim qui inſanabiles ſunt nullum neque auxilium neque tempus eſt opportunum, (vt præceden-

Lib. 2. ad Glauc. ca. 21.

Li. 5. de lo. aff. c. 6. & libr. 2. ad Glauc. c. 21

Libr. 2. ad Glauc. ca. 21.

Li. 11. met. med. te Obſeruat. de Gal. ſententia attulimus (ſatque tum fuerit vt ſe medicus à culpa immunem præbeat, ſi & ęgrotantē moriturū prædixerit, & nullo fuerit vſus generoſiore medicamento: vt eiuſmodi caſibus *Li. 12. met. med.* cauēdum doctè Gal. monuit, quod & nos eius præceptum ſequentes fecimus. Porrò cur ad hepatis ſcirrhum aqua intercus ſequi ſoleat, in prōptu ratio eſt, quòd per validas intēperies & tumores in parte obortos propria hepatis facultas deiici omnino ſoleat: (o-*Libr. 6. de ſymp. cau.* mnis nāque vehemens intēperies, auctore Galeno, vires exoluere ac deiicere ſolet) quo fit, vt quū in hac muliere maximè intemperatum eſſet hepar, ad frigidam intemperiem pręter naturam lapſum, cum affluxu vitioſę ſubſtātiæ, lentę, glutinoſæ ac craſſę, minus potuerit hepar ſuo munere fungi, imbecilliore in eo reddito natiuo calore: vnde neceſſarium fuerit ſanguinem crudum, aquoſum, ac minime alendo corpori idoneum gigni, qui tandem in ventris caua ſpatia detruſus, eius aquę intercutis ſpeciem genuerit, quæ aſcites dicitur, quæ & ipſa haud omnino à tympanitide abſoluebatur. Aquoſā nāque ſubſtantiā perpetuò flatus ſequitur, raróque eſt inuenire aut aſcitē ſine tympanite, aut hanc ſine illa: ſeſe enim mutuò ambæ cōſequuntur. Profectò omnes diuturnos hepatis affectus hydrops ferè ſubſequi ſolet Sed ſecretioris indaginis illud fuerit, cur nam gangræna & ſphacelus in hæc ægra ſecundum femur ſuperuenerint: neque enim in eius generis affectibus perpetuum *Gal. lib. 2. ad Glauc. c. 27.* id eſſe ſolet, immò rarum quoque. Eius tamen euentus nec omnino difficile fuerit cauſas inueniſſe: atque tametſi gāgræna fortes inflāmationes ſequi ſolet, quî factum ſit, vt quū nulla pręceſſiſſet neq; adeſſet in crure inflāmatio, tamen in eo gāgręna ſuborta ſit, atque ſubinde ſphacelus, huius ſane ſymptomatis hæc iuſta reddi ratio poteſt, quòd quum ab hydrope fœmora, crura, ad pedes intumeſcerent (appoſito quidem, ſed non vnito ad partes alimento, vnde tumorē ſubcarnoſum conſequi neceſſarium fuit) iſq; tumor à pituitoſo & aqueo in partes humore à natura derelicto inſurgeret: effectū eſt, vt tū ab humore illo

partes

partes implente, tum ab obſtructione quam is infere bat humor, natiuus partis calor imminutus valde fuerit, & ad eā etiam partē ſanguis ferri prohibitus, quòd ob tumorem ſcirrhoſum in hepate conſiſtentē, vaſáque delationis ſanguinis occludentē, ſanguis bonus deferri minime potuerit. Vnde factum tandē eſt, vt inſigniter refrigerata parte, gangræna enata fuerit: quæ nihil prorſus aliud eſt, quàm partis alicuius mortificatio, non tamen integre facta. Nā quū integre mortificatur pars, non iā gangręna, ſed ſphacelus, & membri mors atque corruptio. eſt ita namquo ſphacelū definiuit Galenus, vt ſit corruptio ſubſtantiæ vniuſcuiuſque partis, quæ corrumpi dicitur: tametſi Græci & gangrænam quoque ſphacelum nominabant, de eiuſdem Galeni ſententia. Itaque in hac muliere gangræna & ſphacelus in crure ob id nata ſūt, quòd à frigido humore, cōculcato & oppreſſo natiuo calore, partémque deſerere coacto, mors membri ſit inſecuta: præſertim quòd ęgra ob morbi diuturnitatem, & tenuem totius corporis ſecundum naturam habitum, exiguo eſſet natiuo calore, eóque ob raritatē cutis facilè difflabili & diſſolubili. Quid mirum igitur ſi exiguo exiſtente in toto natiuo calore, & in crure inſuper eodem ipſo conculcato, prorſúſque extincto, gangræna primùm, mox verò ſphacelus ſubſecuta ſint? Atq; hæc præcipua tanti in hoc morbo ſymptomatis cauſa fuit: indéque & reliquorū ſymptomatū huic morbo coniunctorum cauſas reddere haudquaquam difficile fuerit. Febris namq; accidens morbi erat, incēſionem & putredinem humorū tum bilioſorum tum pituitoſorū indicās. Animi deliquium tum virium imbecillitatem & ſpirituū exolutionem ſequebatur, tum verò vaporum ex aqueo humore in ventre contento ſurſum exhalationem, & vnà flatuum magnā agitationem, à quibus omnibus coaffici cor, & diſſolui vitales ſpiritus, viréſque deiici conſequens quidem erat. Alienationis porrò cauſa erat, vigilia immodica, qua ægra præ cruciatu & anguſtia maxima torquebatur, tum & vaporum acrium ſurſum in caput elatorum copia: clamoſi dolores qui

Gal. lib. 1. ad Glauc. c. 27.

Li. 7. aph. com. 51.

Vbi ſuprà.

bus angebatur, tum ad humorum vitioſorum molẽ & flatuũ copiam, tum ad partium vehementem intẽperiem referendi meritò erant. Hæc affectus & ſymptomatum cum eo complexorum ratio fuit: nunc breuibus quæ circa curationem moliti ſimus, etſi ea minimè profuerunt, enarrabimus.

CVRATIO Quum ſerò ad hanc vocati eſſemus, viribus iam fractis & attenuato corpore, nullus mittendi ſanguinis ſcopus habendus fuit, tum quòd & aquæ intercutis iam initium eſſet, tum quòd vires id auxilij non admitterent, & morbus frigidus venæ ſectionem nõ pateretur. Tantum quod vnum facere licebat, quum affectus euacuationem eſſatu dignam poſtularet, hãc autem vires imbecillæ non ſuſtinerent, epicraſi vocata vtendum cenſui, pro Gal. præcepto: nempe ſenſim *Li. 9. meth. med.* quod vitioſum erat vacuando, ſenſim verò & paulatim inuicem quod vtile erat reponendo. hunc namque vacuationis modum ἐπίκρασιν Græcè vocant. Itaque partim emollientibus & flatus diſcutiẽtibus clyſteriis, partim ſyrupis magiſtralibus, pituitam & aquoſos humores atrabilarioſque & craſſos ſoluentibus, vſus ſum. Apozematis item meatus reſerantibus & infarctu liberãtibus, humorúmque craſſitiem attenuantibus, & lentorem incidentibus, vti ægram complures dies iuſſi. Electariis, conditis, opiatis viſcus roborantibus & deobſtruentibus itidem ſum vſus: ad hæc fotibus emollientibus, & partim etiam leniter adſtringentibus (quod in hepatis affectibus *Gal. 8. de med. ſecundum locos.* faciendum Gal. atque Auicen. iubent) ex althææ, malue, bryonię, & liliorum radicibus, adiectis abſinthio, eupatorio, cichorio, palmulis, ſpica Indica, ſchœnan- *Auic. fen 14. 3. tract. 2. c. 3.* tho, maſtiche, & floribus anthemidis & meliloti, tũ & ſeminibus apij, petroſelini, aliiſque multis ad induratum hepar conferentibus, vnctionibus, cataplaſmatis, emplaſtris: & ad aquas ducendas medicamenta accommoda præſcripſi, exigua quantitate exhibita: nempe braſſica marina in abſinthij & paſſularum decocto immiſſa, & bullita ad ʒ. ij. Succum etiam radicis ireos recentem ex hydromelite & ſyrupo byzantino interdum propinaui. Et ad gangrænam ſua quo-

que

que præſentanea admouimus remedia, inciſuras ex nouacula, lotiones ex aqua ſalſa, vnguenta varia & efficacia: ſed quæ à morbi magnitudine ſuperata nihil contulerint, deficientibus viribus ad mortem ægra deducta.

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

LIBER IIII.

OBSERVATIO PRIMA.

Marguareta vxor Bonæſidei Bruneti Pharmacopæi Arelatenſis, iuuencula optimo corporis habitu prædita, vtero grauis in octauo geſtationis menſe conſtituta, pleuritide acuta in ſiniſtro latere cum febre graui, tuſsi moleſta, & ſpirandi difficultate corripitur. Vno die miraculo curata, non miſſo ſanguine, non cucurbitulis adhibitis, vllâve purgatione, duobus tantùm illi præſcriptis clyſteribus emollientibus, ſputo eodem die cruento plurimo & cum facilitate emanante: ſudore interim copioſo ſub noctē ſecuto, poſtridie ſana euaſit, abſque dolore, abſq; febre (quæ tamē vehemētiſsima in ea erat) & abſq; vllis ſymptomatis relictis, à morbo integrè curata remāſit: tantum naturæ robur in bene habito corpore & florenti ætate poteſt. Obſeruatum Arelate anno M.D.LXI. *ſub finem menſis Aprilis.*

Digitized by Google

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Lib. 6. de pop. morb. REctiſſimè illud ab Hippocrate dictum eſt, naturas, morborum medicatrices eſſe. Sic ſe profectò res habet, hominis natura internus eſt ac præcipuus morborum medicus. Ea ſuis ſemperviribus vſa, quæ noxia ſunt expellere nouit, quæ vtilia vſui
Libr. 1. de nat. facult. & lib. 1. de diff. feb. c. 5. ſeruare, vt rectè Gal. ſenſit. Ea ſibi vias ad noxia pellẽda facit. Etſi enim indoctæ ſint hominum naturæ, & quæ ſine doctore operentur, vt lib. de alimento prodidit Hipp. & com. v. in lib. vj. de popul. morb. Galenus: ſapientiſſimam tamen eandem eſſe, vt quæ malum ſentiens mederi magnopere geſtiat, id per ſe agens; ne temeritate magis quàm conſilio, & vt facilitate magis quàm violentia medeatur, vt lib. de arte idem auctor prodidit. Eadem ipſa ſalutis hominum cauſa omnia facit, vt lib. vj. de popul. morb. com. v. dixit Galen. quòd ipſa prorſus ſufficiat, vt ix. de placit. Hipp. & Plat. & lib. j. de natur. facul. à Gal. proditum eſt. Quorſum hæc tanta de naturæ in nobis poteſtate atque præſtantia? in id ſcilicet vt ſciamus ea primùm languoribus mederi, dum ſudore, vomitu, ſoluta aluo, & reliquis vacuationibus hominem ſanat: vt de
Com. 5. in 6. de pop. morb. ea doctè Gal. prodidit. Quod & in hac noſtra ægrotante factum experientiæ fide didicimus, quæ quum grauipleuritide eſſet affecta, ſiniſtri pręſertim lateris
Fen 10. 3. trac. 4. c. 1. (quæ vel Auic. teſtimonio periculoſior eſſe ſolet) nihilo ſecius tamen naturæ robore, hoc eſt facultatis rectricis potentia, intra biduum ſolius naturæ ope curata integrè fuit, duobus tantũ adhibitis emolliẽtib. clyſteribus. Eius vnius ductu factum eſſe experti ſumus, vt mox primo die ſputum copioſum cum facilitate prodierit: ſecundo die ſub noctem copioſiſſimus ſudor vniuerſo è corpore manarit, vnde mox & febris & dolor ſedari integrè viſa ſunt, & infra quartum prorſum mulier ſanata: vt veriſſimum illud ſit quod
Li. 5. de lo. af. eſt à Gal. proditum, illos duntaxat morbos externo egere auxilio, quos ob magnitudinem natura vincere non poteſt. Sed quod magis in hac mirandum,

quòd quum & graui morbo premeretur, & in octauo eſſet, geſtationis menſe, quo menſe geſtatio oneroſa, moleſta ac perdifficilis (vel auctore Hipp.) eſſe ſolet, tum matris ratione, grauiter ob pueri intus cōditi perturbatos motus affectæ, tum vteri incommodius ſe habentis, ac quodāmodo ingeſtabile onus reſpuentis: tamē tot periculoſis motibus grauata, omnia ſuperarit, ſaluis & matre & fœtu. non enim vi morbi abortiuit, ſed in nouum menſem partū fœliciter ſeruauit. Hîc profectò ſummi Dei potentiam admirari licet, qui quos vult è ſummis eripit malis ſola bonitate ſua, opis alienæ non egens: vt hanc liberaſſe ſolo nutu ſuo, & naturæ robore quo prædita ægra erat, teſtari ipſe plena fide oculatus teſtis poſſū. Sed quod de eadem ipſa mox dicturus ſum, fidem prorſus omnem ſuperare videtur, quòd quum biennio poſt, nēpe ſub annum ſexageſimumtertiū ſupra ſeſquimilleſimum, Februario menſe, in eiuſdem lateris pleuriticum dolorem incidiſſet, grauis vtero ſeptimo ſuæ geſtationis menſe, eiúſque morbi ſæuitia in vitæ diſcrimen deducta eſſet, decimoquarto die integrè liberata fuit, ſputo copioſo & bene cocto procedente, ſudore confertiſſimo ac multo manante, ſaluo fœtu incolumis remanſit. Sed tamen non citra ſummam diligentiam & remediorum opem. nam quum de vita ægra periclitaretur, morbíque magnitudo & virium robur, vnà cum plethora maxima, ſanguinis miſſionem poſtularet: contrà verò à mittendo ſanguine tū geſtatio in vtero, præſertim in ſeptimo menſe, tum aſſidentium & propinquorum repugnantia dehortaretur: quod vnum in huiuſmodi oppoſitis indicationibus reliquum medico erat præſtiti, nempe vt ſignificarem aſſidentibus in præcipiti rē ægrotantis verſari, niſique mitteretur ſanguis, & matrem & fœtum perditū iri, præſtaréq;, quū de ambobus periculū præſens ſit, vt ſeruetur mater, ſi fieri poſſit, minus ſollicitis de puero. maius namq; malum eſt matrē & fœtū ſimul perire, quàm alterum eorum tantùm. Neque fallere me, periculum fore, vt miſſo ſanguine mulier abortiret. Mulier namque vtero gerens ſanguine

Li. de octi. partu.

miſſo ex vena abortit,& magis ſi fœtus ſit maior, vt recte Hip.dixit.Nihilo ſecius tamen Thucididis conſilium in ea re ſequi nos oportet prædixi,qui,quum nonniſi vnica ſubeſt ad curandum via, neque alia ſalutis ratio eſt,& quæ vnica videtur,ea dubia eſt, neceſſum tum eſſe vel aliquid agentes periclitari,& aduerſos periculis ire:vt recte x.meth.Gale.conſuluit, & ante eum prodidit Celſus;expedire anceps quàm nullum remedium experiri. His rationibus cum marito propinquiſque contendens, deliberandum illis reliqui quid fieri vellent. Tandem communi omniũ aſſenſu in eam ſententiam itum eſt,vt mitti ſanguis deberet,etiam ſi periturus eſſet fœtus.Miſſus itaque mulieri ex ſiniſtri brachij interna ſanguis,non quidẽ pro morbi aut plenitudinis ratione,ſed quantum alleuando dolori ſat eſſe viſum fuit,ídque leniente clyſteri præmiſſo.Tum verò eclegmata expectorantia,& ſputum promouentia,decocta ad idipſum accommoda, fotus,vnctiones ad latus,emplaſtra,& omnis generis præſidia ad morbum leuandum,tum verò & ad fœtum in vtero conſeruandum præſcripſimus. Tantum verò profecimus,vt Dei ope adiuti, naturæque robore freti,prodeuntibus die vij.xj.xiiij.copioſiſſimis ſudoribus,integrè liberata fœtu ſaluo mulier fuerit,quæ moritura in horas ſperabatur:ad laudem illius qui ſolus languores ſanat Dei Optim. Max.cuius ſit nomen benedictum in ſecula.

Li.5. aph. 31. Ex lib. 10. meth. med.

Lib.2.c.9.

OBSERVATIO II.

Puer monſtroſus ann.circiter xv. Arelate viſus anno M.D.LXI menſe Iulio,cui in vtroque pede ſeptem inerant digiti(pollex namque pede in vtroque duplex erat)& in vtraque manu digiti ſex. In ſiniſtra verò manu annularis & medius coniuncti abſque vllo interſtitio erant. Pedes verò admodum latos perinde atque manus puer habebat.

OBSER-

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MOnſtra eſſe definiuit Sext. Pompeius, naturæ modum egredientia, ſuntque propriè monſtra quæ contra naturam fiunt: vt ſi homo cum bruti capite pedibúſve naſcatur. Nec verò quæ præter ſolitum naturæ ordinem producuntur, diuerſiq; ſeminij naturã ſapiunt, mõſtra tantùm dici merẽtur, ſed & ea etiã vniformem referentia ſpeciem, quæ forma prodeunt multimembri, vtpote pedibus multis, manibus, capitibus, corpore toto. bicorporea namque quædam mõſtroſa gigni ipſa experientiæ fides docet. etenim Auenione puer à me bicorporeus totus ab imo ventre in pectus viſus eſt, qui & quatuor cruribus totidémq; brachiis onuſtus videbatur, vno tantùm capite eóque prægrandi. Igitur non ſolùm quæ alienã quandam ab ea vnde genita ſunt ſpeciem referunt, monſtra cenſeri debent, ſed & ea quæ ſpeciei ſuæ ſimilia, aut deficiũt aut abũdant à congruo ſitu, figura, magnitudine, numero. Mõſtra porrò generari Ariſt. tradit, tũ, inquã, quum naturę & ſeminis genitalis in procreãdo fœtu ita motus ſoluũtur, vt motuũ huiuſmodi peruerſione, à ſemetipſo degeneret quod ita genitũ eſt: vt interdum tanta ſit motuũ huiuſmodi ſolutio, vt demũ ne homo quidem, ſed animal tantùm aliquod exiſtat, ab hominis natura alieniſſimũ, quod procreatũ præter naturæ ordinẽ eſt. Sed cur id? quia quod genitum eſt generanti nuſpiam ſimile euadit, ſed extraneum & maximè alienũ, quòd quæ ſubeſt gignẽdo fœtui materia, à ſemine formante non euincatur: ſolutis formatricis potentiæ motibus, ſeruato tamen generis nõ ſingularis motu. vnde fit vt in eiuſmodi caſibus animal extraneum quoddam nõ homo generetur. Si namque generantis vis in conceptu integra maneret ac ſeruaretur, tale quid gigneret quale ipſum eſt. In id nãque omne agens naturale agit, vt effectum ſibi ſimile reddat, qui ſanè generationis finis vel præcipuus eſt: quod quum efficere nequeat,

Li. 4. de gene. animal. c. 3.

Digitized by Google

impeditis aut alioqui vitiatis naturæ in generando motibus, efficitur vt monſtrifici haud rarò prodeant partus. Vt puerum arietis capite natum accepiſſe ſe à quibuſdam Ariſt. teſtatur, & vitulum capite pueri, & ouem bouis capite natam. Quid monſtroſa illa de quibus Plin. grauiſſimus auctor lib. nat. hiſto. vij. c. 3. & 4. ſcripſit taceam? Alcipen mulierem elephantum peperiſſe, & inter initia Marcifi belli, ancillam quã dam ſerpentem enixam. Quid prope Troglodytas, quoſdam ſine ceruicibus, oculos in humeris habentes naſci? Quid Indiæ gigantes, quina cubita in longitudine excedentes, & Ariſinaſpos vnoculos, & Cynocephalos canum capitibus deformes? Ludibria hæc ſunt ludentis naturæ, quæ vel ad materiæ copiam aut defectum, ad ſitus in vtero peruerſioné, ad formatricis naturæ vitium & impotentiã, ad locellorum vitiatam figuram, poſitúmve, aut impedimentum in illis aliquod, ſunt meritò referenda. Atque hæc efficiunt vt in gignendo naturæ motus ſoluantur, indéque monſtra fiant, vt in hoc ipſo quo de nobis in pręſens ſermo eſt, cui ob exuberãtem materię copiã à ſemine genitali formatricéque facultate minimè regulatam ac ordinatam, exceſſus in numero partium tam in pedibus quàm manibus factus eſt. Septem namque in vtroque pede digiti inerant, ſed male formati: pollex duplex erat vtroq; in pede: in vtraque manu digiti ſex, ſed in ſiniſtra annularis & medius ſine interſtitio copulati. Vitium hoc tum materiæ redundantis copiam, tum malam formationé ſequebatur: ſiquidé & in numero & in formatione peccatũ erat. Auctus numerus, materiæ redundantiã ſequebatur: ſiniſtræ manus deformitas, qua duo ſimul digiti coniuncti erant, formatricis facultatis in pangendo membro errorem certiſſima fide arguebat. Profectò admiranda hæc ſunt, & in altiſſimis naturę receſſibus recondita, à quibus ad Dei laudãdam potentiam mirificè erigimur.

Vbi ſuprà immediatè.

OBSERVATIO III.

Antonius Creſtinus Arelate manuariis operis victũ parans

rans, hydrope aſcite correptus, ita vt præ vaſto ventris tumore moriturus in momenta ſingula putaretur: cui quũ ob extremam pauperiem victui neceſſaria deeſſent, nec quid ori porrigeret niſi mendicato haberet: perforato vi naturæ vmbilico, & ſenſim egreſſa per multos dies aqua, videntibus cunctis, méque ob rei miraculum accerſito, vt ſi quid opis miſero homini adferre poſſem, incunctanter præſtarem: poſt pauca medicamenta, ſed efficatia, & è naturæ ſinu magis quam officinarum arte deprompta, integrè curatur, ſuperuixítque annos totos quatuor: tandem verò inopia cogente, & rerum neceſſariarum defectu, quinto poſt anno, tabe & ſqualore mortuus in xenodochio eſt.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PAuperes diuitibus à plenitudinis morbis minore negocio liberari ſcitiſſimè ac longa ſerie explicauit Galenus: quòd diuites dum deliciis diffluunt, dum ventrem ſaburrant, dũ deſides agunt, in plenitudinis morbos incidunt. in quos quũ incurrerunt, ægrè ac perperam ob eorum molliciem, relictis pręcipuis auxiliis, & incauta victus ratione vtentes, curari poſſunt: medicis præſertim gregalibus iſtis plus æquo nimium illis applaudentibus. dum ſeduli videri volunt, nulla non hora temere aliquid præſcribentibus, vt plurima ſe præſtitiſſe credi poſſit: ſic noxam adaugentibus, magis quàm morbum curantibus. Contrà verò pauperes, quum ob vitæ inopiam plurimum laborare cogantur, minúſque excrementorũ colligere, & ob tenuẽ victum, plurimámque exercitationẽ, qua manuariis operis exercentur, minus obſtructionibus & à plenitude morbis obnoxij ſint: efficitur, vt ſiquãdo in morbos incurrant, faciliùs minoréque labore à medicis curentur: quin citra medici opẽ nõnunquam ſolo naturę ductu à grauiſſimis liberãtur morbis: vt huic noſtro ęgrotãti miſero, cuius nunc hiſtoriã narramus, eueniſſe aſſeuerare adiuratiſſima & oculata fide poſſũ. Vnde Hippocrates, pleróſque ſine medicis, non tamẽ ſine medicina cu-

Li. 11. meth. med.

Li. de arte.

ratos eſſe teſtatur. Hic itaque æger quum in hydropis eã ſpeciem incidiſſet quæ aſcites dicitur, aquáque plurima diſtentus venter admodũ tumeret: affectum eſt, vt ad excretionem ſibi viam natura fecerit, aperto vmbilico foras prominente: foraſq; prouente aqua, detumeſcere ventrem fuit omnino neceſſe. Itaq; quum id mihi renuntiatum foret, & ad opẽ mi ſero ferẽdam accerſitus eſſem: accedo iubẽs, aquę prodeuntis modum compeſco, ne affatim efflueret: (id enim in eiuſmodi affectu lethale eſſe Hip. affirmauit) ægrũ bona ſpe eſſe iubeo, polliceórq; me omnes officioſi medici in eo partes impleturum, vt quàm fieri poſſet ſedula manu curaretur. Victum exſiccantem illi præſcribo, ab iurulentis, elixis, & humidis hominem arceo, & vt parciſſimo potu vteretur ſuadeo. in hoc namque curando affectu id eſt præſentaneum remedium, vt parciſſimè ægri bibant. Dabam autem potens & generoſum vinum, ídque merum, non cum cibo, ſed accepto eo modicum quid bibere ſinebam. Ille verò dicto audiens imperata faciebat, & minus quàm iuſſiſſem potabat. Aſſis vtendũ præcepi, & nautico pane, ex aniſi & marathri ſeminibus inſperſis vti iubebam, & paſſulis exacinatis. in roborando namque hepate, auctore Galenò, mirificas vires habent. Sæpe etiam bucellam panis aſſi, ſaccharo ac cinnamomo reſperſis, paucóq; mero irroratam, dari iubebam, ad vires refouendas, quę ex morbo collapſæ erant. Quúmq; talem inſtituiſſem victus rationem, quotidie aquam bis moderata copia effluere ex vmbilico ſinebam, foraménque turunda occludebã, quum ſatis aquæ effluxiſſe viſum fuerat. Ventri emplaſtrum ex bubulo ſtercore & caprillo, in aceto & lixiuio præbullitis, adiecto ſulphure, alumine, ſale, lauri baccis & ebuli ſucco, cum pice nauali omnibus ſubactis, imponebam: à quo profectò mirificã ſenſit æger opem. quod ego experientiæ fide edoctus in plerîſque fœlici ſucceſſu magnum præſidium attuliſſe teſtari poſſum, & mihi in huiuſmodi affectibus familiare eſſe ſolet. Semen ebuli ad drachmæ pondus interdum dedi ex decocto abſinthij, interdũ ex vino poten-

Lib. 6. aph. 27.

Libr. 8. de med. ſecundum locos.

Emplaſtrũ optimum ad hydropem.

potenti : quandoque etiam braſſicæ marinæ decocto vſus ſum, & diacurcumã nõnunquam dedi certis dierum interuallis. Quin & ſacculis ex milio & ſale torrefactis, & ad ventrem admotis, ſum etiam vſus : & hepati cerata accommoda admoui. Tantum verò hac ratione profecimus, vt intra menſem integrè curatus æger fuerit, & ad operas conſuetas rediens, victũ ſibi incolumis & vegetus pararit: ſuperuixítque à curatione annos quatuor, aut paulò amplius. Poſtea egeſtate compulſus, inanitus & tabefactus, in xenodochio mortuus eſt. Et profectò ſi ad victum neceſſaria illi ſuppetiſſent, & congrua victus ratione vſus eſſet, vitam ille incolumem in longiores moras protraxiſſet. Sed ſic viſum Dominò fuit, cuius ſit nomen benedictum in ſecula.

OBSERVATIO IIII.

Andreas Gondardus ſacrificus, ſeptuagenarius ſenex optimi habitus magnarúmque virium, ex paralyſi dextræ partis ſola ſanguinis miſſione & purgatione, lenique ad ceruicem vnctione, integrè ſanatus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MIra eſſe quæ natura potens ſuo robore nixa in morbis curandis facit, tùm ex his quæ Obſeruat. j. huius lib à me dicta ſunt, tum ex his quæ in hac ipſa de ſacrifico hoc dicturus ſum euidentiſſimũ fieri poteſt. Quis non enim paralyſin in ſeptuagenario ſene immedicabilẽ eſſe iure dixiſſet? qui ſane affectus quum ſuaptè natura, vel etiam in iuuenibus & bene habitis, curatu difficillimus eſt ac contumax, víxque vnquam curatur: in ſene tamen eóque ſeptuagenario curatum eſſe mirabile profectò haberi poteſt. Res autem vt tota pateat, hiſtoriã recenſebo. Erat ſacerdos hic homo Gallus, corpore quadrato & euſarco, feréque temperamento proximo, optimi &

viuidi coloris, (ſuauis namque in facie color ex albo & rubeo mixtus conſpiciebatur) muſculoſo & bene carnoſo corpore erat, venis latis & ſanguine plenis: ita vt ex totius corporis habitu ad calidum & humidum à temperamento labi videretur, humido tamen calidum ſuperante. Hic quum Arelaten veniſſet, vt in fano Diui Antonij, quod ea in vrbe celebre eſt, parochũ ageret: (erat enim ad id muneris probè factus homo, nec vt inter eius ordinis homines inſciens ſacrarum literarum) quum, inquam, menſes aliquot Arelate conſtitiſſet, ſub hyemis initium capite grauari cœpit, vnáq: cum ſumma membrorum confractione & impedito ſermone lingua balbutiens fieri: quę ſymptomata quũ æger neglexiſſet, derepẽte ſub noctis medium cum oris tortura in dextræ partis reſolutionem incidit, crure, inquam, dextro ac itidem brachio reſolutis. Acceſſor ipſe, ægrum video proſtratum in cubili, facie rubicundiſſima, crure & brachit voluntario motu deſtitutis, atque etiamnũ ſenſu: magis tamen motu quàm ſenſu. De anteacta vita interrogo: intellexi plus æquo nimium ſibi indulgere, pluſculúmque genio deditum, præſertim in potu aſſumendo. erat enim vini huius generoſi Arelatenſis amans, quo quum nimium ſe implere ſolitus eſſet, effectum eſt vt inde læſis neruis in paralyſin inciderit. Vinum namque, auctore Galeno, ſi immoderatius ingeratur frigidos morbos excitat, tremorem, conuulſionem, paralyſin, apoplexiam, cómata, comitialéſque. Nimirũ igitur ſi læſis à vini potentia neruis, cruditatibus, itẽ multis percibi intemperãtiã genitis, adiuuãte ad hæc ætate ſenili, in huiuſmodi affectum inciderit. vitium enim quo ſenſum & motum amittunt partes, paralyſis, id eſt, neruorum reſolutio dicitur, vt Gal. dixit. Fit à multis & variis cauſis, ictu, percuſſione, caſu ex alto, præſertim ſi ſecundum ceruicẽ aut caput ictus inciderit: ſæpiùs verò ab intẽperie frigida & humida cerebri, cũ affluxu pituitæ craſſæ & lentæ neruis impactæ, & obſtructionem parientis quo minus animalis ſpiritus ſenſus & motus delator, in partem ſeſe infundere ac inſinuare poſſit.

Li. de mor. cau. c. 3. & libr. 5. de ſymp. cauſ. c. 2. & lib. 3. de tem- per. et ſ. ap. com. 5.

Libr. 4. de ſympt. cau. c. 5.

Cauſæ.

Poſſit: vnde neceſſe eſt eo in affectu ſenſus ac motus in parte amiſſionem fieri. Si namque ſenſus tantùm lædatur, ſtupor affectus is, non paralyſis dicitur: quum verò vtraque amittuntur, tum verè reſolutio eſt. Gignitur porrò quum tendines neruíve muſculis inſerti laxantur, emolliuntur, aut nimium extenduntur. Debent enim ſecundum naturam modicè tendi, quo aliquanta contractione facta partem cui tendo inſeritur trahere queant. At quum illapſo humore vel ab ictu, caſúve aut vulnere, neruus laxior, frigidior, & humidior redditur, aut animalis ſpiritus obſtructione impediente non permeat, ſenſus & motus læſionem conſequi eſt neceſſe. In hoc verò ægro affectum hunc à copioſo ſanguine pituitoſo, multáque pituita lenta ac craſſa meatus obſtruente, & neruis impacta, prodiiſſe pro explorato habendū eſt: vti ex anteacta vita, faciei rubore, cacochymia & plenitate, ſputo multo, membrorum mollitie & nimia humiditate, muci abundantia, & ad motus ſegnitie deprehēdere licebat. His ſignis morbi effectricem cauſam cognoſcere erat. Sedes affecta non ſolùm ſpinæ initium fuit, ſed & inferior quoque ſpinalis medullæ pars, à qua nerui crurum ac pedum oriuntur. Quin & cerebrum quadantenus lędi oris tortura indicabat. neruos enim qui per faciei partes ſparſi ſunt, à cerebro demitti, & ſi faciei pars aliqua oblæſa ſit, tum in ipſo cerebro reſolutionis diſpoſitionem cōſiſtere, rectè à Gal. dictū eſt. Cognito morbo, eius cauſis, ac ſede affecta, prædicendum putaui, morbum cum ſuapte natura tum ætatis ratione immedicabilem fore: me tamen quæ artis eſſent omnia impleturum, ne nō meo functus officio eſſe viderer: etſi ſanatum iri morbum minimè putaré, ob eas quas paulò ante recenſuimus cauſas. Sed interdum euenit vt curetur is de quo medicus deſperarat, vt in hoc ægro euenit, cuius curationis modum iam ſubnectemus.

Signa.

Li. 3. de lo. affec. c. 10.

CVRATIO

Ad hunc vocati, vt primùm ex his quæ retulimus ſignis & ſymptomatis morbi ſpeciem, cauſam & ſedem affectam agnouimus, mox ſuccurrendum rati, quæ ſequuntur præſidia fœlici ſucceſſu adhibuimus.

Primùm quidem noxiam materiam opportunis auxiliis vacuantes, iuſtam victus rationem præſcribẽtes,& læſis partibus roborantia & calfacientia admouentes, cum pari exſiccatione pituitæ in neruorum radicibus impactæ. Hęc in vniuerſum methodus qua in hoc ægro curando vſi ſumus: atque horum omniũ hæc fuit ratio. Clyſter emolliens & mediocriter vacuans: ℞. Maluæ, biſmaluæ, matrum violarum, blitis, mercurialis, & brancæ vrſinæ, ana M. j. foliorum hyſſopi, centaurij minoris, & ſaluiæ, ana M. ß. agarici in petia rara ligati ʒ. iij. ſeminum aniſi, anethi, carui, & rutæ, (vehementer namque calfacit, & craſſum humorem attenuat) ana ʒ. ij. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ʒ. iij. polypodij quercini conquaſſati ℥. j. florum roriſmarini, & ſtœchadis, ana P. j. furfuris macri P. ij. fiat omnium decoctio ad ℔. j. In cuius colatura diſſolue catholiconis ℥. j. electarij Indi maioris ℥. ß. olei rutæ & anethi, ana ℥. ij. mellis anthoſati ℥. j. ſalis gemmæ ℈. ij. Miſce: fiat clyſter, quo iniecto mira aquoſæ & ſpumoſæ pituitæ copia educta eſt. Tum verò ipſo die poſt duas ab accepto clyſteri horas è media ſiniſtri brachij vena ſanguinem ad reuulſionem (erat enim dextra in hoc viro pars reſoluta) detraho, ídque moderate, ad ℥. tãtum vj. ſeptémve. neque enim aut ætas prouecta, aut morbi ratio maiorem ſanguinis eductionem poſcebat, quum & ætas inclinata iam, & frigidus morbus eſſet. Miſſo ſanguine, & vno die ęgro quieſcere iuſſo, altero poſt die, antequam calfacientes & attenuantes ſyrupos propinarem, pilulas leues deuorandas propino, vt quæ in primis hæſerant venis deiicerentur, nec vi ſyruporũ cruda detruderentur in habitum corporis. Pilulæ porrò huiuſmodi fuère: ℞. Pilularum aſſaieret & cocciarum, ana ʒ. ß. agarici trochiſcati ℈. j. maſtiches, diacrydij, ana g̃. j. Miſce, & cum aqua ſaluiæ fiant pilulæ numero ſeptem: capiat tribus horis poſt leuem cœnam, vt melius à capite trahere poſſint. In poſterum diem ſequens apozema, neruos calfaciens, & pituitã attenuans ſumere iuſſi, octo totis cõtinuátis diebus, & mox à ſyrupo electuarij diamoſchi tabellam deuorandam

randam dabam. Syrupi præſcriptio huiuſmodi fuit: ℞. Radicis pæoniæ maris (multum namque in omnibus capitis affectibus frigidis valet) ℥.j. radicis acori veri (id eſt calami odorati, qui verus acorus eſt) radicis galangæ maioris, radicis enulæ campanæ, ana ʒ.ß. ſummitatum hyſſopi, ſaluiæ, ſampſuchi, primulæ veris, chamædryos, chamæpithyos, ana M.ß. cubebarum & ſeſeleos, ana ʒ.ij ſeminum iuniperi ʒ.iij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.ß. raſuræ ligni ſancti ℥.iiij. Infundantur radices & lignum Indicum in aqua & vino albo, & ſenſim lento igne decoquantur, poſtea additis herbis & ſeminibus fiat decoctio: addendo in fine florum roriſmarini, ſaluiæ, ſtœchados, & bugloſſæ, ana P.j. ſyrupi capillorum, mellis roſati, mellis anthoſati, ana ℥.iiij. ſacchari quantum ſat eſt. fiat ſyrupus clarificatus & aromatiſatus cum cinnamomi electi ʒ.iij. nucis moſchatæ ʒ.j.ß. pro quatuor aut ſex matutinis. Syrupus hic ſudorem mouebat, quem ego naturæ motum adiuuans, ſtragulis bene cooperto ægro promouebam: ſunt enim ſudores in huiuſmodi affectibus vtiliſſimi. Finito ſyrupo, & coctione iam in lotio apparente, pilulas ſequentes dedi: ℞. Pilularum cocciarum & fœtidarum, ana ℈.ij. trochiſcorum alandahal, maſtiches, ana g̃.ij. formentur pilulæ cum aqua ſaluię. ſumpſit debito obſeruato regimine. In craſtinum pilularum quæ feliciter operatæ ſunt, conſeruam anthos cum mithridatio antidoto in aurora dedi, quinque poſt horis ægro abſtinere iuſſo. Poſtea opiatam talem confeci, qua alternis diebus vtebatur ad quantitatem caſtaneæ magnæ, aqua ſaluiæ deſuper epota. ℞. Conſeruæ anthos & ſtœchados, ana ℥.j.ß. conſeruæ acori colati ℥.j. conſeruæ ſaluiæ ℥.ß. gingiberis conquaſſati ʒ.iij. pulueris diamoſchi dulcis ʒ.j. mithridatij electi ʒ.ij pulueris nucis moſchatæ ʒ.j. granorum pæonię & iuniperi, ana ℈.ij. cerebri leporis aſſati ʒ.j. Miſce, & cum oxymelite ſcillino fiat in modum opiatę: capiat vt ſuprà dictum eſt. Mirificè ſe ab hac iuuari æger teſtabatur, quòd, vt affirmabat, calorem infundi membris iucundum ab hoc medicamento ſentiebat, à quo maximè iuuabatur.

Confectio ad paralyſin optima.

tur. Ad topica demum me conuerti, vbi prius errhinis vti ægrum iuſſi ex decocto ſampſuchi & betæ nigræ, cum agarico & momento gingiberis, addito in colatura ſucci anagallidis purpureum florem gerentis ℥.j. Primùm loca affecta & neruorum radices circa dorſi ſpinam inungi iuſſi ſequentibus oleis, vt à leuioribus inchoarem, vt fieri ſanè debet: ℞. Oleorum chamæmeli & liliorum alborũ, ana ℥.ij. olei de cheyri & laurini, ana ℥.j. inungatur ex eis calidè tota dorſi ſpina, deſuper datis mollibus & pinguibus, fumigatis ſequenti ſuffitu ad exſiccandum: ℞. Olibani, maſtiches, ſandaracæ Arabum, ana ℥.j.ß. gummi hederæ & nigellæ torrefactorum, ana ℥.j. benioini, ſtyracis calamitæ & rubeæ, ana vnciam ſemis, coriandri, macis, nucis moſchatę, ana ʒ.j. florum anthos & ſtœchados, ana P.j. fiat ſuffumigium omnibus groſſo modo conquaſſatis, quo lanæ plurimum ſuffiantur, & calidæ toti ceruici admoueantur poſt prædictam vnctionem.

Præſtantiſſimum vnguentum.

Sed alia efficaciore vſus ſum, à qua plenè fuit hic vir Dei adiutorio liberatus. Vnctio hæc eſt: ℞. Saluiæ, ſampſuchi, lauri, betonicæ, roriſmarini, & primulæ veris, ana M.j. radicis acori veri, radicis ireos recẽtis, ana ℥.iij. oleorum vulpini, de nuce Indica, & rutacei, ãna ℔.j. olei de terebinthina ℔.ß. vini potentiſſimi ℔.j. aquæ vitæ ℔.ß. coquantur ſimul ad vini conſumptionem, & colentur. Colaturæ adde ſerapini, opopanacis, bdellij, ana ʒ.ij. caſtorei ℥.ß. macis, nucis moſchatæ, ſtyracis calamitidis, benioini, ana ʒ.iij. piperis longi, pyrethri, ana ʒ.j. axungiæ cati pinguioris, axungiæ ſerpentis & anſeris, ana ℥.j. medullæ cruris vaccæ ʒ.ij. ſuccorum ebuli, ſaluiæ, & meliſſæ, ana ℥.iiij. ceræ propoleos ℥.ij. Miſce, & cum cera quantũ ſat eſt in præfatis oleis liquata reducantur omnia ad formã vnguenti mediocris conſiſtentiæ, quo vniuerſam dorſi ſpinam inungi calidè iubebam, deſuper admotis lanis mollibus, vt ſuprà fumigatis. Ab hoc medicamento motum brachio & cruri affectis reſtitutũ fuiſſe, inducta ſanitas fidem indubiã fecit. mox enim vbi dies totos viginti vnctione vſus fuiſſet, aſſumptis interea vſualibus pilulis & confectionibus ſuprà ſcriptis.

Digitized by Google

ptis, optimáque victus ratione ſeruata, integræ valetudini, recuperato ſenſu & motu, reſtitutus eſt. Quod ego profectò pro miraculo habeo, & Dei potentiæ magis, quàm medicamentorum viribus factum arbitrari oportet: quòd & ægritudo ipſa ſuapte natura incurabilis fermè ſit, præſertim in ſenibus, & quòd in tanta ætate cõualuerit à tanto morbo æger, id Dei immenſæ potentiæ adſcribendum: qui ſit benedictus in ſecula.

OBSERVATIO V.

Leoduna nobilis mulier, ingenti hypochrondrij dextri dolore cum tumore inſigni & circunſcripto affecta, cum magna ſpirandi difficultate & ventris tumore, diu ægrotans tandem integrè ſanatur, medicis quibuſdam ſubeſſe in hepate apoſtema aſſerentibus, quum nullum tamen eſſet. Hæc multis auxiliis curatur, ſanguinis miſſione, purgatione, fotibus, vnctionibus, & aliis.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN recta affectuum curatione à partibus laborantibus non minimam ſumi indicationem, atque pro harum varietate remedia quoque excogitari, vnum eſt publicè in medicina confeſſis, & eſt à Galen. millies in mille locis proditum. Non enim ſolùm affectus naturam, & hominis temperiem, cæli aërîſque ſtatum conſiderare oportet: verùm multò magis ſedem affectam, quũ pro illius alia atque alia natura, poſitu, ſenſus acrimonia, aut hebetudine, principatu aut vilitate, diuerſa ſit ſumenda de medendo indicatio: vt concors eſt omnium ſententia. Quæ in id à me in præſens adducta ſunt, vt oſtendam in hac generoſa muliere curãda defectu agnitionis ſedis affectæ, nõ ſatis tutò per initia in curatione progreſſum fuiſſe: quũ qui primò ægrã inuiſit, exiſtimans hepar affectum fuiſſe, nulla tamen in eo exiſtente noxa, ad id curationis ſcopum omnem dirigebat. Nec tamen ea via proficiebatur quic-

Libr. 1. de med. ſecundum locos lib. 3. c. 7. meth. & li. 1. de loc. af.

quam: non enim curabatur morbus, ſed in deterius ſemper abibat, vtique nō ſatis cognita parte affecta. Quum verò ægra me ad curam adhibuiſſet, grauitérque & doloribus & ventris tumore & ſpirandi difficultate laboraret, perſuaſa ſe in hepate phlegmonoſum tumorem pati (ſic enim à medico erat diuulgatum) in deſperationem fermè abierat. Quam ego tamē accurata manu tractans, bene ſperare iuſſi, ſūmque illam verbis vt potui blandis ſolatus, nec pati illam ſecundum hepar phlegmonoſum tumorem indicaui; ſed tantùm in muſculis ſuprapoſitis obſtructionem ingētem, à craſſo, glutinoſo, & plurimo ſucco, qui partem obſederat, & in vaſtum tumorē attollebat. Quibus autē rationib ſim inductus vt ita ſentirem, breuibus explicabo. Vt primùm ad hāc vocatus, quid mali eſſet quod tam anxiè ægram torqueret, & quæ ſedes affecta eſſet, intenta medicatione ſcire volui: locum tango, inuenio in hypochondrio dextro tumorem oblongum, qui ſe ad vmbilicum vſque proferebat. Tumor porrò inſignis erat, durus, & cum dolore tenſiuo coniunctus, ſeſéque mox tactui offerebat: color in facie rubicūdus, viuidus, roſeus, ex albo & rubeo mixtus, per omnem morbi decurſum eodē in ſtatu permanēs, vrinæ optimæ conſiſtētiæ, coloris atque contentorum apparebant: pulſus magni & citati. Ex quib⁹ omuib⁹ deprehēdi nō iecur in hac, ſed ſolùm muſculos abdominis ſuprapoſitos morbo teneri. Vbi namque hepar afficitur, vitiatum in facie colorem apparere neceſſariò oportet. ex colore namque plurimos ſecundum hepar laborātes deprehendiſſe Galenum, ipſemet teſtis eſt lib. 5. de locis affect. c. vij. Quin & Auic. optimum medicum ex colore deprehendere hepaticos ſolere fen 14. 3. can. trac. 2. cap. item 2. dixit. Color enim eſt ex rebus quæ vtplurimum affectus hepatis indicant. hepaticorum nāque color ad citrinitatē, & albedinē cum fuſco quodā virore plerumque inclinat, vt Auic. ſententia eſt, & experiētia ipſa declarat. Quamobrē quū in hac laborante color optimus eſſet, viuidus ac ſuauis: tumor verò oblōgus, ac ferè per totum ventrem ad vmbilicum

cum vſq; extenſus: certiſſima fide nedum conjectura artificioſa deprehendi, muſculos rectos epigaſtrij qui hepati ſuperincumbunt tumore illo præditos eſſe. ¶Rectorum muſculorum tumores (ait Gale.) oblongi, atque per totum ve trem extenſi videntur, vmbilicum, veluti ipſi quoque muſculi, comprehendentes. Quapropter haud obſcura eſt eorum dignotio, vtpote quos & poſitus & figura declarat. Hæc Galenus, cui innixus depromere auſus ſũ, muſculos tantùm in hac laborante qui hepati ſuperiacent, non hepar, laborare: quod & curationis à nobis propoſita ratio, & ſymptomatum quæ morbo coniuncta erant ſignificatio indicarunt. Contractus porrò fuerat in hac egrotãte tumor is ex infarctu humorum craſſorum ac lẽtorum in partem decumbentium, ex inordinata & incauta victus ratione genitorum: vnde factum eſt, vt quum vaſa talibus ſuccis referta eſſent, nec copiã ferre poſſent, expultricis facultatis beneficio ſeſe veluti exonerantia, ſuperflua hæc in eam partem reiecerunt. Tentat enim natura ſuis ſemper vſa viribus quod alienum eſt expellere, vt Gal. ij. de febri. diff. c. v. adſtruxit. Hæ igitur affectus cauſæ tum proximæ tum remotæ fuere. Symptomata verò præcipua dolor, tenſio, ventris protuberans tumor, inappetentia, ſitis, & totius corporis grauitas: quæ omnia affectus magnitudinem conſequebãtur. Ingens enim humorum in partem confluxus dolorem, tenſionem, & tumorem pariebat, ob intemperiẽ & ſolutam partis continuitatẽ. hæ nãque doloris cauſę Galeno ſtatuũtur. Inappetẽtia ob vẽtriculi cõſenſum, & vaſorum impletionem, defectũmq; inanitionis fiebat. Sitis vaporum ſurſum elatorum cum caliditate quapiam aſcenſum, & ſiccitatem quę à vigiliis fiebat, ſequebatur: tum quòd per interualla febri corriperetur. Grauitatem corporis humorum redũdãtia pariebat. Sed iã omnibus his rite diſcuſſis, & ad curationẽ cognitu neceſſariis, curationẽ qua vſi ſumus ſubtęximus. Curatio porrò fuit ea quæ morbis à plenitudine debetur. Quicũque nãque morbi à plenitudine fiunt (inquit Hip.) euacuatio ſanat.

Li. 5. de lo. aff. c. 6.

In arte medic. c. 80.

CVRATIO

Li. 2. aph. 22.

Itaque variis euacuationum generibus vtendum in hac muliere curanda cenſuimus:tum verò ad partem affectam topicis auxiliis admotis, quæ tumorem diſcutere & puritiem emolliri poſſent,ſicque ægram priſtinæ ſanitati reſtituimus. Primùm enim quoniam plethorico habitu prædita mulier erat,ſucculentóque corpore & bene carnoſo, demendam plethoram ſanguinis miſſione,tum ad humoris in partem decumbere parati atque fluentis reuulſionem, optimum duximus:quòd pro Hip.& Gal. ſententia, à tentata fluxione parte quàm longiſſime reuellere, non autem ad eam trahere oporteat: deriuare auté per proxima.Fluétium namque humorum retractio medela eſt, vt ait Hippocrates, eorum autem qui iam membrum obſederunt, deriuatio. Fieri auté vtrumque euacuationis genus communes venas debere,idem auctor prodidit.Itaque præmiſſo leni clyſteri ex emollientibus,internam dextri cubitivenam ſecare iubeo.neque verò affatim & copiose ſanguiné demo, ſed modicè & per vices: ſic enim melius ſanguis reuellitur. Extraxi pro redundantis ſanguinis copia & virium tenore, quantum opportunum viſum eſt, nempe ad ℥.ſedecim: quòd & magnus eſſet ſanguinis confluxus,& plenior corporis habitus,ipſáque ægra robore valido prædita.Mirificá profectò à ſanguinis miſſione ſenſit opem:nam & minui dolor confeſtim cœpit (qui antea grauiſſimus & intolerabilis erat)& detumeſcere locus viſus eſt.Mox verò à miſſo ſanguine apozematis congruis antecedentem materiam ad euacuationem præparare ſategimus,ſequente poſt coctionem humorū ſolutiuo pharmaco. Horū hæc fuit ratio:♃.Borraginis, bugloſſi,vtriuſque cichorij, acetoſæ, omnium cum ſuis radicibus cuiuſque M.j.agrimoniæ,ſummitatum lupullorum, fumariæ, lapatij acuti cum toto,ana. M.ß. capillorū veneris, ceterac, hyſſopi, fœniculi, meliſſæ,(craſſos namque hæc humores attenuant)cuiuſque M.ß. ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥.ß.ſeminum acetoſæ,endiuię& portulacæ ana ʒ.j ſeminū petroſelini, & apij,ana ℈.ij.vuarum paſſarum exaci-

Hip.li.2.de nat.hom. Gale.li. 2. ad Glauc. c.13.

nata

natarum num.xx.prunorum dulcium num. xij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ʒ.vj.polypodij querni conquaſſati ℥.ß.trium florum communium,florum thymi(hos ego flores cum thymi ſummitatibus epithymi loco vſurpare ſoleo,quòd plus epithymo noſtrate in ducenda atra bile valeant)P.ij. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔.ij.&coletur. In colatura diſſolue ſyrupi endiuiæ compoſiti, ſyrupi de duabus radicibus,ſyrupi capillorum,ana ℥.ij.ß. ſacchari quantum ſat eſt.Fiat ſyrupus clarificatus,& aromatiſatus cum cinnamomi electi, ſantali citrini, ana ʒ.j.pro quatuor matutinis.Finito ſyrupo,concoctione in lotio apparente, ſequens præbui medicamentum cholagogum & phlegmagogum.♃. Agarici albi &fœminini ʒ.j.rhabarbari electi ʒ j.ß.gingiberis,ſchœnanthi,maſtiches,cinnamomi electi,ana ℈.ß.Infundantur ſimul in aquis endiuiæ,bugloſſi,&hyſſopi cum pauco mellis roſati : ſtent in infuſione per noctem,& mane fortiter exprimantur.Cui expreſſioni adde electarij roſati Meſuei,diaphœniconis,ana ʒ.ij.ſyrupi roſati ex infuſione roſarum ſine ſcammonio ℥.j.Miſce cum decocto præcedentis apozematis, fiat potio breuis:quam vbi ſumpſiſſet,mediocris ſequuta eſt variorum excrementorum ſine vlla noxa excretio,facili cum tolerantia & alleuatione.In craſtinum clyſterem ablutiuum ex decocto hordei,furfurum & ſeminum lini & melonum, adiecto modico catholicone & oleo violaceo,atque melle roſeo , ſumere ægram iuſſi , & ad topica vt ſequitur curationem ſum proſecutus.Quoniam verò in muſculis rectis qui hepati ſuperincumbunt affectum conſiſtere diximus, erátque ſumma in parte durities,emollientibus& diſcutientibus vtendum cum leniter roborantibus,ob viciniam ad hepar ,optimũ diximus:nec verò repellentibus tum vtendum , quòd propè iam in ſtatu morbus conſiſtere videretur,aut ſaltem in incrementi medio.Itaque hoc fotu partem fouendam,tum verò vnguine vngendam duximus , vt & vna eadémque opera impactum humorem craſſum attenuando diſcuteremus , & duritiem quæ multa apparebat e-

molliremus. Horum hæc fuit noſtra præſcriptio methodica: ℞. Maluæ, althææ, amborum cum radicibus, cuiuſque M.j. radicum bryoniæ & iarri, ana M. ß. abſinthij M.j. origani M.ß. ſeminum lini, althææ, fœnogræci, conquaſſatorum, ana ℥. j. ſeminum aniſi & anethi, ana ℥.ß. florum chamæmeli, meliloti & roriſmarini, ana P. j. fiat omnium decoctio in duabus partibus aquæ fontanæ & tertia vini albi potentis (ad penetrationem maiorem) & cum filtris infuſis & expreſſis fiat fotus ad partem tumētem ante cibum. Mirificè iuuari ſe hoc fotu ægra nobis aſſeuerabat, quòd & tumorem emolliret, & dolorem ſubinde leuaret. Mox à fotu ſequenti vnguine partem vngebamus: ℞. Vnguenti dialthææ ℥.iiij. emplaſtri filij Zachariæ ℥.ij. ceræ propoleos, fæcis olei de lilio, cuiuſque ℥. j. axungiæ anatis & gallinæ veteris, ana ʒ. vj. ammoniaci pinguis in ſapa diſſoluti, bdellij, maſtiches, ana ℈.iiij. ſtyracis calamitidis, benioini, radicis iridis Florentiç, ana ʒ. j. Miſce, & cum pauca cera oleo irino liquata fiat vnguentum mediocris conſiſtentiæ, quod à fotu admoueri calens iubebam, deſuper appoſito pittacio lineo duplicato, & fumigato olibano, ſtyrace & benioino. Vbi dies totos xij. his eſſet topicis remediis vſa, cœpit omnifariam aboleri tumor, & dolor ſedari. Sed quoniam nondum exactè curatus affectus videbatur, & ventris tumor adhuc perſtabat, ad ampliora præſidia & efficaciora properandum fuit, nempe ad vacuationem ſudorificam, vbi prius corpus exactè tum per catapotia, tum per ſyrupos purgaſſemus. Catapotia conſtabant ex pilulis de hiera ſimplici, agarico trochiſcato, puluere rhabarbari, cum puluere ſenæ præparatæ, adiecta maſtiche, & granis aliquot diacrydij: adiecimus interdum pilulas de fumo terræ. Syrupum magiſtralem confeci ex decocto præcedentis apozematis, adiiciendo foliorum & folliculorum ſenæ Orientalis ℥.ij. medullæ carthami ℥.j. epithymi ʒ. vj. rhabarbaro in clarificatione & aromatiſatione ad ℥.ß. & ſaccharo quantū ſat viſum eſt: ex quo ſyrupo ad perfectionem cocto, ſumere iubebam ℥.iij. ex decocto florum & fructuū, ſemel decimo quoto die, & fœliciter operabatur cū

multa

multa facilitate. Potionem chinę radicis parauimus, ſelectæ quidem recentis ac ponderoſæ in talleolas diſſectæ, cuius ℥.j. ß. quotidie in ℔. aquæ fontanæ x. vſquequò ad dimidias rediret, incoqui iubebam & percolari. Eius decocti ℥.viij. de mane ſumebat, cali dè ſtragulis operta, conciliatóque ſomno: indéque ſudor manabat exuberantiſſimus, à quo & ſcirrhoſus tumor & vẽtris quoque ſubſedit omnino. Admo uimus tamen ventri emplaſtrum ex ſtercore bubulo & caprillo in aceto feruefactis, cum cymino, aniſi & anethi ſeminibus, & terebinthina. Mirabile ſenſit ex hoc cataplaſmate lenimen. ſenſim enim detumeſcere in dies venter videbatur. Ad latus item emplaſtrũ ex diachyloneireato cum emplaſtro de meliloto ſub finem admouimus, adiectis ſtyrace, ammoniaco, bdellio, laſerpitio Indico, iride Illyrica. Quibus rite peractis integrè curata fuit ægra, viuítque ſuperſtes & bene habita, ad laudem Dei præpotentis, cui honor & gloria. Potio chinę radicis.

OBSERVATIO VI.

Eadem Leoduna, morata & nobilis mulier, aliquot poſt annos grauida effecta, integréque iam tumore illo hypochondrij dextri liberata, ex puerperio difficili in epilepticas acceſſiones derepente incidit: graues quidem illas, & crebrò recurrentes, purgationibus à partu plus æquo nimium fluentibus: ſanatur tamen nutu Dei, magna & ſolerti adhibita cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

HÆc ipſa generoſa mulier qua de præcedente Obſeruat. egimus, iam ſana effecta, fœcundiſſima quum eſſet, vterum geſtare cœpit: quúmque partus tempus aduentaſſet, grauiſſimi dolores mulierẽ inuadunt: & quòd cõtẽtus intrò infãs vegetus, & magno corporis mole, tum etiã magno capite eſſet, grauẽ intulit

partũ. Quúmque & nimiũ diu mulier ſęuiſſimis partus doloribus torqueretur, & magnis conatibus ad expellendũ infantẽ niteretur: effectũ eſt, vt adapertis vaſorũ oſculis quę in vtero sũt, & forti enixu plus nimio patẽtibus, ingẽs sãguinis profuſio ſequuta ſit: ita vt & vires collaberẽtur, & in mortis diſcrimẽ parturiens mulier deducta ſit. Sed tamẽ quum Dei præpotentis auxilio infans è bulga matris prodiiſſet, & profuſio perſtare, & in epilepticam acceſſionem incurrere ęgra cœpit, conuulſione affatim oborta cum mẽtis alienatione, & ſenſuum tam internorum quàm externorum oblęſione, ſpumáque multa circa os cõſiſtente, conuulſis oculis & toruùm aſpicientibus, ſtertore magno in faucibus percepto, qui grauem metum attoniti morbi venturi inferebat. Nec verò ſemel, aut leniter, ſed per modica horarum aliquot interualla eodem die recurrere graues omnino acceſſiones ſolebant: ita vt præ grauitate acceſſionum earúmque crebritate in præſens vitæ diſcrimen ęgra deducta ſit: viribus vtique à difficili partu, & à nimia ſanguinis & ſpirituum diſſolutione exhauſtis, penéq; deficientibus, tum verò ab acceſſionibus comitialib. nimium diu vexatis. Quibus tantis ſymptomatis quũ vix ægra ſufficeret, nec quæ prodeſſe poterant, ob complicatos contrarios affectus aut potius ſymptomata commodè exhiberi poſſent, de moritura ægra coniecturam faciebamus. Sed quod in huiuſmodi repugnantiis efficiendum iubet Galenus, vt ei quod magis vrget intenti (reliquo tamen non neglecto) eò conſilium dirigamus, id mihi præſtãdum meritò putaui, & qua ſim in hac curanda methodo vſus exponam.

Lib. 3. 7. & 10. met. & libr. 1. ad Glauc. ca. de cura. febr. cum accidentibus

CVRATIO

Itaque quum magnam in muliere humorum corruptelam cum ſumma virium imbecillitate coniunctam cernerem, contrariáſque indicationes ſibi inuicem pugnantes, vt quod eſſet affectus remedium id omnino cũ virium tenore pugnaret: incertam ac dubiã eſſe curandi rationẽ vnà cũ Gal. ſum arbitratus, qui in huiuſmodi repugnantiis incertã eſſe ſuccurrẽdi rationem, & aliâs inſanabilem omnino affectum relin-

relinqui, aliàs ſpatio & ægrè, idque ſi magnum nactus ſit medicum, nono methodi affirmauit: conſiliíque tum eſſe, vbi indicationes ita ſibi aduerſentur, vt paulatim quod vitioſum eſt vacuetur, & paulatim inuicem quod ſalubre eſt pro eo reponatur. Hanc nos rationem ſecuti, ita in curatione proceſſimus, vt ab eo ſymptomate à quo non leue periculum ægræ mulieri inſtabat (erat autem nimia ſanguinis profuſio vires deiiciens, quę præcipuè curā ad ſe aduocabat) ei primùm intenti curando fuimus, acceſſione epileptica interim non neglecta. Sic enim vbique iubet faciendum Galenus. vbi namque à quoquam affectuum non leue periculum inſtat, ad id quod vrget dirigi primū curātis conſilium debet. vt cōceptis verbis lib. 7. meth. medendi eſt à Galeno proditū. Itaq; ſanguinis profuſionē, vinculis ad ſupernas partes adhibitis, tum & cucurbitulis ſubtus mammas appoſitis, vt iubet Hippocrates, tum potionibus adſtringentibus, tum fotibus & illitionibus ad muliebres locos admotis, compeſcuimus; tum verò etiam ſuccis medicatis intra vterum per metrenchytas, id eſt vterinos clyſteres, iniectis. Horum omnium hæc fuit obſeruata à nobis methodus. ℞. Lapidis hæmatitis ℈. iiij. pulueris boli Armeniæ, coralli rubei, margaritarum ſplendidarum, cuiuſque ʒ. ſeminum plātaginis, coriandri præparati, ſeminum ſumac, ana ℈. ij. Miſce: fiat omniū puluis tenuiſſimus, ex quo drachmam, & interdum ſeſquidrachmam ex decocto centinodię & ſyrupo cotoneorum dari iubebam: quòd quæ ad matricis affectus dantur vberiore doſi dari debeant, ob partis ſitum & diſtantiam. Sum quoq; & paſtillis ex electro vſus. Quin quum his nōn ſatis ſiſteretur fluxio, Philonij Perſici ritè confecti drachmam propinare ex ſucco plantaginis viſum fuit: quo profectò auxilio in ſanguinis profuſione ſiſtenda vndecunq; ſit nullum præſentius medicamentum inueni. nam & ſomnum conciliat, & vaſa occludit, & ſanguinem incraſſat, quibus intentionibus in ſiſtendo ſanguine opus eſt. Fotu verò ſequente ſum vſus: ℞. Summitatū lentiſci, rubi, plantaginis, foliorum cupreſſi, oliuæ,

Li. 3. 7. & 10. met. & libr. 1. ad Glauc.

Lib. 5. aph. 50.

Philonij Perſici vis.

& ſanguinariæ ſeu polygòni, ana M.j roſarum rubentium P.ij.granorum myrti ℥.j.ß.nucum cupreſſi contritarum numerò vj.gallarũ tandundem, corticũ granatorum P ij.Fiat omnium decoctio in aqua chalybeata & vino rubeo craſſo, & cum filtris infuſis & expreſſis fotum locis muliebribus fieri iubebam: & poſt fotum locos vnguento comitiſſæ vocato, adiecto plãtaginis ſucco, inungebã. eſt enim profectò, ſi quod aliud, id hoc affectu leuando appoſitiſſimũ, & in compeſcendo ſanguine efficaciſſimum. In vterũ porrò ſuccũ plantaginis, Galeni imitatus exemplũ, per vterinum clyſterẽ inieci, à quo iniectu mirã ſe ſentire opẽ paupercula ęgra dicebat. Nec verò interea dum hęc molior, epilepticarũ acceſſionũ ſum oblitus, etſi non omnia fieri ad vnguẽ poterant quæ res poſtulabat. Potionibus enim ſuperius deſcriptis interdũ pęonię grana atque radicem, tũ & viſci quercini tantillúmq. pulueris diamoſchi dulcis addebã: vt vna eadémq; opera vtrique affectui conſuleretur, vt fieri in tanta repugnantia poterat. Iubebã etiam naribus rutam ex aceto imponere, & in os caſtoreum dare, clamoribus ægram excitari, & pileorũ vellicatu, & quibus poteramus modis, donec ab acceſſione reſurgeret, intenti eramus. Neque hîc de euacuando ſcopus vllus erat: vacuationem enim non admittebãt imbecillę vires, etſi id requirere quæ acceſſiones tantas pariebat materia videretur. Sed quum omniũ indicationum prima & potiſſima ſit quæ de viribus ſumitur, vt nono methodi & pluries alibi dixit Galenus, ab hac erant primitus indicationes ſumendæ, & tum reficiendæ vires quæ ab immodica ſanguinis profuſione collapſæ erant: totóque eo tempore quo vires reficimus, nihil quicquam eorum quæ euacuant propinare debemus, vt Gal. nono methodi ſententia eſt: quod à me in hac curanda ægra accuratè obſeruatum eſt, vt quoniam vires defectæ maximè erant, iis roborandis ſcopum omnem direxi. Roborãtur autẽ (vt Gal. dixit) vnicuiq; eorũ ex quibus vires conſtant ſimilia exhibendo. virium namque cuſto-

Li.5. met.

Li.11. met. med.

cuſtodia ſimilium exhibitione indicat. Quoniam verò virium ſubſtantia tum ex ſpiritu, tum ex carnoſa ſpecie, tum ſolidis ipſis completur, ex iis quæ ſimilia ſunt moliri cuique ſuam cuſtodiam conuenit. ſpiritui ex reſpiratione & tranſpiratione: ſolidorum generi, ex ſolido nutrimento: carnoſo generi per ea quę in medio humidorum ac ſolidorum corporum ſunt inſtaurare ſategi quod diſſolutum virium erat. Spiritum quidem aëris optimi perfrigerati & odorati inſpiratu fouebam. Quoniam enim æſtas erat, difflari cubiculi aërem patentibus feneſtris iuſſi, inſpergíque in cubiculo roſas, myrti folia, & pomorum redolentium aceruos, nempe citriorum atque limonũ, tũ & irrorari pauimentum roſaceo aceto ex aqua excepto: vnde mira fragantia exiliebat. Peſſime namque facere ſuperſtitioſi quidam medici ſolent, qui neç aërem cubiculi in quo iacet æger vnquam difflari ſinunt, nec lumina aperiri ad noui aëris ingreſſum permittunt: vnde putrida qualitate infectus aër, vtpote concluſus neque difflatus, ſitum contrahit, & ex ægri expirato aëre malè affectus inquinatur: ingẽs profectò malum. Ad hunc ego modum ſpirituoſam ęgrotæ noſtræ ſubſtantiam foui. Solida autem membra ſolido quidem ſed concoctu facili alimento reficere ſtudui: iuſculis ex perdicum & caponum carnibus confectis, tum & ſucco carnis extracto, carnibus quidem ad veru poſitis, & inter aſſandum mucronato cultro punctis, expreſſóque inde manãte ſucco, & deuorari iuſſo. Quin ex veruecum cordibus extrahi ſuccum iuſſi, qui in huiuſmodi virium defectionibus inſtaurandis miras profectò & excellentes vires habet. ex quo enim cor cæteris animantis partibus ſolidiore carne conſtat, qui inde extrahitur per eliquationem ſuccus, ad inſtaurandum vires tanto potior eſt, quanto ſolidior pars & robuſtior fuerit, vnde eruitur ſuccus is. Præterea quum membrũ omne ſibi ſimile ſympathia quadam & tacito naturæ cõſenſu roborare dicatur, efficitur vt extractus è corde ſuccus cor hominis cęca proprietate quadã cõfirmare, pluſquã è reliquis partibus eductus, videa-

Superſtitioſorũ quorundã medicorũ mos.

Succus è corde veruecis præſtantiſſimus.

tur:quòd & experientia ipſa confirmat. Extra hend autem huiuſmodi ſucci ratio hæc eſt:Accepto verue cis corde aut hœdi,finditur medium, & probè aqua eluitur,vt qui intrò concluſus eſt ſanguis detergeatur,& quicquid ſordidum in eo eſt auferatur:vltimo loco aqua roſacea probe conſouetur, & in talleolas oblõgas diſſecatur,inque vitreato vaſe teſtaceo cum caryophyllis aliquot imponitur ſine vllo liquore:probéque operculato vaſe paſta, vel luto ſapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur,quoad calore contabeſcens in ſuccum eliquetur ac diſſoluatur: inde poſt extrahitur, & aperto vaſe ſumitur inuentus in vaſe ſuccus,& ægro propinatur.Mirum profectò quantopere reficiendis ex inanitione viribus valeat:prout & quæ ex ouorum vitellis,vino,ſaccharo & cinnamomo ſorbitio paratur,quàm Italorum vulgus Sambaion vocat.Qua & ipſa vti ægram moribundam,& viribus exhauſtam,iuſſi,vnde mirificam ſenſit opem:ſpiritibus vtique & natiuo calore ſanguinéque auctis ac inſtauratis.Vitelli namque ouorũ nullo negocio in ſanguinem vertuntur, multóque amplius vinum,quum,auctore Galeno, omnium velociter & maximè nutrientium vinum ſit. ſaccharum verò dulcedine ſua à natura facilè complectitur, & gratum eſt: prout cinnamomũ aromaticitate ſua cor & membra omnia confirmat, vt libr.de viribus cordis docuit Auicenna.Nimirum igitur ſi viribus deſtituta ægra miram ab hac ſorbitione ſenſerit opem. Potu etiam cõgruo humiditatem exhauſtam reficiebam,propinato vino rubro & generoſo,probè tamẽ diluto. tali namque vino egent qui refectione indigent, quòd eiuſmodi vinis inſit & citiſſimè implere corpora euacuata,quale hoc erat, & exhauſto ſpiritus reficere,& indigentiam reparare:quæ docta Gal. ſententia eſt. Vbi verò iam præfatis auxiliis ægram confirmaſſem, reſtinctúſque omnino eſſet ſanguinis fluxus,ſubſiſtere à medicamentis epilepſiam curantibus iuſſi,quoad confirmatior eſſet facta: quod quum euenit, nempe poſt menſem, tum ad præcautionẽ,ne denuò in acceſſiones comitiales incideret,con

Li. 2. aph. com. 18.

Lib. 2. aph. com. 11.

cocta,

coсta,& ad excretionem ſyrupis congruis præparata prius pituita,lenibus ſed repetitis vacuationibus ægram abſque noxa purgaui. Conſtabant ſyrupi ex oxymelite primùm ſimplici,dein ſcillino,cum ſyrupo de betonica ex decocto hyſſopi,betonicæ,ſaluiæ,chamædryos,& chamæpityos,radice acori, enulæ campanæ,& pæoniæ cum eius ſeminibus, & viſco querno,floribúſque libanotidis & ſtœchados,omnibus ex aqua exceptis,& nuce myriſtica & cinnamomo ad aromatiſationem adiectis.Purgaui ex agarico & rhacomate, additis gingibere, ſale gemma, ſchœnantho & cinnamomo,& infuſis omnibus in aquam hyſſopi & bugloſſi cum pauco melle roſaceo.Expreſſioni horum adieci diaphœnici drachmas duas, & ex decocto præcedentis apozematis exceptis omnibus potionem paraui,quæ fœliciter operata eſt,multa educta ſpumoſa & aquoſa pituita.Pilulis item cocciis cum agarico & puluere ſenæ præparatæ ſum interdũ vſus,& confectione quæ ſequitur, ex qua mirificam ſenſit ægra opem:℞. Conſeruæ acori conquaſſati ℥. j.conſeruæ florum ſaluiæ,roriſmarini & ſtœchados, cuiuſque ℥.ß.myrobalanorum emblicorum ſaccharo conditorum numero ij. corticis citri conditi ʒ. vj. cineris cranij hominis ʒ. j. ß. cineris cuculli ʒ. j. pulueris diamoſchi dulcis ℈.ij.pulueris diamargariti frigidi ʒ.ß.granorum pæoniæ ℈.ij.ſyrupi conſeruationis emblicorum quantum ſateſt.Ducantur in modum opiatæ,ex qua alternis diebus ad ʒ. iij. vtebatur ieiuno ſtomacho.Errhinis eam poſt purgationem vti iuſſi ex decocto ſampſuchi & agarici,cum tantillo gingiberis, addito ſucco anagallidis purpureum florem gerentis,& ſucco betæ nigræ. His remediis Dei benignitate adiuta curata integrè eſt, vt triennium totũ & eo amplius ſine vllo acceſſionum recurſu incolumis manſerit:ſed poſtea tamen incauta victus ratione ſeruata,& ſibi nimium fidens,in eaſdem acceſſiones,ſed leuiores tamen,relapſa eſt iuxta illud Hippocratis,Quibuſcunque morbi comitiales fiunt,ante pubertatẽ mutationẽ accipiunt:quibus autem vigeſimoquinto,commoriuntur. Viuit tamen nunc vegeta *Lib.5.aph. 7.*

Google

& bene habito corpore, etſi in eaſdem acceſſiones quandoque incurrat: ſed ab eis citiſſimè liberatur, tantum in ea naturæ robur & temperamenti bonitas valent. Sit benedictus Deus in ſecula.

OBSERVATIO VII.

Nobilis iuuenis Cæſar à Sata patritius Arelatenſis, optimæ ſpei adoleſcens, ab immorigero & ruſtico famulo domus ſuæ, quòd malè obitæ rei ruſticæ increparetur ab herili filio, quatuor acceptis ſecundum dorſum & latera vulneribus à ſica inflictis, duobus intra peritonæum ſecundum thoracem penetrantibus vulneribus, poſt duos exactos menſes moritur, nullis proficientibus auxiliis ſumma cura miſero ægrotanti exhibitis. Diſſecto parentum & magiſtratus iuſſu cadauere, vt de nece pro teſtimonio diceremus, admiranda & incredibilis puris copia in thorace ſecundum ſiniſtram illius partem inuenta eſt, totam penè thoracis alteram partem implens, vt ferè amphoræ tertiam partem & eo amplius æquaret, vaſis multis & capacibus extracto pure impletis. Erat autem æger facie tabida, oculis cauis, decolor, emaciatus, perpetua tuſſi oppreſſus, nullo aut exiguo procedente ſputo, difficulter ſpirans, vt vix quum ſcalas aſcenderet, aut longius progrederetur, ſpiritum ducere poſſet, inappetens & inſomnis. Ille verò tandem ad extremam virium deiectionem deductus, magno omnium luctu & dolore, infæliciter moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Rectè quidem Galenus ea vulnera quæ intra peritonæum penetrarunt non paruum periculum adferre, libris quarto & quinto methodi medendi affirmauit: ſiquidem quum læſum peritonæum eſt, præſertim ſi in thoracis cauitatem vulnus deſcendit, nec coaleſcere poteſt facilè, quòd membranoſum neruoſúmque ſit, nec ritè expurgari talia vlcera poſſunt. Vnde efficitur vt vel in fiſtulam deſinant non coaleſcentia, vel

omnino

omnino inſanabilia relinquantur: quod plerunque fit, & in hoc iuuene quo de nunc agimus, & in multis aliis, experti ſumus. Hic itaque iuuenis quum ſica mucronata & bene acuta percuſſus fuiſſet ſecundum dorſum, ſpatio medio inter ſextam & ſeptimam coſtas ſiniſtræ partis, deſcendit in ima telum peritonæo perforato duobus locis. Reliqua duo vulnera quibus item percuſſus iuuenis fuit minimè peritonæum attigerunt, quòd ſecundum muſculos externos obliquè telum adactum fuiſſet, breuíque hæc duo vulnera quòd in cauitatem pectoris non deſcendiſſent, curata fuêre, læſis vtique externis tãtùm muſculis. At verò quum reliqua duo grauiora penitus eſſent, peritonæo vtique pertuſo, maius nobis negotiũ fecêre. Nam poſt quatuor ab acceptis vulneribus dies, horror grauis, acuta febris, anxietas, inſomnia, grauitas in parte percipi, vt decumbere in alterum latus minimè poſſet, dolórque oriri cœperunt: inflãmationis vtique indicia in ſuppurationẽ tendentis, inquiente nimirum Hippocrate: Quum pus gignitur, dolores & febres gigni magis quàm genito pure. *Li. 2. aph. 47.* Pus namque ex ſanguine ortum habet, qui ſemimalam habet (vt quiſpiam dixerit) tranſmutationem: quòd mala ſimpliciter quæ eſt, cum putrefactione fit olida, ſicuti quę ſimpliciter optima tranſmutatio eſt, nutritio ipſa partium animalis eſt: at quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à ſolo calore extra naturam, neque à ſolo ſecundùm naturam facta. mixtus enim quodammodo ex vtriſque eſt inflammationis calor: quæ docta Gal. com. 47. lib. 2. aphoriſ. ſentẽtia eſt. perinde atque dolorẽ fieri extenta ſimul & calefacta præter naturam inflammata particula. Febrem verò corde concalefacto ex ſanguinis ebullitione atque exuſtione, qui vbi ex toto aſſatus fuerit, reſiduum eius fit pus: quemadmodũ ex lignorũ exuſtione cinis. Diximus quibus indiciis deprehẽſum à nobis ſit inflammationẽ internam in hoc iuuene in ſuppurationem tendere. Euentus autem rei rẽ plena fide confirmauit. Nam mox poſt xx. diem purulentus æger factus eſt: quem affectum indicabant aſ- *Purulentorũ indicia.*

ſidua & non intermiſſa febris, ſed quæ interdiu remiſſior noctu vehementior eſſet, ſudor frequens, tuſſicula ſicca ſine notabili ſputo, oculorum cauitas, pallidus faciei & labiorum color, rubentibus tamē ſępe maxillis, præſertim hora vna poſt acceptum cibum: quo tempore intendi febris videbatur, & calere magis ſūmæ circa arterias partes reliquo corpore apparebant. Ad extremū verò & curuari vngues, & tumere pedes cœperūt, quum iam morti proximus eſſet. his namque indiciis purulentos indicari debere nos Hip. docuit. Eos verò communiter purulentos, auctore Galeno, appellare licet, quicunque pus obtinent intus in corpore vniuerſum, ſiue conditū ante in parte affecta inflammatione, ſiue etiam poſt eruptionē: verùm medici propriè eos ſolos atq; potiſſimum, qui in thorace ac pulmone pus collegerunt, ſuppuratos ſeu purulentos vocare in vſu habent. Niſi enim contentum in thorace pus excreatu vacuetur, tabidos interire ægrotantes neceſſarium quidem eſt: vt Gal. rectiſſime dixit: quod & huic miſero iuueni accidit, qui poſt duos ab acceptis vulneribus menſes tabidus mortuus eſt, ingenti inuenta inter thoracem & pulmones copia puris: vt niſi ſpectator ipſe fuiſſem, vix certè crediturus erā tā ingentem puris copiam intrò cōtineri poſſe, vt quę menſurā xx. ſextariorum ęquaret. Sed vndenam tanta puris copia gigni potuit? Neque enim veriſimile habet ex affuſo ſanguine tantā copiam genitam fuiſſe, quum vix è vulneribus duobus penetrantibus & punctim factis libra vna effundi intra cauum pectoris potuerit: tametſi ex ſanguine qui malam habeat tranſmutationem pus gigni antea de Galeni ſententia dixerimus. Cenſendum verò pus intra thoracem contentum à ſanguine quidem putrefacto ortum habuiſſe. neque enim aliter fieri poteſt. Tantam verò copiam quanta in hoc iuuene inuenta eſt, non à ſanguine ſolùm putrefacto, ſed & ab ichoribus qui quotidie à vulnere in internas partes effluebant, genitam fuiſſe: corrupto etiam nimirū quod ad partem deſtinabatur alimento, & in patuā qualitatē à colore putredinali partis demutato.

Li. 2. præſag. c. 11. non æverſ. vel textu 60. Gal. in to. com. eius partis.

Vbi ſuprà immediatè

Digitized by Google

tato, pus fiebat. Vnde magna tãdem aggeſta puris copia, quum quotidie aliquid iam genito puri adiungeretur, effectum eſt vt poſt diutinum tempus ſenſim congeſtione facta, nec vllo pacto euacuata, ingens puris copia creuerit, quæ reſpirationem mole ſua impediens, ægrum miſerè tandem in mortem deduxerit. Hic infœlix nobilis huius adoleſcẽtis meliore certè fortuna digniſſimi finis, hic exitus flebilis fuit. Nos verò pro teſtimonio vrbis Præfecto reſpondimus, & lethalia fuiſſe quæ ſe in imum thoracem inſinuauerant vulnera, & mortem illis eſſe meritò adſcribendam: quum quæ pertuſo peritonæo intrò in thoracẽ penetrant vulnera, plerumque lethalia eſſe, auctore Galeno, conſueuerint. Sit laus Deo. *Li. 4. & 5. meth. med.*

OBSERVATIO VIII.

Blancha nobilis iuuencula, Iacobi Romerÿ patritÿ Arelaten. filia, vt moribus ſic virtute inſignis, febre continente graui corripitur: ſequitur decimoquarto decretorium, largo ſanguinis fluore è narib. manante, tanto vt domus vaſa vix excipiendo ſanguini ſatis forent. plus quàm enim libras xÿ. ſanguinis diebus ſex emiſit, vt nullis remediis ſiſti poſſet. Inde reſtincto ſanguine, alui fluor ingens ægrã corripit dies viginti: perſtat ſomno graui, ſed non tamen veternoſo oppreſſa: liberatur integrè præter omnium ſpem nutu Dei.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVæ in morbis haud rarò contingunt, talia ſunt interdum vt fidem ſuperare omnem videantur. Quis enim credere poſſit vnquam in decretorio cõtinentis febris, ſanguinis è naribus emanatione facta tantam profuſionẽ ſanguinis prorupiſſe, vt ſex diebus per interualla frequẽs tãto impetu ſanguis manarit, vt vaſa vix excipiẽdo ſanguini forent præſertim in attenuata iuuencula rari habitus? Etſi ſcio à Celſo proditũ in tenuioribus

corporibus ſanguinem, in craſſioribus carnem magis abundare: quòd tenuia corpora immutatiuam facultatem imbecilliorem quum habeant, ſanguinem in carnem commutare haud planè valeant: contrà verò craſſiora plus carnis quàm ſanguinis obtinent, ſanguine quidem altricis facultatis munere in carnẽ commutato. Itaque mirum videri nõ debet ſi in hac iuuencula calidi & ſicci temperamenti, latis venis, biliosus ſanguis plurimus in vaſis redundaret, qui tandem efferueſcens, & in putredinem actus, febrem continentem acerbiſſimam crearit. continentis namque febris materia intra vaſa contineri dicitur, vel Galeni teſtimonio. Quamobrem quum & plurimus in vaſis eſſet reconditus bilioſiſſimus ſanguis: & occaſione accepta prohibitæ tranſpirationis (vbi enim incaluiſſet iuuencula nimio motu, & mox frigidam auram captans refrixiſſet, facta eſt & cutis ſtipatio, ac ſubinde prohibitæ tranſpirationis nata occaſio) quum, inquam, accepta prohibitæ tranſpirationis occaſione putruiſſet conditus in venis ſanguis, febrem nimirum generauit, quæ in ἀπυρεξίαν vocatam minimè deſineret, ob aſſiduam effumationem, & modicam putrentis humoris difflationem: vnde plurimum dierum febris genita eſt. hæc enim prorogationis continentium febrium cauſa, auctore Galeno, eſſe ſolet. Sed quod magis mirandum ſit, cur, inquã, per decretorium morbi tanto impetu latus ſit ſanguis, vt ad duodecim ferè libras aſcenderit? Quis enim non ſtupeat tantum ſanguinis citra mortem manare potuiſſe, quin & reſtincto ſanguine alui fluore accedente, dies totos viginti ægram diuexaſſe? Quæ tanta virtus in corpore iuuenili & tenui? quæ tanta facultas corporis rectrix, vt tam effrænes, tã citas, tãto impetu actas vacuationes ferre potuerit ac ſuperare? Mira profectò hęc ſunt, & in imis naturæ receſſibus recondita. Neque enim aliter fieri potuit, quàm vt tacito quodam & arcano præſidio, naturæ quidẽ probè cognito, incognito nobis, facultas interior corporis tantum morbi impetum, tot effrænes vacuationes, vi morbi potius quã iuſto naturæ decretoria

Lib. 9. met. med.

Li. 9. met.

factæ

factas ſuſtinuerit ac tandem ſuperarit. Nam & ægra iam ſine pulſibus,exanimis ,moribundaque in horas relicta,re euixit tamen mirabili Dei cõſilio,qui quos vult ſaluat: quique(vt j. Reg. ij habetur)mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit: quòd (vt Sapien. xvj. proditum eſt) Dominus eſt qui vitæ & mortis poteſtatem habet , deducitque ad portas mortis & reducit.quod in hac iuuencula Dei admira bili potentia factũ experiri licuit,quæ cum iam viribus exhauſta , viuénſq; cadauer dici poſſet , & iam morti proxima,rediuiua tamen tanquam è orci faucibus erepta,ſuis nutu Dei reſtituta eſt.Qua verò ſimus in hac leuãda ægra methodo vſi mox expromã.

CVRATIO

Quũ inſignem hanc iuuenculam grauiſſima & ardétiſſima febre corripi cernerem,eaq; indeſinente, eſſémq; tertio morbi die vocatus:à morbi eſſentia primùm atq; viribus ægræ,tum ab aëris conſtitutione (erat enim autũni initiũ)ſexu,ætate,ac ceteris coin dicãtib.indicationes ſumere mihi pro Gale. ſentẽtia viſum fuit.Itaque quũ & morbus acutus eſſet,ęgráq; & ætate floreret & viribus abundaret,pro Hippocr. præcepto lib. iiij. de rat.vict, acut.tex 16.iubentis in talibus affectibus ſanguinem detrahi,quum ſit ardẽtiſſimarum febrium & continentiũ præſens auxiliũ ſanguinis miſſio,& frigidę potio,vt pluribus in locis Galenus:mittẽdum ſanguinem protinus iuſſi,emol lita prius leni clyſteri aluo.Dein trib.interpoſitis die bus , tranſactóque ſeptimo, in quo nullum decretorium factum eſt,medicamẽtum leue propino,aſſum ptis prius ſyrupis aliquot alterantib.& ſanguinis fer uorem reprimentibus cum leui deterſione. Conſtabant porrò ex decocto oxalidis(cuius vis maxima eſt in ſiſtenda putredine humorum) portulacę,lupi ſali ctarij,adianthi,cichorij , adiectis ſeminibus frigidis: decocto quidem ex aqua hordei parato (quod mihi in huiuſmodi febribus & ſiccis temperaturis facere ſoléne eſt)additis ſyrupis,violaceo,capillorũ & oxyſaccharo cõpoſito. Aſſumptis ſyrupis , & coctionis ſignisin lotio cõſpicuis,leue neq;exagitans medicamẽtum dedi : quod in continentibus febribus & acutis

Li.9.& 11. meth.& li. 1. artis cura.ad Gla. & pluries alibi.

li.1.aph.cõ. 23.& li.9. meth.

obſeruare plerumque ſoleo, id multo ſalubrius expertus quàm ſcammoniatis medicamentis humores exagitare. Paratum porrò medicamentum erat decocto prunorum, vuarum paſſarum exacinatarum, tamarindorum carne, ſeminibus frigidis, glycyrrhiza, & hordeo floribúſque communibus: quo in decocto rhabarbari ſelecti ʒ.j.ß. in aqua endiuiæ per noctem macerati, cum tantillo cinnamomi iniеci, adiecto melle aëreo & ſyrupo è roſis parato. Inde bilioſorum magna copia eiecta ſumma cum facilitate fuit. In craſtinum verò hordeaceam aquam cum ſyrupo violarum propinari iuſſi, & lenem clyſterem ad deterſionem eorum quæ à medicamento ſuperfuerant infundi. Quum verò vndecimum ægra attigiſſet, modicus è nare dextra fluere ſanguis cœpit: indicium criſeos decimoquarto futuræ, ſi quid Hippocrati creditur. eſt enim in decretoriis vndecima contemplabilis. Quod ego intuitus, omne naturæ negocium relinquendum ſum iure optimo arbitratus, nec tum quippiam tentandum morbo ad ſtatum vergente: dicente Hippocrate, Quum morbi conſiſtunt ac vigent, quietum habere melius eſſe. Itaque ab vndecimo in decimumquartum intendi febris, ſymptomata augeri, deliria, vigiliæ, viſa rubicunda & ſpendentia ob oculos apparere, rubor in genis conſpicuus & clarus, ſcintillantes oculi, nares prurigine tentari cœperunt: fluxuri mox è naribus ſanguinis indicia certa, ſi quid Auic. creditur, quod & euentus ipſe plena fide monſtrauit. ſiquidem decimoquarto ſub veſperam manara ſanguis è nare dextra incepit, mox è ambabus, tāto impetu vt momento temporis vaſa duo ſtānea ſanguine ſint impleta, túmque ægra ſibi melius habere viſa, exonerata vtique eo quo veluti ſarcina premebatur. Vnde neque reſtinguēdum derepente fluorem illum, quòd decretorius eſſet, & niſi ſuperfluat, ſiſti nullo pacto debet, ne contra naturam agere videamur: quæ concors eſt medicorum omnium ſententia. Verùm quum minimè ſponte ſiſteretur, & vires iam conuelli viderentur, retundendum modicè eum impetum operæpretium duxi. Itaque ex oxycrato naribus

Li. 2. aph. 24.

Li. 2. aph. 29.

Fen 2. 4. trac. 1 c. 5.

Auic. fen 2. 4. Ga. li. 3. de crisib.

ribus frőtique ac collo cũ pittaciis lineis ad noto manantem ſanguinem compeſco,& iuſculi ægram reficio, tùmque quadantenus ſiſti ſanguis ad horas aliquot viſus eſt: ſed ſub auroram multo quàm antea profuſior manare cœpit,atque calentior. Adſum vocatus,& maioribus præſidiis obuiam eundum ſtatuo. Itaque vinculis artus deligo,brachia inquam & crura,extremúmque manus & pedis digitum,quæ ligata magnum ad ſiſtendum ſanguinem momentum habent, cucurbitulas ambobus hypochondriis admoueo, collum vniuerſum puluere rubeo adſtringente chirurgis communi, additis leporis pilis minutiſſime inciſis,lapide hæmatite & corallo rubeo, ex oui albo dilutis,& lineis pannis exceptis,imbuo: vt ſanguis ſurſum repens,cohibitis & occluſis per quas ferebatur venis,ſiſteretur. Fronti puluiſculum ex aloë, pilis leporis,cortice thuris,& gypſo,ex ſucco plantaginis & oui albo exceptis admoueo, atque intra nares turundas eodem medicamento illitas infero. Potionem do ex puluere coralli rubei,lapidis hæmatitis (qui mirificam in ſiſtendo ſanguine vim habet) terra Lemnia & margaritis,in tenuiſſimum pollinẽ omnibus redactis,& ſyrupo myrteo & aqua decoctionis equiſeti potionẽ paro. Porrò hæc omnia profuere plurimum: nam ad biduum ſanguis ſiſti viſus eſt. Sed præſidiis is à corpore amotis, fluere rurſus ſanguis cœpit. Quo viſo quum perituram ægram metuerem,ſi perſtaret tanta ſanguinis manatio,à qua vires mirificè conuellebantur,maioribus inſtãdum duxi:quòd,pro Hippocratis ſententia,extremis morbis extrema remedia ex vſu ſint. Itaque naribus turundas ex chalcitide vſta & ſucco plantaginis impono,& potionẽ ex Philonio Perſico ad ℥.j.cum ſyrupo myrteo & aqua peculi roſarum propino: quo vno remedio interno,& externo alio protinus ſiſti ſanguis cœpit,nec amplius fluere perrexit:ſiue quòd fluxũ iam per ſe natura ſiſteret,ſiue quòd antidoto Perſico refrigerato ſanguine & venis occluſis,ſomnóque conciliato(quæ omnia Philonium Perſicũ egregiè præſtat) reſtingui omnino ſanguinem oportuerit. Et pro

Lib. 1. aph.

Digitized by Google

fectò in ingentibus ſanguinis manationibus, quacunque parte erumpat ſanguis, & præſertim in immodicis mulierum purgationibus, ſi in tempore modóque adhibeatur, præſentiſſimum eſt remedium, & quod nunquã me fefellit. Sit autem doſis ʒ.j. aut ad ſummum ℈.iiij. in nimio menſium fluxu: maiorem enim tũ quantitatem dari oportet. Chalcitis item naribus admota (vt dixi) mirabile ſolet eſſe auxilium. Vbi verò iam plenè ſiſteretur ſanguis, viribus inſtaurandis operam dedimus, quæ adeò defectæ erant, vt ægra potius viuens cadauer, quàm vitali aura ſpirare dici poſſet: ita attenuata, ſine pulſu penè, ſine voce, ſine motu, decolor, tabida iacebat, cauis oculis, rugata frõte, pendulis genis, liuentibus buccis, vt gelidæ mortis imaginem eſſe dixiſſes. vicit tamẽ omnia naturæ robur. Nã poſt dies à ſanguinis manatione ſeptem, virtus refici, & omnia in melius procedere viſa ſunt, febre tamẽ perpetuò manente. Sed ecce dum natura ſuas ipſa partes agẽs ſeſe exerere nititur, & ab hoſtis inſidiis vendicare, inſurgit denique morbus febre aucta, & mira ac repentina alui proluuie oborta ſub quadrageſimum circiter diem, acri quidem & mordaciſſima bili per inteſtina vi morbi potius quàm naturę ductu erumpente. Vnde quũ iam à ſanguinis tanta manatione & morbi grauitate atque diuturnitate mirè affecta ægra eſſet, & in ſummũ vitæ diſcrimen perducta: nouo hoc ſymptomate oborto ne ſuccumberet miſera iuuencula valde metui, feréque pro deplorata habendam duxi: nec tamen propterea deſerendam, ſed aduerſus vim morbi tãtam pugnandũ: quòd, auctore Galeno, generoſi medici ſit nõ terreri à ſymptomatis grauibus quæ morbis circa decretoria accidere ſolent, ſed tum magis fidenti animo eſſe, & præſenti manu opitulari. Quod & ipſe in hac ægra faciundum duxi, admotis & adhibitis præſidiis omnibus per quæ ſeruari illam poſſe fiducia erat. Itaque iubeo vt iuſcula ex aqua pluuia fierent, quòd ea tenuior ſit, & aliquid adſtrictionis continet, & in decoquendo iure rhois culinarij ſemina indebam. adſtringentem namque facultatem ſat multam id ſe-

Nota mirabilem morbi huius & naturæ pugnam.

Li. 3. de criſibus.

ment

men habet. Interdum & cotonei mali purgati fruſta coniiciebam: & quum fluxus alui validior factus eſt, ex aqua chalybeata parari iuſcula imperaui, admixta nonnunquam oryzæ farina & coriandri ſeminibus (continendi namque cibi vim maximam, auctore Auicenna, coriandrorum ſemina obtinent:) vervecinos pedes (quòd glutinoſum præſtent alimentum) indebam non raró. In ſumma omnis victus ratio refrigerans & adſtringens, humoréſque incraſſans à me ſymptomatis ratione inſtituta fuit. Potiones dedi ex terra Lemnia, paſtillis ex ſpodio cum ſemine acetoſæ, coralli polline, & coriandrorum, exceptis omnibus ex aqua decoctionis mēthę & portulacę, adiecto ſyrupo cotoneorum, interdum etiam myrteo. Quin & ſyrupum Ægyptiæ ſpinæ, quem ribes vocant (& erat tunc nobis ad manum, recēns Alexandria Ægypti allatus) ante cibum dedimus. Ventri fotus admouimus ex decocto plantaginis, menthæ, rubi, lentiſci, cupreſſi, caudæ equinæ & burſæ paſtoris, adiectis malorum punicorum putaminibus, roſis, coriandri & rhois culinarij ſeminibus, ac caryophyllis, omnibus in aqua chalybeata & vino craſſiore incoctis. Poſt fotum ex cerato ſtomachico Galeni, & emplaſtro è palmulis Meſuei (Diaphœnicon vocant) adiectis caryophyllis, mentha ſicca, coriandro & corallo rubente, ventrem vniuerſum inunxi ante cibum. Emplaſtro quoque maſtichino, & contra rupturam ſum in hac fœliciter vſus. Tantúmque hac curandi ratione profecimus, vt Dei gratia adiuti, operoſo & iugi labore ægram ab orci faucibus eripuerimus: ſenſimque inſtaurata virtute, in melius proficere indies iuuencula cœperit, quę pro deplorata habita moritura in horas ſperabatur. Sed id longiſſimo temporis tractu effectū eſt: quòd quæ longo tempore extenuantur corpora, longo ad refectionem tēpore indigent, vt docta Hippocratis ſententia eſt. Tandē verò iuuentæ robore & congruo victu in integram ſanitatem nutu Dei redacta eſt, nupſitq; poſtea, & nunc iam poſt decimūoctauum annum vegeta & conſtans, multáque prole beata feliciter viuit. Pro quo tanto beneficio ſum- *Li. 2. aph. 6.*

t

mo & optimo Deo bonorum omniũ largitori gratię meritæ & ſummæ habendæ ſunt: cui ſit laus perennis, honor & gloria.

OBSERVATIO IX.

Iuuenis Tharaſconenſis quidam Eleonoræ Labianæ honoratiſſimæ fœminæ filius, cui Lodoico nomen, dum æneum tormentum manuarium (vulgò Piſtolet *vocant) globulo plumbeo farctum, & puluere tormentario plenum, malè cautus adornat, clauiculáſque eiectorias concinnat, imprudenter ad pedictus conuerſo telo, diſſultantibus clauiculis, ictum excipit mirificum, globulo in viſcera adacto, atque igniuomo impetu intruſo tribus ſub ventriculo digitis. Paucis poſt diebus emiſſo per anum globulo, nulla noxa in inteſtinis relicta, aut vllo viſcerum, perfectè agglutinato vulnere, miraculo potius quàm naturæ ductu, ſanatur.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mirabilis hiſtoria.

QVæ in dies hominibus extra omnẽ fidem eueniunt; admirationem magnã parere ob rarũ eorũ euẽtum ſolent. Quis enim credat adacto in viſcera globulo plumbeo, vi ignis & tormentarij pulueris magno cum impetu excuſſo, (quæ vulnera ferè ſemper lethalia eſſe ſolent) incolumen euaſiſſe hominem, nulla præſertim in viſceribus læſione relicta? Admirabilia profectò ſunt hæc, & ſupra hominis captum, extráque omnem fidei aleam poſita: veriſſima tamen & oculata per me fide comperta: vt refragari nemo quiſquam poſſit. Hic itaque iuuenis tractandorum armorum eius generis haud ſatis experiens, dum æneum tormẽtum manuarium puluere & globulo infarctum ad iactum concinnat, conuerſo in pectus ſeu ventris regionem fiſtulæ æneæ, ore, rotula diſſultante, ictum excepit tribus ſub ventriculi regione digitis. Impactóque globulo, quũ ferè mortuus procidiſſet in terrã, & ſuis adiutus, aduocatíſque medico & chirurgis,

loco-

locóque vulneris ſpectato, quum intrò conſtitiſſe globulum appareret, nullo exitu ſeſe vſquam prodente, quà foras manare globulus potuerit, iudicatum eſt moriturum ægrum: quòd grauibus ſymptomatis conflictaretur, ventris graui dolore, tumore, põdere, cum ſingultibus & animi deliquiis. quæ ſymptomata huiuſmodi vulneribus ſuperuenientia periculum graue portẽdere ſolent, & plerũque mortem. Nihilo ſecius tamen ſuccurrere tentant, tutius arbitrati, pro Celſi ſententia, anceps quàm nullum remedium experiri. Itaque ad ſedandum dolorem parato clyſteri ex lenientibus & dolorẽ ſedantibus, floribus inquam chamæmeli, meliloti, ſeminibus lini, althææ, fœnogręci, & aliis multis fæces educere tentarunt: quibuſ cum flatus quoq; multi, ſed non citra dolorem, emiſſi ſunt. Vulneri congruentia apponũt topica medicamenta, qualia in huiuſmodi vulneribus adhiberi debent: ab initio nempe dolorum ſedatiua, & ſuppurantia, ob contuſionẽ, quæ magna in talibus vulneribus conſtare ſolet. non enim adſtringentia aut reprimentia, vt in reliquis vulneribus, ſed magis chalaſtica & ſuppurantia conueniunt, ob eam quæ à globulo fit contuſionem. Quæ enim contuſa ſunt ſuppurare citò oportet, pro Hipp. & Gal. ſententia. Miſſus ab initio iuueni ſanguis, & in circuitu vlceris admota reprimentia, omniáque ex artis præceptis methodo curata. Quũmq; poſt aliquot dies grauitas ingens & pondus ſecundum imum ventrem perciperetur, fotibus dolorem ſedare opus fuit, atque linimentis, tũ & clyſteribus eiuſdem facultatis. Quúmque clyſterẽ reddidiſſet, ſentire ſe in ano neſcio quid graue dicebat æger, putánſq; flatum eſſe, globulum conatu emiſit per podicem: ſenſimque poſtea mundificato & probè deterſo vulnere, tandémque agglutinato, in priſtinum bonæ valetudinis ſtatum æger deductus eſt: quod Dei potentiæ admirabili magis quàm naturæ viribus adſcribendum meritò eſt. Nam ipſe ſolus eſt qui omnia poteſt Deus, benedictus in ſecula.

Hipp. li. de vuln. capitis.
Gal. lib. 3. meth.

OBSERVATIO X.

Mira vulnerum obſeruationes atque curationes, dum in eo conflictu qui ad Diui Ægidij pagum die vigeſima ſeptima Septembris habitus eſt, ſub annum reſtitutæ ſalutis milleſimum quingenteſimum ſexageſimum ſecundum, vulnerati cæſique multi eſſent: & qui eorum grauibus acceptis vulneribus curati ſint, dum victi ſeſe in Arelatem vrbem reciperent, ſummáque charitate à ciuibus eſſent accepti.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE vulnerum admirabilium ratione tractaturus, non aliunde auſpicatius principium ſumpturus ſum, quàm ſi Dei in his potentiam admirer, & cum Pſalmographo rege atque propheta dicã: Mirabilia opera tua Domine, & anima mea co-
Pſal. 138. gnoſcet nimis: ipſe eſt qui ſanat omnes infirmitates
Pſal. 102. noſtras, qui redimit de interitu vitam noſtram, coronans nos in miſericordia & miſerationibus: cuius miſerationes ſuper omnia opera eius. Huius vnius po-
Pſal. 144. tentiæ & miſerationi referamus acceptũ, quòd ij de quib. dicturus ſum, ab hoſtibus lethalibus plagis vulnerati, propéq; ad internecionẽ cęſi, incolumes euaſerint. Ne id nobis adſcribamus, ne gloriemur lethalia nos vulnera noſtro marte curaſſe, quaſi ad id vires noſtrę ſuffecerint, & non potius gratia Dei, qua freti atque adiuti tantum opis in tam miſero & luctuoſo caſu miſeris mortalibus tulerimus. Incipiamus ergo ea narrare quæ legentibus admirationem paritura ſint: in quibus receſendis fidẽ obſtringo meam. nihil me quidquã obſeruationi huic inſerturum quod nõ ipſe oculata fide viderim, perſpexerim, manibúſque tractauerim. Abſit enim à me vt veritati mendacio imponere velim. Res vt à me viſæ ſunt plena fide ſynceráque explicabo, & vbi res popoſcerit, teſtes chirurgos qui vnà mecum in curandis ægris non inſtrenuam operam nauarũt adferam: etſi res ea quę omniũ oculis expoſita fuit, teſtibus minimè egere videatur,

deatur, ipſa ſibi fidem abundè per ſe faciente.

In eo itaque miſerando conflictu quum ordines du cerēt Hiſpani aliquot duces ſtrenui cum ſuis turmis atq; manipulis, & pro inſita Hiſpanis militari virtute aduerſus hoſtes fortiter ſtarēt, male mulctati ſunt & grauiſſimis vulneribus affecti: ſiquidem quum pauci inter multos, aut potius ſoli hoſtium impetum ſuſtinerent, fuſis fugatíſque reliquis exercitus militibus ac ducibus, nec terga hoſti dare vellent, obſtinato animo pauci aduerſus multos, rari inter denſos militum cuneos ſtare auſi ſunt. Sed (proh dolor!) bona eorum pars cecidit, & qui ſeruati ſunt, ſeruati quidem non fuiſſent, ni ſe mortuos proſtratóſque effinxiſſēt. Quos inter duo Hiſpani duces haud minus moribus quàm militari virtute conſpicui fuē re: alteri Alunſo nomen erat, alteri Mārico, e interiori Hiſpania ambo, quam vulgus Caſtiliam vocat. Strabo, Ptolemæus & Plinius Tarraconenſis Hiſpaniæ partem dicunt. Alonſo duci fortiſſimo ſeptem in capite gladio militari (*cotelas* vulgò vocant) inflicta vulnera fuere, galea criſtata in terram deiecta, ipſóque etiam proſtrato: quorum quidem vulnerum quatuor cū inſigni cranij fractura ad duram vſque meningen deſcendente erant, reliqua ſine fractura ad caluariam vſque: idem in brachiis octo vulnera exceperat, quatuor in vtroque, è quibus duo circa cubiti articulum & metacarpium conſiſtebant: rurſus in cruribus ſex vulneribus erat confoſſus: vt in ſūmma vno ſupra viginti vulneribus dilacerum corpus eſſet: quæ ipſe ſingula dinumeraui, loca ſedéſque affectas contemplando, & vulnerum magnitudinem numerúmque ſpectando. Vt planè dum ad eum curandum publico decreto veniſſem, vnà cum aliis vulneratis tractandis, quorum numerus ad ducentum ſexaginta aſcēdebat: in ſtuporē verſus, nec quà curationē inciperē, nec quà deſinerē, ſatis mihi compos eram tā multa, tam grauia inerant in enecto ferè homine vulnera. Nam quum à sāguinis incredibili profuſione, quæ à tot vulneribus emanarat, & à frigore perpeſſo, & coacto ſanguine, viribúſque penè extinctis, deficere

Alonſi Hiſpani tribuni militum mira curatio.

æger in momenta ſingula videretur: priuſquàm capitis vulneribus manum admoueremus, reficiendæ nobis ægri iam moribundi vires fue e. quòd omniũ indicationum prima & potiſſima ſit quæ à viribus ſumitur, ita tradēte Galeno. Itaque iuſculis e capi cõtuſis carnibus paratis, tũ vino aromatite intrita panis in eo infuſa, ac vitellis ouorũ ex vino exceptis, ſaccharo & cinnamomo reſperſis, parato ex his ferculo, vires defectas reparare ſtudeo. Qua victus ratione (quũ exanimis eſſet, & viuens potius cadauer, quàm homo) mirè intra biduum refotus recreatúſque fuit. Nec verò interea dum hæc obimus vulnerum obliuiſcimur: ſiquidem calente vino ex roſis deterſis vulneribus, ſuere illa ſtuduimus quæ ſutura indigebant, & topicis admotis vnguinibus, faſciis vulnera molliter & abſque dolore quoad fieri potuit tractauimus. Capitis porrò vulnera quũ forationem terebellis ex poſcerent, nec eã vires deiectæ ſuſtinere poſſent, in tertium diem diſtulimus id muneris aggredi: túmque terebellis, ſcalpris & volſellis, malleóque diffracta & intruſa oſſa ſuſtulimus, ne duram meningem comprimerent. Sed quum à vulneribus iis quæ in cubito & metacarpio conſiſtebant, ob vehementiſſimos dolores & conuulſiuos motus quibus torquebatur, peſſimè haberet, iis maximoperè inſiſtendum omni cura duximus. vnde enim à quoquam graue periculum imminet, ab eo exordienda curatio eſt, vt bellè Gal. docet. Quod & nos fecimus, dolorē quidem cataplaſmate ex farinis ſedantes, & oleo multo calente tũ ſimplici tum chamæmelino & lumbricorũ vocato ceruicem vniuerſam ad caudam vſque illinentes, mollibus ſuperiniectis pinguibus lanis, ne conuulſio procederet, quæ infeſtare iam ægrum incipiebat, & quæ auctore Hip. atque Galeno, vulneribus ſuperueniētes, lethalis plerumque eſſe ſolet. Interea verò mollibus clyſmatibus ventrē purgabamus, quòd ſoluentia medicamenta deiectæ vires non ſufferrent: etſi in huiuſmodi vulnerib⁹ neceſſariã eſſe purgationē eã quę medicamētis fit Hip. & Gal. dixerint. Adauctis tamē ſenſim viribus, catholiconē cũ rhacomatę & ſyrupo roſaceo dare

Lib. 9. met.

Li. 3. & 4. met. & plu ries alibi.

Li. 5. aph. 1.

Li. de vuln.

ceo dare

Digitized by Google

ceo dare auſi ſumus, fœliciterque ſucceſſit. Tanta autem cura in hoc curando vſi ſumus, vt propè ægro aſſideremus. Vulnera capitis omnia ex roſaceo melle, & Conciliatoris vnguento, quod ad detergenda capitis vulnera mirabile eſſe ſolet, vt & capitali puluere & emplaſtro demum ex betonica vtentes, Dei gratia adiuti perſanauimus, tum verò reliqua quę in crurib. & brachiis cōſtabant, ſua cuique auxilia admouētes, magna omniū admiratione ac plauſu, Deo gratias reddētibus cūctis. Atque hæc Alōſi grauiter vulnerati curatio fuit. Collega illius porrò Manricus, & dux quoque ipſe fortiſſimus, ſęuiſſimè vulneratus ſecundum thoracem, coſtas, faciem, brachia, caput, proximus morti erat, biduúmq; conſtitit ſine voce ac sēſibus, planéque ἄσφυγμος, id eſt ſine pulſibus, vt vermiculans & interſectus vix in eo appareret pulſus. Cui & ipſi quum facto de morte prognoſtico, manū vix admouere vellemus, quòd deplorati à medicis non ſint contingendi (auctore Hippocrate) iuſſi tamen, manum tanquam deplorato admouimus: vires primùm refouētes, quæ penitus conciſæ erant, præ nimia ſanguinis profuſione & frigore. Nā fugiens acceptis vulneribus ſeſe pręcipitè in Rhodanum dedit, in quo horas plus minus tres aut quatuor latitauit, nunc caput exerens, nunc condens, quoad à ſuis ſub noctem adiutus, fluuium fere totū natatione meauit. Quis hæc credat? attamen veritate ipſa veriora hæc ſunt. Nam vno impulſu plus minus centum vulnerati ſeſe in Rhodanum proiicientes, natatione virili ſalutem ſibi quæſierunt: quorum tamen multi viribus deficientes, medio in alueo ſubmerſi perierunt. Multi tamē euaſerunt, quos nudos Arelatenſes ciues charitate plauſibili ac pia in altera Rhodani ripa vrbi proxima ſemienectos ceperūt, quibus potuere pręſidiis cōfouentes: quos inter hic ſtrenuus dux tribunus militū erat. Hunc itaque curandum ſuſcipiētes, hunc ſeruauimus ordinem. Primùm omnium panniculis lineis mollibus & ſtragulis congelatum fere hominē tepida caliditate fouimus, motum dantes, & enectā virtutē inſtaurantes iuſculis & contuſis ex ciu-

Gal. lib. 4. meth.

Mārici militum Hiſpanorum tribuni hiſtoria.

namomo paratis, odoribus item bonis ſpiritus diſſolutos fouentes, ex aqua florum citri roſacea, vino odorato & caryophillis inuicem mixtis tempora, pulſus brachiorum, naréſque madefacientes, linteíſque hoc liquore imbutis ſępe ad nares admotis ſpiritus penè extinctos refecimus ac recreauimus. Vbi ſęſe exerere vires viſę ſunt, tractāda vulnera ſumpſimus, quum prius etiam in primo aditu eadé quo poteramus modo procurabamus, neceſſariis ad vulnera datis auxiliis, quo tempore ſcilicet æger ſine voce ac pulſibus moriturus ſperabatur. Reſumptis porrò viribus, quæ punctim inflicta erant vulnera turundis longioribus intrò datis, & roſaceo melle cum terebinthina ex aqua vitę lota illitis deterſimus, quo prę ſidio mirabiliter ſe iuuari æger dicebat. Erat enim ſecundum pectus vulnere punctim facto, & intra cauum pectoris diſciſſo peritonæo, grauiter ſauciatus: tùm & ſecundum latus dextrum inter ſextam & ſeptimam coſtas vulnus acceperat ſecundum dorſum cū grauiſſimis ſymptomatis ad hęc vulnera inſequētibus: nempe grauiſſima ſpirandi difficultate, tuſſi moleſtiſſima, cordis palpitatione, & animi deliquiis: quibus omnib. curā ad ſe trahētibus pro cuiuſq; ratione

Hydromeli

proſpeximus. Spirādi nāq; difficultati hydromelitę ex hyſſopi, fœniculi, praſſij, & capillarium herbarum decocto confecto, adiectis vuis paſſis pinguibus, caricis, glycyrrhiza, myxis, xyli ſemine, & maluæ cum melle electo, proſpeximus: quo ſæpe in die laborantem vti iubebamus, lambendo, ídque calidè. Nam frigida pectori inimica, tuſſes commouentia

Lib. 5. aph.

& dolorum inferentia eſſe ſolent, pro Hip. ſententia.

Linctus.

Linctibus quoque & vnctionibus ad pectus ſputum promouere & tuſſim ſedare conabamur. Conſtabant linctus ex puluere glycyrrhizæ, hyſſopo montana, caricis pinguibus ex hydromelite coctis, puluere diatragacanthi & diaireως, pulmone vulpis ex arte parato, ſaccharo cando, penidiis & ſyrupo capillorum atque hyſſopi. Ad pectus inunctionem admouimus ex oleo violaceo, liliorū, butyro recenti, pinguedine gallinæ, croço & radice iridis Florentinæ, omnibus cera

alba

alba exceptis. Quin & eclegmatis vice oleum amygdalinũ è dulcibus amygdalis exceptum, & ſaccharo cãdo vocato admixtum ſumere ſæpe iubebamus. Sed quod in hoc viro admirandum fuit, id iam dicere pergam. Is quum ſecundũ thoracem, tum & ſecundũ dorſum inter coſtas duobus vulneribus punctim factis, ídque ab haſta mucronata (vulgò *hallebarde* vocant) grauiter vulneratus eſſet, nec vlla aut exigua puris copia foras prodiret, poſt viceſimum diem ingens puris proluuies è ventre per anum prodiit, fluxu ventris oborto: quum nulla tamen à pectore in inteſtina via communis ſubſit, qua excerni contentũ in thorace pus & emitti poſſit. Sed conſpirabile & confluxile eſt vniuerſum corpus, vt rectè Hip. dixit, & ipſa ſibi natura vias facit ac præſtruit, quibus nedum per aluum, ſed & per oſſa quãdoque ſaniem pellat: vt minimè mirandũ ſit in hoc ægro per ventrem è thorace pus copioſum emanaſſe. Quod & prius in Ioanne à Lugduno Montis-maioris ſecus Arelaten monacho annotaueră, qui grauiſſimo vulnere in pectore accepto, acuto ſpathæ mucrone in cauum pectoris penetrante, quum præ puris intrò contenti copia in præfocationis periculum eſſet adductus, erumpente tandem die decimoquarto tum per vulnus, tum per ventrem ingenti puris copia, ab impendẽti diſcrimine leuatus eſt, & poſt diutinum tempus vtcunque ſanatus, vlcere in fiſtulam deſinente: viuítque adhuc decimoſexto poſt acceptum vulnus anno, ſed malè habitus & tabi proximus: ſed viuit tamen, & munia quæ ſanus obire ſolebat, obit. Vt ergo ad ægrum noſtrum redeamus, quum multa puris copia aluo effluxiſſet, pauca per accepta vulnera, alleuatum ſe ſẽſit, paulatímque probè deterſis vulneribus, quæ nos ſæpe lotionibus ſyphone recto immiſſis ex decocto myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ, abſinthij & agrimoniæ vino exceptis, interdum prius ad deterſionem hydromelite iniecto, nonnunquam verò vino & melle, adiecta aqua vitæ (quæ in huiuſmodi eluendis & detergendis exſiccandíſque vulneribus admirabilis eſt) vulnera eluere, detergere, tandéque exſiccare moliebamur. Tãtúmq; hac curandi ratione Dei

Li. 6. Epid.

Ioannis à Lugduno vulnerati curatio.

miſericordia profecimus, vt ſanata ſint prorſus vulnera thoracis & coſtarum. Reliqua verò quæ in facie erant ſutura ſicca labia iungentes,& glutinatoria poſt deterſoria adhibẽtes,facile curauimus,ſicut & quę in capite quę ſine fractura erãt,& quę in brachiis, etſi magna forent, perſanata omnia ſunt nutu Dei,qui quos vult ſeruat.Mira ſunt hæc profectò,at mirabiliora quæ nunc proximè enarrabo.

Mira militis cuiuſdã hiſtoria.

Eodem in conflictu miles quidam è peditibus fortis ac generoſus,dum fortiter pugnat, ictum excipit ab æneo tormento(vulgo *Arquebuſe* vocato:) ingreditur globulus plumbeus ſecundum tempus ſiniſtrũ, paulo alti⁹ egreditur ex altero latere è regione oppoſito,diffracto vtrinque cranio &dilacerato:ſanatur tamẽ is miraculo.Nam poſt acceptum vulnus Nemauſum conceſſit, & ibi curatus fuit. Qui ad me poſtea veniens, vt à me conſilium poſceret, quum nondum plenè curatus eſſet,omnia vt acciderant bona fide recenſuit,vidíque hominem ita vt prænarraui affectum, & illi in curatione adiutor ac propitius fui.Hic cæcus & ſurdaſter remanſit : viuítq; nunc ſanus & incolumis, niſi quòd iis duobus ſenſibus viſu & auditu priuatus eſt. Sentiendum verò nec cerebri membranas nec cerebrum ipſum lęſum fuiſſe:ſed globulum rupto cranio ſuperficie tenus,in alterũ oppoſitum latus impetu eſſe deductum. Mira profectò ſunt hæc,& quæ ferè captum ſuperent humanum:& niſi à me viſa pertractatáque fuiſſent, vix eſſem fidẽ daturus. Quòd autem cæcus & ſurdus remanſerit, id factum putarim, quòd ab ictu & contuſione pars aliqua ſanguinis à commotione cerebri in opticos & auditorios neruos inciderit, obſtructionem pariens, vnde & cæcitas & ſurditas oborta ſint.

Hiſtoria alia.

Maſſilienſis miles quidam robuſtus bellator, ac ſui ordinis vexillifer,eodem in conflictu ictum excipit,ab æneo tormento, globulo per medium thoracis immiſſo,& per dorſum è regione prodeunte : atque hic itidẽ miraculo ſanatus. Curam illius ego & Claudius Laydetus chirurgus ſũpſimus. Quúmque globulus intra conſtitiſſet, tumorémq; in dorſo inferret,

Digitized by Google

ferret, hunc dextrè Claudius chirurgus præfatus ſectione facta euulſit, & laqueis impoſitis ad deterſionem (vulgo *ſetones* vocant) cæteríſque ex arte peractis, integre ſanatus fuit nutu Dei, qui ſolus mirabilia facit. Hic, quod maximè mirandum, nulla aut exigua ſpirandi difficultate nec ſymptomatis verendis vllis affectus curatus fuit, ſed longiuſculo tempore: viuítque adhuc incolumis, & ſuarum rerum ſatagens.

Miles alius, è Borbonij pago ſecus Arelaten, gladio militari (quem vulgò *Cotelas* vocant) ſecundum ceruicem vulneratus, dum ipſum fugientem equites eodem in conflictu perſequerentur, vulnus mirabile accepit, nam ab aure in aurem ſecundum ceruicem, inter primam & ſecundam vertebam, diſſecta ceruix fuit, ita vt collũ in anteriora prolapſum ſubſterniculo indigeret. Hic ferè mortuus in xenodochium Arelatenſe cum reliquis ſauciis perductus eſt, & noſtræ curæ proceribus & decurionibus commiſſus. Hunc nos quum tam grandi vulnere affectum vidimus, planè in conſternationem animi quaſi quandam deducti ſumus: vulnus tractamus, quid bone Deus? ad vertebram vſque ferè vulnus attingebat, iugulares venæ diſſectæ, latitudo vulneris vaſta, vt ab aure in aurem vulnus protenderetur: profunditas verò tanta, vt integra manus paſſa intra vulnus conderetur. Hunc etſi vix euaſurum prædixiſſemus, quòd, auctore Galeno, magnę diſciſſiones mortem inferãt, nihilo ſecius tamen tentandam curationem duximus. nam robuſtiſſimus erat iuuenis, florenti ætate, & virium plenus. Itaque vulnus non alia ratione ſui poterat ob diſtantiſſima labia, quàm vt ſutura ſicca quam vocant labia coniungerentur: quod & nos fecimus, pannis laneis coccineis glutino adſtringente illitis, & vbi glutinũ inaruiſſet, filis ſericeis duplicatis, inuicem hinc inde cõmiſſis, labia vt potuimus coniunximus, introq; ſpleniis datis, vnguine de torſorio primùm illitis, nempe Conciliatoris vocato, mox etiam lotionibus ex œnomelite, decoctionis agrimonij & radicis iridis, paucáque myrrha & vitæ aqua, quę profectò in omnibus vlcerib? detergẽdis &

Alia hiſtoria.

Li. 6. aph. com. 18.

Aqua vitæ

glutinandis mirabili experimento valet, vt à me millies expertum. Vbi verò abunde mundificatum vlcus eſſet, glutinantibus vtentes, & lotione ex vino acerbo decoctionis foliorum hederæ, equiſeti, & plantaginis vlcus ad coalitionem deduximus. In quo mirum id fuit, quòd quum diſtantiſſima vlceris labia eſſent, & magna intus facta diſciſſio, vt nunquam coaleſcere poſſe dixiſſes: tanta tamen eſt naturæ vis atque potentia in coniungendis quę diſſident, vt natiuo quodam amore caro carni (etiam tum quum vacuitas intermedia magna ſubeſt ac cauitas) agglutinata fuerit, ſenſim genita in vulnere materia ex affluente ſanguine. Vnde fit vt regenerari caro poſſit, modò adducta ſint quæ diſſident chirurgica manu, quod per ſuturā fieri ſolet. Hic tandem nutu Dei curatus fuit, viuítque nunc ſuperſtes quarto poſt anno quàm vulnus tam grande accepit. Adoleſcens tamen quidam pari vulnere poſt vndecimum mortuus eſt.

Alia hiſtoria. Claudius Allobrox eodem in prælio ad caput vulneratus, quum è lapicida militiæ ſe adſcripſiſſet, ingens accepit militari gladio vulnus, abſciſſo & diffracto vniuerſim cranio ſecundum ſuturas petroſas, nēpe ab altero latere in alterum latus diſciſſo vtrinque cranio vſque ad ſuturam lambdoiden. Sed & hic (mira res!) nunquam febriuit, nec vllum ſymptomatum paſſus eſt quæ pati ſic vulnerati ſolent. Oſſa diffracta terebellis, vncinis & ſcalpro ſuſtulimus: mox roſaceo melle, & Conciliatoris vnguine, ac puluere capitali, & emplaſtro betonicæ intra duos menſes hominem integræ ſanitati reſtituimus. Hunc Claudius Laydetus chirurgus tractauit.

Alia hiſtoria. Alter è Nicea vrbe primipilus ac ſtrenuus miles, eodem in conflictu in domeſtica cruris parte vulneratus bellico tormento (*fauconeau* vulgò vocant) cum ingenti foſſilis maioris fractura, globulo ingreſſum ſupra genu faciente, & in ſylueſtrem partem prolato, atque inde euulſo, magna cura ſeruatus, longóque tēporis ſpatio curatus à nobis fuit Dei gratia.

Alia hiſtoria. Ferdinandus Far peditum ductor, Arelatēſis ciuis mihi perfamiliaris, ad foſſam Marianam dum for-

tem

tem militem agit, in conſpectum hoſtium poſitus, vulnus accepit ab æneo tormento in tarſo pedis, pede in vtrumque latus transfixo, & foras globulo prodeunte. Is grauiſſimè & periculoſiſſimè laborauit, ingentibus doloribus ob partis naturam obortis, quum pars illa tota oſſea nerueáque ſit, ac tẽdinum plena, vnde nimirum acerbiſſimi dolores oborti ſunt, & oſſa multa diffracta, quę auferre neceſſarium fuit. Quin & carioſa nonnulla ob pus retentum fuere. Tumor magnus & phlegmonoſus in toto pede ſuberat, vigiliæ immenſę ob perpetuos dolores, & cõuulſiui motus plurimi. Hunc nos poſt vniuerſalia diligenti & ſolerti cura tractauimus, pro eo quo illum proſequebar amore. Nam fotibus ex betonica, malua, ſampſucho, ſaluia, libanotide, adiectis anthemidis, meliloti, & roriſmarini atque ſtœchados floribus, cum furfure omnibus in vino decoctis (aqua namque locis neruoſis plurimum nocet) interdum verò ex oleo calente locum ſouebamus, à quo mirificè iuuabatur: emplaſtro poſtea ſuperdato ex farinis orobi, lentium, fabarum & ſeminis lini ex oxymelite exceptis, quod in cataplaſmatis morem admouebamus. Incus verò laqueo immiſſo, & deterſoriis vnguentis illito, vlcus purgabamus, tum & lotionibus ex aqua vitæ, in qua flores & cacumina libanotidis immaduiſſent multíſque aliis ad neruoſa vulnera accommodatis vſi fuimus: tandem verò ægrè poſt ſex menſes curatus magna ſanè difficultate fuit. Claudus manſit, vt nonniſi ſcipioni innixus progredi valeat, ita pes totus imbecillus relictus eſt, ob tendones dilaceratos, & tarſi oſſa diffracta. Viuit tamen alioqui vegetus & ſanus, & rebus ſuis intentus.

Iacobus famulus Domini à Maianes Patritij Arelatenſis, in eo conflictu qui ad Ciſtertium oppidum habitus eſt, vulnus accepit ab æneo tormento in brachio dextro inter cubitum & humerum, maléque ab chirurgis qui in exercitu aderant, aut certè ob rerũ indigentiam negligenter tractatus, Arelaten venit, toto iam brachio in ſphacelum conuerſo, cum fœtore mirabili, nigredine, mollitie, frigiditatéque ſum- *Hiſtoria alia.*

ma, ipſóque ægro crebra animi deliquia patiente. Vn de concilio vnâ mecum chirurgorum coacto, concluſimus nullam eſſe aliam curationis viã, quàm ſi ſphacelata tum membrum ſecaretur. Nam quum nonniſi vnica ſubeſt ſalutis via, etſi ea periculoſa ſit & dubia, oportet, Thucydidis cõſilium ſequentes (vt Galenus ait) aduerſos periculis ire, & id incunctanter obire: quod & nos fecimus. nouacula primùm ſupra carnẽ demortuam brachium ſecantes, mox ſerra ferrea os detrũcantes, cauteriiſque ſanguinis fluorem compeſcentes, hominem ſanitati poſt menſem Dei gratia adiuti reſtituimus.

Li.10.met.

Quæ in eodem conflictu Ciſtertienſi acciderint memoratu & obſeruatione digna, Deſiderius Teſteius chirurgus, homo doctus & fidei exploratæ, qui præſens ſẽper in exercitu erat, vt vulneratis mederetur in caſtra deductus, mihi perquàm familiaris & amicus, hæc ex vero retulit à ſe nedum viſa, ſed manu ſua tractata atque percurata, nempe quæ mox à me ſubſcribentur. Nobilis quidam, (cui vulgò nomen *Le Cadet du mouſtier*) circa ſternum parte ſiniſtra thoracis inter ſextam & quintam ex veris coſtis vulnus excipit æneo tormento, globulo in thoracis medium adacto, & per dorſum egrediente duobus digitis prope ſpinalem medullam, multis circulis ferreis complicato globo ex thorace ferreo circulis ferreis intertexto, (quod vulgò *Cotte de maille* vocãt) quorum circulorum circiter duodecim cum globulo prôdiere, multíque alij in muſculis intercoſtalibus & dorſi cõſtitere, multíque etiam intus in thorace conditi vnà cum pure egrediebantur: intra annum curatus, ſed ægrè ſpirans remanſit.

Hiſtoria alia.

Miles quidam loci à Senas eodem in conflictu ab æneo tormento magno, (cui vulgò nomen *Moſquet*) vulneratus, cuius globulus pila palmaria luſoria parua maior erat: vulnus in brachium ſiniſtrum incidit, cum oſſium confractione, dilaceratione tanta muſculorum, vt vix digito vno contineretur in ſe brachiũ, quin vniuerſim decideret. Vocati chirurgi in ea ſententia fuere, vt abſcindendũ omnino brachiũ ducerent.

Hiſtoria alia.

rent. Curatur tamen à Deſiderio intra menſem citra ſectionem, ſeruatis magna ex parte brachij motibus.

Hiſtoria alia.

Miles alius quidam qui ſub Caſtelleto duce ſtipendia merebat, æneo tormento vulneratur, globulo per medium os iniecto, egrediente verò prope coronariã ſuturam parte ſiniſtra, circa oſſa petroſa & tempus ſiniſtrum, diffracta ſuperiore mandibula. Curatur tamen is ſumma difficultate, degítque nunc ſanus, vt aiunt.

Hiſtoria alia.

Baiulus quidam Arelatenſis, factus miles, ictũ mucronato gladio prælongo (vulgò *Eſtoc* vocant) accipit tribus ſub vmbilico digitis parte ſiniſtra, adigitur enſis magno impetu in thoracem medium, egreſſo mucrone in dorſum inter tertiam & quartam coſtas prope ſpinalem medullam. Curatur tamen præter omnium opinionem ab eodem Deſiderio & Ioanne Angleſio chirurgis: viuítque nũc ſanus & incolumis, Dei bonitate adiutus. Hæc inter cætera admiranda, vel quæ conſpeximus ipſi atque curauimus, vel quæ ab chirurgis probatæ fidei accepimus, digna relatu duximus: vt nemo quiſquam in rebus arduis deſperet, vti in leuibus non nimis confidat, quum interdũ mori eum cernamus quem medicus euaſurum certus ferè erat; & euadere eum non rarò de quo medicus deſperarat: (quæ docta Celſi ſententia eſt) exiſtimétque medicus mirabilia etiam in arte contingere atque monſtroſa, vt in naturæ operibus, tantámque eſſe artis vim vt difficillimis etiam proſpiciat, ad laudem Dei Opt. Max.

Digitized by Google

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

LIBER V.

OBSERVATIO PRIMA.

Nobilis Gabriel à Varaderia Patritius Arelatenſis, vir non minus auita nobilitate quàm virtutum & morũ candore inſignis, pagi diui Andeoli dominus, optimi tẽperamenti, boni habitus, ſucculento corpore, plurimis ac grauibus actionibus aſſuetus, laboribúſque exercitus: quum per ver præcedens, æſtatémque ſubſequentem plurimum ſe exercuiſſet, variis obitis in diuerſa loca profectionibus: effectum eſt, vt ab nimio motu agitatis humoribus (ſi quidem mouent excrementa, auctore Galeno, Sol, venus, balneum, motus) & in cutem prouentibus, in phlegmonem magnam ſecundum dorſi ſpinam inciderit. Qua ægrè ſuppurata, necdum perſanata, quum ſe viæ præproperè nimis credidiſſet, & ſe corporeis laboribus exagitaſſet, ad Diui Ægidij pagum profectus, febre continenti atque graui æſtuoſáque ibi corripitur, cum iugi bilioſorum humorum vomitu, tanta copia vt vix credi poſſit. Æſtus, labor, inquietudo, corporis confractio, animi deliquia hominem valde premebant: mox iterum grauis in dorſi muſculis dolor, tumor ingens, rubor ac tenſio cum renixu apparent, phlegmones alterius initiantis primordia. Miſſo ſanguine, perpurgatóque corpore, adhibitis congruis vt poſt dicetur ad phlegmonem auxiliis, in

Libr. 5. de ſympt. cau. cap. 5.

liis, in ſuppurationem tendit. Interea per conſenſum ad inguina, humoris portione in dextrum inguen decumbente, bubo apparet cum ingenti dolore. Diſcutitur porrò bubo congruis remediis. Suppurata tandem altera phlegmone poſt multos dies, atque diſſecta, ingens intus cauitas apparet, [ſiquidem magnũ locum influens ſanguis compleuerat] puris mira copia: quod quum liberè effluere non poſſet, ſinu deorſum conſiſtente, ad puris effluxum ſectione iterum opus fuit, ita iubente Galeno. Cauitas adhuc magna ſuberat, & ingens puris vndique manantis copia. Ad curam plures acceſsiti tum medici tum chirurgi: quos inter quum chirurgorum alter iterum ſecandum vlcus pronunciaſſet, in ſuas partes chirurgum alterum doctrina cõſpicuum traxit, qui & ipſe in eam inclinauit ſententiam, ſine ſectione cauitatis totius curari ægrum minimè poſſe: quin & ad labia vlceris exterenda, quæ paulùm intumuerant, candenti ferro opus eſſe intrepidè ac conſtanter affirmabat. Nobis contrà ſentientibus, cuncta prius tentanda, & pro Galeni doctrina, naturæ familiaria ſemper exhibenda, antequam ad extrema illa præſidia veniatur: nec niſi ſumma vrgente neceſsitate, quum reliqua non proſint, ad ſectionem properandum, præſertim tantam quantam fieri in hoc ægro oportebat, quam ſine magno diſcrimine atque ægri periculo obiri non poſſe ſciebamus: quòd magnæ diſciſsiones mortem vtplurimum adferre ſoleant, ita aſſerente Galeno, ad ſectionem præſertim reluctante ægro: cuius animum conſulendum eſſe, vbi de ſectione aut vſtione agendum eſt, Gal. docuit. Itaque aduerſus chirurgi ſententiam nos deterſoriis vtentes per ſyphones rectos, mox cauitatem implentibus & ſarcoticis, ac tandẽ epuloticis, hominem citra ſectionem integrè Dei nutu curauimus. Id vt intelligatur, nihil quicquam abſolutè & aſſeueranter in re medica atque medicis conſultationibus proferendum, ne obiici id poſsit, Bonum quandoque dormitare Homerum.

Lib. 3. met. ſub finem. *Lib. 4. met.* *Lib. 6. aph. com. 18.* *Lib. 4. met.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

PHlegmonem frequentiſſimè accidere, & febrem aliáque ſyptomata periculoſiſſima excitare, doctè quidem ac verè à Gale. dictum eſt. Veteres affectum hunc φλογμονὴν, quaſi inflammationem dicas, vocauere, quòd ma

Li. 13. meth. med. *Phlegmones ſigna.*

gna in affecta parte inflammatio ob ſanguinis conflu xum excitari ſoleat, appareátque ſupra inflammationé in particula tenſio quæ tactu deprehendatur, vnà cum renixu, tumore, dolore, qui pulſationis ſenſum ob arteriarum compreſſionem interat. Quin & rubore perſpicuo pars phlegmone tentata efflorefcit, ſanguinis inibi contenti teſtimonium euidentiſſimum. Nam qualis fuerit ſuccorum intus conditorum natura, talem foras efflorefcere colorem neceſſarium quidem eſt, ita tradente Galeno. Ex his itaque quæ nunc protulimus ſignis, conſtat vel luce meridiana clarius, generoſum hunc Dominũ phlegmone in dorſo proximè ad ſpinalẽ medullã (vti antea dictum eſt) laboraſſe, quum iſthæc omnia adeſſent. Gignitur porrò in corporibus phlegmone ex ſanguinis influxu copioſioris quàm pars poſtulet. Copioſior porrò ſanguis influit vna quapiam aut pluribus particulis eũ mittentibus, excipiente influentem ſanguinem ea quæ laborat parte. At verò quæ demittunt particulę interdum vt copia nimia redundantem, interdum vt qualitate moleſtum, nonnunquam vtroque modo humorem propellunt. Quin neque non ſæpe fit vt pars quę affligitur morboſo calore affecta ſanguinem ad ſe trahat, etiam ſi non aliunde ad eam tranſmittatur: ſic verò phlegmone naſcitur. Nam quum calida fluxio in partem quampiã procubuerit, primùm maiores venæ arteriæque implentur ac diſtenduntur, ab iis minores, quoad ad minimas peruẽtum ſit. In iis verò vbi valenter impacta fluxio eſt, nec adhuc ſiſtitur, partim eius per ipſarum ora, partim per tunicas veluti èxcolatum foras tranſmittiur: tum verò ſpatia ipſa vacua fluxione implentur, tumétque pars, & quæ antea diximus ſymptomata patitur. Atque hæc eſt phlegmonarum omnium communis generatio, vt millies in mille locis eſt teſtatus Galenus: ac proinde in hoc viro ad eum modum genita eſt phlegmonę. Cui generationi ex præincipientibus cauſis magnã occaſionẽ præſtitit immodicus motus, profectiones varię ac crebrę ęſtuoſa ęſtate obitę: quo factũ eſt vt per æſtum attenuato ſanguine, atque cõcale-

Li. 1. aph. com. 2.

Phlegmones generatio.

Li. 13. met. cu. de inæquali intẽper. & li. de tum. præter nat.

cale-

calefacto exagitante motu, & in feruorem ſanguinis maſſam deducente (ſiquidem motus omnis corpora calefacit, qui immodic⁹ ſit & vehemẽs, vt dicit. Gal.) *Li. de mor. cau. c. 2.* propulſo foras ſanguine, phlegmone genita ſit: magna præſertim in venis exiſtente ſanguinis copia cũ viarum latitudine, quę fluxioni humorum viam præſtruit. Cur verò in præſtãti hoc viro genita denuò altera phlegmone ſit, in promptu cauſa eſt, quòd quũ prior nondum perfectè curata eſſet, & adhuc in vaſis calentis ſanguinis copia ſubeſſet, ſeſéque præpropere in viam dediſſet æger, exagitatis à motu humoribus, & incauta etiã victus ratione ſeruata, obuiis quibuſq; cibis & ſalſis & acutis vſus: effectũ ſanè eſt, vt facultas corporis rectrix ea qua premebatur humorũ mole ſeſe exonerans, ſanguinem ſuperuacuum in imbecillas partes detruſerit, qui nouam phlegmonem excitarit: præſertim quòd ab initio æger & aſſidentes exhauriri ſecta vena ſanguinem paſſi non ſint, qui pręcipuus ſcopus in huiuſmodi morbis à plethora ortis haberi ſolet. Itaque minimè mirum ſi denuò relapſus ſit æger tam ſibi parum proſpiciens: vnde nec id quoque mirari oportet, febre grauiſſima ſymptomatiſque pernicioſiſſimis oppreſſum ægrum fuiſſe, quòd recidua, ſua radice, vt Auicẽ. ait, deterior *Fen 1. 4. tract. 1. ca. 95.* eſſe ſoleat: viribus vtique à priore morbo fractis, quę nouo morbo ferendo non ſint. Erat autem febris magna, vtique acuta & continens, ob ſanguinis feruorẽ atque putredinem in plethorico corpore: anguſtia & anxietas vehemens, ob humoris motum & vaporum multorum ad cor exhalationem, quòd in locis cordi vicinis putredo magna ſubeſſet: quamobrem vno loco conſiſtere quum æger minimè poſſet, quieti locum quærens, anguſtia maxima premebatur. Spiratio crebra atque difficilis, quòd cor calore æſtuans maximo refrigerio indigeret: quúmque facultas imbecillior eſſet quàm vt magnã vno impetu inſpirationẽ facere poſſet, eſſétque inſtrumenti inobedientia, velocitate ac crebritate ſatagere neceſſitati refrigerij cordis natura tentabat, vt libris de cauſis reſpirationis, & de difficili ſpiratione, mul-

tiſque aliis locis nos bellè docuit Gale. Sed inter cætera quę tantam febrem comitabantur ſymptomata, iugis ac perpetuus vomitus non in poſtremis erat habendus. ſiquidem à febris initio ad ſeptimum vſque diem aſſiduus vomitus atque ingens erat, quo bilioſiſſima educebantur, vt verius bilis mereretur. Erat enim quod vomitu educebatur copioſum, citrinum, ſummo amarore præditum, vt colore quidem ſuo omnia inficeret quæ humorem excipiebant vaſa, & vix deleri tinctura poſſet: tanta verò amaritudine humor conſtabat, vt omnia ægro amara quæ ſumeret apparerent, & præ ingrato ſapore percepto ab omnibus eduliis abhorreret. Vigiliæ quoque cũ leui delirio hominem infeſtabant, ob cerebrũ calefactum & acrium vaporũ ſurſum delationem: ſitis inexhauſta, ob febris magnitudinem. ſiquidem fit ſitis, au-

Libr. 1. de ſimpl. facu. c. 30.

ctore Galeno, vel caloris copia, vel humoris inopia: & ob eaſdẽ cauſas linguæ ariditas maxima cũ nigredine apparebat, exuſto humido rorido, vnde lingua humectior redditur, & vapore acri & aſſato plurimo ſurſum lato. Hæc ſymptomata præcipua quæ febrem comitabantur, quęque non leue periculum minabãtur. Recẽſitis itaque morbi eſſentia, cauſis, ſignis atque ſymptomatis, quid ſupereſſe aliud videtur quàm vt curationem qua in tanto affectu leuando vſi ſumus ſubnectamus? quod mox ſum aggreſſurus, ſi modò prius euentus cuiuſdam qui in morbi progreſſu accidit meminero, ne quicquam prætериiſſe videri poſſim. Itaque quum tumor phlegmonoſus iam ſecundo in dorſo appareret è regione renum vnà cum renixu, rubore, tenſione atque dolore, præſentis phlegmones indicia, multúſque intrò cõditus lateret ſanguis: effectum eſt vt eius portione ad inguen dextrum delata per venas quæ eò tendunt, bubonem in inguine dextro excitarit, per conſenſũ vtique ad glãdoſas illas partes tranſlata materia: ſed qui tamen opportunis auxiliis diſcuſſus ſit intra biduum, vt poſtea dicemus. Hoc ſymptoma quinto die ab inchoata phlegmone ſuperuenit, nõ parũ negotij ęgro & aſſidẽtib⁹ faceſsẽs, quod tamẽ (vt dixi) facile curatũ fuit.

Nunc

Nunc verò totius morbi curationem laboris pro- CVRATIO
fectò ac moleſtiæ pleniſſimã ſubnectamus: hinc sũ-
pto initio, maximos, validiſſimos, grauiſſimóſque
morbos eos Hippocrati dici qui cum periculo ſint
coniuncti, vt Gal. com. 3. ad primũ de vulgarib. mor-
bis de mente Hippocr. dixit: nec immeritò, quoniã
qui in vitæ diſcrimen ægrum adducunt, id magnitu-
dine ſua & grauitate facere omnino oportet, morbo
vtique naturam ſuperante. Vnde ratione optima ma-
gni dicendi ſunt & validi, quòd difficulter à natura
vincãtur, & magnũ naturę ac medico negotiũ faciãt.
in quorũ albo morb⁹ hic vehemẽtia ſua ac grauitate
numerandus venit, vt qui ægrum in maximum vitæ
periculum adduxerit. Hunc itaque virum ſic laborã-
tem accurata vt ſequitur methodo tractauimus. In-
ſpecta enim morbi magnitudine, febris vehementia
& acutie, præſenti auxilio ſanguinis miſſione ſuccur
rendum, pro Hip. & Gal. doctrina, cenſuimus. In acu *Libr. 4. de*
tis morbis (ait Hip.) ſanguinẽ mittes, ſi & ęger ętate *rat. vict. a-*
floreat, & virib. abundet. Quæ quum omnia in ægro *cut. text.*
hoc adeſſent, ſecta protinus vena, dum phlegmones *16. & Gal.*
alterius generationẽ videremus, ſuccurrendum in tẽ *in com.*
pore duximus. quod inchoantibus morbis, ſi quid
mouendũ videatur, mouendum tũ ſit, vt docuit Hip. *Li. 2. aph.*
Secta vena, poſt ſex horas clyſterem immiſimus ex *29.*
refrigerantibus herbis, ſeminibus frigidis, catholico-
ne, caſſia cum ſaccharo, oleo & melle violato. Quum
verò iugi vomitu premeretur, dare tum medicamen
tum veriti ſumus, quod & nihil profuiſſet indignato
ventriculo, & humores agitando nec vacuando ma-
iorem attuliſſet noxam: vnde ſolenne mihi eſt & lon
ga obſeruatione probatum, dum vomitu & indigna-
tione ventriculi ægri tentantur, nunquam pro-
pinare ſoluens medicamentum, niſi prius vomi-
tu materia vacuata, & roborato externo aliquo vel
vnguine vel fotu ventriculo, vt medicamentum con
tinere poſſit. Itaque ſyrupis alterãtib agendum dies
aliquot tutius duximus. Conſtabant decocto vtriuſ-
que cichorij, vtriuſque bugloſſi, oxalidis, lupi ſalicta-
rij, fumariæ, portulacæ, calendulę, & capillarium, ad-

iectis ſyrupo endiuiæ cõpoſito,oxyſaccharo, ſyrupo de cichorio: dabamus mane & veſperi. Concocto humore potionem dedimus e rore Syriaco (mannam vocant) diluto rhacomatis, & ſyrupo roſaceo ſolutiuo, ex decocto præcedentis apozematis exceptis. Nã fortiora dare auſi non ſumus, tum ob febris acutiem & malignitatem, ne nimis exagitarentur ſucci (quod in talibus febribus obſeruandum perpetuò eſt, niſi vbi materia turget) tum quòd æger facilis eſſet ſolutionis, & à minimo medicamẽto copioſè moueretur. Vnde perperam facere videntur qui in febribus ardentibus & continuis diagrediata (vt barbarè loquar) propinant medicamenta, corpus valde exagitantia, vires conuellentia: ſiquidem, auctore Galeno, lædunt vires omnia vacuantia præſidia, vt lib. ix. methodi medendi conceptis verbis tradidit. De quorum cuſtodia maxime ſolliciti eſſe debemus, quum prima indicationum omnium ea ſit quæ de viribus ſumitur: vt eo ipſo loco ab eodem auctore proditum eſt. Dato itaque medicamento leui, quum febris grauis eſſet, vtpote ſymptoma initiantis alterius phlegmones, quę iam manifeſtè apparebat, ad eam conuerſi tota mente incubuimus, repercuſſiua ab initio admouẽtes, ex oui albore, oleo roſaceo, & pauco aceto. Quum verò intumeſcere magis cerneremus, nec diſcuti poſſe iis quæ poſt initium admoueramus diſcutientibus remediis, ex farina hordei, oleo chamæmelino & aliis multis: ad ſuppurantia nos cõuertimus, cataplaſmate admoto ex farina frumenti, ſeminis lini & fœnograeci, ex decocto maluarum, althææ, anthemidis floribus, & furfure, adiecto oui vitello, oleo liliaceo & chamæmelino, ſuppuratóque abſceſſu, nouacula ſecandum duximus, quòd magnam puris intrò ſubſtare copiam ſciremus, ob ídque ſectione magna opus eſſe. Aperto abſceſſu, ingens puris probè concocti copia effluxit: ſed quam nos primo apparatu inhibuimus, ne vniuerſum prodiret, diſſolutionis virium metu: quæ res apud chirurgos in magna obſeruatione eſt, & à chirurgiæ præceptoribus & magiſtris traditum. Vbi verò ſenſim magna puris

quan-

quantitas effluxiſſet, nec tamen vacuari commodè tota poſſet, ob ſinum in imo demiſſum cui effluxus non erat, & magna puris copia ibi condebatur: ſecandam cauitatem duximus, vt liberè ſanies effluere poſſet, iuxta Galeni ſententiam lib.3. methodi, inquientis, ¶Si cauitatem vlcus altè reconditam ſub cute habet, conſiderare oportet vtrum ea in ſuperiore parte ſit, ita vt ſanies ex ea prona effluat, an in inferiore, ſic vt illic ſiſtatur. Ei igitur cui effluxus patet, eadem quæ aliorum curatio eſt: cui effluxus non eſt, hũic ipſi moliamur effluxum quendam oportet, aliâs tota cauitate diſſecta, aliâs in fundo tantùm aperta. Nos itaque hoc Galeni conſilium ſequentes, quum locus ad ſecandum periculoſus non eſſet, & cauitas in imo multa cui effluxus non erat, cauitatem quidem in fundo totam ſecuimus. Sed quum poſt dies multos, vtrinque, hoc eſt & ad latera, & ad ſupernam iufernámque vlceris partem multæ latebræ & ſinus apparerent (quod ingens ſanguinis copia magnam phlegmonem in carnoſa dorſi parte progenuiſſet) detergeri vlcus commodè non poterat, etiã multis adhibitis ad detergendum auxiliis. Habitóque de ea re concilio, coactis in vnum medicis tribus, totidémque chirurgis, vt quid facto opus eſſet conſultatione medica diſquireremus, chirurgorũ alter denuò ſecandas cauitates illas omnes, tum quæ ad latera, tum quæ ſupernè infernéque ad os caudæ conſiſterent, aſſeueranter pronunciauit, nec aliter vlcus vnquam coaleſcere poſſe: in cuius ſententiam & chirurgus alter doctrina & vſu pollens pedibus iit. Alter verò (nam tres, vt mox dictum, chirurgi erant) illis nõ vſquequaque aſſentiebatur, ſed id remedij pro extremo habendum, & tum explendum quum cętera non contuliſſent. Quod & à nobis medicis rem alta indagine perſcrutantibus concluſum fuit, ægrũ inquam ſine magno vitæ diſcrimine tot ſectiones, tam amplas, tam altè petitas non paſſurum, quòd magnæ diſciſſiones (vt rectè Galenus dixit) mortem adferre ſoleant bona ex parte, tum quòd ſectionibus iis æ- *Li.6. aph. com.18.*

Digitized by Google

gri animus repugnaret, qui priorem grauatè admodum pertuliſſet, & ſe alias nō paſſurum aſſeuerantes prædixerat, malléque ſe mori quàm tot ſectionibus excarnificari. Vbi verò de ſecando aut vrendo agitur, cōſulendum animum ægri, & pro eius ductu exercendum opus Galenus aperte pronunciauit: quum quidam ſint qui longiori tempore citra ſectionem curari malint, alij qui nihil non ſubire ſunt parati, modò citius ſanentur. Qúmq; æger hic ſectioni maximè reluctaretur, & curari ſe malle longiori tempore citra ſectionem nobis confirmaſſet, eſſetq; ſectio ipſa & ambigua & difficilis atque periculoſa, præſertim æſtiua tum atque æſtuoſa exiſtente temporis cōditione (nempe intra Caniculam) febríſque grauis & moleſta ægrum vrgeret, adeſſent dolores & vigiliæ, & metus præſens ſectionis futuræ, non obeundam, ſed potius abiiciendam iure optimo cenſuimus: dicente nimirum Auicenna, in fortibus temporibus à fortibus medicationibus eſſe cauendum, nempe ſectione, vſtione, vehementérque ſoluentibus medicamentis, æſtate media & hyeme, vt conceptis verbis idem auctor fen quarta primi cap. primo doctiſſimè affirmauit. Sumus & alia quoque ratione moti, quominus ſectiones tātas admitteremus, quòd ſpes erat cauitates illas deterſa prius ſanie qua imbuebātur, per ſe naturæque ductu, ab arte adiuta natura, impleri poſſe & reuniri: quòd vnio tā naturæ amica eſt, vt etiā diſſidentia & maximè diſtātia cogere poſſit, cognatione ea quæ carni cum carne eſt, ob ſimilitudinē qua facilè coaleſcere diſiūcta à ſe & hiantia poſſint. in habétibus namq; ſymbolum, vt Ariſtoteles ait, facilis eſt tranſitus. Eò fieri videmus vt & cuti cum ſubiecta carne, & carni cum carne natiua quædam conſenſio ſit & amicitia naturalis: vt quæ vlcera aut carne aut cute denudata ſint ægerrimè ſanentur, facillimè in quibus incolumis ſeruata cutis eſt, qua integantur. Quin & præciſa ſi in locum reponatur ſuum, ſpiritu & natiuo calore fota coaleſcit. Magna igitur ſuperpoſitæ carnis & cutis in vlceribus habenda ratio eſt, tū ob id profectò quòd celerius glutinatur vlcus, tū maxime

Li. 4. met. med.

Fen 4. primi ca. 1.

ximè quòd interiecta cute carnéque non diſſecta à plurimis arcetur nocumentis, quæ nuda caro & vlcus denudatum non perferat. Nam & ab ambiente aëre nudatum cute vlcus, amplius & grauius afficitur: quum, auctore Hippocrate, vlceribus frigidum mordax ſit, cutem obduret, dolorem inſuppurabilem faciat, liuorem obducat, rigores febriles, conuulſiones diſtẽtionéſque pariat, & detracta cute aut carne ab inductis medicamentis magis lædatur æger, difficiliúſque ad cicatricem ducatur, quòd ſit cutis veluti propugnaculum ſubditæ carni. Quin & hiulca caro itaq; diſſita ſi molliter puluinis & inſtitis ſubditę carni à qua diſceſſit apprimatur, facilè agglutinatur & coaleſcit, ob naturæ germanitatem & conſenſum genuinum atque natiuum. Quod & in hoc ægro & in multis aliis experimento probatum ſępenumero fuit. Atque hæ nos omnes rationes induxerunt ne ſectiones tantas in hoc viro fieri pateremur: quod ſine illis curatum iri ægrum, etſi longiore tempore, tutius tamen putaremus: quod & euentus ipſe probauit. Nam deterſo prius & mundificato vlcere his quę poſt ſubiiciã auxiliis, iniectionib. inquã, lotionibus, vnctionibus, ad ſarcotica properantes, & diſſidentes partes faſciis puluiníſque deſuper datis committentes, vlcus tantum fœlici ſucceſſu agglutinauimus, & citra ſectionem ad integram ſanitaté perduximus. Quibus autem in eo ſanando vlcere maligno, profundo, ſinuoſo & ſordido præſidiis vſi ſimus, iam tempus eſt promere, vt obſeruationi huic finem tandem imponamus optatum. Primùm poſt vniuerſalia & totius habita ratione ad procurationem vlceris venientes, quoniam & ſordidum, & cauum, & ſinuoſum erat, deterſione & impletione indigebat: at quoniam impleri cauitas nequit nõ prius deterſo vlcere, (vt Galeni & omnium auctorum mens eſt) detergendum prius vlcus fuit. neque enim impleri aut agglutinari vlcus poteſt niſi purũ ſit, vt Galenus ait: Ad mũdificandũ itaq; ichores ac ſordes, quorũ onuſtũ vlcus erat, variis proceſſimus auxiliis, à debilioribus ad fortiora progreſſi. ℞. Decoctionis

Lib. 5. aph. 20.

Li. 3. meth. med.

Vbi ſuprà mediatè.

Google

hordei integri ℔. ij. mellis roſati colati ℥.iiij. Miſce, fiat iniectio intra vlcus per ſyphonem rectum: abſque mordicatione detergit & eluit vlceris ichores. Verùm quum & craſſa ſanies ſordida multa ineſſet, maiore deterſione nobis opus habere viſum eſt. Itaque hoc altero fortiore vſi ſumus, nempe Ægyptiaco vnguento præfato decocto admixto, adiecta portiuncula aquæ vitæ, nempe ℥.ij. Interdum & poſt dies aliquot vbi hoc ſecundo decocto vſi eſſemus, nec ſatis pro voto deterſio procederet, hac iniectione nobili & efficaci vtendum cenſuimus: ℞. Ligni ſancti ſubtiliſſimè puluerati, corticis eiuſdem, ana ℥.ij. ariſtolochiæ longæ, centaurij minoris, abſinthij, agrimoniæ, caudę equinę, foliorum oleæ, myrti, pimpinellæ, & conſolidæ maioris, ana M.j. corticum thuris, myrrhę, ſarcocollæ, ana ℥. ß. vini rubei odoriferi ℔.iij. mellis deſpumati ℥.iiij. fiat omnium decoctio: ex cuius colatura fiat iniectio intra vlcus, addendo hora iniectionis aquæ vitę electæ ℥.j. pro qualibet vice: vbi id animaduerſione dignum & obſeruatione viſum eſt, aquam vitę cum præfato decocto potentiſſimam eſſe & efficaciſſimam in detergendis ſordidis vlceribus ſine morſu, iiſdémque exiccandis, & ad glutinationem promouendis. Quin ſi cum præfato decocto adiiciantur aquæ vitæ electæ libræ duæ: & in alembico vitreo in balneo Mariæ diſtillentur, mirabilem inde elici liquorem ad vlcera ſordida & caua tum detergenda tum glutinanda: quod crebrò experimento nobis exploratum eſt. Mira namque profectò aquæ vitæ vis eſt in detergendis vlceribus & glutinandis, præſertim neruoſarum partium, vt diuturna obſeruatione nobis eſt comprobatum, vt qua nihil præſtãtius. Quum verò carnem regenerare vellemus in hoc vlcere, altera hac iniectione vſi fuimus, cuius eſt vis & modicè detergere, & carne cauitatem implere, vnde ſarcotica dici meritò poteſt: ℞. Foliorum plantaginis M.ij. agrimonię, herbæ roberti (quæ Dioſcoridis geranium eſt) foliorũ pẽtaphylli, ana M.j. ſummitatum abſynthij numero iij. vtriuſque conſolidæ, caudæ equinæ, ceterac, hyperici, ana M.ß.

Nobile remedium.

Aquæ vitæ mira vis.

Iniectio optima.

M.ß.betonicæ M.j. fiat decoctio in aqua: in fine coctionis adde vini rubei adſtringentis ℔. ij. roſarum rubearum, foliorum myrti, ana P.ij.hordei integri P.ij.de colatura cape ℔.iiij.in quibus adde farinæ fabarũ ℥.j.farinæ orobi ℥.ß.thuris,maſtiches,ſarcocollæ,reſinæ pini,ana ℥.j.myrrhæ & ariſtolochiæ rotundę, ana ʒ.vj.iridis Florētinę ℥.ß. mellis roſati colati ℥.iij.Miſce,& ex hoc liquore fiat iniectio intra vlcus. detergit enim cõmodè,& carnē generat,vt ex ingrediētiũ natura intueri licet,& docuit euentus. Hoc ſequenti vnguēto poſt iniectionē intra vlcus cũ turundis,ſpleniis ac licinis vtebamur cõmodè:♃.Succi plãtaginis ℥.iiij. ſucci agrimonij ℥.ij. ſucci abſinthij ℥.j. vini rubei ℥.iiij.olei roſati omphacini ℔. j. coquantur ſimul ad vini & ſuccorum conſumptionem, in fine addendo farinæ fabarum ℥.ij.ß.farinæ orobi ℥.j.ß.thuris, maſtiches, ſarcocollæ,reſinæ pini, ana ℥.j.myrrhæ electæ, iridis Florentiæ,& ariſtolochiæ rotundæ, ana ℥.ß. terebinthinæ in vino albo lotæ ℥.iij. mellis deſpumati ℥. iiij. ceræ quod ſatis eſt: fiat vnguentũm, quo linamenta liciniáque impleta, vlceri imponi iubebamus. Puluere item ſarcotico hoc poſt completam vlceris deterſionē intra vlcus vſi fœliciter ſumus:♃. Aloës electę ʒ.ij.thuris & corticis eiuſdem,myrrhæ,ſarcocollæ,ana ʒ.j radicis iridis Florentię ℈.iiij.fiat omnium puluis tenuiſſimus, admouendus cauo vlceri ad impletionem cauitatis. Quin & fotu exſiccando vlceri accommodato, & ad cicatricem inducendam idoneo, poſt præfata vtendum duximus.♃. Foliorum plantaginis M.ij.abſinthij M.ß.foliorum oleæ,lentiſci, ſummitatum rubi, ana M.j. foliorum betonicæ M.ß.florum chamæmeli,meliloti,hyperici,anthos,ſtœchados,roſarum rubearum, foliorum ac granorum myrti, ana M.j.fiat decoctio in ſufficienti quantitate aquæ, addendo in fine vini rubei adſtringētis ℔.iiij.Fiat fomentũ parti affectæ ante applicationem apparatus bis in die. Quin & altero hoc,quũ primum nõ ſatis prodeſſe videretur,vſi ſumus.♃. Cētaurij minoris M. j.roſarũ rubearum P.j. ß.myrrhæ groſſo modo cõtritę. ʒ.iij.

Vnguentũ ad deterſionem & glutinationem vlceris efficax.

Puluis ſarcoticus.

Fotus ad vlcera glutinanda.

Digitized by Google

aluminis rupini ℥.j.bulliant omnia ſimul in vino rubeo craſſo pro fotu cum filtris infuſis & expreſſis, vt decet. Fotum hunc conſequebatur iniectio adſtringens & epulotica: ℞.Foliorum plantaginis & hederę recentium, ana P.j.roſarum rubearum P.j.granorum myrti conquaſſatorum P.j.ß.foliorum & florum centaurij minoris.P.j.aluminis rupini ℥.j.corticũ granatorũ ℥ j.ß.Fiat omniũ decoctio in vino rubeo.Coletur, & de colatura iniici in vlcus cũ ſyphone recto iubebamus, probe iã mũdificato vlcere: quę ſanè mũdificatio cũ præordinatis iniectionibus, tũ verò maximè ſequenti vnguẽto celerrime omniũ perfecta eſt. mirã namque in detergendis ab ichoribus & ſorde vlceribus vim habet: conſtat autem his: ℞.Succi apij ℔.ß. (mirabile eſt in detergendis vlceribus) mellis electi ℥.iiij.farinæ hordei ℥.ij.farinæ orobi ℥.ß.myrrhæ electæ ʒ.ij.terebinthinæ ℥. j. ß. decoquantur omnia ſimul.Fiat vnguentum, quo licinia imbuantur, & in vlceris cauitatibus indãtur: optimè vlcera & citra morſum purgat. Ad carne implendum vlcus hoc ſumus emplaſtro vſi: ℞.Lithargyri auri ℥.vj.olei roſati omphacini ℔.j.ß.aceti roſati ℔.ß.coquantur ſimul lento igne, perpetuò cum baculo ſeu rudicula palmea agitando, donec acquirat colorem nigrum, ad bituminis & cerati cõſiſtentiam.Fiat magdaleon, ex quo fiat emplaſtrum ſupra vlcus apponendum. In fine verò curationis emplaſtro diachalciteos cum emplaſtro è pompholyge vſi ſumus: in quo tanto curando vlcere cauo nihil magis profuiſſe poſt illius deterſionem deprehendimus, quàm vt puluinis paulò craſſioribus vndique ad vlcus admotis, quà cauitates ſiberant, carnem diſſitam & hiulcam fortiter inſtitis preſſis ſubditæ carni apprimeremus. id enim glutinationem maximè procurat, ſiquid aliud, vt nos experientia docuit. Nec verò in præſens ea recenſebo præſidia quæ ad febrem & eius ſymptomata præſcripſimus, ſyrupos, decocta, epithemata ad cor, vnctiones ad hepar refrigerandum, ſomnifera data, & cætera huiuſmodi: quæ quoniam triuialia ſunt, & in communi vſu poſita, non eſt quòd recenſere ea tanquam magni mo-

Iniectio epulotica.

Vnguentũ deterſoriũ.

Emplaſtrũ epuloticum.

gni momenti auxilia debeamus. Hæc fuit curatio laboris & ſollicitudinis plena, quam nobis laborans hic exhibuit: in quo curando omnes profectò ingenij neruos, omnia artis præſidia, quibus citra ſectionem curari morbus poſſet, ſedula manu adhibuimus. Id vt conſtet, præſtare longiore quidem tempore morbum curare, modò tutò id fiat, quàm breuiore & cum diſcrimine vitæ: etſi quidam cœtus noſtri, ex chirurgis dico, conſtanter aſſeuerarint citra ſectionem curari nunquam morbum poſſe, citius contrarium euentu ipſo fœliciſſimo perſpeximus: ad laudem Dei, qui ſolus mirabilia magna facit.

OBSERVATIO II.

Quibus mulieribus Arelate exectus ſit infans chirurgica manu, matre ſalua.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DE infœlici ac miſerãdo mortui partus extrahendi modo ac ratione dicturus, à deploratione humanæ calamitatis cõgruè incepiſſe videbor. Miſeret profectò atque pudet æſtimantem, vt cum Plinio dicam, quàm friuola ſit animalium ſuperbiſſimi origo, quum plerumque abortus cauſa fiat odor è lucernarum extinctu: & qui viribus fidit ſuis, qui fortunæ munera amplexatur, & ſe quidem non alumnum tantùm eius ſed partum exiſtimat, tanti tamen perire poteſt. Is demum profectò vitam æqua lance penſitabit, qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit. Nam quæ fragilitas, quæ miſeria maior, aut miſeranda magis, quàm à viua matre enectum infantem vi illata è intimis viſceribus fruſtillatim extraxiſſe? Sed hæc eſt mulicbris naturæ conditio, vt in dolore pariat, & in partu de vita ſæpe periclitetur: quod iis maximè euenit quibus eſt ferramentis chirurgica manu educendus fœtus: rem ſanè atrocem &

Lib.7.nat. hiſt.c.7.

ſpectatu grauem. Sed ad id tamen ſæpe vel inuiti cogimur, vt ſeruetur mater, vi partum educere: quod in ægrè parientibus, vel ob fœtus magnitudinem, vel ob virium matris infirmitatẽ ſæpe eſt experiri. Quo ſanè miſerando affectu pleræque Arelatenſes mulieres laborare ſolent, vt prę partus difficultate mortuo intus fœtu, extrahi eum oporteat. Quędam namque prægnantes ſunt (ait Hip.) quæ non rite pariunt, ſed intus fœtum perdunt: quem vel conciſum, vel integrum, ſi fieri poſſit, educere oportet. Eductionis porrò modum tum ipſemet Hippocr. tum Paul. Ægin. tum & Auic. doctiſſime tradiderunt. Sed antequam ad tantum opus progrediamur, ſpectãdum id primũ eſt, ſuperſtéſne mulier futura ſit, an minus, vt Paulus ſcitiſſime annotauit: & ſiquidem ſeruari mulier poteſt, tunc manum admoliri oportet: ſin contrà, attingi non debet. Quæ ſeruari non poteſt, his ſignis deprehenditur, diu in partu multúmque laborauit, defecta virtute eſt, pulſu paruo, languido, inordinato, inexpugnabili dormiendi neceſſitate conſopitur, deiecta & reſoluta decumbit, vix excitari poteſt: & ſi excitetur clamoribus, vix reſpondet rurſúſque ſoporatur. His ſignis morituræ deprehenduntur, à quibus manum abſtinere oportet, nec eas attingere. Quæ verò ſeruari queunt, horum quæ prę diximus nihil patiuntur, ſed conſtãtes & forti animo degunt, bono pulſu prędítæ, viuaces & robore plenę: his admouenda ſalutaris manus eſt in hunc modum: Reſupinam in lecto mulierem collocare oportet decliui poſitu, cruribus valde elatis atque diſiunctis, quæ mulieres vtrinque fortiter contineant, aut mulieris pectus vinculis lineis mollibus lectulo firmare oportet, vt ne corpus, attrahentis chirurgi manũ ſequens, vim tractionis diſſoluat. Hippocrates linteo caput tegere, ne videns mulier quæ fiunt, néve ferramẽta & vncinos ſpectans terreatur, iubet: ſed pręſtat inſtita oculos claudere, quàm caput & os integere, ne in reſpirando vim patiatur. Tum verò chirurgus denudatis, & liberis brachiis, manibúſque multo oleo illitis atque perunctis, molliter vuluæ alas diducat, & in o-

Li. de partus mortui extractione

Vbi ſuprà

Paul. li. 6. cap. 74.

Auic. fen 21. 3. tract. 2. c. 14.

Extrahẽdi fœtus mortui ratio.

Vbi ſuprà.

in oſtium vteri leni motu & blando ſenſim manus inferat, pertentans ac diſquirens pueri ſitum ac formã, atque vbinam vncum quo fœtus extrahatur, defigi cõueniat. Nam non omnes loci idonei ſunt in quibus infixi vncini detrahere fœtum poſſint: præcipui habentur ſi in caput infans prolabatur, occiput, oculi, ſed minus id tutum eſt, clauiculæ & ſub coſtis regiones tutiores, nempe quæ Græci hypochondria vocant: quemadmodum ſi in pedes deſcendat, ad oſſa ſuper pubem infigere vncinum oportet: vel in coſtis nothis, hoc eſt, intercoſtalibus muſculis: benéque firmato vncino ſenſim trahere non confertim oportet, ne diſrumpatur quod vncino arreptum eſt. Noſtri verò chirurgi Arelatenſes, qui in extrahendis fœtibus expertiſſimi ſunt & longo vſu periti, manibus in pudendum mulieris iniectis puerum circumuoluunt, & in oſtium vſque pudendi demittunt ambabus manibus: niſi vehementer in alto impactus ſit infans: quòd ſi fit, tum vncinis detrahunt. Si ſecũdùm dorſum aut latera conſiſtat fœtus, ambabus manibus dirigunt, quoad in caput fœtum conuertant: quod magna certè dexteritate faciunt: quo perfecto vncinis ad clauiculas affixis vi tota enixi fœtum integrum extrahunt. Sic hoſpitę diuerſorij diui Sebaſtiani extractus fuit infans, quem mater ſanguicula & bene habita tum ob locellorum anguſtiam, tum ob fœtus magnitudinem & capitis molem eniti non potuit, integérque hac ratione à Ioanne Chapaſio chirurgo bene docto euulſus fuit, ſalua & incolumi matre: ſic honoratæ mulieri prudentiſſimæ Ioannæ Camaretæ, Franciſci Rodolphi coniugi eductus pariter fuit: ſic perinde Claudiæ Alberti textoris vxori, item hoſpitæ diuerſorij trium columborum, & Delphinæ pauperculæ mulieri. Tum verò & multis aliis, quibus in tanto diſcrimine poſitis ſubleuandis non ſolùm interfui, ſed & ſalutaris præfui. Quoniam verò ab eo opere valde deiectæ viribus & proſtratæ mulieres remanere ſolent, ſolemne mihi eſt vt potionibus, & iuſculis optimis, vinóque odorato & potenti vires reficere tentem, tum verò & locos fouere ac ro-

borare fotibus congruis & vnguentis, iubeóque diutiſſime in lecto conſiſtere, ne motu partes affectæ oblædantur, & doloribus ægræ torqueantur. Quin & in totum à frigore cauere eas omni ſtudio iubeo, quo nihil nocentius in eo caſu mulieri puerperæ à qua exectus ſit infans accidere poteſt. Itaque poſt eductum infantem mox calidis pannis lineis fouere locos ſoleo: & ſi hæmorrhagia ſubſequatur (vt fere ſemper ſubſequi ſolet) decocto roſarum, abſinthij, foliorum myrti, & artemiſiæ (quæ mirifice locis muliebribus confert) incoctis in vino omnibus, fouere locos ſoleo, additis in decocto caryophyllis, & vnguine comitiſſæ vocato locos illinere. Potionem ex puluere diamargariti frigidi & diambræ (qui puluis matricis affectibus magno vſui eſt) ex aqua bugloſſi & vino albo tenui deuorandam propino. Quòd ſi vlcuſcula aut rhagadiæ ex vi illata cooriantur, ex vino decoctionis equiſeti & centinodiæ cum pauco melle roſato ablui iubeo, mox vnguento e pompholyge illiniri. Mulieri textoris ſtillicidium vrinę poſt eductum infantem accidit, ob reſolutum veſicę colli muſculum: quam tamen ego longo temporis tractu fœliciter perſanaui, demiſſa in oleum calens muliere, in quo folia lauri, betonicæ, ſaluiæ, libanotidis, origani, pulegii, cum floribus chamemæli, roriſmarini & ſtœchados præbullierant: móxque ab inſeſſu ex oleo lumbricorum, liliaceo & vulpino, in quo catelli pingues ad diſſolutionem oſſium à carnibus deferbuerant, & expreſſione facta indebam ſtyracis calamitidis, benioini, opopanacis, olibani, macis, nucis myriſticę, ſingulorum drachmam, addita aqua vitæ ter diſtillata & anſeris adipe atque cera, mirificum paraui vnguentum: à quo quum totos menſes duos vſa eſſet, integrè leuata eſt, & denuo pluries concępit, & fœliciter geſtauit atque peperit quos conceperat: & in præſens vegeta & incolumis degit, ad laudem Dei glorioſi & excelſi.

OBSER-

OBSERVATIO III.

Ex dente putrido ſine vlla vi ac ſine ferro euulſo, ſed ſolo digito apprehenſo, & leniſsimo concuſſu emoto atque educto, ingens ſecuta hæmorrhagia ex arteria gingiuæ ſubdita, cui dens innitebatur, ſanguine vbertim fluente, vt riuulus è fonte manans videri poſſet, in vidua anu Docelina Voltana, honeſta muliere. Viſum Arelate anno reſtitutæ ſalutis ſeſquimilleſimo quinquageſimonono, Iulij menſis viceſimanona: & quæ à me breui curata fuit, quum triduum totum perpetua in cruentatione non vocato medico conſtitiſſet.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN minimis eſt interdum maxima admirari. Quis enim non valde miretur è dente ſine vi vlla emiſſo ſanguinis tantum emanaſſe, vt ad libram vnam ponderalem vno impetu eiectum ſit, & altero die ferè tantum, idque ex arteria fluente gingiuæ ſuppoſitæ? quæ & ipſa cum eroſione laboraret, nimirum ſi tantus ſãguis prodierit, ab eroſo nãque vaſe multò copioſior quàm ab aperto fluere ſanguis ſolet, vt omnium medicinæ auctorum concors ſententia eſt: quæ cauſa fuit vt in hac muliere tantus manarit ſanguis. Quem quum leuioribus auxiliis ſiſtere non poſſemus, maioribus pugnauimus, nempe chalcitide vſta impoſita, quæ profectò in ſiſtendo ſanguinem mirificam vim habet: nam & vehementer adſtringit, & cauſtica virtute inſtar ignis fluorem omnẽ comprimit. Poſt reſtinctum ſanguinem decocto oleæ, lentiſci, rubi, centinodię & plantaginis, addito thuris polline, locũ eroſum fouimus, & melle roſaceo quicquid putre erat ſuſtulimus. Sicque prius mundificata parte, demũ exſiccata atque carne impleta, quod puluere ſarcotico impleuimus, curata mulier breui fuit: quæ tamen quũ annoſa eſſet, imbecillior mãſit, ſed cõgrua victꝰ ratione reſtitutis viribus, priſtinæ ſanitati fuit reddita. Eadẽ verò mulier multò poſt quũ ex caſu ab alto

Digitized by Google

in vinariam cellam caput deſregiſſet, magno vulnere in fronte & facie accepto, quum fere deſtituta moritura credebatur, conualuit præter omnium expectationem: tantum valet etiam in ſenili ætate naturæ robur. Erat enim octogenaria mulier, exanguis, ſicco, ſqualido ac rugoſo corpore, ſed viuaci tamẽ & latentium virium pleno: vnde effectũ eſt vt etiam tãtum mali ſuperare potuerit, & ob ſiccitatem corporis vulnera illa grandia expectatione citius agglutinata ſint. Quæ admirationem profectò aſſidentib. non minimam ingenerarunt. Sit laus Deo.

OBSERVATIO IIII.

Petrus Caprarius puer octennis pleuritide laborans, ſanguine miſſo curatus intra ſeptimum diem, Arelate anno M. D. L X. *menſe Auguſto.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

GAlenus alter ſecundum Hip. medicinæ magiſter, dum ex ætate de mittendo ſanguine indicationẽ ſumit, libro de curandi ratione per ſanguinis miſſionem, pueris ante decimũquartum ſuæ ætatis annum venam ſecari cõceptis verbis prohibet. ¶ Nec pueris, inquit, venam ſecabis vſque ad quartumdecimum ætatis annum. Et libro nono methodi medendi dum mittendi ſanguinis ſcopos tractat, ad naturam & ætatem in primis attẽdẽdum eſſe iure optimo affirmauit. Ex ætatum albo duas tantum ab ea quæ per ſanguinis fit miſſionem euacuatione ſummouiſſe aperte eſt viſus, puerorum inquam & ſenum: quòd puerorum ætas ad digerendos exhalandóſque ſuccos ſuapte natura propenſa ſit, ſenum verò inualidior & infirmior quàm vt vacuationem huiuſmodi ferre poſſit. Quamobrem quum & in pueris ſubſtantiæ fluorem diſſipationémque ob ætatis eorum mollitiem vereatur, in enibus verò natiui caloris extinctionem: magna

magna ſanè ratione tam pueros quàm ſenes à venæ ſectione cohibuiſſe eſt viſus. At verò ſi quis rem recta reputet via, inueniet profectò maiorem à morbi ſpecie & magnitudine, quàm ab ætate de mittendo ſanguine ſumi debere indicationem. Nam quum ad annum decimumquartum pueris ſecari venam inhibuit Galenus, de ea ſanguinis detractione meritò intellexiſſe eſt viſus, quæ ſuis temporibus in vſu erat, quam copioſiſſimam eſſe ſolere nemo eſt qui ambigat, & metipſe teſtatur Galenus, qui in muliere quadam extenuata ad tres libras ſe ſanguinem miſiſſe teſtetur conceptis verbis idem auctor, in hiſtoria mulieris menſium ſuppreſſione laborantis à ſe curatæ. *Cō.3.ad 6. Epidemicorum ſuper text.29.* Solebant enim Græci in mittendo ſanguine audaciores eſſe, & quàm nunc copioſius ſanguinem mittere: quam ſanè copioſam vacuationem quum pueri ante annum decimumquartum ferre minimè queant, ob id mitti illis ante id ætatis ſanguinem vetuit. Quod & ipſum hac ratione cōuinci haud difficulter poteſt, quòd idem Galenus eodem ipſo libro de ſanguinis miſſione, pueris etiam parcè mittere ſanguinem audet, vbi morbi ratio poſtulat. ¶Minus autem detrahimus (inquit) quàm plenitudo commonet, quod ad ætates pertinet in pueris: quod ad corporis habitus in candidis, & quibus mollis teneráque caro eſt. Qua quidem ſententia non omnino non detrahendum, ſed parcè & modicè detrahendum pueris ſanguinem ſuadet, minus ſcilicet quàm plenitudo poſtulat. Nam etſi vacuatio huiuſmodi plenitudini non ex æquo reſpondeat, quod reliquum eſt ſperat Galenus naturæ beneficio ſuperatum iri. Conſtat autem pueritiam, auctore Galeno, ab ipſo natali ortu in annum decimumquartum porrigi, eáque periodo finiri, vt li.1. aphoriſmorum com.13. elici poteſt: quæ ſanè ætas ad pubertatis tempus extenditur, Incipit autem pubertas à quartodecimo, deſinens in vigeſimumquintū, vt idem auctor lib.3.aph.com.27. & lib.5.com.7.cōceptis verbis affirmauit. Non dubium igitur quin & pueris mitti sāguinē ex vſu ſit interdū, vt etiā ipſius Galeni teſtimonio lib.de curatione per sāguinis miſ

ſioné, aſſerere nō erubeſcimus, ſi modò parcè & modicè fiat, & in tempore, morbi natura id exigente: id enim conceptis verbis præcitata à nobis ſententia Galenus affirmauit. Quin & experientia ipſa confirmat id magni eſſe momenti in curandis puerorum grauioribus morbis, ſi parcè & modicè ſāguis mittatur: vti in hoc quo de nunc agimus octo annorum puero bene habito accidiſſe experti ſumus. Nam quum is Auguſto menſe in grauem pleuritidem incidiſſet, eſſétque carnoſo & bene compacto corpore, ſolidis muſculis, viuido colore, grauitérque conflictaretur acutiſſimo febre, dolore ſiniſtri lateris punctorio, difficili ſpiratione, prædixi parentibus non aliam eſſe curationi compendioſiorem viam, aut etiam tutiorem, quàm ſi puero ex eodem latere quo morbus infeſtabat mitteretur ſanguis, alioqui periclitaturum ægrum. Quod quum mihi à parentibus aſſenſum eſſet, mox è brachij ſiniſtri interna vena ſanguinē detraho ad vncias tantùm quinque, ætatis ratione habita. Et iniecto pòſt ad veſperū clyſteri, rogaui ecquidnam ſe leuatum puer ſentiret: (erat enim ſupra ætatem ſcitus & ſapiens puer) qúmque ſe minus grauari reſpōdiſſet, liberiúſque ſpirare & minus dolere, bono animo eſſe iuſſi. futurum enim vt breui integra ſanitate frueretur, quod & Dei beneficio factum eſt. Nam quum ſecundo à morbi initio die miſſus illi fuiſſet ſanguis, tertio ſpuere copioſè cœpit, quarto ſudare, item & quinto: ſeptimo verò vnà cum ſudore è nare ſiniſtra manante ſanguine, decretoriè liberatus eſt, paucis admodum adhibitis auxiliis: fotu, inquam, ad latus ægrum, & vnctione dolorem ſedante, eclegmate ſimplici ad promouendum ſputum dato, & ſyrupo ad eūdem ſcopum accommodato: quæ quoniam triuialia ſunt, nec digna quæ præſcribantur, ſilentio tranſibimus. Quod huic puero ſalubriter eueniſſe miſſo ſanguine diximus, idipſum quoque Arduyno Marino, Antonij Marini filio nouem annos nato, item & Iacobi Bonſoni filio decenni, ambobus pleuritide laborantibus, qui miſſo ſanguine exigua copia, breui ſanati fuere, Dei ope adiuti. Illud vt intelligamus, non perinde eſſe à miſ-

tendo in pueris ſanguine abhorrendum, vbi morbus aliquis grauis inciderit: quod nos ampliſſima diſſertatione lib. quinto Enarrationum noſtrarum, Enarratione tertia explicauimus: in qua oſtendimus, pueris acuto aliquo morbo tentatis & habitioribus, cōmodè mitti ante ætatis annum decimumquartum ſanguinem poſſe. Nec ob ætatis molliciem, aut ſubſtantiæ fluorem deſiſtendum, nam nec ex tantula euacuatione diſſoluitur tenera puerorum ſubſtantia, nec virium lapſus inde timendus eſt: & breui ſiquid imbecillitatis accidat, vi naturæ & natiui caloris, quo plurimo pueri pollent, reſarcitur. Sit laus Deo Optimo Maximo.

OBSERVATIO V.

Andriua Antonij Boſsicaudij ciuis Arelatenſis vxor, ex pleuritide ſuppurata, tabida effecta, lactis vſus potiſsimum curatur intra menſem, aut paulò amplius.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVlier hæc induſtria & ſedula, dum per ingentia frigora hyemis tempore parum ſibi cauens frigus imprudenter admiſiſſet, in grauem ſiniſtri lateris dolorem cum acutiſſima febre, punctorio dolore in latere percepto, ſpirandi maxima difficultate cum tuſſi valida & ſubcruento ſputo, incidit. Ad quam tertio die vocatus, quū ex ſignis & ſymptomatis, veram eſſe pleuritidē deprehēdiſſem, hoc eſt ſuccingētis coſtas mēbranę inflammationē, protinus ſuccurrendū duxi, quòd acutus & pręceps eſſet morbus. in acutis verò medicari eadē die, vt Hippocrates ait, ex vſu eſt: tardare namque in talibus malū. Itaque quum periculum prędixiſſem, ægræque ſuaſiſſem vt ſibi confeſtim detrahi ſanguinem ſineret (valde enim illa relu ctabatur) venā aperio è directo affectę partis, hoc eſt interna ſiniſtri brachij vena. Sic enim cōmodius atque

Pleuritis quid.

Li. 4. aph. 10.

celerius è affecta parte reuellitur ſanguis, & impeditur plegmones generatio: qui vnus ſcopus in internorum inflammationibus vel præcipuus habendus eſt, vt celeriter à parte affecta deducamus noxiū humorem: quod per venæ ſectionem ab eodem latere quo malum infeſtat perfici quā celerrime poteſt, vt Hippo. lib.4. de ratione victus acut. textu 67. & Gal. lib. de curādi ratione per ſanguinis miſſioné, doctiſſimè tradiderūt. Secta vena detraho ſanguinis vncias duodecim, quòd vires validæ eſſent, & morbus magnus. Detracto ſanguine dolorem lateris fotu & vnctione lenire ſatago: fouebam autem maluarum & chamæmeli florum, & furfurum decocto, admota inſuper vnctione ex oleo violaceo, chamæmelino, gallinæ pinguedine recenti, croco modico & cera. Quin & emplaſtro ex ſertula campana parato (officinæ emplaſtrum de meliloto vocant) cum ſpica nardi & ſtyrace rubea ſum vſus: quod in eiuſmodi affectibus ad leuandum dolorem magni omnino momenti ſit. Tum verò ad promouendum ſputum conuerſus linctus varios, & ſyrupos expectorantes paro, nempe ex puluere diaireos, diatragacanthi, diapenidion, ſaccharo cando, penidiis ex ſyrupo violaceo & capillorum exceptis. Syrupi verò quibus vtebar erant violaceus, capillorum veneris, de hyſſopo, (eſt enim aggregator bonus, vt Serapio dixit) quos excipiebam decocto herbarum capillarium, ſummitatum hyſſopi, fœniculi, vtriuſque bugloſſi, & florū communiū, adiectis papaueris rubri floribus, qui in ſputo promouendo & pleuritide leuanda mirificam profectò, & multo experimento comprobatam vim habere deprehenduntur, mihíque familiare eſſe ſolet id auxilij genus: quo ego innumeros ſanaſſe bona fide teſtari poſſum, & mira de eo experimenta Baptiſta Sardus in ſuo de ſimplicium medicamentorū viribus refert. Quin & floris huius ſiccati drachmę dimidium cum aqua decoctionis pimpinellæ & ſcabioſæ dare ſoleo, adiecto ſyrupo de hyſſopo, ſi febris magna non ſit, aut violaceo, ſi acutior ſit febris. At verò etſi modis omnibus ſputi promotio ne pleuritidem hāc

gra-

grauem leuare tentarem; facere tamen haud potui quin in ſuppurationem abiret: qua ſupurata ingens ſputi purulenti per os copia prodiit. Ob id autem ſuppurata phlegmone eſt, quòd in quatuordecim diebus ſputo repurgata non ſit. Quicunque autem morbo laterali laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem tranſeunt, vt rectè Hippocrates dixit. Quum verò à die eruptionis in plures dies puris per os reiectio produceretur, de tabe periculum ſubeſſe ſuin iure optimo arbitratus: iuxta illud Hippocratis lib. 5. aphoriſmorum: ¶ Quicunque ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgãtur à die qua fit ruptio, liberantur: ſi verò non, ad tabem tranſeunt. Quod & huic mulieri euenit, quę quum vltra eum dierum terminum pus expuiſſet, tota conſũpta, attenuata, exanguis, planéque tabida effecta eſt. Hanc verò quum deterſoriis potionibus, linctibus, iuſculis & aliis omnibus auxiliis iuuare tentarem, & à pectore contentam ſaniem euellere, etſi aliquantum proficiebam talium medicamentorum vſu, non tamen pro ratione euentus optatus ſuccedebat: túmque ad lactis vſum properandum duxi, quòd neque febris grauis eſſet, nec in hypochondriis aut viſceribus obſtructiones vllæ apparerent. Itaque lacte aſinę recèns mulcto, & ex pauco melle, interdum etiam ſaccharo excepto, quum ægram ſeſquimenſe potionaſſem, cui potioni bolum Armenium ſæpe miſcebam, in integram ſanitatem bonúmque corporis habitum deducta eſt: ſuperuixítque annos totos duodecim. Tãdem verò quum puerum fœliciter peperiſſet, retentis ſecundis & imperitè vique euulſis, miſerè mortua eſt. In hac porrò à præfato tabis affectu leuanda roſaceo ſaccharo ſum plurimum vſus, cuius miram vim in phthiſi leuãda eſſe Auicẽna, narrata tabidæ mulieris hiſtoria pleniſſimè docet. Quod & ego pluries fœlici ſucceſſu in multis expertus ſum: habet enim ſiccandi, & modicè etiam detergendi vim; atque etiam glutinandi, vnde mirificè pulmonum vlcera iuuat, & ex conſequenti natam inde tabem curat, qua

Lib. 5. aph. 8.

Aph. 15.

Fen 10. 3. trac. 5. c. 6.

Digitized by Google

cauſam tabis adimit. Sit laus Deo Opt. Max. à quo omne bonum.

OBSERVATIO VI.

Prudentiſſimus vir Ioannes Icardus, homo probitate ſingulari, ac claro ingenio, fani diui Trophimi apud Arelaten Canonicus, in graue ſanguinis ſputum rupto in pulmone vaſe incidit, magna ſãguinis feruētiſſimi acuti & biliosi eiecta per os copia, valida comitante tuſsi: à ſanguinis ſputo, exulcerato pulmone, phthiſicus fit & ſuppuratus, cum febre moleſta & corporis tabitudine. Curatur integrè ſumma ac diligenti adhibita cura.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

SAnguinem quidem ſuprà ferri & reiici, qualiſcunque tandem is fuerit qui excernitur, ſiue ſpumoſus, ſiue rubens, flauus, niger, aquoſus, aut craſſus, malum eſſe rectiſſime Hippocrates dixit: vbi per dictionē *ſuprà*, Hippocratem ſolam eam quæ per os fit ſanguinis excretionem intellexiſſe, omiſſa ea quæ per nares fit, Galenus in Commentario aphoriſmi affirmauit.

Li. 4. aph. 25. — Cõ. 25. li. 4.

Nam qui ſic educitur ſanguis, venæ alicuius diſruptionem aut per ἀναστόμωσιν, aut διαπήδησιν, aut tandem ἀνάβρωσιν ſignificat. nõ enim egredi ſanguis vlla ratione poteſt, niſi aut adaperto vaſe, aut rarefacta eius tunica, ita vt quaſi tranſcolatus ſanguis, ſiue ſudoris modo tranſmiſſus prodeat: poſtremò quum eroſa vena affatim exit. Vtcunque autem foras emanet ſanguis ore reiectus, malum id eſſe conſtans medicorum omnium aſſertio eſt. Itaque quum hic præſtans vir quo de nunc agimus, in graue ſanguinis ſputum derepente inciderit, vndenam erumperet ſanguis, & quo vaſe vel rupto, vel dilatato, eſt accurate perſpiciendum, vt recta curationis via in hoc curando homine inſtitui poſſit. Prodire autem ſanguinem qui reiicie-

Sanguinis

batur

batur adaperto in pulmone vaſe, reiecti ſanguinis copia, tenuitas, floridus color, & ſpuma multa intermiſta, plena fide indicabãt: idque magis quòd citra dolorem vllum in pectore perceptum, is cum moleſta tuſſi egrederetur. Quicunque (ait Hippocrates) ſpumoſum ſanguinem expuunt, his è pulmone eductio fit. Quæ ſigna quũ in hoc ægrotante apparerent, loci vnde manaret ſanguis indubitatum teſtimonium præbebant, nempe è pulmonibus educi: his enim ſignis id deprehedi Auic. teſtatur. Vbi enim cũ moleſta tuſſi sãguis cõfertim egreditur plurimus, tenuis, clarus, abſque dolore, atque ſpumoſus, indicio eſt è vaſe in pulmone rupto educi. A pectore enim qui exit, cũ dolore reiicitur, quòd pars ea membranoſa ſit & neruoſa: pulmonum verò caro laxa, mollis & fungoſa, vt Galen. 4. de vſu partium cap. 15. & lib. item ſexto cap. 10. abundè monſtrauit: atque ob id nutrimento indiguit exacto, puro, tenui & ſpirituoſo. Alitur enim pulmo (vt proximè citatis locis teſtatur Galenus) ſanguine exactè puro, flauo, ſubtili & vaporoſo. Quamobrem talis quum ore reiicitur, è pulmonibus educi certo teſtimonio eſt. Poteſt enim, vt Auicenna ait, manare ſanguis ex ore, gutture, aſpera arteria, pectore, pulmone, ſtomacho: ſed qui à partibus oris reiicitur, vtpote à gingiuis vel palato, ſine tuſſi educitur, & manationis locus ſenſui cõſpicuus fit. A gutture reiectus, modica cum tuſſi & cum ſonoro ſpiritu (quem Raſcationem barbara voce Auicennæ interpres vocat) educitur: veluti quum ab aſpera arteria maiore cum conatu & ſtertente magis ſpiritu educitur. A pectore verò manantẽ coarguit dolor ea parte perceptus qua venæ in pectore ſciſſio aut apertio fuerit: ſicuti à pulmonibus reiectũ indicãt quę paulò antè cõmemorauimus ſigna. Qui verò ab ſtomacho manat, vomitu cum nauſea & grauitate percepta educitur, & thrumboſus plerumque, niger & craſſius emittitur. Sedẽ affectam in hoc viro deprehendimus, nẽpe pulmones. At verò quũ pluribus modis excerni ſanguis ab eo loco poſſit, aut aperto in pulmone vaſe, aut nimiũ rareſacto, aut etiã ero-

à pulmone reiecti notæ.

Li. 5. aph. 13.

Fen 10. 3. trac. 3. c. 5.

Fen 10. 3. trac. 3. c. 4.

Digitized by Google

ſo: à quonam horum reiectio illa ſanguinis facta fuerit, inquirendum. Conſtat autem adaperto vaſe ob ſanguinis & copiam & feruorem atque acrimoniam, ſanguinem in hoc viro erupiſſe. Equidem quum hic vir calidi & ſicci temperamenti, calido tamen ſiccum ſuperante, plurimo ſanguine eóque calidiſſimo & bilioſiſſimo abundaret: (quod & floridus in facie color, & victus lauta ratio qua vſus eſt, & venarum amplitudo plena fide indicabant) effectum eſt, vt ab copia & calore ſanguinis diſtenta vaſa ſecundum eorum ora adaperta ſint: præſertim quòd huic internæ cauſæ occaſio externa ingens acceſſerit, quæ affectui creando haud parum momenti attulerit, nempe vehemens ſanguinis ab igne cui ſe æger applicauerat calfactio. Equidẽ quum hyemis tempus eſſet, & ſe æger ad pagum Vrbi proximum contuliſſet, aſſedit cœnans ad focum, vbi diu dorſo ad focum verſo conſtitit. Quare factum eſt, vt ex calfacto vehementer ſanguine in caua vena quæ ſpinæ dorſi adhæret, eóque attenuato magis, vaſa quæ in pulmone ſunt & ipſa quoque calido & acri ſanguine referta, inſtar vtris nimiũ pleni, dilatato eorum orificio, adaperta ſint, vnde ſanguis effluxerit copioſus & confertim reiectus. Quem ſanè effluxus modum ἀναστόμωσιν Græci vocant, ſicuti eum qui per reſudationem fit διαπήδησιν: eum verò qui ab eroſione producitur, ἀνάβρωσιν dici volunt. A qua parte reiectio hæc ſanguinis manarit, & quo reiectionis modo, iam demonſtrauimus: nẽpe & à pulmone, & per anaſtomoſin adaperto vaſe. Quænam cauſæ affectus huius fuerint iã promendum. Omitto externas illas, caſum, ſaltum, vulnera, ictus, ingentia frigora, clamorem acutum, elatam derepente vocem, intẽtum curſum, & cætera huiuſmodi, de quibus abundè Gal. lib. v. method. & Auic. fen x. iij. locuti ſunt: quum horum nulla morbo in hoc laborante occaſionem dederit, niſi tantùm ea qua de paulò ante meminimus, nimia & diuturna ad focum ſeſſio. Ex corporeis verò & internis, ſatis conſtat plenitatem nimiam & ſanguinis feruorem ac etiam acrimoniam antecedentem, reiectionis huius cauſam fuiſſe: vnde haud imme-

Cauſæ huius affectus.

immeritò & copioſus & affatim reiectus ſit ſanguis, qui quum e pulmonibus educeretur, maius periculum minabatur. ſiquidem cui aduenit ſputum ſanguinis, paratus eſt vt in vlcus pulmonis incidat, vt rectè Auic. dixit. Quàm verò grauia & penè curatu impoſſibilia pulmonum vlcera ſint, exactè v. method. explicauit Gale. quoniam pulmo inter viſcera propter anhelitum perpetuo in motu eſt, quum vtique quietem requirant quæ ſunt ſananda vlcera: tum etiam quòd exulceratis pulmonibus ne in tabem tranſitus fiat periculum eſt. Nam, vt Hipp. ait, à ſanguinis ſputo, puris ſputum: à puris ſputo tabes & fluxus: quum verò ſputum retinetur, moriuntur. Ob id rectiſſimè Auicenna, ſanguinis ſpumoſi è pulmone reiectionem, & maioris malitiæ & deterioris finis eſſe affirmauit: quaſi nos commonefaciens, ne affectum contemnamus, ſed ſolerti cura ad eum curandum properemus, ne incurabilis ſegnitie noſtra reddatur. Explicatur iam verò morbi eſſentia, cauſis, ſignis, & ſede affecta, ſupereſt vt curationis modum quo vſi ſumus ſubnectamus: ſi modò prius id explicauerimus, hominem hunc diutiſſimè ægrotaſſe, nempe menſes totos ſex, vt qui à ſanguinis ſputo in ſaniei ſputũ inciderit, vlcere in pulmone creato: à quo tandem Dei clementia, & qualicunque opera noſtra integrè liberatus fuit, ſubiicienda nunc methodo.

Fen 10. 3. tract. 3. c. 4.

Li. 7. aph. 15. 16.

Vbi ſuprà.

CVRATIO.

Ad hunc laborantem virum optimum vocatus, vt primùm reiecti ſanguinis copiam, colorem, reiectionis modum animaduerti, & ex pulmonibus educi cognoui: nihil antiquius habui quàm vt celerrimè morbo mederer: id à Gal. edoctus, confeſtim à ruptura vaſis curationem inchoandam, antequam phlegmonem excitet ruptio vaſis, protinúſque glutinandum: quòd excitata phlegmone in pulmone; exigua ſpes ſit vaſis poſtea glutinandi, aut ſaltem in lõgiores moras morbus protrahitur. Ob id autem difficulter curari talia vlcera poſſunt, quòd phlegmone ſoluta eluẽda ſit vlceris ſanies, demum glutinandum vlcus: quod magno certè negotio confici poteſt, ob continuũ partis motũ (moueri namque perpetuò ad reſpiratũ perficiendum pulmones oportet) nec alia ſubeſt ad vlce

Lib. 5. met.

Digitized by Google

ris deterſionem via, quàm per tuſſes & ſpuitiones, vt lib. v. meth exactè tradit Galenus. Itaque ſi recta inſtituatur curatio, non rarò fœlix euentus ſuccedere ſolet, vt & idem auctor proxime citato loco vel ſuomet teſtimonio fœliciter eueniſſe teſtatur, & nos in hoc noſtro ægrotante teſtari plena fide poſſumus. Iubeo igitur mox venam brachij dextri mediam ſecari, atque per vices ſanguinem detrahi, non cõfertim. ſic enim melius auertitur, & ſic etiam Gal. in hæmorrhagiis ſiſtentis auferre ſanguinem iubet. Detraho itaque prima vice ad ℥. viij. & quieſcere in omni ſilentio ægrum iubeo: poſt horas ſex, iterum ℥. vj. demo, cucurbitulas hypochondriis citra ſectionem affigo, vincula brachiis & cruribus admoueo. Oxycrato dilutiſſimo colluere os impero, & deuorare etiam aliquid ſuadeo: vti & faciendum Gal. iubet lib. v. metho.

Li. 5. meth. & com. 3. ad 6. epid. ſuper text. 29.

Quin & potionibus refrigerantibus atque adſtringentibus compeſcendum ſanguinis impetum ſategi, vt in huiuſmodi profuſionibus faciundum Hipp. iubet. Præſcripſi igitur potionem hanc: ♃. Boli Armeniæ, lapidis hæmatitis, ana ʒ. j. aquæ arnogloſſi quantum ſat eſt, ſyrupi myrtini ʒ. ij. pulueris diatragacanthi (vt ad pulmones deduceretur) ʒ. ß. Miſce: potio paretur, quam frigidam dare iuſſi: quod in omnibus ſanguinis manationibus perpetuũ eſſe debet, vt Hip. rectiſſimè iuſſit. Potio autem præſcripta ab Auic. plurimum commendatur: quam & ipſam non ſemel exhibui, additis paſtillis ex electro, quos officinæ trochiſcos de Karabé vocant, & ſummè ab Auic. in hoc affectu commendantur. Sed quum adhuc parum res è ſententia procederet, flueretque ſanguis, etſi non pari impetu quo antea, ad fortiora properandum duxi: nempe ad ea quæ & eadem opera ſanguinem adſtringẽdo ſiſterent, & tuſſim compeſcerent, ac ſomnum conciliarent. his enim ſcopis in hoc curando affectu plurimum egemus. Potionem igitur hãc paraui: ♃. Philonij Perſici ʒ. j. pulueris lapidis hæmatitis & boli Armeniæ, ana ℈. ij. pulueris diaireos ſimplicis ʒ. ß. ſucci plantaginis depurati ℥. j. aquæ decoctionis hordei & plantaginis quantum diluendis omnibus ſat eſt,

Li. 7. aph. 37.

Li. 5. aph. 21. Fen 10. 3. trac. 3. ca. 6.

ſat eſt, ſyrupi capillorum ℥.j. (ad deductionem ad partes affectas.) Paretur potio, quam ſub noctis initium, quum ſe in ſomnum daturus æger eſſet, dari iuſſi: ex qua mirifice profectò fuit adiutus. Nam & compreſſa ſanguinis ea nocte manatio fuit, & conciliatus ſomnus, & conſecutione quadam ſedata tuſſis, ob vim opij quæ medicamento ineſt. Dedi porrò id medicamenti in vicem theriacę recentis quatuor menſium, quam ſe illuſtri mulieri Romanæ dediſſe Gal. lib. v. med. teſtatur. Quæ quum ad manum non eſſet, illius loco propinandum Philonium iure optimo duxi: Philonium dico Perſicum, quod mirificis laudibus Meſueus commendauit, cap. de fluxu ſanguinis ab ore: dicens vehementis eſſe virtutis ad ſcreatum ſanguinis ex ore, quod & ipſe profectò millies ſum expertus. Eclegmate quoque ad ſiſtendum ſanguinem tali vſus ſum, & contulit: ℞. Tragacanthi, gummi Arabici, ſanguinis draconis, boli Armenici, amyli, ana ʒ. j. ſeminis plantaginis & papaueris albi, ana ℈. iiij. pulueris diaireos ſimplicis, ana ʒ. j. Miſce cum ſyrupo roſato de roſis ſiccis, & pauco ſyrupo capillorum ad deductionem in pulmones: fiat eclegma molle, quod contineri in os diutius, ſenſimque deuorari iubebã. Quin & ſaccharo roſaceo (conſeruum officinę vocãt) vti plurimum iuſſi, non ſolùm dum ſanguinem ſcrearet, ſed & poſtea quum pus & ſaniem ſpueret, vt paulò pòſt dicemus. Quantum enim phthiſicis cõferat, & ad glutinandum vlcus in pulmone valeat, ex hiſtoria mulieris deploratæ tabe laborantis, quæ hoc remedio integrè curata fuit, vel Auic. præclaro teſtimonio cõſtare poteſt. *Fen 10. 3. tract. 5. c. 6.* Ad pectus porrò admoueri vnctionẽ iuſſi huiuſmodi: ℞. Olei roſati, & violacei (ne ab adſtringentibus ſpiratio lęderetur) cuiuſque ℥. ij. axũgiæ renum hirci ℥. j. amyli, tragacãthi, boli Armenici præparati, ana ʒ. j croci ℈. ij. ceræ albæ quantum ſat eſt. Miſce: fiat linimentum, quo totus thorax vngatur tepidè, appoſito lineo panniculo tenui & duplicato, ne à frigore externo pectus læderetur. His remediis cum proba victus ratione ſiſti ſanguis cœpit. Quòd verò ad purgationem pertinet, quoniam in eo mora

bi genere exagitantia & delectu trahentia medicamenta grauem noxam adferunt, abſtinendum ab his meritò duximus, & tantùm ad bilioſum humorem educendum, qui ſanguini commiſtus erat, & hæmorrhagiam magis excitabat, radice barbara ex tota ſubſtantia puluerata, & in aqua plantaginis ſoluta, vſi ſumus ad ʒ. ij. adiecta roſacei ſyrupi ex roſarum infuſo parati vncia. Vbi enim viſcera adſtringendo roborare volumus tum puluerato rhabarbaro magis quàm diluto vtimur, vt Meſuei ſententia eſt: & vbi maiore adſtrictione opus eſt, aſſum dari vel vſtum idem auctor iubet. Plus autem in ſubſtantia datum ſoluit, & ſoluendo partes corroborat, ob terream & adſtringentem in eo ſubſtantiam: etſi id non vſquequaque cuidam magni nominis viro, & de re medica optimè merito probetur. Qua de re quum integra diſſertatione agere in animum induxerim, in præſens plura non addam, & ad inſtitutum reuerſus, vbi iam ſanguinis fluor præſcriptis remediis cohibitus fuiſſet: perſtitit tamen tuſſis, febris aſſidua, ſpirādi difficultas: ad quę, poſt ſex aut octo à reſtincto ſanguine dies ſecutum eſt puris ſputum: quod plerumque ſanguinis è pulmone reiectionem inſequi ſolet, vt Galenus conceptis verbis comm. xv. lib. ſeptimi aphoriſmorum affirmauit: inquiens, non omne ſanguinis ſputum, ſequens habere purulentum ſputum, ſed quod malignum exiſtit: tale autē eſſe quod eſt omnino ex pulmone. hæc enim Galeni eo loco verba ſunt. Vnde minimè mirum ſi in hoc viro quum à pulmone ſanguis reiectus manaret, ſi inquam puris ſputum inſecutum ſit poſtea: hæc enim, vt citato loco ait Galenus, ſuperuenientia ſunt. Tum verò merum pus excerni quum viderem, & ſolutam in pulmone phlegmonem, & vlcus creatum eſſe iure optimo iudicaui, pro Galeni libro quinto methodi medendi ſententia: atque ad detergentia & ſaniem expectorantia eſſe progrediendum ipſa rei natura indicabat: poſteà verò ad conglutinantia veniendum. quod ſubſcriptis remediis perfeci. Decoctum hoc confeci, quo plures dies vſus eſt, & optimè contulit:

Li. de med. ſimpl purg. ca de rhabarbaro.

℞. Sum-

Digitized by Google

℞. Summitatum hyſſopi, fœniculi, betonicæ (ea enim vel Dioſcoridis lib. quarto cap. primo, teſtimonio ad tabem & purulentam excreationem probè facit, & ſanguinem excreantibus plurimum confert) cuiuſque manipulum: herbarum capillarium communium, cuiuſque manipuli dimidium: praſſij viridis duo aut tres ſimplices thyrſos (ſuſpirioſis namque, tuſſientibus, & ad tabitudinem redactis, vt Dioſcorides ait, vtiliter datur) paſſularum exacinatarum numero xx. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.j. caricarum pinguium numero x. (thoracem enim purgant, vteri tuſſi, & pulmonum vitiis conueniunt, vt Dioſcorides auctor eſt) ſeminum maluæ, bõbacis, & aniſi, ana ʒ.j. ſeminum melonum, cum cortice contuſorum ʒ.ij. florum violarum, borraginis & bugloſſi, florum roriſmarini, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔. ij. & coletur. Colaturæ adde mellis electi deſpumati ℥.iij. pulueris iridis Florentiæ ʒ. j. Fiat apozema vt artis eſt: calidum & ſenſim deglutitum ſumere iubebã: quo quum dies octo eſſet vſus, expuere craſſiora & puruléta magis cœpit, leuaríque qua premebatur ſpirandi difficultate, & tuſſi, quam non ſolùm decocto hoc, ſed & ſyrupis & eclegmatis variis alleuare tentaui. Nam decocto interdum admiſceri ſyrupos expectorantes iubebam, nempe de hyſſopo, mel roſaceum, ſyrupum capillorum. Quin & ſucceſſu temporis ad ſyrupum de praſſio tranſij, quod in detergendo mirificã habeat facultatem: temperaui autem ipſius caliditaté violaceo ſyrupo: iubebámque ex his ſyrupis plurimũ ore contineri, & ſenſim deuorari, vt fieri in his affectibus præceptũ eſt. Eclegmata varia in id confeci à leuioribus ad fortiora progreſſus, quorum primum hoc fuit & lene: ℞. Pulueris diaireos ſimplicis ʒ. ij. pulueris diatragacanthi frigidi ʒ. j. ß. penidiorum, ſacchari candi, ana ℥. ß. ſucci glycyrrhiſæ ʒ. j. ex ſyrupo capillorum fiat linctus, vt artis eſt. Item: ℞. Loch ſani & experti Meſuei ʒ. ij. pulmonis vulpis ſecundum artem præparati ʒ. j. granorum pini mundatorũ & in aqua hordei præinfuſo-

Li. 3. c. 102. Li. 1. c. 145.

rum ℥.ß.pulueris diapenidion ſine ſpeciebus ℈. iiij. ſyrupi de hyſſopo & capillorum quantum ſat eſt. Miſce: fiat linctus. Vtebar etiam ſequenti confectione ad vires collapſas reparandas, & expectorandam materiã in pulmonibus contentã, optimi guſtus: ℞. Amygdalarũ delibratarum ℥.iiij. granorũ pini mundatorũ & in aqua hordei præinfuſorum ℥.iij. fiſticorum ſimiliter præparatorum ℥. ii. caudarum cancrorum fluuiatilium in aqua hordei decoctarum (plurimum enim in hoc caſu valent) ℥. iij. carnis paſſularum ſine arillis ℥.ij. ſeminum melonum mundatorum ℥. j. Piſtentur omnia fortiter in mortario marmoreo, & cũ aqua hordei per ſetaceum cribrum tranſmittantur: poſtea adde ſacchari albiſſimi ℔.ß. ſacchari candi, penidiorum, ana ℥. iij. decoquantur ad conuenientem glutinoſitatem, cõtinuè rudicula lignea agitando, & in fine adde pulueris radicis iridis Florentiæ ℈. iiij. Miſceantur, & fiant globuli, vel teſſeræ incruſtatæ auri foliis: è quibus vnam aut duas ſumere de mane & ante cœnam, & interdum ſub conticinium noctis iubebam: & plurimum ſe leuari ſentiebat, & vires refici. Sed quum iam præſcriptis auxiliis ſanies ſat expurgata videretur, & in dies ſputum purulentum minueretur, poſteaquam deterſoriis auxiliis menſes totos tres vſus eſſet, ad vlceris in pulmone creati agglutinationem eſſe ordine progrediendum methodo à Galeno tradita didicimus. Itaque tum plurimum vt quieti intenderet iuſſimus, non ſolùm omni corporis motione interdicentes: ſed & ab omni forti ſpiratione, ſermone, atque loquela, perpetuúmque indiximus ſilentium, non hoc tempore tantùm, quo erat vlceris glutinatio, arte perficienda, ſed & per omne morbi tempus, vſquedum à principio, quum ſanguis ex ore plurimus manaret. tum enim quandiu fluxit ore ſanguis, omnimodum ſilentium imperauimus: vt quæ vellet æger, ſignis tantùm & nutu, non ſermone ſignificaret: aut ſaltem demiſſiſſima voce, & ſine conatu emiſſa vteretur. vt quinto methodi iubet Galenus, atque poſt eum Auicenna. Qui quum omnia imperata vltrò ac volens perficeret, (nempe

Li.3.& 5. meth.med.

Fen 10.3. trac.3.c.6.

curari

curari cupiens) adiecit ſe omnia quæ à medico imperarentur vel ſpontaneè eſſe facturum, etiam ſi difficillima eſſent, modò curari poſſet: quòd, pro Hippocratis ſententia, non ſolùm medicum ſe ſuo munere fungentem præſtare oportet, ſed & ægrum & aſſidentes: illum quidem in obediendo, hos in rectè adminiſtrando quod iuſſerit. Duo in hoc ægri cõſenſu facillima factu impero, ſacchari roſacei, & lactis caprini vſum, quum aſinini copia deeſſet. Suadeo itaque vt lacte caprino recens è vbere animalis mulcto menſem totum vteretur, adiecto ſaccharo, & ſub noctem conſerua roſarum vteretur, & interdiu etiã, cui nonnunquam boli Armeniæ drachmam indebam: quibus quum multum diúque vſus eſſet, & in cibo furfuris colatura, & ptiſanæ cremore, quibus plurimum vti iubebã, iuſculíſque ad reficiẽdas vires aptiſſimis, integrè ſummi Dei præpotentis gratia liberatus fuit viuítque nunc ſuperſtes & bene habitus, eiuſdem Dei miſeratione: cui ſit honor perpetuus.

Li. 1. aph. 1.

Lactis vſus & ſacchari roſacei.

OBSERVATIO VII.

Nobilis quidam ſyphilide morbo correptus ingentem phlegmonem ſcirrhoſam prope pudenda patitur: fit obſceſſus cum ſinu magno ad coxendicem, gangræna in loco affecto cum ſumma putredine exoritur, vt ſectionibus opus fuerit: magno labore curatur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVam multa, quàm grauia, quàm dira & periculi plena ex venerea lue homini mala accidant, experientia ipſa, fidiſſima rerum teſtis, abundè demonſtrat. Vnde euenit, vt ex eo morbo tamquam e Trophonio ſpecu lerna omnis malorum originem ducat: hinc puſtulæ in fronte, facie, capite, mento apparentes, totúmque dedecorantes & faciei & corporis habitum

naſcuntur. Hinc clamoſi dolores, hinc tophi tumoréſque, hinc pilorum defluuium, dentium caſus & vnguium, oculorum chemoſes & rubedines, interdũ etiã & viſus amiſſio. Quid gonorrhœam & fœdã ſcabiem, malúmque mortuũ taceam? qui inguinum abſceſſus, pudendorum teterrima vlcera, carcinomata, herpetes, ſcirrhos ſilentio tranſeam? Sed quod omnẽ admirationem exuperat, annon ex ſyphilide morbo ſæpe in elephantiaſin tranſitus fit? id ego aſſerere ſancta fide poſſum, plurimos me vidiſſe qui ex lue venerea neglecta, aut potius celata, in elephantem ceciderunt. Hanc ego certiſſimam peſtem in pernitiem hominum qui ſe totos libidinibus & venereis concupiſcentiis dediderunt, à Deo vindice, ad punienda hominum ſcelera, immiſſam eſſe iure reor. Namque interdum à diis immitti morbos, & ab iis opem poſci ſolitum, & Homerus ipſe inter Græcos, & inter Latinos Celſus noſter doctiſſimè eſt teſtatus. Sed hæc mala nos ipſi nobis vltrò acceſſimus, impura noſtra mẽte voluptatũ illecebris delíniti. Sed tamen, vt eſt in prouerbio, nocet empta dolore voluptas. Quis non enim ſi virile eſt illi pectus, non centies mori malit, quàm tot doloribus, vlceribus, abſceſſibus, tophis, & mille mortis generibus cruciari? præſertim id ſi animo cogitet, curationem ipſam ipſo penè morbo grauiorem fore? Sed quid? cęci ſunt qui habenis laxatis ſeſe in pręceps dedunt. Miſeret profectò atque pudet æſtimãtẽ, quàm malè ſibi cõſulant, qui ob momentaneam voluptatẽ in tantum malorum incauti incidunt. Ex hoc fonte (proh dolor!) graues affectus qui virum hunc oppreſſerũt enati ſunt. Hic namque quum diu multúmque hoc morbo laboraſſet, nec plenè tamẽ curatus fuiſſet, quũ ſibi tamen ſanus videretur, latẽte vtique morboſa intus excretione, tãquam ſeminario mali, vnde poſtea relapſus factus eſt, recruduítque morbus: dolor grauis & phlegmonoſus hominem circa pudẽda corripit, incipit apparere cum duritie vaſtus in crure dextro tumor, crus fere vniuerſum complectens. Erat autem dolor grauatiuus potius & tenſiuus quàm

Lib. 1. Ilia.
Li. 1. cap. 1.
Monitio auctoris aduerſus eos qui ſyphilide morbo corripiuntur.

Digitized by Google

quàm pulſatiuus, qualis plerũque in tumoribus qui à multis & frigidis ſuccis fiunt, apparere ſolet. Quum verò multos dies cum dolore non aduocato medico, ſed tantùm chirurgo, cõſtitiſſet, nec ea eſſent per initia adhibita remedia quæ morbus expoſcebat, grauior & ſæuior fieri morbus cœpit. Nam (vt rectè Raſius in aphoriſmis ſcripſit) Ægritudinem paruam ſi contempſeris, magna fiet. Quidni enim incrementum accipiat morbus, niſi confeſtim ab initio, pro Hippocratis ſententia, quæ nocet materia ſubtrahatur? vnde rectiſſimè idem dixiſſe viſus eſt, quũ morbi inchoant ſi quid videtur mouẽdum moue. Eò fit, vt ſi quid ab initio derelictum contemptúmve per incuriam ſit, difficulter poſtea, nec ſine diſcrimine ægri reſarciri queat; quòd cum quietem ingraueſcẽte morbo habere oporteat, auctore Hippocrate, tum mouere materiam morbi oporteat, labefactata natura & concoctioni intenta: quo nihil deterius inueniri poteſt. Ea cauſa fuit cur tamdiu, tam grauiter, & periculosè æger hic ægrotarit. Nam quæ remedia adhibentur iã à morbi impetu fatigata natura (quod circa ſtatum & decretoria fit) tantum abeſt vt iuuẽt, vt plurimum tum certè noceant, morbo namque conſiſtente, neque ſanguinis miſſionem, neque purgationem adhibere oportet, vt rectè Gal. lib. 2. aphoriſmorum com. 29. ſcripſit.

Li. 6. aph. 75.

Li. 2. aph.

Li. 2. aph. 29.

Itaque quum ad huius viri curationem vocatus, hominem valde & doloribus & vigiliis vexatum cernerem, eſséntque adhuc validæ vires, ingénſque cum duritie tumor vniuerſum fere crus occuparet, apparerétque in pulſu bonitas, & præ dolore nuſquã conſiſtere æger poſſet, de remedio adhibendo cogitans, nullum præſentius remedium ad doloris magnitudinem tollendam ſum arbitratus, quàm ſi ægro miſſus eſſet ſanguis: dicente Galeno, nullum ſe maius in maximis tollendis doloribus remedium ſanguinis miſſione inueniſſe. Nam etſi tota iam ad partem ſcirrhoſa phlegmone obſeſſã fluxiſſet materia: (quòd per initia fieri fluxio humoris ad membrum laborans ſoleat, non morbo increſcente, quo tempore to-

CVRATIO.

Li. 1. apho. com. 23. & li. de vena ſec.

ta iam materia fluxit, vt Gal. lib. de totius morbi tem poribus diſertiſſimè explicauit (tamē quòd ea in par te fuſa magis ob calorem putreſcere incipiēs, & dolo rem maiorem & calorem excitat, vt proximè citato ex Galeno loco conceptis verbis habetur, ea ratione ſanguinem mittere percommodum viſum eſt. Quod quum à me factum eſſet, conquieſcere ea nocte & placidè dormire æger cœpit. Sed tamen & grauitas in crure maxima, & ingens cum doloris ſenſu durities apparebat, ſcirrhoſæ vtique phlegmones indiciũ. Partem verò quum attrectarem, id vt experiter ſubeſſetne pus contentum, & quaſi inundans fluor, quod ad ſuppurationem vergentibus tumoribus fieri ſemper ſolet, nihil molle, nihil nutans aut vndabundum inueni, tametſi in imo pus iam gigneretur: nec tamen ob ipſius craſſitudinem, & loci denſitatem, & puri ſuperpoſitam molem carneam appareret. Qui-
Li. 6. aph. 41. bus enim (ait Hippocrates) ſuppuratio in corpore exiſtens nō innoteſcit, iis ob craſſitudinem puris aut loci non innoteſcit. Quæ cauſa fuit cur in abſceſſum non abiturum tumorem chirurgus arbitraretur: quum tamen & ex doloris & febris magnitudine pus intus gigni deprehendi ſanè poterat: di-
Li. 2. aph. 47. cente vtique Hippocrate, Quum pus gignitur, dolores fiunt & febres magis quàm genito pure. Itaque quũ abitionis in abſceſſũ certa ſeſe proderēt ſigna, ex pulſatiuo dolore, qui tum poſt multos dies ægrum vexare cœpit, ex febris magnitudine, & mollitie quadam in parte perceptis, pus intus gigni, etſi minimè cōſpicuum eſſet, ob eas quas paulò antea memoraui cauſas, pronunciare non ſum veritus, eſſéque ad puris generationem adiuuandam naturam. ſequi enim naturæ motum medicus debet, & quà vergit, eò du-
Lib. 1. aph. 21. cere, vt Hipp. ſentētia eſt. Túmq; admotis ad partem ſuppurantibus medicamentis, emollientib. admixtis, probè intentum finem conſecuti ſumus. Cataplaſma autem ſuppuratoriũ quo vſi ſumus tale fuit. ℞. Maluarum, ibiſmaluæ, amborum cum radicibus, cuiuſque manipulos duos (ingens enim erat locus tum ore obſeſſus) capitum liliorum alborum ℥. iij. caricarum pin-

pinguium numero xxx. florum chamæmeli & meliloti, cuiuſque P. j. ſeminum lini, althææ, fœnogræci conquaſſatorum, cuiuſq; ℥. j. furfurum macri P. ij. fiat omnium decoctio in aqua, poſtea piſtentur, addendo farinæ frumenti, ſeminum lini & fœnogræci, ana ℥. ij. axũgię porci ſine ſale ℥. ij. (emollit enim recens & nõ ſalita, & vt min⁹ diſcutit, ſic ſuppurationẽ promouet magis) vitellorum ouorum numero ij. croci ʒ. ij. olei liliorũ & chamęmeli, ana ℥. iij. Miſce, & ſecundũ artem cataplaſma fieri iuſſimus, quod calidè dies aliquot admouimus parti. Quum verò iam abundè ſuppurata materia videretur, aperiendum abſceſſum duximus, ídque cultellari candente ferro, tum quòd in profundo pùs conſiſteret, tum quòd ad ſiſtendam putredinem, & malignitatem quæ ſuberat coercendam, candẽte ferro vtilius nihil inueniri queat, vt Auicennæ & Albucaſis ſentẽtia eſt. Sectione facta, quũ pus fœtidiſſimum, liuens, & mali moris prodiiſſet ingenti copia, compeſcendum impetum duxi appoſitis puluillis & linamentis pluribus, oui vitellis ex terebinthinæ oleo exceptis. Nam etſi oleum per ſe vlceribus aduerſarium Gal. dixerit, quòd ſordida reddere vulnera ſoleat, & glutinationem impediat: quod tãmen ex reſina terebinthina arte chymica elicitur, ad expurganda ſordida vlcera & ſiccanda plurimum cõfert vt quotidiana experientia docet, & chirurgis omnibus eſt in more poſitum. Vbi verò probè deligato vlcere ægrũ primo apparatu reliquiſſemus, paulò poſt ad eũ denuò vocati perreximus, quòd per ſe ingẽs puris copia effunderetur ex vlcere, ægérq; fere animo linqueretur. Mox verò ſolutis ligaturis, vinculis, atque deterſo pure, linamenta craſſiora & multo plura intra cauitatem indidimus, ne puri exitus pateret tantus: ſenſim namq; vacuandum eſt pus non cõfertim quod in vſceribus continetur. Sed interea dũ vlcus procuramus, & ingens ſubeſſet ſinus, nec ſatis vacuari contenta materia poſſet, liuor in parte coxẽdicis ima apparere cœpit, gangrænæ vtique initium: quod quum nunquam antea toto morbi diſcurſu apparuiſſet, derepente tamen vno die gangræna in

Lib. 3. met. med.

parte oborta eſt. Magnas namque phlegmonas gangræna ſequi conſueuit, vt Gal. lib. ij. artis cur. ad Glauc. rectiſſime dixit. Qua perſpecta, mox nouacula ſectionibus multis in parte factis ſcarificatu, parem demortuam ſalita aqua & vnguento Ægyptiaco admiſto fouimus: quin quum mortificatio pergeret, lixiuio ex eodem vnguento admiſto vtendum cenſuimus, quod mire profuit. nam mox ſana caro appa rere cœpit. Vbi biduum hac eſſemus lotione vſi, nõnulliſque carnis putris fruſtulis abſciſſis, in integrũ partem reſtituimus. Quum verò ea parte plus multum contineri deprehenſum à nobis eſſet, nec poſſe tamẽ ore vlceris effundi, quod & multo altius eſſet quã vt eo peruenire contenta in profundo ſanies poſ ſet, & multum interiectum ſpatiũ inter vtraq; exitũ impediebat: faciendam in imo nouam ſectionem, iuxta Galeni decretum, cenſuimus. Vbi namque vlceri cauo effluxus non patet, huic moliri effluxum debemus, ídque vel tota cauitate diſſecta, vel in fundo tantùm aperta: quúmque totam ſcindere cauitatem periculoſum fuiſſet, in imo aperire oportuit. Quoniam verò ab ore vlceris via quædam facta eſt ad alteram ſectionem, laqueo impoſito qui vtraque contingeret, & deterſionem vlceris iuuaret, mire vlceris ſordiciem deterſimus. Intra vlcus namque deterſoria valida iniecimus, nempe decoctum agrimonij, abſinthij, apij, ariſtolochiæ ex hydromelite primùm, poſtea ex vino & melle, adiecta vitæ aqua, quæ in detergendis ſordidis vlceribus, & à putredine vindicandis mirabilis ſemper à me inuenta eſt, & nunquam me feſellit. Quin & decocto ligni ſancti cum aqua vitæ & myrrha vſi ſumus fœlici ſucceſſu. Linamenta verò poſt iniectiones has, vnguento ex ſuccis apij, agrimonij & abſinthij, adiecta myrrha, ariſtolochia rotunda, thure, maſtiche, ſarcocolla imbuimus, dato inſuper emplaſtro ex diachilone ireato, & palmeo, quod Diapalma officinæ vocant, Diachalciteos Græci. Tandem verò glutinantibus & ſarcoticis vtentes, vbi prius decocto ligni ſancti ad dies triginta ægrum potionaſſemus, illũ ſanitati magno ſanè labore nec minore moleſtia

Lib. 3. met.

ieſtia reſtituimus, quum ab omnibus deploratus haberetur. Pro quo beneficio Deo ſint gratiæ immenſæ, laus, honor, & gloria.

OBSERVATIO VIII.

Gaſpar à Varaderia Patritius Arelatenſis æneo tormento (vulgò piſtole *vocant) ſecundum thoracem tranſuerſim vulneratus, globulo vtrinque à latere ad latus ſecundum muſculos externos permeante, curatur.*

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVam grauia ſint quámque periculoſa quæ ab igniuomis telis vulnera infliguntur, ipſa experientiæ fides clarum facit. ſunt enim plerunque lethalia ob ictus vehementiam & impetum, ob carnium dilacerationem plurimam, oſſium fracturam, contuſionem grauem, hæmorrhagiam immedicabilẽ: ad quæ, verenda ſymptomata vt plurimum conſequuntur, animi deliquia, ſyncopes, conuulſiones, membrorum ſyderationes, gangrænæ, & cætera huiuſmodi, quæ vel citò hominem rapiunt, vel in magnum diſcrimen vitæ deducunt. Nec mirum profectò: ſi quis enim modum quo fiſtulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos in earum finibus incluſos eiaculantur conſideret, mirabitur certè quempiam ab his percuſſum euadere poſſe. Inſtar namque fulminis afflati videntur qui ab igniuomo tormento ictum excipiũt: ita exuſti à puluere tormentario, conterriti, attriti, demortui planè apparent, vt in mortem præſentem præcipites cadant, præſertim ſi quid interius vulneratum diſruptúmve fuerit. Eiaculantur autem tela igniuoma globos ſuos vi ignis in ſuum locum vi ſeſe vindicantis. Quum enim vnumquodque natura in ſuo loco conſiſtat, & ab eo ſemotum, ad ſuum locum toto impetu feratur, nec extra locum ſuum quicquã niſi vi coactum conſiſtere poteſt: efficitur, vt quũ conceptus in fiſtula ænea ignis in puluere tormentario

Modus qui fiſtulæ æneæ globos plumbeos aut ferreos eiaculãtur.

Digitized by Google

exceptus,ab globulo oppoſito extrà ferri prohibeatur,globulum illũ intentiſſima vi & magno impetu eiiciat,vt ſeſe proferat,& in aëra pandat.neque enim inclusus & abditus latere diu ignis poteſt, quin ſeſe exerat. Fit autem ea in eiaculatione ſtrepitus maximus & mugitus quaſi tonantis cœli, quòd ſubitaria vi eiiciatur quod ignis motum remorabatur: vnde cõcuſſo & agitato citatiſſimo & confertiſſimo motu aëre,ſonitum emittit inſtar tonitrui.Quemadmodũ enim diſiecta nube craſſa, in qua exhalatio tenuis & calida latitat,tonitru fit,vt li. ij. Meteororũ Ariſtot. docet: ſic diſiecto magna vi plumbeo globo, & percuſſo aëre,ſonus fit qui tonitruum æmuletur.Quum enim arida materia ignem concipere apta intra æneam fiſtulam cauam contineatur,nempe puluis tormentarius ex ſulphure,ſale nitro,& ſaligno carbone conſtans,eáque globulo vel plumbeo,vel ferreo,aut æneo obducatur:vbi puluis ignem conceperit,quum is naturæ ductu in ſublime feratur, nec ſuum poſſit nãciſci locũ,aut foras prodire,denſo & craſſo globulo obiecto impediẽte, efficitur vt potentiſſima vi ſua detrudat quod impedit,exitũ ſibi quærẽs:in quo eluctans,attritu quidem & effractura tonitrui fragorem ſimilem edit, vehementer ac affatim percuſſo aëre. Maior verò aut minor ſonus fit,pro ratione & pulueris & globi impacti. quo enim copioſior fuerit puluis,& tenuior,globúſque craſſior & vehementer impactus, eò fiet ob vehementiorem effractum ſonus maior: præſertim ſi ænea fiſtula magna ſit, & globi craſſioris capax.Vnde fit vt à bombardis quas vocãt, ingens,dum globum eiaculãtur,fragor fiat,tonitruo etiam horridior: quòd & maior vis ignis concepta ſit,& globus amplior,qui vi eiaculatus,& aëra quatiens,ingẽtẽ ſonum in aëre edat.Minor verò ob cõtrarias cauſas redditur ſonus,vt in paruis æneis tormentis,quęvulgò *Piſtolles* vel *Piſtolets* vocant,eſt cernere.minor namque in his globum emittentibus ſonus fit,quòd & breuior ſit fiſtula, nec multi pulueris capax, & ignis non tanto impetu feratur,quòd facilitate maiore quod motũ & exitũ remoratur diſiiciat,

Cap. 8. Senec.li. 2. nat. quæſt. & Plutar. li.3.de Placit.Philoſophorum.

ciat. Hæc dicere in præſens volui, id vt oſtenderẽ, grauiſſima eſſe quæ ab huiuſmodi inferuntur vulnera, nec niſi ſolerti cura magnáque adhibita & diligentia & ſtudio curari poſſe, ob læſionis quã inferunt magnitudinẽ, quæ cuiq; euidẽtiſſima eſt. Hic itaque nobilis vir; quũ de multa nocte vulneratus fuiſſet, protinus accerſiti cũ medico chirurgus, vulnus inſpeximus, & ſpecillis plũbeis prælongis immiſſis, qua vulnus ferretur, nũ intra thoracẽ, num tantùm in muſculis externis conſiſteret, experiri voluimus: tũ inid etiã, vt ſi quid indumentorũ intra vulnus intruſum eſſet, id agnoſceremus, & amoueremus etiã: qui primus ſcopus in huiuſmodi curandis vulneribus eſt habẽdus, vt quę extranea ſunt impacta auferãtur. Inuenimus autẽ à latere in latus ſecundũ muſculos externos vulnus inflictum fuiſſe, globúmque altera parte prodiiſſe. Quoniã verò fruſtula induſij linei impacta erãt, ea ſubmouimus: apparebántq; vulneris ora denigrata, quod à puluere tormentario factũ eſſe certum erat. Nã de propinquo illatũ illi fuerat vulnus: vnde factũ eſt, vt non omnis pulueris tormentarij vis diſſoluta ſit, ſed vnà cũ globulo adhuc calẽte adusq; vulneratã partem delata fuerit. Nã quum eminus defertur globus tũ à multo aëre intermedio diſſipatur atque euaneſcit pulueris vis, atque langueſcit globuli eiecti impetus: ſed quũ comminus & è vicino infertur ictus (vt in hoc factũ eſt) tũ maiore impetu globus fertur, & ignea comitãte vi, nigricantia & aduſta apparent vulnera.

Vt verò nihil intra vulnus extranei cõtineri perſpeximus, magnã tamẽ muſculorũ diſciſſionem aut lacerationẽ potius factã, mox apparatu congruo tractandũ vulnus cenſuimus. Debent autẽ vulnera huiuſmodi nõ prout alia tractari, quoniã & contuſa perpetuò ſunt, & cũ multis ſymptomatis cõplicata: vbi autẽ cũ contuſione vulnera cõſtant, ſuppuratione opus eſt, vt ab Hip. & Gal. proditũ eſt. Igitur quę ſupuratione mouere poſſunt, & dolorẽ ſedare ea protinus atq; in primo apparatu ſunt admouẽda. Id nos pręſtitimus tali adhibito ad vulnus vnguento: ℞. Olei liliorum, olei

CVRATIO

Hippocr. lib. de vul ne. et fract. capit. is.

Galen. lib. 3. meth.

Digitized by Google

lumbricorum & violati, ana ℥.ij. vnguēti baſilici ℥.j. ß. Miſceātur, & cū laqueo lineo molli ad vtramq; per tingente parté intra vulnus indidimus modicè calidū. Neq; enim aliud tū primo apparatu imponere potuimus, quòd & multa nox eſſet, & mox erat tractandū vulnus. In craſtinum verò ſub aurora præmiſſo emolliente clyſteri, ſanguinem detraximus. id enim in omnib. vulneribus, ſi valētes vires ſunt, nec hæmorrhagia nimia obſtet, quæ vires deiiciat, pręſētiſſimū eſt remedium, & ad dolorem ſedandū, & ad phlegmonem areēdam ac prohibendam. Tum verò ex oleo decoctionis catellorū pinguium, & vermium terreſtriū cum pauco florum chamæmeli & ſtœchados medicamē confecimus, quod intra vulnus biduū totū indidimus, ad ſuppurationē promouendā. Sed tamen in circuitu partis vulneratę, hoc eſt ad partes ſuperiores vulneri, repellētia mediocria admouēda ſunt, ad fluxionē auertendā: quod & nos fecimus, vnguento ex bolo Armenio, ex oleo roſaceo & pauco oui albore liquato, & admoto. Quum verò iam detergendi & mūdificandi vulneris ratio à nobis eſſet habenda, (qui alter eſt in huiuſmodi curandis vlceribus ſcopus) his ſumus remediis vſi, vbi prius coctionem moliti eſſemus oui vitello ex croco & oleo lumbricorum, adiecta reſina terebinthina cum aqua vitę lota, quę profectò in omnib. vulnerib. vlceribúſue detergēdis, ſiccandis, & ad bonum exitum perducendis, mirabilem vim habet, vt mihi iam annos plus xl. medicinam factitanti compertum diutina experientia fuit. Tale igitur mundificatiuum vulneri indidimus: ℞. Agrimonię, cētaurij minoris, ana M. ß. incoquātur in vino puro, & colentur. Colaturæ adde ſuccorum apij & plantaginis, ana ℥.j. ß. mellis roſati colati ℥.ij. farinæ hordei ʒ. iij. croci ʒ.j. terebinthinæ Venetæ aqua vitæ lotæ quartum vnum. Fiat vnguentum mediocris cōſiſtentiæ. Cur autem in vino potius quàm aqua decoctū fieri iuſſimus, in aperto ratio eſt, quòd aqua vulneribus noxia ſit. Frigidū namque vlceribus mordax, vt Hip. dixit: & rurſus lib. de vulnerib⁹ cōceptis verbis pręcipit vulnera quęcūque vino nō aqua

Lib. 5. aph. 20.

ablui

ablui oportere. Quamobrem niſi magna partis vulneratę calida intemperies adſit, nunquam cõſulerem decocto fieri in aqua hordei aut ſimplici, quod plerique facere contra Hip. præcepta ſolent: ſiccanda namque non humefacienda vulnera ſunt. omne namque vlcus ſiccari poſtulat, auctoribus Hipp. & Gal. Præſtat igitur magis profectò, idque vtilius eſt, ſi decocta in vino nõ in aqua fiant: quod mihi ſolẽne eſſe ſolet, nec vnquam aliter facio in vulneribus tractandis, vbi iniectionibus opus eſt. Quin quum & multa ſanie ſcateret vlcus hoc, lotione ſequenti abluendũ ſyphone recto cenſuimus, vulgò *ſiringuam* vocant. ℞. Agrimoniæ, cẽtaurij minoris, pimpinellę, abſinthij, plantaginis, ana M.ß. radicis ariſtolochiæ rotundæ ʒ. ij. iridis Florentiæ ʒ. iij. fiat omnium decoctio in vino puro & potenti ad ℔. j. ß. In colatura cum forti expreſſione adde aloës hepatici ʒ. iij. mellis roſati colati ℥. ij. bulliant iterum leui ebullitione, & fiat iniectio intra vulnus. Decoctum namque hoc nedum probè vlcus à ſanie detergit, ſed ad conglutinationem promouet: ab hoc decocto mirè iuuabatur æger. Turũdas verò ſuperiore vnguento implebamus, addita poſtea thure, ſarcocolla, myrrha pauca, & aloë. In hoc autem vulnere cum neque putredo, nec mortua caro ineſſet, pulueribus cathæreticis vti minimè opus fuit; ſed ſolis vnguentis detergentibus, & poſtea vlcus glutinantibus, & ad cicatricem ducentibus, quod & nos fecimus. Nam vbi deterſa ſanies, & mundificatum vlcus abunde ſuperioribus auxiliis viſum eſt, tum tale præſcripſimus vnguentum ſarcoticum. ℞. Terebinthinæ Venetæ in aqua vitæ ter lotæ ℥. iij. mellis roſacei ℥. j. ß. farinæ hordei & fabarum, ana ʒ. ij. myrrhæ electæ, thuris, aloës, ſarcocollæ, radicis iridis Florentiæ, ana ʒ. j. Miſce, & incorporentur omnia ſimul: fiat vnguentum vt artis eſt. Partem etiam ſequenti fotu fouimus: ℞. Abſintij M.ß. plantaginis tantundem, roſarum rubentium P. ij. corticũ granatorum ℥. ij aluminis rupini ℥. j. fiat omnium decoctio in vino rubeo craſſo, & ex eo calente fiat fotus parti vt artis eſt. Quum verò æger ſpirandi difficul-

Li. de vlc. Gal. 3. & 4. meth.

tate premeretur, ſequentia præſcripſimus præſidia. ℞. Hydromellis ſimplicis cum melle electo recenter facti ℔.j.ß. in quo decoque ſummitatum hyſſopi mõtani & fœniculi, ana P. ß. paſſularum exacinatarum numero xx. caricarum pinguium num. x. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.ß. fiat omnium leuis ebullitio, addendo in fine ſacchari candi, penidiorum, ana ℥.iij. bibere ex hoc hydromelite ægrum iubebamus ſummo mane. Sumus item eclegmate vſi ex puluere diaireos, & diatragacanthi cum puluere glycyrrhizæ & ſyrupo violaceo. Pectori quoque linimentũ admouimus ad ſpirationem facilitandam ex oleo violaceo, amygdalarum dulcium, butyro recenti, croco & puluere hyſſopi, ex cera alba exceptis. Corpus ſæpe purgauimus, modò rhacomate infuſo in decocto pectorali cum ſyrupo roſaceo infuſionis roſarum, modò catapotiis, tum & clyſteriis. Optimam victus rationem inſtituimus vulneribus accommodam: hácque methodo obſeruata, intra menſem hominem integræ ſanitati reſtituimus, Dei adiuti auxilio: cuius ſit nomen benedictum in ſecula.

OBSERVATIO IX.

Sutor Auenione agens, in capite graui vulnere percuſſus, cum cranij fractura ad duram vſque meningem pertingente, reſolutione ſimul & conuulſione poſt ſeptimum diem correptus, & ſine voce mutus, dies totos ſeptem manet: curatur tandem magno labore, & nulla relicta labe, à tanto malo integra valetudine fruitur, Dei benignitate.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

VLnera capitis bona ex parte grauiſſima eſſe, & plerumque lethalia, præſertim quæ meningas cerebri attingunt, & experientia ipſa edocet, & eſt ab Hippocrate & Galeno pluribus locis aſſertum. Nam quum ab

Li. de capi. vuln. & 6. meth. med.

illis

illis principi parti cerebro noxa inferatur, efficitur non rarò vt vulnera huiuſmodi lethalia ſymptomata conſequantur: propterea magna adhibita diligentia & ſolerti cura eſſe tractanda, nec vllum huiuſmodi contemnendum (etiam ſi exiguum ſit) Hippocrates lib. ad id dicato conceptis verbis admonuiſſe eſt viſus. Quamobrem ſingula quę accidunt, & quoto quę que die accidant, qualiáque ſint, num ſecura, num timoroſa potius, expendi à medico diligenter debet: quod & nos in hoc curando ægro, de Hippocratis & Galeni præſcripto, feciſſe fœlix euentus docuit. Nam quum hic ob vulneris magnitudinem, & ſæua quæ poſt ſeptimum diem conſecuta ſymptomata ſunt, moriturus putaretur, pro miraculo habitum eſt, ab orci faucibus hominem reuocatum. Et reuera Dei immenſæ potentiæ ac bonitati ſuos ſeruare volentis aſcribendum meritò eſt, quòd ſeruatus æger hic fuerit: moriturum namque lethalia accidentia ſuperuenientia minabantur, conuulſio, inquam, reſolutio, & vocis amiſſio delirio iuncta: inquiente nimirum Hippocrate, conuulſionem ex vulnere lethalem eſſe. Et in capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia malum. Et quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit, neceſſe eſt ſtatim mutos fieri. Cur verò mox ab initio mutus factus non ſit æger, quum tamen accepto graui & magno in capite vulnere concuti debuit cerebrum, in cauſa fuiſſe puto, quòd tum læſum non fuit ea læſione cerebrum, vt vocis ablationem potuerit inferre: quum verò primùm ad ipſum noxa peruenit, tum mutus factus eſt æger, nempe poſt ſeptimum, quo tempore & delirium & reſolutio cum conuulſione apparere cœperunt, ob membranæ durę cerebrum contegentis tenſionem cum phlegmonoſa affectione: quæ talia qualia diximus peperit ſymptomata, cerebri læſionem per conſenſum indicãtia, Quum enim in talibus diſpoſitionibus vis animalis à graui vulnere moleſtata in ſeipſam contrahatur: orta verò à cerebro, nempe nerui, tendantur, quidam etiam nonnunquam diſtrahantur, donec ſe rurſus vis animalis collegerit: mutuum atque immobile totum

Li. 5. aph. 1. & lib. 7. 14. & 59.

Li.7. aph. com.59. iacet quod ſic afficitur animal, quæ docta Galeni ſententia eſt: quod & in hoc ſumus ægro experti, qui ob eam quæ modò dicta eſt cauſam, & conuulſus, & parte altera reſolutus, atque mutus remanſit. Recollecta verò pòſt animali facultate, adhibitis congruis quæ pòſt dicentur remediis, ceſſarunt quæ ab ea laceſſita proceſſerant accidentia, vt ipſo narrationis ordine clarum fiet. Nec opus in præſens habeo vel de morbi eſſentia, cauſíſve, vel de ratione vulneris tractare, quòd ſenſibus eſſent, hęc omnia euidentiſſima: tantùm id dicam, quum mors certa homini ob vulneris magnitudinem & caſuum grauitatē propoſita eſſet, non tamen euentum ſignificationi ſymptomatum reſpondiſſe. neque enim etſi lethalia apparent in morbo quopiā, aut etiam vulneribus, ſymptomata, neceſſariò mortem conſequi oportet. Verbum enim Lethale non ſemper pro eo quod ex neceſſitate mortem infert, ſed pro eo quod periculoſum, & crebrò mortem adferre ſolitum, accipi teſtatur lib.5. aphoriſmorum Galenus. Quin & ſi certa interdum mortis ſigna apparent, euenit tamen non rarò vt deſerti à medicis conualeſcant. Cur id? quòd naturæ motus nō omnes, vt fiūt, à medicis cognoſci poſſint. Coniecturalis namque eſt ars medica, rationémque coniecturę talem eſſe, vt quum ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos, vt doctè admodum Celſus lib.2. cap.5. explicaſſe eſt viſus. Quæ cauſa fuit cur hic ſeruatus ſit, ſi medica reddenda ratio eſt: etſi lethalia omnino ſeſe in eo proderēt ſigna: facultas nempe in hoc robuſta & valida vim ſuperauit lethalis morbi: dicēte Galeno, valētē facultatē omnia vincere ac ſuperare: imbecillam verò à minimis ſuccumbere ſolere: quod & experiêntia docet. Iam verò qua methodo in hoc curando homine vſi ſumus, in literas promendum. neque enim leue fuit tanto proſpexiſſe morbo, nec etiam indignum quod nō in accuratam obſeruationem cadat: quando nec ſępius id euenit, vt tā grauiter ſauciatus curetur, & quū id accidit, referri curationis ratio in monumēta debet, vt poſteris proſit quod nobis eueniſſe experti ſumus.

Cō. 2. Cur & ſi certa mortis indicia ſint, deſerti tamen à medicis cōualeſcāt.

Li.10. met. med.

Exem-

Digitized by Google

Exemplorũ namque (ait Galenus) ea pro potioribus habenda quæ ipſi oculis vſurpauimus. *Li. 9. met. med.*

Igitur quum de multa nocte vulnus æger hic accepiſſet, accerſito chirurgo ſine medico: (erat autem chirurgus Petrus Valens, vir certè ſua arte digniſſimus, & in curandis ægris diligentiſſimus) hic primo apparatu, vt facere chirurgi ſolent, amotis prius capillis, & vulnere dilatato, craniíque fruſtulis multis, quæ ab ingenti fractura comminuta erant, vulnus accuratè inſpexit: vidítque ad membranam vſque pertingere. Erat autem vulnus ad læuam capitis partẽ prope verticem, cum ſuturæ obelææ fractura, inclinans ad oſſa capitis petroſa, quæ pro parte etiam diffracta erãt. Ingens ſanguinis effuſio inde facta fuerat, tum ob vulneris magnitudinem, tum quòd multo ſanguine æger optimo præditus habitu redundaret: appoſitóque puluere illo communi reſtrictiuo vocato, & ablumine oui excepto, raſo prius capillitio, vulneri proſpexit: & calente loco conſtituto ægro, ſic vſque dum luceſceret quieti permiſit. Vocor ipſe multo mane ab chirurgo: accedo, inuenióq; grauiter & acutè febrientem, valentibus tamen viribus: vti cõfeſtim mittatur ſanguis cõſulo: quod & factum eſt, ex cephalica vocata brachij dextri, vt auerſio ad cõtraria fieret atque longinqua: vt rectè Hippocrates dixit, à tentata fluxione parte quàm lõgiſſimè ſẽper reuellendum. nullo enim magis fluxio atq; phlegmone, quæ fieri in magnis vulnerib. parata ſunt, coercetur, quàm miſſo per initia ſanguine, ſi æger & florenti ætate ſit, & viribus abundet, qualis certè hic erat. Sub veſperam eius diei iniecto clyſteri, quieſcere hominem ſinimus: & apparatu chirurgico facto, vulnus tractauimus, concoctorio medicamento facto ex terebinthina reſina aqua vitæ lota, oui vitello & croco adiectis: intra vulnus autẽ pittacium ſerici coccinei melle roſaceo imbuti indidimus ſupra membranam. Quoniam verò caluariæ oſſa aliquot diffracta hærebant, ea terebellis & volſellis, atque propulſoriis ſeu eleuatoriis vocatis ferramẽtis auulſimus, & medicamentis appoſitis vulneri, caput oleo roſaceo om-

CVRATIO.

phacino (magis namque repellit, & adſtrictione ſua potenti partem roborat) vngentes, ſuíſque capitalibus tegumentis velato capite, hominem in lucem ſequentem iterum curandum reliquimus. Tertio die à vulnere accepto rhacomatis diluti ℥.ij. adiecto roſaceo ſyrupo infuſionis roſarum, dedimus ex decocto florum & fructuum exceptis. purgatio namque in capitis vulneribus plurimum cõfert, auctoribus Hippocrate atque Galeno. Vbi rectè vacuatio proceſſiſſet, cum tenui victu, quem ad ſeptem primos dies imperaueramus, manſit æger abſque vllo verendo ſymptomate: præter febrem quæ ægrum diuexabat, & conceptum ex vulnere dolorem. Sed ſub ſeptimũ & aliena loqui, & contrahi ſecundum brachium dextrum, conuulſionéque tentari: ſecundum verò ſiniſtrum brachium reſolutione diminuta affici æger cœpit, atque ſub veſperum diei ſeptimæ mutus & ſine voce articulata manſit. Quibus ſymptomatis apparentibus, quum in deploratis eſſe ægrum propinquis prædixiſſemus, non tamen deſerendũ, ſed magis inſtandum cenſuimus: generoſi medici eſſe putantes in magnis qui ſeſe produnt morbis vim artis experiri, nec terreri ſymptomatum aut multitudine aut vehementia: vt rectè Galenus fieri oportet libro de criſib⁹ tertio nos admonuit, præſtaréque (quod Celſus ait) anceps quàm nullum remedium experiri. Itaque maius quodpiam aggredi in animum duximus, nempe tantorum ſymptomatum cauſam inueſtigare. Quúmque, rem altius meditantes, à læſa animali facultate, ac principe voluntarij motus, & ſenſus effectrice parte cerebro, hæc ſymptomata naſci medica ratiocinatione à Galeno deſumpta inueniſſemus: opportunum duximus huic principi parti affectæ, ortiſque ab ea male affectis pro inſtantis periculi magnitudine mederi. Clyſteri itaque acriori, ad reuellédam materiam, vtendum cenſuimus, & potione item medicata in poſterum diem data: tum verò vnguinibus toti ceruici admotis, quæ & neruoſas partes calore ſuo roborare, & impactam neruis materiam diſcutere ac digerere, & induratos neruos per conuulſionem

Hippo. lib. de vlceribus. Gal. lib. 4. met.

Li. 3. de locis affect. c. 5. & 10. & li. 4. de ſymp. cau. pluribus capitis item lib. 5.

nem emollire poſſent. Hi enim curationis ſcopi in hoc præcipiti caſu habendi erant, ſi quid Auic. creditur. Addo etiam potiones cerebrum roborantes, & ea quæ foris admota exſiccare ac diſiicere impactā intro materiam poſſent. Horum porrò omnium hęc fuit excogitata à nobis ratio. Clyſteris deſcriptio talis fuit: ℞. Quatuor remollitiuorum, foliorū hyſſopi, ſampſuchi, betonicæ, ſaluiæ, centaurij minoris, cuiuſque manipulū, polypodij querni cōquaſſati ℥.j pulpę colocynthidis ℥.ß. ſeminū aniſi, marathri & rutę, ana ʒ.ij. florum camomillæ, meliloti & ſtœchados, ana P.j. radicis pæoniæ maris ℥.j. granorum eiuſdem contritorum ʒ.ß. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad ℔.j. & coletur. In colatura diſſolue hieræ magnæ Galeni ℥. j. electuarij Indi maioris ʒ.iij. mellis anthoſati ℥.j. ſalis gemmæ ʒ. ß. olei liliacei & rutæ, ana ℥.ij. Miſce: fiat clyſter, quo iniecto mira ſecuta excretio fuit, pituitæ multæ viſcidæ & craſſæ tum & aquoſæ. Potio in craſtinum data hæc fuit: ℞. Catholici ℥.j. diacarthami & diaphœnici, ana ʒ. ij. ſyrupi roſacei ſolutiui ſine ſcammonio ℥. ij. oxymellis ſcillini ℥.j. pulueris diamoſchi dulcis, & radicis pæoniæ, ana ℈.ij. Miſce, & ex decocto betonicæ, meliſſæ, ſampſuchi, florum cordialium, fiat potio: qua ſumpta varij generis excrementa, tum bilioſa tum pituitoſa, deiecta ſunt. Nec crimini nobis dari velim quod iis paulò vehementioribus ſimus vſi: nam vbi morbus maximus eſt, à maximis itē remediis eſt inchoādum, nec à leuioribus ad fortiora progrediendum, vt rectè Galenus lib. 5. methodi medendi docet, docuítque primus Hippocrates, inquiens: Extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt. metus namque eſt nedum languidioribus auxiliis pugnamus, à morbi magnitudine vincatur æger, & mortē oppetat. Ideo ſi quid ſpei in remediorū vſu eſt, à validioribus inchoandum in vehementibus morbis rectè Hippocrates atque Galenus iuſſerunt: quos imitati nos, id in hoc ægro fecimus, flore iuuentæ & viriū firmitati fidentes. Singulis diebus poſt purgationem Aureæ Alexandrinæ, vel mithridatij antido-

Fen 2. 3. can. pluri. capit.

Clyſteris deſcriptio.

Li. 1. aph. 16.

Vbi ſuprà.

Digitized by Google

ti ʒ.propinabã,adiecto puluere diamoſchi dulcis, & pæoniæ ſemine,exceptis omnibus ex decocto hyſſopi & betonicæ,adiecto oxymelite, interdum ſimplici, interdum ſcillino. Ad ceruicem verò vniuerſam, vnctionem hanc mirè efficacem & vtiliſſimam admouimus, mihi profectò ſæpe in huiuſmodi affectibus expertam:quam non modò in reſolutione,ſed & in tetano, & omnibus ceruicis & neruorum contractionibus fidam ſemper inueni,cuius hęc eſt deſcriptio:♃.Olei veteris ℔.iiij.betonicæ,ſampſuchi,ſaluiæ,ana M.j.radicum althęæ,acori & ariſtolochiæ rotundæ,ana ℥.j.vermiũ terreſtrium cum vino lotorum ℥.iiij.opopanacis,caſtorei,ana ʒ.iij.florum roriſmarini & ſtœchados,ana P.j.vini rubei potentis & generoſi(& ſi Creticum haberi poſſit,pręſtantius erit)℔.ß.ſuccorum ſaluiæ & betonicæ,ana ℥.iij. bulliant omnia ſimul ad vini & ſuccorum conſumptionem, & coletur cum forti expreſſione: cui expreſſioni adde pinguedinis taxi & anatis,ana ℥.ij.medullæ cruris vituli(emollit namq; vehemẽtius medulla vaccina aut bouis)℥.iiij.mucaginis fœnogræci ℥.iij.vtriuſque ſtyracis,maſtiches,nucis moſchatæ ,caryophyllorũ,ana ʒ.ij.ceræ citrinæ quantum ſat eſt.Fiat vnguentum ſecundum artẽ,quod calidum ceruici vniuerſæ ad mediũ dorſi admoueri iubebam,inſuper hapſis lanę ſordidæ pectinatæ ſuperdatis,& ſuffitis ſtyrace calamitide & laſerpitij Indici lacryma(vulgò benioin vocãt.) Optimè profectò ab hoc vnguine habuit:nam & quę conuulſa erãt,mox relaxari,& quæ reſoluta erant,robur accipere viſa ſũt ,vbi dies totos quatuor aut quinque his eſſemus remediis vſi. Quo perſpecto,vtendũ adhuc cenſuimus dies aliquot,vnde commodum maius ægro adfuturum ſperabamus.Nec nos ſpes noſtra concepta feſellit: nam vbi ad decimumquartum ęger perueniſſet, & loqui cœpit, & quod immobile brachiũ erat,lentè moueri,& quod contractum erat atque conuulſum, retrahi in naturalem ſtatum cœperunt. Quod quum eſſet ab aſſidentibus animaduerſum,miris laudibus & artem medicam & illius profeſſores extollere cœperunt:túmque in melius proficiens

Fida vnctio in neruorum contractionibus.

Digitized by Google

ciens æger, attentiores nos reddidit, & in ſuam ſalutem proniores: quòd ſolerti cura ac diligentia cùm neruis omnibus intenderemus, nihil prætermittentes eorum quæ ad curam tanti vulneris facere poſſe viderentur: tandémque Dei miſericordia ac bonitate in ſpe præter ſpem ſeruatus eſt. Quibus verò topicis auxiliis ad vulneratum caput vſi ſumus, antequã obſeruationi huic colophonẽ addam, recẽſebo, ne quid cupidus lector deſideret. Ad vlceris deterſionem præter roſacei mellis vſum, emplaſtro Alexandri Benedicti vſi fœliciter ſumus: quod ille in ſene capulari ex caſu ab alto muto effecto, & moribundo adhibuit, vnde illi reſtituta ſalus eſt. Plenum namque ingenui pudoris eſt (vt Plinius ait) profiteri per quẽ profeceris: abſit enim à me vt quenquam meritum ſua debita laude fraudem. Vnguento etiam Conciliatoris vſus ſum, quod ille differentia clxxj. deſcripſit ad deterſionem ſaniei à vulnere: item poſtea puluere capitali & emplaſtro ex betonica parato vſi fuimus. Hac vtiq; ratione ita in bonum proficientes, vt qui in horas ſingulas moriturus ſperabatur, Dei gratia in integrum reſtitutus, plenè conualuerit: valet, viuítque vegetus, & nulla ſui parte aut functione læſus, Deo gloria & honor, à quo omnis medela. *Vide li. 1. c. 5.*

OBSERVATIO X.

Helena Senequeria Iacobi Gondardi Pharmacopœi Arelatenſis vxor honeſtiſſima, ætate florens, primipara, dum poſt filiæ partum ſibi parum cauet, frigore imprudenter admiſſo, altero à partu die pleuritide acutiſſima corripitur, cum intenſiſſima febre, tuſſi valida, & ſpirandi difficultate tanta, vt præfocari ſibi videretur. neque enim niſi ſumma cum anguſtia ſpiritum trahere poterat, lateris dolore premente adeò, vt in præfocationis periculum ægram induxerit. Miſſo ſanguine contra ſuorum omnium vota [quòd enim puerpera eſſet, & adhuc à partu fatigata, & ſat ſanguinis per purgationes muliebres exiſſet, horrendum ducebant à nobis medicis de mittendo ſanguine mentionem fieri] aliíſque opportunis

auxiliis adhibitis, integrè & magna omniũ admiratione curatur, quum moritura in horas ob ſpiritus interclusionem ſperaretur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

IN magnis malis puerperas eſſe, ſi parum ſibi caueant, & primiparæ ſint, & experientia ipſa docet, & eſt ab Hippocrate cum libro de fœminea natura, tum libr. de fœminarum morbis ſæpenumero repetitum. Nam quum earum quædam in enixu plurimũ laborent, fiátque difficilis partus, plereque vel ob timorem, vel virium imbecillitatẽ, vel ætatem adhuc immaturam grauiter in partu afficiãtur: in varia male eáque grauia incurrere ſæpe ſolent: quæ qui ſcire volet, Hip. præcitatis locis legat. Hęc itaque iuuencula primipara, quum ſatis fœlici partu filiã eſſet nixa, nec quicquam mali perſentiſceret, nec febri aut alio ſymptomate vexaretur, viribus ſuis & ætati fidens, ſeſe ſecundo à partu die in lecto erigit, ſeſe componit (quòd eo die ad ſacrum fontem baptiſmate lauanda puella eſſet:) quod dum malè cauta facit, ſub veſperum rigore & febri valida tentari cœpit: móxque dolor in latere dextro punctorius, tuſſis, ſpirandi difficultas oborta: dolore quidem ad mammillam & iugulum aſcendente, totúmque thoracem cóplectẽte. Quarto à partu die vocor ipſe, iã prius Ludouic. Laurentio medico, collega meo, viro nõ minus doctrina quã virtute ac probitate, ornato, accerſito. vbi de morbi eſſentia, cauſis tum præincipientibus & externis, tũ de internis & corporeis inter nos conueniſſet, tũ & de parte affecta: quid nobis agendũ eſſet longo & accurato ſermone diſquirentes, in eã iuimus ſententiã, vt viſa morbi magnitudine & periculo, ſpectata ætate iuuenili atq; florente, virium robore, de mittẽdo ſanguine cogitaremus: quũ à morbi natura & viribus ægrotantis pręcipui curationis ſcopi deſumẽdi
Textu 16. ſint, vt eſt ab Hipp. lib. iiij. de rat. vict. acut. proditum, quum ait, In acutis affectib. ſanguinẽ detrahe, ſi vehe-

ſi vehemens videatur morbus, & infirmus, ętate floreat, & viribus abundet. Et perpendendam imprimis vim & ſpeciem morbi atque hominis naturam idem docuit Hipp. Quod quum à nobis eſſet accuratè factum, pleuritidémq; veram ex pathognomicis ſignis cognouiſſemus mulierem infeſtare, dolore quidem ad partes ſupernas ſepto tranſuerſo aſcendente: mittendum eſſe ſanguinem omnino cenſuimus, ita ſuadente morbi natura, & approbantibus Hipp. Gal. Paul. Auicen. & omnibus. tametſi id quũ incunctanter & ſine mora faciẽdũ eſſe adſtãtibus ac propinquis dixiſſem⁹, reluctati sũt illi quidẽ his quas initio obſeruationis attuli rationibus, quòd puerpera eſſet, & tribus tãtùm quatuórve diebus à partu ſemota, nec dũ à laboribus quos in partu pertuliſſet recreata, & quòd pulchrè muliebres purgationes prodiiſsẽt: nec opus habere eã quæ puerpera eſſet, vt illi mitteretur ſanguis, ne laborẽ perpeſſæ imbecillitas adiungeretur, viriũ ſanguine detracto, ídq; inſolitũ eſſe. Quib. rationib. veriſimile quid habentib. quũ nos toto nixu à concepto de mittendo ſanguine ſcopo auertere cogitarent: Reſpõdimus, plus quidẽ viribus morbi & indicationi quam ille de ſe ſuggerit eſſe tribuẽdum, conſtantibus præſertim ægræ viribus, quàm omnib. iis quæ in contrarium eſſent adducta. futurum enim prædiximus, niſi in tempore mitteretur ſanguis, vt intra paucos dies præfocata periret iuuencula, quòd tãta premeretur ſpirandi difficultate, vt vix ad ſeptimũ pertingere poſſet: præſertim quòd cruda exiſtente pleuritide nihil ęgra expueręt: quod lethale eſſe & Ga. & Cel. cęteríq. medici prodidere. Nã quòd puerpera eſſet, id minimè obſtare quo minus illi sãguis mitti deberet: nõ enim iã amplius de aborſu periculũ eſſe, edito in lucẽ infante, nec præterea tantũ in partu laboraſſe ægram, vt inde diſſolutę eſſent vires (fuerat enim facilis & citus partus, & vires in ipſa conſtantes ex pulſu deprehẽdebantur.) Tantùm enim id indicare puerperium medico videtur, vt ſi vel mittendus ſanguis ſit, vel purgandum, id modicè & magna cum cautione faciat, ne vires diſſoluãtur: nõ tamẽ indicare

Lib. 2. de rat. vict. acut. text. 38.

Gal. lib. 5. de loc. affect. Celſ. lib. 3.

Puerperiũ medico quid indicet.

d by Google

puerperium quin ſi morbus poſtulet, non ſit tum mittendus ſanguis, ſi vires conſtēt & ætas non diſſuadeat. Itaque præſtantiorem eſſe indicationem quæ à morbo ſuggerebatur, quàm quæ à puerperio. Quòd verò tribus aut iiij. tãtùm diebus eſſet à partu diſiãs, etſi id maioris eſſet momenti quod in cõſideratiõnē caderet: tamen quũ tanta vis morbi eſſet, vt niſi mitteretur ſanguis, breui moritura ægra eſſet, vicit quidem periculum hoc reliquas omnes contrarias indicationes. Vbi enim à quoquam vel affectu vel ſymptomate maius ægro impendet diſcrimen, ab eo inchoãda curatio eſt, reliquo non neglecto, vt Gal. ſententia eſt. Itaque quum & marito & ægræ parentibus vtriſque mitti ſanguinem oportere, ſi ſaluam filiam vellent, perſuaſiſſemus, miſimus opportunè ſanguinē e interna dextri brachij vena: latus nãque dextrũ phlegmone obſeſſũ erat. Eſſe autē ab eodē latere in inflãmationibus internis, pleuritide præſertim, mittendũ ſanguinem, quâ dolor infeſtat, ab Hip. & Gal. proditum eſt. Quoniã verò in puerperio mulier erat, & purgationes muliebres moderatè fluxerant, minus detraximus quàm alioqui detraxiſſemus: (tantũ enim ℥.vj. dēpſimus) ſed nihilo ſecius perſtabat & ingens lateris dolor, & ſpirandi ſumma difficultas: tũmq; iniecto ſub veſperã leni clyſteri, fouere locũ cœpimus chamęmeli, meliloti, & maluarũ decocto in vas ęneum impoſito, vnctione deſuper data ex vnguēto reſũptiuo & dialthęę, cum croco & oleo violaceo. Tum verò ad expectorandum humorem eclegmatis variis vſi ſumus, interdum decoctis pectoralibus atque ſyrupis, omníque molimine promouendo ſputo & ſedando dolori intenti eramus: quod nonniſi magno labore & diutino tempore conſequi potuimus, ob materiæ craſſitiē & inobedientiam, conſecuti tamen id ſumus nutu Dei. Horum omniũ remediorũ hic fuit modus: ℞. Maluæ, biſmaluæ, mercurialis, bliti, blãcæ vrſinæ, & foliorũ cauliũ rubeorũ, ana M.j. florum chamæmeli & meliloti, ana P.j. ſeminum lini, althææ, fœnogræci, aniſi, & anethi conquaſſatorum, ana ℥.ß. furfuris macri P. j. fiat omnium decoctio ad

Lib. 4. de rat. vict. acut.

℔.j.

℔.j.& coletur.In colatura diſſolue catholici ℥.j.mellis violacei,olei violacei,ſacchari rubei,ana ℥.ij. Miſce:fiat clyſter,qui opportunè datus excrementa detruſit biliosa multa,pituitoſis & flatulentis admixta. nam & flatus plurimos cum murmure in ventre per cepto eiectos eſſe,& ęgra ipſa & aſſidentes retulerũt. Eclegma hoc fuit per initia: ♃.Pulueris diaireos ſim plicis ʒ.iij.pulueris glycyrrhizæ ʒ.j.ſacchari cãdi,penidiorum , ana ℥. ß. cum ſyrupo violaceo fiat eclegma,quo lambendo vti ſæpe iubebamus. Poſtea verò quum nô ſatis procederet ſputum,hoc vſi ſumus: ♃. Syrupi capillorum,de glycyrrhiza,& violati,ana ℥.ij. ſyrupi de hyſſopo ℥.j.ß oxymellis ſimplicis℥.j.Miſce, & capiat ſæpe ægra cochleària duo lambendo,à quibus aſſumptis iuuari ſe magis quàm ab eclegmatis ęgra affirmabat.Atque poſt vndecimum,ſputũ procedere cœpit craſſum,ſpumoſum,viſcidum,lentũ. Nos illius humoris craſſitiẽ & lentorem hoc decocto attenuare & incidere tentauimus : ♃.Hyſſopi , capillorum veneris,meliſſæ,ana M.j. ſummitatũ fœniculi & praſſij , ana M.ß. bugloſſi vtriuſque cũ radicibus, ana M.j.radicis enulæ campanæ mundæ ℥.ij. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥. j. paſſularum enucleatarum num.xx.caricarum pinguium numer.x.ſeminum melonum cum cortice contuſorum ℥.ß.ſeminum bombacis recentis non rãcidi ʒ. ij. hordei cum cortice P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔.ij.In colatura diſſolue ſyrupi capillorum,oxymellis ſimplicis,ſyrupi de hyſſopo,ana ʒ.ij.Miſce, & cum ſaccharo fiat apozema clarificatum & aromatiſatum cum puluere radicis iridis Florentiæ & cinnamomi electi,ana ʒ.j.quo dies totos ſex vſa eſt,& in termediis diebus clyſterem indebamus. Tranſacta ſeptima die,modicum & leue propinauimus medica mentum , quod ex agarico in melle roſato infuſo cũ pauco zinzibere , (mirificè enim thoracis affectibus prodeſt)ac poſtea expreſſo, itẽ puſillo rhacomatis in decocto pectorali infuſi & expreſſi , a d ecto rore Syriaco & ſyrupo roſaceo,melléque roſaceo,cõfecimus ex decocto pectorali:quo aſſumpto multa cum leui-

Digitized by Google

tate & tolerantia varij generis excrementa tum pituitoſa tum bilioſa deiecta ſunt, ſéque alleuatam ægra in poſterū diem ſenſit, vt & paulò facilius ſpiraret, & liberius ſputum procederet: quum tamen lateris dolor & thoracis (nam & ſecundum thoracem valde dolebat, muſculis externis multo frigore imbutis, & præfocari ſe dicebat, tranſlata vtique in pulmones humoris portione: quod quum fit, vt in hac factū eſſe experti ſumus, malum eſſe Hipp. verè dixit) minime adhuc remitteretur. Itaque ad latus hoc ſumus emplaſtro vſi:

Lib. 7. aph. 11.

℞. Maſſæ emplaſtri de meliloto ℥.iij. ſtyracis rubei ʒ.j.ß. ſpicæ nardi ℈.iij. ſulphuris viui ʒ.j. Miſce, & cū reſina terebinthina oleo chamæmeli liquata fiat ceratum, quod lateri admotum plurimum profuit. Ad pectus verò vnctionem fecimus ex oleo violaceo & amygdalarum dulcium, addito butyro recenti, gallinæ axungia, croco & puluere hyſſopi montani, cera alba exceptis. Nullo tamen alio magis auxilio leuata ægra eſt quàm decocto florum papaueris rubei, quo vtendum omni die cum ſyrupo de hyſſopo iubebamus, calida accepta potione. Mirabiliter enim flores huiuſmodi leuandis laterum doloribus valere experientia quotidiana docet, & mihi familiare & expertum id remedij eſſe ſolet. Tantum verò hac curandi ratione profecimus, vt intra xxx. diem expectorata noxia omni materia, integræ valetudini ægra ſit reſtituta. Dedimus item in potione, quum difficultate ſpirandi premeretur, puluerem diacameron, ex decocto florum papaueris rubri, & mirè contulit. Deo laus, honor & gratiarum actio.

OBSER-

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM, FRANCISCO VALLERIOLA MEDICO AVCTORE,

LIBER VI.

OBSERVATIO PRIMA.

Ioannes Baſtonius Patritius Arelatenſis, & generis nobilitate & moribus inſignis, quum & nephritidi obnoxius ſæpe in grauem renum dolorem incurreret: & arthriticis doloribus ſæpe afflictus, tum & cruditatibus plurimis & ventriculi flatuoſis doloribus malè torqueretur: tandem glutinoſis & multis in rene dextro impactis humoribus, in eóque retentis, & à colore immodico quaſi efferueſcentibus, in phlegmonem eius partis incidit, graui comitante febre, doloribus grauatiuis & extenſiuis in rene dextro perceptis, nonnunquam etiam pulſatiuus. Fit inde abſceſſus atque vlcus: pus multum poſt eruptionem apoſtematis mingitur multos dies. Sanatur magna adhibita cura, ſed multo tempore, nec ſine ſumma difficultate.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVod ab Hippocrate dictum eſt artes eſſe quaſdam quæ laborem artificibus, vtilitatem iis qui vtãtur impertiant: quæque aliis imperitis auxilio ſint, peritis autem dum exercentur, dolores anxietatéſque pariant & mo- *Lib. de flatib.*

Digitized by Google

leſtias,in arte medica experiri cuique licet. Medic
namque (vt idem ait auctor) viſu , tactúque m
lorum moleſtia afficitur , & ex alienis calamitati
proprios colligit dolores. Quod mihi in hoc nob
curando viro accidiſſe teſtari ipſe plena fide poſſu
Quem quum tot tantíſque vexari malis iíſque gr
uibus atque diuturnis cernerem,malè animo affic
bar,bene illi cupiens , ſategíque quantum in me
rium fuit,omni ſalutari officio per omnem vitã l
mini adeſſe,ne nõ beneuolẽtis hominis & amici m
dici munus atq; officiũ prætermiſiſſe videri poſſe
L. i. in fine proœmij libri. ſiquidem (quod Celſus ait) vtilior amicus medic
quàm extraneus. Quum itaque generoſus hic vir
peramento frigido & humido, frigidi & humidi v
triculi atque cerebri pari temperamento prȩditi,c
lidi tamẽ hepatis ac renum,dolorem in renibus gr
uem sẽtire ſe profiteretur , admonui vt ſibi cauer
ne impactis in renum ſubſtantia denſa craſſis & gl
tinoſis humoribus,quibus plurimum ob crebras c
ditates diminutámque ventriculi in concoquen
facultatem abundabat,hiſdémque à calore immod
co exhauſtis,calculum denuò gigneret.Nam & ali
crebrò arenulas & lapillos multos eiecerat,ita vt ſ
mel grandi generato in renibus lapide,& vi facult
tis expultricis ad veſicam detruſo , indéque ad c
lem,cum præ magnitudine propelli non poſſet , c
lis ſectione ad lapidis eiectionem opus fuerit.Quũ
que & parco victu vtendum , & ſumendum aliqu
quod infarctu liberare obſtructos renes poſſet , co
ſuluiſſem , id quidem ab eo me conſulente negl
ctum minimè fuit : ſed nihilo ſecius , etſi aliquand
melius habere viſus eſt, poſt paululum temporis r
currere dolor in renibus , dextro præſertim , cœp
accedit cũ horrore febris , mira in dextra renũ par
grauitas,vt vix aut ſe in cubili attollere, aut in lat
conuertere poſſet,præ ponderis ac grauitatis perc
ptæ magnitudine:vrinæ craſſæ,& turbatæ,vbi m
bus aliquãdiu proceſſiſſet.Ab initio namque tenu
aquoſæ,crudȩque apparebant , ſed magna cum di
cultate emiſſæ. Nec ſolùm grauatiuo dolore , ſed
te

Digitized by Google

tenſiuo & pulſatiuo nonnunquam premi ſe æger teſtabatur: repetebant horrores ſępe & febris reduplicationes, atque exacerbationes cum animi deliquiis. Ex quibus quum coniectura artificioſa Galeno vocata, renes phlegmonoſa diſpoſitione laborare deprchēdiſſemus, accuratè notas omnes collegimus quibus id cognoſci ex arte poſſet. Sunt autem hæ, quas paulò antea deſcripſimus, quibus adiungebatur vomitus bilis vitellinæ per aſſationem genitæ: interdum etiam porraceæ bilis meræ vomitus, cum ſumma animi anguſtia ac deliquiis, conuulſiuíſq; quibuſdā motibus, & leui delirio accedebat. Nedum verò ex his in corpore renis dextri phlegmonem ſubeſſe ſuſpicati meritò ſumus, ſed & in membrana ſeu panniculo integente ac ſuſpendente, ex doloris magnitudine erectionem, tuſſim, ac ſternutationem prohibente: tum ex decubitus forma. neque enim niſi ſupinus conſiſtere vſquam poterat: quòd ſi ſe in latus oppoſitum conuertiſſet, grauiſſimus tum excitabatur dolor, grauitatíſque ſenſus in parte affecta maior deprehēdebatur. Ex quibus ſanè notis, à Paulo & Auic. poſitis, certiſſima ratione aſſeuerare auſi ſumus, virū hūc inflāmatione renis dextri tentari: quod & euētus apertiſſimè declarauit. Suppurata namq; inflāmatione, & in abſceſſum conuerſa, pus multum erupit, rupta vomica, & ex apoſtemate creatum in rene vlcus graue, malignum & diuturnum: quod nos tamen, ſumma adhibita diligentia, Dei miſericordia adiuti, non ſine magno labore curauimus. Nec difficile fuerit inueſtigare quibus ex cauſis in hunc affectū hic vir inciderit. Nam quum ſibi parum in victu caueret, multáque in corpore ſubeſſet tum plethora, tū cacochymia, quam natura ferre non poſſet, ínque partes illas fluxio irrueret craſſorū lētorúmq; cū ſanguine humorū, renibus à ſe repellere minimè potentibus, tum ob infarctum quo redundabant, tū ob intemperaturā calidam, vnde eorū facultas imbecillior reddita fuit: effectum eſt, vt conſiſtente illic humorum colluuie, impactis in renis dextri ſubſtantia humoribus, & mora calefactis, apoſtema genitum ſit,

Li.1 de loc. affect.

Signa.

Lib.3.c.45. Fen 18.3. trac.2.c.2.

Cauſæ.

Digitized by Google

quod in vlcus tandem abierit.

CVRATIO Curationem his ſcopis perfecimus, tenui victu & refrigerante, citra adſtrictionem obſtructionémve, auerſione humoris per ſanguinis miſſionem atque lenes clyſteres. medicamenta namque delectu vacuantia in hoc caſu prohibita ſunt, ne maior fiat ad partem affectam humorum tractus, vt docta Auicennæ ſententia eſt. Et non eſt via, inquit, ad adminiſtrandũ ſolutiuum, quoniam dolorem facit, & nocet per id quod deſcendere facit deſuper. *Fen 18.3. trac.2.c.3.* Tum verò repellentibus ab initio, dolorem ſedantibus ac diſcutientibus poſtea vſi ſumus: quæ quum minime proficerent, & in ſuppurationem phlegmone vi naturæ abiret, ad ſuppurantia primùm, demùm rupta vomica ad detergentia, & vlcus mundificantia, vltimo loco ad conglutinantia & exſiccantia nos conuertimus: quibus fœliciter completis, ad optatum peruenimus finem. Horum omnium hæc fuit ratio. Clyſter emolliens ac refrigerans: ℞. Maluarum althææ, amborum cum radicibus, cuiuſque manipulum, radicis liliorum alborum ℥.iij. (valde emollit, ac dolorem leniendo ſedat) quatuor ſeminum frigidorum maiorum cum cortice contuſorum (ſic enim magis detergunt) ℥.j. florũ violarum & nymphææ, ana P.j. hordei P.j. fiat omniũ decoctio in aqua ad ℥.viij. (neque enim magna quantitate iniici clyſteres in abſceſſibus renum debent, ne in renibus, impletis inteſtinis, coarctio fiat: quæ docta Auicennæ ſententia eſt) adde ſeminum lini ℥.ß. In colatura diſſolue caſſiæ fiſtulæ ex ſaccharo confectæ (vulgus Pharmacopœorum Loch de caſſia cum ſaccharo vocat) ℥.j. mellis violati, olei violati, cuiuſque ℥.ij. olei chamæmeli ℥.j.ß. ſacchari rubei, butyri recentis, ana ℥.j. Miſce: fiat clyſter, quem duabus horis ante ſanguinis miſſionem exhiberi iuſſimus. *Vbi ſuprà.* A quo ſoluta leniter aluo, ſanguinem è interna dextri brachij vena, quam baſilicam vocant, detrahi imperauimus, tantùm ad vncias ſex. Nam etſi plenitudo & morbi vis amplius detrahi ſuadebant, tamen mollities hominis, & parum conſtans animi robur plus detrahi non permiſerunt. ſiquidem vix dum educti

vncii

vnciis ſex, in animi leue deliquium æger incidit, ſex mox vini hauſtu reſtitutus. In iis enim qui pituita multa redundant, & frigido ſunt temperamento, vel à minima vacuatione facilè vires diſſoluuntur. Ea tamen, vbi magnitudo morbi poſtulat, incunctanter obeunda eſt, virium habita ratione. Miſſo ſanguine renes ſequenti vnctione liniuimus: ℞. Vnguenti albi Galeni ℥. iij. vnguenti roſati Meſuei ℥. ij. ſuccorum plantaginis & polygoni, ana ℥. j. aceti roſacei modicũ: reducantur in linimenti formam, & renibus admoueatur. Quoniam verò & ad vomitum æger pronus erat ac nauſeabundus, pituitáque ſecundum ventriculum onuſtus, vomitum vt cieret conſuluimus. Plurimum namque materiam reuellit, & ad contrarium deducit, vt concors eſt omnium ſententia. vnde & eo citato alleuatum ſe eſſe teſtabatur, nec ita dolore torqueri. Mox verò ſyrupos, dies aliquot illi vtendos præſcripſimus, quorum eſſet vis refrigerare modicè, dolorem ſedare, & fluentem humorem repellere: ℞. Endiuiæ non lotæ, ſcariolæ, plantaginis, ſummitatum maluæ, polygoni, cuiuſque manipulum, pulpæ ſebeſten ℥. j. ſeminum portulacæ, berberis & papaueris albi, cuiuſque ʒ. ij. ſeminum plantaginis & acetoſæ, ana ʒ. j. florum violarum, roſarum & nymphææ, hordei, ana P. j. fiat omnium decoctio in aqua hordei recenter facta ad ℔. j. ß. In colatura diſſolue ſacchari quantum ſat eſt. Fiat ſyrupus clarificatus & aromatiſatus cũ pulueris diatragacãthi frigidi ʒ. ij. pro tribus doſibus, reiterando aliis tribus. Mirifice hoc dococtо iuuabatur, quòd & febris ardorẽ mitigaret, & dolorẽ leniret, & ſomnũ cõciliaret. Intermediis diebus, clyſteribus aluũ mouebamus. Quin & fiſtularẽ caſſiam ex Auicen. præſcripto dare auſi ſumus, quæ (vt ipſe ait) in renum affectibus congrua eſt, & ſine labore euacuat: etſi ab ejus exhibitione abhorreat vir quidã magni nominis, ac eruditionis minimè vulgaris: quod qua ratione inductus id faciat, minimè perſpicere ipſe poſſum. Nam neque caliditate ſua trahit, tẽperata vtique exiſtens, nec delectu euacuat, nec humores exagitat: ſed tantùm lubricitate ſua aluum mo

Fen 18. 3. trac. 2. c. 3.

uet leniendo,&renum affectibus plurimum prodeſt, vti ab Auicenna & Meſueo proditum eſt Hanc ipſam profectò Arabs Auicenna in renum apoſtemate curando plurimi facit,valdéque commendat, vti apud illum fen 18.3.tractatus ſecundi ca.3 legere eſt,quo loco ex profeſſo de curatione apoſtematis renum tractat. Vnde mirari ſubit quid præſtantiſſimo illi viro ac medico ſingulari in mentem venerit,qui caſſiam, in hoc caſu ſolemne aliis & conſuetum medicamentum,ſuſpectā exiſtimarit,ob id quòd caloris aliquid eam habere dicat.In quo ſanè deceptum fuiſſe planè exiſtimo. Nam vel temperata profectò eſt,vel ſi quid habeat caloris, à nimia ipſius humiditate obtunditur:& planè guſtus arguit ipſam vel nullo vel modiciſſimo calore prǽditam eſſe. dulcis namque aut potius inſipida eſt cum multo lentore. Sed eò vnde digreſſi ſumus redeuntes,quum & dolor,&grauitas,& tenſionis ſenſus ſemper adeſſent,& febri continente æger tentaretur, iudicaui in ſuppurationem phlegmonem abituram:iuxta illud Hipp.¶ Quum pus gignitur, dolores fiunt ac febres, magis quàm genito pure.Itaq; ad intra aquā ſacchari primùm.ſyrupo violaceo exceptam,nonnunquam ſolam dedi, ex Auic. præſcripto,ab ea ad aquam mellis progreſſus.ambarum nāque abſterſio, inciſio & ſubtiliatio diſcutere renū apoſtema poſſunt abſque mordicatione, vt idē affirmat.Renibus verò initio vnguentum roſaceū Meſuei,& album Galeni,additis ſuccis plantaginis & polygoni & momento aceti adhibui. Poſtquam augeri apoſtema ſum conſpicatus,& in ſuppurationem ire, cataplaſma ſequens admoueri iuſſi:♃.Maluarum & violarū,ana M.ij.altheæ M. j. florum chamæmeli P ij.ſeminum fœnogræci ℥.j.furfuris P.j. fiat omnium decoctio in aqua:pinſata & cribrata reducantur in cataplaſmatis formam,additis farina fabarū & hordei oleo chamæmeli & violaceo. Optimè iuuit,& dolorem mirificè ſedauit.Tandem verò vi naturæ,potius quàm ſuppurantium medicamentorum vſu ſuppurata phlegmone,rigor creber,& febris exacerbation hominem vexare cœperūt,móxque animi deliqu

Li.2.apho. 47.

Fen 18.3. trac.2.ca.3.

Digitized by Google

vnde tum rectè conieci vomicam rũpi. Nec me mea feſellit opinio:nam ſub veſperam grauitate magna in veſicę regione percepta & mingendi ſumma cupiditate,ægre vrinam reddebat:puris colluuie veſicæ meatum occupante ac obſtruente.Túmque fotibus ex oleo caléte,decoctionis maluæ,foliorũ raphani & petroſelini Macedonici,cũ ſeminibus anethi & maiuæ, & chamæmeli floribus,& vnguine ex vnguento dial thææ,adiectis ſeminibus milij ſolis & ſaxifragiæ, & cuniculi axungia, ſcorpionúmque oleo perineo admotis,copia vrinæ purulentæ,craſſæ,fœtidæ prodiit: vnde ruptam vomicam certo experimento deprehendimus. Multos autẽ dies mictus puris perſeuerauit, túmque ad detergentia & vlcus mundificantia intenti,ſequentia præſcripſimus:♃. Summitatũ maluarũ M.j.capillorum veneris recentium M.j.ſ.plantaginis cum ſuis radicibus(vlceribus namque renum & veſicæ plurimũ prodeſt,vel Dioſcoridis teſtimonio)M.j. ſeminũ maluæ & melonum cum corticibus contuſorũ,cuiuſque vnciæ dimidiũ:granorũ halicacabi ʒ.vj. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.j.hordei cum cortice P.j.Fiat omnium decoctio ad ℔.ij.& colentur. Colaturæ adde mellis electi deſpumati (vlcera namq; egregiè mundificat abſterſoria ſua vi , vt Dioſcorides ait)℥.iij.ſacchari candi ℥.ij.(nam & hoc,eodem Dioſcoride teſte,renũ vlceribus optimè facit) Miſce:fiat iulebum,quo vti ad vncias octo iubebamus in aurora:ſiquidem quæ ad renum , veſicæ & vteri affectus exhibentur,magna doſi exhiberi debent,ne eorũ vis in media via pereat.Mirificè profectò hac potione adiutus fuit.Prodibant enim vrinæ cũ facilitate quidé, ſed purulẽtæ,craſſæ,fœtidæ:quæ tandé puriores redditæ ſunt,vbi decé aut duodecim totos dies potione hac vſus fuiſſet. Sed inter cætera vomitus præſentaneũ fuit huic viro remediũ,quũ ſuapte ſpõte in eũ naturę ductu prorũperet,ventriculo multis & pituitoſis humoribus referto,vnde nauſea & vomitus ſequebantur.facillimè namque omniũ hic vir vomere cõſueuit.Quantum verò renum vlceribus vomitio cõferat,expreſſit cõceptis verbis Auicenna cap.de vlceri

Signa eruptionis apoſtematis.

Li.2.ca.19.

Li.2.c.75.

Fen 18. 3. trac.2.c.12

bus renum, quum & in contrarium humorem auertat, & probe renes mundificet. Melius (inquit) quo renum vlcera curantur, eſt vomitus, propterea quòd mūdificat & euacuat, & trahit ad contrariū partis renum: & profectò à vomitu magnam alleuationem æger ſentiebat, ob eas quas modò ex Auicennæ ſententia recenſuimus cauſas. Interdum etiam maioris deterſionis gratia aquam mellis dedimus, in qua maluæ thyrſes & glycyrrhizam incoquebamus, adiecto ſaccharo cando. His verò peractis, quum iam puriora lotia redderentur, & ad glutinandum vlcus intentio eſſet vertenda, non neglecta tamen leui deterſione, vtrumque tum portionibus exhibitis, tum foris admotis ad renes vnctionibus perfecimus. ℞. Foliorum plantaginis, & hippuris, conſolidæ maioris, cuiuſque manipulum: dianthi (ad adferendam glutinantium vim ad renes apponitur) M.ß. glycyrrhizæ raſæ & cōtuſæ ℥. j. (ei namque radici ineſt exſiccatio vlceris, mundificatio, maturatio, & conglutinatio, auctore
Fen 18. 3. Auicenna) ſummitatum maluarum, fœniculi & pe-
tract.2.c.12. troſelini, cuiuſque M.ß. (oportet, inquit Auicenna, vt miſceantur cum glutinantibus diuretica, & medicinæ ſubtiliatiuæ, vt deducant ad renes medicinas rectificantes & glutinantes) amyli, gummi Arabici, tragacanthi, boli Armenici præparati, cuiuſque ʒ.j. dactylorum per fruſta inciſorum, detracta interna cute & nucleis, paria iij. ſeminum lactucæ & portulacæ cuiuſque ʒ.j. ß. (ſemen namque portulacæ tum dolorem ſedat, tum adſtringit & ſiccat) florum roſarum rubentium P.j. fiat omnium decoctio in aqua pluuiali ad ℔.j.ß. & coletur. Colaturæ adde ſacchari candi ℥.iij. penidiorum ℥. ij. fiat in modum iulebi, de quo ſumere omni mane iubebam vncias viij. continuata potione in dies duodecim. Renes verò vnctione ſequenti illinebam: ℞. Olei maſtiches, olei roſati, olei lentiſcini, cuiuſque ℥.ij. myrrhæ, aloës, ſarcocollę, ſanguinis draconis, ana ʒ.j. amyli tragacanthi, ana ℈.iij. ſtyracis calamitidis ʒ.j.ß. ceræ albæ quantum ſat eſt. Fiat vnguentum pro renibus. Dedi interdum lacrymam terebinthinam ex aqua hordei lotam, adiecto

ſaccha-

ſaccharo cando, à qua probè renes detergebantur, etſi illam æger abhorreret ob ingratum guſtum. Hac ſeruata medendi ratione, victúque congruo ęgro pręſcripto, ſublata eſt omnis vis morbi, ipſéque ęger integrè intra ſeſquimenſem liberatus Dei præpotentis manu, qui ſolus vitæ & mortis poteſtatem habet: cui ſit laus, honor & benedictio.

OBSERVATIO II.

Antonius Bodiere chirurgus apud Arelaten, graui pleuritide affectus, intra vndecimum moritur: cui nulla opportunè adhibita remedia auxiliari potuerunt. Eius vxor confeſtim à morte mariti & ipſa quoque in pleuritidem incidit, paribus ſymptomatis atq; vir eius affecta, vndecimo moritur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

TAntum ea narrare in hac obſeruatione decreui quæ huic viro mira acciderunt. Neque enim remedia recenſebo, quæ etſi omnia quæ profutura ſperabamus, accurata methodo adhibita illi ſunt: ęgris tamen qui inſanabiles ſunt (vt ait Galenus) nullum neque præſidium nec tempus vllum opportunum eſt. Inde eueniſſe par eſt, vt neque hunc opportuna ſanguinis miſſio, non eclegmatum, ſyruporũ expectorantium & ſputum promouentiũ vſus, nõ quicquid morbum leuare poſſet, vllatenus iuuerit, quòd (vt rectè ab Hippocrate & Celſo dictum eſt) natura repugnante ſint omnia vana, nec quicquam medicina proficit. Proinde abundè fuerit, ſi quæ huic viro animaduerſione digna ſymptomata acciderint qualiánã eſſent, & vnde nata enarrauero. Pulcherrimæ profectò cõtẽplationis latiſſimum præbent talia ſymptomata cãpum. Quis enim non miretur in optimi tẽperamẽti homine, qualis hic erat, valida virtute, nec malis omnino humoribꝰ. pleuritidẽ incoctã cũ grauiſſima ſpirandi difficultate, præſocationis metum inſe-

Li. 11. met.

Hipp. li. de lege.

Celſ. li. 3. c. 1.

reate, cum ſputis peſſimis, liuidis, virentibus, nigris, conuulſione in ſeptimo die oborta delirio, tãdem in vndecimo morte? Grauis porrò & præfocatiuæ reſpirationis cauſa erat, materiæ copia, tum inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium impedita à phlegmone actio. ob magnitudinem namque phlegmones & muſculi intercoſtales, & ſeptum transūerſum reſpirationis (vt vult Galenus) inſtrumentum, valde afficiebantur: muſculis quidem internis humore ſanguineo oppletis, ſepto verò tranſuerſo per conſenſum & viciniam ad partem affectam diſtento, ita vt libere thoracem attollere nõ poſſet. Septum namque mouendi thoracem gratia factum fuit, vt idem Gal. affirmat. Quamobrem minimè mirum ſi grauis & præfocatiua appareret in homine reſpiratio. Sputa verò humoris malignitatem talia erãt, nempe liuida, interdum viridia, poſtea nigra: quæ omnia mala eſſe Hip. in prognoſticis veriſſime dixit, & Galen. in Cõ. ad eam partem. Præter enim ſanguinem quiuis alius humor ſi ſyncerus appareat, prauam indicat affectionem, flãmmeo calore obtinens generationem, vt citatis proximè locis dixit Gal. Proueniunt nãque ſputa huiuſmodi ob aſſationem humoris ab immodico calore inſtar flammę deurentis, tum nigra pręſertim à vehemẽti aduſtione, aut etiã interdum ratione extinctionis & refrigerationis natiui caloris: quod quũ fit, (vt in hoc viro euenit) iam propè mors eſt. Delirium porrò, tranſmiſſo in caput flammeo vapore multo & acri ſequutum fuit, inflammatis cerebri meningibus. Conuulſio verò portione materiæ in neruos tranſlata, & principio, nempe cerebro, affecto. Ad hæc mors in vndecimo cum præfocatiuo ſtertore in aſpera arteria percepto ſecuta eſt. Eius vxor altero poſt die à morte mariti in ſimilem affectum pariáque ſymptomata incurrit, eadem atque vir ſputa habens, delirium, conuulſionémq;, tandem vndecimo moritur, pręfocata vt vir. Vndénam in duobus ętate, temperamẽto, victu, ſexu diſſimillimis eãdem morbi ſpeciem genitã eſſe dicemus, eadem ſymptomata, & pari dierũ numero inſecutã mortem? magnæ profectò in-

Li. 5 de vſu part. ca. 15.

Lib. 13. de vſu part. c. 5.

Lib. 2. progno. text. 46. 47. 48. & in com. Gal.

ctò indaginis hæc ſunt, & niſi per contagem, affrica tam eſſe vxori parem atque in marito erat diſpoſitionem dixeris, infirmi halitu vxori aſſidue aſtanti communicato, à quo ſimilis in vxore nata eſt ægritudo: vix cauſam inuenias in quam euentum huiuſmodi rariſſimũ profectò & obſeruatione digniſſimum reiicere queas. Eſt profectò quid diuinum in morbis, ſpiritale, abditum, nec medico ſatis perſpectum, per ſympathiam quandam aut naturam aut humorum cuius merito hęc eueniãt: vti in his duobus ęgrotantibus, viro & vxore, eueniſſe certum eſt. Cõſenſu namque naturæ tacito paria in vtroq; ſymptomata accidiſſe credere conſentaneum eſt. Nec alia iudicio quidem meo tam rari euentus ratio reddi poteſt: ita vt quum Apoſtolo Paulo exclamare cogar, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! Illi laus, honor, & gloria. *Hipp. li. 1. præſag.* *Ad Ro. 11.*

* Obſeruationi huic appẽdicis & corollarij loco addam quod à me & Arelatenſibus omnibus viſum, mirabile haberi poſſit: Angletonus Pharmacopœus (id erat illi cognomen) atque vnà cum eo eius vxor eodem die, eodem diei momento horrore & febri corripiuntur: incenſiua quidem & ardenti in vtroque excitata febre, in viro quidem acutior, in fœmina paulò remiſſior. Vtrique grauia ſymptomata, & paria ſuccedũt, decretoria in ſeptimo, vndecimo imbecillia ſine coctione. neque enim decretoria vera erant, ſed naturæ irriti motus, paucis ſecutis & ſine alleuatione morbi, per ſanguinis è naribus ſtillationes & ſudores exiguos, euacuationibus, pari progreſſu in mortem incedunt: cum vrinarum cruditate & virium mira imbecillitate, vterque die decimoquarto moritur. Idem quoque à me Monſpelij obſeruatum in domino Boqua & eius vxore ætate confectis, eodem die mortuis & eodem feretro terræ matri demandatis: item Auenione in Franciſco Merula legũ doctore & viro graui, & eius vxore, eodẽ die fato concedẽtibus.

OBSERVATIO III.

Mulier quædam teterrimo carbone ſecundum os & labra correpta, in mortis diſcrimen incidit, cum crebris animi deliquiis, tumore ingenti vniuerſam faciem occupante: curatur, ſed tamen ore deformis manſit.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Libr. 2. ad Glau. c. 6.

CArbonem ex ſanguine craſſo feruentéque fieri, qui comburendo cruſtoſum faciat vlcus quodcunque membrum obſederit, à Galeno veriſſimè proditum eſt: nec ſolùm vlcus cum eſchara creat, ſed circumpoſita loca in vaſtum tumorem cum inflammatione attollit, & efferueſcentem grauémque dolorem infert, nec periculo caret. Nullus enim carbo vnquam ſine periculo fuit, vt idem Galen. in Epidemiis dixit, quòd mali moris ſit, & ex materia ea gignatur quę venenati aliquid in ſe latés cõtinet: vnde ſyncopes, animi deliquia, vomitus & febres grauiſſimę, tumoréſque ingentes, & inflammationes circũiacentium partium oriuntur. Tali affectu mulier hęc laborabat in inferiori labri dextri parte, tumente facie vniuerſa, mente ac ceruice tota.

CVRATIO

Ad hanc ſecundo die vocatus, probè cognito morbo, venam tundere iubeo è directo partis qua malũ infeſtabat, nempe externa dextri brachij vena, cephalicam vocant: plurimúmque ſanguinis detraho, quòd & bene habita & ætate florens & viribus pollens ægra eſſet. Clyſterem duabus poſt horis tribúſve iniici iubeo, circumpoſitis locis in tumorem ſublatis refrigerans & repellens medicamentum adhibeo: puſtulæ verò, ea prius vndique in circuitu raſorio cultro excariſicata, cauſticum adhibeo. nam candens ferrum admittere noluit, nec cõmodè etiam ob partis naturam (nempe in buccis cõſiſtente carbone) admoueri poterat. Cor roborantibus medicamentis tum intrò aſſumptis, tum foris adhibitis, confirmo, bezeartici

zearticis vocatis medicamentis. Eſchare caſum procuro, vlceris detergo, carne poſtea impleo ſarcoticis medicamentis, & ad cicatricem duco: hácque ratione intra dies plus minus viginti ſanata Dei nutu ægra fuit. Horum porrò omnium hæc fuit ratio. Clyſter refrigerans & emolliens: ℞. Maluarũ, althææ, lactucæ, foliorum cucurbitæ & portulacæ, ana M. j. foliorum oxalidis (putredini namq; obſiſtit) M. ß. ſeminum frigidorum maiorum conquaſſatorum ℥. j. florum violarum & nymphææ, hordei cum cortice, ana P. j. prunorum paria tria. fiat omnium decoctio ad ℔. j. In colatura diſſolue catholici ℥. j. caſſiæ cum ſaccharo ʒ. v. olei violacei ℥. iij. ſacchari rubei ℥. ij. fiat clyſter. Bezeartica ſeu antidota corroborãtia: ℞. Pulueris bezeartici ʒ. j. pulueris de bolo & theriacalis Guidonis, ana ʒ. ß. aquarum ſcabioſæ, acetoſæ, bugloſſi, cuiuſque vnciam: ſyrupi de limonibus ℥. ij. Fiat potio: quam ter in die ſumere iubebam. In quo illud obſeruandum, quòd & ſæpe in talibus affectibus, & in bona doſi dari cordiacæ potiones debent. Epithema corroborans: ℞. Aquarum meliſſæ, acetoſæ, nenufaris, roſarum, bugloſſi, cuiuſque ℥. iij. vini albi electi ℥. iiij. pulueris diamargariti frigidi, granorũ tinctorum, caryophyllorum, ana ʒ. j. trochiſcorum de caphura g. vj. moſchi grana tria. Fiat epithema. In quibus illud obſeruabis, vt refrigerantibus aliqua calida admiſceas, vt Auicenna fen xj. tertij rectè conſuluit. Ex panno coccineo in hoc liquore tincto epithema admouebam. Loco in quo carbo inſidebat prius ſcarificato, talẽ appoſui medicamentum: ℞. Vitellorum ouorum numero ij. rutæ viridis & ſcabioſæ (à proprietate namque carbonibus prodeſſe omnes volunt) cuiuſque M. j. ficuum ſiccarum numero vj. fermenti acris ℥. j. piperis ʒ. j. Piſtẽtur omnia & in formã cataplaſmatis reducantur: admoueri iubebam puſtulæ: quod biduo carnem putrem à ſana diduxit. Itẽ hoc altero ſum vſus: ℞. Succorũ ſymphyti maioris, ſcabioſæ & calendulæ, cuiuſque ℥. j. theriacæ electæ & veteris ℈. iiij. (venenum namque ad ſe trahit auctore Galeno) ſalis ʒ. j. oui vitella duo incorporen- *Li. de theri. ad Piſonẽ.*

tur ſimul. Hoc apud me arcanum eſt, nec me vnquam feſellit. Calendulæ namq; ſuccus mira proprietate ad carbones peſtilentéſque bubonas valet, vt Alexander Benedictus lib. de peſte teſtatur. Eſcharã porrò ex adipe ſuillo, butyro loto, farina triticea cũ baſilicone vocato vnguento decidere feci. Poſtea verò amota eſchara vlcus deterſi vnguento hoc:

℞. Succorum calẽdulæ, abſinthij, ſcabioſæ & apij, cuiuſque vnciam, myrrhæ electæ, radicis iridis Florẽtiæ, aloës, ſarcocollę, cuiuſq; ℥.j. mellis roſacei ℥.ij. Fiat linimentum: optimè enim detergit, & carnem generat. Locis circumiacentibus repellens hoc appoſui: ℞. Vnguenti de bolo ℥.vj. omnium ſantalorum ʒ.j.ß. pulueris myrtillorum & roſarum, ana ʒ.ij. olei roſati & myrtini, ana ℥.j.ß. aceti roſati ℥. ij. albuminum ouorum numero j. agitentur ſimul: fiat linimentum. Leuem adhibui purgationem ex catholico & tryphera Perſica, cum ſyrupo roſaceo infuſionis roſarum: & congruo victu præſcripto, integrè ſanata mulier fuit, ſed deformis remanſit contorto ore. Sit Deo laus & gloria.

OBSERVATIO IIII.

Famulus patris mei Antonius nomine, Belga, ex caſu ab alto, quum Saturnalibus feſtis vino onuſtus ſe in feneſtras ſublimes domus contuliſſet, vino ſoporatus cadit in mediã viã publicam, diffracta vniuerſim propè caluaria tota: pro mortuo habitus, ſine ſenſu, ſine voce, ſtertens & moribundus dies totos ſeptem manet. Curatur tamen ingenti labore & magno ſtudio à principibus medicis Monſpelienſibus, Griffio ſeniore, Falcone, & Tremoleto, tum à chirurgis peritiſſimis Petro Alzina, Antonio Barrelerio, & Nicolao Bleſio: caecus tamen ferè, ac omnino ſurdus manſit reliquo vitæ curriculo.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

DEi magnitudo & euentus raritas quæ in hoc adoleſcente acciderunt, efficit, vt in literas dem quod à me & Mõſpelienſibus medi-

medicis, viris in arte medica principibus, & ab omnibus fere ciuibus qui patri meo clariſſimo viro familiares erant, viſum eſt. Nã quũ res eiuſmodi ſit, quæ fidẽ omnẽ exuperet, & prȩter omniũ expectationẽ fœliciter ceſſerit, promenda in literas ea maximè eſt, vt etiam reliqua omnia quæ arté ſuperare vidétur: ne quis ita exiſtimet de morbis eſſe certa aſſertione iudicandum, vt non ſæpe iudicium fallant. Ob ídque iudiciũ difficile eſſe vetuſtiſſimus auctor Hippocrates rectè cenſuit: quòd in pleriſque coniecturalis ſit ars, nec ita certæ euentuum notæ haberi poſſunt, quin ſæpenumero fallant, quum non rarò deſerti à medicis conualeſcant: quod eſt à Celſo proditum. Ob id caſum hunc referre volui, vt intelligant medici omnes à Deo ſeruari quos ars morti adiudicat. Quis enim ſi artis dogmata ſectetur quæ de capitis vulneribus prodita ſunt, non hunc continuò moriturum iudicaſſet, quum & obmuteſcentia, & ſenſuum omnium defectio, & vomitus, & ſanguinis per os, nares, & aures manatio, & ſtertor apoplecticus, & perpetuus ſopor ad ſeptem ferè dies, niſi cum adſtantium clamoribus & ſtrepitu excitaretur, illi ineſſent? quæ cuncta in capitis vulneribus lethalia eſſe, & Hippocrates, & Galenus, & Celſus affirmarunt. Is tamen Dei miſerentis magis quàm artis operantis nutu curatus eſt.

Li. 1. aph. 1.

Li. 2. ca. 6.

Quis fuerit curationis modus breui recenſebo (nãtum quum hæc acciderunt nondum medicinæ ſacris eram initiatus, ſed Lutetia reuerſus Philoſophiȩ, & artibus operam dederam:) Accerſiti à patre confeſtim medici ac chirurgi: ſed pro deplorato relinquentes prima viſitatione ægrum, nihil aliud quàm facto de morte prognoſtico agere in animum induxerunt: tantùm raſo capillitio, quum vniuerſim diffractã caluariã cõſpexiſſent, moribũdúmque ȩgrũ viderẽt, manũ apponere euellendȩ diffractæ caluariȩ noluerũt, ne in ipſo opere deficeret ȩger: tũ quòd apoplecticum iudicabant, tum quòd cogere medicorum ad id peragendum cœtum volebant. In craſtinum cõueniũt medici omnes Griffius, Falco, Tremoletus, at

Curatio mira caluariȩ diffracta.

que vnà cum his chirurgi tres, conſultant: & poſt multa, id concludunt, præſtare anceps quàm nullum remedium experiri. Nouacula in crucis modum capitis cutem ſecant: modiolis & vncinis diffracta oſſa amouent, quotquot tum amoueri potuerunt, relictis reliquis in alterum apparatum: ſanguinem è vena detrahunt, ceruicem totam oleis imbuunt & ſuccida lana: clyſterem preſcribunt & potionem, ſed quam ſumere non potuit: iterum oſſa diffracta ferramentis detrahunt, quoad omnia quæ fracta & comminuta erãt ſublata ſunt. Mox intra vulnus mel roſaceum indũt, capitalem puluerem, & quæ detergere vulnus poſſent: tantúmque profecerunt, vt vi adaperto ore ſpeculo linguæ vocato organo, potionem medicatam infuderint: à qua eductis plurimis excrementis, reſpirare facilius & ſine ſtertore æger cœpit, & ſenſim auditum recuperare: etſi ſemper ſtupidus & quaſi ſoporato ſimilis maneret. Potiones medicatas dierum interuallis iterant, & clyſteres: (quòd, auctore Hippocrate, purgatio in capitis vulneribus plurimum proſit) capiti bene proſpiciunt puluiſculis, vnctionibus, emplaſtris, & tegumentis, frigus repellentibus. Quo ordine medicationis effectum eſt vt intra menſes duos integrè coaluerit vulnus, ipſéque æger ſanitati reſtitutus: præter quàm quòd ferè cæcus, & omnino ſurdus remanſit, ob læſionem auditorij meatus & neruorum opticorum. Quod quum Dei prepotentis manu factum eſſe omnes iure merito affirmarent, id pro miraculo haberi debere aſſeuerabant: & profectò mõſtroſum videri id poterat. Sed quæ nobis talia apparent, occulta Dei virtute facilia illi ſunt, qui habet necis & vitæ poteſtatem, & deducit ad inferos & reducit. Neque enim eſt currentis aut volentis, ſed miſerentis Dei, qui quos vult ab interitu ſeruat: illĩ honos & gloria.

OBSERVATIO V.

Magdalena Franciſci Martineti vxor, iuuencula & be-

ne bu-

ne habito corpore, vtero grauis, in octauo geſtationis menſe febri continente ex putredine ſanguinis corripitur: ſecundo die opiſthotono afficitur, ceruice in poſteriorem partem inclinante: loquela priuatur eodem ipſo die: oculis conuulſis, & in vnam ſemper partem ſpectantibus manet, febris acutiſſima intenditur magis. Quarto à morbi initio die filium parit, purgationes commodè exeunt, à partu tamen omnia grauiora & periculi plena apparuerunt. Poſtridie partus conuulſa moritur, infánſque horis aliquot poſt matris obitum & ipſe quoque diem obijt, mater filium geſtans eodem feretro humo traduntur.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

REctiſſime illud ab Hippocrate dictum videtur, mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale eſſe. & rurſus, Quæcunque vtero gerentes à febribus corripiuntur, & fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt & cum periculo, aut abortum facientes periclitantur. Id miſeræ huic iuuenculæ primiparæ optimo quidem temperamento præditæ, pleriſque aliis eueniſſe teſtari ipſe certiſſima fide poſſum. Quum in octauo geſtationis menſe conſtituta ægra hæc eſſet, & magnum geſtaret fœtum, puſillo ipſa corpore, ſed ſolido tamen & compacto & ſucci pleno: rigere cœpit ſub noctem, móxque à rigore fortiter incaleſcere, febri graui oborta cum incredibili faciei rubore, pulſu magno & citato, vrinis vinoſis & ſpiſſis; cum magna anxietate & anguſtia, vt vno loco conſiſtere ægra non poſſet. Secundo à morbi initio vocantur medici: inter quos & ego quoque accerſor, ac quæ dixi ſigna atque ſymptomata intuitus, protuli & graue ægrotanti imminere periculum, & abortum paſſuram: quod vix fieri poſſe putaré vt fœtus cum tam valida febre ſeruari incolumis poſſet, & ad legitimum partus tempus in vtero ſiſti, prout citatis ex Hippocrate ſententiis firmum haberi poterat. Itaque de curatione conſilium capientes, quum ægram tamen miſerè conflictari cernere-

Lib. 5. aph. 30. & 55.

Google

mus,& in tanto vitæ periculo verſari,marito & filię parentibus periculum prædiximus,(quod faciendũ & Hippocrates & Celſus & Galenus monent) ne ſi ars victa malo fuerit,aut neſciſſe nos & ignoraſſe rerum futurarum euentum , aut feselliſſe videri poſſemus. Prædictio namque eſt quę medicum à calumnia tutum facit & obſeruantia dignum,quũ quæ nec æger , nec aſſidentes norunt , ea in tempore præſagit atque prædicit medicus. ſic enim efficitur vt pareant propenſius ægri medico , ipſeque præſentiendo futura de longinquo , obuiam eat futuris caſibus,& demum crimine vacet internecionis: quæ docta Gal.ſententia eſt. Quam nos ſequentes,quum & morituram ægram prædixiſſemus,& his remediis quæ morbum leuare poſſent locum non eſſe, nempe quòd illi neque mitti ſanguis poſſet,vtique iam partui proxima,& ingreſſa noni menſis initium , neque ſolutiuũ pharmacũ dari, (quòd nec deuorare poſſet, conuulſis maxillarum neruis ac muſculis,nec etiam ſi aſſumpſiſſet,continere valeret,omnia reiiciens)abſtinendum cenſuimus , illud Gal. ſectantes : In quibus deplorata ſalus ægris eſt,in iis nos à culpa immunes ſeruaturos,ſi & ægrotantem moriturum prædixerimus,& nullo fuerimus vſi generoſiore medicamento.Nã etſi morbus,vtpote à plenitudine,conſtãtibus viribus ſanguinis miſſionem poſtularet : illam tamen imprægnatio & partus tempus quod inſtabat, immo iam præſens aderat(ſi quidem quarto à morbi principio die filium infœliciter peperit) nec aſſidentes etiã illã vnquã tuliſſent,mitti illi non potuit ſanguis,nec purgatio adhiberi,nec alia fieri quę morbi ratio exigebat.Et propterea rectè admodũ Auic. huiuſmodi ęgritudines in quibus adiunctum eſt aliquid quod medendi rationẽ prohibeat,nõ ſanatiuas nuncupandas cenſuit,quòd medico non concedatur vt pro morbi ratione medeatur ęgro.Nos tamẽ leuiſſimis &tutiſſimis vſi auxiliis , ne arti impingi poſſet quod morbi propriũ erat,vt potuimꝰ ſuccurrere tentauimus,glandib acrioribus in anũ ſuppoſitis,& vnctione ceruici admota,ex his quæ conuulſioni debẽtur,lo-

Hipp. & Gal. lib. 1. pred. Celſ. lib. 2.

Li. 1. praeſ. com. 1.

Li. 12. met.

Fà 2. prim. doct. 2. ſũ. 1. c. 8.

tur, locum prius fouentes veſicis ſuillis oleo calente impletis, in quo betonica, ſampſuchus, ſaluia, maluarum & althææ folia cum floribus chamæmeli, roriſmarini & ſtœchados incocta erant. Sed nihil proficiẽtes, deſiſtendum cenſuimus & à dandis potionibus, quum fruſtra id iam bis tentaſſemus, & ab aliis exhibendis, quòd in certam mortem progredi ægram videremus, neque eſſe deploratis admouendã manũ, vt Hip. iuſſit. *Li. de arte* Quamobrem quum quarto die à morbi initio marem hæc mulier peperiſſet, & commodè purgationes à partu exirent, nihiloſecius in peius omnia proceſſerunt. Nam & viribus omnino deſtituta, & tota conuulſa, ceruice quidem in poſteriora rigide inflexa, manib. & brachiis contractis, quinto die in fata, Deo ſic diſponẽte, conceſſit. Hãc verò obſeruationem non alio fine deſcribendam duxi, quàm vt tantùm hiſtoriam obſeruatu dignam referrem, & oſtenderem etiam in huiuſmodi caſibus præſtare vt à dandis medicamentis conſultò abſtineamus, ne quem mala ſors peremit, medicus datis in præcipiti nõ profuturis remediis occidiſſe videri poſſit, ſeque hoc pacto à calumnia vindicet. Sit laus Deo in cunctis Opt. Max.

OBSERVATIO VI.

Filia Trophimi Icardi viro nupta, vterum geſtans in ſeptimo geſtationis menſe, in pleuritidem grauem incidit, cum orregmone, id eſt ſtertente ſpiritu in aſpera arteria inter reſpirandum percepto: difficillimáque ſpiratione comitante, cum febre acutiſſima, delirio, atque vigiliis. Sibi ſanguinem mitti non paſſa eſt, ob imprægnationem & matris ac aſſidentiũ repugnantiam. Tandem in ſeptimo naturæ vi ac ductu ſcreare cœpit, remediis tamen adiuta multis, eclegmatis, potionibus & pectorantibus, fotibus, ſyrupis, vnguinibus. Remitti febris vndecimo die incipit, procedit ſputum coloratum, coctum, ſine magna difficultate emiſſum: vigeſimo integrè decreuit, & liberata eſt, ſudore copioſo manante: filiam poſtea peperit vitalem & incolumen ſuo tempore, nempe nono exacto

menſe. Vt videre ſit Deum Opt. Max. quos vult ſua miſericordia ſeruare, eos præter ſpem omnem & hominum opinionem ſeruari, artis etiam curatiuæ neglectis canonibus: & ſeruari interdum eos de quibus medicus deſperarat, quod eſt à noſtris proditum.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Li. 6. Epid. NAturam, morborum medicatricem eſſe vetuſtiſſim⁹ Hip. veriſſimè prodidit. Ea enim eſt quæ viribus ſuis vtens, quod alienum eſt expellere nouit, quod vſui futurum ſeruare: vt lib. priore de febr. diff. prodidit *Cap. 5.* Galenus: ſi modò ægri valida virtus ſit. Hoc vt in pleriſque aliis, ſic in hac ęgrotante experiri mihi licuit: *Fen 10. 3.* quę quũ vtero grauis in pleuritidé incidiſſet ſiniſtri quidem lateris, quæ, teſte Auicenna, cæteris periculoſior eſſe ſolet, naturæ tamen ope magis quàm medicamentorum potentia curata fuit. Quod inde perſpici vel aperto teſtimonio poteſt, quòd neglecto pręſentiſſimo remedio, ſanguinis miſſione, neque admodum remediis vſa, quæ ob imprægnationem omnia faſtidiret, curata tamen naturæ beneficio fuit, decernente in vigeſimo fœliciter morbo. Quæ verò ratio in hac curanda à me obſeruata fuerit breui recenſebo. *CVRATIO.* Ad hanc vocatus, quum & pleuritide laborare eã ex pathognomicis ſignis deprehendiſſem, dolore lateris ſiniſtri punctorio, tuſſi, dolore ad mammillam aſcendéte, febri, & pulſu duro, ſpirandíque ſumma difficultate, & in præcipiti rem ipſius eſſe adſtantib. prædixiſſem, quòd & pręgnans eſſet, & acutum pateretur morbum, præſenti eſſe remedio opus dixi, ſanguinis ỽtique miſſione, ſi matrem ſaluam vellent: etiam ſi cum diſcrimine fœtus & aborſus periculo id futurum eſſet: quòd pro Hippocr. ſententia: Mulieri vtero gerenti ſi ſanguis mittatur, abortus fit: magis verò quũ *Li. 5. aph. 31.* maior fuerit fœtus. Sed tamen præſtare vt quæ morbi ratio poſtularet ea fierent, vt ſaluaretur mater, quã neglecto tanto præſidio periclitari & matrem & fœtum.

fœtum. Ad quę quũ à marito, ab ęgra ipſa quoque, & illius vtroque parente reſponſum eſſet, ſe id nõ paſſuros, ęgráq; ipſa plus cæteris reluctaretur, trahere eos in meá ſententiá haud vllis perſuaſionibus potui: tã tùm me rogarũt vt quę poſſẽ alia prę ſidia in ęgrę ſalutẽ pręſcriberẽ, clyſteres, decocta, potiones medicatas, & quicquid ex vſu eſſe ducerẽ, modò ſãguinis miſſionis nulla à me fieret mẽtio. quod quũ eſſet ab eis magna aſſeueratione conſtitutũ, facturũ me ſum pollicitus quantũ præſtare ipſe ex arte poſſem: ſed ſi fœliciter nõ cederet, mihi ne noxã imputarent. Itaque clyſterib. lenib. & aluũ leuiter mouentib. vti cœpi: decoctis ſputũ promouentibus, ex pectoralibus herbis & fructib. vnà cũ papaueris rubri florib. adiectis (qui in pleuritide leuãda miram profectò habent vim, & mihi pro arcano eſſe ſolent) tũ ſyrupis de hyſſopo, capillorũ veneris & violaceo ſum fœliciter vſus. Linctibus quoq; variis, & ad dolorem ſedandũ vnctione ex vnguento dialthææ vocato & reſumptiuo, addito butyro recenti, cera alba, & oleo amygdalarũ dulciũ, tum etiam emplaſtro ex meliloto ad latus admoto. Supra vnctionẽ verò lanas pingues puluere ſulfuris reſperſas ad latus apponi & inſtitis ligari iubebã. Tandẽ verò procedente copioſius & facilius ſputo (quòd tenuis eſſet qui morbũ creabat ſanguis, atque copia nõ admodum multus) ſudoréque decimoquarto & vigeſimo die copioſo, multo, cum facilitate emiſſo, naturæ ductu liberata integrè eo ipſo die mulier fuit, fœtu ſaluo & incolumi, qui ad tempus illi à natura præfixum in ſinu matris conſtans, nono poſtea exacto mẽſe in lucẽ fœliciter matre ſalua prodiit. Id verò lõgiſſima experientia obſeruaui in prægnantiũ acutis morbis, pręſtare vt mitiſſimis auxiliis morbũ leuare tentemus, potiuſquàm vt maioribus etiã morbo debitis ægræ naturam vexemus. Solent enim vtero gerentes à minima quaque re offendi, & id à quo offenduntur medico adſcribitur: quam calumniam vt vitemus, præſtat naturæ familiaribus vti. Deo laus & gloria in omne æuum.

OBSERVATIO VII.

Medicus Luſitanus, ſenex ſeptuagenarius, febri continente grauiſſima Auenione correptus, ſoporatus & ferè apopleticus factus decimoquarto die, ad multos dies ſine cibo & potu vitam ducens, præter exiguum quid iuſculi quod vi illatum in os ægrè deuorabat: ſine voce, & ſenſibus omnibus deſtitutus, tamquam mortuus iacens, & à medicis pro deplorato relictus [in queis & ipſe aſcitus eram] tandem ſenſim naturæ ope reuocatus, poſt bimeſtre tempus & eo amplius conualuit, integræque ſanitati reſtitutus fuit. Erat autem ſenex temperamento frigido & humido, pituitoſus & excrementis abundans, carnoſus, vorax, & parum in victu cautus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

QVæ natura robuſta in ætate iam inclinata facere queat, ex hac quã obſeruauimus in medico ſene & valido hiſtoria palam fiet: vt veriſſimum illud Gal. haberi poſſit, validas vires omnia ſuſtinere, imbecillas à minimis lædi. *Li.10.met.* Hic namque validus ſenex ſeptuagenarius, vaſti corporis & bene carnoſi, plurimiſque humoribus (pituita præſertim) refertus, quum in continentem febrim incidiſſet ex humorum intra vaſa putredine, maxime verò pituitæ (qua plurimum abundabat:) erat quidem in eo calor iugis, ſed non admodum acris: quòd inſtar ignis in lignis viridibus ſuccenſi calor hic febrilis in ſene perſimilis foret. *Ex Gal. comm. 14. prim. aph.* Equidem quum ſenibus paucum adſit calidũ, ſiue quis ad qualitatem ſermonem referat, ſiue ad ſubſtantiam, plurimiſque ob cruditatem & concoctionis imbecillitatem excrementis humidis abundent: efficitur, vt non ſimiliter atque iuuenib. febres acutæ fiãt, quòd frigidum ſit eorum corpus, & ob hanc cauſam neque ſenes magna ex parte febricitãt acutas febres, ſicuti iuniores: & ſi quando rarenter talis his accedit *Hip. lib. 1. aph. 4.* febris qualis iuuenib⁹, omnino hæc ad interitũ ægrotantis

Digitized by Google

tantis terminari plerunq; ſolet,ob viriū imbecillitatē,quæ ſenibus adeſſe ætatis merito ſolet. Hæc cauſa fuit cur in tam graue diſcrimen hic æger inciderit, quòd ignis conceptus in magna humorum crudorū, lentorum ac viſcidorum copia,negocium naturæ ſenili faceſſeret,quæ tantā humorum putrentium molem ſuſtinere non potens,oneri ſuccumbebat,penéque extinguebatur in eo natiuus calor per viā oppreſſionis:perinde atque exiguus focus ſub ingenti lignorum viridium ſtrue concluſus præfocatur atque extinguitur. Quamobrē quum hic vir ob ingraueſcentem ætatē morbo par non eſſet,effectū eſt,vt effumātibus è venoſo genere multis ſurſum humoribus,& à vaporibus copioſis grauato cerebro,in ſoporē altum inciderit,καταφορὰ Græci vocant, quæ vtplurimum febribus grauibus accidere ſolet. Nec ſolùm ſoporatus erat, ſed cum ſtertore iacens, difficultérque ſpirans,ſenſu motúque deſtitutus & voce apoplepticus apparebat,&ſi reuera non eſſet.Nā nō omnino motu voluntario deſtituebatur, & interdū ad interrogata reſpōdebat,quamquā ægrè:móxq; in ſoporē reuertebatur,vtverius lethargū fuiſſe dicere rectè poſſimus, vti reuera erat.Ad hūc vocati nō quidē ab initio morbi,quòd ipſe ſibi mederi volēs,quę illi in mētē veniebant præſidia conſcribebat: ſed quū in hæc quæ dixi ſymptomata incidiſſet ſub diē decimumquartum,vocati tum ſumus,Ioannes Gulielmus ſenior,alter medicinę parens,Hieronym.Lopius medicorū longè excellentiſſimus,atq; ego.Intellectiſq; ab aſſidentibus quæ præteriiſſent,& vnde mali origo,videntes ægrū in tāto diſcrimine,de curando homine conſiliū ineūtes, optimū factu duximus vt materiā quo poſſemus modo à cerebro reuelleremus:quod quū ſectione venæ fieri ob ætatē minimè poſſet, cucurbitulas cum ſcarificatu admouendas cenſuimus,quæ miſſionis ſanguinis vicariæ eſſent,vt voluit Auicenna. Itaq; natibus & ſcapulis ad reuulſionē admotæ fuerūt:item & clyſteres paulò acriores ex decocto remollientiū & ſaluiæ,betonicæ,ſampſuchi,centaurij minoris,agarico,polypodio & ſeminib.melonū, aniſi & marathri, *Fen 4.pri. can.21.*

Google

additis in colatura hiera Galeni,electuario Indo,roſaceo melle & anthoſato & oleo liliaceo,cum drachma ſalis gemmæ.Dedimus & hieram magnam in potione cum drachma pilularum cocciarum Raſij in puluerem redactarum, adiecto oxymelite ſcillitico. Ad cerebrum roborandum potiones dedimus ex mithridatio antidoto cum puluere diamoſchi dulcis,& aliquot pæoniæ granis,quæ in omnibus capitis affectibus, præſertim à frigidis humoribus, plurimum valent.Quin & rurſus hieram interpoſitis diebus ſex cum caſtorio propinauimus. Sed tamen etſi omnia ex methodo faceremus, nedum interiùs adhibitis, ſed & foris admotis remediis,frictionibus, vinculis extremarum partium,clamoribus,capillorum vellicationibus,ſacculis etiam capitalibus capiti admotis ex caryophyllis myriſtica nuce,macere,cocco tinctorio,coriandro, gummi hederæ torrefacto, olibano, ſtyracæ, gũmi iuniperi,ac ſimilibus ſyrupóſque propinaremus attenuantes,incidentes,& à capite reuellentes(quos tamen æger ſumere non poterat:)nihilo ſecius tamen in peius omnia ruebant,adeò vt ſine voce,ſine ſenſibus,& penè ſine pulſu,cum facie Hippocratica relictus pro moribundo in horas ſingulas fuerit: manſitque eo in ſtatu triduum totum, inter ſacerdotes animam agens. Ope tamen Dei naturæque ſeſe exſuſcitantis ſenſim reſpirare cœpit,& querula ac lamentabili voce nonnihil inter fauces muſſitare:nihil tamen aſſumens alimenti, præter parum iuſculi quod dabatur.Reuocatis autem ad ſubſidium iterum medicis,opem tulimus,naturam iuſculis,potionibus,ex confectione alchermes,& aliis roborantes: ſicque poſt multum tempus cõualuit integre ad laudem Dei miſericordis.

OBSERVATIO VIII.

Marguareta honeſtiſſima ac prudentiſſima mulier, Iacobi Anfoſij ciuis Arelatenſis honoratiſſimi honoratiſſima coniunx, cauſo febre acutiſſima corripitur, cum linguæ nigredine,

ſiti

ſiti intolerabili , anxietate maxima , delirióque graui dies totos tres vexata. Putans enim ſe in enixu eſſe, validis clamoribus & conatibus ſeſe exagitans, ac ſi paritura eſſet, defecit ferè, virium repentina conciſione, & in ſyncopen delapſa, à qua vix reſurgere poterat, & plures horas ſine pulſu manens moritura putabatur. Tandem decimoquarto die ſoluta ſponte aluo, & ſudore copioſo manãte, liberata fuit præter omnium expectationem.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

Mira profectò ſunt quæ in acutis & ardentiſſimis febribus apparere ſymptomata ſolent. eiuſmodi nãque pleraque eorum ſunt, vt in vitæ diſcrimen hominem rapiãt: qualia potiſſimum ſunt animi defectio, delirium, & ſyncope. malignitatem enim hæc febris, & raptum vitioſi humoris ad cor & cerebrum, aut virium à morbo proſtrationem indicant: quod in hac prudentiſſima muliere experiri, vt in pleriſque aliis, mihi licuit. Hæc enim quum per æſtatem corpus ingenti labore fatigaſſet, horrere cœpit refrigerato corpore, quum parum ſibi à refrigerante aura poſt laborem cauiſſet: mox febris acuta & grauis ſubſequitur, vtique in calido & feruente humore ſuccenſa. erat enim ægra rarì habitus, temperamento calida & ſicca, calidiſſimi hepatis, acutiſſimi, & bilioſiſſimi ſanguinis, & plurima bile referti, quæ intra vaſa putreſcens & validum feruorem concipiens, eius generis febrim concitauit, quã Græci καῦσον, ardentem, ab ardore nimio quo ægri infeſtantur Latini appellare ſolent. Erat enim ad tactũ calor febrilis mordax, acutus, atque inſuauis, ſitis ingens & implacabilis, ob flammæ copiam, dolor capitis pulſatiuus, cum mordicationis ſenſu: linguæ ſiccitas & nigredo cum ſcabritie mira, vigiliæ & delirium ægram ſub ſeptimum diem infeſtare cœperunt. Quum enim filiorum deſiderio miro teneretur ægra (neque enim niſi ſemel in vita conceperat) exiſtimabat per delirium ſe & grauidam eſſe & *Signa cauſſi.*

Google

eniti puerum:concepta eius rei falſa,ſed fixa imagina tione : vnde clamoribus validis & nixu corporis intento ſeſe exagitans,tanquam paritura elidere fœtū conabatur : túmque deficiens , in ſyncopen grauem delapſa eſt, à qua magno labore eſt leuata. Hæc morbi natura,hæc pręcipua ſymptomata erant , quibus vt à me proſpectum ſit iam narrare ingredior

CVRATIO. Ad hanc quarto ab initio morbi vocatus,quum & de omnibus quæ ſcitu neceſſaria eſſent ægram & aſſidentes interrogaſſem,(quod faciendū Hippocrates iuſſit)perſpectaque morbi ſpecie & ægrotātis natura,dato refrigerāte clyſteri aluū leniter molliēte,ſanguinē eodē ipſo die mitti iubeo:quòd pro Galeni ſententia in continentibus febribus & in aliis omnibus quas putrens humor excitat , ſaluberrimum ſit venā tundere, modò neque vires neque ætas prohibeant: vt leuata natura eô quo veluti ſarcina premebatur, facilius quod reliquum eſt vincat , ſui muneris haud oblita.Nec audiendi ſunt qui id in cauſo fieri vetant, bilis incenſionem veriti.Nam plus commodi ęgro accedit refrigerato per ſanguinis miſſionem corpore, & difflatis humoribus,quàm noxę accidere poſſit ex bilis incenſione: quæ tantum abeſt vt in huiuſmodi incenſiuis febribus per ſanguinis miſſionem accēdatur,vt plurimùm in ſuo feruore temperetur,humorum difflatione venæ ſectionem conſequente: & ſi interdum accidat vt in valdè billioſis miſſo ſanguine bilis efferueſcat. Quamobrem rectè monuiſſe Auicenna viſus eſt,dum cauendum monet ne in ſanguinis miſſione ægrum ad alteram duarum rerum perducamus , bilioſorum humorum ebullitionem , aut frigidorum cruditatem : quod tamen(vt antea dixi) in febre ardenti minimè metuendum eſt,repreſſo vtique per ſanguinis miſſionem bilis feruore. Sanguine miſſo , refrigerantibus ſyrupis febris ardorem biliſque ebullitionem compeſcere ſatago , & leuiſſimo medicamēto poſt ſeptimum diem dato. In quo illud perpetuò obſeruandum,meo quidem iudicio,medicis omnibus eſt(quod & mihi in huiuſmodi febribus olemne eſſe ſolet) ne fortia , ne ſcammonia ta dent medica-

Libr. 4. de rat. vict. acut. tex. 51.

Li. 11. met. med.

Fen 4. pri.

medicamenta: quæ præter id quod febrem accendūt caliditate ſua, tum verò motu violento exagitantia humores, in maiorem deducunt putredinē, & naturę in cōcoquendo opus impediūt; criſimque peruertunt: tum verò ægri vires omnino frangunt, quę poſtea deiectiores redditæ, decretorio perficiendo minimè ſufficiant, ſicque periclitetur æger: vt Auicēnę, Auenzoari, & Auerroi ex Arabibus, Galeno ex Gręcis, Celſo ex Latinis viſum eſt. Itaque tutius multò eſt mitioribus medicamentis rem agere, quàm validioribus noxam inferre, idque in acutis & ardentibus febribus: quod facere ipſe perpetuò ſoleo: & ſi quando ſcammoniatis vſus eſſe videatur, quam minimum ex illis propinandum bene correctis. Vbi verò & ſyrupis febris ardorem reſtinxi, & leui medicamēto humorem noxium depuli, lenibus clyſteribus trāſigendum, donec naturę motum perſpicerem, duxi: ne illius in concoquendo humore motus impediretur, ac minus rectè decretorium procederet. in vigore namque morbi quietem habere oportet, nec corpus vllo pacto exagitare: quod eſt ab Hippocrate atque Galeno literis proditum. Quum verò vndecima die madores quidam in cute roſcidi apparerent, & vrina aliquantò concoctior, prædixi futurum vt decimoquarto decretoriè ſudaret: quod & effectum eſt. nam quæ diem decimamquartam præceſſit nox valde inquieta, moleſta & grauis fuit: iuxta illud Hippocratis: Quibuſcūq; criſis fit, iis nox grauis ante acceſſionem. Ea igitur nocte rubor ſummus in facie ſolito maiore, oculi micantes, & lucidi, mador in cute, & pulſus vndoſus cum ſumma velocitate, oriri cœperunt. Mox verò die decimoquarto copioſus ſudor erumpere cœpit per vniuerſum corpus, calidus ille quidē & nidore infectus, atq; vnà cū ſudore alui fluor largus bilioſi & feruentis humoris corruptiſſimi, qui ad ſeptem ferè dies perſeuerauit, & remediis adhibitis ſedatus fuit: plus namque æquo nimium fluebat aluus cum virium deiectione, vt cohibitione fuerit opus.

Auic. li. de viri. cordis trac. 2. c. 2. & fen 1. 4. trac. 2. c. 7. & 40. fen 4. 1. c. 3. & 4.

Auēzoar. li. 1. trac. 7. c. 1.

Auerroes lib. 4. colliget.

Ga. 4. me.

Celſ. lib. 3.

Li. 2. *aph.* 29.

Li. 2. aph. 13.

Qua autem ratione tantis ſymptomatis à me ſit CVRATIO

prouiſum dicã. Siti validæ, largo aquæ hordeaceæ, potu cum ſyrupo violaceo, interdum ſyrupo de limonibus, qui ad arcendam putredinem & bilis feruorem retundendum mirificas habet vires: vigiliis, lotione crurum & brachiorum hora ſomni & diluculo ex decocto foliorum lactucę, cucurbitæ, ſalicis, pampinorũ vitis, & cort. cum papaueris albi, additis floribus roſarum, violarum, & nymphææ: tum dato ſyrupo ex papauere cum aqua decoctionis lactucæ, & portulacæ: illitione etiam fronti & temporibus facta ex oleo nenufarino, & violaceo, demũ ex vnguẽto populeone cum puluere requiei Galeni. Nigredini linguæ, ſacculis confectis ex mucilagine ſeminis cydoniorũ & pſylij, fruſtis redolentium pomorum in aqua madefactis, & contentione in ore ſacchari candi, & penidiorum, & ceraſorum acidorum ex ſaccharo conditorum: interdum portulacæ folia aqua madefacta cõtinere iubebam, & penicillo argenteo detergeri ſæpe linguam iubebam, crebróque hordeacea colluere: Porrò anxietati proſpexi, iubens vt ſe vno loco quòad poſſet contineret ſtrato molli, odoribus bonis cor & ſpiritus fouebam aqua roſacea ex aceto roſato mixta & pulſibus ac naribus admota. Dabam ſæpe teſſeram vnam electarij ex margaritis cum aqua bugloſſi, & conditum paraui ex conſeruis nymphææ, roſarum, violarum & bugloſſi, additis margaritis in pollinem tritis, & ſaccharo, foliis auri aliquot in bracteas partiti adiectis: Loco obſcuriore contineri ægram iubebam, & frequentiam hominum à cubiculo arcebam, irrorabam ſolum aqua & aceto: & lecto florum & ramuſculorum odoratorũ copiam inſternebam. Delirio prouidi clyſteribus non omnino lenibus ad reuellendum, crurum vt dixi lotionibus, & aliis ad ſomnum conciliandum aptis: iuſſique vt in ſilentio ſtaret, quod tamen impetrare nequiuimus, quòad ſe morbi vis remittere cœpit. Capiti, abraſo capillitio, colũbos iuuenes dorſo exectos, & floribus chamæmeli, nymphææ, & violarũ & ſeminũ papaueris & anethi (ſomnũ nãque cõciliat & fumos diſcutit) refertos calentes impoſuimus, vbi primùm oxyrho-
dino

dino caput perfudiſſemus. Syncopi autem, vini albi & generoſi exhibitione, vt iubet Galenus, & iuſculis bonis, tum cōfectione alchermes vocata ex aqua bugloſſi, & epithematis cordi admotis. Syrupos dedi concoquentes humorem, & leue poſtea medicamentum propinaui, ex diluto rhacomatis, roce ſyriaco, & ſyrupo roſaceo infuſionis roſarum: ſicque integrè curata fuit nutu Dei, qui ſit benedictus. *Li.12.met. med.*

OBSERVATIO IX.

Maria, Ioannis Icardi vxor honeſtiſſima, continente febri ardente correpta, cum grauiſſimis ſymptomatis & delirio longo contabeſcens ad extremam maciem deducta, & tota tabefacta, magno labore curatur poſt diutinum tempus.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

MVlier hæc honeſtiſſima, ſedula, & induſtria, cum magnis laboribus & curis domeſticis corpus fatigaſſet, laſſitudinem vlceroſam ſentire in vniuerſo corpore cœpit quaſi mucronatis aculeis pungeretur, bilioſi vtique humoris ſobolem vitioſam, ſi quid Galeno creditur. Oritur namque huiuſmodi laſſitudo, ab excrementorum copia tenuium ſimul & acrium in muſculos delatorum, à quibus, ceu tenuibus & acribus, neceſſe eſt pungi & quaſi vulnerari tum cutem, tum ipſam carnem, ſic vt etiam horror interim ſuboriatur, imò etiam & rigor, ſi tum copioſus, tum acer is humor ſit: quę docta Galeni lib. 3. de ſanitate tuēda ſentētia eſt. Hoc ægrotæ huic accidit: nam aliquot diebus, poſteaquam vellicari ſibi carné & cutem ſenſiſſet, in rigorem vehementem incidit, ac mox in febrim, eámque continentem, & cauſonicam, ex bilioſi humoris intra vaſa putredine, quo plurimo mulier abundabat, eóque aſſato à vehemēti hepatis caliditate & totius corporis. Symptomata quæ patiebatur, grauia erāt, & varij generis: ſitis im- *Li.3.de ſanit.tu.*

Digitized by Google

menſa, delirium longum, vigiliæ, alui fluor, & inappetentia cum plurimo bilis citrinæ vomitu: tũ & capitis dolore ingenti. & quod grauius erat, ſine decretorio bono plures decretorij dies trãſierunt. Ad hanc ego vocatus, omnib rite perpenſis, cùm iã circa ſeptimum cõſiſteret morbus, eſſétque mulier valde attenuata & imbecilla, ſanguinem mittere tum ob viriũ infirmitaté, tum veritus humoris billioſi feruoré, auſus nõ ſũ: ſatius arbitratus cholagogo bilẽ inferne detrahere, quàm ſanguiné à bilioſiſſima muliere auferre. iuxta illud Auicennæ, Caue (ait) ne ægrũ ad alterá duarũ rerũ perducas, aut bilioſorum feruoré, aut frigidorũ cruditatem. Itaque quũ iam ſeptima prœteriiſſet ſine vllo decretorio dies, quũ in ſexta fuiſſem vocatus, inſciens nũ quartus dies de ſeptimo indicaſſet: decretorio die, nempe ſeptimo, mouere nihil volui: quo tamen ſine vlla criſi elapſis, opportunum factu cenſui, mox dare cholagogũ medicamentum lene, non expectata concoctione, quod in bilioſis & acribus humoribus atque ſeroſis faciendum Galenus pluribus in locis iubet. Paro itaque medicamentum, quod & alterare, & vna eadémque opera vacuare bilioſum humorem ſine agitatione recté poſſet.

Fen 4.1.c. 20.

Li. Quos oportet purgare & li. 3. præſa. cõ. 31. & li. 7. meth. & li. 1. aph. com. 24.

℞. Prunorum dulciũ paria tria, tamarindorũ electorũ ℥.ß. pulpæ ſebeſté ʒ.iij. glycyrrhizæ raſæ & cõtuſę ʒ.ij. ſeminum frigidorum maiorum mundatorum ℥.ß. trium florum communium cordialium ana P.j. fiat omnium decoctio ad ℥.v. & coletur. In colatura diſſolue rhabarbari electi in aqua endiuiæ cum pauco cinnamonio per noctem infuſi, & mane leuiter expreſſi ʒ. ij catholici ℥. ß. ſyrupi roſati infuſionis roſarum ℥.ij. ſyrupi violati ℥.j. Fiat potio: qua exhibita octauo die, plurima vacuata ſunt excrementa bilioſiſſima & feruentiſſima, cum ingenti nidore ac fœtore mirabili, vnde ſe alleuatam ægra non minimũ ſenſit. Syrupos alterantes & bilis feruorem retundentes propinaui, ſyrupum violaceum, oxyſaccharam cõpoſitam, & ſyrupum de bugloſſo ad humorem atrabilarium, qui ſat multus etiam ſubeſſe in venis apparebat: exceptis ſyrupis ex decocto borraginis, bugloſ-

bugloſſi ſylueſtris,quē Cyrſion vocant,intybi vtriuſque,fumariæ lupi ſalictarij,oxalidis,adiecto adiãtho, polypedio,glycyrrhiza,& floribus communibus: ex quibus omnibus arte paratis apozema conficiebam, quo dies totos octo vtebatur, datis interea clyſteribus lenibus. Quum verò decretoria mala in ea muliere apparerent, nempe imperfectæ & debiles per ſudorem euacuationes,& quæ relinquuntur poſt criſes ne dum bonas,ſed multo magis malas & imperfectas recidiuas facere conſueuerunt,vt rectè Hippocrates dixit:inde ægrotæ metuens, leniter per temporum interualla euacuabam interdum decocto ſenæ & epithymi cum ſyrupo roſaceo, interdum tryphera perſica, nonnunquam verò etiam confectione hamec in pauca doſi, ad humorem atrabilarium vacuandum.Sed quoniam in longũ procedebat morbus, nempe ad quadrageſimum iam protenſus,metuens ne tandē ex putrida hectica fieret,quòd in talibus corporibus attenuatis & ſiccis fieri perquã facilè ſolet: omnem ſcopum ad id dirigendum putaui, vt refrigeratione & humectatione corporis citra obſtructionem membra ſolida reficerem atque fouerem,ne calore febrili contabeſcerent(tabefieri namque iam incipiebat,tranſacto quadrageſimo die mulier.)Itaque ſyrupum violaceum ex hordeacea aqua ſingulis matutinis dari iubeo,dies totos viginti: deorſũ & pectus oleo violaceo & nymphęæ inũgi iubebã, cremore hordei mulierem cibabam: tandem verò etiam ad lactis aſinini vſum me contuli, quo integrè reſtituta & ſanata mulier fuit,ad Laudem Dei Opt. Max.

Lib. 2. aph. 12.

OSERVATIO X.

Richardus Sabaterius honoratus & ditiſſimus ciuis Arelatenſis,ſenex annorũ ſexaginta,optimi habitus & ſolidorũ membrorũ, angina præfocatiua corripitur: interna illa quidē,& qua nihil foras apparebat,indiſcrimē vitæ incidit, prohibita voce, & penè phlegmonoſo intus tumore in faucium radice conſiſtente ſtrangulatus,ita vt exerta lingua &

Digitized by Google

tumefacta, cum magno ſtertore ſpiritum duceret, inſtar eorum qui ſtrangulantur. Suppuratur angina, & auxiliis multis adhibitis introrſum rumpitur, purgatur & ſanatur ingenti cura & labore ſenex, qui iam fermè deploratus moribundus iacebat, ſuperuixitque annos totos duodecim.

OBSERVATIONIS EXPLANATIO.

ANginam, periculoſiſſimum eſſe affectum, & qui ſtrangulatu citò interimat, præſertim ſi nec in ceruice, nec in faucibus conſpicuum quid appareat, ab vetuſtiſſimo auctore Hippocrate proditũ eſt. Fit autem (vt Paulus & Auicenna inquiunt) aut interioribus faucium muſculis inflammatis, aut interioribus etiam muſculis in ſuperiore gutturis parte ſitis (quam partem λάρυγγα Græci nominant) inflammatis. Huiuſmodi affectum venerandus hic ſenex paſſus eſt, diſtillatione graui & affatim à cerebro in faucium ſumma ruente, ibíque conſiſtente, & phlegmonem faciente. Sunt enim fauces, auctore Galeno, præiacens gulæ ac gutturi ſedes quo in loco ſi inflammatio oriatur, ſynanche Græcis, latinis angina talis affectus dicitur: ſicut vbi externi harum partium muſculi inflammantur, paracynanchen appellant. Senem hunc ſic affectum, grauis ſpirandi difficultas comitabatur, vt nonniſi recta ceruice ſpirare poſſet, quotiéſque aërem attrahere vellet, collum vehementer protendere cogeretur: dolor in faucibus extenſiuus & pulſatorius aderat, febris pro ætatis ratione ſat magna: faciei rubor & quaſi tumefactio quędam, nedum verò grauis ſpirandi difficultas hominem premebat, ſed & deuorandi cibi multo maxima, ita vt quũ ſorbitionem liquidam ſumere vellet, magnam illius partẽ per nares reiiceret, indicium in gulę muſculis inflãmationem conſiſtere. Nam etſi ægrè ſpiritum duceret, multo tamen leuiùs ſpirabat quàm ingeſta deuoraret. Lædebatur autem vtraque in eo & deuorandi & ſpirandi actio, quoniam tumore in gulæ muſculis conſi-

Li. 3. præt. textu 18.
Paul. lib. 1.
Auic. fen 9. 3.
Li. 3. præd. com. 18.

conſiſtente,neceſſariò laryngis muſculi propter viciniam & conſenſum coafficiebantur,quod ab Auic.recte dictum eſt. ¶Et tu quidem ſcis(ait)quòd apoſtema oppilat meatus vicini ſui:& quòd coarctatio mẽbri vicini oppilat meatus vicini. Vnde euidentiſſimè conſtare poteſt inflammatis alterutrius partis muſculis,laryngis inquàm aut gulæ,facile reliquos qui vicini ſunt in conſenſum trahi:ac proinde fieri,vt in eiuſmodi anginæ ſpecie perpetuò & ſpirandi & deuorandi atque deglutiendi difficultas ſeſe comitentur,vt capite de ſuffocationibus albaba conceptis verbis notauit Auicenn. Quin præter hęc ſymptomata, impedita loquela erat, & ita loquebatur ac ſi è naribus loqueretur,ob meatus obſtructionem: lingua in eo craſſa,tumefacta, limo ſordido & pituitoſo plena conſpiciebatur. Pituita multa per os excernebatur ſponte fluens,aquea ac diluta,interdum viſcidior, & craſſior. Capitis dolore & grauitate maxima vexabatur,ita vt ſe in lecto continere minimè poſſet,nec caput puluino applicare,cogebatúrque in ſedili quaſi erectus ſedere,puluinis mollib. ſubſtratis: ſic enim facilius & ſpirabat, & minus dolore angebatur. Hæc præcipua quæ hominem tenebat ſymptomata fuêre, quæ ad anginam omnia conſequebantur,& eius germina erant.

Fẽ 9.3.c.8.

Fen 9.3.c. 9.

CVRATIO

Ego verò ad hunc ſenem vocatus mox,primo die, quum & ægritudinis naturam aſſidentibus,eiúſque præſens periculum ſignificaſſem, quò me calumniæ eximerem, dixi neceſſarium fore ſi ſenem ſaluũ vellent,vt illi ſanguis è cubito mitteretur: nec ob ætatem iam grauem cunctandum eſſe,quòd validiſſima virtute in tãto ſenio & muſculoſo & bene habito corpore ſenex eſſet,nec verendum vt ſanguinis miſſione vires in eo deiicerentur: tantum enim ſanguinis exhaurire nobis in animo erat,quantũ ſenis vires citra iacturam ferre poſſent. Atque quum omnes facilè in meam ſententiam pertraxiſſem,dato prius molli clyſteri(quod adſtricta aluo eſſet)mox è cubito vena medianavocata ſanguinem detraho(cephalica nãque nuſquam inueniri in eo potuit,quæ tũſa,in hoc

affectu commodior fuiſſet. (aufero autem ſanguinis ad vncias tantum ſex, ętati parcens, idque non confertim, nec vna vice feci, ſed duabus eodem die: quod
Fen 9.3.c. 11. & Auicenna iubet, partiendam inquam eſſe ſanguinis detractionem, nec ſemel auferendum. In craſtinum verò è venis ſub lingua iterum ſanguinem detraho, à qua detractione mirificè ſe leuatum ſenſit: tanta ſiquidem virtute ſenex hic erat, vt præſenti animo plus ſibi detrahi ſanguinis cuperet. Vbi hæc peracta, cruribus cucurbitulas, item & ſcapulis admoueo: ſed cruribus ſine ſcarificatu, ſcapulis verò cũ inciſione. Mox verò ceruicem & collum, gutturíſque partes mollibus & pinguibus lanis, id eſt ſordidis, oleo chamęmelino imbutis & calentibus circumuolno. Gargariſmatis vtor à principio repellentibus, nec tamen admodum refrigerantibus, poſtea in progreſſu lenientib. & ſuppuratioñe iuuantibus, poſtea rupta vomica detergentibus & ſiccantibus. Horum omnium hæc fuit à me in rem præſentem excogitata ratio. Vnctio ad ceruicem, qua per initia vſus ſum: ℞. Oleorum chamæmeli & liliorum, cuiuſque ℥.iij. Miſce: vngatur calidè locus affectus pinguibus lanis ſuperpoſitis. Item hoc altero ſum vſus vnguine: ℞. Vnguenti dialthææ ℥. ij. vnguenti reſumptiui ℥.j.ß. fæcis olei de lilio ℥.ij. croci ʒ.j. mucilaginis fœnogræci ℥.j cum oleo liliorum fiat linimẽtum, & loco dolenti admoueatur. Sed præſtantiſſimum fuit cataplaſma, quo ſecundo tertióve die ſum vſus, à quo ſecuta ſuppuratio tumoris eſt, reſpirandi ac deglutiendi facilitas, & ab hoc æger mirificè ſe alleuari ſentiebat, ita vt perpetuò adhærere loco affecto iuberet: ℞. Nidum hirundinis cum toto, nempe ſtramine, luto & ſtercore hirundinum, numero ij. bulliant in oleo chamęmelino & liliorum: piſtentur, & ſetaceò cribro tranſmittantur, addendo ſtercoris canis oſſa comedẽtis ʒ.ij œſypi humidę ℥.j. olei liliorum quantum ſat eſt. Fiat puls in modum cataplaſmatis, & loco affecto calidè admoueri iubebã. Eſt enim in hoc caſu pręſentaneũ remediũ, ſicuti & cinis crematarum hirundinum deuoratus ad drachmę pódus ex

dus ex hydromelite, vel etiam illitus, vt Dioſcorides & Galenus affirmant. Gargariſmata quibus tum à principio, tum in augmento & ſtatu vſus ſum: ℞. Dia moron ℥.iij. aceti roſati ℥.j. ſucci granatorum muſorum ℥.ij. aquarum plantaginis, ſolani, caprifolij, cuiuſque ℥.iiij. ſacchari candi ℥.j. Fiat gargariſmus, quo omni hora vtebatur: poſtea relicto aceto illius loco ſyrupum de roſis ſiccis appoſui. In augmento hoc vtebar, admixtis cum repellentibus quæ digerendi vim haberent: ℞. Summitatum rubi, plantaginis & lentiſci, ana M.j. glycyrrhizæ raſæ & contuſæ ℥.j. vuarum paſſarum pinguium exacinatarum ℥.j. ß. caricarum pinguium numero x. hordei cũ cortice P.j. fiat omnium decoctio. In ℔. vna colaturæ diſſolue diamoron ℥. j. mellis roſati colati, ſyrupi violati, ana ℥.ij. Miſce: fiat gargariſatus. In ſtatu hoc decoctum fieri iuſſi:

Dioſco. l. 2. c. 49. Gal. li. 11. de ſimplic. fac.

℞. Hyſſopi M.j. calamenti M.ß glycyrrhizæ raſæ ℥.j. cyperi ʒ.j. caricarum pinguium numero xij. paſſulatum exacinatarum numero xx. hordei integri P.j. fiat decoctio. In ℔.j. colaturæ adde mellis roſati, oxymellis ſimplicis, ana ℥.ij. ſapæ dulcis ℥.iij. dianucum ℥.j. Fiat gargariſma, quo vti hominem iuſſi etiam poſt ruptam vomicam: optimè namq; detergit. In fine verò olibani triti ſemunciam addidi, & optimè cõtulit: quin & mel linctu deuorare poſt ruptũ apoſtema iuſſi: eſt enim ad id prȩſtãtiſſimũ. Linctib⁹ prȩterea variis sũ in hoc curãdo ȩgro vſus: ℞. Pulueris diatragacãthi frigidi ʒ.ij. pulueris diaireos ʒ. j. ſacchari candi, penidiorũ, ana ℥.ß. diamoron ℥.j. cũ ſyrupo de iuiubis fiat linctus. Item ex puluere diaireos, Salomonis, & diapenidio ſine ſpeciebus, cum ſyrupo de glycyrrhiza, eclegma paraui. Item ſyrupis liquidis miſtis inuicem, ſyrupo de hyſſopo, de glycyrrhiza, & oxymelite ſcillino. Quum deuorare potuit ſyrupos concoquentes pituitam, dedi de hyſſopo, oxymel ſimplex, mel roſaceum ex decocto pectorali, addita meliſſa & betonica. Purgaui electuario diacarthamo, ex infuſo agarici trochiſcati, interdũ catapotiis cocciis: & ſic cõualuit nutu Dei, qui ſit benedictus. Amẽ.

Digitized by Google

Operis concluſio, & gratiarum actio.

Li.1. Rhetor.ca. 30. EST illud quidem ſcitiſſimè ab Ariſtot. proditum, mentis intentionem eam qua quippiam diſcimus, iucunditatem voluptatémque haud vulgarem adferre ſolere: quod quum ad intelligendum præcipue & agendum natus homo ſit, ingeniúmque & inexplebile habeat ſciendi deſiderium (ſiquidem omnes homines natûra ſcire deſiderant, vt idem auctor prodidit) efficitur, vt diſcere, inueſtigare, obſeruare, rerum cauſas inquirere perpetuò aueant. Hoc namque, vel ipſiuſmet Ariſtotelis teſtimonio, diſcere, eſt naturę perfectionem & numeros aſſequi: quod iucundiſſimum eſſe, ac miram homini parere voluptatem atque iucunditatem idem auctor affirmauit. Siquidem quum nihil iucundius, amabilius nihil, aut optatius homini ſtudioſo accidere poſſit, quàm quæ in naturæ receſſibus abdita ſunt, meditationis vi reſerare & in apertum ducere, eorúmque cauſas vnde talia fiant, & qua ratione eueniant reddere, (quum diuturna obſeruatio notandis rebus artem efficiat, vt pulchrè eſt à Cicerone traditum) in id præcipuè animum intendunt, qui ſeſe totos Philoſophiæ excolendos tradidere, vt obſeruatione ſingularum rerum in quibus ipſi ſtudioſè verſantur, quid à quo fieri natum ſit, quid quamque rem conſequatur, vnde rerum inopinati euentus, qua ratione quæ fiunt, fieri dicantur, magna cum ratione & animaduerſione explicent. Vnde tam multa priſcis illis Philoſophis Chaldeis atque Ægyptiis cœlorum motus rimantib. de Aſtrorum viribus totóque curſu cœli, dicendi data materia eſt. Hac item ratione ſummus auctor Hippocrates, diuinitatem quandam conſecutus meritò eſt viſus, dum quæ in morbis ęgrotis acciderét, ex vultu, oculis, decubitu, forma, ſpiratu, vrinis, deiectionibus, ſudoribus, ſputis, vigiliis, inſomniis, ſomno, métis alienatione, decretoriis excretionib abſceſſibus, aliiſq; multis euentibus diuinitꝰ à ſe obſeruatis (quod libri Prognoſticorum

Li.1. Metaphor. c.1.
Li.1. Rhetor. c.30.
Vbi ſuprà immediatè
Li.2. de diuin. ad finē

Digitized by Google

corũ & epidemiorũ abũdè teſtãtur) annotare ſolitus, ſcriptis diligenter mãdauit. nos ad illa eadem imitanda quæ ille nobis omniũ bonorũ in medicina auctor & dux tanquam conficiendæ artis ex obſeruatione ſimulachrum quoddam reliquiſſet, adhortans. Sic enim perficiuntur & complentur artes, rerum in ipſis contentarum notatione & obſeruatione. Quæ mihi ratio in hoc ipſo Obſeruationum Medicinaliũ opere (cui iam auſpice & adiutore Deo extremã manum impoſuimus) propoſita ſemper fuit. vt quę diuturna in morbis experiẽtia obſeruaſſem, ea in literas, emolumento futura darem. quod candide & fide bona his ſex libris feciſſe videor: in publicam meæ ſortis hominum vtilitatem prolatis. Id enim mihi medicinam factitanti ſolemne ſemper fuit, quid in morbis grauioribus accideret annotare, & ſiue morerentur ægri, ſeu ſeruarentur, qua ratione vel ſalus, vel mors cõtingeret animaduertere: quæq; remedia profuiſſent, quæ minimè, in tabulas referre, hoc eſt, cùm ab vno aliquo à me præſcripto auxilio ſe alleuatos ægri commodum ſentientes referrent, ea remedia in bonis ducere: & qua ratione id factum fuiſſet obſeruare, rationémque reddere. Neque verò velim mihi vitio dari, quòd cùm ſexcentas obſeruationes fere iis ſimiles reconditas habeam: tam paucas nunc euulgare in animo propoſuerim: interea enim dum has in lucem do, vt aliarum ex his guſtum aliquẽ ſtudioſi percipiant, volui priorẽ hunc tomum in manus hominũ dare. vt ſi quẽ ex his meis vigilatis obſeruationib⁹ fructũ capere medicinę ſtudioſi poſsẽt, eo ne carerẽt: dũ alios duos huic ſimiles adorno breui in lucẽ emiſſurus ſi fata dederint. Quoniã verò multis herclè vigiliis opus hoc confeci atque ad extremum faſtigium deduxi, mihi ſanè, vt optata, ſic ſanè periucũda res ea fuit. inchoata nãque abſoluere atque perficere, iucunditatẽ ob id adferre maximã Ariſt. libr. j. Rhet. c. xxx. veriſſimè dixit, quòd res quæ perfecta eſt, quaſi opus eius efficitur qui manũ extremã imponit, cùm ſit finis, perfectio & optimũ rei, vt li. v. Metaphyſ. idem dixit. Itaque cùm ſumma Dei indulgẽtia

einſdémque immenſa bonitate effectum ſit, vt quod in ſui nominis gloriam publicámque vtilitatem inchoaueram opus, id iam ductore ſe perfecerim & ad ſummum deduxerim faſtigium. An non dignum fuerit atque æquum, tanto opifici & beneficio largitori Deo, qui dat abunde ſapientiam iis qui indigent, neque improperat, ſummas meritáſque gratias, gratitudinis & obſeruãtię ergò. agere atque habere? beneficentiam illius erga me immenſam recognoſcere, admirari extollere? Præſtabo id quidem piè pro virili mea, ſequenti hymno tota mente in Deum effuſus.

Gratiarum actio Deo Op. Max.

ERgo pientiſſime Deus exaudi vocem ſerui tui ad te clamãtis. Collaudat te anima mea, ô Deus, & omnia quæ intra me ſunt nomẽ tuum ſanctum. Gratias tibi agit anima mea, & nunquam tradet obliuioni vniuerſa beneficia tua. Laudibus te celebrabo Domine Deus, quoniam erudiſti me & illuminaſti tenebras meas. Gratias ago tibi Domine Deus ex toto corde meo, & nomen tuum ſanctificabo. confitebor nomini tuo magno & admirabili, quoniam ſanctum eſt. Confiteor inquam nomini tuo magno, quòd mihi in hoc edendo opere dux & autor fuiſti, quòd mentem meam ad veritatem proferendam illuſtraſti, manus direxiſti, ignorantiæ tenebras depuliſti, & erroris caliginem ſuſtuliſti, viam qua mirabilia tua patefacerem monſtraſti. Reuelaui quidem tibi viam meam, in te ſperaui, & tandem optata tu in me perfeciſti: In nomine igitur tuo exultabo sẽper, & in tua miſericordia omnis mea gloria. Quęrentibus te pius & propitius ades, nec deerit ſapientia tua quærenti illam, neque erit inopia eruditionis iis qui te quærunt. Tu enim dirigis vias quærentiũ te: & aurem præbes inuocantibus te in veritate. Et propterea canet lingua mea laudem tuam. Domine Deus in æternum confiteboor tibi. quia fuiſti mihi, ô Domine, in munimẽtum: & in proferenda ſapientia tua dux mihi fuiſti, & in miſericordia tua aſſum-

pſiſti

Digitized by Google

pſiſti me. Notas mihi feciſti vias tuas, quę veritate & ſapiētia nituntur: nec abſcondiſti à me conſilia tua. Aperuiſti labia mea & os meum vt nunciarem laudes nominis tui qui viuificas & mortificas, deducis ad inferos & reducis: ſanans omnes infirmitates noſtras & redimens de interitu vitam noſtram. Pro his tot & tantis beneficiis quid retribuam Domino pro his quæ retribuit mihi? Benedicam Dominum in omni tempore, & ſemper laus eius in ore meo ſacrificabo illi hoſtiam Laudis, & nomen Domini inuocabo. Tibi igitur Regi Seculorum inuiſibili, immortali, ſoli ſapienti Deo, qui dediſti mihi ſeruo tuo velle & perficere, qui ſanationum harum quas tu feciſti exarandi dediſti poteſtatem: Tibi inquam, Deo ſeruatori & Patri pientiſſimo, in quo ægrotantium omnium ſpes ac ſalus repoſita eſt, omnis honor & gloria in ęterna ſecula ſeculorum. Amen.

Obſeruationum Medicinalium ſexti & vltimi libri Finis.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM QVÆ TOTO HOC OPERE NOTATV DIGNIORA HABENTVR.

ACcidentia magnam partem conferunt ad cognoſcendum quod quid eſt. 178.184.

Actio, efficientis motus eſt. 117

Actio omnis in corpore, ab anima ceu à fonte manat. 118

vt Actio partis cuiuſpiam lædatur fieri nequit, illæſa quæ ipſam efficit parte. 215

in Acutis non ſatis certæ ſunt ſalutis pronunciationes & mortis. 35

in Acutis valde medicari eadem die expedit. 192. & 325

Adiectione citiſſima indigentibus, humidum remedium ad recuperandas vires optimum. 10

Admiratio quid. 73

propter Admirationem homines philoſophari cœpiſſe. 174

Admiramur minimè quæ nobis cognita ſuntac perſpecta. 130. & quæ admiremur. 73

Admirari eſt interdum in minimis maxima. 321

Ægri de ſe malè ſperare ſolent. 104

Ægris quibus deſperata ſalus eſt, iis nullum neque auxilium nec tempus vllũ opportunum eſt. 246.247.249. & 369

Ægrum dicto audientem medico eſſe oportere. 139

Ægri periculum prædicendum aſſidentibus. 186

Ægrorũ e cubiculo turba hominum abigenda. 104

Ægritudinem paruam ſi contempſeris magna fiet. 339

Ægritudines non ſanatiuæ quæ. 378

Aer cubiculi in quo iacet æger difflari debet. 277

Aetites lapis coxæ ſiniſtræ alligatus partum facilitat, ſed mox amoueri debet ne

matricem trahat.85.&ſuper ea re experimentum.
ad Affectus animi aliorũ ipſi compatimur. & cur id fiat. 123
Affectus vnde primũ maximéque imminet homini periculum,hic primò curari debet. 103
Affectus magnos tripliciter fieri. 243
in Affectum repugnantiis quid faciendum iubeat Gal. 274
in Affectibus peſtilentibus ſæpe & in bona doſi dari bezeartica debent. 490
Angens omne in eo quod agit potentius eſſe oportet. 45
Alceſte Peliæ filia pro viro ſuo nimio amoris ardore perire in animum induxit. 147
Alcippen mulierem elephantum peperiſſe. 258
Alienationis duo genera. 149
Alimenti proprium quid. 98
Alluuio aquarum quæ cõtigit anno 1548. mira. 88. & 89
Alonſi Hiſpani militum tribuni mira vulnera,& curatio eorundem. 293
Alui fluor in pleuritide ſuperueniens,malum. 42
Alui fluxus in pleuritide nonnunquam ſalutarem opem adfert. 35.& 42
Amantis perditè curatio ab auctore facta. 157. vſque ad 166
qui Amant perditè,nec amata potiri queunt,macilẽti & pallidi fiunt. 148
Amantes,partim quod optant habent,partim nõ habent. 143
vt Amantes & voluptate & dolore ſimul tangantur quid cauſæ ſit. 153
Amantes à quibus irretiãtur. 155
Amantibus ex temperamenti diuerſitate quid accidit. 156.157.158
Amatæ rei inſpectio ardorem in animo amantis ingenerat. 134
Amatoriæ illaqueationis contrarium,ſolutio. 157
Amantes & demẽtati qui iure dicantur. 149
Amor quid. 141. & paulo pòſt.&157.ſanguinis eſſe perturbationem.157.ex indigentia & affluentia generari.143
Amor cur ἔρως dictus. 143
Amorem à viſione inſtinctum habere.143. in animos hominum influit oculorum miniſterio, & quomodo id fiat deinceps. ibid.
Amorem ἔρωτα dici,& cur. 144
Amor cœleſtis cur ſine matre natus. 144
abſque Amore venerem

numquam eſſe. 145
in Amore quid Plato im probare videatur. 146
Amore quis rectè vtatur apud Platonem. ibid.
Amorem magnum deum eſſe & antiquiſſimũ. 146. fato & neceſſitati imperate. eodem. cuncta gignere. eodem. eius in nobis potentia. eodẽ eius in animos noſtros imperium, & vt animum diuexet ſi intemperatus accedat. 147
Amor in corpus nedum in animum impetum facit, & quæ mala inferat. 119
Amorem, inſaniæ ſpeciẽ eſſe. 148
vt ex eo inſanire homines contingat. 148. & 149
Amor res eſt plena timoris ſoliciti. 150
Amor vulgaris faſcinatio quædam eſt. 150
ex Amore homines immutari, vt eundem eſſe non agnoſcas. 152
ab Amore inſano quomodo ſolui amans poſſit. 158
Amorem infandum quæ mala conſequantur. 158. ei protinus obſiſtendum. ibid.
Ampulla quid. 83
Anaſarcæ cauſa. 126
Ancillam quandam ſerpẽtem enixam. 258
Anginam periculoſiſſimũ eſſe factum. 176. & 392. illius curatio 398
Anginæ differentiæ. 176
Angina quomodo fiat. 177
Angina laborantes cur è naribus loqui videantur. 177
in Angina quantum proſint cucurbitulæ cum ſcarificatu. 179
in Angina ruborem extrà apparere bonum. 180
in Angina nidi hirundinis efficacia. 181
in Angina pleuritide dentis apri vis mira. 182
Angina ipſa tota virtus eſt. 117. actus eſt. 118. ab ea actiones omnes in corpore fiunt. 117
Animam corpori imperare poſſe. 122. eius in corpus imperium quantum valeat. 218. & 116.
Animam nedum in proprium corpus, ſed & in alienum imperium habere. 123 & deinceps.
Animæ eſſentiam ignorare ſe fatetur Gal. 118
Animam à partium temperamento mutari. voluit Gal. 150
Animalium quæ præter cænem in furorẽ agantur. 196
Animi imperio, corporis ſeruitio vtimur. 116
Animus noſter vires geminas poſſidet, intelligendi & generandi. 145
Animi ſolo impetu morbos quoſdam curari. 125

Animum ægri conſulendum vbi de ſecando aut vrẽdo tractatur. 312
Anni 1548. conditio qualis. 88
Antiochus Seleuci filius Stratonices nouercæ amore captus in vitæ diſcrimen incidit. 147
Antonij Bochæ vulneris magnitudo. 166. 167
Appetentia quid. vt rectè fiat. 19. eius defectio. ibid.
Apoſtematis renum eruptionis ſigna. 367
Apozema deobſtruens & hepar roborans. 21
Apozema ad atrabilariũ ſuccum & veneni à morſu canis rabioſi vim retundendam præſtantiſſimum. 202
Aqua pluuia aliquid adſtrictionis habet. 302
Aquæ metus in his qui à cane rabioſo demorſi ſunt vnde proueniat. 197. 198
Aqua intercus vt gignatur. 125. eius tres præcipuæ differentiæ. 126
Aqua intercute qui laborant, ſiti inextinguibili cur premantur. 127. & deinceps.
Aqua intercus ſcirrhum ſequi conſueuit. 249
Ad aquas educendas decoctum optimum. 22
Aqua vel flatus in hydropicis vbi contineatur. 17
Aquæ vitæ in detergendis, & à putredine vindicandis vlcerib. mira vis. 297. 314. 342. 343. 346
Aqueus Plinij interpres carpitur. 94
Aquilonij flatus veſicæ affectibus noxij. 218
Ardens febris ab ardore quo ægri infeſtantur dicta. 385
Ardentis febris curatio. 386
Arduum nihil tam ac difficile quin intenta mentis acie inueniri poſſit. 82
Arelatenſium ciuitatis ſitus. 89
Argentum ſublimatum quid: & quomodo fiat. 46
Argenti ſublimati potio cur vrinam ſupprimat. 54 & 55
Ariſtolochia vtraque valde partus adiuuat. 11. & 85
Ars medica coniecturalis eſt. 34. 36. & 375
Artem iuuat ingenium ſolers ac perſpicax. 191
Arte incedentem ab vniuerſalibus ad particularia progredi oportet. 160
Artes quædam laborem artificibus ſuis atque moleſtiam: iis autem qui ea vtuntur vtilitatem pariunt, atque ex his medicinam eſſe. 361
Articulorum morbi hæreditarij. 24
Aſcitis cauſa. 126. omniũ aquæ intercutis ſpecierum peſſima. ibid.

Digitized by Google

Aſcite laborantium pulſus qualis. 127. cur ipſi contabeſcant. ibid.
Aſcites & Tympanites ſe ſe mutuò conſequuntur. 250
in Aſcite curanda ſcopi curatiui. 130
Aſthma hęreditarius morbus. 20
Aſtris in amatorio influxu nihil tribuendum. 155
Auctorum ſcriptis credere hominem qui iudicio nō polleat, infidum & periculoſum. 194

B

Babras radix mirabilis in oppido Machero. 75
eius radice dęmones effugari ex Ioſepho. ibid.
Balneum ad vrinæ ſuppreſſionem. 51
Beatum nihil ab omni parte. 3
Beneuolentia flagrans. 142
Betonicæ vis ad tabem & purulenta vlcera pulmonum. 335
ad Bilis vacuationem præparantibus ſyrupis minimè opus. 170
Bili aduſta qui vexantur, quid patiantur. 149
Bilis atra ſi in corpus cerebri comitiales, ſi in animum melancholiam parit. 149
Bilis vomitus & deſipientia in capitis vulnera malum. 184
Ad Bonum omnia ferri, idque appetere. 142
Braſſica marina. 135
Bullas & ſpumas à valido motu creari. 84
Bullæ cur interdum tenues & paucæ, interdum multæ & craſſæ fiant. 83
Bullas multas excitari caloris merito, in lebetib. aquæ feruentis videmus. 83

C

Cadenti Deus, ne collidatur ſupponit manum ſuam. 36
in Calculo & vlceribus veſicæ non vtendum medicamētis delectu ſoluētibus. 219
Calculoſis & vlcus in veſica patientibus motus valde nocet. 219
quæcunque Caleſiunt ſpiritum emittunt. 81
Calendulæ ſuccus ad carbones & peſtilentes affectus efficax. 374
Calor natiuus noſter quid Galeno. 43
Calor natiuus exſuſcitatus quid poſſit. 120
Calor natura noſtra eſt Hippocrati. 120. atque etiam curationis auctor. 121
Caluariæ vniuerſim diffractæ mira curatio. 375
Cancros fluuiatiles vrendi modus ex Aetio. 202
Cancrorum fluuitialium vis 136
Canis rabioſi morſus exitiale venenum. 195

by Google

Canum rabies quid. 195
Canes æſtu & ſqualore in rabiem aguntur. 196. eorum rabiei cauſę omnes. 195. & deinceps.
Canum qui ad rabiem aptiores. 196
Canis rabioſi morſus quid in homine pariat, & quibus ſignis deprehendas à cane rabioſo demorſum hominem. 197
Canis rabidi notæ atque indicia ex Gal. 198
Canis rabioſi morſus quid differat à non rabioſo. 199
à cane rabioſo demorſi curatio. 199
ad Canis rabioſi morſum, mari ſe abluere, ſalutare. 199
in Canis rabioſi morſu quæ præcipua cura medico eſſe debeat. 200
Canini ſtercoris ſicci vis in angina. 181
in Capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia malum. 341
Carbonis generatio atque natura. nullus ſine periculo fuit. 372. eius curatio. ibid.
Cauſa ſublata auferri & effectum. 122
Cauſi ſigna. 385
in Cauſo mittendum ſanguinem: nec audiendi qui id fieri vetant metu incenſionis bilis, quum bilis miſſo ſanguine potiùs in ſuo feruo temperetur quàm incendatur. 386. & deinceps.
in Cauſo febre quid obſeruandum in dandis medicamentis. 386
Caryophyllorum in tremore cordis curando vis. 61. 62
Cataplaſma venenum foras euocans. 203
Cera dyſentericis opitulatur. 213
Cerebrum eiúſve membranas per conſenſum affici indicatur, dolore capitis ad radices oculorum pertingente in vulnere capitis. 188
Cerebrum vbi præciditur neceſſe, eſt febrem & bilis vomitum ſuperuenire. 188
Chalcitis vſta in ſanguine ſiſtendo efficax. 288
Chammergi inſula apud Arelat. 91
Chirurgi Arelatenſes in extrahendis mortuis fœtibus expertiſſimi. 319
Cibus ſimilitudine ſubſtantiæ, natiui caloris actione noſtri corporis ſubſtantiam vertitur. 44
Cinnamomum roborat omnia membra aromaticitate ſua. 230
Clamoris rigidi in pleuritide laborantis cauſa. 42
Clamor fortis rupturæ venarum cauſa. 102
Clamor ſuccos exagitat. 139
Clyſteres ex vrina pueri

impubis ad hydropem & ſcirrhum hepatis optimi. 21
Clyſteres in renum & veſicæ affectibus plurimum proſunt. 219
Clyſteris magna quantitas in renum affectibus iniici non debet, & cur. 364
Coctionem, criſis celeritatem & ſalubrem ſecuritatem oſtendere. 36
Colis erectio in veſicæ calculo cur fiat. 216
Colorem talem effloreſcere foras oportet, qualis ſuccorum intus latentium natura fuerit. 128. & 245
Columborum caro ſyluestrium præſertim reſolutioni neruorum & tremori benefacit. 27. 28
Comitialis morbus quid Galeno. 231
Comitiali correpti cur ſtertant inter reſpirandum 232
ſub Comitialis acceſſionis finem ſpuma cur oriatur in ægrotantium ore. 234
Concepti fœtus indiciũ. 3
Conceptura ſi mulier eſt, ſemen intrò conſiſtere oportet. 80
Conceptionis nomen vnde manarit. & quid ſit. 80
Confectio mirè corroborans. 163
Congreſſus & generationis officio quis rectè vtatur. 146
Conſuetudinem non eſſe derepente in diuerſum mutandam. 131
in Conſultationibus medicis nihil abſolutè & aſſeuerãter proferendum. 306
Continentis febris materiam intra vaſa contineri. 284
Continentium febrium prorogationis cauſa. 284
in Continentibus febribus & acutis exagitans medicamẽtum dari non debet. 285
in Continentibus febribus & aliis omnibus à putredine ortis mittendus ſanguis, ſi vires & ætas valeant. 386
Contrariis, rerum æternitas conſtat. 89
Conuenire omnibus eadem non poſſunt. 204
Conuulſio in vulnere capitis lethalis. 184
Cordis tremor ſi creber ſit, quantum periculi adfert. 57
Cordis tremorẽ in syncopẽ & mortẽ mutari, cauſa. 57
Cordis tremorẽ ventriculi culpa interdum fieri. ibid.
Cordis deprauatus motus magnã natiui caloris & ſpirituum copiam diſſoluit. 58
Cordis tremore qui tenẽtur, contabeſcunt. 58
Coriandro ineſt vis continendi cibũ in ventriculo. 210
Corpus vniuerſũ confluxi-

le

le eſt & cõſpirabile. 37. & 226
Corporis temperati naturam reliquis omnibus præſtare. 23
inter Corpora & medicamenta analogias eſſe, ſympathias atque antipathias. 192
in Corporibus quibuſdã accurata medicinæ ratio parui valet. 204
Corpora quædam medendo ægreſcunt. 204
in Corporib. tenuioribus ſanguinem magis, in craſſiorib. carnem abundare. 284
Corticum & laminarum in vrinis apparentium cauſa. 218
Criſes intempeſtiuæ Galeno, quæ. 35
Crœſi filius mutus vocalis euaſit, & cur. 122. & 123
Cruda & incocta, & in abſceſſus conuerſa quid ſignificent. 36
Cryſtallus peculiare antidotum aduerſus argenti ſublimati vim. 48. & 63
Cucurbitulæ cum ſcarificatu quantum in angina proſint. 179
Curanti quæ conſideranda. 267
Curatio omnis tribus perficitur inſtrumentis, diæta, potione, chirurgia. 27
Curatio omnis contrario perficitur. 157
Curatio ab eo eſt exordiẽda vnde à quo quam graue periculum imminet. 294
Currentis non eſt aut volentis, ſed Dei miſerentis. 376
Cyrenaicæ regioni locuſtæ cladem ſegetibus & plantis inferunt. 88

D

Decocta pro ſanandis vulneribus in vino non aqua fieri oportere, niſi ingens adſit intemperies calida. 347
Defluxionibus tentati, ſiti, fame, vigiliis iuuari ſolent. 28
Deiectionis crebrę cauſa. 206
cùm Demonſtratione quidpiam dicturi, ab rei eſſentia ingredi tractationem oportet. 45
Dentibus commotis & gingiuis nigrefactis remedia. 51. & deinceps.
Dentis apri vis mira in angina & pleuritide. 182
Deploratis non eſſe admouendam manum. 379
Deſerti à Medicis cur nõ rarò conualeſcant. 33. 37
Deus ſanat omnes infirmitates noſtras, & redimit de interitu vitam noſtram. 2. vitæ & mortis habet poteſtatem. 2. quoad vult & quãdiu vult rebus à ſe in ſubſidium hominum creatis adeſt. 2. ſanat contritos corde. 8. naturæ motus pro nutu ſuo regit. 38. eius bonitati tribuendũ quòd ab impendenti vitę periculo eruamur. 2

à Deo ſeruari quos ars morti adiudicat. 375
à Diis interdum morbos immitti. 338
Deorum auxilia nec lacrymis, nec votis, aut ſuppliciis muliebribus parari, ſed vigilando, agendo, probè conſulendo. 8
Diſcere, eſt naturæ perfectionem & numeros aſſequi. 396
Diſciſſiones magnæ mortem vtplurimum adferunt 305
Diſruptiones quid vocare Hippocrates ſoleat. 35
Diuina virtute natus eſt homo veritatem videre. 1
Dolor quid. 206. eius præcipuæ cauſæ. 16. & 217.
Dolor omnis vehemens fluxionem ad partem dolenté commouet. 186
Doloris præteriti recordatio voluptatem habet. 54
Domeſticorum cura habenda. 14
Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. 2
Dominus ſi ſubtrahat manum ſuam nihil profici. 2
Dyſenteria quid. 204

E

Elephantus à muliere progenitus. 258
Enarrationum liber Franciſci Valleriolæ. 102
Effectiones rerum miræ atque virtutes vnde. 75
Electuarium de ſtyrace. 108
Epicraſis quid. 252
in Epithematis cordialibus cum frigidis calida admiſcenda. 373
Ερωτα cur ἀπὸ τῆ ῥώμης dici voluerit Plato. 144
Eteſiæ venti quales. 95
Euacuatio repentina periculoſa. 160
Euentus rari quæ ſunt, in obſeruationem cadere debent. 350
Exceſſus ad craſſitudinem malus. 26
Excrementa mouent, Sol, Venus, balneum, motus. 304
Exemplorum quæ pro potioribus habenda. 350
Experientiæ perpetuò fidendum. 243
Extenuatio defectum cibi, virium autem defectio extenuationem cõſequi ſolet. 226. & cur id fiat. 227

F

Factor potens Auicennæ quis intelligatur. 76
Fames quid. 129
Faſcinationis amoris quis modus. 150
Faſcinatrices mulieres obtutu pueros faſcinare. 123
Faſeolorum decoctionis aqua mirè partus facilitat. 12
Fauces quid Galeno. 392
Febris quid. 225. & 226

Febris

Febris accidẽs & febris morbus. 20
Febrium ardentiſſimarum præſens auxilium ſanguinis miſſio. 285. in Febribus ardentibus & continuis diagredia ta non danda. 310
Febris continens vnde gignatur. 77. earum materia intra vaſa eſt. & quæ ſic dicantur. 136
Frebrium continuarum differentiæ tres. 137
Folium aculi nitidiſſimi. 151
Ferdinandi Fari ſtrenui militis hiſtoria. 300.301
Ferrum candens in abſceſſibus plurimum confert. 181
Ferrum candens vulneribus venenoſis admotum præſtãtiſſimum remedium eſt. 200
Figulus figulo inuidet. 240
Filij ferè ſemper parentum notas, geſtus, atque motus, tũ & formam referunt. 223
Fiſtulæ æneæ modus quo globulos plumbeos aut ferreos eiaculantur. 343 & deinceps.
Flatus Galeno quid. 168
Flatus perpetuò ſequitur ſubſtantiam aquoſam. 250
Fletus ſuccos exagitat. 139
Fluxioni excipiendæ quæ partes paratiores. 25
à Fluxione tentata parte reuellere non ad eam trahere oportet. 173
Fluxionis in aliquam partem cauſæ. 185
Fluxionem mouet dolor omnis vehemens. 186
ad fœcunditatem quæ maximè faciant. 3
Fœmina cur ſola generare nequeat. 80
Fœminę viros facilè capiunt & illaqueant venuſtate ſua, forma, ac gratia. 155
Fœtus generatio quãdo fiat, quando minimè. 80
Fœtus loco quando caro informis & otioſa in vtero generetur. 5
Fœtus molæ alligatus quatuor vinculis prodiit in vxore mea. 12
Fœtus in vtero per quæ vaſa alligetur. 12
Fœtuum in vteris connexio ſimilis cõnexioni fructuum ad arbores. 12
Formæ admirabiles & temperationes rerum vnde fiãt. 75
Frigida pectori inimica & tuſſes mouentia. 40
Frigus immodicum venis rumpendis idoneum. 102
Frigidum vlceribus mordax. 313
Furfuris colatura in detergendis pulmonibus magnas habet vires. 116
Furorem vt Plato definiuit 149

G

Galenus ſibi dedecori non fore putauit fumariæ herbę vim in roborando ventriculo à plebeio homine dediſſe. 213

Galenus pueris ante xiiij. annum ſanguinem mitti prohibet. 322

Galeni conſilium in quib. deplorata ſalus eſt. 378

de Gallo & ſimia diſſectis tremore cordis roborantibus exemplum Galeni. 58

Gangręna ad hepatis ſcirrhũ cur nonnunquam conſequatur. 249. & deinceps.

Gangræna magnas phlegmonas ſequi conſueuit. 342

Generationis præcipuus finis, genitum ſibi ſimile reddere. 257

Generationis & congreſſus officio quis rectè vtatur. 146

Generationis non ſolùm inſectorum, ſed & omnium ſol cauſa eſt. 90

Geniſtę vires in aperiendo. 85

Glycyrrhizæ vis in renum vlceribus. 368

Grauiora quæ ſunt & periculoſiora, maiorem curam deſiderant. 20

Grauitas in parte percepta quid ſignificet. 26

Gulielmus Gardiola Gallorum in Alexandria Ægypti conſul. 12

H

Habitus hominum & temperaturę plurimum inter ſe differunt. 190

Hæmatites lapis in ſiſtendo ſanguine mirificam vim habet. 287

de Helleboro temerè aſſumpto hiſtoria. 192

ab Helleboro epoto quæ cõſecuta ſymptomata. 192

ad Helleborum ſumptum potio optima. 193

Hepar ea minimè valet emendare quæ parum rectè à ventriculo elaborata ſunt. 129

Hepatis peculiare munus ſanguinem gignere. 130. eius inflammationis ſigna 244 245. 246. & deinceps.

Hepar fortia medicamenta perferre non poteſt. 249

Hepar vbi afficitur vitiatũ colorem apparere neceſſum eſt. 168

ſecundum hepar laborare ex colore faciei plurimos deprehendit Gal. 268

ad Hepatis ſcirrhum aqua intercus cur ſequi ſoleat. 250

Hepaticos optimũ medicũ ex colore deprehẽdere. 268

Heraſiſtrati medici in cognoſcendo amoris in Antiocho affectu ſolertia. 147

Hippocampus terrori aquæ prodeſt. 203

Hiſtoria mirabilis iuuenis

æneo

æneo tormento in ventre vulnerati,& ſanati.290.&deinceps.
Hirundinis nidi in angina leuanda vis mirifica. 181 & 394. item & crematæ hirundinis cinis. 394
Homo,ad intelligendum & agendum præcipuè natus. naturâ omnes ſcire deſiderant. 397
Humores atrabilarij cōtumaces quum ſint,longe ad concoctionem tempore indigent. 59
Humorum fluentium medela retractio eſt, fluxorum deriuatio. 270
Humoris fluxio ad membrum laborans per initia fit,non morbo increſcente, quo tempore tota iam materia fluxit. 339.340
Humanæ calamitatis deploratio. 317.318
Hydrops quid. 126
Hydrops matricis. 79
Hydropis omnis ſpecies malè affecto iocinore fit. 126
Hydropis in omni ſpecie pedes tumere. 127
ad Hydropem emplaſtrum efficaciſſimum. 260
Hydropici cur tabeſcant. 18 coloris eorum vitiati cauſa. 128.
ex Hydropici ventre aquam affatim effluere lethale. 260
Hydropici vti vino meraco debent. 131
Hydropicis valde conferre vrinam hominis. 132

I

Iacobi ab Aqueria occiſi hiſtoria. 172
Iecur & lienem ſcirrhis opportuniſſima. 256
Illaqueationis amantiū modus. 155
Illaqueatio amatoria in quo potiſſimum conſiſtat. 155
Imaginatrix facultas ne per ſomnum quidē quieſcit.122
Inanitionem partium, præcedere appetentiam oportet. 27
Inappetentia affectum iecur ſequitur. 19
Inchoata malè,interdum benè deſinunt. 35
Incognita nemo deſiderat 142
Indicationes in morbis curandis vnde ſumendæ. 285
Indicatio quæ de virib.ſumitur omnium prima atque potiſſima eſt habenda. 9
in Indicationibus oppoſitis reluctante ægro quid medico faciendum. 255
Indicationem maiorem à morbi ſpecie & magnitudine quàm ab ætate demittendo ſanguine ſumi debere. 323
Inedia humorum redundantiam exhaurit. 130
Inedia longa vires con-

uellit. 206
Inſantis demortui eductionis modum qui tradiderũt. 318.& 319
Inflammatio vt gigni ſoleat 185
Inflammationis vulneribus indicia. 281
in Inflãmationibus internorum ſcopus præcipuus quis. 69.32
Inflammationes internorũ ſine febre eſſe non poſſunt. 246
in inflãmationibus internorum è directo affectæ partis mittendus ſanguis. 247
Infundibulum ſeu colatorium quid. 234
Inquiſitionis principiũ admiratio. 174
Inſectorum generationi ſiccitas magis quàm humiditas idonea. 90
Inſectorum quædam ex animalibus: quædam ex rore, cœno, fimo, putredinéve generantur. 96
Inſecta omnia ſulphuris odore necari. 99
Inſaniæ morbi genera duo. 149
Intemperies omnis vehemẽs vires exoluere ſolet. 97
in inteſtinis pituitoſa multa coaceruantur. 76
Inteſtinorum craſſorum vulneratorum indicium. 173
Ioan. Sobiratij mira admodũ conuulſionis à natura facta curatio, & hiſtoria ſuper ea re admiranda. 124.125
Ioannis Valleriolæ filij mei miſerandus caſus, ad mortẽ ferè deducti ſymptomatum in pleuritide lethali ſæuitia. 41.42
Iocinoris imbecillitatẽ quæ pariant. 16
Iocinoris ſubſtantia ſcirrhis maximè opportuna. 16
Iocinoroſos expertus medicus ex colore cognoſcit. 245
Ira quid. 120
Iratorum corpora cur caleſcant. 120
in Iratis foras effunditur calor. ibid.
Iudicium de vulnerati pueri morte. 188
Iuſculum ex ouis, vino albo ſaccharo & cinnamomo mirificè vires deiectas reficit. 84

L.

Lactis aſſumendi modus. 165
Lactis vſus in pulmonum vlceribus. 337
Laminarum & corticum in vrinis apparentium cauſa. 218
Lapidis in veſica notæ. 217
Laqueo præfocati non reuiuiſcunt quibus ſpuma fuerit circa os. 41
Laſſitudo vlceroſa bilioſi humoris ſoboles eſt. 389
Laurentij Iouberti medici laus. 102
Léno inſulæ locuſtæ cladẽ ſegetibus & plãtis inferũt. 88

by Google

Lemnia terra ad ſanguinem ſiſtendum ſingulare præſidium. 150
Leonum oculi nitidiſſimi. 151
Lethale verbum non ſemper pro eo quod neceſſariò mortem adfert. 350
ſecundùm Libros operari, abſque perfecta ratione atque ſolerti ingenio, moleſtum eſt. 191
Libris non eſſe prorſus fidendum, niſi quis ſummo iudicio quę in illis leguntur, examinet. 191
Ligni ſancti decocto reſolutio curata. 32
Linimentum optimum ad reſolutionem. 31
Lippi & rubentibus oculis male affecti cur ſimili affectu eos inficiant qui ſe intuentur. 151
Locorum affectorum notæ à quibus ſumendæ. 215
Locuſtarum generationis in agro Arelatenſi cauſa. 89
Locuſtarum maior prouentus ſicco vere. 89
Locuſtarum interire oua vernis aquis. 89. ſic & autumnalibus aquis. 96
Locuſtæ non fiunt locis mōtanis & tenuibus. 90. è vermibus oriuntur. 90. pariunt in terra fixo cauliculo. 90. cur montanis & editis locis perinde ac planis non gignantur. 90. 91. ſaltu ſibi victum parant. 90
Locuſtæ cur non in omni agri Arelatenſis parte genitæ fuerint anno 1553. 90. volatu ſeſe in vicina loca tranſtulerunt magna omnium admiratione ac conſternatione. 91
Locuſtarum ominoſo prouētu Pharaoni minatur Deus. 92
Locuſtarum prouentus deorum iræ referendus. 93
Locuſtarū prouentus quàm admirabilis copia. 93
Locuſtarum prouentu indicari annonæ caritatem. 92
Locuſtarum prouētus quid futurum indicet. 94. & deinceps.
à Locuſtis vredine tentari terram. 94
Locuſtæ ex locuſtarum ſemine oriuntur. 96
Locuſtarum procreationis modus. 96. pariunt veris exitu, & ſtatim à partu moriuntur. 96
Locuſtæ mira forma atque effigies. 96. & deinceps.
Locuſtarum Indicarum longitudo ternûm pedum 97
Locuſtis concumbendi ratio quæ. 97
Locuſta mas, fœmina minor. 97
Locuſtæ quam noxam ſegetibus inferant. 98
Locuſtæ Parthis in cibo gratæ. 98

Locuſtis fumo ſaléque duratis Æthiopum pars tantùm viuit. 98
Locuſtas veneno carere. 98
aduerſus Locuſtas remedia. 99.& 100.
Locuſtas debellandi ratio ex Cyrenenſium legibus. 99
Locuſtas perdendi conſiliũ à me Arelatenſibus datum. 99.& deinceps.
Lotio crurum in reſolutione præſtantiſſima. 32
Lucretius Carus Philoſophus ex amore inſanus ſibi manus iniecit. 147
Lyſimachia vehementer dyſentericis prodeſt. 211

M

Malua veſicæ affectibus mire vtilis. 219
Manrici Hiſpani tribuni militum grauiter vulnerati cu ratio. 295
Manu ad partem dolentem admota ſedari dolorem ſæpe numero,& cur id fiat. 218
Mariſcarum apertio melancholicis optima. 163
Mas in fœtu formando efficientis rationem habet. 80
Maſculus in vtero cur priùs quàm fœmella moueatur, 4
Materia, facultatis omnis expers eſt. 117
Matris nomine phyſici materiam intelligunt. 145
Matris in alendo filio charitas & diligentia quantum valeat. 39
ad Matricis affectus quæ dãtur, copioſiore doſi exhiberi debent. 275
Medentis omne conſilium debet dirigi ad id quod vrget. 104
Medici verus ſcopus quis. 139
Medicum à calumnia prædictio tutum facit. 378. eius proprium non terreri grauibus euentibus qui in morbis accidunt. 8. 84. 302. & 352. eius officium eſt ægrum perpetuò conſolari neque vnquam eum ab ſpe deponere. 84
Medicus non culpandus qui lethales morbos curare non poſſit. 246. an initio morbi vocandus. 208
Medicum indicare neceſſariis oportet periclitantis in difficili rem eſſe, ne vel ignoraſſe, vel fefelliſſe videri poſſit. 178
ſine Medicis multos, non tamen ſine medicina curatos eſſe. 136.& 260
à Medicis deſerti cur conualeſcant, etſi certa mortis indicia ſunt. 350
Medicum ſæpe ſpes fruſtratur. 33
Medicus amicus vtilior extraneo. 14.& 361.& quid præſtet. 14
Medicus viſu, tactúque malorum moleſtia afficitur, & ex a-

ex alienis calamitatibus pro prios colligit dolores. 362
Medico proteſtimonio dicẽ ti de vulneratorum morte quæ neceſſaria. 186
Medicamentis virulentis ni hil nocentius. 44
Medicamenta quæ ad remo ta ferri oportet, magna quã titate propinari debent. 115
Medicamento non vni tantùm fidendum, ſed plura præ ſcribenda, atque tentanda in thoracis affectibus. 115
inter medicamenta & corpora analogas eſſe, ſympathias atque antipathias. 192
Medicamentum ſoluens in indignatione ventriculi nõ eſſe propinandum, donec ſedata indignatione. 309
Medicamenta delectu vacuã tia non danda. 364
Medicari in valde acutis eadem die expedit. 235
Mel thoraci atque pulmoni bus valde commodum. 116
Mel vlcera optimè detergit. 362. & 395
Mellis aqua in renum apoſtemata. 366
Melancholici vix amore capiuntur. 156
melancholici alij alia timẽt. 198
Melancholicis apertio mariſcarum optima. 163. 163
Meliſophyllon canis rabioſi morſibus plurimũ valet. 202
Membrana viginti octo palmorum longitudinis ex inteſtinis eiecta ex qua materia eſſet. 76
Membrana laciniata & ſtriata vnde. 77
Mens cœlo delapſa deforis venit. 146
Mentis intentio ea qua quippiam diſcimus iucunditatem ac voluptatem haud vulgarem adferre ſolet. 396
Mens cur lædatur per acceſſiones comitiales. 233
Miſtionis crebræ cauſa 217
Militis cuiuſdam mira hiſtoria. 298
Mirari quid. 73
Mirabile quid dicatur, & quid ſit. 73
Miraculum quid. 73
Mola quid 4
in molę geſtatione quid mulieres percipiant. 4
Mola vt in vtero concipiatur. 5
Molę conceptus quæ cauſa ſit. 5
Molam ad duos & tres annos geſtari poſſe ex Hippocratis ſententia. 5
Molæ ſigna. 6
Molæ geſtatio, fallax & illuſoria affectio eſt. 6
Mola, ſi vna caro fiat, perit mulier. 7
Molam, vnam carnem fieri quid ſit. 8
ad molam excutiendã reme

d by Google

dium optimum. 12
Monſtra quid ſint. 257.258.
Monſtra vt generari tradiderit Ariſtoteles. 257
Monſtra vnde fiant. 258
Monſtroſi partus cur & vnde in vteris gignantur. 79
Monſtra in morbis quibuſdam contingere. 118
Monſtroſa quæ nobis apparent, occulta Dei virtute illi facilia ſunt. 376
Morborum pleraque genera à ſimilitudine deducta. 18
Morbos quoſdam à ſemine genitali prouenire. 222
Morbi maximi & grauiſſimi Hippocr. qui dicantur. 309
Morborum genera multa eſſe quæ mulieres conflictare ſobeant. 79
ad Morborum curationem neceſſaria quæ. 191
in Morbis acutis mittendus ſanguis, ſi ęger ętate floreat, & viribus abundet. 309
Morbos illos duntaxat externo indidere auxilio quos ob magnitudinem natura ſuperare non poteſt. 248
Morbis inchoãtibus mouendum, ſiquid mouendum eſt. 309
Morbos interdum à diis immitti. 338
Morbi vigore quietem habere oportet. 286.386.& 387
ad Morbos vltimos vltima remedia ſunt ſaluti. 111
in Morbis acutiſſimis eodẽ die medicandum, quòd dilatio in huiuſmodi morbis periculoſa ſit. 36.178.& 200
Morbus vbi maximus eſt à maximis remediis inchoandum. 353
Morbus eiuſdem generis vnde natus ſit in duobus ætate, ſexu, temperamento diſſimillimis, tum & paria ſymptomata, & idem finis, nempe mors in vndecimo cauſæ redditio. 370.& deinceps.
in Morbis eſt quid diuinum. 371
in morbis longis variis ac repetitis eſſe purgationibus vtendum. 161.16
in morbis peſtilentibus, & à veneno prodeuntibus non temere euacuandum. 201
in Morbis lethalibus & ſi omnia ſecundùm rationem facias, non tamen ex ratione ſuccedit. 173
in Morbis lethalibus irrita eſſe ſolent quæ in auxilij vini adhibentur. 242
à Morbis grauibus & lethalibus cur nonnulli euadant, à leuiſſimis & nullius momenti alij moriantur. 190. 191
in Morbis quę relinquuntur poſt criſes, recidiuas facere conſueuerunt. 391
à Morbis ſæuiſſimis diuina virtute homines liberari. 1
Morbos quoſdam ſanari cõtra na-

tra na-

Digitized by Google

tra naturæ ordinem. 204
Moritur interdũ is de quo medicus ſecurus primò fuit. 33
Mors eſt natiui caloris diſſolutio & extinctio. 45
Mortis futuræ certa quædã indicia ſunt. 37
Mortem aſcendere per feneſtras quid ſit. 143
Morti proximi cur cum ſtertore & ſonitu in aſpera arteria percepto ſpiritũ ducant. 41
Motionum omnium principium quodnam ſit. 117
Motu pereunte cur non omnino pereat ſenſus. & econtrà. 24
Motus à flatu in vtero qualis. 4
Motus infantis in vtero ab interno principio proficiſcitur tanquam viuentis animantis. 4
Motus infantis in materno vtero ab eo qui in emẽtitis geſtationibus apparet, lõgè diuerſiſſimus. 4
Mulierũ quæ ſuperfœtẽt. 7
Mulieres dum in menſtruis ſunt, intuitu ſuo ſpecula inficiunt. 151
Mulieres medicæ quædam apud Gal. 212
Mulier intra quartum diem ſine medicamentis à pleuritide graui ſanata. 254
Mulier vterum gerens ſanguine miſſo abortit. 256
Muliebris naturæ conditio, vt in dolore pariat. 317
Mulieres Arelatenſes pleræque partus difficultate laborant, vt extrahendus ſit illis partus. 318
Muſæ in pulmonum affectibus vtilitas. 115. 116
Murmurillũ quid Gale. 168

N

Naturæ motus ſolerti indagine perſpicere debet medicus. 8. & 340
Natura ſagax, animantibus quid facto opus ipſa per ſe ſuggerit. 10
Naturæ lege in noſtros officioſi & attenti magis ſumus. 14
Naturæ arcani motus non ſatis nobis perſpecti. 33
Natura prouida veriſſima eſt hominum medicatrix. 34. 254. 120. 136. & 381
Natura quum materiæ non dominatur, tum indeterminati atque inordinati & incogniti ſunt illius motus, quum verò dominatur, quales. 36
Naturæ ineffabilis atque recondita operatio eſt. 36. 79
Natura humores malos per varias vias mittere ſolet. 37. & quæ ſint deinceps.
Natura materiebus ſemper viam inuenire ſolet. 37
Natura ſaniem per oſſa manare facit. 37
Naturę occultè operantis ra

tio, noſtra cognitione profundior. 38
Naturæ robur in curandis morbis quantum valeat. 42 & 231. 261
Natura in nobis quid. & eius munia. 124. 136. & deinceps.
Naturæ cum medicamentis eſt ſympathia quædam. 115
Natura non ſuſtinet repentinas mutationes. 162
Natura repugnante ſunt omnia vana. 180. 242. & 377
Naturæ familiaria ſemper exhibenda. 194. & 305
Natura ſuis viribus vtens quod alienum eſt, excernere nititur. 205. & 378
Naturam ad optima quæq; viam demonſtrare. 75
Naturam, ſi his adfuerit qui artibus animum applicant, perfectos reddere. 75
Natura ludos in operib. ſuis facit. 76. à ſeipſa edocta omnia agere. 79. & 254 interdũ ea operatur quæ fieri nõ poſſe videantur. 79. nihil vnquã fruſtra facit. 82. functione omnium in nobis opifex. 121. & 135
Naturę hominũ indoctę. 254
Naturam hominum eſſe ſapientiſſimam. 254
Naturę ſpõte ſæuiſſimos ſępe curari morbos abſq; medicorum ductu. 121. & 136
Natura ſua ſponte inuenit motiones quibus corpus re-gatur. 121
à Natura inſitum nobis eſt vt quod imperfecto deeſt, ad perfectũ duci cupiamus. 142
Naturæ omnes eadem medicamenta poſtulant. 192
Noſtra, & quæ clariſſima nobis ſunt plus diligimus, & ſi ope noſtra indigent accuratiùs tractamus. 14
de Nouis rebus haudquaquam facile eſt pro dignitate diſſerere. 75
Nouitas, ob ignorationẽ ſtuporem in animo inducit. 73
Nymphææ flores, hellebori alexipharmacum. 195

O

Obſeruatio diuturna notandis rebus artem efficit. 520
Oculis natiuum eſt lumen. 151
Oculi in alto tanquam in ſpecula poſiti. 151
per Oculos radij tanquam per feneſtras vitreas emittũtur. 151
Oleum vlceribus aduerſiſſimum. 72
Oleum in clyſteribus ad vlceri inteſtinorum, vbi intentio eſt agglutinandi, admiſceri non debet. 72
Oleum vlceribus etſi aduerſarium, oleum tamen terebinthinæ ad detergenda vlcera & ſananda vtile eſt. 341 & deinceps.
Oleum calens mirificè admotum & potum partus adiuuat.

Digitized by Google

iuuat. 12
Opiata optima in veſicę calculo & vlceribus. 220
Oſcitante vno cur ad oſcitationem aſſidentes impellantur. 123
Oſtenta quæ dicantur. 93
Oxalidis vis in ſiſtenda putredine humorum. 285.373
Oxymel ſcilliticum pręſtantiſſimum in epilepſia. 237

P

Papaueris rubei flores ad pleuritidem & ſputum promouendum magnarum virium ſunt.326. eorum decoctum quantum in pleuritide valeat. 360.& 381
Paralyſis quid. 262. & illius cauſæ deinceps.
ad Paralyſin confectio optima. 265
Pardorũ oculi nitidiſſimi.151.
à Parentibus ſanis ſanum ſemen, à morboſis morboſũ prodit. 222
partium principum morbi vel omnino lethales, vel ei periculo proximi.235.&243
Parti principi celeriter ſuccurrendum eſt. 235
à partibus laborantibus in recta affectuũ curatione nõ minimam ſumi indicationem. 267
in Partes imbecilliores ſuperuacanea decumbere ſolent. 185
Paſſulæ exacinatæ roborãdo hepati mirificè valent. 260
Pathemata animi quid ſint. 119.& 124
Paulus in molæ definitione carpitur. 4
Pauor quid. 120
Pauperes diuitibus faciliùs & citiùs à plenitudinis morbis curari. 258
Pericranij ortus à dura meninge. 242
à Perturbationibus animi maximè cauendũ,& cur. 119
Philonij Perſici vis in ſiſtendo ſanguine. 275.287.332.333
Philoſophiæ munere nihil maius aut melius homini datum eſt. 87
Phlegmones internæ indicium. 173
Phlegmonē frequentiſſimè accidere. ſigna generatio. 305
Phthiſis contagioſus morbus eſt. 224
Phthiſin morbum hæreditariũ eſſe. 110.& cur deinceps.
Phthiſicus cur phthiſicũ, podagricus podagricum generet. 225
Pingues qui ſunt, frigido eſſe temperamento. 26
Plantago renum vlceribus plurimum confert. 367
Pleuritis quid. 325
Pluritides incoctæ quæ dicantur Galeno. 34
Pleuritides quæ necare celeriùs ſoleant. 34
in Pleuritide nihil expuiſſe quid ſignificet. 34
Pleuritis ſiniſtri lateris pe-

riculoſior. 380
in Pleuritide ab eodē latere mittendus ſanguis. 69. & 358
Pleuritis grauis quemadmodum alui profluuio finiatur. 37
in Pleuritide & angina dentis apri mira vis. 182
Pleuritide graui ſanata mulier intra quatriduum ſine medicamentis. 255
Plinij apud Veſuuium montem mors. 41. & 232
Polygonon cruētis reiectionibus efficaciſſimum. 112
Popularium morborum origo. 94
Portenta quæ dicantur. 93 & deinceps.
Præſidia non ſunt infamāda quæ multis fuere ſaluti. 250
praſſij vis ad tabem & purulenta vlcera pulmonum. 335
Precibus ad Deum factis ſanari ſæpe ægros. 8
Prīcipes in nobis partes. 117
Prodigia quæ dicantur. 93
Prudentis eſt eū qui ſeruari nō poteſt, non attingere. 178
Pruritus curatio. 160
Pruritus & ſcabiei ad inſaniam ex amore collatio. 160
Pudendum in viris cur oblongum factum ſit. 5
Pudendi attrectatio & ſcalptus in calculo veſicæ vnde. 217
in Pueris plurimus ineſt calor innatus. 43
Pueri cur repugnantes & refractarij eſſe ſoleant. 139
Pueritia ad annum xiiij. extenditur. 323
Puerperas in magnis malis eſſe, ſi ſibi non caueāt, præſertim ſi primiparę ſint. 356
Puerperæ primiparæ pleuritidi laborāti miſſus ſanguis contra ſuorum nutum, móxque conualuit. 356
Puerperium medico quid indicet. 357
Pulchritudo diuina imago quædam Dei eſt. 146
Pulmonis ſubſtantia qualis. 110. eorum caro qualis. quo ſanguine alantur. 329
Pulmo reſpirationis organum. 226
in pulmonum affectibus genæ rubere ſolent. 110
è Pulmonibus reiecti ſanguinis notæ. 224
Pulmones exagitant locutio & reſpiratio vehemens. 104
Pulmone exulcerato reſpirationis actionem lædi eſt neceſſe. 226
è Pulmonib. qui ſanguinem reiiciunt, cur nō doleāt. 110
Pulmonum vlcera cur curatu difficillima. 109. 331. 332.
Pus in tumoribus gigni vt deprehendatur. 340
Puris ſputum cruētam ſpuitionem ſequi ſolet. 111
Puris ingens copia ad xx. ſextarios & eo amplius in thorace vulnerato inuenta diſſecto cadauere nobilis iuuenis

Cæſa-

Cæſaris à ſata 282. & vnde tanta copia. 282. & deinceps.
Purulentos quos vocare Galenus ſoleat. 282
Purulentorum indicia. 281
Putredinis humorum in vrinis & pulſibus notæ. 138

R

Recidiua ſua radice deterior. 307
Recondita in natura quę dicantur. 88
Recrementum ferri vehementer reſtringit profluuia ventris. 212
Remedia quando proſint. 2
Remedium anceps quā nullum experiri præſtat. 256
Remedia non eſſe infamāda quæ plurim. ſaluti fuere. 169
Remedia efficacia interdum inueniri à plebeiis homi. 213
Remed. à mulierculis inuēta non eſſe interdum improbanda. 213
in Renum affectibus vomitus plurimum confert. 215
Renū inflāmatiōis ſigna, cauſę & curatio. 363. & deinc. ad
Renum veſicæ affectus curandos quæ dantur, in magna doſi exhiberi debét. 370
in Renum vlceribus vomitus præſtantiſſimus. 367
Reſolutio quid. 121
in Reſolutione curanda victus qualis eſſe debeat. 27
in Reſolutione nō cōfeſtim & celeriter, ſed ſenſim à leuioribus ad fortiora progrediendum. 28. & 29.
Reſumptiuum liquidum vt fiat. 9
Ribes quæ planta ſit. 105. & quid illius loco ſubſtituendum. 105
Riſus ſi effuſus ſit, thoracis muſculos & ſeptum trāſuerſū atq; intercoſtales muſculos vehementer mouet. 102
Romanam gentem ſine medicis ſexcentos annos fuiſſe. 136
Ructus quid. 168
Ruptura quę fit ab eroſione in pulmone, graue periculū minatur. 224
Ruta immenſæ magnitudinis in oppido Machero Iudææ. 75
Rutę ſuccus mirabilis ad comitialem depellendum. 237

S

Sacchari aqua in renum apoſtemate optima. 366
Sacchari roſacei in tabe leuāda mira vis. 327
Sacchari roſacei vis in reiectione ſanguinis & phthiſi. 333
Saccharum candum renum vlceribus optimè facit. 367
Salutare quod vni eſt, alteri noxium eſt. 192
Sambaion confectio mira reparandis viribus. 278
Sanguis, naturæ theſaurus, & natiui caloris fomes eſt. 103
ab Sanguinis immoderata

profuſione concoctricem hepatis facultatem, & natiuum calorem minui. 14
Sanguis quibus immodicè fluit, in aquam intercutem cadere proni. 14
Sanguinis miſſio tremori cordis maximè confert. 58
Sãguis ſurſum eiectus qualiſcunque malus. 103. & 251
Sanguinis profluuia calidũ promouet. 104
in Sanguinis omnibus manationibus frigida dari debent quæ exhibentur. 104 & 332
Sanguis vt confluere prohibeatur. 105. & 228
Sanguinis manationes acerbis & refrigerantibus curare oportet. 105
in Sanguinis ex ore profuſione ſilentium imperandum. 104. & 112
Sanguis vbi mitti ægro ob ætatem aut aliam cauſam non poteſt, ducenda largiùs aluus eſt. 138
Sanguinis aſſati vitio qui inſaniunt, in riſus effuſos prorumpunt, cantilenis & tripudio exultant. 149
Sanguinis benignitas ſpem ac fiduciam amantibus pręſtat. 157
Sanguis hominis gladio cæſi cur præſente eo qui occidit, è vulnere manat. 160. & deinceps. & 174. & deinc.
Sanguinem in ventrem effuſum ſuppurari neceſſe eſſe. 168
in Sanguinis reiectione ſcãmoniata dãda non ſunt 229
à Sanguinis ſputo plerunq; puris ſputum ſubſequi ſolet. 229
Sanguinem extra vaſa deductum putreſcere neceſſe eſſe. 242
Sanguinis è naribus fluxuri in decretoriis indicia. 286
Sanguinis fluor è naribus decretorius ſiſti nõ debet niſi ſuperfluat. 286
Sanguis multo copioſior ab eroſo vaſe quàm adaperto manare ſolet 321
Sanguinis è pulmone reiecti notæ. 329
Sanguinis miſſione, in maximis tollendis doloribus nullum præſentius remedium. 339
Sanguinis miſſio præſentiſſimum remedium in vulneribus curandis. 346
Sauciatus quis grauiter quũ curatur, referri in monumẽta curationis ratio debet, vt poſteris proſit quod nobis eueniſſe experti ſumus. 350
Scabiei & pruritus ad inſaniam ex amore collatio. 160
Scabioſa à proprietate carbonibus prodeſt. 373
Scammoniatis medicamentis in profuſione ſanguinis non vtendũ 107. 113. & 229

Scir-

Scirrhus à quo humore fiat. 248
Scirrhus exquiſitus & non exquiſitus quis. 248
Scirrhus exquiſitus Galeno quis. 17
Scirrhi exquiſiti doloris expertes, & curationem non admittunt. 17. & 248
Scirrhum, ſi plures perſeuerauerit dies, qui in hepate eſt, nunquam ſe curaſſe teſtatur Gal. 14
Sedes vulneris Hippocrati quæ dicatur. 187
Sedium affectarum inueniẽdarum ratio. 215
Semen, eſt hominis abſtractum, & maiorum generis miſtura. 110
Semen vtrumque & maris & fœminæ ad fœtus generationem concurrere. 5
Semẽ virile generationi fœtus principium præbet. 80
& ſemine fœminæ eſt calidius. ibid.
Semen mulieris in fœtu formando cui vſui ſit. 80
Semẽgenitale ab omnib. corporis membris procedit 222
in ſemine morbi quidam hæreditantur. 223
Seminis genitalis vi parẽtũ vitia in filios deriuari. 223
Semina frigidorum maiorum cum corticibus magis detergunt 364
Senes imbecilli & longis morbis detenti ſenſim ad mortem properant. 41
Seni ſexageſimum ſuperanti annum bono corporis habitu miſſus à me ſanguis in angina, ſanatus eſt. 393
Senſibus quod expoſitum, ipſum de ſe fidem facit. 177
ad Sententiam pro teſtimonio dicendam in vulnerib. quid medico opus ſit. 171
Septimo mẽſe nati etſi vitales sũt, infirmiores tamẽ eſſe ſolent. 39. & cur. 40. & 41
Septimeſtres part⁹ ex vtero egreſſi. 40. dierum afflictionem patiuntur, ex Hippocratis ſententia. 39
Septum tranſuerſum mouendi thoracem gratia factum eſt. 370
Serpens ab ancilla quadam progenitus. 258
Seruari interdum videmus eum de quo medicus deſperarat. 33
Seruari in ſpe contra ſpem, eſt contra artis ſpem in naturæ ſpe ſeruari. 36
Siccitates magnas cur largi imbres ſequantur, & econtrà. 89
Siccitas quinque annorum in Gallia Narbonenſi. 89
Siccitas inſectorum generationi magis quàm humiditas idonea. 90
Simile pulchrum de ſole & corde. 151
Sitis cauſæ. 127
Sitis peculiare ſymptoma

hydropicorum. 18. & vnde in hydropicis fiat. 18
Sitis cauſæ. 18
de Simia & gallo diſſectis tremore cordis laborantibus exemplum Galeni. 58
Sol non ſolùm generationis inſectorum, ſed & omnium cauſa eſt. 90
de Sole & corde ſimile pulchrum. 151
Somnus quid. 207
in Somnum pronitatis cauſa. 27
Sperma maſculi motorium principiũ fœtus formandi. 5
Sperma virile ad prolis generationem quale eſſe oporteat. 5
Sphacelus quid Galenò. 250
Spinæ Ægyptiacæ ſyrupus, quem de Ribes vocant. 301
Spirandi difficultate hydropici tentantur. 20
Spirandi difficultas in pleuritide grauior fit, vbi nihil expuitur. 40
Spirationis difficilis cauſæ. 40
Spiratio crebra, vehemens ac difficilis mali morbi indicium eſt. 34
Spiritus vapor ſanguinis eſt. 151
Spiritus in nobis gigni ex puriore & magis elaborata ſãguinis arterialis parte. 150
Spirituum in nobis generatio ſanguinis vnde emanãt, naturam ſequitur. 150
Spiritus in dolorum acerbitate & ſanguinis profuſione exhauriri abſumique. 10
Spiritus puros aër purus: nebuloſus, nebuloſos in nobis creat. 150
Spiritus præfocatiuus & cũ ſtertore emiſſus, mali morbi indicium. 41
Spumæ generatio. 215
Spumas & bullas à valido motu creari. 84
Sputum in pleuritide quò celeriùs & faciliùs prodierit, eò citiùs ægrũ liberat. 34
in Sputo ſanguinis valentibus non purgandum. 334
Sputum ſanguinis non omne purulentum ſputum ſequitur, ſed id tantùm quod malignum eſt. 334
Sputa liuida, viridia, nigra mala. 370. & deinceps. & cur mala. 370
Stercoris canis vis in leuanda angina. 394
Stertor quid, & vnde fiat. 232
Stranguriæ cauſa. 217
Stupor quid. 263
Stupor, futuræ reſolutionis indicium. 25
Subiecti nobilitas timidum in operãdo medicũ facit. 192
Sublimati epoti curatio. 47
Subſtantias quaſdam eſſe ſubſtantiæ noſtræ aduerſarias. 55
Subſtantiam aquoſam perpetuò flatus ſequitur. 250

Subſul-

Subſultionem motus infantis in vtero habet. 4
Succurrendi ratio incerta quando contingit. 20
Succus è corde veruecis arte paratus præſtantiſſimus ad vires defectas reparandas. 277
Suctio quando deficiat. 19
Sudores in paralyſi vtiliſſimi. 265
Superfœtare poſſe mulieres Hippocrates dixit. 7
Suprà, dictio, Hippocrati quid ſignificet. 328
in Symbolum habentibus facilis eſt tranſitus. 156
Symptomatum molam conſequentium enumeratio. 6
Symptomata quæ ad ſublimatum epotū ſequuntur 46
Symptomata affectus naturam ſequuntur, velut vmbra corpus. 244
Symptomata in acutis & ardentiſſimis febribus qualia hominem in vitæ diſcrimen adducere ſoleant. 385. & 386.
ex Syphilide morbo in elephantiaſin ſæpe tranſitum fieri. 338
Syphilide morbo qui tenentur, aduerſus eos monitio. 338
Syriæ regioni locuſtæ cladem ſegetibus & plantis inferunt.
Syrupi expectorantes 335
Syrupi de limonibus in arcenda putredine & bilis acrimonia retundenda laus. 388

V

Veneni ſeminarium confertim ac properè vacuantibus medicamentis reſtinguendum. 48
Venenum foras euocans cataplaſma. 203
in Venenoſis affectib. quando ſãguinis miſſione & purgatione abſtinendum ſit. 201
Vētriculum intemperatum quæ indicent. 58
Venus cœleſtis, pura mens purum bonum ſpectans. 144
Venus ſecūda Platoni quid. 145
Veneris vtriuſque collatio pulchra. 145. & deinceps.
ex Venerea lue quæ mala naſcantur. 337. & deinceps.
Vermium & eorum quæ ex ipſis gignuntur animalium commune quid. 95.96
Vermes marini quidam ſexaginta cubitorum. 75
Vermem duodecim cubitorum e muliere quadam eiectum Alexander Trallianus teſtatur. 76
è Veruecis corde ſuccus arte paratus præſtantiſſimus ad vires defectas reparandas 277
in Veſicæ vlceribus pinguia

conferre.221.222. item maluam. 218
Veſicæ affectibus aquilonij flatus noxij. 218.219
Veſicis ſuillis fotus fieri oleo calenti plenis. 12.& 85
Viciſſitudines temporum ſibi alternatim ſuccedunt. 89
Victus ratio incauta & inordinata quantum mali adferat. 15
de Victus ratione ſpeculationem eſſe pulcherrimam. 15
Victus ratio quantum in morbis conferat 218
Victus boni & ordinati commendatio. 29
Victus congrua ratio in curatione primas partes tenet. 130
Vigilia quid. 207
Vigilia totum corpus exiccat. 206
Vigilantium opera cur interdum exerceant altùm dormientes. 122
Vinum citiſſimè & vniuerſim alit. 10
Vinum in defectis animo dãdum. 69
Vini in reparandis viribus quanta potentia ſit, exemplo vxoris meæ periclitantis obſeruatum. 10
Vinum immodicè ſumptum frigidos morbos parit. 262
Viri cur facillimè amore capiantur. 155
Vir & vxor qui eodem morbo correpti, eodem die mortui ſint. 371
Virium ſubſtãtia ex quibus compleatur. 10
Vires vbi valentes ſunt omnia cõtemnere: vbi infirmæ, abſquouis offendi. 23. & 191
Vires lædunt vigiliæ, dolor, immodica vacuatio. 206
Virium defectio extenuationem conſequi ſolet. 226
& cur id fiat. 227
Virium cuſtodia ſimilium exhibitionem indicat. 277
Vlcus omne ſiccari poſtulat. 71. & 346
Vlceribus frigidum mordax. 313
Vlceribus renum plantago plurimum confert. 367
ad Vlcera ſordida iniectio nobilis & efficax. 314
Vnctio fida in reſolutione, tetano, & omnibus ceruicis & neruorum contractionibus. 354
Vnguentum præſtantiſſimũ ad paralyſin. 266
Vnio quàm naturæ amica ſit. 312
Voluptas nocet empta dolore. 338
Vrina quid. 127
Vrinæ ſuppreſſioni adhibita remedia. 51
Vrinæ purulentæ cauſa. 218
Vrina impubis iuuenis ſani trahit

Google

trahit cum fortitudine venenum. 203
Vtero gerentem ab aliquo morbo acuto capi, lethale. 377
Vtero gerẽtes quæcunque à febribus corripiuntur, & fortiter calefiunt ſine occaſione manifeſta, difficulter pariunt. 377
Vteri affectus in quibus mulieres motum in vtero percipiunt. 4
ad Vteri affectus curandos quæ dantur in magna doſi exhiberi debent. 370
Vulnera periculoſa quæ intra peritoneum conduntur. 167
in Vulneribus periculum quando inſit vigiliarum, conuulſionis & delirij. 167
Vulnera intra corpus quæ penetrant periculoſa. 172
Vulnus capitis nullum contemni debet. 183
in Vulnere capitis conuulſio lethalis 184
in Vulnere capitis bilis vomitus & deſipientia malum. 184
Vulneribus capitis quæ interroganda. 184
in Vulneribus capitis purgatio plurimum cõfert. 186
Vulneribus omnibus modicus cibus & aqua exhibita competunt. 186
Vulnerati cadauer ſecandum antequam magiſtratui proteſtimonio de morte vulnerati reſpondeamus. 187
Vulneribus ſedes Hippocrati quæ dicatur. 187
Vulnera bifariam lethalia dici. 189
Vulnera & alij morbi quomodo lethalia eſſe ſoleant. 189
Vulnera quædam in locis vilibus ac non malis exiſtentia nec vlla re grauia videri, mortem tamen inferre. 191
in Vulneribus capitis plurimum purgatio confert. 241
Vulnera capitis contuſa periculoſiora quàm quæ cum fractura ſunt. 243
Vulnera capitis etiam exigua periculo non carere. 242
Vulnera intra peritonæum penetrantia periculoſa. 280.
in Vulneribus ab igniuomo æneo tormento factis ſuppurantia adhibenda ob contuſionem. 291
Vulnera ab igniuomis telis facta non prout alia tractari debent, ſed propriam ſui generis exigunt curationem 345
Vulnera ab igniuomis telis quàm periculoſa. 343
Vulnera capitis quæ ad meningas attingunt plerunque

ſethalia. 340

Vulneratus quidam grauiſſimè & lethaliter in capite cur ſtatim mutus factus non fuerit, ſeptimo verò die mutus euaſerit. 341. & deinceps.

in Vulneribus capitis plurimùm purgatio confert. 352

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google